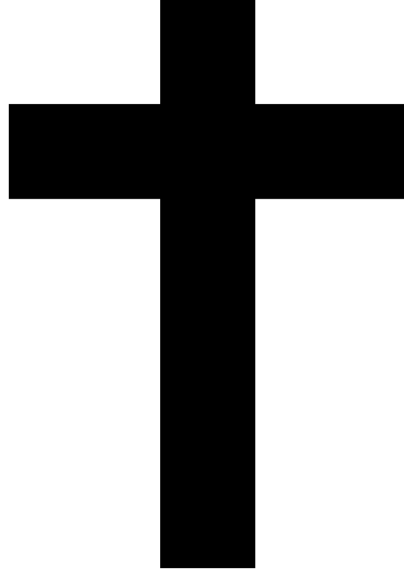

Kitapm ken Raa doko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm ken Raa doko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	53
Luk	84
Jan	138
Naabm jee kaan̄ naabm Isage	176
Ròmεge	230
1 Kòrint	254
2 Kòrint	277
Galat	292
Epεz	301
Pilip	309
Kòlòs	315
Tεsalonikη deete	321
Tεsalonikη γεν k-dige	326
Timote κεν deete	329
Timote γεν k-dige	336
Tit	341
Pilemon	344
Εbrege	346
Jak	364
Pier deete	370
Pier γεν k-dige	377
Jan deete	381
Jan γεν k-dige	387
Jan γεν k-mòtoge	389
Jud	391
Apokalips	393

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ak mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dookin se. Matiye taad jeege tu do Isa se, naan bo debm kɛn utu 'tedn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dokina taadn se. Taa naan se bo maakn taarin kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tol taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dookin se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakn beege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu do jee kɛn Yaudge ey se kic bo naade took akde ute naade. ɣɛn Matiye ki num, Isa bo mel kɛn lee dooy jeege ute doogina do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkn ko taargen maakn Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dookin se. Isa se naan bo al-Masi kɛn Yaudge ing aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakn Gaar Raa se, naan deekden do: Raa se naan bo gaarge do naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakn kitapin ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɔto kaam mi an gao kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (kon 5-7).

*Metjil Isa *al-Masi (Lk 3.23-38)*

- ¹ Kɛse bo metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud do goon *Abraam.
- ² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub do Yakub ooj Juda ute ɣɛnaangen gaabge*.
- ³ Juda bo ooj Perɛz ute Zera† do gaangen se Tamar bo konde. Perɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- ⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- ⁵ Salmon ooj Booz do ko Booz se ron Raab. Booz se bo ooj Obed do ko Obed se ron Rut.
- ⁶ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se bo ooj Gaar *Daud. Daud se bo ooj Salomon do mend Uri ki.
- ⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- ⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj Ozias.
- ⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj Ezekias.
- ¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Josias.
- ¹¹ Josias ooj Yekonia ute ɣɛnaangen gaabge do kaad kɛn se bo gaan *Israelge k'tos k'baande bulu taa naan Babilon ki‡.
- ¹² Kɛn naade baa aan Babilon ki se jaay bo, Yekonia ooj Salatiel do Salatiel ooj Zorobabel.
- ¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- ¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.
- ¹⁵ Eliud ooj Eliezɛr. Eliezɛr ooj Matan. Matan ooj Yakub.
- ¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se bo gaabm Mari do Mari se bo ooj Isan kɛn k'danin al-Masi se.

* **1:2** ɣɛnaangen gaabgen se bo kɛn baado ted taa bee gaan *Israelgen sik-kaar-dio. † **1:3** Naade se rɔngoge. ‡ **1:11** Aak 2Gar 24.12-16.

17 Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-saa. Ken iin do Daud ki bini k'tas k'baanden bulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-saa. Ken naade baan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic bo aas metjili sik-kaar-saa.

*Koojn Isa *al-Masi
(Lk 2.1-21)*

18 Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan baa te ron ki ey sum bo, Mari ted mendkaama ute taaonj *Nirl Salal. 19 Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina do je an koodn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se bo naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

20 Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kodn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin do: «Yusup, naai se metjil *Daud, onte beere Mari se okin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. 21 Naan se utu 'koojn goon gaaba do goon se naai an dan Isa§, taa naan bo debm utu koodn do jeenge maakn *kusin ki.»

22 Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do dakin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken do: 23 'Booyki! Goon mend ken gaaba baa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama do koojn goono do goon se jeege an dan Emanuel.* Ro Emanuel se je deekn do: *Raa ute naajeege.

24 Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kodn Meljege Raa taadin se. Gotn se, Mari se naan okin tedn mendi. 25 Num gan naan baate baa ron ki bini Mari oojn maak ki. Do goon j'oojn se, Yusup ondin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge baado kaakn Isa

1 Isa se j'oojn maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Erød ki. Ken Isa jaay j'oojn se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookno do baa aan maakn geger ken Jeruzalem ki. 2 Ken naade jaay aan se, naade tond metn jeege do: «Goon k'j'oojn jaay ute kasn gaar Yaudge se tap bo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijn kaam kaada tookno do naaje k'baado kernn naanin ki.»

3 Ken Erød jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarina; bin se ol jee Jeruzalem ki paac se beere akde. 4 Gotn se Gaar Erød dan tus magal *jee tedn serke Raage tu paac do ute jee jeel taadn taakn metn Ko Taar Raa paac ken maakn jeenge tu do naan tond metde do: «*Al-Masi do dakin Raa taad taa koojn se tap bo, j'an koojn gayo?»

5 Gotn se, naade terlin do: «Naan se j'an koojn maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan goo ken do dakin debm taad taar teeco taar Raa ki raanin do:

6 *Geger ken Betleem ken taa naan Jude ki se,
naai kic le maakn gegerge tun magal magal ken taa naan Jude ki.
Taa maakn naan ki se bo utu ade teecn magal ken utu 'tadn *Israel
jeemge aan goo debm gaama se*.»*

7 Gotn jaay Erød dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic bo jeel eyo. Ken naade aan onin se, naan tond metde do: «Ken tap ki se, k-dijn se tap bo naase aakin ki nun ki?» 8 Do naan deekden do: «'Baaki Betleem ki je onumkiro gotn goono se tak. Ken jaay oninkiroga num, 'terl 'baakiro 'taadumki gotina taa maam kic bo m'baa kernn naanin ki.»

§ 1:21 Ron Isa je deekn do: Meljege aaj jeege. * 1:23 Aak Eza 7.14. * 2:6 Aak Mis 5.1.

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gɔtn se naade iin̄ ɓaa, ɔ ken naade ɓaa ɓaa se, k-dijn̄ ken naade aakiŋo kaam gɔtn kaada tookŋo se, ter teec naande ki daala. K-dijn̄ se tɔddɛ bini ɓaa daar do ɓee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijn̄ se maakde raap sakan̄.

¹¹ Ken naade aan se, ɛnd maakŋ ɓee ki ɔ ɔŋ goono ute koŋ Mari. Naade ɛrg naan goon ki ɔ tɔmin̄ jaay ɓo naade tɔd taa ɓɔɔndege ɔ ɛdin̄ nakgen ɓɛɛ ɓɛɛ: daab, nakŋ ooto, ute uubm ootn k'danj̄in̄ mir se†.

¹² Ken naade iin̄ ɔŋ Mari sum se, *Raa ɔjɔde maakŋ nide ki ɔ j'ɔnten terl kaal gɔtn Gaar ɛrɔd ki. Taa naan̄ se ɓo naade uun doobm kuuy ɔ terl ɓaa taa naan̄de ki.

Yusup ute mɛndin̄ Mari ɔ goonde aan̄ ɓaa Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iin̄ ɓaa sum se, kɔdn̄ Meljege Raa kalan̄ ɓaado taad Yusup ki maakŋ nin̄ ki ɔ: «iin̄ ute mɛndi ɔ uun goono aan̄ 'ɓaaki taa naan̄ Masar ki. Ing gɔtn naane bini maam m'ai taad jaay ɓo sɔm naai ade terlɛ. ɓɛɛ, Gaar *ɛrɔd se je je goono taa an̄ tɔɔɔ.» ¹⁴ Maakŋ nɔɔr ki se sum ɓo, Yusup iin̄ ute mɛndina uun goono ɔ aan̄ ɓaa taa naan̄ Masar ki. ¹⁵ Naan̄ ting gɔtn naane bini Gaar ɛrɔd ooyo. Nakŋ se aan̄ doobin̄ ki aan̄ gɔɔ ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin̄ ɔ: *Maam m'dan̄ m'ɔdɔ goonum gaaba naatn taa naan̄ Masar ki.‡*

*ɛrɔd tɔɔl gaan sɛɛmgen maakŋ naan̄ ken Betleem ki

¹⁶ Kaad ken se ɛrɔd utu zɛɛɛ; ɔ naan̄ ken se naan̄ ɓaado jeel ɔkga mɛtiŋa ken jee jeel k-dijge dɛrlin̄ dɛrl se, gɔtn se naan̄ maakŋ taarin̄ makɔŋɔ. Naan̄ und kulu ɔ num gaangen gaabgen ɔndo do ɓaar di ki jaay ɓɔɔyɔ ɓɔɔy paacŋ ken maakŋ gɛgɛr ken Betleem ki ute maakŋ naan̄gen cɛɛs ki cɛɛs ki se, k'tɔɔldɛ paac. Taa ɓaar di ese se tum te kaadn̄ ken jee jeel k-dijge taad ɛrɔd ki gen k-dijn̄ naade aakiŋo. ¹⁷ Bin ɓo, nakŋ se aanga doobin̄ ki aan̄ gɔɔ ken debm taad taar teeco taar Raa ki, ron̄ Jeremi, taaddeno do dɔkin̄ ɔ:

¹⁸ *K'booy nɔɔ eem maakŋ naan̄ Rama ki jeege tɔɔyɔ ɔ eem nɔɔ dɛna.*

Kɛse Rasɛl ɓo eem taa gɛninge, naan̄ k'selin̄ kic ɓo daar eyo gen tɔɔyɔ, taa gɛninge utga.§

Yusup ute mɛndina ɔ goonde dɛɛt ɔŋ taa naan̄ Masar

¹⁹ Ken Gaar *ɛrɔd jaay ooy sum se, kɔdn̄ Meljege Raa taad Yusup ki maakŋ nin̄ ki kaad ken naan̄ utu taa naan̄ Masar ki. ²⁰ Naan̄ taadin̄ ɔ: «iin̄ ute mɛndi ɔ uun goono ɔk 'terl 'ɓaaki taa naan̄ *Israel ki taa jeegen ken je tɔɔl goono se, naade ooyga.» ²¹ ɔ Yusup iin̄ ute mɛndina, uun goono ɔ ɔk terl taa naan̄ Israel ki. ²² Anum ken naan̄ booy ɔ Arkɛlɛɔs ɔsga gaar gen taa naan̄ Jude gɔɔ bubin̄ ɛrɔd ki se, gɔtn se Yusup ɓeere ɔkin̄ gen terl ɓaa taa naan̄ Jude ki. ɔ Meljege Raa taadin̄ maakŋ nin̄ ki ɔ ŋ'iin̄ ɓaa taa naan̄ Galile ki. ²³ Naan̄ iin̄ ɓaa ing maakŋ gɛgɛr ken k'danj̄in̄ Nazaret. Nakgen se aan̄ doobin̄ ki aan̄ gɔɔ ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkin̄ ɔ: *Naan̄ se j'an̄ dan̄in̄ kɔd Nazaret.*

3

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)*

† 2:11 Mir se kaagŋ k'tɛdn̄ uubm ooto ɔ ɔŋɔ j'ɔt ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 Aak Oz 11.1. § 2:18 Aak Jer 31.15.

¹ Kɛn kaadɪn jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ɔɔ baag taadn taar *Raa do kɔd-baar kɛn taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ɔɔ:
² «'Tɛrlki maakse taa *maakn Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ!» ³ Taa Jan se ɔɔ, debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taado taariŋ do dɔkiŋ kɛn ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔŋ do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'tɛdɪnsɪŋki jiga 'toodn tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapiŋ ute bɛɛkɪŋ giŋji ɔɔ dɔɔk maakiŋ te kɔl daara; nakɪ kɔsiŋ iimi ute teeje. ⁵ Gɔtn se jeegeen iino maakn gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac ɔɔ ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gɔtn Jan ki. ⁶ Naade tɔɔd mɛtn *kusiŋdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakn ool magal kɛn k'danɪŋ Jordan se.

⁷ Kɛn Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena baado ɔŋiŋ taa naan aden batiz se, naan deekden ɔɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen ara! Nana jaay ɔɔ dejseno taa aki kaan kɔtn maak-taar Raa kɛn utu bɔɔy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga kɛn 'taadn jeege tu ɔɔ naase se 'tɛrlkiga maakse, ⁹ ɔɔ ɔŋte 'taadki ɔɔki: naaje se ɛ k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se kɛn Raa je kic ɔɔ an dɛliŋ 'tɛdɪn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bɛrɛ, alpasa se ɛ k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacɪ jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgɪ tuun naatn ɔɔ j'aden tɔɔcn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane ɔɔ kɛse je deekɪ ɔɔ naase 'tɛrlkiga kingse; num gan debm utu baado mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jɛn ki kic ɔɔ m'aas gen kɔɔdɪn eyo. Debm ese se ɔɔ utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔɔ ute poodo. ¹² Ute gert magaliŋ se naan utu tuuy teenina ɔɔ kɛn naan jaay tuuy aasga num, kaam teeniŋ se naan utu an tɔsn kɔmb maakn giijiŋ ki; num tɛsiŋ se, naan utu an kɔmb maakn pood kɛn ooy eyo.»

*Isa *k'batizina*

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gɔtn se Isa iin taa naan Galile ki ɔɔ baado maakn ool magal gen Jordan ki, baado ɔŋ Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ɔɔ: «Maam se, naai ɔɔ am batiz ey ɔɔ, tɛr naai ɔɔ baado gɔtn maam ki la!» ¹⁵ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Borse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tɛdɪn nakɪ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki ute doobina.» Gɔtn se Jan tooko. ¹⁶ Kɛn Isa k'batiziŋ jaay ooko maakn maane ki sum se, naan kɛn se sum ɔɔ maakn raa ɔɔd wan ɔɔ naan aak *Nirl Raa bɔɔyo don ki tec aan gɔɔ dɛrɛ. ¹⁷ ɔɔ gɔtn se k'booy mind deba taad maakn raa ki ɔɔ: «Naan se Goon maak-jema. Maam ɔɔ m'bɛr m'ɔɔdɪno taa naan tɔɔlumi.»

4

**Bubm sitange naam Isa*

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Gɔtn se *Nirl Raa tɔɔd baan ute Isa do kɔd-baar ki, taa Bubm sitange an baa naama. ² Maakn biige tun si-sɔɔ se, nɔɔrɔ katara se Isa ɔs te dim eyo ɔɔ kɛn bii si-sɔɔ jaay aas se, naan ɔɔ tɔɔliŋa. ³ Bubm sitange, naan debm naam jeege se, baado ɔŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Kɛn naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai dɛl nakɪ kɔsɔ.» ⁴ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Taar se k'raaniŋa raan do dɔkiŋ kɛn ɔɔ: *Kɛn tɛd debkilimi iŋg se kɔsɔ kaliŋ ki sum eyo, num ute taargen paacɪ kɛn teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tɛr Bubm sitange baan ute Isa maakn gɛgɛr kɛn *salal Jeruzalem ki, baa uun ɔliŋ do *Bee Raa ki raan lɛŋ lɛŋ, ⁶ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Kɛn naai 'Goon Raa deer

* 3:3 Aak Eza 40.3. * 4:4 Aak Dt 8.3.

num, do 6ee ki ara se, iin aal naan ki. Taa taara se k'raan̄inga raan̄ do d̄akin̄ ken̄ ɔɔ:

Raa 'kund 'kulu k̄ɔd̄inge tu ɔɔ naade ai caapm k̄ɔk̄η jidege tu, taa j̄eige se 'k̄ɔη r̄ɔk̄η ro ko ken̄ gam eyo.†»

⁷ Isa terlin̄ ɔɔ: «Taar se kic k'raan̄inga raan̄ do d̄akin̄ ken̄ ɔɔ: *Bere, naai se 'k̄ɔη 'naam M̄eli Raa eyo.*» ⁸ Ter Bubm sitange t̄ɔɔd̄ baansin̄ do ko ken̄ j̄erle ɔɔ taadin̄ taa naan̄ gaaringen̄ do naan̄ ki paac ute nak̄η kaak̄η b̄eedege. ⁹ Ḡɔtn se naan̄ deekin̄ ɔɔ: «Ken̄ naai jaay 'baado ergga naanum ki ɔɔ 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin̄ k̄ɛda.» ¹⁰ Anum Isa terlin̄ ɔɔ: «Iik naatn̄ c̄em ki Bubm sitange! Taa taar se k'raan̄inga raan̄ do d̄akin̄ ken̄ ɔɔ: *M̄eli Raa kalan̄ tak se 6o naai 'k̄erḡη naan̄in̄ ki ɔɔ an̄ 't̄ɛdn̄ naabina.‡»*

¹¹ Ḡɔtn se Bubm sitange iin̄ ɔn̄ina ɔɔ *k̄ɔdn̄ Raage baado aakin̄ don̄ ki.

*Isa baag t̄ɛdn̄ naabin̄ taa naan̄ Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

¹² Jan-Batist se k'j'ok̄inga dan̄gay ki ɔɔ ken̄ Isa jaay booy ɔɔ Jan j'ok̄inga dan̄gay ki se, naan̄ iin̄ terl̄ 6aa taa naan̄ Galile ki. ¹³ Ken̄ naan̄ aan sum se, ɔn̄ ḡegerin̄ Nazaret ɔɔ 6aa tinḡ maak̄η ḡeger ken̄ Kaparnayum ki ken̄ taa baar ki, taa naan̄ Zabulon ki ute gen̄ Neptali ki. ¹⁴ Taa naan̄ se 6o nak̄η ken̄ debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taadno do d̄akin̄ se, aanga doobin̄ ki ken̄ ɔɔ:

¹⁵ *Naase jee taa naan̄ Zabulon ki ute jee taa naan̄ Neptali ki ken̄ sak kaam aak baar,*

naase 6o jee ken̄ inḡki j̄η ool Jordan kaam naane ken̄ taa naan̄ Galile ken̄ jeenge Yaudge ey se;

¹⁶ *naase jeegen ken̄ inḡki maak̄η ḡɔt ken̄ ɔɔd̄ɔ utu aki kaak̄η ḡɔtɔ asen w̄ɔɔr k̄el̄η! Naasen ken̄ inḡki taa naan̄ ken̄ ɔɔd̄ɔ aan ḡɔɔ jee ooyga kooy se, ḡɔtn w̄ɔɔr; bere, aanga.§*

¹⁷ Kaad ken̄ se sum 6o Isa baag taadn̄ taar Raa jeege tu ɔɔ: «'Terlki maakse taa *maak̄η Gaar Raa se ɔɔpga ḡɔɔrɔ!»

Jee ɔɔ deet deetn̄ ken̄ iin̄ ɔk̄ m̄etn̄ Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan̄ Galile ki se, naan̄ 6aa lee taa baar ki ɔɔ ḡɔtn se naan̄ aak genaage dio: deb kalan̄ ron̄ Simon ken̄ k'dan̄in̄ ute ro Pier kici ɔɔ genaan̄ se ron̄ Andre, tund tund ḡendde maan. Naade se jee tooc̄n̄ ken̄jge. ¹⁹ Naan̄ deekden̄ ɔɔ: «'Baado daanumki! B̄orse maam m'asen t̄ɛdn̄ naase jee 6aa 'je jikilimge ade 6aa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar ɔn̄ ḡenddege ɔɔ daan̄ina.

²¹ Utu iik naan̄ ki c̄ɔk̄ɔ se, naan̄ aak genaage di kuuy, Jak te genaan̄ Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se inḡ kinḡ maak̄η markabde ki daap daap ḡenddege ɔɔ ḡɔtn se Isa dan̄de. ²² Naade naar iin̄ ɔn̄ bubde te markabde ɔɔ naade daan̄ Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ɛd̄ lapia jee k̄ɔn̄ge tu

²³ Ter Isa lee d̄ɔɔd̄ taa naan̄ Galile se paac dooy jeege maak̄η *6eedege tun Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki gen̄ keem Raa. Naan̄ taadden̄ Labar Jiga gen̄ *maak̄η Gaar Raa ɔɔ jeegen ɔk̄ k̄ɔn̄ge paac ute jeegen ken̄ k̄ɔn̄ge tujdenga tuju maakde ki se, naan̄ ɛdden̄ lapia. ²⁴ Ḡɔtn se *nookin̄ eem d̄ɔɔd̄ taa naan̄ Siri se paac. ɔɔ jeege 6aano ute jee k̄ɔn̄ge paac ken̄ d̄ɔɔl k̄ɔn̄dege kaam kalan̄ eyo ɔɔ lee dabarde aan ḡɔɔ: jee ɔk̄ k̄ɔn̄ sitange, jee ɔk̄ k̄ɔn̄ puputu ɔɔ jee k'run̄guyge, paac se, naan̄ ɛdden̄ lapia. ²⁵ Jeege d̄ɔɔlɔ d̄ena ɔk̄ m̄etn̄ Isa: naade se iin̄o taa naan̄ Galile ki, jeegen iin̄o taa naan̄ ken̄ k'dan̄in̄ te ro Ḡegergen

† 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14. § 4:16 Aak Eza 8.23-9.1.

Sik, kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki
 ɔɔ jeegeen iino jɛn ool Jordan ken kaam kaada tookno.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki (Lk 6.20-26)

¹ Ken Isa aak dɔɔl jeegeen den ese se jaay baado cɛɛn ki se, naan ookn ing do
 kɔs ki ɔɔ jeegeen metin ki baado onina. ² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo
 deekden ɔɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa
 *maakn Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden selɛ.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanja se Raa utu adesiɲ kedn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun ken je nakn ken tɔɔl Raa ki ute maakde paac taa nakn
 naade je se, Raa utu adesiɲ kedn ute maraadiɲa.

⁷ Maak-raapo jeege tun ken ɛj do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keejn
 dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakn Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano baa ute tɔɔsɛ, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ:
 geniɲge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakn ken naade lee ted jaay tɔɔl Raa ki,
 taa maakn Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ tɔlsen taar jig eyo
 ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge. ¹² Onki
 maakse 'raapm den aak eyo, taa maakn raa ki se, Raa utu asen kogɲ
 bedse den aak eyo. Bin bo jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin baado
 naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase bo kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gen do naanja

¹³ «Naase se bo aan gɔɔ kaatn gen do naanja. Num ken kaata jaay kingin nijim
 se gɔtɔga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay 'tedn nijim gɔtin ki se? Ken nijimin se jaay
 gɔtɔga num, naan se tedga nakn cɛɛɛ, j'an baa si naata ɔɔ jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se bo gɔtn wɔɔr gen *dunia. Geger ken jaay j'ondiɲ do kɔs ki raan
 se, j'aakin tal. ¹⁵ Ken j'ɔɔc lɔɔmpɔ se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an
 kuun kol ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakn bee ki se paac. ¹⁶ Bin
 num onki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se bo jeege kaakn
 naabsen jigan ken 'lee tedki se, naade *'nookn Bubsen maakn raa ki.»

*Isa dooy jeege do *Ko Taar ken Raa edo *Musa ki (Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

¹⁷ «Maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa
 ki raano ɔɔ dooyno jeege do dakin se, onten 'saapki ɔɔki maam m'baado se taa
 Ko Taar se tedn gɔtɔ, nabo maam m'baado se taa m'an tedn 'kaasn doobiɲ ki.

¹⁸ 'Booyki bee m'asen taada: kaad ken maakn raa ute do naanja utu deel te
 ey bɔrt se, taar k'raanin do Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay naase ingki do
 ki se, maakn taar ki se dimin cakɔ kic bo, 'kon 'kut eyo bini, nakgen se paac
 kaan doobiɲ ki. ¹⁹ Taa naan se bo, maakn Ko Taarge tun ken Raa edo Musa ki
 taad ɔɔ gen tɛda jaay debm baate tedn ken kalan cakɔ aan gɔɔ di kic bo ɔɔ dooy
 jeege 'tedn aan gɔɔ ken naan ted se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakn
 Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tedin paac te doobiɲa ɔɔ dooy
 jeege 'tedn aan gɔɔ naan se, debm bin se utu 'tedn magala maakn Gaar Raa ki.

20 'Booyki m'asen taada: ken nakɲ naase 'tedki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gen jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooyjeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar ken k'taado bubsege tu do dɔkiɲ ken ɔɔ: *ɔnte tɔɔl nam murs, ɔɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an kɔkɲ kolɲ gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki.**

22 Num maam se, m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay ted taamooyo ro genaɲ ki se j'utu j'an kɔɲɲ bɔɔrɔ don ki. ɔɔ debm jaay naaj genaɲ ɔɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛɛki num, j'an kɔl naan Yaudge tun *jee kaakɲ metn taarge se. ɔɔ ter debm jaay naaj genaɲ ɔɔ: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛɛki num, j'an kɔkɲ kɔl poodn, gɔtn dubar ken gen daayum.

23 «Ken naai jaay 'baa baa kedn *serki gɔtn ken k'j'iin gen lee tedn serke Raa ki se ɔɔ gɔtn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute genaai num, 24 ɔn serki naai 'baaɲ baa kedn se ram ɔɔ ɔk terl baa ɔk taasa te genaai jaay bo 'baado kedn serki se Raa ki.

25 «Ken naai jaay ɔk taar dim te debm taamooyi se, ken utu 'baaki baa doob ki sum bo, 'naar 'daapiɲki taarse se ute naapa; ey num, bɛɛɛ, debm taamooyi se ai baa kɔli gɔtn debm kɔɲɲ bɔɔr ki ɔɔ debm kɔɲɲ bɔɔrɔ se le ai kɔkɲ kedɪ ji magal asgarge tu ɔɔ naan ai kɔli dangay ki. 26 'Booy bɛɛ m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic bo ɔg nanɲɲ te ey se, naai 'kɔɲ teecɲ maakɲ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee ɛɛs mɛndjeege

27 «Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔɔ: *ɔnte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔnte 'kɛɛsn gaaba nam.†* 28 Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay aak mɛnd nam ɔɔ dɔɲɲ te maakiɲ se, debm bin se aan gɔɔ toodnsinga. 29 Num ken 'kaami do ji daama bo ai kɔli maakɲ *kusiɲ ki num, kaami se ɔɔd und naatn. Roi kaam kalan se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac bo 'baa maakɲ pood ken gen daayum. 30 Num ken naai aak ji daami jaay bo ai kɔli maakɲ kusiɲ ki num, naai 'gaan undiɲ naatn. Ken roi kaam kalan se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac bo 'baa maakɲ pood ken gen daayum.»

Isa tɔɔkɲ metn taar piir gen gaaba te mɛnda

31 «Ter *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadsenga daala ɔɔ: *Debm ken jaay piir mɛndiɲ se an kedn maktubm gen piiriɲ jaayo.‡* 32 Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay an piir te mɛndiɲ se, ken mɛndiɲ ɛɛs kɛɛs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mɛndiɲ se, kɛse gɔɔ ɔɔdiɲ kɔɔd doobm gen kɛɛsn gaabm nam. ɔɔ debm ɔk mɛnd nam k'piiriɲga piir se le, kɛse naan aan gɔɔ debm ɛɛs mɛnd nam kici.»

Isa taad ute jeegeen naam taarde

33 «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubsege tu ken ɔɔ: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tedn se, ɔnte kuum kaaliɲ naan ki. Num gan do nakge tun paacɲ naai 'naamga naam taari naan Meli Raa ki se, naai an tedɲa.» 34 Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: ɔnten 'naamki rose. ɔnten 'naamki rose ute maakɲ raa, taa maakɲ raa se bo gɔtn kaag do Raa ro ki; 35 ɔnten 'naamki rose ute do naanɲa, taa do naanɲa se gɔtn tɔɔbm jɛ Raa; ɔnten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se gɛgɛr gen Gaar Magala§. 36 ɔnten 'naam roi ute daan doi, taa bɛɛki doi ki se kalan tap bo, naai an kɔɲ tedɲɲ raap eyo ey le ilim eyo. 37 Ken taarse bo met ki le ɔki: yɛɛ met ki; ken met

* 5:21 Aak Ekz 20.13. † 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ediɲ se je taadn ɔɔ j'undiɲ kulu gen kɔkɲ gaabm kuuy. § 5:35 Gaar Magala gɔtn ara se je taadn ute Raa.

ki ey le əki: gətə, mət ki eyo. Ey num taar kən k'ziidın ziid do ki se iino gətn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee kən k'teddəga *kusiñ num, je kəgñ seede

³⁸ Isa taadden daala ə: «Naase 'booykiga kən *Ko Taar Raa taad ə: *debm kən təkga kaam nam num j'an təkñ kaam naan kici*, ə *debm kən jaay terecga naan nam le, j'an terecñ naan naan kici*.» ³⁹ Num maam se m'deeksen m'ə: debm jaay tedsenga kusiñ num ənten 'terliñki kusiña. Taa naan se bo kən nam jaay əndiga mətñ bi kən do ji daama num, 'terliñ kən do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Kən nam jaay baansiga naan debm kəñ bəor ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, əñiñsiña. ⁴¹ Kən debm jaay əli taa təgə ə 'lee kilometir kalañ se†, naai 'leen kilometir dio sərək ute naana. ⁴² Debm kən jaay tənd mətñ dım gəti ki num, ədın ə debm jaay je dem dım num, ənte 'kəəgıña.»

Isa dooy jeege ə 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga kən *Ko Taar Raa taad ə: *Naai 'je naapi†* ə naase əki: «Debm taamooyi se əd undıña.» ⁴⁴ Num gañ maam se, m'deeksen m'ə: 'jeki jee taamooysege ə eemki Raa taa jeegen kən dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay bo aki tədn gaan Bubsen maakñ raa ki. Taa Raa se naan bo debm lee ooko kaadın do jee kusiñge tu ə do jeege tun bεε. Ə naan bo lee eed maane do jeege tun tədn nakgen ute doobiña ə do jeege tun kən tədn nakgen ute doobiñ ey se kici. ⁴⁶ Ə kən naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naan se 'saapki ə aki kəñ bədse naan Raa ki ne? Kən bin num *jee təkñ miirge kic bo əñ təd bin kici. ⁴⁷ Num kən naase jaay 'lee 'tedki təse gənaase tu sum num, dım jaay naase 'tedki jaay 'cir gən jeege se tap bo ne dı? Taa jeegen Yaudge ey kic le lee təd təse ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan gəə Bubsen maakñ raa ki debm mεc se, naase kic 'tedki jeegen mεc.»

6

Isa dooy jeege gən mətñ taar kədn dım jee daayge tu (Lk 11.2-4)

¹ Ter Isa deek daala ə: «Kən aki 'tədn naabm *Raa num, ənten 'tədnki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kəñ bədse gətn Bübse kən maakñ raa ki eyo. ² Kən naai 'je kədn dım jee daayge tu num, ənten 'tədn naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gəə gən jeegen təd rode jee bεε jaay lee təd maakñ *be kən Yaudge lee tusn maak ki ə daan doobge tun gətn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdəga num aden təəm se. 'Booyki bεε m'asen taada: naade se əngə bədde do naan ki ara sum. ³ Num gañ kən naai se jaay 'je kədn dım jee daayge tu ute ji daama num, ənte kəñ ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakñ naai əd nam ki jaay əyiñ kəy k'jeel gətiñ ey se, Raa Bubi se aak nakñ naai tədn se, naan bo utu ai kədn bədı.»

Isa dooy jeege gən tənd mətñ Raa

⁵ «Kən naase jaay aki tənd mətñ Raa num, ənten 'tedki aan gəə gən jeegen təd rode aan gəə naade bo jee bεε se. Taa kən naade jaay baaga maakñ *be kən Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki bεε m'asen taada: jee bin se naade əngə bədde borse do naan ki ara. ⁶ Num gañ kən naai 'je keem Raa num, ənd maakñ pakar toodı ki, 'gaas kaam taara doi ki ə gətn se 'tənd mətñ Bubi Raa kən ing

* **5:38** Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † **5:41** Do dəkiñ se asgar *Rəmege se naade ək doobo gen tənd mətñ debm gay kic bo taa aden kuun daamde ə an baa gən kilometir kalañ. ‡ **5:43** Aak Lb 19.18.

* **6:3** Do ji jeele se je deekñ ə: bεε naai təd se, debm gəor ute naai kic bo ənte booyo.

ceei ken naai ɔŋ aakiŋ ey se ɔ Bubi Raa se, aak nakŋ ken naai 'tediŋ ɔyiŋ kɔy jaay nam jeel gɔtiŋ ey se, utu ai kedn bedi.

⁷ «Ken naase aki tɔnd metn Raa num, ɔnten 'dɔɔlki taargen ren ren se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegen Yaudge ey lee ted se. Naade saap ɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum ɔ Raa aden booyo. ⁸ Anum naase ɔnte 'tedki aan gɔɔ gen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakŋ naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te metiŋ ey kic num. ⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki:

Bubjen maakŋ raa ki,

ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɔ Raa.

¹⁰ ɔŋ naai ɔ kɔsn gaara do jeege tu paac.

ɔŋ jeegen do naan ki ara paac se,

ai tedn maak-jei aan gɔɔ gen jeegen maakŋ raa ki.

¹¹ Edjeno kɔsn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔljen *kusiŋjen naaje k'tujiŋ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɔ k'tedn kaldɛ jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ ɔnte 'kɔnje k'kend maakŋ nakŋ naam ki,

num ɔdjen doje maakŋ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔ *nooko se gen naai gen daayum daayum. *Amin.]†»

¹⁴ Ken Isa jaay dooyden gen keem Raa aas se, ter naan taadden ɔ: «Ken naase jaay 'tedki kaldɛ jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakŋ raa ki asen tɔɔl kusiŋ naase kici. ¹⁵ Num gan ken naase jaay 'baateki 'tedn kaldɛ jeege tu le, Bubsen maakŋ raa ki se asen tɔɔl kusiŋse ey kici.»

*Isa taad metn taar kuun *siam*

¹⁶ «Ken naase uunki kuun siam num, ɔnte dɔɔkki naanse aan gɔɔ jeegen ted rode aan gɔɔ jee beɛ se. Ken naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekŋ ɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki beɛ m'asen taada: naade se ɔrse ɔnga bedde do naan ki ara. ¹⁷ Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔ 'ted uubu roi ki. ¹⁸ Bin ɔ jeege kaakŋ jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kaliŋ ken inŋ ceɛi ken naai ɔŋ aakiŋ ey se ɔ, 'jeel sum. ɔ Bubi Raa ken aak nakŋ ken naai 'tediŋ ɔyiŋ kɔy nam jeel ey se ɔ, utu ai kedn bedi.»

Isa taad ɔ 'tuski maalse maakŋ raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

¹⁹ «ɔnten 'dabarki rose gen 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusiŋki do naan ki ara se, k-ŋɔɔge ute kuurge an kɔŋ tujŋ naatn ɔ jee ɔoogge kic le 'kend beene ɔ an kɔŋ ɔoogo. ²⁰ Bin num 'tuski maalse maakŋ raa ki, gɔtn ken k-ŋɔɔge ute kuurge aden kɔŋ tuj eyo ɔ jee ɔoogge kic kɔŋ 'kend jaay an ɔoog eyo. ²¹ Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese ɔ maak-saapi inŋ ro ki kici.»

Kaama se naan ɔ aan gɔɔ lɔmpɔn roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

²² «Kaama se naan ɔ lɔmpɔn gen roa. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te deniŋ paac se, inŋ maakŋ gɔt ken wɔɔrɔ. ²³ Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɔ inŋ maakŋ gɔt ken ɔɔɔ. Ken nakŋ ken ai wɔɔr gɔtɔ se jaay tedga ɔɔd dɔrɔd num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey le gurs

²⁴ «Deb kalan se 'kɔŋ tedn naaba gɔtn melge tu di eyo. Ken naan ɔ tedn naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔdn kundu ɔ deb kalan naan an 'jea; ey le deb kalan se, naan an kɔkŋ ɔŋɔ ɔ ken kuuy se, naan an kaal maak ki

† 6:13 Taara ara se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, metiŋge maakde ki se gɔtɔ.

eyo. Taa naan se 6o naase aki 'kəŋ tɛdn naabm Raa ɔɔ ute gɛn gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔnten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan se 6o maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔsɔ, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal kɛn naase aki tuusu. Taa kose se, naan cir nakŋ kɔsɔ ɔɔ rose se lɛ, naan cir kala. ²⁶ Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teenŋ gɛn kəj eyo ɔɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb dīm maak ki eyo. Ute naan se kic 6o Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin sum 6o 'kəŋ ziidn bii kinŋin do naan ki ne? ²⁸ Num gɛn dī jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔb kuub eyo ɔɔ ɔnd cɛk eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkiŋ se ute maalin den paac se kic 6o, bii kalan ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gɔɔ gɛn naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum 6o j'utu j'an tɔɔc se kic Raa tamarin aak bɛɛ bɛɛ se 6o, mɛt kando asen kəŋ kɛdn kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee kɛn aalki te maakse paac do Raa ki eyo! ³¹ Bin num ɔnte 'kuunki nirlse ɔɔki: naaje tap 6o j'kɔsn dī, j'kaay dī, ey lɛ j'tuusun dī? ³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se 6o daayum inŋ saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kɛn naase 'jeki. ³³ Kɛn deet deet se, 'jeki 6o Raa kɔsn gaara dose ki ute nakŋ kɛn tɔɔlin ɔɔ nakgen ɔɔp paac se, naan asesiŋ kɛdn do ki. ³⁴ Bin num ɔnten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdn mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdn mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se 6o aasga gɛn bii se sum.»

7

*ɔnte 'kəjki bɔɔɔ do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)*

¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «ɔnten 'kəjki bɔɔɔ do jeege tu, bin se naase kic 6o j'asen kəjŋ bɔɔɔ dose ki eyo. ² Taa *Raa se utu asen kəjŋ bɔɔɔ dose ki aan gɔɔ kɛn naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔɔ bin 6o nakŋ naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici. ³ Mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki 6o naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn dī jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴ Ute naan se 6o naai 'kəŋ deekŋ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama, 'baado m'ai kɔɔdn mu kaami ki. Ey num naai ɔk mɛt-gudum kaaga kaami ki se kici! ⁵ Nakŋ naai 'tɛdin se, mɛt ki eyo. Bɛeki num, ɔɔd mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ɔɔ tɛr kɔɔdn mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki kici!

⁶ «ɔnten 'kɛdki nakŋ *salal gɛn Raa se besge* tu, bɛɛ sɔm 6aa naade asen tɛrl dose ki ɔɔ asen doŋ nɛɛpm cɛɛk cɛɛk. ɔɔ meedgen te rode se ɔnte sideki kinzirge tu, sɔm 6aa naade lee do ki cɛɛ.»

*'Tɔndki mɛta, 'jeki, 'tɔndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)*

⁷ «'Lee 'tɔndki mɛta ɔɔ j'asen kɛda, 'lee 'jeki ɔɔ naase aki kəŋɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔɔ j'asen kɔɔdɔ. ⁸ Deere, debm tɔnd mɛta se j'an kɛde, debm je se 'kəŋɔ ɔɔ debm tɔnd kaam-taara se lɛ, j'utu j'an kɔɔdɔ. ⁹ 'Saapki tu, kɛn gooni jaay tɔnd mɛtn mappa gɔti ki se, maakse ki se naŋa jaay an kɛdn koa? ¹⁰ Lɔbu kɛn gooni jaay tɔnd mɛtn kɛnŋe num, maakse ki se naŋa jaay an kɛdn wɔɔjɔ? ¹¹ Naasen jeege kɛn jig ey se kic 6o 'jeelki kɛdn nakŋ bɛɛ gɛnsege tu. Num mɛt kando Bubsen maakŋ raa ki 'kɛdn nakgen jiga jeege tun tɔnd mɛtin ey ne!

* **7:6** Besge ute kinzirge se, Yaudgen kɛn inŋ do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, yɛmde yɛmɛ taa daagen se salal eyo naan Raa ki ɔɔ jeege baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan gɔɔ besge ute kinzirge.

¹² «Taa naan se bo, nakn paacn jaay naase l'jeki jeege asen tedn naase ki se, naase kic 'tedki jeege tu bin kici. Kese bo *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dakiina.»

Taa doobge kaam dio

¹³ Ter Isa aal naagn taara deek ad: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan bo ken ol jeege gotn kut ki ad jeege dena aal te doobm magal ese se. ¹⁴ Gan taa doobm ken ol jeege gotn kaaj ki se, naan se baata ad doobin kic baat nelel, bin num jeegeen jaay end te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelin ute koojina

¹⁵ «Dndki kond te jeegeen jig eyo ted rode aan gaa jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado onse ad ted rode dalul aan gaa baatge, num gan te maakde se naade jee *kusin aan gaa k-sogsogige. ¹⁶ Naase adeki kaakn jeel ro naabde ki aan gaa k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojin se. 'Jeelki, koojn mangad se j'an tuugn do tondom ki eyo. Ad koojn goyab se j'an tuugn do merenj ki eyo. ¹⁷ Kaagn jaay jiga se ooj koojin kic bo jiga, ad kaagn jaay koon† se, ooj koojin kic bo jig eyo. ¹⁸ Kaagn jaay jiga se, k'kon koojn kaagn jig ey se do ki eyo. Ad kaagn jaay koon se le k'kon koojn kaagn jiga se do ki eyo. ¹⁹ Kaagn paacn ken ooj koojin jig ey se, j'an gaana ad j'an toocn naata. ²⁰ Bin num, jeegeen jig ey jaay ted rode aan gaa jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade ted se bo, naase adeki kaakn jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

²¹ «Jeegeen ken danum ad: Meluma, Meluma se, naade se paac bo kon kend *maakn Gaar Raa ki eyo, num jeegeen ken ted maak-je Bubum ken maakn raa ki se sum bo 'kendde. ²² Bii ken kaam moon se jeege dena am deekn ad: «Meluma, Meluma, ute ro naai se bo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se bo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ad ute roi naai se bo, naaje k'tedo nakn-kadbe dena!» ²³ Bii ken se maam m'aden taadn m'ad: naase se, maam m'jeel seno te eyo. Iikki naatn cem ki dakad, naasen paacn jee tedn kusinge se!»

Beege dio

²⁴ Ter Isa aal naagn taara ad: «Debm ken jaay booy taaruma ad ing do ki se, naan se tec aan gaa debm metekn ken iin been do ko ki. ²⁵ Bee se, ken maane eede ad oolge kic bo dooco ad kuul ol makon baado deeb bee se bat nabo, on ruin te eyo, taa bee se k'j'iinin do ko ki. ²⁶ Num gan debm booy taaruma ad ing do ki ey se, naan se tec aan gaa debm derl ken iin been do kes ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic bo dooco ad kuul ol makon baado deeb bee se bat, ad bee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tagina

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dengeen tus se jaay booy taar naan dooyden se, akden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ak tagad† ad tec aan gaa gen jeedegen jeel taadn takn metn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ed lapi debm bikid ki (Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

† 7:17 Koon ara se taad ute dim endga ron ki. † 7:29 Dooy naan ak tagad se je taadn ad naan tuun tal taar nam gam eyo.

¹ Ken Isa booyo do kas ki se dool jeege dena ok metina. ² Gotn se gaaba kalan ok koon bikidi baado ce Isa ki, erg naanin ki tond metin oo: «Melje, ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.» ³ Isa ol jin utina oo deekin oo: «Yee, maam m'jea, on roi 'daapm 'toodn kolon kolon!» Gotn se sum bo, debm koon bikidn se on lapia oo ron daap tood kolon kolon. ⁴ Ter Isa deekin oo: «Iin 'baao, nabo onte baa taadn nam ki; num 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki se oo 'baa ed *serke Raa ki aan goo ken *Musa taadno maakn Kitap ki. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se onga lapia.»

*Isa ed lapi debm tedn naabm bubm asgarge tu kalan
(Lk 7.1-10)*

⁵ Ken Isa jaay end kend maakn gegere ken Kaparnayum ki se oo gotn se bubm asgarge kalan baado onina oo eemin noo oo: ⁶ «Melje, maam se m'ok debm tedn naabum kalan se koono dena tood tood beene. Koonin se teredin k'runGuyu oo dabarin den aak eyo.» ⁷ Gotn se Isa terlin oo: «Maam m'baa bei ki oo m'an baa kedn lapia.»

⁸ Gotn se bubm asgar *Romge se deekin oo: «Melje, bere, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gotn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tedn naabum se 'kon lapia. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, nabo m'ok asgarge kaam ji maam kici. Oo ken maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'oo: «'Baa se» naan iin 'baa. Oo m'deek deb kuuy ki m'oo: «'Baado se» naan iin baado. Oo bulum ki se jaay, m'deekin m'oo: «'Ted nakn ese se» naan iin tedina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se okin taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se oo: «Naase 'booyki bere m'asen taada: maakn gaan *Israelge tun ute dende se kic bo, maam m'on te nam jaay aal maakn do *Raa ki aan goo gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'oo: jeege dena utu ade kiin baa gotn kaam kaada tookno, oo kaam kaada toocn ni, naade ade baa utu tusn 'king kasn bii laa ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka oo *Yakub *maakn Gaar Raa ki tele. ¹² Num gaangen gen maakn Gaar Raa tap bo, naade se bo j'utu j'aden koodo oo j'utu j'aden komb naatn maakn got ken ood dorod. Gotn se bo naade baa keeme oo taan naandege.» ¹³ Ter Isa deek bubm asgar *Romge tu se oo: «Ok 'terl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakn naai 'tond meta ro ki se 'kon teda.» Oo kaad ken se sum bo, debm tedn naabin se on lapia.

*Isa ed lapi jee koonge tu dena
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Ter Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, on moom Pier menda se koono tood tood danal ki oo naan ron on kedek. ¹⁵ Gotn se naan ol jin utina oo ron ong kedek se tered urlu oo gotn se naan iin daara oo baag tedn koso Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gata ted ilim se, jeege baano ute jee koon sitange se dena gotn Isa ki. Ute taarin se sum bo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu oo jee koonge se paac naan edden lapia kici. ¹⁷ Nakn Isa ted se aanga doobin ki aan goo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dokin ken oo:

Koonjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.*

*Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)*

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee denge ol gurugin se, gotn se naan deek jeege tun metin ki oo k'gaan k'baaki jen baar ken kaam naane. ¹⁹ Gan maakn jee jeel

* 8:17 Aak Eza 53.4.

taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko cɛɛɲ ki deekiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa tɛrlin ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ɔk ɓee toodɔɔge, ɔɔ yeelge kic lɛ ɔk kujɔɔge. Num gan maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.» ²¹ Maakɲ jeege tun mɛtin ki se, deb kalan kuuy se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, ɔnum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ²² Gan Isa tɛrlin ɔɔ: «Ɔɲ jeegeen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

Isa ɔk daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gɔtn se Isa ook maakɲ markab ki ɔɔ jee mɛtin ki baa ute naana. ²⁴ Gɔtn se sum ɓo kuulu dɔɔbɔ ɔɔ ɔl makɔɲɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iin baa baa doocɲ markaba. Num naan ken se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee mɛtin ki iiko cɛɛɲ ki tɔnd duriɲa ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, naakje! Ey num ɓɛɛ, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden ɔɔ: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gɔtn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan ken se, gɔtɔ baa tood dil. ²⁷ Ken naade jaay aak nakɲ ese se, paac ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kɛse tap ɓo nana bini ken taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookin taarin se?»

Isa ɛd lapi gaabge tu dio ken ɔk kɔɔɲ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Ken Isa jaay aan jɛɲ baar ken kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gɔtn se gaabge dio ɔk kɔɔɲ sitange teeco maakɲ iibge tun Yaudge tɛdiɲo gen tɔl taal yodege se, baado dɔɔɔɲa. Gaabgen di se naade kusina ɔɔ gɔtn naade inɲ se nam ɔɲ aal te doobm se eyo. ²⁹ Ken naade jaay aakin se, gɔtn se naade baag tɔɔɔn tɔɔyɔ ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Ken kaadn Raa ɔndin se aas te ey ɓɔrt sum ɓo, naai 'baado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dɔk cɔkɔ se ɔk dɔɔl kinzirge dɛna k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem nɔɔ mɛtn Isa ki, deekiɲ ɔɔ: «Ken ajen tuur num, ɔlje naaje k'baa kend maakɲ dɔɔl kinzirge tu se.» ³² Isa deekden ɔɔ: «'Teec 'baaki.» Gɔtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ baa ɛnd maakɲ kinzirge tu. Naan ken se sum ɓo dɔɔl kinzirgen te dɛnde se dɔɔb rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy baa si maakɲ baar ki ɔɔ naade ooy ut kap. ³³ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakɲ tɛd se, naade dɔɔb aan baa maakɲ gɛgɛr ki ɔɔ baa taad mɛtn taar nakgen deel se paac jeege tu nakɲ aan do gaabge tun di ken ɔk kɔɔɲ sitange se. ³⁴ Gɔtn se jee maakɲ gɛgɛr ki se paac teec baado ɔɲ Isa. Ken naade baado ɔɲin sum se, naade selin mɛtin ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Naai se iin 'teec ɔɲjen naanje!»

9

Isa ɛd lapi debm k'runɲuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Tɛr Isa ook maakɲ markab ki, gaan baar baa maakɲ gɛgɛrin* ki. ² Gɔtn se jeege uuno debm k'runɲuy do nakɲ toodin ki, ɔɔ baano gɔtn Isa ki. Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɲuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusinige se, maam m'tɔɔlisinga naatn.» ³ Gan jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum se baag taadn ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.» ⁴ Ken Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakɲ jig eyo ute maakse bin se? ⁵ Gen naase ki num ken gay ɓo ɔɔɲ ciri ken m'deekɲ m'ɔɔ: «Kusinige se, maam m'tɔɔlisinga naatn» lɔbu ken m'deekɲ m'ɔɔ: «Iini ɔɔ 'lea» se ɓo ɔɔɲ cir lɛ? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam

* 9:1 Gɛgɛrin ara se, taad ute Kaparnayum.

*m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ok tɔɔgɔ gen tɔɔl kusin jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «Iini, uun nakɲ toodi se ɔɔ 'baa bei ki!» ⁷ Gɔtn se gaaba se iini ɔɔ baa been ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge jaay aak nakɲ ese se, beere baa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken ed tɔɔgɲ bin se jikilinge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danin Matiye *debm tɔkn miiri ing king gɔtn tɛdn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «Iini 'daanuma!» Gɔtn se sum ɔo Matiye iini ɔɔ daanina.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metin ki ing ɔs kɔs bee Matiye ki se, *jee tɔkn miirge† dena te jee kusinge se baado ing ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se ing ɔs te jee tɔkn miirge ɔɔ jee tɛdn kusinge se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔnge. ¹³ Bin num 'baa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔjn *serke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tedki beɛ bo jeege tu.*‡ Maam m'baado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak beɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

¹⁴ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki baado tɔnd metn Isa deekin ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?» ¹⁵ Isa terlden ɔɔ: «Jeegen baado kɔkn menda jaay gaabm menda utu se, naade 'kɔn king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kɔn kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. Num gan bii kalan kaadin utu 'kaana gaabm menda j'an kɔɔdn naatn se jaay ɔo medinge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kɔn kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono. ɔɔ gɔtn nɛɛpin se 'tedn magal cir ken do dɔkina. ¹⁷ ɔɔ tɔtn koojn bin utu iin kiin se j'an kɔn maakɲ k-lɛɛterge tun koon eyo. Ey num tɔtn koojn bin utu iin kiin se an dɔɔbm ute k-lɛɛterge. ɔɔ tɔtɔ se le kɔɔy naan ki cɛɛɛ, ɔɔ k-lɛɛterge se le tujn kici. Bin num, tɔtn koojn bin utu iin kiin se j'an kɔmbin maakɲ k-lɛɛterge tun kiji; taa bin se, tɔtn maak ki se le tuj eyo ɔɔ k-lɛɛterge se le kɔn 'dɔɔb eyo.»

Isa ed lapi mend ki ɔɔ dur goon menda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadden taad ɔort sum ɔo, maakɲ magal Yaudge tu se deb kalan baado ɔnina, erg naanin ki deekin ɔɔ: «Goonum menda se te ooy kooy ɔorse sum, 'baado kɔnd ji don ki taa naan duru.» ¹⁹ Gɔtn se Isa ute jee metin ki iin ɔk metina. ²⁰⁻²¹ Ken naade utu baa baa doob ki se, gɔtn se, menda kalan bin se gɔtn moosin aan sum se ɔn daar eyo bini ted baar sik-kaar-dio, naan ɔko metn Isa ɔɔ taad te maakin ɔɔ: «Ken maam m'baa jaay m'utga taa kalin sum ɔo, m'utu m'kɔn lapi.» Gɔtn se naan baado naagɲ Isa ki ut taa kalina ɔɔ naar ɔn lapi. ²² Isa ɔk terl aakina ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» ɔɔ kaad ken se sum ɔo, menda se ɔn lapi.

²³ Ken Isa jaay aan bee gaab ken magal Yaudge se, naan ɔn jee tuuy kaage ɔɔ jee denge se le daar tɔɔy tɔɔy makɔnɔ. ²⁴ Naan deekden ɔɔ: «'Teecki naatn! Beɛɛ, goon menda se le ooy te eyo, naan tood tood bi sum.» Gan gɔtn se naade ooyin koogo metin ki. ²⁵ Ken jee den jaay j'ɔɔddeno naatn se, Isa end maakɲ

† 9:10 Jee tɔkn miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusinge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

bee ki ð ðk ji goon menda ð gøtn se goon menda se iini. ²⁶ Gøtn se labariñ se wøok død taa naan gøtn ese paac.

Isa ðd kaam jee kaam-tøokge dio

²⁷ Ken Isa iin gøtn se jaay baa baa se, gøtn se jee kaam-tøokge dio ðk metiña ð tød tøy ð: «Eejjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Ken Isa jaay aan been se, jee kaam-tøokge se baado ðñiña ð naan deekden ð: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'øk tøgø gen tēdn nakñ ese se?» Naade terlin ð: «Yee Melje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gøtn se Isa uun jin tøndden kaamdege tu ð deekden ð: «Aan gøð naase aalkiga maakse dom ki se, nakñ naase 'jeki se 'kaan kaama.» ³⁰ Naan ken se sum bo, kaamdege naar tød taaka. Num gøtn ese se Isa aacden kaama ð deekden ð: «Øndki køndo: taar se, ðñte 'baa taadinki nam ki.» ³¹ Num gan ken naade jaay iin baa baa sum se, nakñ Isa tēdden se, naade baa wøokiñ taa naan ken ese paac.

Isa ed lapi debm ken ðñ taad taar eyo

³² Gan ken jee kaam-tøokgen di se jaay teec baa baa sum se, naan ken se, naade baano gøtn Isa ki ute gaaba kalan bin se, ðk køñ sitan ken ðlin ðñ taad taar eyo. ³³ Gøtn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, ð gaabm ðñ taad taar ey se, baag taadn taara cey. Ø ken jee denge aak se nakñ se deel døde ð ðkden taad eyo ð deek ð: «Maakñ *Israel ki paac se, nakñ bin se ðii kalan k'l'aak te eyo!» ³⁴ Gan *Parizige se deek ð: «Ute *Bubm sitange se bo naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa eej do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee baa maakñ gegerge tu ð maakñ naange tu paac, lee dooy jeege maakñ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadden Labar Jiga gen *maakñ Gaar Raa ð lee ed lapi jee køñge tu paac ð jeege paacñ køñ tujdenga tuju. ³⁶ Ken naan aak jee denge se, naan eejden døde ki taa naade se ðrga ð maakde tujga aan gøð baatgen ðk debm gaam eyo. ³⁷ Gøtn se Isa deek jeege tun metin ki ð: «Maakñ-gøtn tēdga gen køjø se dena, nafo jee tēdn naabge se, baataš. ³⁸ Bin num, 'tøndki metn Mel maakñ-gøto taa adē køl jee tēdn naabge do ki gen køjñ maakñ gøtiña.»

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Ter Isa danjo jee metin ken sik-kaar-dio. Naan edden tøgø gen tuur sitange ro jeege tu ð gen kēdn lapi jee køñge tu paac ð jeege paacñ ken køñ tujdenga tuju. ² Ken ara bo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danin Pier se ute genaan Andre; Jak ute genaan Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ð Bartelemi; Toma ð Matiye ken naabin tøkñ miiri se; Jak goon Alpe ð Tade; ⁴ Simon debm je kujñ naanina* ð Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

*Isa al *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba*

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

⁵ Naade se bo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan olden naaba. Ken olde køl se, naan dejde ð taadden ð: «Øñte 'baaki maakñ naange tun melinge Yaudge eyo ð maakñ geger *Samarige tu se kalan kic bo ðñte 'kēndki maak ki.

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeege inç aak kaak kaama j'aden taadn labariñ ken jiga se nafo jeege baa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naanin ara se je deekñ ð: debm je kuun naanin kaam ji jee wøoydege tu. Jee wøoydegen ara se je taadn ute *Rømege, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Rømege.

6 Num 'baaki gətn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gəɔ baatgen iigga kiig se.
7 Ken 'baaki baa doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔki: <Bere, *maakŋ Gaar Raa se ɔppga gəɔɔ!> 8 Edki lapi jee kəɔnge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki ɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le ɔŋki cɛɛ dey se, naase kic bo edɪŋki jeege tu cɛɛ.

9 «Ken naase 'baaki baa se, ɔnte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakŋ pəs ki. 10 Ɔo ken 'baaki baa doob ki se ɔnte 'kuunki bəɔnə, ɔnten 'təski kalge di dio, saage ɔ ɔnten 'kuunki sirdi. Taa debm tɛdn naaba se, bɛɛki num, j'an kɛdn kəsina.

11 «Ken naase jaay aki kɛnd maakŋ gɛgɛr ki ey le maakŋ naan ki se, 'jeki debm bɛɛ ken asen dəɔdn kəŋjiga. Naase iŋki gətn deb ken ese sum bini anki kiin baa maak ki. 12 Maakŋ bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'tɛddɛki təɔse. 13 Ken jee maakŋ bee ki se jaay dəɔd əksenga le, ɔn təɔse se kiŋg te naade. Num ken naade jaay dəɔd əksen te ey le, ɔn təɔse se asen tɛrl kəŋ gətin ki. 14 Ken maakŋ gɛgɛr ki ey le maakŋ bee ken naase aki kɛnd maak ki jaay, naade baate dəɔdn kəkse se, ɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndenki beede ey le maakŋ gɛgɛrde ɔ ken teec 'baaki baa se, kudŋ jɛsege tu se kic bo 'tupdeki naatn. 15 'Booyki bɛɛ m'asen taada: bii ken Raa 'kəŋj bəɔɔ do jeege tu se, jee maakŋ gɛgɛr ken ese se bəɔr kooɔn do naade ki se aden tɛdn ɔn cir gɛn jee taa naan Səɔm ute gɛn Gəməɔɔ!»

*Dubar utu kaan do jeege tun mɛtn Isa ki
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)*

16 «'Booyki! Maam m'əlse aan gəɔ baatge maakŋ k-sogsogige tu; naɔo naase se iŋki do mɛtɛkse ki aan gəɔ wəɔjge ɔ 'tɛdki rose miskinge aan gəɔ dɛɛrge. 17 Ɔndki kəndə, taa jeege utu asen təkŋ baa gətn kəŋj bəɔrge tu, naade asen tənd ute mɛɛje maakŋ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. 18 Taa maam se naade asen təkŋ baa naan magalge tu ɔ naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tɛdn saadumge naan naade ki ɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici. 19 Ken jaay j'ək k'baansinga naan təɔgge tu num, gətn naane se ɔnte 'beerki do taar ken naase aki baa taada ɔ ute raay naase aki kəŋ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa bo asen kɛdn taar ken naase adɛki taada. 20 Taa taar naase aki taad se, gɛn naase malinge eyo, num taar se Nirl gɛn Bubse Raa bo asen kəl naase aki taada. 21 Naan ken se, gɛnaa utu kəl gɛnaan j'an baa təɔl ɔ bubu kici utu kəl gooniŋa j'an baa təɔl. Gaange utu tɛrl naaga bubdege tu ɔ je yode. 22 Taa maam se jeege paac utu asen kəɔdn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar təɔlin ki num, naan se utu 'kəŋ kaaja.» 23 Ken jaay k'dabarse maakŋ gɛgɛr ken kaam kalan num, aan 'baaki maakŋ gɛgɛr ken kuuyu. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: gɛgɛrgen maakŋ naan *Israel ki se, naase adɛki lee dəɔd ey sum bo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

24 «Debm lee mɛtn deb ken dooyin se, 'kəŋ cir debm dooyin eyo; ɔ debm tɛdn naaba gətn deb ki se, naan se 'kəŋ cir mɛlin eyo. 25 Anum debm lee mɛtn deb ken lee dooyin se n'tɛd aan gəɔ debm dooyin se. Ɔo debm 'tɛd naaba gətn deb ki se kic le, n'tɛd aan gəɔ mɛlin se. Taa debm ken mɛl bee se kic naade naajina ɔ naan bo Belzebul†, bin num mɛt kando k'naajn jeegen maakŋ beɛn ki se cir gɛn naan se daala!»

Ɔnte 'beerki jeege tu

26 «Taa naan se bo jeege se, ɔnten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'ɔyinga kəy se, utu 'toodn tal. Ɔo nakŋ bəɔrse k'jeelki mɛtin ey

† 10:15 Aak Jɛn koŋ 13, 18 ɔ 19. ‡ 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakŋ Kitap ki se Bubm sitange se ək ro dɛna.

se, j'utu j'an̄ki jeele. ²⁷ Nak̄η paac̄η maam m'taad̄sesīn̄ maak̄η nāor̄ ki se, 'baa 'taadīn̄ki jeege tu ute kaam kaada. Nak̄η ken̄ naase 'booyīn̄ki k'taad̄sen naan̄ ki m̄et̄n̄ bisege tu se 'w̄ōkīn̄ki do beege tu kici. ²⁸ Ō̄nte 'beer̄ki jeege tun 't̄ōl daa roa, ey num k̄ōη t̄ōl ko ey se; num 'beer̄ki bo Raa ki, naan̄ bo debm ken̄ ok̄ t̄ōḡō ken̄ t̄ōl daa rose ō t̄ōl kose maak̄η pood̄ ken̄ gen̄ daayum se. ²⁹ Yeelge seem̄ seem̄ di se k'dugīn̄ ute k̄ōb̄ōō kalan̄ sum ey la? Ute naan̄ se kic bo ken̄ maak̄de ki se jaay kalan̄ 'koōc̄η naan̄ ki se ken̄ Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gan̄ naase se beek̄η dosege kic bo Raa jeelīn̄ kalan̄ kalan̄. ³¹ Bin se, ōnte 'beer̄ki! Naan̄ Raa ki se, naase se 'cir̄ki yeelge se d̄ōk̄ō. ³² Deb̄m jaay taad̄ naan̄ jeege tu ō naan̄ deb̄m maam se, maam kic m'taad̄n̄ naan̄ Bubum ken̄ maak̄η raa ki m'deek̄η m'bō: naan̄ se deb̄m maama. ³³ Num deb̄m ken̄ baatum naan̄ jeege tu se, maam kic m'utu m'an̄ baatīn̄ naan̄ Bubum ken̄ maak̄η raa ki kici.»

Isa se baano ute t̄ōse bo do naan̄ ki eyo num bōōō
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad̄ ō: «Ō̄nten 'saap̄ki ōki maam se m'baano ute lapīa bo do naan̄ ki. Maam se m'baano bo ute lapī eyo, num m'baano ute bōōō. ³⁵ Deere, maam se m'baado gen̄:

gaan̄ goon̄ gaaba ute bub̄īna,
goon̄ m̄enda ute kōna,
moom̄ m̄enda ute m̄end̄ goon̄īna.

³⁶ *Jeegen̄ maak̄η beī ki se bo utu 'ted̄n̄ jee w̄ōyige. §*

³⁷ «Deb̄m jaay je bub̄īn̄ ute kōn̄ cirum maam se, naan̄ se aas te gen̄ ted̄n̄ deb̄m maam eyo. Ō̄ deb̄m jaay je goonīn̄ gaaba ute goonīn̄ m̄enda cirum maam se, naan̄ se aas te gen̄ ted̄n̄ deb̄m maam eyo. ³⁸ Ō̄ deb̄m jaay baate kuun̄ kaaḡj j'ansīn̄ tupm̄ ro ki ō ok̄ m̄etum ey se, naan̄ se aas te gen̄ ted̄n̄ deb̄m maam eyo. ³⁹ Deb̄m jaay je kaaj̄n̄ kōn̄ se, naan̄ utu an̄ kutu, ō deb̄m jaay ut kōna taa maam se, naan̄ utu an̄ kaaja.»

Deb̄m aks̄en naase se aan̄ ḡōō ok̄um maama

⁴⁰ «Deb̄m jaay d̄ōōd̄ aks̄en naase se, aan̄ ḡōō naan̄ d̄ōōd̄ ok̄um maama ō deb̄m d̄ōōd̄ ok̄um maam se le, aan̄ ḡōō naan̄ d̄ōōd̄ ok̄ deb̄m ken̄ olumo. ⁴¹ Deb̄m ken̄ jaay d̄ōōd̄ ok̄ deb̄m taad̄ taar teeco taar Raa ki, taa naan̄ jeelīn̄ naan̄ se deb̄m taad̄ taar teeco taar Raa ki se, naan̄ 'k̄ōη bēdīna aan̄ ḡōō gen̄ deb̄m taad̄ taar teeco taar Raa ki se kici. Deb̄m jaay d̄ōōd̄ ok̄ deb̄m ken̄ ted̄naka ute doobīna, taa naan̄ jeelīn̄ naan̄ deb̄m daan̄ ki se, naan̄ se 'k̄ōη bēdīna aan̄ ḡōō gen̄ deb̄m daan̄ ki se kici. ⁴² 'Booȳki bēe m'asen taada: maak̄η gaange tun seem̄ seem̄ se, deb̄m jaay ed̄ga maan̄ kurlu c̄ōk̄ō deb̄m kalan̄ ki, taa naan̄ jeelīn̄ naan̄ deb̄m maam se, deb̄m bin se, bēe naan̄ ted̄ se 'kut̄n̄ c̄er̄ eyo, num naan̄ utu 'k̄ōη bēdīna.»

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Ken̄ Isa jaay dooȳ jee m̄etīn̄ ken̄ sik-kaar-di aas sum se, naan̄ iin̄ ōn̄ gōtn̄ ese ō baa lee taad̄ taar *Raa jeege tun maak̄η geḡerge tun gen̄ taa naan̄ gōtn̄ ese ō dooȳde.

² Kaad̄ ken̄ Jan-Batist utu maak̄η dangay ki se, naan̄ booȳga nak̄η paac̄η ken̄ *al-Masī ted̄ se. Ō̄ naan̄ dan̄ō maak̄η jeege tun m̄etīn̄ ki se jeege kandum̄ ō olde gōtn̄ Isa ki. ³ Naade baa t̄ond̄ m̄etīn̄ ō: «Naai bo deb̄m ken̄ jeege in̄ḡ aak̄ kaama j'oō utu ade baa se l̄ōbu, k'booȳ nam kuuȳ ne?» ⁴ Isa ter̄lden̄ ō: «'Baa taad̄ki Jan ki nak̄η naase mala aakīn̄ki ute kaamse se ō booȳīn̄ki ute bise se:

⁵ jee kaam-taakge le, kaamdege taad taakga, jee cekedge le, leega talam talam, jee bikidge le, onga lapia do rodege toodga kolon kolon, jee duguyge le, borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu do Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu do: «Do kod-baar ki se, naase tap bo ingkiro kaakn nanja? Lodu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? Lodu ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak bee se ne? Goto. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ting maakn bee gaaringe tu. ⁹ Lodu naase tap bo ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki nabo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se bo debm ken k'raano metn taarin do dakin j'oo: 'Booyo, maam m'ai kol debm kaan naabum naani ki, taa ai daapm doobi.*

¹¹ 'Booyki bee m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, goto. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan goo di kic bo, naan se bo magal† cir Jan. ¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan borse se, maakn Gaar Raa se jeege je kend ute taa taogoo. Jo jeegegen ted naka ute taa taogoo se, je an kuun maakn Gaar Raa se kaam jide. ¹³ Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do dakin se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa ken utu ade baa se. ¹⁴ Ken naase jaay 'je aki booy kakan num, *Eli ken naase oki utu ade baa se, Jan se bo naana. ¹⁵ Debm jaay ok bi booyo num, booy ok taar se! ¹⁶ Jeegegen borse tap bo m'aden kamb beye ute nanje? Naade tec aan goo gaangen inj boor ki jaay taad ute naapa do:

¹⁷ Naaje k'tuuyesen kaa
nabo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
nabo naase 'baate keemki.

¹⁸ «Ey num ken Jan baado se, naan je kos den eyo do aay totnt‡ koojn bin eyo do jeege deek do: naan se debm sitan! ¹⁹ Ken *Goon Deba jaay baado se do do aaye, nabo jeege deek do: naan se debm kaam-koso do debm kaay-koono do ok mede ute *jee takn miirge do ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin naan met ki se ute nakgen jikilimge teda, taa naade se took aalga maakde do Raa kiS.»

*Jee maakn gegerge tun ken baate tookn kaal maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

²⁰ Gontn se Isa mooy jeegegen maakn gegerge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gontn ese se bo, gontn naan tedno nakn-koojinge dena. ²¹ Naan deekden do: «Utu asen koon aak eyo naasen jee maakn gegere ken Korozin ki! Utu asen koon aak eyo naasen jee maakn gegere ken Betsaida ki! Taa nakn-koojigen ted gotse ki se jaay 'tedoga ted maakn gegerge tun Tir ki ute ken Sidon ki num, kaadn do dakin naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kol doa do booy burku dodege tu do kon kusindege. ²² 'Booyki, m'asen taada: bii ken Raa utu 'kajn booro do jeege tu se, nakn utu 'kaan dose ki se utu 'koon

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken baano ute maakn Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bo Matiye taad do jee ken maakn Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken baado naan Isa ki gen daapm doobina. ‡ **11:18** Maakn taa naan *Israelege tu se jeege ted toto ute teen eyo num ute koojn bin sum. § **11:19** Jeel-taar gen Raa se: naan olo Goonin do duni ki.

cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidon ki se daala. ²³ Jo naase, jee maakn geger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, waki nookse se 'keem kaan maakn raa ki la? Goto! Naase se utu aki kooy 'baa gotn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakn-kooogen tedo goti ki se jaay bo tedoga ted Sodom ki num, kaadn naane geger Sodom se borse kic tedn utu*. ²⁴ Taa naan se bo, 'booyki m'asen taada: bii kojn boor ki se, nakn utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakn ken utu kaan do jeege tun taa naan Sodom ki se.»

Isa tadm Raa
(Lk 10.21-22; 1Kor 1.26-29)

²⁵ Kaad ken se Isa deek do: «Bua, naai bo Mel maakn raa ute gen do naana, maam m'toomi taa nakgen se naai oyinga koyo jee jeel-targe tu ute jee metekge tu, do borse naai 'taadga metina gaan seemge tu. ²⁶ Deere, Bua, kese bo nakn jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum edumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap bo jeelin eyo; ken jeelin se Raa Bubu kalin ki sum. Jo Raa Bubu se kic ey num, nam tap bo jeelin eyo num ken jeelin se, Goonin kalin ki sum do Goonin se bo baado taad Raa Bubu se jeege tu taa an jeele.

²⁸ «'Baakiro gotum ki, naasen paacn ken oorkiga kororo do daamse deerse se do maam m'asen kedn gotn taal maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki do 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'oo rom baata do m'dalul. Ute maam se, naase aki kon gotn taal maakse. ³⁰ Deere, taarum m'oo aki kuun se le, naan on eyo, do daamum m'oo aki kuun se kic le, naan ceere.»

12

Isa se naan bo Mel *bii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)

¹ Kaad ken se Isa deel maakn gotn gem ki bii sebit* ki ute jee metin ki. Ken naade deel deel se, jee metin ki jaay, bo taalde se baag terecn do gemge do do. ² Ken *Parizige jaay aak nakn ese se, naade deek Isa ki do: «Aaka, jee meti ki se ted nakn ken j'und te kulu gen ted eyo bii sebit ki!» ³ Isa terlden do: «Naase 'dooyinki te ey la, nakn ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo taalde se? ⁴ Gotn se Daud endo maakn *koror magal gen *Raa ki do tos mappan j'edinga ked *serke Raa ki, do do ed jeenge tun metin ki kici. Ey num mappan se naade kon kos eyo; ken 'kos se, *jee tedn serke Raage tu kalde ki sum. ⁵ Lodu naase 'dooyinki te ey la, maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, bii sebit ki se jee ted serke Raage tu ken ted naaba maakn koror magal gen Raa ki kic bo uum aal te bii sebit se naan ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gotn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar ken taad do: *Maam se m'je amki tajn serke eyo, num m'je se naase aki 'keijn bo do naapge tu*† do ken taar se jaay 'booy okkiga metin num, jee se, naase adeki takn mindde eyo, taa naade se tuj te dim eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

⁹ Isa iin on gotn se do baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁰ Gotn ese, naan on gaaba kalan jin ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kon mind Isa se, tand metin do: «Doobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ok doobo ken kedn lapia debm koon ki la?» ¹¹ Isa terlden do: «Maakse ki se nam ok baata kalan sum, do baatin se jaay ooc maakn go do ki bii sebit ki num, an baa koodin ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan on cir baata! Bin num bii sebit

* 11:23 Aak Jen 13. * 12:1 Bii sebit se bii ken Yaudge lee jamakn ro ki. † 12:7 Aak Oz 6.6.

ki se, jeege ak doobo gen tedn bee jeege tu.» ¹³ Gōtn se Isa deek gaab ken se do: «'Seej jii!» Gōtn se naan seej jina do gōtn ese sum bo jin se on lapia aan gō naapin se.

¹⁴ Gōtn se Parizige teeco naatn maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, baa tus dook taarde gen je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan bo debm tedn naabm ken Raa beer addino

¹⁵ Ken Isa jaay booy do naade dookga taarde gen toolin se, naan iin on gōtn ese se do jeege dena ak metina do naan ed lapi jee koonge tu paac. ¹⁶ Num naan aacden kaama do j'onte taadn jeege tu an jeele. ¹⁷ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dookin se aanga doobin ki, ken do:

¹⁸ «Ken ara bo debm tedn naabum ken maam Raa m'beer m'addino.

Naan bo debm maak-jema do toolum jaay maam m'beer m'addino.

Maam m'an bōy Nirlum se don ki do doobm maam daan ki se, naan an taadin jikilinge tu paac.

¹⁹ Naan se le mooy te nam eyo do taad te makon eyo.

Taar naan se j'an booyin doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ Mu taa baar ken dug dug se kic bo, naan an terec eyo.

Do lōmpōn poodin baa baa kooyo se kic le, naan an toal eyo.

Naan ted nakge ute doobin se bini 'cir nakgen beer ey se paac.

²¹ Do jee do naan ki se paac kond dode do naan ki.†»

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gōtn se jeege ak baano gōtn Isa ki ute gaaba kalan ak koon sitan do koon sitan se tedin gaabm se ted kaam-took do on taad taar eyo. Gaabm se Isa edin lapia, kaamin doo aaka do naan baag taadn taara cey. ²³ Do gōtn se jee denge paac aak nakn se, deel dode do okden taad eyo, deek do: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?» ²⁴ Num gan ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek do: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute toogē Belzebul, naan ken Bubm sitange se.» ²⁵ Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden do: «Maakn taa naan gaar ken jeenge taarde ak metn naap eyo do baagga tedn bōro ute naapa se, naan se utu terece. Maakn geger, ey le maakn bee ken malinge ted taara ute naapa se kic bo, malinge 'kon king eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapin Bubm sitange se, kese aan gō naan ted bōro ute ro naan malina do bin se naan topga rōna. Ken bin num, gaarin se naan an kon do dio? ²⁷ Naase oki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden toogō jaay tuur sitange se, nana? Bin num naade mala se bo asen kon bōro dose ki. ²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakn Gaar Raa se aanga gōtse ki. ²⁹ Ken nam jaay je kend kōsn bee debm toog se, debm se naan ok dookinga jaay bo, kōsn beena. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma do debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wōkden wōkō.

³¹ «Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: *kusin paacn ken jikilinge tēda ute naajn ken naade lee naaj Raa se kic bo, Raa adesin kon tolo. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusin naan se Raa ansin toal eyo. ³² Anum debm jaay taad taar ing kus ro maam *Goon Deb ki kic bo, Raa an toal kusinina. Num gan debm jaay taad taar ing kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an toal kusinin do naan ki ara ki eyo do bii ken kaam mōtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojina

† 12:21 Aak Eza 11.12. § 12:24 Aak Mt 10.25.

³³ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki. Kaagɲ jiga se ooj koojin kic ɓo jiga, num kaagɲ kɛn kɔɔnɔ se, ooj koojin kic ɓo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeelin ute koojina. ³⁴ Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naase lɛ jee bɛɛki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakɲ bɛɛ se? Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iino maakde ki. ³⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛɲ se iino maakin ki ɔɔ taar kɛn teec taarin ki kic ɓo bɛɛ, ɔɔ debm *kusiɲ se, kusiɲɲ se kic ɓo iino maakin ki ɔɔ taar kɛn teec taarin ki kic ɓo inɲ kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: ɓiin Raa kɔjn bɔɔr do jeege tu se, taargen jeege taadin rɛɲ rɛɲ paac se, Raa utu ɓaa tɔnd mɛtde. ³⁷ Taa ute taar kɛn 'teec taari ki se jaay ɓo ai daapa ey lɛ ai kutu.»

Jeege je kaakɲ nakɲ-kɔɔɓɔ
(Lk 11.24-32)

³⁸ Gaɲ gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakɲ naai ajen tɛdn nakɲ-kɔɔɓm kɛn j'an kaakɲ jeel ro ki naai se iino gɔtn Raa ki.» ³⁹ Naan deekden ɔɔ: «Jee ɓɔrse jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmde naan Raa ki se je kaakɲ nakɲ-kɔɔɓɔ, naɓo nakɲ-kɔɔɓm naade an kaakɲ jeel ro ki se, tecɲ aan gɔɔ kɛn gen debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'danin Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛdo ɓii mɔtɔ maakɲ kɛɲ kɛn magal se, *Goon Deba se kic ɓo 'tɛdn ɓii mɔtɔ maakɲ naan ki. ⁴¹ Bii kɛn jaay Raa an kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se, jeege Ninib ki se kic utu 'kɔkɲ mind jeege duni kɛn ɓɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii kɛn Raa an kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se, nɛɛlgen iino kaam kaam bɔɔyɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkɲ mind jeege duni kɛn ɓɔrse se. Taa naan iino gɔtn dɔkɔ gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk tɛrlɔ gɔtin ki

⁴³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔɲga nam se, naan ɓaa leedo do kɔɔf-baarge tu je gɔtn kingi, naɓo naan ɔɲo te eyo. ⁴⁴ Kɛn naan jaay ɔɲ te ey num, baag taadn ute maakin ɔɔ: maam se m'kɔkɲ m'tɛrl gɔtn kɛn m'iinno ro ki. Kɛn naan jaay ɔk tɛrl aan se, ɔɲ ɓee se k'daapinga aak bɛɛ aac walak ɔɔ nam maak ki se gɔtɔ. ⁴⁵ Gɔtn se naan ɔk tɛrlɛ ɔɔ ɓaa ɔɲo sitangen kuuy cili kɛn kusiɲ cirin naan se daala. Naade ɓaado tɛɛ end inɲ maakɲ gaab kɛn se ɔɔ king gaabm se tɛrl ɓaa tɛd kusiɲ cir kɛn deet se daala. Deere, naan se ɓo nakɲ kɛn utu kaan do jeege do duni kɛn ɓɔrse jig ey se.»

Gɛnaa Isage ute kɔnde
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad kɛn Isa utu taad taad jee dɛnge tu ɓɔrt sum ɓo, gɔtn se gɛnaange ute kɔnde daar naatn je taadn te naana. ⁴⁷ [Deb kalan ɓaado taadin ɔɔ: «'Booyo! Koi ute gɛnaaige se utu naatn ɔɔ naade se je ai kaaka.»]‡ ⁴⁸ Gaɲ Isa tɛrl deb kɛn j'ɔliɲo se ɔɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se tap ɓo nanɲe?» ⁴⁹ Tɛr gɔtn se, naan uun jin tɔj ro jeenge tun mɛtin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Aakki jee se ɓo koyumge ute gɛnaamge. ⁵⁰ Taa debm jaay tɛd nakɲ Bubum maakɲ raa ki maakin jen ro ki se, naan se ɓo gɛnaam gaaba, kɛn mɛnda ɔɔ koyuma.»

13

Kaal naagɲ taar gɛn debm kɔnd buru*
(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

* 12:39 Aak Yunus 3.3-5. † 12:42 Aak 1Gar 10.1-13. ‡ 12:47 Bersen ara se, maakɲ Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se, gɔtɔ. * 13: Taa naan Yaudge tu se gɛmɛ se naade ɔɔcin se naade sin aan gɔɔ kɔnd buru.

¹ Bii kɛn se sum ɓo, Isa teec ɔŋ ɓea ɔɔ ɓaa inŋ taa baar kɛn Galile ki. ² Ɔɔ gɔtn se dɔɔl jeege dɛna tus cɛɛŋ ki ɔlin naan iin ook inŋ maakŋ markab ki ɔɔ jee ute dɛnde se daar do jɛŋ baar ki. ³ Gɔtn se naan taaddenga taarge dɛna ute doobm kaal naagŋ taara deekden ɔɔ: «'Booyki, deb kalan tɔs kupina ɔɔ teec ɓaa kɔnd buru. ⁴ Kɛn naan jaay ɔnd kɔnd buriŋ se, kupm metin si jɛŋ doob ki ɔɔ yeelge ɓɔɔy ɓaado tuun ɔsin naatn paac. ⁵ Kupm metin si do naan kɛn gɔtin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanin cɛɛɛ. ⁶ Num gan kɛn kaada jaay baag tɔŋgɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔŋ end ɓaa te dɔk eyo. ⁷ Kupm metin se si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagŋ ute kɔrɔndɔ se teepe ɔɔ aayin taara. ⁸ Kupm metin si do naan kɛn jiga. Kupm se am tɔɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Kɛngen metinge se ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.» ⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gɛn di Isa taadden ute kaal naagŋ taara

¹⁰ Jee metn Isa ki ɓaado ɔŋina ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Gɛn di jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagŋ taara se?» ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Nakŋ j'ɔyinga kɔy maakŋ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Gan jee kuuy se, nakŋ se Raa ɔŋ taadden te metin eyo. ¹² Taa naan se debm kɛn ɔk se j'an kɔmb do ki 'tɛdn dɛna, num debm kɛn ɔk ey se lɛ, kɛn cɔkɔn naan ɔk se kic ɓo j'an tɔsn naatn. ¹³ Taa naan se ɓo, maam m'taadden ute kaal naagŋ taara se:

*taa naade aaka ɔɔ ɔŋ aak ɔk eyo,
naade booyo ɔɔ ɔŋ booy ɔk taar se eyo.*

¹⁴ Bin ɓo taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadden do dɔkin se aanga doobin ki kɛn ɔɔ:

*Taar se naase utu aki booy ute bise, naɓo aki booy kɔk eyo
ɔɔ naase utu aki kaakŋ ute kaamse, naɓo aki kaakŋ kɔk eyo.*

¹⁵ *Deere, jee se maakde mɔŋgɔ,
naade tɔlga kamba bidege tu ɔɔ turumga kaamdege,
ey num naade 'kɔŋ kaaka, 'kɔŋ booyo,
ɔɔ ute maakde kic naade 'kɔŋ booy kuun jaay ade tɛrl ro maam ki,
ɔɔ kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»*

¹⁶ Isa taad ɔɔ: «Gan naase maakse raapo taa kaamsege lɛ aak kaaka ɔɔ bisege lɛ booy booyo! ¹⁷ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dɛna ute jeegegen tɛd nakŋ ute doobin se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ ɓɔrse naase aakki se, naɓo ɔŋ aakin te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɓɔrse naase 'booyki se, naɓo ɔŋ booyin te eyo.»

Isa taad tɔɔk metn kaal naagŋ taar gɛn debm kɔnd buru

¹⁸ «Naase 'booyki metn taar gɛn kaal naan taar gɛn debm kɔnd buru se. ¹⁹ Jeegegen booy metn taar Gaar Raa jaay ɔŋ booy ɔkin ey se, tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange ɓaado ɔddesin naatn maakde ki. ²⁰ Num jee metinge se tec aan gɔɔ kupm si do naan kɛn maakin ɔk ko se; naade se kɛn booyga taar Raa se, naar ɔkin maakde ki ute maak-raapo. ²¹ Naɓo naade se ɔŋ ɔŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ɔŋdɛnga ey lɛ k'baagdɛnga dabar gɛn taar Raa sum ɓo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²² Kupm si maakŋ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegegen booy taar Raa, naɓo uun nirlɛ do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɓo, ɓaado maakŋ saapde ki ɔɔ gaasin taar Raa se ɔŋ tɛd naaba maakde ki eyo. ²³ Kupm si do naan kɛn jiga se tec jeegegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar

† 13:15 Aak Eza 6.9-10.

Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen mɛtinge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛna ɔ kɛngen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Isa aal naagɗ taara ro dɛrɛngɛlɗ ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ute kaal naagɗ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakɗ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ baa kɔɔcn maakɗ-gɔtin ki se. ²⁵ Num kaad kɛn jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔɔyin baado ɔɔc dɛrɛngɛle maakɗ teen kɛn naan ɔɔcin se ɔɔ naan teec baa. ²⁶ Kɛn teenɛ jaay baa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛngɛle kic baa tɔk kici. ²⁷ Gɔtn se jee tɛdn naabge se baado ɔɗ mɛldɛ ɔɔ deekiɗ ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔco kupm jiga bo maakɗ-gɔti ki ey la? Num dɛrɛngɛl maak ki se tap bo iino gay?» ²⁸ Naan tɛrlden ɔɔ: «Kese debm wɔɔyɔ bo tɛdin naan se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn mɛldɛ ɔɔ: «'Je dɛrɛngɛlge se j'aden baa tɔɔdn si naatn la?» ²⁹ Mɛldɛ deekden ɔɔ: «Dɛrɛngɛlge se ɔɗte 'tɔɔdɛki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛɛ. ³⁰ ɔɗdɛki naade teepm kalan bini kaan kaadn kɔj ki, ɔɔ kɛn kaadn kɔjɔ aanga jaay bo maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛngɛlge se 'dɔɔk 'tusɛki kaam kalan taa adeki tɔɔcn poodo. ɔɔ teenɛ se lɛ ɔj 'tusɛki kaam kalan 'baado 'tɔnd ɔmbinɗi maakɗ giijum ki.»»

Isa aal naagɗ taar ute kaam nakɗ k'danɗ mutard

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

³¹ Tɛr Isa taadden ute kaal naagɗ taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakɗ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɗ k'danɗ mutard, kɛn gaaba kalan uun ɔɔcin maakɗ-gɔtin ki. ³² Kaam nakɗ k'danɗ mutard se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num kɛn j'ɔɔcinga teecga se, naan teepe tɛd magal cir nakgen teec maakɗ bar ki se paac bini yeelgen kic bo baado uj kujɛge tɛlɛtinge tu.»

Isa aal naagɗ taara ute ɔrɔmɔ

³³ Tɛr Isa taadden ute kaal naagɗ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakɗ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔrɔm kɛn mɛnda jaay tɔsga rujɗ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔɔ kɛn naan jaay deepinga ɔɔ ɔmbinga maak ki num, iinɗ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagɗ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee dɛnge ute kaal naagɗ taara. ɔɔ dim jaay naan dooyden ute kaal naagɗ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin bo taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkin se aanga doobiɗ ki, kɛn ɔɔ:

Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagɗ taara,

do nakge tun ko k'kɔyina do dɔkin kaad kɛn Raa utu aalo kaal do naanja se. §

Isa taad tɔɔk mɛtn taar kaal naagɗ taar ro dɛrɛngɛl ki

³⁶ Gan gɔtn se Isa iin ɔɗ jee dɛnge ɔɔ ɔk tɛrl baa beene. Jee mɛtin ki baado ɔɗina tɔnd mɛtin ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn taar kaal naagɗ taar ro dɛrɛngɛl kɛn maakɗ-gɔt ki se?» ³⁷ Isa deekden ɔɔ: «Debm ɔɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakɗ-gɔtɔ se lɛ do naanja ɔɔ kupm jiga se lɛ, kɛse jeege gen *maakɗ Gaar Raa, dɛrɛngɛle se lɛ taadn ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔɔy ɔɔco dɛrɛngɛle se, kɛse Bubm sitange*, kɔjɔ se lɛ taad te biin dunia an nanja, ɔɔ jee kɔjge se lɛ *kɔdn Raage. ⁴⁰ Aan gɔɔ dɛrɛngɛle se k'tusin jaay k'tɔɔcin poodn se, biin dunia nan se kic bo utu tɛdn bin kici. ⁴¹ Bin bo maam Goon Deba m'ade m'kɔl kɔdumge ɔɔ jeege jaay ɔl jeege ɔɗ doobm Raa, ɔɔ ɔlde tɛd *kusina se, kɔdn Raage aden tuur naatn maakɗ gaarin ki. ⁴² Kɔdn Raage aden tɔsn kɔmb maakɗ baal pood ki, ɔɔ gɔtn se bo gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naanɛge. ⁴³ Anum

‡ 13:23 Dɛrɛngɛle se jee mɛtinge danɗ biziri.

§ 13:35 Aak KKR 78.2.

* 13:39 Ara se bo Bubm sitange ron Iblis kici.

jeegen jaay tɛd naka ute doobiŋ naan Raa ki se, naade se wɔar aan gɔɔ kaada maakŋ gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagŋ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴ «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kɔrbɔtn k'j'ɔyiŋ maakŋ-gɔt ki ɔɔ deba baado rek ɔŋiŋa ɔɔ naan ɔyiŋ gɔtiŋ ki ɔɔ iin baa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan baa dugŋ ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔɔ ɔk tɛrl baado dug maakŋ-gɔtn ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ debm tɛdn suukŋ kɛn je meedgen zode ɔŋɔ. ⁴⁶ Kɛn naan je ɔŋ meedn zɔŋ ɔŋ se, naan ɔk tɛrl baa dugno ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔɔ baado dug meedn ese se.»

Isa aal naagŋ taara ute gɛnde

⁴⁷ «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gɛnd j'undiŋ maakŋ baar ki ɔɔ tɔso napar kɛnjge dɛna. ⁴⁸ Kɛn gɛnde jaay tɔso kɛnjge dooc se, naade iik teecsŋ taar ki, iŋg naan ki, bɛer kɛngen jiga jiga ɔmb maakŋ ɛs ki ɔɔ kɛngen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin ɔɔ ɔiŋ dunia an nan se tecŋ bini. *Kɔdn Raage utu baa nigŋ jeege kaam dio: jee *kusiŋge gɛn dode ɔɔ jee tɛd nakŋ ute doobiŋ se tɛdn gɛn dode kici. ⁵⁰ Jee kusiŋge se kɔdn Raage aden si maakŋ baal poof ki ɔɔ gɔtn se ɔɔ, gɔtn naade tɔɔɔ ɔɔ taan naandege.»

⁵¹ Isa tɔnd mɛtn jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔɔ: «Debm jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa jaay k'dooyiŋga ute nakgen gɛn maakŋ Gaar Raa se, naan se tec aan gɔɔ mɛl bɛe kɛn ɔɔd taa kɔrbɔtiŋ num ɔŋ nakgen kiji maak ki ɔɔ kɛngen do dɔkiŋ se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookŋ kaal maakde do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Kɛn Isa jaay dooy jee mɛtiŋ ki ute kaal naagŋ taarge aas se, naan iin ɔŋ gɔtn se. ⁵⁴ Gɔtn se naan iin baa maakŋ naanŋ ki† ɔɔ kɛn naan aan se, baag dooy jeege maakŋ bɛe kɛn Yaudge lee tus maak ki. ɔɔ kɛn jee se jaay booy taar kɛn naan dooyde se, tap ɔɔ ɔkden taad eyo deek ɔɔ: «Jeel-taara ute nakŋ-kɔɔbgen naan tɛd se tap ɔɔ, ɔŋiŋo gayo? ⁵⁵ Naan ɔɔ goon debm tirdn lee ɔɔɔ daap nakge se ey la? Kon roŋ Mari ey la? Genaange ɔɔ Jak, Yusup, Simon ɔɔ Jud se ey la? ⁵⁶ Genaangen mɛndge ɔɔ utu tiŋg ute naajege ara ki ey la? Anum tap ɔɔ tɔɔgŋ se paac naan ɔŋiŋo gayo?» ⁵⁷ Kɛse ɔɔ nakŋ kɛn tɛdden naade ɔŋ aal maakde don ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aaliŋ maak ki; anum jee maakŋ naanŋ ki ute jee maakŋ bɛen ki se ɔɔ aaliŋ maak ki eyo.» ⁵⁸ Taa naan se ɔɔ, gɔtn se, Isa ɔŋ tɛd te nakŋ-kɔɔbge dɛn eyo taa naade baate tookŋ kaal maakde don ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad kɛn se, Gaar *Erɔd Antipas naan ɔɔ magal taa naan Galile se, booy jeege ɔɔs kɔɔs maan Isa. ² Naan deek jee tɛdn naabiŋge tu ɔɔ: «Kɛse Jan-Batist ɔɔ duroga daan yoge tu! Taa naan se ɔɔ *Raa ɛdiŋga tɔɔgɔ gɛn tɛdn nakŋ-kɔɔbge se.»

³ 'Jeelki do dɔkiŋ se, Erɔd ɔl k'j'ɔk k'dɔɔko Jan ute ziŋziri ɔɔ ɔl k'baa k'j'ɔliŋ maakŋ dangay ki, taa Erɔdiad mɛnd genaŋ Pilip kɛn naan ɔkiŋ mɛnda se. ⁴ Taa Jan taadiŋga taad ɔɔ genaai utu te kaamiŋ se, naai ɔk doobm jaay an kɔkŋ mɛndiŋ eyo. ⁵ Erɔd se je tɔɔl Jan, naɔo bɛer jee dɛnge tu taa jee dɛnge se, Jan

† 13:54 Maakŋ naanŋ ki se roŋ Nazaret, gɔtn kɛn naan teepmno maak ki.

se naade aakiñ aan gɔɔ debm taaf taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalan gaar Erɔd tɛd tɛd maak-raapm gen bii koojiñ se, goon Erɔdiad mɛnda se daam naan jeege tun k'danjdeno baado gɔtn tɛdn maak-raap ki se ɔɔ daamiñ se tɔɔl Gaar Erɔd ki. ⁷ Gɔtn se Gaar Erɔd naam taariñ naan jeege tu ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Nakñ paacñ naai tɔndga mɛta ro ki ɓo, maam m'ai kɛda.» ⁸ Koñ ɔlin mɛtiñ ɔɔ baa deekiñ ɔɔ: «'Gaaj ɛdumo maakñ supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar kɛn se gaarge maakiñ tujɔ, nabɔ naan lɛ naamga naam taariñ naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaanjo do Jan j'ɛd goon mɛnd ki se. ¹⁰ Gɔtn se naan ɔl deba baa maakñ dangay ki baa gaanjo do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aaliño maakñ supura ki, j'ɛdiñ goon mɛnd ki se, ɔɔ goon mɛnd se uun baa ɛdiñ koñ ki. ¹² Jee mɛtn Jan ki baado uun baa duubiña, jaay ɓo baa taaf mɛtn taar nakñ deel se Isa ki.

Isa ɛd kɔsɔ gaabge tu dupu-mii
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Kɛn Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakñ markab ki ɔɔ gaan baa do kɔd-baar ki kaliñ ki. Kɛn jee dɛnge jaay booy labar se, naade teeco maakñ gɛgɛrge tun cɛɛs ki cɛɛs ki ɔɔ uun jɛña aal te taa baar. ¹⁴ Kɛn Isa aan jaay bɔɔyo maakñ markab ki se, naan aak jee dɛnge se, naan ɛɛjden dode ki ɔɔ jee kɔɔndɛge se naan ɛddɛn lapia. ¹⁵ Aan tɛger se jee mɛtn Isa ki baado ɔñina ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Bɛrɛ, kaada se baaga, gɔtɔ se kic lɛ daaniñ kɔd-baara dɔk ute bea. Jee dɛnge se ɔnde wɔɔkñ baa maakñ naange tun cɛɛs ki cɛɛs ki baa dugñ nakñ kɔsɔ.» ¹⁶ Gañ Isa tɛrlden ɔɔ: «Jee se baa eyo, naase mala ɓo ɛddɛki kɔsɔ.» ¹⁷ Gɔtn se naade tɛrliñ ɔɔ: «Naaje se j'ɔk ɓo mappa mii ɔɔ kɛnjge di sum.» ¹⁸ Isa deekden ɔɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Tɛr Isa deek jee dɛnge tu se ɔɔ j'iñg naan ki do mu ki ɔɔ gɔtn se, naan tɔs mappan mii ute kɛnjgen di se jin ki, uun kaamiñ raan, tɔɔm Raa, dup mappa ɔɔ ɛdiñ jeege tun mɛtiñ ki ɔɔ jee mɛtiñ ki nigin jee dɛnge tu. ²⁰ Naade paac ɔs dɛrɛj te maraadde ɔɔ togn ɔɔp se k'tuuniñ se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum ɓo baa baa nakñ dupu-mii. Mɛndge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²² Naan kɛn se, Isa naar deek jeege tun mɛtiñ ki ɔɔ k'j'ook maakñ markab ki, k'gaan k'deel k'baa naan ki jɛj baar kɛn kaam naane kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege ɓɔrt se. ²³ Kɛn naan jaay wɔɔk jee dɛnge aas sum se, naan iin baa ook do kɔs ki kaliñ ki gen keem Raa. Kɛn kaada ooc sum se, Isa ɔɔp kaliñ ki sum. ²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dɔkɔ ɔɔ kɛn kuulu jaay ɔl deeb dode ki se, uuno maane undiñ ro markaba ki se das das. ²⁵ Kɛn gɔtɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa baa kɔñ jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶ Kɛn jee mɛtiñ ki jaay aakiñ naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ɔɔ: «Kɛsɛ nirl nam!» Kɛn naade jaay beere ɔkden sum se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo. ²⁷ Gañ Isa naar taadden ɔɔ: «ɔkki maakse tɔɔgo. ɔñte 'beerki, kɛse maama!» ²⁸ Gɔtn se Pier tɛrliñ ɔɔ: «Mɛluma, kɛn deer naai num, ɔñum m'lee do maane ki m'ai baa kɔñɔ.» ²⁹ Isa deekiñ ɔɔ: «'Baado.» Pier iin bɔɔyo maakñ markab ki ɔɔ lee do maane ki sak Isa. ³⁰ Gañ kɛn naan jaay aak kuulu ɔl dena ɔɔ kɛn beere baa ɔkiñ sum se, naan baag bɔɔyo maan. Gɔtn se naan ɔɔd ɔɔyo ɔɔ: «Mɛluma 'naakuma!» ³¹ Gañ Isa naar ɔl jin ɔkiña deekiñ ɔɔ: «Gen di maaki naaja? Kɛn bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» ³² Gɔtn se naade di paac ook maakñ markab ki ɔɔ kuulu daara. ³³ Jeegen paacñ maakñ markab ki se ɛrg naaniñ ki ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ɛd lapi jee kɔɔnge tun taa naan Genezarɛt ki

³⁴ Kɛn Isa ute jee mɛtiŋ ki gaan baar jaay aan taa naanɔ Genezarɛt ki se, naade ɓaa daar jɛŋ ki. ³⁵ Jee gɔtn se ɓaa aak jeel Isa, ɔ taa naanɔ kɛn se paac, naade taad labariŋ jeege tu ɔ jeege ɓaano ute jee kɔɔŋge paac gɔtn Isa ki. ³⁶ Gɔtn se naade eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔ n'ɔŋde naade kutn taa kalinɔ sum. Ɔ jeegeen paacɔ ut taa kalinɔ se ɔŋ lapi.

15

Isa taad te nakɔ bubgen do dɔkiŋa

(Mk 7.1-23)

¹ *Parizige mɛtiŋge ute jee jeel taad tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raagen mɛtiŋge iinɔ Jeruzalem ki ɓaado ɔŋ Isa ɔ deekiŋ ɔɔ: ² «Gɛn dɔ jaay jee mɛti ki baate tookɔ gɛn tɛdn nakɔ bubjegen do dɔkiŋ se? Taa naade tug te jidege aan gɔɔ gɛn bubgen do dɔkiŋ ey sum ɓo ɔɔ.» ³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Nakɔ kɛn *Raa taad ɔ gɛn tɛda tap ɓo, naase ɔŋiŋki ɔ tɛdki nakɔ bubsege ɓo cir se, gɛn dɔ? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: *'Sook koi ki te bubin ki** ɔ *Debm jaay naam kon te bubu se j'an tɔɔl.*† ⁵ Num gan naase se, 'taadki ɔɔki: «Debm jaay deek kon ki ey lɛ bubin ki ɔɔ: nakɔ maam m'ai kɛf jaay ai noog se, maam m'ɛdɔŋga *serke Raa ki.» ⁶ Naase ɔɔki debm bin se kɔŋ sookɔ kon ki te bubin ki eyo. Bin ɓo naase 'resɔki ute doobm taar Raa ɔ tɛdki nakɔ bubsege ɓo ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ: ⁸ *Jeegeen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.* ⁹ «Kɛn naade ɓaadoga kergɔ naanum ki gɛn keemum kic ɓo, cɛr sum, taa nakɔ kɛn naade lee dooy jeege se lɛ, dooyde ute nakɔ kɛn jikilimge lee tɛd se sum.»‡»

¹⁰ Gɔtn se Isa danɔ jee denge ɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔ 'booyki bɛɛ! ¹¹ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, nakɔ kɛn naanɔ ɔ jaay booy maakiŋ ki se eyo, num gan nakɔ kɛn naanɔ saapiŋa ɔ teec jig eyo taariŋ ki se ɓo, tujina.» ¹² Gan gɔtn se jee mɛtn Isa ki ɓaado ɔŋina ɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?» ¹³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Kaaggen paacɔ Bubum maakiŋ raa ki ɓo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔdn naatnŋ. ¹⁴ Ɔŋdeki naade se jee kaam-tɔɔkge ɔ tɔɔd jee kaam-tɔɔkge. Kɛn debm kaam-tɔɔkɔ jaay tɔɔd naapiŋ se, naaden di paac se 'si maakiŋ gɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn kaal naagɔ taar se.» ¹⁶ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtiŋ ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakɔ kɛn debkilimi ɔ paac jaay ɓɔɔy ɓaa maakiŋ ki se, tɛdga num, naanɔ ɓaa naamiŋ ci naagɔ boog ki naatn. ¹⁸ Num gan nakɔ iinɔ saapiŋ ki jaay teecga taariŋ ki se ɓo, kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iinɔ maak ki. Kɛse ɓo kɛn ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔ gaabm jeege, ɓoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔ naaj jeege. ²⁰ Kɛse ɓo nakɔ kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num kɛn ɓaa ɓaa kɔɔ jaay tug te ji ey kic num, an kɔŋ tujɔ naan Raa ki eyo.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔ aal maakiŋ do Isa ki

(Mk 7.24-30)

²¹ Isa iinɔ ɔŋ gɔtn se, ɔ ɓaa taa naanɔ kɛn Tir ute gɛn Sidɔŋ ki. ²² Gɔtn se mɛnda kalanɔ mɛnd *Kanan ing taa naanɔ kɛn se ɓaado ɔŋ Isa ɔ baag tɔɔy mɛtiŋ ki ɔɔ: «Eejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mɛnda se ɔk kɔɔŋ sitan ɔ sitan se dabariŋ dena.» ²³ Gan Isa tɛrliŋ taar eyo. Jee mɛtiŋ ki iiko cɛɛŋ ki ɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛnd se 'tuuriŋ naatn, taa naanɔ lɛ tɔɔy ɔŋ eyo ɔ ɔk mɛtjege tak kaam mɔɔtn.» ²⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israɛlge iigga

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔ Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 60 Isa taad taa Parizige.

kiig aan gaa gaan baatge se.» ²⁵ Gan menda se baado erg naanin ki oo deekin oo: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa terlin oo: «Met ki eyo ken gaange os deren te ey sum bo k'tasn kedn kosn se gaan besge tu.» ²⁷ Menda terlin oo: «Meluma, taari met ki, nabo gaan besge kic bo os kosgen si metn tabil maldge tu.» ²⁸ Gan Isa terlin oo: «Menda, naai se aalga maaki paac dom ki! On Raa ai kedn nakn maaki jea.» Oo kaad ken se sum bo goonin se on lapia.

Isa ed lapi jee koonge tu dena
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gotn se oo baa taa baar ken k'danin Galile. Oo gotn se naan ook baa inq do kos ki. ³⁰ Dool jeege dena baado onina. Naade baado ute jee cekedge, jee kaam-tokge, jee dukurge, jee on taad taar eyo ute jee koondegen kuuy kic dena. Naade baandeno naan Isa ki oo naan edden lapia. ³¹ Gotn se dool jeege se jaay aak nakn se, paac bo akden taad eyo, ken naade jaay aak jee on taad taar eyo baag taada, oo jee dukurge on lapia, jee cekedge baaga lee talam talam oo jee kaam-tokge baaga kaaka. Gotn se naade *nook Raa gen *Israel.

Isa ed kos gaabge tun dupu-oo
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa danoo jee metin ki oo deekden oo: «Jee se maam m'aakde oo m'ejdenga dode ki, taa naade tedga bii moto ute maama oo dim kosde gotoga. Maam m'ade kon naade baa te bode se eyo, ey num naade baa baatn doob ki.» ³³ Jee metin ki deekin oo: «Do kof-baar ken ara j'akiro kon mappa gay jaay j'aki kedn jeege tun den se kosn deren se?» ³⁴ Isa tond metde oo: «Naase okki mappa kando?» Naade terlin oo: «J'ok cili ute kenjige seem seem kandum.» ³⁵ Gotn se Isa deek jee denge tu oo j'inq naan ki. ³⁶ Naan tos mappan cili se ute kenjige se jin ki, toom Raa, dup edin jeege tun metin ki oo jee metin ki nigin jee denge tu. ³⁷ Oo gotn se jeege paac se os deren ute maraadde. Oo jee metin ki se tos togn oop se, dooc gornoo cili. ³⁸ Jeegeen os paac se gaabge kalin ki dupu-oo oo mendge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken Isa jaay ol jee denge baa sum se, naan ook maakn markab ki oo omb gaan baar baa taa naan Magadan * ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tond metn nakn-kooom ade kiin maakn Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege baado on Isa. Naade je an goom kak se tond metin oo: «Naaje k'je ajen tedn nakn-kooom ken j'an kaakn jeel ro ki, ken iino maakn *Raa ki.» ² Naan terlden oo: «Ken aanga teger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakn raa aac aan gaa poodo se, naase 'taadki okki goto 'tedn jiga. ³ Oo tanonin jaay naase aakkiga maakn raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki okki: «Jaaki se goto tedn jig eyo.» Ute nakgen tedn maakn raa ki se bo naase 'jeelki nakgen utu 'teda. Anum gen di jaay naase aak 'jeelki nakgen aan borse ey se? ⁴ Jee borsen jig eyo oo 'tuj ormdo naan Raa ki se. Naade je oo kaakn nakn-kooom, nabo nakn-kooom naade an kaakn jeel ro ki se, tecn aan gaa ken gen Yunus se sum.» Gotn se ter Isa iin onde oo baa.

Onki kond ute dooy gen *Parizige ute gen *Sadusege

⁵ Ken jee metn Isa ki jaay gaan omb baar baa jen ken kaam naane se, ken naade baa baa se dirigo toso te mapp eyo. ⁶ Gotn se Isa deekden oo: «Oodki dose oo ondkki kond ute orom * Parizige ute gen Sadusege se!» ⁷ Jee metin ki baag

* **15:39** Taa naan Magadan se borse jeege jeel gotin eyo le daam, 'tedn Magdala. * **16:6** Ara se orom se je taad ute dooy ken Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

taadn ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaŋ Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gen di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?» ⁹ Borse kic naase 'booy ɔkki te ey rok la? Naase 'saapiŋki tu, ken ute mappa mii sum ɔo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ met kɔɔpiŋ se, naase 'tɔskiro gornɔ kando? ¹⁰ Ɔɔ gen mappan cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, met kɔɔpiŋ se naase 'tɔskiro gornɔ kando? ¹¹ Taar maam m'taadŋen m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔrom Parizige ute gen Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gen di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gɔtn se jee metn Isa ki se ɔaa booy ɔkga taar Isan taadden se taa j'an kɔnd ɔo ute ɔrom k'ted mappa se eyo, num j'an kɔnd ɔo ute dooy gen Parizige ute gen Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɔo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Ken Isa jaay aan taa naan Sezare ken gen Pilip ki se, naan tɔnd metn jee metiŋ ki ɔɔ: «Gen jeege tu num, *Goon Deba se tap ɔo naŋa?» ¹⁴ Naade terliŋ ɔɔ: «Jee metiŋge ɔɔ naai Jan-Batist, jee metiŋge ɔɔ naai *Eli, kengen metiŋge ɔɔ naai Jeremi ey le debm taad taar teeco taar Raa ken gam.» ¹⁵ Isa tɔnd metde ɔɔ: «Gen naase ki num, ɔɔki maam tap ɔo m'naŋa?» ¹⁶ Simon Pier terliŋ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zεεε.» ¹⁷ Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɔo taadɔ metiŋ eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɔo taadɔ taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔɔ delbe ɔɔ do delɛb ken ese ɔo, maam m'kiŋ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgiŋ se kic ɔo an kɔŋ tedn dim eyo. ¹⁹ Maam m'ai kedn lekerlegen gen *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakŋ raa kic ɔo Raa dɔɔkinga. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutiŋga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɔo Raa an tuutu.» ²⁰ Gɔtn se jee metiŋ ki naan aacden kaama ɔɔ taar ken naan ɔo al-Masi se ɔɔ j'ɔŋte taadn nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

²¹ Naan ken se, Isa baag taadn jeege tun metiŋ ki tal ɔɔ: «Maam se, beeki num m'ɔaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɔee Yaudge, magal jee tedn *serke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dena, am tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» ²² Pier dan ɔaansin cεεs ki ɔɔ baagiŋ mooyo ɔɔ: «Meluma, Raa ai ɔɔɔɔ! Ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! Ɔŋ Raa ai ɔɔɔɔ!» ²³ Num gaŋ Isa terl aak Pier ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn cεεm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm ken Raa je ɔɔ m'an ted se ɔɔ saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

²⁴ Ter Isa deek jeege tun metiŋ ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagŋ yonaf jaay ɔo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajŋ kon se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm ut konŋ taa maam se, utu an kaaja. ²⁶ Ken debm jaay *duni ute magaliŋ ɔo kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kɔŋ di ro ki? Lo debkilimi se konŋ se, naan an dugiŋ ute dɔo? ²⁷ Taa naan se ɔo, *Goon Deba utu ade ɔaa maakŋ gaar Bubiŋ ki ute kɔdɔŋge ɔɔ naŋa naŋa kic ɔo naan an kedn bedina ro naabiŋ ken naan tɛda. ²⁸ Deere, 'booyki beε m'asen taada: maakŋ jeege tun borse utu ara se, metiŋge se kooy ey sum ɔo utu kaakŋ Goon Deba ade ɔaa maakŋ gaarin ki.»

† 16:24 Kese je deekŋ ɔɔ ɔŋ roi dabara bini kooy taa Isa.

17

Raa ooj ro Isa(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)*

¹ Ken bii mēce jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute genaana Jan. Naade baa do ko ki jerle kalde ki. ² Ken naade aan se, gotn se Raa ooj terlin rona naande ki. Daan kaamin se baa ted raap aan goo kaada oo kalinge kic baa ted raap lak lak aan goo gotn wooro. ³ Gotn se jee metin ken moto se naar aak *Musa oo *Eli, teec naande ki. Oo ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gan Pier deek Isa ki oo: «Meluma, beeki num, j'aki king gotn ara. Maam m'taal daabge moto: kalan naai ki, kalan Musa ki oo ken kalan Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan utu taad taad bort sum bo, gapar woor goto se baado naar deebde bat. Oo maakn gapar ki se k'booy mind deba taad oo: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema oo naan taalum jaay maam m'beer m'adino, 'booy uunki taarina!» ⁶ Ken jee metin ki jaay booy taar se, nirlde teece, beere okde se oo naade taal tooco oo tond naandege naan ki. ⁷ Isa baado iiko ceede ki ol jin tuutde oo deekden oo: «Lin 'daarki! Naase onte 'beerki!» ⁸ Ken jee metin ki jaay uun kaamde aak se, oop Isa kalin ki sum, nam kuuy goto. ⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde oo: «Bere, nakn naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee metn Isa ki tond metin taa *Eli

¹⁰ Gan jee metn Isa ki tond metin oo: «Gen di jaay jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage taad oo Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?» ¹¹ Naan terlden oo: «Deere, Eli utu ade baao oo naan bo utu tond daapm nakge paac ute doobina. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, nabo jeege jeelin te eyo, tedinga nakn maakde je don ki. Oo bin bo *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee metin ki se baa booy okga taar Isa taadden se, naan taad ute Jan-Batist.

*Isa ed lapi goon ken ok koon puputu**(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan ce jee denge tu se, gaaba kalan baado erg naan Isa ki, ¹⁵ oo deekin oo: «Meluma, goonum se eejin don ki. Naan se ok koon puputu oo lee dabarin dena, daayum olin naan tooc maakn poof ki ey le maakn maane ki. ¹⁶ Maam m'baansino gotn jeege tun meti ki, nabo naade on edino te lapi eyo.» ¹⁷ Isa eep taarina oo deek oo: «Jee do naan ken borse se, jee naaj taarge oo jee beeki eyo. Maam tap bo m'king ute naase bini nun ki? Maam tap bo m'asen serkn bini nun ki? Goono se ok 'baamsinkiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan ken ted goono puputu se oo n'teec naatn ro goon ki se. Oo kaad ken se sum bo goono se on lapi. ¹⁹ Ter jee metn Isa ki dan baansin cees ki oo tond metin oo: «Gen di jaay bo sitan se naaje k'j'on k'tuurin te ey se?» ²⁰ Isa terlden oo: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bee m'asen taada: ken naase jaay okki kaal maakn do Raa ki magal aan goo kaam koobi se num, naase aki deekn ko ken ese se oo iin deete oo ko se kiin deete. Nakn jaay asen cir se goto.» ²¹ [Ter Isa deekden oo: «Napar sitan bin se ken naase jaay on uunki te *siam gen tond metn Raa ey num, naan se 'kon teec eyo.»]*

Isa taad daala oo naan utu kooyo oo duru

²² Bii kalan jee metn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki oo gotn se, Isa deekden oo: «*Goon Deba se j'utu j'an kon kol ji jeege tu. ²³ Naade utu an taal

* **17:21** Taargen ara se maakn Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se, goto.

«ɔ bii k-mətɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee metin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

*Isa ute Pier ɔg miir gen *Bee Raa*

²⁴ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan maakn geger ken Kaparnayum ki se, jeegen lee tok gursn miir gen Bee Raa se baado ɔn Pier ɔ tɔnd metin ɔ: «Melse tap ɔ, lee ɔg miir taa gen Bee Raa lɔbu gɔtɔ?» ²⁵ Pier terlin ɔ: «Yee naan ɔgɔ.» Ken jaay Pier ɔaa been se, Isa ɔo uun taara deete ɔ deekin ɔ: «Gen naai ki num saap ɔ di, Simon Pier: gaaringen do naan ki se, ken lee ɔgden miiri tap ɔo nange? Jee maakn naandege tu lɔbu mertge?» ²⁶ Pier terlin ɔ: «Mertge.» Isa kic terlin ɔ: «Ken deer num, gaan naange se lee ɔg miiri eyo! ²⁷ Naɔo, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan se ɔo Pier, 'ɔaa taa baar ki und kuuyi maan, ɔ kenj ken naai an kɔkn deet deet se, eepin taarina ɔ kɔn tamma kalan aas kɔgn miir jeege dio. Uunina ɔ 'ɔaa edden taa tɔl bed gen miir maama ɔ gen naai.»

18

*Maakn *Gaar Raa ki se nanɔa ɔo tedn magala (Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

¹ Kaad ken se jee metn Isa ki baado ɔnina ɔ tɔnd metin ɔ: «Nanɔa ɔo 'tedn magal cir jeege paac *maakn Gaar Raa ki?» ² Isa danɔ goon cɔkɔ baado daar daande ki, ³ ɔ deekden ɔ: «'Booyki bee m'asen taada: ken naase 'terlki te maakse te eyo ɔ 'tedki te rose aan gɔo gen gaangen seem ey se, naase aki kɔn kend maakn Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan se ɔo debm jaay ɔp ron baat aan gɔo goon cɔkɔn ese se, naan ɔo debm 'tedn magal cir jeege paac maakn Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm ɔkga goon cɔkɔ jiga aan gɔo goon ese se, kese aan gɔo naan ɔkum maam mala.»

*ɔnte kɔl genaai maakn *kusin ki*

⁶ «Gan maakn gaange tun seem ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakn kusin ki se, debm ken ɔlin se ɔn beeki num, j'uuno ko tootn magala ɔ k'dɔɔkin mindin ki ɔ j'uun j'undin maakn baar ken jerle. ⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tedn ɔn aak eyo taa nakgen ken utu kɔl jeege maakn kusin ki se utu 'tedn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɔo ɔnɔ deb ken 'kɔl jeege maakn kusin ki se. ⁸ Ken jii ey le jei jaay ɔo ai kɔl maakn kusin ki num, gaan siden dɔkɔ. Ken ɔpi jii kalan ey le jei kalan jaay kɔn kaaja se, bee cir ken 'king te jige dio ey le jeige dio ɔ ɔaa maakn pood ken gen daayum. ⁹ Ken kaami jaay ɔo ai kɔli maakn kusin ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ken ɔpi kaami kalan jaay kɔn *kaajn gen daayum se, bee cir ken 'king te kaamige dio ɔ ɔaa maakn pood ken gen daayum.»

Metn taar baatn iig jaay j'ɔnina

¹⁰ «ɔndki kɔndɔ gaan seemgen ese se, nam kalan kic ɔo ɔnte aakin ki aan gɔo nakn cere! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddegen ing cere Bubum ki maakn raa ki se, daayum utu aakden dode ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baado se taa kaajn jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɔo 'saapin ki ɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔo maakde ki se ken kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan ade kɔn maakn ko ki taa 'ɔaa je ken kalan iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bee m'asen taada: ken naan jaay je ɔnina se, naan maakin raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jernan-kaar-jernan ken iig te ey se. ¹⁴ Taa naan se ɔo Bubsen

* **18:11** Bersen ara se, maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se, gɔtɔ.

maakŋ raa ki kic num, je ɔɔ maakŋ gaange tun seem se, nam kalan tap ɓo kut eyo.»

'Tedki kaldɛ naapge tu

¹⁵ «Ken genaai jaay tediga *kusiŋa num, 'ɓaa ɔŋiŋ kali ki ɔɔ 'mooyiŋa. Ken naan jaay booy uunga taari num, kese naai 'daapiŋga. ¹⁶ Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'terl 'ɓaa ɔŋo deb kalan ey le jeege dio taa naan jeege tun dio ey le mɔto se ɓo, ai tedn saadige ɔɔ ute naade se ɓo, naase aki nan taarse†. ¹⁷ Ken jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'ɓaa 'taadn metn taar se *egliz ki. Ɔɔ ken jee egliz ki ɓaa ɔŋiŋ jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey le aan gɔɔ *debm tokŋ miiri. ¹⁸ 'Booyki beɛ m'asen taada: nakŋ paacŋ jaay naase 'dɔɔkiŋkiga do naan ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa an dɔɔkɔ. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naase 'tuutiŋga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa an tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadn daala: do naan ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔɔ tɔnd metn dim se, nakŋ naade je se, Bubum ken maakŋ raa ki adesin kɛda. ²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey le mɔto jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Gaŋ Pier baado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Meluma, ken genaam jaay tedumga kusiŋa num, m'an tedn kaldɛ met kando? Bin num m'an tedn dɔɔl cili ne?»

²² Isa terlin ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn taar debm seɛ baate tedn kaldɛ genaan ki

²³ «Taa naan se ɓo 'booyki m'ɔɔ: *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tedn naabiŋge taa kaakŋ seɛn do jeege tu. ²⁴ Ken naan utu baag baag kaakŋ gursin sum ɓo, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan ken an kogŋ gurs dupu-kaar kando kando†. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk dim naan an kogŋ seɛn gɔto dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugini naana, mendina, geniŋge ɔɔ nakŋ naan ɔk paac se, k'dugini ɔɔ gursin se k'baado k'j'ɔgum seema.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese se baado ooc metn jen ki ɔɔ erg naan melin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, seɛi se paac m'utu m'aisin kogɔ!» ²⁷ Gɔtn se melin eɛjin don ki, ɔɔ tɔɔl te seɛn se naata ɔɔ ɔŋiŋ iin ɓaa. ²⁸ Ken gaabm ese jaay teec ɓaa ɓaa se, ɓaa dɔɔd ute medin kalan ken naade ted naaba kalan. Debm se ɔkoga kokŋ seɛn tamma kaaru§. Gɔtn se naan ɔkiŋ bɔrlin ki ai karat ɔɔ deekin ɔɔ: «Ɔgumo seema!» ²⁹ Gɔtn se medin se ooc metn jen ki ɔɔ eemin nɔɔ metin ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, seɛi se maam m'utu m'aisin kogɔ!» ³⁰ Gaabm se baate, ɔk medin se ɓaa ɔlin dangay ki kor naan an kogŋ nan seɛn se. ³¹ Meddegen k'ted naaba kalan jaay aak nakŋ ken gaabm ese ted se, naade paac maakde tuju ɔɔ ɓaa taad taar se melde ki. ³² Gɔtn se melde se ɔl k'daŋo gaabm ese se ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum ɓo seɛige se, maam m'tɔɔlinŋino naatn. ³³ Aan gɔɔ maam m'eɛji doi ki se, naai kic eɛj do mede ki ey la!» ³⁴ Ken melin jaay maakin tuj se, gaabm se naan ɔk ɔlin dangay ki taa j'an ɓaa dabara bini kogŋ nan seɛn se maak ki.» ³⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ken naase jaay debm ɔŋ ted te kaldɛ genaan ki te maakin paac ey se, Bubum maakŋ raa ki kic an tedn kaldɛ ey bin kici.»

19

Isa taad metn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

† 18:16 Aak Dt 19.15. ‡ 18:24 Gurs naan an kog se aas gen kogŋ debm ted naaba gen baara sik-kaar-mii. § 18:28 Gurs naan an kog se aas gen kogŋ debm ted naaba gen bii kaaru.

¹ Ken Isa taad nanj taarin se, naan iin on Galile do baa taa naan Jude ki, kaam aak jen ool k'danin Jordan ken kaam naane. ² Dool jeege dena ak metina do gotn se naan edden lapi. ³ *Parizige metinge se baado on Isa je doobm an goom kok se, naade tond metin do: «Deba se, do taar dim ken gay kic bo, naan ak doobo ken 'piir mending la?» ⁴ Isa terlden do: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raaniho maakn Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mel Kaala aalo gaaba ute menda, ⁵ do deek do: *Taa naan se bo gaaba teecn kon kon te bubina, baa tum te mendina, do naaden di se tum tedga daa ro kalan.*» ⁶ Bin se naade se tedga aan goo jee di eyo, num aan goo deb kalan sum. Nakan jaay Raa dookinga dook se, debkilimi onte tuutiha!»

⁷ Parizige tond metin do: «Gen di jaay *Musa deek do gaaba raan maktubm gen piiri, kedin mending ki jaay an piir se?» ⁸ Isa terlden do: «Kese taa do-mongse bo, Musa doosen doobm piir mendsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mending se, ken mending ees kees gaabge jaayo, do ken naan jaay okga mend kuuy se, naan se aan goo debm ees mend nam.»

¹⁰ Jee metn Isa ki deekin do: «Ken daan gaaba ute menda jaay kingde bin num, naan se ken debm ak te menda ey kic num bee kaca!» ¹¹ Isa terlden do: «Jeege paac se kon booy kon taar se eyo. Jeegen an booy kok se, jeegen ken Raa eddenga jeele gen booy kon metn taar se jaayo. ¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen tokn mendge se dena: jee metinge se j'oojde bo rode goto, jee metinge se le jikilinge bo tedde rode ted goto, do kengen metinge se taa taar Raa bo naade baate tokn mendge. Debm kon booy kon taar se num, onin an booy kok!»

*Isa doo booro gaange tu
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

¹³ Gotn se jeege baano ute gaangen seem gotn Isa ki taa naan aden tond jin dode ki do tond metn Raa taa naade, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Gan Isa deekden do: «Ondeki gaangen seem se ade baa gotum ki, onte 'gaasdeki, taa *maakn Gaar Raa se gen jeegen tec aan goo gaangen seem se.»

¹⁵ Ken naan jaay tond jin dodege tu aas se, naan iin on gotn se, do baa.

*Isa ute debm maala
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)*

¹⁶ Gan gaaba kalan baado on Isa do deekin do: «Debm dooy jeege, bee maam m'ted jaay am kedin *kaajn gen daayum se, ken gay?» ¹⁷ Isa terlin do: «Gen di 'tond metum ro nak ken bee se? Ken bee se, Raa kalin ki sum. Ken naai jaay 'je 'kon kaajn gen daayum num, 'tedn nakan ken Raa taad do gen teta se.» ¹⁸ Gaaba se deekin do: «Ken gayo?» Isa terlin do: «*On te 'tad nam, onte 'keesn mend nam, onte 'keesn gaabm nam, onte 'boogo, onte 'tokn taar-kad do nam ki,* ¹⁹ 'sook koi ki te ubi ki do 'je naapi aan goo ro naai mala.†»

²⁰ Gaaba se terlin do: «Nakgen se maam m'lee m'tedino ted paac tap, anum doopum ken gay daala?» ²¹ Isa deekin do: «Ken naai jaay je tedn debm bee mala mala naan Raa ki num, maali naai ak paac se, 'baa 'dugin naatn do gursin se 'nigin jee daayge tu. Ken tedinga bin se, ai toodn korboto maakn raa ki. Do naai le, 'baado 'daanuma.» ²² Ken goon kad se jaay booy taar ken Isa taadin se, ak terl baa baa se maakn tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena. ²³ Isa deek jeege tun metin ki do: «'Booyki bee m'asen taada: debm nak dena se kending kadon *maakn Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'doosen daala: ken ginji jaay deel ute bee luppapa se onon; nabo debm nak dena jaay 'kend maakn Gaar Raa ki se, onon

* 19:5 Aak Jen 2.24. † 19:19 Aak Ekz 20.12-16 do Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18.

cir naan se daala!» ²⁵ Ken jee metin ki jaay booy taar se, akden taad eyo deek oo: «Ken bin num nanja jaay 'kəŋ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamin aakde oo deekden oo: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ɔŋɔ, num Raa ki se, ne dim ɔŋŋin gətə.»

²⁷ Gətn se Pier deek Isa ki oo: «'Booyo, naaje se k'j'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap bo j'kəŋ di?» ²⁸ Isa tərlden oo: «'Booyki bæ m'asen taada: kaad ken Raa utu tɛdn nakge paac 'tɛdn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'king do kaag do ken iino gətn Raa ki oo naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki king do kaag do ken sik-kaar-dio gen kəŋŋ bɔɔɔ do taa bæ gaan *Israəlge tun sik-kaar-di se. ²⁹ Ɔɔ debm jaay ɔŋo bæŋge, genaangen gaabge ute kengen mɛndge, bubina, kəŋa, gɛninge ey lɛ maakŋ-gətinge taa maam se, nakgen se paac se naan utu aden kəŋ dɛn cir ken naan ɔŋo, oo 'kəŋ kaajŋ gen daayum. ³⁰ Num maakŋ jeege tun bɔɔse naan ki se, dɛniŋ utu kəɔpm məɔtn. Ɔɔ maakŋ jeege tun bɔɔse məɔtn se, dɛniŋ utu tɛdn jee naan ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mɛl jinɛnɛ oo jee tɛdn naabinge

¹ Ter Isa deek daala oo: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan goo mɛl bæ ken iin tanəriŋ nəriŋ je jeege taa aden kəl ɓaa tɛdn naaba maakŋ jinɛniŋ ki. ² Mɛl jinɛnɛ se taad dək taariŋ ute jee tɛdn naabge se ken naade tɛd naaba lɛkga se, deba kic bo naan aŋ kɛdn tamma* kalaŋ kalaŋ. Bin jaay bo naan ɔlden maakŋ jinɛniŋ ki. ³ Ken aan kaadn mɛs ki se, naan teeco bæŋ ki ɔŋ jeege iŋg king cɛɛɛ. ⁴ Gətn se naan deekden oo: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakŋ jinɛnum ki oo maam m'asen kəŋŋ te doobina.» ⁵ Gətn se jee tɛdn naabge se iin ɓaa maakŋ jinɛnɛ ki. Ken aan katar ki tir se, tɛr naan teeco oo katar do tɛgɛr ki kic naan teeco. Ɔɔ ken naan teeco jaay ɔŋ jeegeen kuuy iŋg king cɛɛɛ daal se, naan ɔlden oo k'ɓaa tɛdn naaba maakŋ jinɛniŋ ki kici. ⁶ Ken aan tɛgɛr se, naan teeco daala oo ɔŋ jeegeen iŋg king cɛr se, naan deekden oo: «Gen di jaay naase iŋg 'lɛkki cɛr se?» ⁷ Naade tərliŋ oo: «Nam ajen kuun gen naaba bo gətə.» Naan deekden oo: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakŋ jinɛnum ki.» ⁸ Ken aan tɛgɛr kaada ɓaa ɓaa kooco se, mɛl jinɛnɛ se deek debm tɛdn naabiŋ ki oo: «'Baa 'danjo jee tɛdn naabge se paac oo nanja nanja kic bo ɔgiŋ nakiŋ nakiŋa. 'Baag do jeege tun kaam məɔtn bini 'kaan do jeege tun ken ɓaado deete.» ⁹ Gətn se jeegeen jaay baag tɛdn naaba kaam məɔtn dɛs se, ɓaado oo nanja kic bo j'ɛdiŋ tamma kalaŋ kalaŋ. ¹⁰ Ken gen kəŋŋ jeegeen baag naaba deet se, naade saap oo kaadn naane, naade 'kəŋ cir naapdege. Naɓo deba kic bo ɔŋ tamma kalaŋ kalaŋ sum. ¹¹ Ken naade jaay aak bædden j'ɛdden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mɛl bæ ki se. ¹² Ɔɔ deekiŋ oo: «Jee se ɓaado kaam məɔtn oo naaba kic bo naade tɛd lɛr kalaŋ sum, oo naai ɔgden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lɛk tɛc maakŋ kaad ki.» ¹³ Gaŋ mɛl jinɛnɛ se deek deb kalaŋ ki oo: «Mɛduma, maam m'tuji te dim eyo oo taarje se lɛ k'taad k'təɔliŋoga təɔlɔ m'oo ken jaay naai 'tɛdn naaba lɛkga num, m'ai kəŋŋ tamma kalaŋ se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Bɔɔse, ɔk bædi oo 'ɓaa bæi ki. Ɔɔ debm tɛdn naabm baag kaam məɔtn se, ken maam m'je se maam m'aŋ kɛdn bædiŋ aan goo gen naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakŋ maam m'je bo m'an tɛdn ro ki ey la? Ləbu do bæ ken maam m'tɛd se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se bo Isa deek oo: «Jeegeen kaam məɔtn se, utu tɛdn jeegeen naan ki. Ɔɔ jeegeen naan ki se lɛ, utu kəɔpm kaam məɔtn.»

Isa taad gen k-mətəge tu oo naan utu kooyo oo ade dur daan yoge tu (Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

* **20:2** Tamma kalaŋ se aas kəŋŋ debm tɛd naaba gen ɓii kalaŋ.

¹⁷ Isa ook ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ ken naade ɓaa ɓaa doob ki se, naanɗan jee metin sik-kaar-di kaldɛ ki ɔɔ deekden ɔɔ: ¹⁸ «'Booyki, ɓorse naaje k'j'ook k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kəkɗ kəl ji *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute jee jeel taadn təkɗ metn Ko Taar Raa. Naade utu an kəɗn ɓɔɔɔ don ki ɔɔ an kəl j'an ɓaa tɔɔɔ. ¹⁹ Naade an kəkɗ kəl ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tɔnd te mɛɛjɛ jaay an tupm tɔɔ ro kaag ki. Ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se, naanɗan ade dur daan yoge tu.»

*Jak te gɛnaaɗ Jan koɗde tɔndde meta gɔtn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

²⁰ Gɔtn se gaan Zebedege ɓaado ute koɗde naan Isa ki. Koɗde se ɛrg naanɗan kii taa tɔnd metina. ²¹ Ken Isa aakin se deekin ɔɔ: «Naai tap ɓo 'je di?» Mɛnda se tɛrlin ɔɔ: «ɔn gɛnumgen di naani ki se maakɗ gaari ki se, ɔn deb kalan 'king do ji daami ki ɔɔ ken kalan do ji jeeli ki.» ²² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakɗ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metin eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔɗ kaasn gɛn kaayin la?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɗ kaasa.» ²³ Isa deekden ɔɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase anki kaayina, naɓo gɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki ey ɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum ɗaapinga ɗaap malinge tu.»

²⁴ Ken jee metn Isa ken sik jaay ɓaa booy taar ese se, naade maakde tuj do gɛnaa naapge tun di se. ²⁵ Ganɗ gɔtn se Isa danɗeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegen k'talde gaarge se ing do jeege tu ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔɔ. ²⁶ Num naase se ɔnte 'tɛdki bini. Ken maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔn ron tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Ken maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔn ron asen tɛdn ɓulse. ²⁸ Taa *Goon Deba ɓaado se, taa jeege ɓo an tɛdn naab eyo, num naanɗan ɓaado se taa naanɗan ɓo tɛdn naaba jeege tu ɔɔ kɛdn koɗ gɛn dugɗ do jee ɗɛna.»

*Isa ɛd lapi jee kaam-tɔkge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakɗ gɛger ken Jeriko ki se, jeege ɗɛna ɔk metina. ³⁰ Gɔtn se naade ɔn jee kaam-tɔkge di ing king jɛɗ doob ki. Ken jee kaam-tɔkge se booy jaay ɔɔ Isa ɓo deel deel se, naade baag tɔɔdn tɔɔɔ ɔɔ: «Mɛlje, *Goon Daud ɛjjen doje ki!» ³¹ Gɔtn se jee ɗenge uunde kaamde ɔɔ deekden ɔɔ: «'Doki!» Ganɗ jee kaam-tɔkgen se tɛr tɔɔd tɔɔy makɗn daala ɔɔ: «Mɛlje, Goon Daud ɛjjen doje ki!» ³² Gɔtn se Isa ɔk ɗaara, danɗeno ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn di?» ³³ Naade tɛrlin ɔɔ: «Mɛlje, ɔn kaamjege 'tɔɔdn taaka!» ³⁴ Gɔtn se Isa ɛjɗɛn doɗe ki, uun jin tɔndɛn kaamdege tu ɔɔ kaamdege naar tɔɔd taaka ɔɔ naade ɔk metina.

21

*Isa ɛnd Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)*

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gɔɔr ute Jeruzalem, cɛɛ naanɗan ken k'danin Betpaje do *kɔsn ɔlib ki se, gɔtn se, maakɗ jeege tun metin ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naanɗan deekden ɔɔ: «'Baaki maakɗ naanɗan ken naanse ki se, ɔɔ naase aki ɓaa naar kɔɗ ko buuru k'dɔkinga dɔɔkɔ ute goonin cɛɛɗ ki. Koɗ se 'tuutinɗiro ɔɔ naade di paac 'ɓaamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'tɛrlinɗi ɔɔki: Kɛse Mɛlje ɓo jedɛ. Ɔɔ naanɗan asɛsin naar kɔɗɔ naase andekiro 'ɓaa.» ⁴ Nakɗ se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa

ki raaniño do dakiñ se kaan doobiñ ki, ken ð: ⁵ 'Deekki jeege tun maakñ geger ken Sion* ki ðki:

Aakki, gaarse te baaseno kəŋə,

naañ se debm dalul ooko do ko buur ki,

ð do gooniñ ki ken kon k'lee k'j'uun daama se.†

⁶ Gətn se jee metn Isa ki iin baa ð baa tediñ aan gəð ken Isa taaddeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute gooniña ð baandeno. Gətn se naade tood taal kal magaldege do buurge tu† se jaay Isa inŋ do ki. ⁸ Jeege dena tood taal kal magaldege doob ki ð jee metinge gaño doomo baado tambiñ doob ki. ⁹ Jee te dende paacñ daaniñ se, jee naan ki, jee məətn dəəb əy ð:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tediñ beññ do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakñ raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakñ geger ken Jeruzalem ki se, jee maakñ geger ki se paac taad gajalan ð taad ute naapa ð: «Naañ se tap 60 naja?» ¹¹ Jee dengən əko metiñ se terliñ ð: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iinō Nazaret ken taa naañ Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tediñ zogen daan bəə *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan bəə Bee Raa ki ð gətn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tət təl tuun te tabil jee pelekñ gursge naatn ð tət təl te nakgen jee tediñ zo dεerge lee ting do ki se kici. ¹³ Ɔ deekden ð: «Taar se k'raaniŋga raan maakñ Kitap ki j'ð: *Bee maam se tediñ bee ken jeege ansum keeme*, § num gan naase 'tediñki tediŋa gətn jee boogge!»

¹⁴ Gətn se jee kaam-təokge ute jee cəkedege baado əŋ Isa daan bəə Bee Raa ki ð naan edden lapia. ¹⁵ Ken *magal jee tediñ serke Raage tu, ute jee jeel taadn təokñ metn Ko Taar Raage jaay aak nakñ-kəəbgen Isa tedi se, ð booy gaangen jaay tood tooy daan bəə Bee Raa ki ð: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gətn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Ɔ naade taad Isa ki ð: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dey?» Isa terlden ð: «Yεε, m'utu m'booyo. Num naase tap 60 'dooyiñki te ey la, taar ken Kitap ð:

Ute taar gaangen seeme ð kengen k'taacege se 60,

naai 'nook roi aan gəð ken naai maaki jen ro ki?†»

¹⁷ Gətn se Isa iin ənde ð baa tood naan ken Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Metbeenki tanəriñ ken Isa iin Betani ki jaay ək terlo baado baa Jeruzalem ki se, naan naam 60 toliña. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar cεε doob ki. Naan baado metn ko ba ki se, na6o əŋ kamba sum. Gətn se naan taad ko ba ki se ð: «Naañ ki se, məətn naai kooj ey sum!» Ɔ gətn se sum 60 ko ba se naar tuutu.

²⁰ Ken jee metiñ ki jaay aak nakñ Isa tedi se, əkden taad eyo, deek ð: «Tedi ð di jaay ko ba se naar tuut yəkəf bin se?» ²¹ Isa terlden ð: «'Booyki beε m'asen taada: ken naase jaay aalki maakse do Raa ki ð əkki naaja maakse ki ey se, naase aki kəŋ tediñ nakñ maam m'tedi do ko ba ki se sum eyo, num aki deekñ kəs ki ðki: «Iin ooc maakñ baar ki» ð naan 'kiiñ kooco. ²² Ken nakñ paacñ

* **21:5** Sion se ro Jeruzalem kici. † **21:5** Aak Zak 9.9. ‡ **21:7** Deere maakñ Matiye ki se taad ð Isa ook do buur ki ute do gooniñ ki num maakñ Kitapm Mark ki se, 11.2 taad ð Isa se ooko do goon buur ki sum. § **21:13** Aak Eza 56.7. * **21:13** Aak Jer 7.11. † **21:16** Aak KKR 8.3.

naase 'tøndki mēta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kəŋə.»

Magal Yaudge dem təgŋ Isa
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Isa baado end daan bəər *Bee Raa ki əb baag dooy jeege. Gaŋ *magal jee tēdn sərke Raage tu əb magal taa bēe Yaudge baado əŋiŋa əb tənd mētiŋ əb: «Naai tap ɓo təgŋi se əŋiŋo gay jaay əli 'tēd nakgen bin se? Kēn undi kulu tēd nakgen se tap ɓo naŋa?» ²⁴ Isa tərlden əb: «Maam kic m'ək taara kalan m'je tənd mētse. Kēn naase jaay əŋ 'tər lumkiga num, maam kic m'asen taadn debm kēn undum kulu gēn tēdn nakgen se. ²⁵ 'Taadumki tu: kēn ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa ɓo əliŋo lē, naan əjeki deekŋ əb: Gēn dī jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Kēn k'deekkiga j'əki: «Jikilimge ɓo əliŋo» lē, jee denge əjeki kəŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gətn se naade tərɪ Isa ki əb: «Naaje se k'jeel eyo.» Tər Isa kic deekden əb: «Maam kic num, m'asen kəŋ taadn debm kēn undum kulu gēn tēdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagŋ taara ro gaange tu dio

²⁸ Tər Isa deekden daala əb: «Saapm naase ki num əki dī: gaaba kalan ək gaangen gaabge dio. Naan ɓaa əŋ gooniŋ deet se əb deekiŋ əb: «Goonuma, jaaki se 'ɓaa tēdo naaba maakŋ jinēnē ki.» ²⁹ Gooniŋ tərliŋ əb: «Maam m'ɓaa eyo.» Naan iŋg cəkə se taar naan taad se saapiŋ jig eyo, əb naan iin ɓaa maakŋ jinēnē ki. ³⁰ Tər bubde baado əŋ gooniŋ kuuy se taadn aan gəə kēn naan taado gooniŋ kēn deet se kici. Gooniŋ se tərliŋ əb: «Yēē, maam m'ɓaa» naɓo gaŋ baate ɓaa. ³¹ Maakŋ gaange tun dī se kēn gay ɓo took uunga taar bubina?» Naade tərliŋ əb: «Goon deete.» Isa taadden əb: «'Booyki bēē m'asen taada: *jee təkŋ miirge ute mēnd kēesn gaabge se, kēnd *maakŋ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se baado taadsenga doobm gēn tēdn nakgen ute doobina, naɓo naase 'tookkiro te taariŋ eyo. Ey num *jee təkŋ miirge, ute mēnd kēesn gaabge se kic ɓo, tookga taariŋa. Gaŋ naase se, kēn aakdeki naade took taariŋ se kic ɓo, naase 'baate 'tərɪki maakse əb əŋ 'tookki te taariŋ eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute jee tēdn naabgen jig eyo
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

³³ Tər Isa taadden əb: «'Booyki kaal naagŋ taar kuuy daala! Gaaba kalan tēd jinēn bin, iin gurugiŋ te durdur, naan ud gəə do ko ki gēn rii koojŋ biŋiŋa əb iin gəto jərle gēn king bəəbm jinēniŋa. Gətn se maakŋ jinēniŋ se, naan əŋiŋ kaam jī jee tēdn naabge tu əb naan iin ɓaa mērtē. ³⁴ Kēn kaadn kugŋ koojŋ bin jaay aan se, naan əl jee tēdn naabiŋge se gətn jeege tun naan əŋde jinēniŋ kaam jide se, taa aŋo kəkŋ bēdiŋa. ³⁵ Num gaŋ jee kēn naan əŋde jinēniŋ kaam jī se tək jee kēn naan əldeno se. Deb kalan naade tənd dərēŋiŋa əb deb kalan kuuy se naade təliŋa əb kēn kuuy kalan se, kic naade tund təliŋ te koa. ³⁶ Tər naan əl jee tēdn naabgen kuuy dēn cir jeegen deet se daala, naɓo naade se kic ɓo, naade tēdden bini. ³⁷ Bin num kaam məətn se naan əldeno gooniŋa, taa naan saap əb: «Goonum mala se naade utu tookŋ kuun taariŋa.» ³⁸ Gaŋ kēn naade jaay aak gooniŋ se, naade taad ute naapa əb: «Naan se ɓo kēn bubin ooyga num utu 'tēdn mēl jinēnē se! Bin num 'ɓaakiro k'təliŋki əb jinēnē se lē, əjenki kəəpm naajege tu!» ³⁹ Gətn se naade ək ədo goono se maakŋ jinēn ki se naata əb ɓaa təliŋa.» ⁴⁰ Gətn se Isa tənd mētdē əb: «'Booyki mētn taar se: kēn mēl jinēnē se jaay baadoga num, jee tēdn naabgen maakŋ jinēn kēn ese se naan adēn tēdn əb dī?» ⁴¹ Naade tərliŋ əb: «Jee tēd bēē ey bin se, naan adēn kēejŋ dode ki eyo əb adēn təal naatn əb jinēnē se lē, naan an kēdn jī jeege tun kuuy taa ansiŋ kaaka.»

Ɔo ken aanga kaadn koojn bin ki se, jee se ano kəkŋ beɗiŋa.» ⁴² Isa terɗen ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la taar ken Raa taad maakŋ Kitap ki se ɔɔ: *Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se bo tedga ko ken 'gakŋ bea;* *keŋe bo naabm Meljege Raa ɔɔ naajege tu se j'aakiŋki se ɔkŋeki taad eyo.*†
⁴³ «Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: *maakŋ Gaar Raa se j'utu j'asesin kɔɔd naatn jise ki ɔɔ Raa utu an keɗin jeege tun aŋga teɗn naabiŋa. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se le, 'tereɗe ɔɔ debm ken ko se oocga don ki le, an daala.» ⁴⁵ Num *magal jee teɗn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagn taar ese se, naade ɓaa jeel ɔkga rode ki kaal naagn taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɔtn se naade je doobm an kəkɔ, naɓo naade beer jee denge tu, taa jee denge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagn taara ute jee k'danɗe gɔtn kɔs ki bii kəkŋ mend ki (Lk 14.16-24)

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagn taara daala ɔɔ: ² «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken teɗkɔsɔ dena bii kəkŋ mend gooniŋ ki. ³ Naan ɔl jee teɗn naabiŋge taa ade ɓaa dan jeegen k'danɗeno gɔtn kəkŋ mend ki se, naɓo jee se baate ɓaado. ⁴ Ter naan ɔl jee teɗn naabgen kuuy ɓaa deek jeege tun k'danɗeno se ɔɔ: «Borse kɔsɔ se beega, kɔs taarunge ute maalungen teer se m'tɔɔɗenga. Ɔo bere, kɔsɔ se ooyga, 'baakiro aki kɔsɔ!» ⁵ Naɓo jee se taar se naade an dim eyo ɔɔ wɔk ɓaa naabdege tu. Deb kalan ɓaa maakŋ-gɔtin ki ɔɔ ken kalan ɓaa gɔtn teɗn zo nakiŋge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tɔk jee teɗn naabge se dabarde ɔɔ tɔɔɗe naatn. ⁷ Gɔtn se gaarge maakiŋ taariŋa, ɔl asgariŋge gen ɓaa tɔɔl jeegen tɔɔlo jee teɗn naabiŋge se ɔɔ tɔɔɗŋ gegerde se naatn. ⁸ Gɔtn se naan deek jee teɗn naabiŋge tu ɔɔ: «Kɔsɔ se ooyga, naɓo jeegen k'danɗeno se ɔŋ aasiŋ te gen kɔsn kɔsn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gɔtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacŋ naase ɔŋɗekiga bo 'danɗekiro ade ɓaa gɔtn kəkŋ mend ki se.» ¹⁰ Jee teɗn naabge se ɓaa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegen naade ɔŋɗeno paac se kaam kalan, ken jee beɛ, ken jee beɛ eyo; ɔɔ ɓaandeno maakŋ bee ken jeege utu an kɔsn maak ki se ɔɔ maakŋ bee se jee ken k'danɗeno se ɓaado doociŋ tal. ¹¹ Gɔtn se gaarge end maakŋ bee ki gen kaakŋ jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gen jeegen ɓaado gɔtn kəkŋ mend ki se eyo. ¹² Gɔtn se gaarge deekiŋ ɔɔ: «Meduma, teɗ ɔɔ di jaay naai endo gɔtn ara? Naai le ɔk kal tec aan gɔɔ jeegen ɓaado gɔtn kəkŋ mend ki ey se.» Num gaabm se ɔk taar ken an terɗ eyo. ¹³ Gɔtn se gaarge deek jee teɗn naabiŋge tu ɔɔ: «Gaabm se, 'dɔɔkiŋki jinge ute jenge ɔɔ uun undiŋki naatn maakŋ gɔt ken ɔɔɔɔ, ɔɔ gɔtn se bo gɔtn naan an tɔɔɔɔ ɔɔ an taan naanŋa.»» ¹⁴ Ter Isa deek ɔɔ: «Deere, *Raa se danga jeege dena, naɓo jeegen naan beer tɔɔɗdenga tɔɔɗ se baata.»

Metn taar kɔŋŋ miiri (Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gɔtn se *Parizige ɓaa tus dɔk taarde gen goom kəkŋ Isa do taariŋ ki. ¹⁶ Naade ɔl maakŋ jeege tun metn Parizige tu ute jee *Eroɗge kandum se gɔtn Isa ki ɔɔ naade ɓaa deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar met ki. Ɔo doobm Raa se naai 'dooy jeege ute ken met ki ɔɔ naai le taar jeegen kuuy se naai 'teɗn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kɔŋŋ miiri lɔɔu gɔtɔ?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔɔ: «Naase se jeegen 'teɗki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se. Gen di naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gen kɔŋŋ miiri se,

† 21:42 Aak KKR 118.22-23.

m'an kaaka.» Gōtn se naade uun taadin tamma kalan. ²⁰ Naan tōnd metde ə: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanin ro ki se tap 60 gen nanja?» ²¹ Naade terlin ə: «Gen Sezar.» Gōtn se Isa deekden ə: «Ken bin num, nakn gen Gaar Sezar se edinki nakiina ə gen Raa le edinki nakin kici.» ²² Ken naade jaay booy taar Isa taad se, taar se əkden taad eyo. Gōtn se Isa se naade əniina ə iin 6aa.

*Jee naaj metn taar jeegen ade duru daan yoge tu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)*

²³ Bii ken se sum 60, jeegen k'dandə *Sadusege ken taad ə jeege ooyga num dur ey sum se baado ən Isa ə tōnd metin ə: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakn Kitap ki ə: ken deba jaay ək mēnda ə ooy ən te goon ey se, ən genaən kəkə mēndina ə koojn metjili genaən ken ooy se. ²⁵ Gan maakjege tu se genaage cili konde kalan. Debm deet deet se ək mēnda nabo ooy ooj te goon eyo, ə mēnda se əp genaən gəəsin ki. ²⁶ Gəəsin kic baado ək mēnd se ə naan kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen k-mətəge tu se kic 60 baado ək mēnd se ə naan ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb ken gen k-cilige tu. ²⁷ Ken naaden cili se jaay ooy paac se, kaam məətn se mēnda se kic baado ooyo. ²⁸ Bin num bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakn genaage tun cili se, mēnd se tap 60 'tedn mēnd nanja? Taa naade paac le tək naaminga naam mēnd se.» ²⁹ Isa terlden ə: «Naase se, bεεε, iigkiga, taa taar Raa se le 'jeelki eyo ə təəgn Raa kic le naase əndki te metin eyo. ³⁰ Taa bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mēndge se 'təkə naap ey sum. Num naade se tecn aan gəə *kədn Raagen maakn raa ki. ³¹ Gen jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakn Kitapin ki se, naase 'dooyinki te ey la ken ə: ³² *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ə m'gen *Yakub.** Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zεεε.» ³³ Ken jee denge jaay booy taar ken Isa dooyde se, taar se tap 60 əkden taad eyo.

*Kese taar magal cir paac maakn *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)*

³⁴ Ken *Parizige jaay booy ə *Sadusege ən aasin te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan se debm jeel taadn təkə metn Ko Taar Raa, je doobm an goom kəkə Isa se, baado tōnd metin ə: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taar gen tēda ken cirde paac se, ken gay?» ³⁷ Isa terlin ə: «*Meli Raa se, 'jen ute maaki paac ute roi paac ə ute saapi paac.*† ³⁸ Kese 60 taar deet deetn gen tēda ken cirde paac paac. ³⁹ Ter ken metin ki tecin tec se ken ə: *'Je naapi aan gəə ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakn Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don 60 əə do taarge tun di ese sum.»

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Aan gəə *Parizige le tusga dey se, Isa tōnd metde ə: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap 60 nanja? Naan tap 60 goon nanja?» Naade terlin ə: «Naan se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ə: «Num ted ə di jaay *Nirl Raa əl Daud danin ə: Meluma? Ə naan mala taadga taad maakn Kitap ki ə:

⁴⁴ *Meljege Raa taado Melum ki ə:*

'Baado inq do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu 'kinq dode ki. §

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

45 Kɛn Daud jaay danj al-Masi ɔɔ Mɛluma, anum tɛd ɔɔ di jaay Mɛliŋ 'tɛdn goon Daud se?» 46 Maakde ki se, nam jaay an tɛrl taara kalan Isa ki kic ɓo gɔtɔ ɔɔ naan kɛn se mɔɔtn nam tɔnd te mɛtiŋ do taar dim kɛn kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔɔ j'ɔnd kɔnd ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn taar Raage te *Parizige (Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

1 Isa deek jee dɛnge tu ute jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: 2 «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se ɓo kɛn lee dooy jeege ute *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. 3 Kɛn bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tɛdki nakgen paacŋ naade lee taadsen se. Naɓo ɔnten 'tɛdki aan gɔɔ naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade ɔŋ tɛdiŋ eyo. 4 Naade dɔɔk daam deere ɔɔ tɔnd do jeege tu ɔɔ naade malinge tap ɓo baate kutiŋ te goon jide. 5 Naabden naade tɛd paac se je taa jeege aden kaaka. ɔɔ taar Raagen mɛtiŋgen k'raan jaay naade ɔɔsiŋ aan gɔɔ laaye ɔɔ lee dɔɔk do naandege tu ey lɛ keydege tu se, naade tɛdiŋ magal magal cir gen jeege. ɔɔ taa kaldege se, naade tɔɔs ziidiŋ taar ki tɛdn jɛrl cir gen jeege*. 6 Kɛn k'danjɛnga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn king naan ki. ɔɔ kɛn baaga maakŋ ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gɔtn king naan ki kici. 7 Kɛn aanga ɓɔɔr ki kic lɛ, naade je j'aden tɛdn tɔɔsɛ naade ki ɓo deete ɔɔ je j'aden danj: jee dooy jeege. 8 Num naase ɔnten 'kɔŋki j'asen danj *jee dooy jeege* taa naase 'paacki se genaage ɔɔ debm dooyse lɛ kalan sum. 9 Do naan ki ara se ɔnten 'danjki nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔkki Bubu kalan sum ɔɔ naan kɛn iŋg maakŋ raa ki. 10 ɔnten 'kɔŋki j'asen danj *Debm dooy jeege*, taa naase mɛl dooyse se *al-Masi kaliŋ ki sum. 11 Debm jaay tɛdn magala maakse ki se, ɔŋ roŋ tɛdn debm tɛdn naabse. 12 Taa debm magal roŋ se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp roŋ baat se, roŋ utu kookŋ raan.

13 «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kɛn 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn ɔɔŋ aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakŋ Gaar Raa jeege tu. ɔɔ naase mala kic lɛ baate kɛndki, ɔɔ jeegeen je kɛnde se lɛ, naase 'gaasdeki doobo. 14 [Naasen jee taadn tɔɔkŋ mɛtn taar Raage ute Parizigen kɛn 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn ɔɔŋ aak eyo! Taa naase ɔski ji mɛnd daayge ɔɔ tɔndki mɛtn *Raa ɔŋki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se ɓo ɓɔɔrɔ utu koocŋ dose ki se utu asen tɛdn ɔɔŋ aak eyo.]† 15 Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen kɛn 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki utu asen tɛdn ɔɔŋ aak eyo. Naase 'leeki do barge tu ɔɔ gɔtɔ ɓaa se paac ɔɔ jeki aki tɛdn jeege 'tɛdn Yaudge aan gɔɔ naase se ɔɔ kɛn naase ɔŋkiga deb kalan jaay uunga doobse se, debm se naase 'tɛdiŋki debm aas gen ɓaa maakŋ poof ki mɛt dio cirse naase se.

16 «Naasen jee kaam-tɔɔkgen jee tɔɔdn jeege utu asen tɛdn ɔɔŋ aak eyo! Naase taadki ɔɔki: «Kɛn nam jaay naam te ro *Bee Raa se tɛd dim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakŋ Bee Raa ki se, kɛse ɓo kɛn ɔɔŋ.» 17 Naase jee kaam-tɔɔkgen jee dɛrlge ara! Kɛn gay ɓo ɔɔŋ ciri? Daab lɔbu Bee Raa kɛn k'baanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd gen Raa se ne? 18 Tɛr naase 'deeki ɔɔ: «Kɛn nam jaay naam roŋ te *gɔtn k'j'iin k'daapiŋ gen tɛdn sɛrke do ki se, tɛd dim eyo, num kɛn naan jaay naam roŋ te nakŋ k'baano do ki gen tɛdn *sɛrke Raa ki se, kɛse ɓo kɛn ɔɔŋ.» 19 Jee kaam-tɔɔkge 'taadumki tu: nakŋ k'baano gen tɛdn sɛrke se ɓo cir lɔbu, gɔtn k'j'iin k'daapiŋ gen tɛdn sɛrke ɔɔ sɛrkŋ

* 23:5 Nakŋ naade tɛd se k'raanjiŋoga raan maakŋ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki naɓo naade se tɛdiŋ magal magal ɔɔ jɛrl taa jeege aden kaaka aan gɔɔ naade ɓo jee daan Raa cir jeege. † 23:14 Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtiŋge maakde ki se, gɔtɔ.

k'j'ombinga do ki num, taad ðo serkɛ se tɛdga gen Raa se 6o cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam ron te gɔtn k'j'iin daapin gen tɛdn serke do ki se, kɛse naan naam te ro nakgen paacɛ k'baano gen tɛdn serke do ki se kici. ²¹ Debm ken naam ron te Bee Raa se, kɛse naan naam ron te ro melin Raa ken ing maak ki se kici. ²² Debm jaay naam ron te maakɛ raa se naan naam ron ute kaag do Raa ðo ute melin ken ing do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadn tɔokɛ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔo jee taadn taar mɛt ki se, utu asen tɛdn ðon aak eyo! Nakgen naase ðkki sɛɛm sɛɛm ken 'lee 'tɔmbki maakɛ taadsege tu ken tɛdin nijim se kic 6o, naase 'lee 'niginɛi gɔtɔ kaam sik ðo ken kaam kalan se ɛdki Raa ki. Na6o taargen maakɛ Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ken bɛɛ bɛɛ tap 6o, naase aalinɛi maak ki eyo ken taadsen ðo 'tɛdki nakɛ ute doobina, kɛɛjn do jeege tu ðo gen tujɛn ɔrm eyo. Kɛse 6o nakgen, bɛɛki num, anki lee tɛda ðo nakgen ken naase lee gaanɛdeki gɔtɔ kaam sik jaay ken kalan ɛdki Raa ki se kic 6o onten 'diriginɛi kici. ²⁴ Jee kaam-tɔokɛn 'lee tɔodki jeege! Naase ðoyki maanse te rɛɛɛ taa bɔtɔr kalan bɔoy maak ki eyo, gan naase tap 6o tulki ginjge†.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn tɔokɛ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gɔo jee taad taar mɛt ki se, asen 'tɛdn ðon aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki ðo ɔsnki se aac walak, num gan maakin tap 6o, naase 'doocinɛi ute nakgen naase '6oogkiro ðo 'tujkiro gen jeege. ²⁶ Kɔd Parizi naai se debm kaam-tɔokɛ! 'Tug 'daap maakɛ naki ken naai lee aay maak ki se jaay 6o naagin kic 'tɛdn aak bɛɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadn tɔokɛ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔo jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ðon aak eyo! Taa naase 'tecki do baadgen k'tɛdden raap kaar kaar aak bɛɛ kaam ki, gan maakdege dooc te cɛn jeegegen ooyga kooyo ðo ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee bɛɛ, gan maakse dooc te taar mɛt ki eyo ðo te *kusina.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tɔokɛ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔo jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn ðon aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina, ðo jeegegen ken leedɔ ute ken mɛt ki se, naase 'tamarɛdeki do baaddege aak bɛɛ bɛɛ. ³⁰ ɔo ter naase 'deekki ðoki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔol jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Ken bin num naase mala 6o 'taadki ðoki naase se 6o mɛtjil jee ken tɔolo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Ken bin num '6aaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd naninɛi sɔrɔk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wɔojgen ara ðo mɛtjil k'mɔrpɔpɔgen ara! Naase aki kɔn kaan kɔtn dubar pood ken gen daayum se ðo di? ³⁴ Taa naan se 6o 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔokɛ mɛtn Ko Taar Raage. Num jee mɛtinge utu adeki tɔolo ðo jee mɛtinge adeki tupm tɔol ro kaag ki, jee mɛtinge utu adeki tɔnd te mɛɛje maakɛ *6eege tun naase lee tusnki maak ki. ɔo kengen mɛtinge adeki tuuru ðo adeki lee je maakɛ gɛgɛge tu. ³⁵ ɔo jee ken lee ute ken mɛt ken naase tɔoldeki jaay moosde ðoy do naan ki se, ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔolinɛi daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegegen k'tɔolde paac se utu kɔɔpm do jeege tun 6orse utu se.»

† **23:24** Maakɛ nakge tun sɛɛm sɛɛm ken Yaudge lee yeemde se bɔtɔrɔ se 6o ken baat cirde ðo maakɛ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se 6o ken magal cirde.

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic ɔɔ, naai ɔɔ debm tund tɔɔlde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔrɔnj ken lee tus geninge taa bɛɛkɔ keyiɔ ki tu, naɔɔ naase 'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹ Taa naan se ɔɔ 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔn kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekɔ ɔɔki: *Ɔn Melje Raa tɛdn bɛɛnɔ do deb ken utu baado ute ro naan!*§»

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔkɔ (Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakɔ 'Bee Raa ki ɔɔ ken ɔaa ɔaa se, jee metiɔ ki baado ɔɔjɔna taa an taadn 'Bee Raa ken k'jiiniɔna aak bɛɛ se. ² Isa tɛrlden ɔɔ: «Bee se paac aakiɔki se jiga daamo? Naɔɔ 'booyki bɛɛ m'asen taada: bee daa aak bɛɛ se jeege utu an ru nan tak. Konɔgen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkɔn kalan kalan ɔɔ ko tap ɔɔ 'kɔn toodn do naapiɔn ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan ken se, Isa iɔng do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee metiɔ ki baado ɔɔjɔna ɔɔ tɔnd metiɔ ɔɔ: «'Taadjɛn tu nakgen se 'kaan nuɔn ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ di jaay ɔɔ naaje j'an kaakɔ jeel ro ki gen bii kaani ɔɔ biin dunia an nan se?» ⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛn 'dɛrlse!» ⁵ Taa jeege dɛna utu ade ɔaa ute roma ɔɔ nanɔa kic utu asen taadn ɔɔ: maam ɔɔ *al-Masi! Ɔɔ ken naade 'tɛd bin se utu 'dɛrl jeege dɛna. ⁶ Naase utu aki booy gɔtn bɔɔrɔ ɔɔ jeege utu asen kɔɔsn maan bɔɔrɔ, anum bɛɛɛ, ɔndki kɔndɔ, ɔntɛn 'bɛerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naɔɔ duni se 'kɔn nan ey ɔɔrtɔ. ⁷ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ te taa naan gaar ken kuuy. Maakɔ naanɔe tun metiɔ naanɔa utu 'tea ɔɔ gɔtn metiɔ ɔɔ utu tɔɔl jeege. ⁸ Aan gɔɔ mɛnd ken maakɔn tuuniɔn gen koojo se, nakgen se paac kic ɔɔ baaga kaana num, kɛse je taadn ɔɔ dunia ɔɔpɔga gɔɔrɔ.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar dɛna ɔɔ j'asen tɔɔlɔ. Ɔɔ taa maam se jee do naan ki se paac utu asen kɔɔdn kundu. ¹⁰ Gaɔn kaad ken se jeege dɛna utu an rɛsn ute kaal maakɛn do *Raa ki. Naade kutn naapɔe naan tɔɔgɔge tu ɔɔ tɔɔdn tund naapa. ¹¹ Jee tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu ade ɔaa dɛna ɔɔ dɛrl jeege dɛna. ¹² *Kusiɔn se ziidn ɔaa ute naaniɔna ɔɔ jeege dɛna maakjedɛge utu tɛdn baata do naapɔe tu. ¹³ Naɔɔ debm jaay aayga kaamiɔn bini aanga do taar tɔɔliɔn ki num, naan se utu 'kɔn kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gen *maakɔn Gaar Raa ese se j'utu j'an taadn jeege tun do naan ki paac, kɛse tɛdn saada jeege tun ɔaa se paac jaay ɔɔ sɔm kaam mɔɔtn duni nanɔa.»

Dubar ɔɔn utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakɔn Deb tuj deelga te gɔtiɔn se utu kɛnd king maakɔn *Bee Raa ki, gɔt ken *salal se, aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki, roɔn Daniɛl, taado do dɔkiɔn se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n'booy n'ɔkiɔn jiga jaayo! ¹⁶ Kaad ken se ɔɔn jee ken iɔng taa naan Jude ki se, k'j'aaɔn j'ook maakɔn koge tu. ¹⁷ Debm iɔng king do beɛn ki raan se, n'ɔnte bɔɔyo naan ki gen tɔsn nakiɔgen maakɔn beɛn ki. ¹⁸ Debm jaay baaga maakɔn-gɔtiɔn ki kic ɛ, n'ɔntɛn tɛrlo beene gen kuun kaliɔna. ¹⁹ Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen genɛdege aay kaay si se, aden tɛdn ɔɔn aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey ɛ *bii sebit ki eyo. ²¹ Kaad ken se jeege

utu dabar dēna əɔ dubar se gətn Raa aal dunia tap ɓo nam naam te eyo, əɔ məɔtn dubar naan ki jaay 'kəɔn cir naan ese se gətə. ²² Num Raa se ɓii dubar ese se, naan gaanŋga duuku taa jeegen naan bɛɛr təɔdɔde se. Ken ɓiiigen se jaay naan gaanɗen te duuk ey num, nam 'kəŋ kaaja tap ɓo gətə. ²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga əɔ: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey ɛ taadsen əɔ: Naan utu naane! ɔnten 'tookki taarɪna. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken tɛd rode əɔ naade ɓo al-Masige ute jeegen tɛd rode əɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɓaao. Naade utu 'tɛdn nakŋ-kəɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee ken Raa bɛɛr təɔdɔdenga təɔd se ken naade ŋga doobo num, aden kaan dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bɛɛɛ, taar se ɛ, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'əɔ: Al-Masi utu do kəɔf-baar ki naane num, ŋnten ɓaaki. Ey ɛ ken j'əɔ: naan utu oom ara! Num ŋnten 'tookki taarde. ²⁷ Taa ɓii ken *Goon Deba ade ɓaa se tecŋ aan gəɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini dəɔk te gətn kaada toocni. ²⁸ Bii kaanum kic tecŋ aan gəɔ gətn daa dɪm gam ooyga jaay ɓo marlge kic lee ɓəɔy tus ro ki se.

²⁹ «Ken ɓiiigen gen dubarge se jaay naar deelga num,

kaada se utu 'tɛdn ilim dib

əɔ laapa se ɛ wəɔr eyo.

K-dijgen maakŋ raa ki ade si naan ki

əɔ nakgen ək təɔgə maakŋ raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Gətn se jeege an kaakŋ nakŋ jeel maakŋ raa ki ken taad əɔ Goon Deba utu ɓaado əɔ jeegen do naan ki paac keem nəɔ an kaakŋ Goon Deba ade ɓəɔy maakŋ gapara ki ute təɔgŋ Raa əɔ gətə wəɔr kɛɛŋ. ³¹ Pulu 'keem makəŋə maakŋ raa ki əɔ Goon Deba ade kəl kəɔdɪnge taa te 'tusn jee ken naan bɛɛr təɔdɔde mɛtn naan ken kaam səɔ əɔ ken ing mɛtn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagŋ taara ute ko ba

³² «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kəɔdn taa-oomo əɔ dəɔb kamba se, naase 'jeelki əkki mɛt-kijiri aanga əɔ ɓara ɔppga gəɔrə. ³³ Bin num naase kic ɓo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan ŋsega gəɔr kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɓorse se 'kooy nan ey sum ɓo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakŋ raa ute do naan se utu 'deele, num taar maam se 'kəŋ deel eyo.

Nam jaay jeel ɓii kaan Isa se gətə

³⁶ «Num gan ken gen kaadɪn ute ɓiin *Goon Deba ano ɓaa se, nam tap ɓo jeel eyo. *Kəɔdn Raage maakŋ raa ki kic ɛ jeel eyo, əɔ Goono kic ɛ jeel eyo. Nam jeel ɓiin se, gətə. Ken jeel se, Bubu kaliŋ ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade ɓaa se, 'tecŋ aan gəɔ nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan ken naane se, kaad ken maan magala ɓəɔyo gəɔb te jeege ey ɓərt se, jeege əsə, aaye, tək mɛndge, tək gaabge əɔ əl gɛndɛge kic ɓo təkŋ naapge bini aan ɓii ken Noe end maakŋ markab ken magala. ³⁹ Gətn se jeege se, nakŋ utu kaan dode ki se, naade ɔnd eyo bini maan magala ɓaado gəɔb təɔlde paac. Ken Goon Deba ade ɓaa se kic ɓo 'tecŋ bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio tɛd tɛd naaba maakŋ-gətdɛ ki se, deb kalan j'an kuunu əɔ deb kalan 'kəɔpə. ⁴¹ ɔ mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu əɔ deb kalan 'kəɔpə. ⁴² Ingki zɛɛɛ daayum, taa naase kic ɓo 'jeelki eyo ɓiin Mɛlse ade ɓaa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mɛl ɓee jaay jeel kaadn debm ɓoogo ano ɓaa nəɔr num, naan toodn bi eyo əɔ kəŋ debm ɓoogo an tɛɛɛn ɓeeŋ eyo. ⁴⁴ Taa naan se ɓo naase kic 'daapki rose, ingki do mɛtekse ki, taa Goon Deba jaay ade ɓaa se ɛ, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

* **24:29** Aak Eza 13.10 əɔ 34.4. † **24:37** Aak Jɛn koŋ 6-8.

*Debm tēdn naabm mētekē əɔ tuj ərmin̄ eyo
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Isa deek əɔ: «Debm tēdn naabm mētekē əɔ tuj ərmin̄ ey se kēn gay? Naan̄ bo debm kēn mēlin̄ əɔn̄in̄ jee tēdn naabgen kuuy kaam jin̄a, əɔ kēn aanga kaad̄in̄ ki num, lee edden̄ kəsə. ⁴⁶ Maak-raapo debm tēdn naabm kēn mēlin̄ aan jaay əɔn̄in̄ naan̄ utu tēdin̄ tēdn naabm kēn naan̄ əɔn̄in̄sin̄ kaam jin̄ se. ⁴⁷ 'Booyki bēe m'asen taada: debm tēdn naabm bin se, mēlin̄ utu an̄ kən̄ nakinge paac kaam jin̄a. ⁴⁸ Num gan̄ kēn naan̄ bo debm tēdn naabm jig eyo əɔ taad̄ ute maakin̄ əɔ: Mēlum se adē kən̄ tērl̄ yəkəɔ eyo, ⁴⁹ əɔ gətn̄ se iin̄ baag tənd̄ jeengen̄ k'tēd̄ naaba tēl se, naan̄ əɔ əɔ aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan̄ mēl gaabm ese se, biin̄ jaay naan̄ ano tērl̄ se, naan̄ ənd̄ eyo əɔ kaad̄ kēn naan̄ aan kaan̄ kic lē, naan̄ saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tēdn naabm bin se, kēn mēlin̄ jaay aanga num, utu an̄ tuur naata əɔ an̄ kəlin̄ 'dabar ute jeegen̄ tēd̄ rode aan gəɔ jee taad̄ taar mēt ki. Əɔ gətn̄ se bo gətn̄ naade təɔyə əɔ taan̄ naand̄ege.»

25

Isa aal naaḡn̄ taara gēn̄ gaan̄ mēndgen̄ sik

¹ Tēr Isa aal naaḡn̄ taara deek əɔ: «Maak̄n̄ *Gaar Raa se, naan̄ tec aan gəɔ gaan̄ mēndgen̄ sik təs ləmpdege əɔ teec baa dəɔdn̄ gaabm baa kək̄n̄ mēnda*.
² Num maak̄n̄ gaan̄ mēndge tun sik se, jee mii se mēnd dērlge əɔ kengen̄ kuuy mii se mēnd mētekge. ³ Mēnd dērlge se, təs baan̄ te ləmpdege ək uubu maak̄ ki, naɓo uun te zaad̄n̄ uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan̄ mēndgen̄ mii mēnd mētekge se təs baan̄ te ləmpdege ək uubu maak̄ ki əɔ tēr ək maak̄n̄ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gəɔ gaabm mēnda lē aan yəkəɔ ey dēy se, gaan̄ mēndgen̄ se bi baa təldē əɔ naade paac tood̄ bia. ⁶ Kēn aan daan̄ bēe se k'booy nam baag taad̄n̄ makəɔ əɔ: 'Booyki! Gaabm mēnda se, bēre, aanga. 'Teec baa 'dəɔdn̄ki! ⁷ Gətn̄ se gaan̄ mēndgen̄ sik se paac iin̄ duru əɔ təɔc təl tənd̄ daap ləmpdege. ⁸ Num gan̄ mēnd dērlge se tənd̄ mētn̄ mēnd mētekge se əɔ: «Edjekiro uubsege se cəkə, ey num ləmpjege se uubin̄ baa baa nan̄a.» ⁹ Gan̄ mēnd mētekge se tērlēn̄ əɔ: «A-a, uubu se ajenki kən̄ kaasn̄ k'paacki eyo! Naase 'baa 'dugkiro gətn̄ jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad̄ kēn mēnd dērlge se iin̄ baa gēn̄ duḡn̄ uubu se, gan̄ gaabm mēnda se iin̄ aana. Əɔ naan̄ əɔn̄ gaan̄ mēndgen̄ mēnd mētekge se in̄g aak kaak kaamin̄a. Naan̄ end̄ ute naade maak̄n̄ bēe mēnd mərəb ki se əɔ kēn naade jaay end̄ se, kaam-taara se k'gaasin̄a. ¹¹ Cəkə se, mēnd dērlge se aana əɔ baag tənd̄ kaam taara deek əɔ: Mēlje, Mēlje, əɔd̄jen̄ kaam taara! ¹² Gan̄ naan̄ tērlēn̄ əɔ: 'Booyki bēe m'asen taada: bēre, maam se m'jeelsen̄ eyo.» ¹³ Tēr Isa taad̄den̄ əɔ: «Taa naan̄ se bo, in̄gki zēre! Taa bii ute kaad̄n̄ maam m'ano baa se, naase 'jeelki eyo.»

*Isa aal naaḡn̄ taara ute jee tēdn̄ naabgen̄ mətə
(Lk 19.12-27)*

¹⁴ «Tēr daala, kēse tec aan gəɔ debm baa baa mērtē jaay dan̄ tus jee tēdn̄ naabinge əɔ əɔnd̄en̄ maalin̄ paac se kaam jide. ¹⁵ Deb kalan̄ naan̄ ed̄in̄ gəkəl† daab magal magal mii, debm kuuy naan̄ ed̄in̄ gəkəl daab magal magal dio, əɔ kēn kuuy naan̄ ed̄in̄ gəkəl daab magal kalan̄. Nan̄a kic bo naan̄ ed̄in̄ kaam do ron̄ ron̄a, jaay bo naan̄ naar iin̄ baa gətn̄ mērtin̄ ki. ¹⁶ Debm j'ed̄in̄ gəkəl daab magal magal mii se, naan̄ naar baa tēdin̄ oojo gəkəl daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm j'ed̄in̄ gəkəl daab magal magal di se, naan̄ kic baa tēdin̄ oojo

* **25:1** Gaabm baa kək̄n̄ mēnda se, mēnd naan̄ baa kəkə se maak̄n̄ gaan̄ mēndge tun sik se eyo. † **25:15** Gəkəl se əɔn̄ dena kaam kəɔn̄ deba laapa kando kando.

gəkəl daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Naḅo debm ken mēlin ɛdīn gəkəl daab magal kalan se, naan ɓaa uɗ gɔɔ duubiŋ naan ki, nam jeel gətin eyo.

¹⁹ «Gətn mertīn ki se, mēlde se ɓaa iŋgoga dēn jaay ɔk tərɪ ɓaado. Ɔɔ ken naan jaay aan se, dan tənd mətde do gəkəl daabge tun magal magal ken naan nigdesiŋ se. ²⁰ Debm ken j'ɛdīn gəkəl daab mii se iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Məluma, naai ɛdumo gəkəl daab mii ɔɔ maam m'tɛdīn ooŋga ken kuuy mii do ki daala.» ²¹ Mēlin deekiŋ ɔɔ: «Kese jiga. Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛdī cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓorse maam m'ai kɛdn nakge dɛna kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.» ²² Debm ken j'ɛdīn gəkəl daab di se kic iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Məluma, naai ɛdumo gəkəl daab dio ɔɔ maam m'tɛdīn ooŋga ken kuuy di do ki daala.» ²³ Mēlin deekiŋ ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛdī cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓorse maam m'ai kɛdn nakge dɛna kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm ken j'ɛdīn gəkəl daab kalan se, naan kic iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Məluma, maam m'jeele naai se debm aali ɔɔŋɔ. Maakŋ-gətn naai ɔɔc te ey kic ɓo, naai ɔj naai ki ɔɔ gətn naai duub te ey kic ɓo, naai ɔjɔ. ²⁵ Bin num maam se ɓeere ɔkuma. Taa naan se ɓo gəkəl daabi ken naai ɛdumsiŋ se, maam m'ɓaa duubiŋo naan ki ɔɔ ɓorse ara ɔk naki.» ²⁶ Gaŋ mēlin tərɪŋ ɔɔ: «Naai se debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakŋ-gətn maam m'ɔɔc te ey kic ɓo, maam m'ɔjɔ ɔɔ gətn maam m'duub te dīm ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki. ²⁷ Bɛɛki num, gəkəl daabum se, naai aŋo kəmb maakŋ baŋki ki; ɔɔ kər maam m'ade tərɪ se, m'an kəŋiŋ am koojŋ ziidn do ki. ²⁸ Gəkəl daabm jīn ki se, uuniŋki ɔɔ ɛdīnki deb ken ɔk gəkəl daabge sik se. ²⁹ Taa, debm ken ɔk se, j'an kɛdn do ki, taa nakiŋ aŋ ziidn tɛdn dɛna. Num gaŋ debm ɔk ey se ɛ, ken naan ɔk cəkɔn se kic ɓo, j'an kuun naatn. ³⁰ Num debm tɛdn naabm jaay tɔɔl sɛr ey se, ɔk undiŋki naatn maakŋ gət ken ɔɔɔ. Ɔɔ gətn se ɓo gətn tɔɔyɔ ɔɔ gətn taan naanɔ.»

Bii kəjŋ ɓɔɔr kaam mɔɔtn

³¹ Isa deek daala ɔɔ: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade ɓɔɔy maakŋ gaarum ki ute kɔdumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. ³² Jee do naan ki paac tus naanum ki ɔɔ maam m'aden nigŋ aan gɔɔ debm gaam nigŋ baatinge ute beŋiŋge se. ³³ Baatge se, maam m'aden kəl do ji daamum ki ɔɔ beŋge se ɛ, do ji jeelum ki. ³⁴ Gətn se maam gaarge m'deekŋ jeege tun do ji daamum ki m'ɔɔ: «'Baakiro, naasen ken Bubum tɛdsenga tɛdn bɛɛŋ se; ɛndki maakŋ gaariŋ ken naan daapsesiŋga daap do dəkīŋa, kaad ken naan utu aalo kaal do naanɔ se. ³⁵ Taa maam ɓo tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiroga kɔɔ; maane tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiroga m'aayga; m'iŋgoga merte gətse ki ɔɔ naase ɔkumkiroga jiga. ³⁶ Ken maam mət-beere, naase ɛdumkiroga kal kuusu. Ken maam m'kɔɔŋo naase 'ɓaa aakumkiroga. Ken maam j'ɔkum dangay ki, naase 'ɓaa aakumkiroga.»

³⁷ «Gaŋ jeege tɛdo nakŋ ute doobiŋ se utu aŋ tərɪ ɔɔ: «Məlje, nuŋ ki jaay naaje k'j'aakio naai ɓo tɔɔlio jaay k'j'ɛdīo kɔɔ se? Ey ɛ ken maane tɔɔlio jaay k'j'ɛdīo maan kaaye se? ³⁸ Naai iŋgo merte gətje ki nuŋ ki jaay naaje k'j'ɔkkio jiga se? Ey ɛ nuŋ ki jaay naaje k'j'aakio naai 'mət-beere jaay naaje k'j'ɛdīo kal tuusu se? ³⁹ Nuŋ ki jaay naai ooco kɔɔŋo ey ɛ maakŋ dangay ki, jaay naaje k'ɓaado k'j'aakkiga se?» ⁴⁰ Gətn se gaarge aden tərɪ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ gɛnaamge tun se debm baat aan gɔɔ dī kic jaay, naase 'tɛdīnkiroga bɛɛ se, kese gɔɔ 'tɛdīnkiro maam ki.»

⁴¹ «Tɛr gaarge utu deekŋ jeege tun do ji jeeliŋ ki se ɔɔ: «Iikki naatn cɛɛm ki dəkɔ, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakŋ poof ken gen

daayum ken Raa tedfin gen *Bubm sitange ute kodfinge. ⁴²Taa maam bo toolumo do naase edumkiro te kos eyo; maane toolumo do naase edumkiro te maan kaay eyo. ⁴³Maam m'inggo merte gotse ki do naase doof okumkiro te eyo. Maam met-beere osumo kic bo, naase edumkiro te kal kuus eyo; ken m'ooco koono do j'okumo dangay kic bo, naase 'baa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴«Gan jee do ji jeelin ki utu an terl do: «Melje, nun ki jaay ken naaje k'j'aaki naai bo toolio, ey le maane toolio, ken merte, ken met-beere, koono ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?» ⁴⁵Gatn se naan utu aden terl do: «'Booyki bee m'asen taada: maakn gaange tun seem se, debm baat aan goo di kic jaay naase 'tedfinkiro te bee ey se, keese goo naase 'tedumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶Jee do ji jeelin ki se utu baa ting maakn dubar ki gen daayum, do jeegen ken ted nakgen ute doobin se le, kon *kaajn gen daayum.»

26

Jee magalge end tel kutn Isa

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan taad jeege tun metin ki do: ²«'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se oppga bii di sum bo 'kaana do *Goon Deba se j'utu j'an koken kol ji jeege tu do naade an baa tupm tool ro kaag ki.» ³Gatn se *magal jee tedn serke Raage tu do magal taa bee Yaudge tus maakn bee magal debm tedn serke Raa ki ken ron Kayip se, ⁴naade tus dook taarde je doobm an goon koken Isa taa an baa tool. ⁵Naade taad ute naapa do: «J'onte kokenki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tedn taara do goto tuju.»

Menda baado ooy itir do Isa ki

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶Kaad ken Isa Betani ki maakn bee Simon ken k'danin debm bikidi se, ⁷menda kalan baado onina. Naan se ok naka kalan aan goo k-bokol, nakn se ko bo k'coco k'daapina. K-bokol se k'danin *albatir*. Do itir maak ki se itir salal do onno. Naan baado ooyin do Isa ki, kaad ken Isa ing os kos. ⁸Ken jee metin ki jaay aak nakn mend se ted se, maakde tuju do baag taadn ute naapa do: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se? ⁹Itir se j'an dugin te zo onno do gursin se j'an nigin jee daayge tu.» ¹⁰Ken Isa jaay booy taarde se, naan deekden do: «Gen di jaay naase 'tereki mind menda se? Nakn naan tedum maam ki se, keese nakn jiga. ¹¹Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kon king te naase eyo. ¹²Itir mend ooyum rom ki se, daapunga roma gen kend maakn baad ki. ¹³'Booyki bee, m'asen taada: do naana ute magalin se gatn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakn ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kosn maanina do saapm do nak ken naan ted ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴Ter Judas Iskariot, naan maakn jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa onno *magal jee tedn serke Raage tu, ¹⁵do deekden do: «Ken maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Gatn se naade med edin gurs tamma si-moto. ¹⁶Naan ken se sum bo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa ted *laa Paak gen Yaudge ute jee metin ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹⁷Bii deet deetn gen laa mappan ok orom ey se, jee metn Isa ki baado tonnd metin do: «Kosn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹⁸Isa deekden do: «'Baaki maakn geger ki, gatn gaab ki kalan bini do deekin ki oki: «Debm dooyje deek do bere, kaadin oppga gooro do naan ute jee metin ki se je baa tedn

laa Paak se bei ki.»¹⁹ Jee metin ki baa tedin aan gaa ken Melde taaddeno aa naade baa ted komsn gen laa Paak se gotn ese.

Isa taad jeege tun metin ki aa deb kalan utu an kutu

²⁰ Ken aan do teger gata baa ak jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado ing as do tabil ki. ²¹ Kaad ken naade ing as kos se, Isa deekden aa: «'Booyki bee m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.» ²² Gotn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak aa nana nana kic bo baag tond metn Isa aa: «Meluma, lo nakn se tedin maam le?» ²³ Isa terlden aa: «Debm ken al jin maakn baay ki ute maam se, naan bo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gaa ken *Raa taadno maakn Kitap ki, num gan aon deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo bee kaca.» ²⁵ Judas, naan bo debm ken utu kutn Isa se, tond metin aa: «Debm dooyje, lo nakn se tedin maam le?» Oo Isa terlin aa: «Aan gaa ken naai deekin se.»

Isa edden kosn taad metn taar yona

²⁶ Kaad ken naade as kos se, Isa uun mappa jin ki, toom Raa aa dup edin jeege tun metin ki deekden aa: «Ok aski, keese roma.» ²⁷ Ter naan uun *kooop dooc te totn koojin kaagn k'danin bin se jin ki, toom Raa aa eddesina, deekden aa: «Paacki se, nana nana kic bo ak aaye aaye, ²⁸ keese moosuma ken taad aa *Raa dookga ute naase. Moosn se aay taa jee dena, taa Raa aden taal *kusiindege. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: totn ese se, maotn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojin bin kiji ute naase se maakn gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad aa Pier utu an baate

³⁰ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kosn alib ki. ³¹ Ken naade utu baa baa sum bo, Isa taad jeege tun metin ki aa: «Maakn noor ken jaaki se, naase paacki utu amki kaan rase. Taa Raa taadga taad maakn Kitapin ki aa: *Maam m'utu m'taal debm gaam baatge, aa baatinge se le utu 'kaan wooko.* * ³² Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kond naana m'asen baa booy taa naan Galile ki.» ³³ Gotn se Pier deekin aa: «Ken jee meti ki jaay resi paac kic bo, maam se m'ai kan res eyo!» ³⁴ Isa terlin aa: «'Booy bee m'ai taada: maakn noor ken jaaki se, kor koronjo 'koo ey sum bo, naai am 'baatn taal moto 'deekn aa 'jeelum eyo.» ³⁵ Pier deekin aa: «Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» Oo jee metin ken kuuy se kic bo paac taad aan gaa gen Pier se.

*Isa tond metn Raa Getsemene ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)*

³⁶ Gotn se Isa ute jeegen metin ki aan got ken k'danin Getsemene ki se aa naan deekden aa: «Ingki gotn ara, kor maam m'kiikn coko m'ade baa tond metn Raa se.» ³⁷ Naan ak baan ute Pier aa gaan Zebedege dio, gotn se maakin baag tuju aa taar maakin ki nan tak. ³⁸ Gotn se naan deekden aa: «Maam se maakum tujga aa nirlum teecga aan gaa m'aki kooyo. Anum naase se ingki gotn ara; aa onten 'toodki bia, ingki zeeere ute maama.» ³⁹ Naan iin iik naan ki coko se, baa erg ond naanin naan ki aa baag tond metn Raa deek aa: «Bubuma, ken naai 'je num iikum *kooopm dubar se† rom ki naata! Naoo 'ted aan gaa ken naai maaki jea, num aan gaa ken maam bo m'je se eyo.»

⁴⁰ Ken naan ak terl baado on jee metin ken moto se, tood tood bia, aa naan deek Pier ki aa: «Ler kalan kic bo naase on aasinki te gen king zeeer te maam ey ne? ⁴¹ Naase ingki zeeere, 'tondki metn Raa, taa naase aki kooon maakn nakn

* **26:31** Aak Zak 13.7. † **26:39** Kooopm ara taadn ute kaadn ken naan utu dabara dena do kaag ki aan gaa debm kusiina.

naam ki eyo. Maakŋ debkilimi se je tɛdn nakŋ bɛɛ, naɓo daa roŋ ɓo ɔŋ aasin eyo.»

⁴² Ter naan ɔk terl gen k-dige iik naan ki cɔkɔ daala ɔɔ baa tɔnd mɛtn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsin kiik eyo ɔɔ ken m'an kaay tak num ɔŋ maakje naai ɓo 'tɛda!» ⁴³ Ken naan ɔk terlo daal se, ɓaado ɔŋ jee mɛtin ki tood tood bia ɔɔ ken bi ɔkde se, kaamdɛ kic ɔŋ aak eyo. ⁴⁴ Isa iin ɔnde ken naan iik naan ki cɔkɔ se, naan baag tɔnd mɛtn Raa gen k-mɔtɔge, ɔɔ maakŋ tɔnd mɛtin ki se naan inŋ dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵ Ter naan ɔk terl ɓaado ɔŋ jee mɛtin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakŋ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔorse rɔk la? Bɛɛ, bɛɛga, kaadin aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an kɔkŋ kɔl ji jee tɛdn kusinge tu. ⁴⁶ Iinŋi, k'ɓaaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaadken Isa utu taad nan te taarin ey sum ɓo, gan maakŋ jeege tun mɛtin ken sik-kaar-di se, debm roŋ Judas se aana. Naan ɓaado ute dɔɔl jeege dena mɛtin ki ken ɔk gɔrd-jerldege ɔɔ te sirddege. Jee se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge ɓo ɔldeno. ⁴⁸ Judas, naan ɓo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciilin se, keɛse ɓo naana! ɔkinŋi.» ⁴⁹ Judas naar ɓaado cɛɛ Isa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, tɔɔɛ!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔɔ aay ciilina. ⁵⁰ ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Meduma, nakŋ naai 'ɓaado tɛda se, 'tɛdina.» Gɔtn se jee denŋen k'ɓaado tel se, iij-ɔkina. ⁵¹ Gan ken Isa jaay j'ɔkin se, maakŋ jeege tun mɛtin ki se, deb kalan ɔɔdo gɔrd-jerlina ɔɔ ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Gɔrd-jerli se 'terl ɔlin maakŋ saapin ki gɔtin ki. Taa jeegeen tɔɔl jeege ute gɔrd-jerldege se, naade j'utu j'aden tɔɔl ute gɔrd-jerlege kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tɔndga mɛtn Bubum num, naan am naar naakŋ ute dɔɔl kɔdŋge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobin ki ɔɔ dɔo?» ⁵⁵ Naan ken se Isa deek jee denŋe tu se ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlsege ɔɔ te sirdsege jaay, 'ɓaamkiro kɔkɔ aan gɔɔ debm ɓoogo se. Ey num ɓii-raa maam m'lee dooy jeege daan ɓɔɔr *Bee Raa ki se, naɓo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶ Num gan nakŋ se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanino maakŋ Kitap ki do dakin se, 'kaan doobin ki.» Gan gɔtn se, jee mɛtin ki paac baatina ɔɔ aan resina.

*Isa j'ɔk k'ɓaansin naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge*

(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ɔko Isa se ɓaansino ɓee Kayip ki, naan ɓo *magal debm tɛdn serke Raa ki. ɔɔ maakŋ ɓee naan ki se ɓo jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge ɓaado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ɔko mɛtn Isa daande goon dɔkɔ, daanino bini aan daan ɓɔɔr ɓee magal debm tɛdn serke Raa ki. Pier endo ɓaa inŋ ute jee tɛdn naabge, taa kaakŋ nakŋ ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ mɛtn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkŋ mindin num j'an ɓaa tɔɔɓ, ⁶⁰ naɓo naade ɔŋ te taar dim eyo. Ey num saadŋe dena ɓaado tɔlin taar-kɔɔɓo don ki taa an kɔkŋ mindina.

Cɔkɔ se maakŋ naade ki se jeege di ɓaado, ⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔɔkŋ naatn ɔɔ maakŋ ɓiige tun mɔtɔ sum ɓo m'an kiinŋ gɔtin ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki se iin daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap ɓo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?» ⁶³ Gan Isa do dek ɔɔ terlin taar dim eyo. Ter magal debm tɛdn serke Raa ki se taadin daala ɔɔ:

«Ute ro Raa zεεε m'tond mēti, 'taadjēn tu naai 60 *al-Masi, Goon Raa se la?»
⁶⁴ Isa tērliŋ ɔɔ: «Kεse naai 60 'deekiŋa. Na60 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakŋ *Goon Deba se, iŋg kiŋg do ji daam Sidburku ki ɔɔ kēn naan ade bɔɔy se ade kiŋg do gapar ki.»⁶⁵ Gɔtn se magal debm tēdn sērke Raa ki iin nεεpm te kaliŋa ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadŋ nam kuuy se, gēn dī daala! Naase lε 'booykiga te bise kēn naan naaj Raa se.»⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔɔki dī?» Jee dēn se tērliŋ ɔɔ: «Deere, naan se nakiŋ yoa!»⁶⁷ Gɔtn se naade tupiŋ 60oro daan-kaamiŋ ki ɔɔ tōndiŋa. Jee kuuy se tōndiŋ mētn biŋ ki,⁶⁸ deekiŋ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjēn tu: debm kēn tōndi se, naŋa?»

Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan kēn se, Pier ɔɔp iŋg naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se mēnda kalaŋ, mēnd tēdn naaba, 6aadɔ ɔŋiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bεε, naai kic 60 debm Isan kɔd Galile.»
⁷⁰ Gaŋ naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se lε, maam m'booy m'ɔk mētiŋ eyo.»⁷¹ Tēr Pier iin ɔŋ gɔtn se ɔɔ 6aa 6aa kaam taa dɔob kēn magal se, mēnd tēdn naabm kuuy aakiŋa ɔɔ deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Bεε, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazaret se!»⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔɔ naam taariŋ ɔɔ: «Bεε, gaabm se maam m'jeeliŋ eyo!»⁷³ Kēn naade jaay iŋg ɔkɔ se, jeegeŋ paacŋ iŋg gɔtn ese se iiko cεεŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Deer deer, naai se mētn naade, taa taari taad se kic 60 tec gēn naade!»⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taariŋ ɔɔ: «Bεε, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeeliŋ eyo!» Gaŋ gɔtn se sum 60 kɔrɔŋjɔ naar ɔɔd ɔɔyɔ.⁷⁵ Gɔtn se, Pier naar saap do taar kēn Isa taadiŋo ɔɔ: «Kɔr kɔrɔŋjɔ tɔy ey sum 60, naai am baatn dɔɔl mɔtɔ.» Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keem gab gab.

27

Isa j'ɔk k'baansiŋ naan tɔɔg ki roŋ Pilat

(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, *magal jee tēdn sērke Raage tu paac, ute magal taa 6ee Yaudge tus dɔɔk taarde kalaŋ gēn tɔɔl Isa. ² Gɔtn se naade ɔl j'ɔk k'dɔɔk Isa ɔɔ naade 6aa εdiŋ magal *Rɔmεge tu, roŋ Pilat.

Kooy Judas

(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm kēn ut Isa se, kēn naan jaay aak Isa j'ɔkiŋga gēn 6aa kutu se, gɔtn se naan niriŋ teece. Gursn tamman si-mɔtɔ kēn j'ediŋ se, naan ɔk tērli 6aa εdiŋ *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge tu gɔtiŋ ki.
⁴ Naan deekden ɔɔ: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, kēn m'kutn debm kēn tuj te dīm ey se!» Gaŋ naade tērliŋ ɔɔ: «'Baa tēdn gam naane, kεse ɔljen naaje eyo!»⁵ Gɔtn se Judas 6aa sin te gurs se maakŋ *Bee Raa ki ɔɔ naan malin 6aa aal ooc ooyo.⁶ Magal jee tēdn sērke Raage tu tɔs gursn se ɔɔ deek ɔɔ: «Gursn se naaje j'ɔkki dɔobm jaay j'anŋki kɔmb maakŋ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.»⁷ Naade tus dɔɔk taarde kalaŋ ɔɔ gursn se naade 6aa dugŋ maakŋ-gɔtn debm kɔ6m dukulge ɔɔ maakŋ-gɔtn se naade ɔŋiŋ gɔtn duubm mertge.⁸ Taa naan se 60 maakŋ-gɔtn se 6ɔrse kic naade utu danŋ *Maakŋ-gɔtn ut ko debkilimi.*⁹ Bin 60 taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Jeremi taadno do dakiŋ se, aanga dɔobiŋ ki kēn ɔɔ: *Naade took ɔkga tamman si-mɔtɔ se, kεse 60 zo kēn gaan *Israelge jen ro ki,*¹⁰ ɔɔ gursn se naade dugŋ maakŋ-gɔtn debm kɔ6 dukulge ɔɔ kεse 60 taar *Mεljege Raa ɔlum ɔɔ m'aden taada.**

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 ɔɔ Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

*Pilat tønd metn Isa**(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)*

¹¹ Isa k'j'ok k'baansin naan magal *Romege tu ron Pilat do naan tønd metin do: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin do: «Aan go ken naai 'deekin se.»
¹² Gōtn se *magal jee tēdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge okin mindina, nabo naan terlden taar dim eyo. ¹³ Gōtn se Pilat se deekin do: «Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kōkō mindi se?» ¹⁴ Nabo do taarge tun k'tōlin don ki se, taar dim tap bo Isa terlin te eyo. Ken magal Romege jaay aakin se paac bo, okin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, magal *Romege se lee tōd tōlden tōl debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, ron Isan Barabas. ¹⁷ Gōtn se Pilat tønd metn jee dengen tus se do: «Naase 'jeki m'asen kōōdn kōl nana: Isan Barabas lōbu Isan k'danin *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok baano ute Isa se, naade tēd tēd maak-kilimi bo ron ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gōtn kōjn bōor ki se, mendin olo jeege baado taadin do: «Gaabm ese se naan debm bee do tuj te dim eyo! Bere, onten kōl doi maakn taarin ki taa maakn nōor ken deel se, maakn nim ki se, maam m'dabarga dena taa nāana.»

²⁰ Gan *magal jee tēdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ol metn jee denge do k'tōnd metn Pilat num aden kōōdn kōl Barabas do Isa se le, k'tōlin naatn. ²¹ Magal Romege se ep taarin daala do: «Maakn naade ken di se, 'jeki m'asen kōōdn kōl nana?» Naade terlin do: «Barabasi.» ²² Pilat tønd metde do: «Num debm k'danin Isa al-Masi se m'an tēdn m'ōo di?» Naade paac terlin do: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!» ²³ Pilat tønd metde do: «Naan tap bo tujga di?» Ter naade dōob ooy makōn cir daala do: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kōn tēdn dim eyo, do jeege le tōoy dōok taara on ey se, naan uun maane, tug jin naan jee denge tu do deekden do: «Yo gaabm se olum maam eyo. Kese naase mala aakin ki!» ²⁵ Jeege paac se terlin do: «On moosn naan se ajen kōōpm mindje ki do mind genjege tu!» ²⁶ Gōtn se Pilat ol k'baa k'j'ōd j'ōlden Barabas. Gan gen Isa se, naan ol k'j'ōdin ute meeje do ok olin ji jeege tu taa j'an baa tupm tōl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

²⁷ Gōtn se asgargen gen magal *Romege ok baan te Isa maakn bee magalde ki maak ki naane, do gōtn se dōal asgarge paac baado tus ol guruginā. ²⁸ Naade tōōdn te kalinge naata do uun uusin kal kuuy aac bon†. ²⁹ Ter naade uj daapo jēke gen kōrōndo baado ondin don ki do edin naka aan go naala ji daamin ki. Gōtn se naade erg naanin ki do tooyin koogo metin ki do: «'Tōōse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin booro ron ki do uun kaagn tec naala se, tōdin don ki. ³¹ Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, naade ok oōdn naatn te kal aac bon ken naade uusin se, do tuusin kal naange gōtin ki, jaay ok baansin naata taa j'an baa tupm tōl ro kaag ki.

*Isa k'tupinga ro kaag ki**(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)*

³² Ken asgarge oko Isa teecnsino teec naatn maakn geger ki se, naade dōod ute gaaba kalan kōd Siren k'danin Simon. Naade okin taa tōgo gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki. ³³ Naade ok baansin gōt ken k'danin Golgota; Golgota se je deekn do: gōtn kaadn do deba. ³⁴ Gōtn se naade edin n'aay tōtn kōojn bin deep

† 27:28 Kal aac bon j'uusin se kese kal gaaringe.

te yǝrlɔ, naʕo kɛn Isa jaay uum naamiŋ se, baate kaaye. ³⁵ Kɛn naade jaay tup tǝlo Isa ro kaag ki ɔ uun daariŋ raan se, kalinge se naade tɛdiŋ salatia jaay ʕo nigina ɔ debm oociŋga ʕo uunu uunu. ³⁶ Tɛr naade iŋg naaŋ ki gɔtn ese ɔ bɔɔb Isa. ³⁷ Naade raan ɔlin kaam doŋ ki mɛtn taar kɛn naade tǝlsin ro ki ɔ: Kɛse ʕo Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gɔtn se asgarge tup jee ʕoogge dio ro kaagge tu cɛɛ Isa ki se kici, deb kalan k'j'uun k'daariŋ do ji daamiŋ ki ɔ deb kalan k'j'uun k'daariŋ do ji jeelin ki.

³⁹ Jee deel deel gɔtn se jaay daar aakiŋ se, naade siik dode ɔ naajiŋa, ⁴⁰ deek ɔ: «Naai ʕo kɛn ɔ tǝkŋ *Bee Raa ɔ an kiin kuuy daan ʕiige tun mɔto se, aaj roi mala. Kɛn naai jaay Goon Raa num, 'bɔɔyɔ do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee tɛdn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn tǝkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ʕee Yaudge se kic, tooyiŋ koogo mɛtin ki ɔ deek ɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔŋ aasiŋ gen kaajiŋ ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, ŋ'bɔɔyɔ naatn ʕɔrse ro kaag ki ɔ naaje j'tookŋ kaal maakje doŋ ki. ⁴³ Naan ɔ aal maakiŋ do Raa ki, ɔ kɛn Raa jaay ʕo jɛn deer num, ɔŋ ʕɔrse an kaaja! Taa naan taadga taad ɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee ʕooggen k'tup tǝlde do kaagge tun cɛɛsn Isa ki se kic ʕo naajiŋ bin kici.

Kooy gen Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magaliŋ se gɔto ʕaa tɛd'ilim dib bini aan katar do tɛger ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛger ki se, Isa ɔɔd ɔy makɔŋ ute taar naajiŋa ɔ: «Eli, Eli†, lɛma sabaktani?» Taar se je deekŋ ɔ: Raama Raama, naai 'rɛsum gen diŒ? ⁴⁷ Maakŋ jeege tun daar gɔtn ese se kɛn booyiŋ naan taad bin se, jee mɛtiŋge taad ute naapa ɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalan naar aan ʕaa uuno naka kalan kɛn uun maane, ɔlin maakŋ tɔtn koojn biŋ kɛn mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔ uun ɔlin taar Isa ki taa ŋ'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtiŋge ɔp se taad ɔ: «Ōŋki jaay sɔm j'utu j'an kaaka kɛn Eli jaay utu ade ʕaa an kaajiŋ se!» ⁵⁰ Gɔtn se Isa ɔɔd ɔy makɔŋɔ daala ɔ ɔŋ koŋ teece. ⁵¹ Gɔtn se, kal deer k'gaanŋ maakŋ *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔ linge tɔp pak pak. ⁵² Taa ʕaadn jeegeŋ *salal ooyga kooy do dakiŋ se tǝɔd kaldɛ ki ɔ naade duro daan yoge tu, ⁵³ ɔ teeco maakŋ ʕaaddege tu. Ō kɛn Isa jaay ooy duro se, naade ʕaa end maakŋ gɛgɛr kɛn salal Jeruzalem ki, ɔ jeege dɛna aakdenga. ⁵⁴ Kɛn bubm asgarge ute asgargen kuuy kɛn daar bɔɔb Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, ʕeere ɔkde taad ɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'ɔlinga maakŋ ʕaad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gɔtn se mɛndge dɛna daar dɔkɔ aak Isa. Mɛndgen se, baago kɔkŋ mɛtin taa naan Galile ki ɔ naade tɛdiŋo naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup ɔ ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Kɛn kaada ʕaa ʕaa kooco se, gaaba kalan debm maala, kɔd Arimate ron Yusup ʕaadɔ. Naan kic debm maakŋ jeege tun mɛtn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se ʕaa ɔŋ Pilat ɔ tɔnd mɛtiŋa taa an kɔŋ ro Isa se naan an ʕaa kɔl maakŋ iib ki. Gɔtn se Pilat tooko undiŋ kulu ɔ k'bɔɔyiŋsiŋo. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se ɔ teeliŋ ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun ʕaa ɔl aaliŋ maakŋ iib kɛn j'ɔŋ ko sum ʕo j'ud* k'daapiŋa ɔ ʕaadn se lɛ kiji, ɔ dircil aaliŋ ko magal taar ki jaay ʕo naan ʕaa. ⁶¹ Mari kɛn iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu iŋg dɔk cɔkɔ ute taa ʕaada.

† **27:46** Maakŋ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naajiŋa kɛn k'danŋ Aramayik.

§ **27:46** Aak KKR22.2. * **27:60** Yaudge se ud ʕaada maakŋ koge tu se.

Asgarge bəəb do baadn Isa

⁶² Bii ken Yaudge daap daap rode gen *bii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tēdn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado ɔŋ Pilat, ⁶³ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Jaamus, naaje k'saap j'ɔŋga taar ken debm taar-kəəbm se taado kaad ken naan utu zεεr se ɔɔ: «Maakŋ biige tun mətɔ se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'bəəbm taa baada se bini kaan bii k-mətɔge tu, ey num sɔm jee mētŋ ki se ade baa te an ɔoogo ɔɔ taadn jeege tu ɔɔ: «Naan duroga daan yoge tu!» Ken bin num taar-kəəbm naade tēd se 'cir ken deete†.» ⁶⁵ Pilat deekden ɔɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin num ɔldeki asen bəəbm do baada aan gɔɔ ken naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade baa daap rode gen bəəbm do baada se, ɔɔ ko magal ken naade dircil aaliŋ taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tēdŋ nakŋ kaakŋ jeele ro ko ken naade gaasiŋ se ɔɔ ɔl asgarge daar bəəbiŋa.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, bii dumas ki tanəəriŋ nəəriŋ se, Mari ken iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakŋ taa baada. ² Gətn ese sum ɔo naanŋa naar te makəŋ ɔɔ kədn Meljege bəəyo maakŋ raa ki baado dircil ko taa baad ki se ɔɔ iŋg do ki. ³ Naan se ron wəɔr gətɔ aan gɔɔ maan aal wusuk wusuk ɔɔ kaliŋ kic ɔo raap lak lak aan gɔɔ kuubu. ⁴ Anum asgargen daar bəəb do baada gətn ese se, ken naade aakiŋ se, ɔeere ɔkde se, rode ook marga jεg jεg ɔɔ si naan ki aan gɔɔ jee ooyga kooyo. ⁵ Gan *kədn Raa se deek mēndge tu se ɔɔ: «Naase se, ɔnten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'təəliŋ ro kaag ki se. ⁶ Bεε, gətn ara se naan gətɔ! Naan se duroga daan yoge tu aan gɔɔ ken naan mala taado. 'Baado aakki gətn ken j'ɔl j'aalsiŋa. ⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun mētŋ ki ɔɔki: naan se duroga daan yoge tu ɔɔ ɔndga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gətn naane se ɔo naase anki 'baa kaaka.» Kεse ɔo taar m'taadseno.

⁸ Ey num mēndge ɔeere ɔkdega, naɔo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun mētn Isa ki. ⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ɔɔ: «'Təəse ki.» Gətn se, naade iiko cεεŋ ki, baam ɔk jεŋa ɔɔ εrg naaniŋ ki. ¹⁰ Gətn se, Isa taadden ɔɔ: «ɔnte 'beerki! 'Baa 'taadki gεnaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gətn naane ɔo, naade utu am kaakŋ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bəəb do baada

¹¹ Kaad ken mēndgen ese iino taa baad ki jaay ɔk tərlo tərle aan te ey sum ɔo, gan asgargen jee bəəbm do baada se, mētiŋge baa maakŋ geger ki, ɔɔ baa taad *magal jee tēdn serke Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal jee tēdn serke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa ɔee Yaudge. Naade dɔok taarde kalan, uun gurs dεna ɔɔ ed asgarge tu, ¹³ dejde ɔɔ: «'Baa 'taadki ɔɔki num: «Nəɔr kaamje ɔk bi sum ɔo, jee mētŋ ki baado ɔoog ɔɔd uun baansiŋa.» ¹⁴ ɔo ken taar se jaay oocga bi magal *Rəmege tu kic ɔo, naaje j'an kurl maakiŋa ɔɔ taar dim tap ɔo 'koocŋ dose ki eyo.» ¹⁵ Gətn se asgarge took uun gurs ɔɔ baa taad jeege tu aan gɔɔ taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyiŋa ɔɔ ɔorse kic ɔo taar se j'utu k'lee k'taadŋ taada.

Isa ɔl jee mētŋ ki naaba

† 27:64 Isa tēd ron ɔɔ naan ɔo *al-Masi ken utu ade baa. Kεse ɔo taar-kəəbm ken Yaudge saap ɔɔ Isa taad jeege tu deet deet se.

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin̄ 6aa taa naan̄ ken Galile ɔ̄ 6aa ook do ko ken Isa taadden ɔ̄ k'6aa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔ̄ erg naan̄ ki. Nabo maakde ki se, jee metinge maakde naaja. ¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko ceeɗe ki ɔ̄ deekden ɔ̄: «*Raa eɗumga tɔ̄gɔ do nakge tu paac ken maakɲ raa ki ɔ̄ ken do naan̄ ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki metjil jeege tun do naan̄ ki se paac ɔ̄ 'teɗɗeki naade teɗn̄ jee metum ki. *'Batizɗeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooyɗeki naade tookɲ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ɔ̄ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini 6ii ken dunia an nan̄ ro ki.»

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Mark raanɔ se, jee kɛn naan raanɔ se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn jee kuuy raanɔ se, Labar Jigan kɛn Mark raanɔ se, naan duuk cirde paac. Taa naan se ɓo maakɲ kitapiɲ ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan kɛn lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic ɓo gɔtɔ maakɲ kitapiɲ ki. Num gan j'ɔɲ ɓo mɛtn taargen kɛn naan ɛd lapia ute naajɲ kɛn naan naajo ute jeege se gɔtɔ kaam dena. Ɔo gɔtn mɛtiɲ se, taar kɛn naan taad se, maakɲ labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔtɔ. Mɛtn taar kɛn Mark raanɔ se, taad jeege tu ɔɔ: «Isa se tap ɓo naɲa?» Mark noog jeege cɔkɔ cɔkɔ bini 'jeel kɔkɲ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan maliɲ se, naan taad ɔɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadɲ ɔɔ Raa ɛdɪŋga tɔɔgɔ do nakge tu paac ɔɔ ɣɛn kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu ɔɔ ɣɛn tɔɔl kusinɲ jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɲ ɔɔ Isa se, debkilim mala mala. Kese je taadɲ ute nakgen k'jeel mɛtiɲ eyo kɛn taad ro Isa ki ɔɔ do naabiɲ ki. Mark taad jeege tu ɔɔ Isa se naan Goon Raa (koɲ 1.1) ɔɔ do taar tɔɔl taariɲ ki se, naan raan ɔɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔɔliɲ ro kaag ki (koɲ 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)*

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣɛn Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔɔ kɛn Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɲ Kitapiɲ ki do dɔkiɲ kɛn ɔɔ: *'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔɲ do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'tɛdɪnsɪŋki jiga 'toodɲ tal.*

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki roɲ Ezayi taadɲ se, naan ɓo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔɔ ɔɲ j'asen batizi ɔɔ Raa asen tɔɔl *kusinsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɲ iɲo maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, naade ɓaado gɔtn Jan ki. Naade tɔɔd mɛtn kusindege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakɲ ool magal kɛn k'danɲ Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapiɲ ute beekɲ ginji ɔɔ dɔɔk maakiɲ te kɔl daara; nakɲ kɔsiɲ iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade ɓaa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɓo m'aas ɣɛn no tuutiɲ eyo. ⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se ɓo utu asen *batizɲ ute Nirl Salal.»

*Isa k'batiziɲa ɔɔ *Bubm sitange naamiɲa
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

⁹ Anum, maakɲ ɓiige tun se, Isa iɲo maakɲ gɛgɛr kɛn Nazaret, kɛn taa naan Galile ki, ɓaa ɔɲ Jan-Batist ɔɔ Jan *batiziɲ maakɲ ool Jordan ki. ¹⁰ Kɛn Isa jaay teeco naatn maakɲ maane ki sum ɓo, aak maakɲ raa ɔɔd wan ɔɔ *Nirl Raa ɓɔɔyo don ki tec aan gɔɔ deere. ¹¹ Naan booy mindi taad maakɲ raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'beer m'ɔɔdɔ taa naai 'tɔɔlumi.»

* 1:3 Aak Eza 40.3.

¹² Gətn se Nirl Raa naar təəd ɔlɪŋ do kəɔf-baar ki. ¹³ Naan ɪŋg bii si-səə do kəɔf-baar ki. Maakŋ ɔiige tun se, Bubm sitange ɔaado naamina. Naan ɪŋg ute daagen maakŋ kaag ki ɔə *kəɔdn Raage ɔaado ɔŋɪna ɔə naade aakiŋ doŋ ki.

Isa bɛɛr təəd jee mɛtɪŋ ki səə

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Kɛn Jan-Batist k'j'ɔkinga dangay ki jaay ɔo Isa iɪŋ ɔaa taa naan Galile ki ɔə baag wəɔkŋ Labar Jiga ɔen Raa se jeege tu ¹⁵ ɔə: «Kaadiŋ aasga, Gaar Raa se ɔaadoga ɔəɔə. 'Tɛrlki maakse ɔə aalki maakse do Labar kɛn Jiga.»

¹⁶ Kaad kɛn Isa deel deel taa baar kɛn Galile ki se, aak Simon ute ɔenaan Andre tund tund ɔendde maan. Naade se jee toocŋ kɛŋjge. ¹⁷ Isa deekden ɔə: «'Baakiro 'daanumki! Bɔrse maam m'asen tɛdn naase jee ɔaa 'je jikilimge ade ɔaa doobm Raa ki.» ¹⁸ Naade naar ɔŋ ɔenddege ɔə daaniŋa. ¹⁹ Utu iik naan ki cəkə se, naan aak Jak te ɔenaan Jan; naade se gaan Zebedege ɪŋg kiŋg maakŋ markabde ki, daap daap ɔenddege. ²⁰ Gətn se Isa naar dande. Naade iɪŋ ɔŋ bubde Zebede maakŋ markab ki ute jee tɛdn naabiŋge ɔə naade ɔaa mɛtn Isa ki.

Gaaba kalaŋ ɔk kəɔŋ sitan

(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maakŋ ɔeɔer kɛn Kaparnayum ute jee mɛtɪŋ ki. ɔə kɛn *ɔii sebit jaay aan se naan end maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔə baag dooy jeege. ²² Jeegeen booy taar kɛn naan dooyde se, ɔkden taad eyo. Taa dooy naan se ɔk təɔɔə ɔə tec aan ɔə ɔen jee jeel taadŋ təɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maakŋ ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kəɔŋ sitan naar endo ɔətn se ɔə ɔəɔɔə, ²⁴ ɔə: «Naai Isan Nazaret. Naai tap ɔo naaje j'ɔŋ dɪ ute naai? Naai se 'ɔaado ɔen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kɛn Raa ɔo ɔlio.» ²⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔə: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab kɛn se!» ²⁶ Gətn se sitan baag tiikŋ gaaba se zak zak, ɔəɔɔə makəŋə ɔə teec naatn roŋ ki. ²⁷ Jeege paac taar se ɔkden taad eyo ɔə naade tənd mɛtn naapa ɔə: «Kese tap ɔo taar ɔə dɪo? Kese dooy kiji ɔə naan dooy jeege ute təɔgiŋ mala. Naan taad sitange tu ɔə sitange kic ɔo tookiŋ taariŋa.» ²⁸ Gətn se nookiŋ naar eem dəɔɔ taa naan Galile ute magaliŋa.

Isa aaj jee kəɔŋge dɛna

²⁹ Kɛn naade iɪŋ teec naatn maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se sum ɔo, Isa ɔaa ɔee Simon te ɔen Andre ki. Jak ɔə Jan daaniŋa. ³⁰ Gətn se moom Simon mɛnda se kəɔŋə, tood tood danal ki, naan roŋ ɔŋ kɛdek. Kɛn Isa jaay aan se, jeege naar taadiŋ taa mɛnd se. ³¹ Naan iik cɛɛŋ ki, ɔk jɪna, uun daariŋa. Gətn se roŋ kɛn ɔŋg kɛdek se tɛɛc urlu, naan iɪŋi ɔə baagden tɛdn kəɔə.

³² Kɛn kaada ooc jaay ɔə tɛd ilim se, jeege baag ɔaano te jee kəɔŋge ute jee ɔk kəɔŋ sitange paac. ³³ Jeegeen maakŋ ɔeɔer ki se paac tus taa ɔee kɛn ese. ³⁴ Gətn se Isa ɛd lapia jee kəɔŋge tu dɛna ɔə kəɔŋdege se napariŋ dɛna. ɔə naan tuur sitange dɛna ro jeege tu. Gaŋ sitange se Isa ɔŋden doobo ɔen taadŋ taar eyo, taa naade se jeeliŋa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Mɛtbeenki tanəriŋ-nəəriŋ ɔə utu ilim sum ɔo, Isa iɪŋ teec naatn maakŋ naan kɛn se, ɔaa do kəɔf-baar ki ɔə kaam kalaŋ. Gətn se, naan ɪŋg eem *Raa. ³⁶ Simon ute mɛdiŋge teec ɔaa lee jeŋa. ³⁷ Kɛn naade jaay ɔŋɪŋ se, deekiŋ ɔə: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔə: «K'ɔaaki maakŋ naange tun kuuy kɛn cɛɛs ki cɛɛs ki, m'ɔaa taadŋ Labar Jiga ɔətn naane kici. Anum, taa naan se ɔo maam m'teecn m'ɔaado se.» ³⁹ Naan lee dəɔɔ taa naan Galile ute magaliŋa, taadden taar Raa

maakŋ *beedege tun ken naade lee tusn maak ki ɔ naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ɛd lapia debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ɔk kɔɔn bikidɪ baado cɛɛ Isa ki, ɛrg naanin ki, eemin nɔɔ ɔɔ deekin ɔɔ: «Ken naai 'je num, ɛdum lapia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.»

⁴¹ Isa aakin se, ɛɛjin don ki, ɔl jin utina ɔɔ deekin ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔn roi daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» ⁴² Gɔtn se sum ɓo, gaabm se bikidin ɔnina ɔɔ ron daap tood kɔlɔn kɔlɔn. ⁴³ Gɔtn se, Isa aacin kaama ɔɔ naar tuurina, ⁴⁴ ɔɔ deekin ɔɔ: «'Booy bɛɛ: ɔnte ɓaa taadn nam ki. Num gan 'ɓaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrke Raa ki ɔɔ ɛd *sɛrke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadno maakŋ Kitap ki, taa naai roi daapga toodga kɔlɔn kɔlɔn se. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ɔnga lapia.»

⁴⁵ Num ken gaabm se jaay iin ɓaa se ɔɔ gɔtɔ ɓaa se paac naan baag taadn labar nakŋ aaniŋ don ki se jeege tu. Taa naan se ɓo, naan jeege tu se Isa ɔn ɛnd te maakŋ gɛgɛr ki eyo, num ɓaa ting do kɔd-baar ki ɔɔ jeege iino gɔtɔ ɓaa se paac, baado ɔnina.

2

Isa ɛd lapi debm k'runɣuy ki

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Ken tɛd bii kandum se, Isa ɔk tɛrl maakŋ gɛgɛr ken Kaparnayum ki, k'booy j'ɔɔ naan utu beene. ² Jeege baado tus dena ɛnd dooc maakŋ ɓee se tak, bini aan kaam taar ki kic ɓo gɔtɔ gɔtɔ. Gɔtn se Isa taadden taar *Raa. ³ Kaad ken Isa utu taad taad ɓort se, jeege baano ute debm k'runɣuyu. Daande ki se gaabge ɔɔɔ ɓo uuniŋo. ⁴ Taa jeegen den den se, naade ɔn ɓaansiŋ te gɔtn Isa ki eyo. Gɔtn ese naade ook do ɓee ki, uɔ buut do ɓee ken Isa ing maak ki ɔɔ uun ɓɔɔyo debm k'runɣuyu do nakŋ toodin ki. ⁵ Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «Goonuma, *kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋa naatn.» ⁶ Gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum utu ing gɔtn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde ɔɔ: ⁷ «Gaabm se, je taadn ɔɔ dio? Naan naaj naaj Raa. Ken 'kɔŋ tɔɔl kusiŋ deba se Raa kaliŋ ki sum ey la?» ⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga ɔɔ deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ⁹ Gen naase ki num, ken gay ɓo ɔɔn ciri: ken m'deekŋ debm k'runɣuy ki m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋa naatn» lɔɓu m'deekŋ m'ɔɔ: «Iini, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'lea» se ɓo ɔɔn cir le? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔl kusiŋ jeege do naar ki ara.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: ¹¹ «M'deeki m'ɔɔ: iini, uun nakŋ toodi ɔɔ 'ɓaa ɓei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakŋ toodina ɔɔ teec naan jeege tun te dɛnde se. Jeegen ing aakin se, nakŋ se ɔkden taad eyo. Naade tɔɔm Raa deek ɔɔ: «Nakŋ bin se bii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lɛbi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk tɛrl jɛŋ baar ken Galile ki daala. Jeege dena baado ɔnina ɔɔ naan dooyde ute taar Raa. ¹⁴ Ken naade deel deel gɔtn ese se, Isa uun kaamin aak Lɛbi goon Alpe, *debm tɔkŋ miiri, ing king gɔtn tɛdn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «Iini 'daanuma.» Gɔtn se sum ɓo Lɛbi iini ɔɔ daanina.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee mɛtin ki ing ɔs kɔs ɓee Lɛbi ki se; *jee tɔkŋ miirge dena te jee *kusiŋige se baado ing ɔs te naade, taa jeege dena ɔko mɛtn Isa. ¹⁶ Jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raagen maakŋ *Parizige tu se aakin naan ing ɔs kɔs ute jee kusiŋige ɔɔ te jee tɛdn miirge se, deek jeege tun mɛtin ki ɔɔ: «Aakki tu naan ing ɔs kɔs te jee tɔkŋ miirge ute jee kusiŋige!» ¹⁷ Ken Isa jaay booy taarde

se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken jee je daptor se, jee koonge. Maam m'baado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Dooy Isa se tec aan gɔɔ dooy *Parizige eyo*

¹⁸ Bii kalan se jee metn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade baado tɔnd metn Isa ɔɔ: «Jee metn Jan ki ute gen Parizige se uun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun ey se?» ¹⁹ Isa tɛrlden ɔɔ: «Jeegen baado kɔkɔ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade kuun siam ɔɔ dɛo? Mɛt ki eyo. Naade se kɔɔ kuun siam eyo ken mɛl mɛnda jaay utu te naade se. ²⁰ Num gan bii kalan kaadiɲ utu 'kaan se gaabm mɛnda j'utu j'an kɔɔdn naata. Kaad ken se jaay ɔɔ, mɛdɛnge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kɔɔ kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono ɔɔ gɔtn nɛɛpin se 'tɛdn magal cir ken do dɔkina. ²² ɔɔ tɔtn koojɲ biɲ utu iɲ kiɲ se, j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun koono eyo. Ey num tɔtn koojɲ biɲ se an dɔɔbm ute k-lɛɛterge se naatn. Tɔtn se le 'kɔɔy naan ki cɛɛ ɔɔ k-lɛɛterge se le, 'dɔɔbm tuju. Num gan beeki num, tɔtn koojɲ biɲ utu iɲ kiɲ se, k'j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun kiji.»

*Isa taad taa *bii sebit (Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)*

²³ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metiɲ ki deel maakɲ gɔtn gem ki. Ken naade deel deel se jee metiɲ ki baag tɛɛɛɔ do gemge. ²⁴ Ken *Parizige aak nakɲ ese se, taad Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee meti ki tɛd nakɲ ken j'und te kulu gen tɛd eyo bii sebit ki!» ²⁵ Isa tɛrlden ɔɔ: «Bii kalan naase 'dooyiɲki te ey la, nakɲ ken *Daud tɛd ute jeenge kaad ken naade ɔk nakɲ kɔs eyo ɔɔ ɔɔ tɔɔlde se? ²⁶ Kaad ken se, Abiatar ɔɔ *magal debm tɛdn serke Raa ki. Gɔtn se Daud endo maakɲ *kɔɔɔ magal gen Raa ki, tɔs mappan j'ɛdɛngɛ kɛd *serke Raa ki se ɔɔ ɔɔ. Ey num, ken ɔk doobm 'kɔs se jee tɛdn serke Raa ki sum. Gan Daud tɔs ɛd jeege tun metiɲ ki se kici.» ²⁷ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Bii sebit se, Raa tɛdiɲ taa debkilimi ey num debkilimi ɔɔ Raa tɛdiɲ taa bii sebit eyo. ²⁸ Taa naan se ɔɔ *Goon Deba se, naan ɔɔ Mɛl gen bii sebit.»

3

Isa ɛd lapi gaab ken jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa ɔɔa ɛnd maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gɔtn ese, ɔk gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gɔtn se ɔnd kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kɛdn lapi gaab ken se *bii sebit ki num, taa naade an kɔkɔ mindina. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se ɔɔ: «Iɲi, 'daar naan jeege tu.» ⁴ Isa tɔnd metn jeegen ing aakiɲ se ɔɔ: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tɛdn bee lɔbu, gen tɛdn *kusiɲ le? ɔɔ ɔɔ deba num an kaaj, lɔbu an tɔɔ le?» Gan naade se do dɛk. ⁵ Gɔtn se Isa uun kaamiɲ aak dɔɔdde paac. Naan maakiɲ taariɲ dode ki ɔɔ bɔɔbde makɔɔ. Ute do-mɔngde se, naade tuj nanɲi maakiɲ tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ɔɔ: «'Seej jii!» ɔɔ gaabm se seej jina ɔɔ gɔtn ese sum ɔɔ jin ɔɔ lapi. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakɲ bee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dɔɔk taarde ute jee *ɛɔɔde taa naade je doobm an 'kutn Isa.

Jeege dena ɔk metn Isa (Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)

⁷⁻⁸ Isa iik tɔk ɔɔa te jee metiɲ ki jɛɲ baar Galile ki. Gɔtn se jeege dɔɔlɔ dena ɔko metina. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dɔɔl jeege jaay booy nakgen naan lee tɛd se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakɲ

geger ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, oo kengen kuuy se iino jen ool Jordan ken kaam naane oo kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki. Naade baado onina. ⁹ Gotn se naan taad jeege tun metin ki oo k' daapiin markaba kaam jina taa jee denge se an kotn kol kund eyo. ¹⁰ Isa se edga lapia jee koonge tu dena. Taa naan se bo, jeegeen paacn ok koonge se baado tooc ron ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ok koon sitange jaay aakin se, naade taal tooc metn jen ki taad tooy oo: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makono oo j'onte taadn jeege tu an jeele.

Isa beer taad jee kaan naabinge sik-kaar-dio

¹³ Gotn se, Isa baa ook do kos ki oo dan jee ken naan jede oo naade baado onina. ¹⁴ Maakde ki se naan beer taad gaabge sik-kaar-dio, ken naan danje jee kaan naabinge, taa king te naana oo aden kol gen lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ oo naan edden taaga gen tuur sitange. ¹⁶ Kese bo ro jee sik-kaar-di ken naan beer taadde: Simon naan ondin ron Pier*, ¹⁷ Jak te genaun Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danje ute ro Bonerges ken je deekn oo: jeegeen se tec aan goo raa taata. ¹⁸ Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Toma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujn naajina, ¹⁹ oo Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa.

Isa taasinge baano jea

(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

²⁰ Isa terl baa beene. Gotn se jeege baado tus den daala, bini naan ute jee metin ki se gotn naade 'kon jaay an kos kic bo goto. ²¹ Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kon baa beene, taa naade taad oo: «Isa se don biga.»

**Bubm sitange ute Isa taarde baa eyo*

²² Jee jeel taadn taokn metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad oo: «Naan se ok Belzebul†.» Oo: «Ute Bubm sitange se bo naan tuur sitange ro jeege tu.» ²³ Ken Isa jaay booy taarde se, naan danjeno ceen ki oo taadden ute kaal naag taara oo: «Bubm sitange jaay tuur ron mala se, an tuur oo dio? ²⁴ Ken maakn taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap ey se, naade 'kon king kalan eyo. ²⁵ Jee maakn bee ki jaay taarde ok metn naap ey se, jil jee se kingde kon baa eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay baagga tedn booro ute ro naan malin se bin se naan topga rona, naan se taagin tedn goto oo gaarin kic le 'tedn goto.

²⁷ «Ken nam jaay je kend kosn bee debm taag se, debm se naan ok dookinga jaay bo, kosn beena. ²⁸ Booyki bee m'asen taada: *kusin ken jikilimge ted paac ute naajn ken naade naaj Raa se kic bo, Raa adesin taalo. ²⁹ Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusin naan se maotn Raa ansin taal eyo, anum kusin naan se, an ting yemina.» ³⁰ Isa taadden bin se taa naade taadga taada oo naan n'ok sitan.

Gena Isage ute konde

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Gotn se gena Isage ute konde jaay aan se, naade daar naatn ol oo k'danjeno Isa. ³² Gotn ese jeege dena ing gurug Isa, k'deekin j'oo: «Booyo! Koi ute genaaignen mendge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.» ³³ Isa terlden oo: «Koyuma ute genaamge se tap bo nanje?» ³⁴ Oo naan uun kaamina aak jee ing gurugin se, deek oo: «Aakki, jee se bo koyuma ute genaamge. ³⁵ Taa debm jaay ted nakn Raa maakin jen ro ki se, kese bo genaam gaaba, ken menda oo koyuma.»

* **3:16** Pier se je deekn oo: delbe. † **3:22** Belzebul ro kuuy gen Bubm sitange l6bu Iblis, naan ken tok mind jeege.

4

Kaal naagη taar gɛn debm kɔnd buru
(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

¹ Tɛr daala Isa baag dooy jeege taa baar kɛn Galile ki. Taa jeege tus ron ki dɛn se ɓo, ɔlin naan ook ing maakη markab kɛn do maane ki. Ɔɔ jee ute dɛnde se ɛ, daar do jɛη baar ki. ² Gɔtn se naan dooyden te nakge dɛna ute doobm kaal naagη taara. Maakη dooyin ki se, naan deekden ɔɔ: ³ «'Booyki! Deba kalan tɔs kupina ɔɔ teec ɓaa kɔnd buru. ⁴ Num kɛn naan jaay ɔnd kɔnd burin se, kupm metin si jɛη doob ki ɔɔ yeelge ɓɔɔy ɓaado naar tuun ɔsin naatn. ⁵ Kupm metin si do naan kɛn gɔtn maakin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔɔ taa gɔtn se, naanin cɛɛɛ. ⁶ Num gan kɛn kaada jaay baag tɔηgɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔη ɛnd ɓaa te dɔk eyo. ⁷ Kupm metin se si maakη ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagη ute kɔrɔndin se teepe ɔɔ aayin taara ɔɔ bur se, ɔη ooj te eyo. ⁸ Num kupm metin se si do naan kɛn jiga. Gɔtn se naan teece, teepe, am tɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Do kalan ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.» ⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!»

¹⁰ Kɛn Isa iik tɔk naatn cɛɛ jee dɛnge tu se, jee cɛɛη ki ute jee metin kɛn sik-kaar-di se tɔnd metin ɔɔ η'aden taadn tɔɔkη metn kaal naagη taargen se. ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Nakη j'ɔyinga kɔy maakη *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga metin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyin aan gɔɔ kaal naagη taara, ¹² taa naan se ɓo:

Naade aaka naɓo ɔη aak ɔk eyo,

naade booyo naɓo ɔη booy ɔk eyo.

Kɛn naade booy ɔkga num, daan naane,

naade tɛrlga maakde do Raa ki ɔɔ naan aden tɔɔl *kusiɛde.* »

Isa tɔɔk metn kaal naagη taar gɛn debm kɔnd buru

¹³ Gɔtn se, Isa deekden ɔɔ: «Kaal naagη taar maam m'taadsesin ese se jaay naase 'booy ɔkin ki ey se, num kaal naagη taar kɛn kuuy paac se, anki 'booy kɔkη ɔɔ di? ¹⁴ Debm kɔnd buru se ɛ tec aan gɔɔ debm taad taar Raa. ¹⁵ Jee metinge se tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛη doob ki se. Kɛn naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɓaado ɔɔd taar se maakde ki naatn. ¹⁶ Num jee metinge se, tec aan gɔɔ naan maakin ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkin maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷ Naɓo naade se ɔη ɔkin tɔɔg eyo, ɔη taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔη ɔη te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ɔndenga ey ɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum ɓo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸ Jee metinge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagη ute kɔrɔndina. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹ naɓo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔη se. Nakgen se ɓo, ɓaado maak-saapde ki ɔɔ gaasin taar Raa se ɔη tɛd naaba maakde ki eyo. ²⁰ 'Booyki, kupm si do naan kɛn jiga se tec aan gɔɔ jeege booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee metinge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen metinge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Kaal naagη taar gɛn ɓɔmpɔ
(Lk 8.16-18)

²¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Nam ɔɔcga ɓɔmpin num, deebin dukulu don ki ne? Lɔ ɔndin metn danal ki la? Bɛɛki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ? ²² Taa di nakη ko k'koyin se utu toodn tal, nakη kɛn jeege jeel metin ey

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

se, jeege utu 'jeel metin paac. ²³ 'Booyki bee. Debm ak bi booyo num, booy ak taar se!» ²⁴ Isa terl deekden daala oo: «Dndki kandoo ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar ken Raa edsesin se, utu asesiin doojoo, ute nakn ken naase 'lee 'doojnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin doojn doocn cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm ak se j'an komb do ki, num debm ak ey le, ken cakon naan ak se kic oo, j'an tosn naatn.»

*Kaal naagn taar gen nakn teec kalin ki
(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)*

²⁶ Isa terl taad daala oo: «*Maakn Gaar Raa se tec aan goo nakn ese: deba kalan baa kond buru maakn gotin ki. ²⁷ Ken maakn noor ken naan tood toodo lo, katar ken lek leke, gotn se kupu teec kalin ki oo teepe, gan naan jeel metin eyo. ²⁸ Naan se, ted kupu teec kalin ki, teepe, am took doa oo do se ak kaama jiga. ²⁹ Ken debm maakn-goto jaay aak nakin aacga se, naan uun gordo, baag kojn nakiina, taa kaadn koo se aanga.»

Kaal naagn taar gen kaam nakn k'danin mutard

³⁰ Ter Isa taad oo: «*Maakn Gaar Raa se maam m'an komb beye ute di? Oo ute kaal naagn taar gay jaay maam m'an taadin jeege tu se? ³¹ Maakn Gaar Raa se tec aan goo kaam nakn k'danin mutard. Ken j'utu j'ocin koo naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. ³² Num gan k'j'ocinga num, naan magal cir nakgen teec maakn bar ki se paac. Naan teep ted magala, top ted lete oo bini yeelge kic oo baado uj kujdege do ki.»

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagn taarge dena tec aan goo napar naangen ese se oo naan taadden Taar Raa ken naade an kon kaasn gen booy kaka. ³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagn taara salal. Num ken naan oopga kalin ki ute jee metin ki num, naan ing tookden metina.

*Isa ak daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)*

³⁵ Bii ken se sum oo, aan teger se, Isa deek jee metin ki oo: «K'gaan k'baaki jen baar ken kaam naane.» ³⁶ Jee metin ki se iin on jee den se oo naade uun markabm ken Isa ing maak ki se oo baansiina. Gotn se markabgen kuuy kic oo baa te naade. ³⁷ Gotn se kuulu dooboo makono, ol maane aal walak walak oo iin dooc dooc maakn markaba. ³⁸ Gan Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam moatn maakn markab ki. Jee metin ki tond durina deekin oo: «Debm dooyje, bere, naajege j'aki kutu oo naai 'tond met ey bin se gen dio?» ³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki oo deek maane ki oo: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gotn se kuulu daara oo goto do dil. ⁴⁰ Isa deekden oo: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Borse kic oo on aalki te maakse dom ki ey la?» ⁴¹ Naade aak nakn Isa ted se, nirlde teece oo gotn se naade baag taadn ute naapa oo: «Kese tap oo naja bini, ken kuulu ute maane ki kic oo tookin taarin se?»

5

*Isa ed lapia debm koon sitan ki
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)*

¹ Gotn se naade aan taa baar Galile ken kaam naane taa naan jeege tun k'dandn Gerazenige. ² Ken Isa ute jee metin ki jaay booyo naatn maakn markab ki sum se, gotn se gaaba kalan naar teeco maakn iibge tun Yaudge tedino gen tol taal yodege se oo naan baa dood Isa. Gaabm se ak koon sitan. ³ Naan ting maakn iibge tun se oo gaabm se k'dookin ute zinziri kic oo, on okin eyo. ⁴ Daayum j'aalin dokodom maala jen ki oo jin k'dookin te zinziri, num gan naan gaan ute dokodom maala oo tond terecn ute zinziri se naatn. Nam nam

tōg jaay an kəkɲ daar se gətə. ⁵ Nōwə katara, daayum, naan ting maakɲ iiḡge tu ə do kəsge tu, naan tōd tōyɔ ə tōnd gaan roŋ ute koge. ⁶ Kən naan aak Isa mət dək se, naan aan baa erg naanin ki, ⁷ ə naan əd əy makəŋ ə: «Isa Goon *Raa Taaro, j'əŋ dī ute naai? Bεε, m'aali Raa mindi ki, əŋte 'dabaruma.» ⁸ Kən naan taad bin se taa Isa taadɲga taada ə: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kən se!» ⁹ Tεr Isa tōnd mεtn gaaba se ə: «Naai roi naŋa?» Ə naan tεrlin ə: «Maam se rom Dəal asgarge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰ Naan eemin nō mεtin ki kəni kəni ə ŋ'əŋte tuurde naatn maakɲ taa naan kən ese se.

¹¹ Kaam mεtn kəs ki se ək dəal kinzirme dēna gaam gaama. ¹² Gətn se sitange eem nō mεtn Isa ki deekin ə: «Əje naaje se k'baa kənd maakɲ kinzirme tun ese se.» ¹³ Ə naan undden kulu. Gətn se sitange se teeco ro gaab kən se ə baa end maakɲ kinzirme tu. Dəal kinzirgen te dende se dəbɔ rus ə naar aəŋo girdi girdi bəy baa si maakɲ baar ki ə paac maane əsde. Kinzirme se baa baa nakɲ dupu-dio. ¹⁴ Kən jee gaam kinzirme jaay aak nakɲ tεd se, naade dəb an baa taad nakɲ se jeege tun maakɲ gεger ki ute jeegen inɲ bee naatge tu. Ə jeege se baado aak nakɲ kən tεd se. ¹⁵ Kən naade aan əŋ Isa se, naade aak gaabm kən dəal sitange inɲo roŋ ki se, naan mεtεkga ə inɲ kinɲ ute kalin roŋ ki. Kən naade aakin se, beere baa əkde. ¹⁶ Jee kən aako nakɲ aan do gaab kən ək sitange ute gen kinzirme se, naade əs maanin jeege tu, ¹⁷ ə jee se baa eem nō mεtn Isa ki ə ŋ'iin ŋ'əŋden taa naanə.

¹⁸ Kən Isa ook maakɲ markab ki baa baa se, gaabm tεdo kəŋ sitange se eemin nō mεtin ki ə 'baa te naanə. ¹⁹ Gətn se Isa undin te kul eyo, gan naan deekin ə: «'Baa bei ki əŋ jeeige se, 'taadden nakgen paacɲ Raa tεdī naai ki se, ə kεjɲ kən naan εjɲ doi ki se.» ²⁰ Kən naan jaay baa baa se, baag taadn jeege tun taa naan kən k'danin Gεgergen-Sik taa bεε paacɲ kən Isa tεdin naan ki se. Ə jeegen booy taar se, paac se, əkden taad eyo.

*Isa tōg cir kəŋə ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)*

²¹ Isa iin gətn se ook maakɲ markab ki ə ək tεrl baado jεŋ baar kən kaam naane. Kən naan jaay aan se, jee denge se baado tus cεen ki. ²² Gətn se gaaba kalan k'danin Jayrus, naan se magal gen bee Yaudgen lee tusn maak ki, baado jaay aak Isa se, erg mεtn jεŋ ki. ²³ Naan eemin nō mεtin ki kəni kəni ə deekin ə: «Maam se, goonum mēnd baat se baa baa kooyo. 'Baado ənd ji roŋ ki, taa naan 'kəŋ lapiə ə 'kiini.» ²⁴ Isa tooko ə baa te naanə. Ə jee te dende se ək mεtinə ə tuurin kaam ara kaam ara.

²⁵ Gətn se mēnda kalan bini, gətn moosin aan sum se əŋ daar eyo. Moosin se, əkga baara sik-kaar-dio roŋ ki. ²⁶ Naan lee dabarga roŋ dēna gətn jee dawage tu ə utga jin paac nabo əŋ te lapi eyo. Num gan kəŋin se cirin cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸ Num naan booyga kən j'əəs maan Isa se, taa naan se bo, naan taad ute maakin ə: «Kən maam m'baa jaay m'utga kalin sum bo, m'utu m'kəŋ lapiə.» Naan end daan jeege tu, baado naagɲ Isa ki ə ut kalina. ²⁹ Naan kən se sum bo, moosin nəŋ daara ə naan naam ək roŋa. ³⁰ Gətn se Isa naar naam tōgə teec roŋ ki se, naan tεrl aak jee denge ə tōnd mεtde ə: «Naŋa jaay ut kalum se?» ³¹ Gan jee mεtin ki tεrlin ə: «Aaka, jeege bo tuuri kaam ara kaam ara, jaay tεrl naai 'tōnd mεta ə: «Naŋa bo utum se?» Gen dī?» ³² Num gan Isa tεrl aak jeegen gurugin se, taa kaakɲ nam jaay utin se. ³³ Gətn se mēnda se beer baa əkiŋə ə roŋ ook marga, taa naan jeel nakɲ aan roŋ ki se. Naan baado ooc mεtn jεŋ ki ə taadin nakɲ kən aan don ki se paac. ³⁴ Isa deekin ə: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapiə; kəŋi se ai tεdn dīm ey sum.»

³⁵ Kɛn Isa utu daar taad taad bɔrt se sum ɓo, jeegen iinɔ ɓee Jayrus ki, naan kɛn magal *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, ɓaado taadin ɔɔ: «Bɛɛ, gooni mɛnda se ɛ, ooyga; Debm dooy jeege se ɔnin kaam kalaŋ.» ³⁶ Gaŋ taar naade se Isa tɔnd mɛt eyo. Naan deek Jayrus ki ɔɔ: «ɔnte 'ɓeere; ɔnd maaki kaam kalaŋ.» ³⁷ Isa ɔŋ nam ɔk mɛtin eyo ɔɔp Pɛɛ, Jak, ute gɛnaaŋ Jan sum. ³⁸ Kɛn naade jaay aan maakŋ ɓee kɛn gɛn magal ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, Isa aak jeege se tɛd gaaja gaaja, jee mɛtinge eem keeme, kɛngen mɛtinge tɔoy tɔoyɔ se. ³⁹ Isa ɛnd maakŋ ɓee ki se deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase eemki ɔɔ 'tɛdki gaaja gaaja se? Bɛɛ, goon se ɛ ooy te eyo; naan tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gɔtn se naade baagin tooy koogo mɛtin ki. Gaŋ Isa tuur ɔɔd jee se paac naatn, ɔɔp bubm goono ute koŋa ɔɔ jeegen ɓaado ute naan se. Gɔtn se, Isa ɛnd maakŋ ɓee kɛn j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan ɔk ji goono ɔɔ deekin ɔɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekŋ ɔɔ: m'deeki m'ɔɔ goon mɛnda, iini!

⁴² Gɔtn se goon mɛnda naar iini ɔɔ baag lea. Goon mɛnda se goon ɓaara sik-kaar-dio. Kɛn jeege jaay aak nakŋ se, ɓaa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. ⁴³ Gaŋ Isa deŋden ɔɔ: «Nakŋ se, j'ɔnte taadn nam ki.» Tɛɛ deekden ɔɔ: «Goon mɛnda se j'ɛdin kɔsɔ.»

6

Jee Nazaret aal Isa maak ki eyo (Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)

¹ Isa iin ɔŋ gɔtn se ɓaa maakŋ naanin ki ɔɔ jee mɛtin ki ɓaa te naana. ² *Bii sebit jaay aan se, naan ɛnd maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. Jee dɛn ing booy taar naan ing taad se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo. Naade taad ɔɔ: «Nakgen se tap ɓo naan ɔninɔ gay? ɔɔ jeel-taar se nana ɓo taadinɔ, jaay ɔlin tɛd nakŋ-kɔɔɓgen bin se? ³ Naan se debm tirdn goon Mari, kɛn lee ɔɔɔ daap nakge se ey la? Naan se gɛnaa Jak, gɛn Joos, gɛn Jud, ute gɛn Simon ey la? ɔɔ gɛnaangen mɛndge ɓo utu ting te naajege ara ki ey la?» Kɛse ɓo nakŋ kɛn tɛdden naade ɔŋ aal maakde don ki ey se. ⁴ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin maak ki, num kɛn aalin maak ki ey se, jee maakŋ naanin ki, taasinge, ute jee kɛn maakŋ ɓeen ki.» ⁵ Gɔtn se Isa ɔŋ tɛd te nakŋ-kɔɔɓm gam eyo, naɓo tɔnd jin ɓo do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔɔ naade se ɔŋ lapia. ⁶ Kɛn Isa jaay aakde naade baate tookŋ kaal maakde don ki se, tap ɓo, ɔkin taad eyo.

Isa ɔl jeengen sik-kaar-di se naaba (Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Gɔtn se Isa iin ɓaa lee dooy jeege maakŋ naange tun cɛɛ gɛgɛr Nazaret ki. ⁷ Naan danɔ jee mɛtin kɛn sik-kaar-di se baagde tɔl naaba jeege di dio. Gɔtn se naan ɛdden tɔɔgɔ gɛn cir sitange, ⁸ ɔɔ deŋden ɔɔ: «ɔnte 'kuunki dim gɛn kɔkŋ doobo; ɔnte 'kuunki kɔsɔ, ɔnte 'kuunki ɓɔɔnɔ, ɔnte 'kuunki gurs, num kɛn 'ɓaaki ɓaa se, 'tɔski sirdge ɓo jisege tu sum. ⁹ 'Tɔlki saasege jesege tu num gaŋ ɔnte 'tɔski kalge di dio.»

¹⁰ Tɛɛ naan deekden daala ɔɔ: «Kɛn naase aankiga jaay, ɛndkiga ɓee nam ki num, ingki gɔtn ese sum bini anki kiin ɓaa maak ki. ɔnte ɓaaki ɓee nam kɛn kuuyu. ¹¹ Gɔtn naase 'ɓaaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse se ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndeki naande ɔɔ kɛn 'teecki teec se, 'kuɔn jesege tu kic ɓo 'tupdenki naatn. Taa kɛse aden tɛdn saada.» ¹² Kɛn naade jaay ɓaa se taad taar *Raa jeege tu deekden ɔɔ k'tɛrl maakde. ¹³ Naade tuur sitange dɛna ro jeege tu ɔɔ jee kɔɔnge dɛna naade ɔtɛn uubu rode ki ɔɔ naade ɛdden lapia.

*Erød tɔɔl Jan-Batist

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar Erød se booy jeege ɔs maan Isa, taa nookin eem dɔɔf gɔtɔ baa se paac. Jee mɛtinge ɔ: «Jan-Batist ɔ duroga daan yoge tu. Taa naan se ɔ Raa ɛdɪŋga tɔɔgɔ gɛn tɛdn nakɲ-kɔɔbge.» ¹⁵ Jee mɛtingen kuuy se deek ɔ: «Naaɲ ɔ *Eli*.» Ɔɔ jeegeen kuuy daala deek ɔ: «Naaɲ se debm taad taar teeco taar Raa ki tec deb kalaɲ maakɲ jeejege tun taad taar teeco taar Raa kɛn do dɔkiɲ se.» ¹⁶ Gaɲ kɛn Erød booy j'ɔɔsiɲ maan Isa se, deek ɔ: «Kɛse Jan-Batist kɛn maam m'ɔl k'gaanɲ doɲ se ɔ duroga daan yoge tu.»

¹⁷⁻¹⁸ Kɛn naan taad bin se taa naan ɔkga kɔk Erɔdiad, mɛnd gɛnaaɲ Pilip. Num gaɲ Jan ɔaado deekin ɔ: «Kɔkɲ naai ɔk mɛnd gɛnaai se doobɲ eyo.» Taa naan se ɔ, Erød ɔl k'j'ɔk k'dɔɔko Jan ɔɔ ɔl k'ɔaa k'j'ɔlinɲ maakɲ dangay ki. ¹⁹ Taa naan se ɔ, Erɔdiad kic ɔɔ k Jan ute taar-maaka. Naaɲ je doobm an tɔɔl ɔ, gaɲ ɔɲ eyo. ²⁰ Erød se aal Jan maak ki taa naan jeele Jan se tɛd nakge te doobɪna, naan se debm *salal. Taa naan se ɔ, Erød aakiɲ doɲ ki. Kɛn Jan jaay ɔaaga taadɲ taara num, doobm roɲ tap ɔ, naan jeel eyo. Ute naan se kic ɔ, kɛn Jan jaay ɔaaga taadɲ taara num, Erød booy se, maakɲ raapo. ²¹ Gaɲ ɔii kalaɲ se, Erɔdiad ɔɲ doobm gɛn tɛdn nakɲ kɛn naan maakɲ jen ro ki, kaad kɛn Erød tɛd tɛd maak-raapm ɔii koojiɲ se. Erød tɛd kɔsɔ te kaaye dɛna, danɔ jee magalgen cɛɛɲ ki, magal asgarɪnge ɔɔ magalgen taa naan Galile ki kici. ²² Kɛn jeege jaay tus maakɲ ɔee ki gɛn tɛdn maak-raapde se, gɔtn se goon Erɔdiad mɛnda se, ɔaado ɛnd ɔɲde ɔɔ baag daama. Kɛn Erød te jeunge jaay aakiɲ naan daam daama se, naade paac maakde raapo. Taa naan se, gaarge taadɲ ɔ: «Nakɲ naai maaki je se, tɔnd mɛtuma, m'aisɲ kɛda.» ²³ Naaɲ deekin ɔ: «Maam se m'naam roma, nakɲ naai 'je dɪ dɪ bini cɛesn taa naanum kic ɔ, m'aisɲ kɛda.» ²⁴ Ɔɔ goono se teec ɔaa tɔnd mɛtn kɔɲa ɔ: «Kaaya, maam se m'tɔnd mɛtn nakɲ gay?» Gaɲ kɔɲ tɛrlɪɲ ɔ: «'Baa 'deek ɔ: maam se m'je do Jan-Batist.» ²⁵ Gɔtn se, goono naar ɛnd ɔaa ɔɲ gaarge, deekin ɔ: «'Gaan ɛdumo yɔkɔɔ do Jan-Batist se maakɲ supura ki.»

²⁶ Kɛn gaarge jaay booy taar se, maakɲ tujɔ. Naɔo aan gɔɔ naan naamga naam taariɲ naan jeege tu se, doobm naan an kɔɔdn doɲa se, gɔtɔ. ²⁷ Gɔtn se sum ɔ, gaarge naar ɔl asgar taa ano ɔaa ute do Jan-Batist. Asgar se iɲ ɔaa gaanɔ do Jan-Batist maakɲ dangay ki. ²⁸ Naaɲ uuniɲo do Jan se maakɲ supura ki, ɔaado ɛdɪɲ goon mɛnd ki ɔɔ goon mɛnd se uun ɔaa ɛdɪɲ kɔɲ ki. ²⁹ Kɛn jee mɛtn Jan jaay booyo ɔɔ mɛlde ooyga se, naade uun ɔaa duubiɲa†.

Isa ɛd kɔsɔ jeege tun dupu-mii

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ *Jee kaan naabm Isage ɔaado tus cɛɛɲ ki ɔɔ taadɲ nakgen paacɲ naade tɛdɔ ɔɔ dooy kɛn naade dooyo jeege. ³¹ Gɔtn se ɔk jeege dɛna, jee ɔaa ɔaao, jee tɛrlo tɛrle, gɔtn naade an kɔs kic ɔɔ gɔtɔ. Taa naan se, Isa deekden ɔ: «Naase se, iik t'ɔɔk 'ɔaaki do kɔd-ɔaar ki taa aki ɔaa tɔɔl kɔɔr se cɔkɔ.» ³² Gɔtn se naade ook maakɲ markab ki ɔɔ gaan ɔaa do kɔd-ɔaar ki kalde ki. ³³ Gaɲ naade jaay ɔaa ɔaa se, jee dɛn se aak jeeldɛga. Gɔtn se naade naar teeco maakɲ gɛgɛrge tu paac, naade aan deel naan ki te jedɛ. Gɔtn naade ɔaa ɔaa se, naade ɔɔ nɔɲ aan deete.

³⁴ Kɛn Isa aan jaay ɔɔyo maakɲ markab ki se, naan aak jee dɛnge se, naan ɛɛjden dode ki, taa jeege se tec aan gɔɔ baatgen ɔk debm gaam eyo ɔɔ gɔtn se naan baagde dooy ute taarge dɛna. ³⁵ Gɔtn se, jee mɛtiɲ ki aak kaada ɔaa se,

* **6:15** *Eli se debm taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲa ɔɔ naan se Raa uun ɔaansiɲga maakɲ raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11. † **6:29** Yaudge se naade duub yodege naan ki eyo, num naade tɔl taalinɲ maakɲ iibge tu.

baado onjina deekiñ oo: «Bere, gōtn ese daanin kōd-baara, dōk ute bea oo kaada le kic bo baaga. ³⁶ Jeege se onde wōokñ baa bee naatge tu ute maakñ naanje tun gōor gōor ute gōtn ese se, gen baa je dugñ nakñ kōso.» ³⁷ Gan Isa terlden oo: «Jeege se, naase mala eddeki kōso!» Gōtn se naade deekiñ oo: «'Je j'ade baa dugñ mappa gen tamma kaaru di† jaay j'aden keēdn naade kōs la?» ³⁸ Isa deekden oo: «Naase okki mappa kando? 'Baa aakiñki tu!» Ken naade baa aakiñ se, terl baado taadiñ oo: «Naaje se j'ok mappa mii ute kenjge dio.»

³⁹ Gōtn se Isa taad jeege tun metiñ ki oo jee se paac gaanfeki dōolo dōolo oo k'j'ing do mu zεerge tu. ⁴⁰ Naade ing rεes se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gōtn se Isa tōs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamiñ raan, tōom Raa, mappa se naan dupina oo edin jeege tun metiñ ki oo naade baa nigin jeege tu. Oo kenjgen di se kic, Isa gaan nigin jeege tu paac. ⁴² Oo gōtn se naade paac os derēñ ute maraadde. ⁴³ Togñ mappan naade os oop se, k'tuuniñ se dooc gōrnō sik-kaar-dio oo kenjgen naade os se kic bo oopga. ⁴⁴ Jeegegen os paac se, naade gaabge dupu-mii.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)*

⁴⁵ Naan ken se sum bo, Isa deek jeege tun metiñ ki oo k'j'ook maakñ markab ki, k'gaan k'deel k'baa do jēñ ken naane kaam aak gēger Betsaida kor naan utu wōok wōok jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wōok jeege aas se, naan iin baa ook do kōs ki gen keem Raa. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada baaga oo Isa oop do jēñ ki kalin ki. ⁴⁸ Kaad ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu ol deeb dode ki se. Ken gōto oopga baata aki kiip se, Isa baa kōñ jeenge se, leedo do maane ki, sakde omb beye aan gōo adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakiñ se saap oo nirl nam. Gōtn se naade baag tōodn tōyo, ⁵⁰ taa naade paac aakinga, kēse bo teecden nirlde. Gan Isa naar taadden oo: «Okki maakse tōgo. Jnte 'beerki, kēse maama.» ⁵¹ Naan ook maakñ markab ki ute naade. Gōtn se kuulu daara, num nakñ se deel dode oo okden taad eyo. ⁵² Taa nakñ-kōōm naan ted ro mappa ki se, naade ond te te metiñ eyo, taa bide oñ booy ok metn nakñ se eyo.

Isa ed lapia jee kōonge tun taa naan Genezaret ki

⁵³ Ken naade gaan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa daar jēñ ki oo dōok markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay bōyo maakñ markab ki naatn se, jee se naar baa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan wōok taa naan ken se paac oo tuuno jee kōonge do nakñ tooddege tu oo baano gōtn naade booy j'oo Isa utu se. ⁵⁶ Gōtn naan aanga tak se, ken maakñ gēgerge tu, maakñ naan baat ki, ken maakñ naan magal ki, lo ken bee naat ki, jeege baano ute jee kōōndege bōor ki. Oo naade sel metn Isa oo n'ōnde num naade kutn taa kalin sum. Oo jeegegen paacñ ut taa kalin se, oñ lapia.

7

*Isa taad te nakñ bugñ Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)*

¹ *Parizige ute jee jeel taadn tōokñ metn Ko Taar Raage kandum iino Jeruzalem ki, baado tus gōtn Isa ki. ² Gōtn se naade aak jee metiñ ken metinge se, tug te jidege aan gōo gen bugdege ey sum bo, baag kōso. ³ Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakñ bugdege. Ken naade jaay tug te jidege aan gōo gen bugdege ey se, naade os dim eyo. ⁴ Ken naade baaga suuk ki jaay baadoga num,

† **6:37** Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn naabm j'ōgin gen bii kaaru dio.

naade tug rode jaay baag kəsə. Num naan se sum eyo, tɛd nakɲ bugdegen kuuy kic dɛna aan gəɔ kɛn ɔɔp kəɔpdege, nakɲ takɲ maandegɛ ɔɔ gidirdege.

⁵ Parizige ute jee jeel taadn təɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Taa dɪ jaay jee mɛti ki baate kuun nakɲ bugjege se? Gen dɪ jaay naade tug te jidege aan gəɔ gen bugjege ey sum ɓo, baag kəsə se?» ⁶ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do dəkɪn kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeegen ese se təɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ Kɛn naade baadoga kɛrgɲ naanum ki gen keemum kic ɓo, cɛr sum,
taa nakɲ kɛn naade lee dooy jeege se lɛ,
dooyde ute nakɲ kɛn jikilimge lee tɛd se sum.*

⁸ Nakɲ kɛn *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap ɓo, naase ɔɲki ɔɔ uunki nakɲ jikilimgen lee tɛd se ɓo ciri.»

⁹ Tɛr Isa taaddɛn daala ɔɔ: «Nakɲ kɛn Raa taad gen tɛda tap ɓo, naase 'rɛsɪnki naatn ɔɔ 'tɛdki ɓo nakɲ bugsege. ¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubɪ ki.† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koɲ te bubɪn se k'təɔlɪna.‡*

¹¹⁻¹² «Num gan naase se, 'taadki ɔɔki nakɲ kɛn deba kɛdn koɲ ki ey lɛ bubɪn ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kɛse tɛdga kɔrban.» Kɔrban se je deekɲ ɔɔ: nakɲ se ɔɔpga gen Raa. ɔɔki, debm bin se kɔɲ noogɲ koɲ ute bubɪn ey sum. Kɛn bin se naan je tɛdn bɛɛ koɲ ki ute bubɪn ki kic num, naase 'gaasiɲki. ¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujki taar Raa, 'dooyki jeege ɓo ute nakɲ bugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ Gətn se Isa danɔ jee dɛnge daala ɔɔ deekɛn ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkɪ taar kɛn maam m'asen taad se! ¹⁵ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se nakɲ naan uun ɔl taariɲ ki jaay ɓaa maakiɲ ki se eyo, num gan nakɲ iɲo saapiɲ ki jaay teec taariɲ ki se ɓo, kɛn tuiɲ naan Raa ki. ¹⁶ ['Booyki bɛɛ, debm ɔk bi booyo num, 'booy ɔk taar se.]§

¹⁷ Kɛn Isa jaay iɲ ɔɲ jee dɛnge ɔɔ ɓaa been se, gətn se jee mɛtiɲ ki tɔnd mɛtiɲa ɔɔ: «'Taadjɛn tu mɛtn kaal naagɲ taar se.» ¹⁸ ɔɔ naan tɛrlden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkɪ mɛtiɲ ey ne? Naase 'jeelki ey la nakɲ kɛn debkilimi ɔs jaay ɓəɔy ɓaa maakiɲ ki se an kɔɲ tuiɲ naan Raa ki eyo. ¹⁹ Taa nakɲ debkilimi jaay ɔs se, ɓəɔy ɓaa maakiɲ ki ɔɔ tɛdga num, ɓaa naamiɲ ci naatn.» Kɛn Isa taad bin se ɔɔ nakɲ kəsə paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'kɔɲ kəsə. ²⁰ Isa tɛrl taaddɛn daala ɔɔ: «Nakɲ iɲo saapm debkilim ki jaay teec taariɲ ki se ɓo, kɛn tuiɲ naan Raa ki. ²¹ Taa saapgen jig ey paac se teeco maakɲ debkilim ki. Kɛse ɓo kɛn ɔl jeege lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ, ɓoogo, tɔɔl jeege, ²² ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiɲ ɓaa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakɲ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlde naade tɛd jee dɛrlge. ²³ Nakgen kusiɲ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse ɓo kɛn tuiɲ naan Raa ki.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiɲ do Isa ki (Mt 15.21-28)

²⁴ Kɛn Isa taad nan taariɲ se, naan iɲ ɔɲ gətn se ɔɔ ɓaa taa naan Tir ki. Naan aan se, ɛnd maakɲ ɓee ki. Naan je nam jeel gətiɲ eyo, naɓo ɔɲ te gətn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶ Gətn se mɛnda kalarɲ bini, mɛnd Yaud eyo. Naan se mɛnd Penisi ting taa naan Siri ki ɔɔ naan ɔk goon mɛnda ɔɔ gooniɲ se ɔk kəɔɲ sitan.

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16. § 7:16 Bersen ara se maakɲ kitapgen mɛtiɲge se gəto.

Mend se booyga j'boos kooos maan Isa, gōtn se naan naar baado onjina, erg metn jen ki do tōnd metin do n'tuuring sitan ro goonin ki se naatn. ²⁷ Gan Isa taadin do: «On gaange se os aasde jaayo. Met ki eyo ken gaange os dērenj te ey sum bo k'tasn kedn kōsn se gaan besge tu.» ²⁸ Num gan menda se terlin do: «Deere Meluma, kōsn si ji gaange* tu metn tabil ki se bo gaan besge tuun do.» ²⁹ Isa terlin do: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec onjina.» ³⁰ Ken menda jaay terl aan beenj ki se, on goonin sitan teec onjina ron tōolinga, tood tood danjal ki.

Isa ed lapia debm duguy ki
(Mt 15.29-31)

³¹ Naan ken se, Isa iin on taa naan Tir do terl baa taa naan Sidonj ki do naan aal kaam taa naan ken k'danin Gegergen Sik jaay ok terlo kaam aak taa baar Galile. ³² Gōtn se j'ok k'baano ute debm duguy do debm duguy se ken taad kic bo j'onj k'booy k'j'ok mac eyo, jeege eem noo metn Isa ki do n'ōnd jin donj ki taa an kedn lapia. ³³ Isa ok gaabm se, baansin dok ute jee denge, ol jina binj ki do terl tup booro jinj ki do ut rōonjina. ³⁴ Gōtn se naan uun kaamin raan do ol konj pirr do naan deek gaab ken se do: «Eppata!» Eppata se je deekj do: doo! ³⁵ Gōtn se gaaba naar booyo, rōonin terle do naan baag taadn cey. ³⁶ Isa taadden do j'onj taadn nam ki. Gan jee se taadjeege tu uun sird sird. ³⁷ Naade aak nakj se deel dode do okden taad eyo, deek do: «Naan se tedn nakgen paacj jig aak eyo. Ted jee duguyge booyo do jee on taad taar ey kic bo taada!»

8

Isa ed kōsō jeege tun dupu-sō
(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakj biige tun se, jeege baado tus den daala num dim naade kōs kic bo gōto. Gōtn se Isa danj jee metin ki do taadden do: ² «Jee den ese maam m'aa kde se m'ejdenga dode ki, taa naade tedga bii mōto ute maama do dim kōsde gōtoga. ³ Ken m'ōnden naade baaga ute bode num, naade baa baatn doob ki, taa jee metinge se iino gōtn dōkō.» ⁴ Jee metin ki terlin do: «Gōto le dok ute bea; gōtn ara se j'ade konj mappa gay jaay j'ade kedn naade kōsn dērenj se?» ⁵ Isa tōnd metde do: «Naase tap bo okki mappa kando?» Do naade terlin do: «Naaje k'j'ok cili.» ⁶ Gōtn se Isa deek jee denge tu do k'j'ing naan ki. Naan tōs mappan cili se jinj ki, tōom *Raa aas se, naan dup edin jeege tun metin ki do naade baa niginj jee denge tu. ⁷ Naade ok kenjge seem seem kandum bin kici. Taa naan se Isa tōom Raa kici do deek jee metin ki do baa nigdesinji kici. ⁸ Gōtn se jeege os dērenj ute maraaddē. Do togj oop se, jee metin ki tōs ombin maakj gōrge tu cili. ⁹ Jeege os se baa baa nakj dupu-sō. Jaay Isa olden k'wōok k'baa. ¹⁰ Gōtn se naan naar ook maakj markab ki ute jee metin ki do gaan baa taa naan ken k'danin Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge
(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige baado baag naajn ute Isa. Naade je an goom kōkj do taarinj ki, tōnd metin do n'tēdden nakj-kōōm ken iino gōtn Raa ki. ¹² Isa ol konj pirr, deek do: «Jee duni ken borse jaay je nakj-kōōbo se gen di? 'Booyki beē, m'asen taada, jee se j'aden tedn nakj-kōōm gam eyo.» ¹³ Gōtn se Isa ute jee metin ki iin onj, ook maakj markab ki do gaanj deel baa jen ken kaam naane.

Onjki kōndō ute dooy gen *Parizige ute gen *Erōd

* **7:28** Gaan Yaudge se naade ted rōde aan gōo gaangen maakj beē ki do jee metjil naade ey se naade aakde aan gōo besge. * **8:10** Dalmanuta se naan geger ute baar Galile ki se, naan sak kaam kaada toocni.

14 Ken naade 6aa 6aa te markabde do maane ki se, jee metin ki aak se oppdenga mappa kalan sum, taa naade dirigidenoga taso te mapp eyo. 15 Gotn se Isa baagde deje oo: «Dadki dose oo andki kando ute aram Parizige oo ute gen Erad se.» 16 Gotn se jee metin ki baag naajn ute naapa se, taa naade taso te mapp eyo. 17 Gan Isa jeelga maak-saapde se deekden oo: «Taa di jaay naase 'naajki ute naapa oo k'juunkiro te mapp ey se? Borse kic 6o naase aak akki te eyo oo 'booy akki te ey rak la? Lodu 'booy akki te metn taar se ey le? 18 Nakn maam m'ed se, naase aakinigiga nabo aak akin te eyo oo nakn maam m'taadsen se 'booyki nabo 'booy akin te eyo. Naase 'saapki tu, 19 ken m'dup mappan mii jaay m'ed gaabge tun dupu-mii os se, ken opp se naase 'tuun 'doockiro gornoo kando?» Naade terlin oo: «Sik-kaar-dio.» 20 «Oo ken m'dupo mappagen cili jaay m'ed jeege tun dupu-oo os se, met koo pin se naase 'taskiro gornoo kando?» Naade terlin oo: «Cili.» 21 Gotn se Isa terl taadden daala oo: «Te naan se kic 6o, naase 'booy akki te ey bort la?»

Isa ed lapia debm kaam-taak ki
(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)

22 Isa ute jee metin ki jaay aan naan ken Betsaida ki se. Gotn se jeege ak baano ute debm kaam-taako oo eeminoo oo n'ol jin n'utina. 23 Isa ak ji debm kaam-taako oo taad teecnsin naata maakn naan ken se. Oo naan baagin tupm booro kaamin ki oo and jin don ki oo tond metina oo: «Naai aak dim lodu goto?» 24 Debm kaam-taako se taad kaamina oo deek oo: «Yee, maam m'aak jeege lee lea, nabo m'aakden tec aan goo kaagge.» 25 Gotn se, Isa terl and jin kaam gaab ken se daala oo gaabm se on lapia, kaamin taad aak kelen. 26 Isa taadin oo: «On te 'kaal ute maakn bea oo uun doobi, '6aa bei ki.»

Pier taad oo Isa se naan 6o *al-Masi
(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)

27 Isa iin 6aa ute jee metin ki, 6aa maakn naange tun ce geeger Sezare ken taa naan Pilip ki. Ken naade 6aa 6aa doob ki se, Isa tond metde oo: «Gen jeege tu num, maam se tap 6o m'naaja?» 28 Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist, jee kuuy oo naai *Eli; kengen kuuy taad oo naai se deb kalan maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se.» 29 Num Isa tond metde daala oo: «Gen naase ki num, akki maam tap 6o m'naaja?» Pier terlin oo: «Naai 6o al-Masi.» 30 Gotn se Isa aacden kaama oo taar se j'onte 6aa taadn nam ki.

Isa taad taa yona ute gen durina

31 Gotn se, Isa baag dooy jee metin ki oo beeki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusin aak eyo. Magal taa bee Yaudge, *magal jee tedn serke Raage tu, ute jee jeel taadn taakn metn Ko Taar Raage, naade se utu an koodn kundoo oo utu an taalo. Naan ooy, tedga bii mota jaay 6o sam, ade duru. 32 Taar se naan taaddesin tal tal. Gan gotn se Pier dan baansin cees ki oo baagin mooyo. 33 Num gan Isa terl aak jee metin ki, aac kaama Pier ki, deekin oo: «*Bubm sitange, iik naatn ceem ki gam naane! Taa saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se jan daan j'oo di

34 Gotn se Isa danoo jee denge ute jee metin ki, taadden oo: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagn yona† jaay 6o am daana. 35 Taa debm jaay je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki, oo debm ut kona taa maama oo taa Labar Jiga se utu an kaaja. 36 Ken debm jaay *duni ute magalin 6o kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kon di ro

† 8:34 Kese je deekn oo naai 'tookn dabar bini gen kooy taa Isa aan goo ken Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

ki? ³⁷ Ey num debkilimi se kona se, naan an dugin ute dio? ³⁸ Jo jee dunia ken borse tedga jee *kusinge do tujga ormdo naan Raa ki se, naan naade ki se jaay debm ted sokano taa maama do taa taarum se, maam *Goon Deba kic bo sokano utu am taal taa naan kici, fiin m'ade baa maakn Gaar Bubum ki do ute gen kodingen *salal se.»

9

¹ Gotn se Isa deekden daala do: «Deere, 'booyki beε, m'asen taada: maakn jeege tun borse utu ara se, metinge se kooy ey sum bo utu kaakn maakn *Gaar Raa ken ade booy te toogina.»

*Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken bii meεe jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute Jan ok baande do ko ki jerle kalde ki. Ken naade aan se, gotn se Raa ooj terlin rona naande ki. ³ Kalinge baa ted raap lak lak do omb met ki birin birin. Debm do naan ki jaay kecn kodn kalin aan goo naan se, goto. ⁴ Gotn se, jee metin ken moto se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa. ⁵ Pier deek Isa ki do: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gotn ara ki bo jiga; on j'asen taal daabge moto, kalan naai ki, kalan Musa ki do kalan Eli ki.» ⁶ Ken naade beere jaay baa akde se, taar ken Pier taad se kic bo taad ren sum, jeel metin eyo. ⁷ Gotn se, gapara naar baado deebde bat. Jo maakn gapar ki se, k'booy mind deba taad do: «Naan se Goonuma, ken maam jena. 'Booy uunki taarina!» ⁸ Gotn se, jee metin ki naar terl aak ceεsde ki se, nam goto oop Isa kalin ki bo ute te naade sum. ⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde do: «Beεε, nakn naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gotn se naade uun taarina, gan naade naaj ute naapa do taar ken naan taad do utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap bo, je taadn do di?

¹¹ Gotn se naade tond metin do: «Gen di jaay jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage taad do Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?» ¹²⁻¹³ Naan terlden do: «Deere, Eli utu ade baao do naan bo utu tond daapm nakge paac ute doobin jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, nabo jeege tedinga nakn naade maakde je don ki, aan goo ken Kitap taado do dakiina. Num ter maakn Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la do Goon Deba se, utu dabar kusina do jeege utu an baate.»

Isa ed lapia goon ken ok koon sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ken moto jaay baado on jee metingen kuuy se, naade aak jeege dena ing gurugde. Gotn se jee jeel taad tokn metn Ko Taar Raage kic bo utu daan jeege tun se. Naade ing naaj naaj ute jee metin ken se. ¹⁵ Ken jeege jaay aak Isa utu baado se, naade paac doro do aan baado tedin tose. ¹⁶ Isa tond metde ki do: «Onki di jaay naase ing 'naajki taara ute naade se?» ¹⁷ Deb kalan maakn jee denge tu se deekin do: «Debm dooy jeege, maam se m'baano ute goonum gaaba do goonum se ok koon sitan gaasin on taad taar eyo. ¹⁸ Gotn metin se ken sitan akinga tak bo, uun undin naan ki, tedin taarin tiin gupiyu, alin taan naarina, tedga num, ron buj bin. Maam m'tondo metn jee meti ki m'oo am tuur sitan ro goonum ki, nabo naade on aasin te eyo.» ¹⁹ Isa deekden do: «Naase jee do duni ken borsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap bo m'king ute naase bini nun ki jaayo? Maam tap bo m'asen serkn bini nun ki? Goono se ok 'baamsinkiro!» ²⁰ Naade jaay ok baano baa ute goono se do ken sitan jaay aak Isa se, baag tiikn goono, uun undin naan ki do dircilina do taarin tiin gupiyu. ²¹ Isa tond metn bubina do: «Koonin se teεsin nun ki?»

Bubm goono se terlin̄ ɔɔ: «Kɔɔn̄in̄ se tɛɛsin̄ baatin̄ ki. ²² Gɔtn̄ mɛtinge sitan se iinga num ɔlin̄ naan̄ tooc maakŋ poof ki ey lɛ maakŋ maane ki taa je an̄ tɔɔɔ. Eɛjjen̄ doje ki, 'noogje kɛn̄ naai jaay an̄ kaasin̄ num.» ²³ Gan̄ Isa terlin̄ ɔɔ: «Gɛn̄ dī jaay naai taaf ɔɔ: «Kɛn̄ an̄ kaasin̄ num» se? 'Booyo, ne dīm ɔɔn̄ cir deb kɛn̄ aal maakin̄ do Raa ki se gɔtɔ.» ²⁴ Gɔtn̄ se, bubm goono naar ɔɔd ɔɔyɔ ɔɔ: «Maam m'aal maakuma naɔo 'baado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac don̄ ki.»

²⁵ Kɛn̄ Isa jaay aak jeege dɛna aan̄ baado ɔŋde kɔŋ se, naan̄ aac kaama sitan ki ɔɔ: «Naai sitan debm tɛdn̄ jeege duguyu ɔɔ gaasde ɔŋ taaf taar ey se, m'deeki: 'teec naatn̄ ro goon ki se ɔɔ mɔɔtn̄ 'baado eyo!» ²⁶ Num sitan se tɔɔy makɔn̄ɔ, tiikin̄ zak zak, jaay teece. Gɔtn̄ se jeege baag taadn̄ ɔɔ: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin̄ naan̄ toof pɛyɛd. ²⁷ Gan̄ Isa ɔk ji goono, uuniŋa ɔɔ goono se iin̄ daar te jɛna. ²⁸ Kɛn̄ Isa jaay ɔk terl̄ baɔ been se, ɔɔpin̄ kalin̄ ki ute jee mɛtin̄ ki sum se, naade tɔnd mɛtin̄a ɔɔ: «Gɛn̄ dī jaay ɔo sitan se naaje j'ɔŋ k'tuurin̄ te ey se?» ²⁹ Isa terlden̄ ɔɔ: «Napar sitangen bin se, kɛn̄ k'tɔnd te mɛtn̄ Raa ey num, ɔŋ teec eyo.»

Isa taaf taa yona ɔɔ taa durin̄ daala
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin̄ ɔŋ gɔtn̄ se ɔɔ gaan̄ baɔ taa naan̄ Galile ki. Naan̄ kɛn̄ se, Isa je jeege 'jeel gɔtin̄ eyo, ³¹ taa naan̄ dooy dooy jee mɛtin̄ ki ɔɔ taaddɛn̄ ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an̄ kɔkŋ kɔl ji jeege tu. Naade utu an̄ tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naan̄ ade dur daan̄ yoge tu.» ³² Num gan̄ jee mɛtin̄ ki se, taar se, naade ɔŋ booy ɔk te mɛtin̄ eyo, gan̄ naade beere gɛn̄ tɔnd mɛtin̄a.

Maakjege tu se nana ɔo magal ciri
(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan̄ Kaparnayum ki. Kɛn̄ naade jaay ɛnd been se, gɔtn̄ se Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Taa dī jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?» ³⁴ Gan̄ naade do dɛk, taa doob ki se, naade naajo ute naapa ɔɔ maakde ki se, nana ɔo magal ciri. ³⁵ Gɔtn̄ se, Isa in̄g naan̄ ki ɔɔ dan̄o jee mɛtin̄ kɛn̄ sik-kaar-dio deekden̄ ɔɔ: «Debm jaay je tɛdn̄ magal se, n̄'ɔɔp ron̄ baata ɔɔ n̄'tɛd debm tɛdn̄ naabm jeege paac.» ³⁶ Isa uuno goon ɔkɔ baano daarin̄ daande ki, uun ɔkin̄ kaadin̄ ki deekden̄ ɔɔ: ³⁷ «Taa maam jaay, debm ɔkga goon ɔkɔ jiga aan̄ gɔɔ goon ese se, kɛse aan̄ gɔɔ naan̄ ɔkum maam mala. ɔɔ debm ɔkum maam se, ɔkum maam sum eyo, num ɔk debm kɛn̄ ɔlumo.»

Jee tɛdn̄ naaba ute ro Isa

³⁸ Gɔtn̄ se Jan deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalan̄ bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'an̄o gaasa, taa naan̄ lɛ, lee ute naajege eyo.» ³⁹ Gan̄ Isa terlden̄ ɔɔ: «ɔŋte 'gaasin̄ki, taa debm jaay tɛd nakŋ-kɔɔɔ te rom se, kɔŋ naar terl̄ taadn̄ kusin̄ rom ki eyo. ⁴⁰ Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan̄ se debm naajege. ⁴¹ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay tak ɛdsenga maan̄ kaaye ɔkɔ taa naan̄ jeelin̄ naase 'tɛdkiga tɛd jee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan̄ tɛd se 'kutn̄ cɛr eyo, num naan̄ utu 'kɔŋ bɛdin̄a.»

ɔŋte kɔl gɛnaai maakŋ *kusin̄ ki

⁴² «Gan̄ maakŋ gaange tun sɛɛm kɛn̄ aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan̄ maakŋ kusin̄ ki se. Debm kɛn̄ ɔlin̄ se, ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn̄ magala k'dɔɔkin̄ mindin̄ ki ɔɔ j'uun̄ j'undin̄ maakŋ baar ki. ⁴³ Kɛn̄ nakŋ naai 'tɛd te jii sum ɔo ai kɔl maakŋ kusin̄ ki num, jii se 'gaan̄ und naata. ɔɔpi jii kalan̄ ɔɔ kɔŋ kaaja gɛn̄ daayum, bɛɛ cir kɛn̄ 'king te jii dio ɔɔ 'baa maakŋ poof

ken gen daayum. ⁴⁴ [*] ⁴⁵ Ken nakn naai 'ted te jei jaay ai kol maakn kusiñ ki num, jei se 'gaan und naata. Ɔopi jei kalan ɔ kɔn kaaja gen daayum se, bεε cir ken 'lee te jei dio ɔ ɔ'baa maakn pood ken gen daayum se. ⁴⁶ [†] ⁴⁷ Ken 'kaami jaay ɔ ai kɔli maakn kusiñ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ai kɔɔpm kaami kalan ɔ ɔ'baa *maakn Gaar Raa ki bεε cir ken 'lee te kaami dio ɔ j'ai 'baa kundi maakn pood ken gen daayum se. ⁴⁸ Ɔ gɔtn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode ting aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ ing maakn pood ken gen daayum se.* ‡ ⁴⁹ Ey num aan gɔɔ poodo daap nakge se, Raa kic ɔ ɔn dubar, taa daapm debkilimi tedn bεε naaniñ ki.

⁵⁰ «Kaata se naan nakn jiga, num ken nijim kaata se nannga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay nijim gɔtin ki se? Bin se, naase kic ɔ 'tedki jee jiga aan gɔɔ kaatn ing bεε se ɔ ingki lapia te naapa.»

10

Isa taad metn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

¹ Ter Isa iin gɔt ken se ɔ ɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jɛn ool k'daniñ Jordan ken kaam naane. Jee dɛnge baado tus cεεn ki daala ɔ naan baagde dooyo aan gɔɔ ken naan lee dooy jeege. ² Gɔtn se *Parizigen metinge baado taa an naama. Naade tɔnd metin ɔ: «Deba se j'undinga kulu gen piir mendin la?» ³ Naan terlden ɔ: «Do taar ken se, *Musa tap ɔ taadseno ɔ di maakn Kitap ki?» ⁴ Naade terlin ɔ: «Musa se und kulu ɔ k'raan maktubm gen piiri, j'ed mend ki jaay ɔ j'an piiri.» ⁵ Gan Isa taadden ɔ: «Taa do-mɔngse ɔ Musa raansan taar se. ⁶ Ey num do kupm met ki se, *Raa aalo gaaba ute menda.* ⁷ Taa naan se ɔ gaaba teecn kɔn kɔn te bubina, baa tum te mendina, ⁸ ɔ naaden di se tum tedga daa ro kalan. † Bin se naade se tedga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. ⁹ Nakn jaay Raa dɔkinga dɔk se, debkilimi ɔnte tuutina!» ¹⁰ Ken naade jaay aan been se, jee metin ki tɔnd metin do taar ken se daala. ¹¹ Naan terlden ɔ: «Ken deba jaay piir te mendina ɔ ɔk mend kuuy se, aan gɔɔ debm teec ɔn mendina ɔ baa εεs mend nam. ¹² Ɔ menda kic ɔ, ken piir te gaabina ɔ ɔk gaabm kuuy se, naan se aan gɔɔ mend teec ɔn gaabina ɔ baa εεs gaabm nam.»

Isa ɔɔd booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se, jeege baano te gaangen sεεmε gɔtn Isa ki, taa ade tɔnd jin dode ki, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Ken Isa jaay aak nakn naade ted se, maakin taju, deekden ɔ: «Ɔnki gaangen sεεm se ade baa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeegeen tec aan gɔɔ gaangen se ɔ utu 'kɔn gɔtɔ *maakn Gaar Raa ki. ¹⁵ 'Booyki bεε, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar don ki aan gɔɔ goon cɔkɔ ey se, naan se 'kɔn kend maakn Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶ Gɔtn se naan tuun tɔkde kaadin ki, tɔnd jin dodege tu ɔ ɔɔdden booro.

Debm maala baado ɔn Isa

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Ken Isa jaay baa baa doob ki se, gaaba kalan aan baado erg naaniñ ki ɔ tɔnd metina ɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bεε se, maam tap ɔ m'tedn m'ɔɔ di jaay m'kɔn *kaajn gen daayum se?» ¹⁸ Isa terlin ɔ: «Gen di jaay naai ɔ maam debm bεε se? Debkilim bεε se tap ɔ gɔtɔ; ken bεε se, Raa kalin ki sum.

* **9:44** Bersen ese se maakn Kitapgen metinge se, gɔtɔ. «Gɔtn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode ting aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ ing maakn pood ken gen daayum.» † **9:46** Aak berse 44. ‡ **9:48** Aak Eza 66.24. * **10:6** Aak Jen 1.27. † **10:8** Aak Jen 2.24.

19 Naai le 'jeele nakɲ kɛn Raa taad ɣɛn tɛd se, kɛn ɔɔ: *Ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔnte 'kɛɛsn gaabm nam, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkɲ taar-kɔɔbɔ do nam ki, ɔnte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubu ki.*» 20 Gaabm se tɛrl Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, ɣɔtn m'iin baatum ki tap ɓo, maam m'lee m'tɛdɪn tɛd tap.» 21 Isa jaay aak gaabm se, maakiɲ jɛna ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Ɔɔpiga naka kalan sum. Nakɲ naai ɔk paac se, 'ɓaa dugiɲ naatn ɔɔ gursiɲ se 'ɓaa 'nigiɲ jee daayge tu, bin se ai toodn kɔrbɔtɔ maakiɲ raa ki. Ɔɔ naai le, 'ɓaado 'daanuma.» 22 Num ɣaɲ kɛn gaaba jaay booy taar se, ron tɛrɛciɲ bardak, ɔk tɛrl ɓaa ɓaa se maakiɲ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dɛna.

23 Isa uun doɲa aak jee mɛtiɲ kɛn iɲɣ cɛɛɲ ki se, deekden ɔɔ: «Kɛn jee nak dɛnge jaay, kɛnd *maakiɲ Gaar Raa ki se ɔɔɲ aak eyo!» 24 Jee mɛtiɲ ki jaay booy taar se ɔkden taad eyo, num Isa tɛrl deekden ɔɔ: «Gɛnumge, kɛnd maakiɲ Gaar Raa ki se ɔɔɲ aak eyo! 25 Deere, kɛn ɣiɲji jaay deel ute ɓee luppaa se ɔɔɲɔ; naɓo debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakiɲ Gaar Raa ki se, ɔɔɲ cir naan se daala!» 26 Jee mɛtiɲ ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa ɔɔ: «Kɛn bin num, naɲa ɓo 'kɔɲ kaaja?» 27 Isa uun kaamiɲ aakde ɔɔ deek ɔɔ: «Gɛn jikilimge tu sum num nakɲ se ɔɔɲɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔɲiɲ ɣɔtɔ.» 28 Ɔɔtn se Piɛr taadiɲ ɔɔ: «Anum 'booyo, naaje se k'j'ɔɲoga nakge paac taa j'ai daan naai.» 29 Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Kɛn nam jaay ɔɲo ɓeege, ɣɛnaagen gaabge ute kɛngen mɛndge, koa, bubu, gaange ey le maakiɲ-ɣɔtinge taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se, 30 nakgen se paac se, naan utu adɛn kɔɲ mɛt kaaru ɓeege, ɣɛnaagen gaabge ute kɛngen mɛndge, koge, gaange, maakiɲ ɣɔtge, ɔɔ ute dubar kɛn jeege utu an dabar taa maam se. Ɔɔ kɛn kaadiɲ jaay aanga num, naan 'kɔɲ kaajɲ ɣɛn daayum. 31 Maakiɲ jeege tun ɓɔrse naan ki se, dɛniɲ utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔɔ maakiɲ jeege tun ɓɔrse mɔɔtn se, dɛniɲ utu 'tɛdn jee naan ki.»

Isa taad ɣɛn k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu (Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

32 Naan kɛn se, naade uun doobo ɣɛn kookɲ ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ kɛn naade jaay ɓaa ɓaa se, Isa deel naande ki. Jee mɛtiɲ ki se nakɲ se deel doɔde ɔɔ jee dɛn ɔk mɛtiɲ se le, ɓeere ɔkde. Ɔɔtn se naan daɲ jee mɛtiɲ sik-kaar-di kalde ki ɔɔ baagden taadn nakɲ utu kaan don ki se daala. 33 Naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɓɔrse naaje k'j'look k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute ji jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Kɔ Taar Raage. Naade utu an kɔjɲ ɓɔɔrɔ don ki kɛn j'an ɓaa tɔɔɓ ɔɔ utu an kɔkɲ kɔliɲ ji jeege tun Yaudge eyo. 34 Naade se utu an tooy koogo mɛtiɲ ki, an tupm ɓooro ron ki, an tɔnd te mɛɛje ɔɔ utu an tɔɔɓ. Anum, kɛn ooy tɛdga ɓii mɔtɔ se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jak ute ɣɛnaaɲ Jan tɔnd mɛta ɣɔtn Isa ki (Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)

35 Jak te Jan gaan Zebedege ɓaado ɔɲ Isa ɔɔ tɔnd mɛtiɲa ɔɔ: «Debm dooyje, bɛɛki num, nakɲ naaje k'je k'tɔnd mɛti ro ki se, naai ajen tooko.» 36 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn di?» 37 Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Kɛn naai ade tɛrl maakiɲ gaari ki se, ɔɲjen deb kalan king do ji daami ki ɔɔ kɛn kalan do ji jeeli ki.» 38 Ɔɔɲ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakɲ naase 'tɔndki mɛta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te mɛtiɲ eyo.» Ɔɔtn se naan deekden ɔɔ: «*Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔɲ kaasn ɣɛn kaayiɲ la? Lɔ *batɛm maam m'utu m'tɛd se, naase anki 'kɔɲ kaasn ɣɛn tɛdiɲ la?» 39 Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɲ kaasa.» Naɓo Isa deekden ɔɔ: «Deere, naase utu aki kaay kɔɔpm kɛn maam m'utu m'kaay se ɔɔ utu aki tɛdn batɛm aan ɣɔɔ kɛn maam m'utu m'tɛd se. 40 Naɓo ɣɛn ɣɔtn king

jaay do ji daamum ki, ey ɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Raa daapinga daap malinge tu.»

⁴¹ Kɛn jee mɛtn Isa kɛn sik jaay ɓaa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki. ⁴² Isa danɗeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegeen k'tɔldɛ gaarge do mɛtjil jeege tun ɓaa se paac se, naade ing dode ki ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔgɔ. ⁴³ Num daan naase ki se ɔnte 'tɛdn bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔn roŋ tɛdn debm kaan naabse. ⁴⁴ Ɔɔ maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔn roŋ asen tɛdn ɓulse paac. ⁴⁵ Taa *Goon Deba ɓaado se, taa jeege ɓo an tɛdn naab eyo; num naan ɓaado se taa naan ɓo tɛdn naaba jeege tu ɔɔ kɛdn koŋ gen dugŋ do jee dɛna.»

*Isa ɛd'lapia debm kaam-tɔɔk kɛn roŋ Bartime
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

⁴⁶ Isa te jee mɛtiŋ ki aan maakŋ gɛgɛr kɛn k'danŋ Jeriko ki. Kɛn naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dɛna ɔk mɛtde. Gɔtn se naade ɔŋ debm kaam-tɔɔkɔ jɛŋ doob ki ing baay baaya roŋ Bartime, goon Time. ⁴⁷ Kɛn naan booy jaay j'ɔɔ Isan Nazaret ɓo deel deel se, naan baag tɔɔy ɔɔ: «Isa, naai *Goon Daud†, ɛɛjum dom ki!» ⁴⁸ Jeege dɛna uuniŋ kaamiŋa ɔɔ ŋ'doa, gan naan tɔɔd tɔɔy makɔŋɔ cir daala ɔɔ: «Goon Daud, ɛɛjum dom ki!» ⁴⁹ Isa ɔk daara ɔɔ deek ɔɔ: «'Danumsin'kiro.» Naade ɓaa ɔŋiŋa, deekiŋ ɔɔ: «Isa danj. Ɔk 'maaki tɔɔgɔ, iini.» ⁵⁰ Gɔtn ese debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔd und te kal magaliŋa, naar iin kirit ɔɔ ɓaa gɔtn Isa ki. ⁵¹ Isa tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «'Je m'ai tɛdn dɛ?» Debm kaam-tɔɔkɔ tɛrliŋ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɔdum kaamuma.» ⁵² Isa taadiŋ ɔɔ: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ɔŋga lapia.» Gɔtn se kaamiŋ naar ɔɔd aaka ɔɔ naan ɔk doobo ute Isa tɛɛ.

11

*Isa ɛnd Jeruzalɛm ki aan gɔɔ gaarge
(Mt 21.1-11,14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)*

¹ Kɛn Isa te jee mɛtiŋ ki jaay aan gɔɔr te Jeruzalɛm se, naade aan do *kɔsn ɔlib ki kɛn cɛɛ naanŋe tun k'danŋ Betpajɛ te Betani. Gɔtn se maakŋ jeenge tun mɛtiŋ ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakŋ naan kɛn naanse ki se. Kɛn naase ɛndki kɛnd se, aki kɔŋ goon buuru k'dɔɔkiŋa dɔɔkɔ ɔɔ nam ɓii kalaŋ ook te do ki eyo. 'Tuut 'ɓaansin'kiro. ³ Kɛn nam jaay deeksenga ɔɔ: gen dɛ jaay naase 'tɛdki nakŋ se? 'Tɛrliŋki ɔɔki: Mɛlje ɓo jɛna ɔɔ tɛdga sum ɓo, asesino naar tɛrl gɔtiŋ ki.» ⁴ Kɛn naade jaay ɓaa aan se, ɔŋ goon buuru doob ki k'dɔɔkiŋa dɔɔk taa ɓee ki ɔɔ naade tuutiŋo. ⁵ Jee kɛn naade ɔŋde gɔtn ese se, jee mɛtiŋge aakde se deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuutiŋki gen dɛ?» ⁶ Naade tɛrlden aan gɔɔ kɛn Isa taadɛno ɔɔ jee se ɔŋde naade tuuto goon buuru se. ⁷ Naade ɔk ɓaansin Isa ki, tɔɔd taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dɛna tɔɔd taal kal magaldege doob ki. Ɔɔ jee mɛtiŋge gaanɔ doomo maakŋ kaag ki, ɓaado tɔmbiŋ doob ki se kici. ⁹ Jee deel naaniŋ ki ɔɔ jee ɔk mɛtiŋa dɔɔb ɔɔy ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tɛdn bɛɛŋ do deb kɛn ɓaado te ro Mɛljege Raa!»

¹⁰ «Raa tɛdn bɛɛŋ do deb kɛn ɔs gaar gen bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa kɛn raan maakŋ raa ki!»

¹¹ Isa ɛnd maakŋ gɛgɛr kɛn Jeruzalɛm ki ɔɔ naan ɓaa ɛnd maakŋ *Bee Raa ki. Kɛn naan bɛɛr aak dɔɔd nakge paac aas se, kaad kɛn se kaada ɓaaga. Gɔtn se naan teec ɓaa ute jee mɛtiŋ kɛn sik-kaar-di se Betani ki.

† **10:47** Goon Daud se gooniŋ mal eyo, num taad taa *al-Masi kɛn adɛ teecn maakŋ metjiliŋ ki. * **11:9** Ozaana se je deekŋ ɔɔ: Raa aaja.

*Isa naam ko ba**(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)*

¹² Metbeenki, ken naade iino Betani ki se, Isa naam bo tooḷina. ¹³ Ken naan jaay uun kaamin aak ko ba daar daar te kambin dok naane se so kaadn naane kɔŋ koojin kɔso. Nabo ken naan jaay baa metin ki se naan ɔŋ kamba sum taa kaadn koojn ko ba se ute bɔrtɔ. ¹⁴ Gɔtn se Isa taad ko ba ki se so: «Naan ki se moɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Gan taar naan taad se jee metin ki se booyga.

Isa tuur jee tɛdn zogen maakŋ *Bee Raa ki

¹⁵ Naade aan Jeruzalem ki so gɔtn se, Isa baa end daan boor Bee Raa ki so naan baag tuur jeegeen baano te nakdege gen zoa so jeegeen baado dugu gɔtn ese se. Naan tot tol tuun te tabil jee pelekŋ gursge naatn so tot tol te nakgen jee tɛdn zo deerge lee ting do ki se kici. ¹⁶ Naan gaasde so nam ɔnte deel baano ute ne dim daan boor Bee Raa ki. ¹⁷ Gɔtn se naan dooyde, taadden so: «Raa taad maakŋ Kitap ki so:

Bee maam se tɛdn bee ken metjil jeegeen baa se paac ansum keeme.†

Num gan naase 'tɛdnki tɛdga gɔtn jee boogge!‡»

¹⁸ *Magal jee tɛdn serke Raage tu so ute jee jeel taadn tooŋŋ metn Ko Taar Raage jaay booy nakŋ ken Isa tɛd se, naade je doobm an tooḷo. Nabo naade beerin beere, taa jee denggen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, okden taad eyo. ¹⁹ Ken aan teger gɔto ok jin se, Isa te jee metin ki teec naatn maakŋ geger ken Jeruzalem ki se.

Metn taar ko ba ken tuutu

²⁰ Metbeenki tanɔrin-nɔrina, ken naade terlo terl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba ken Isa naamin se, tuutga nes. ²¹ Gɔtn se Pier saap do taar ken Isa taado se, deekin so: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamin se, tuutga nes.» ²² Isa terl taad jeege tun metin ki so: «Naase se aalki maakse do Raa ki! ²³ 'Booyki bee, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki so: «Iini ooc maakŋ baar ki» so debm se jaay ok naaja maakŋ ki eyo so aal maakŋ do taar ken naan taad se, nakŋ se Raa ansin kɔŋ tɛda. ²⁴ Taa naan se bo, maam deeksen m'oo: nakŋ paacŋ naase 'je aki tond meta gɔtn Raa ki se, aalki maakse aan gɔo ɔŋinkiga so Raa asenin kedda. ²⁵ Ken naase iin daarkiga raan 'baaki 'baa tond metn Raa jaay, okki taar te nam num, 'baa okinki naagin jaayo. Bin jaay Bubsen maakŋ raa kic bo asen tooḷ *kusiŋsege.» ²⁶ [§]

*Magal Yaudge dem tooŋŋ Isa**(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)*

²⁷ Isa ute jee metin ki terl baado Jeruzalem ki daala. Kaad ken naan lee baa kaam ara kaam ara daan boor *Bee Raa ki se bo, *magal jee tɛdn serke Raa ki, jee jeel taadn tooŋŋ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se baado ɔŋina. ²⁸ Naade tond metin so: «Naai tap bo ken undi kulu gen tɛdn nakgen se tap bo nana? Ey le ken edi tooŋŋ gen tɛdn nakgen se, tap bo nana?» ²⁹ Isa terlden so: «Maam m'je tond metse naka kalan sum. Ken naase jaay 'terlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se. ³⁰ 'Taadumki tu, nana jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa lɔbo jikilimge le?» ³¹ So gɔtn se naade baag saapa so taad te naapa so: «Naan se j'anŋki terl so dio? Ken k'taadkiga j'ɔki: «Raa bo ɔlino» le, naan ajeki deekŋ so: «Gen di jaay baate tookŋ kuunki taar Jan se?» ³² Anum ken k'taadkiga j'ɔki: «Jikilimge bo

† 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11. § 11:26 Bersen ese se maakŋ kitapgen metinge se naan gɔto. «Ken naase jaay 'baateki kɔŋ naagn naapge le, Bubsen maakŋ raa ki kic bo asen kɔŋ tooḷ kusiŋsege eyo.»

ḳliṅo» lɛ? A-a.» Taa naade se beer beer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala. ³³ Gətn se naade tərɪl Isa ki ɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tər Isa tərɪlden ɔ: «Maam kic num, m'asen kəŋ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

12

Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

¹ Gətn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagn taara ɔ: «Gaaba kalan tɛd jinɛn bin, iin gurugin te durdur, ud gɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔ iin gətɔ jɛrlɛ gen kinɔ bəɔbm jinɛnina. Gətn se maakn jinɛnin se naan ɔnin kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔ jee tɛdn naabge se tɛdga num utu kəŋ bɛddɛ ɔ gətn se naan iin baa mɛrtɛ. ² Ken kaadn kugn koojn bin jaay aan se, naan ɔl debm tɛdn naabin se gətn jeege tun naan ɔndɛ jinɛnin kaam jidɛ se, taa anɔ kəkŋ bɛdina. ³ Num ken debm tɛdn naabin jaay aan jinɛnɛ ki se, jee se ɔk tənd dɛrɛŋina ɔ tuurin ɔnin baa jin sik. ⁴ Ken mɛl jinɛnɛ jaay aakin naan baado jin sik se, naan ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan kic ken baa aan se, naade ɔk təndin don ki ɔ naajina. ⁵ Naan ken se, tər debm jinɛnɛ ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan se naade ɔk tɔlina. Tər debm jinɛnɛ se ɔlo jee tɛdn naabgen kuuy dɛn daala. Naade se kic ɔo jee mɛtinge naade tənd dɛrɛndɛ ɔ kengen mɛtinge naade tɔldɛ. ⁶ Debm ken ɔpin se, kɛse goon maak-jɛna. Naan saap ɔ: «Goonum mala se naade utu tookn kuun taarina.» Taa naan se ɔo, naan ɔliṅo kaam mɔɔtn. ⁷ Gan jee tɛdn naabgen ese jaay aakin se, baag taadn te naapa ɔ: «Naan se ɔo ken bubin ooyga num utu 'tɛdn mɛl jinɛnɛ se; ken bin num 'baakiro, k'tɔlin ki ɔ jinɛnɛ se ajeki kɔɔpm naajege tu.» ⁸ Gətn se naade ɔkina, tɔlina ɔ maakn jinɛn ki se, naade uun undin naatn.»

⁹ Num Isa tənd mɛtɛde ɔ: «Ken mɛl jinɛnɛ jaay baadoga num, jee se naan adɛn tɛdn ɔ di? Ken naan baadoga num, jee se naan adɛn tɔl naatn ɔ jinɛnin se lɛ, naan an kɛdn kaam ji jeege tun kuuy. ¹⁰ Naase 'dooyinkiga te ey la taar ken *Raa taadn maakn Kitap ki se ɔ:

*Ko ken jee kiin beege baatin se,
naan se ɔo tɛdga ko ken 'gakn bea;*

¹¹ *kɛse ɔo naabm Mɛljege Raa*

ɔ naajege tu se j'aakin ki se ɔkɛki taad eyo!*»

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagn taar ken Isa taad se, taad te naade. Gətn se naade je doobm ken an kəkɔ, naɔo naade beer jee dɛnge tu. Gətn se naade iin ɔnina.

Mɛtn taar kəŋ miiri gen Gaar magal ron Sezar
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Magal Yaudge ɔl *Parizigen mɛtinge te jee *Erɔdgen mɛtinge, taa baa goom kəkŋ Isa do taarin ki. ¹⁴ Naade baado taadin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jele naai se 'taad taar mɛt ki ɔ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo ɔ jeegen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ɔli dim maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa mɛt ki. Bɔrse 'taadjen tu: j'ɔk doobo gen kəŋ miir Sezar ki lɔbu gətɔ? J'an kəŋ lɔbu j'an kəŋ ey lɛ?» ¹⁵ Num gan Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔ: «Gen di jaay naase oomumki bin se? Uun 'baankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.»

¹⁶ Naade uun baano te tamma kalan ɔ Isa tənd mɛtɛde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanin ro ki se tap ɔo gen nanja?» Naade tərɪlin ɔ: «Gen Gaar Sezar.»

¹⁷ Gətn se Isa tərɪlden ɔ: «Ken bin num, nakn gen Gaar Sezar se ɛdin ki nakin

* **12:11** Aak KKR 118.22-23.

᠔᠔ nakḡ gen Raa ʅ, ɛdɪŋki nakiḡ kici.» Num ken naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

Jeege naaj mɛtn taar jeegen utu kooy duru
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Jeegen k'dandɛ *Sadusege ken taad ᠔᠔ jeege ooyga num dur ey sum se, baado gɔtn Isa ki ᠔᠔ tɔnd mɛtiḡ ᠔᠔: ¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakḡ Kitap ki ᠔᠔: ken deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔḡ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaaḡ se 'kɔkḡ mɛndiḡa taa koojḡ metjili gɛnaaḡ ken ooy se. ²⁰ Num 'booyo, gɛnaage cili, konde kalaḡ. Debm deet deet se ɔk mɛnda na᠔o ooy ooj te goon eyo. ²¹ Debm mɛtiḡ ki baado ɔk mɛndiḡa ᠔᠔ naaḡ kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mɔtɔge tu se kic ɔo baado ɔk mɛnd se, naaḡ kic ɔo ooy ooj te goon eyo kici. ²² ᠔᠔ naaden cili se paac tɔkḡ naamga mɛnd se, na᠔o naade paac ooyo ᠔᠔ goono kalaḡ kic ɔo nam ooj te eyo. ᠔᠔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ²³ Bin num, ɔii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɔo 'tɛdn mɛnd naḡa? Taa naaden cili se ʅ, tak naaminga paac.» ²⁴ Isa tɛrlɛn ᠔᠔: «Naase se, bɛɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se ʅ 'jeelki eyo ᠔᠔ tɔ᠔ḡ Raa kic ʅ, naase ɔndki te mɛtiḡ eyo. ²⁵ 'Booyki, ɔii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se tɔkḡ naap ey sum. Num naade se tecḡ aan gɔ᠔ *kɔdn Raagen maakḡ raa ki. ²⁶ Gen mɛtn taar jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakḡ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyiḡki te ey la ken ᠔᠔: Musa aako poodo ɔk kɔk maakḡ ji kaag ki ᠔᠔ maakḡ pood ken se Raa taadiḡ ᠔᠔: *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ᠔᠔ m'gen *Yakub?*† ²⁷ Raa se, naaḡ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaḡ se, Raa jee zɛɛɛɛ. Naase se, bɛɛɛ, deer deer iigkiga.»

Maakḡ *Ko Taar Raa ki se kɛse ɔo taar gen tɛda ken magal cir paac
(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

²⁸ Kaad ken Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔ᠔kḡ mɛtn Ko Taar Raa kalaḡ bini utu te naade. Ken naaḡ jaay booy Isa taad tɔ᠔k mɛtn taara nijim bin se, naaḡ iiko cɛɛḡ ki ᠔᠔ tɔnd mɛtiḡ ᠔᠔: «Maakḡ taarge tun ken Raa taad ᠔᠔ k'tɛd paac se, ken gay ɔo cirde?» ²⁹ Isa tɛrliḡ ᠔᠔: «Taar cirde paac se ken ᠔᠔: 'Booyki gaan *Israelge, Mɛljege Raa se, naaḡ kaliḡ ki sum ɔo Raa. ³⁰ Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ᠔᠔ ute tɔ᠔gi paac.‡»

³¹ Tɛr ken mɛtiḡ ki ᠔᠔: «'Je naapi aan gɔ᠔ 'je ro naai mala. § Maakḡ taarge tun ken Raa taad ᠔᠔ gen tɛda se, ken cir taargen ese se gɔtɔ.» ³² Debm jeel taadn tɔ᠔kḡ mɛtn Ko Taar Raa deek Isa ki ᠔᠔: «Debm dooy jeege, kɛse jiga. Taar naai 'taad se taar mɛt ki. Raa se naaḡ kaliḡ ki sum ᠔᠔ Raa kuuy se, gɔtɔ. ³³ Debkilimi je Raa se, aḡ je te maakiḡ paac, ute saapiḡ paac, ute tɔ᠔giḡ paac ᠔᠔ je naapiḡ aan gɔ᠔ ro naaḡ mala. Taargen se cir *sɛrkḡ ken naaḡ ɛd Raa ki ᠔᠔ cir sɛrkḡ ken naaḡ tɔ᠔ ᠔᠔ tɔ᠔ciḡ se.» ³⁴ Isa jaay booy taar gaabm tɛrliḡ nijim bin se, naaḡ deekiḡ ᠔᠔: «Naai se 'dɔk te *maakḡ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade mɔɔtn nam tɔnd te mɛtiḡ gen taar dɪm kuuy ey sum.

*Daud dan *al-Masi ᠔᠔: Mɛluma
(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)

³⁵ Gaḡ ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naaḡ tɔnd mɛtɛde ᠔᠔: «Gen dɪ jaay jee jeel taadn tɔ᠔kḡ mɛtn Ko Taar Raage taad ᠔᠔ al-Masi naaḡ goon Daud se? ³⁶ Daud mala kic ɔo *Nirl Salal ɔliḡ deek ᠔᠔: *Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ᠔᠔: 'Baado iḡ do ji daamum ki,*

† 12:26 Ken Raa jaay deek bin se, je taadn ᠔᠔ naan naaḡ ki se, jeegen do dɔkiḡ se utu zɛɛɛɛ. ‡ 12:30 Aak Dt 6.4-5. § 12:31 Aak Lb 19.18.

bini jee taamooyige se m'aden tēdn naai utu 'king dode ki.*

³⁷ Daud mala kic bo danj̄n̄ ɔɔ: Meluma, anum 'tēdn goonj̄n̄ se, 'tēdn ɔɔ dī daala?»
Ken jee dēn jaay booy taar se edden maak-raapo.

*Isa deek jeege tu ɔɔ j'ond kōnd te jee jeel taadn tōokj̄ mētn Ko Taar Raage se
(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)*

³⁸ Tēr Isa deek jeege tun naan̄ dooyde dooy se ɔɔ: «Ōndki kōndɔ te jee jeel taadn tōokj̄ mētn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode ɔɔ ken baaga bōor ki se, naade je jeege aden tēdn tōosē naade ki. ³⁹ Ɔɔ ken naade jaay aanga maakj̄ *bee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gōtn naan ki. Ɔɔ ken aanga gōtn kōs ki kic lē, naade je gōtn naan ki. ⁴⁰ Naade se bo ken baagga keem Raa num, eem lēk tēc tēd aan gōɔ naade bo jee bēē taa jeege aden kaaka ɔɔ naade bo jee ken ɔs nan̄ ji mēnd-daayge. Num gan̄ naade se, bōor utu koočn̄ dode ki se ɔɔn̄ aak eyo.»

*Mēnd-daaye ed *serke Raa ki
(Lk 21.1-4)*

⁴¹ Gōtn se, daan bōor *Bee Raa ki, Isa utu inj̄ cēē tukul kaag ken jeege lee tōmb serke maak ki ɔɔ naan̄ aak jee dengen baado omb serke Raa ki maakj̄ tukul kaag ki se. Gōtn se jee maalge ro naap ki baado omb gurs dēna. ⁴² Gōtn se, mēnd-daay kalan̄ baado omb tammage sēem sēem dio ɔɔ tammagen se kōbōrō kic bo aas eyo. ⁴³ Gōtn se Isa dan̄ jee mētn̄ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bēē, m'asen taada. Mēnd-daay ken daay nan̄ takj̄ ese se, nakj̄ naan̄ omb maakj̄ tukul kaag ki se dēn cir gen jee baa se paac. ⁴⁴ Taa jeege se ed do nak dēndēge tu, gan̄ mēnd-daay se ute daayj̄n̄ se kic bo, nakj̄ naan̄ ɔk̄j̄ ken an̄ t̄ing se bo, naan̄ baado ombj̄n̄ paac.»

13

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an̄ tōokō
(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)*

¹ Kaad ken Isa teeco teec maakj̄ Bee Raa ki se, maakj̄ jeenge tun mētn̄ ki se, deb kalan̄ deekin̄ ɔɔ: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bēē ken j'iin̄ bee se! Aak tu bee se j'iin̄j̄nga aak bēē aak eyo!» ² Isa tērliñ ɔɔ: «Aaka, bee magal daar aak bēē bēē ese se, jeege utu an̄ ru nan̄ tak. Kongen rēes aak bēē bēē se, utu wōokj̄ kalan̄ kalan̄ ɔɔ ko tap bo 'kōn̄ toodn̄ do naapj̄n̄ ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan̄ ken se, Isa ook inj̄ do *kōsn̄ ɔlib ki ɔɔ ɔl kaamin̄ aak kaam sak *Bee Raa. Gōtn se jee mētn̄ ki se, Pīer, Jak, Jan ɔɔ Andre naade se sum bo ute te naan̄a ɔɔ naade tōnd mētn̄ ɔɔ: ⁴ «'Taadj̄en tu, nakgen se 'kaan nuñ ki? Ɔɔ naan̄ se 'tēdn̄ ɔɔ dī jaay bo naaje j'an̄ kaakj̄ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaad̄n̄ 'kaan se?»

⁵ Gōtn se Isa baagdēn taada ɔɔ: «Ōndki kōndɔ, ɔntē 'kōn̄ki nam ɔntēn 'dērlse. ⁶ Jeege dēna utu adē baa ute roma ɔɔ asen taadn̄ ɔɔ: «Maam bo *al-Masi!» Ɔɔ ken naade 'tēd bin se utu 'dērl jeege dēna. ⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kōosn̄ maan̄ bōorge, ken gōor utu naase lōbu 'dōkō, anum bēē, ɔntēn 'beerki. Taa nakgen se utu 'kaana, naḅo duni se 'kōj̄ nan̄ ey bōrtō. ⁸ Jee taa naan̄ kaam kalan̄ utu kiin̄ bōorō ute jee taa naan̄ kuuy. Taa naan̄ gaar kaam kalan̄ utu kiin̄ bōorō te taa naan̄ gaar ken kuuy. Maakj̄ naan̄ge tun mētn̄ naan̄a utu 'tea ɔɔ gōtn mētn̄ bo utu tōal jeege. Aan gōɔ mēnd ken maakin̄ tuun̄j̄n̄ gen koojo se, nakgen se kic bo baaga kaana num, kēse je taadn̄ ɔɔ dunia ɔppga gōorō. ⁹ Num naase jee mētn̄ ki se inj̄ki do mētek se ki. Taa jeege se utu asen kōnd

* 12:36 Aak KKR 110.1.

bóoró ðó asen báa tónd dεrεη maakη *bεεge tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tóκη báa naan magalge tu ðó naan gaaringe tu. Taa bin se, naase aki tεdn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bεeki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo. ¹¹ Ken j'ók k'baanse báa gótn kóηη bóor ki se, nirlse ónte kaay se do taar ken naase aki báa taada, taa taar ken naase aki báa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal bó asen kól naase aki 'taada. ¹² Naan ken se gena utu kól genaan j'an báa tóóó ðó bubu kici utu kól goonina j'an báa tóóó. Gaange utu tεrl naaga bubdege tu ðó je yode. ¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kóódn kundu; nábo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tóóliη ki num, naan se utu 'kóη kaaja.»

Dubar óη kusina utu baado

(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)

¹⁴ «Kaadin utu kaan se naase utu aki kaakη Debm tuj deelga te gótiη se utu 'kεnd king maakη *Bee Raa ki, gót ken *salal se, ken bεeki num, naan kεnd eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'ókiη jiga jaayo! Ken jaay aakkiga nakgen se num, óη jee ken ing taa naan Jude ki se, k'j'aan j'ook maakη koge tu. ¹⁵ Debm ing king do bεeη ki raan se, ken naan bóoy jaay aan kaan se, n'ónte bóoyo gen tósn nakiηgen maakη bεeη ki. ¹⁶ Debm jaay maakη gótiη ki kic ε n'ónte tεrlo bεene gen kuun kal magalina. ¹⁷ Bii ken se, mεndgen mεndkaamge ute ko gaangen gεndεge aay kaay si se, aden tεdn óη aak eyo. ¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo. ¹⁹ Kaad ken se jeege utu dabar dεna ðó dubar se gótn Raa aal dunia tap bó nam naam te eyo ðó móótn dubar naan ki jaay 'kóóη cir naan ese se góó. ²⁰ Num Mεljege Raa, bii dubar se, naan gaanηga duuku taa jeegen naan bεer tóóóde se, ken biigen se jaay naan gaanηden te duuk ey num, nam kóη kaaja tap bó góó. ²¹ Kaad ken se jaay nam taadsenga ó: «'Baado aakki, *al-Masi utu ara!» Ey ε taadsen ó: «Aakki! Naan utu naane!» Naase, ónten 'tookki taarina. ²² 'Booyki! Jeegen ken tεd rode ðó naade bó al-Masige ute jeegen tεd rode ðó naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tεdn nakη-kóóóge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. Óó jee ken Raa bεer tóóóónga tóóó se ken naade óηga dóobo num, aden kaan dal kici. ²³ Num, naase se óndki kóndó! Bεε, taar se ε, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

*Goon Deba utu ade tεrε

²⁴ Tεr Isa taadden daala óó:
«Ken biigen gen dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tεdn ilim dib
óó laapa se ε wóor eyo.

²⁵ K-dijgen maakη raa ki ade si naan ki
óó nakgen ók tóóóó maakη raa ki paac se, utu 'tea.*

²⁶ «Gótn se j'kaakη *Goon Deba ade bóoy maakη gapara ki ute tóóóη Raa ken wóor góóó kεlεη. ²⁷ Óó Goon Deba se ade kól *kóódn Raage óó naade utu 'tusn jee ken naan bεer tóóóóde, mεtn naan ken kaam sóó, gótn do naanη iin ro ki bini daar ro ki óó bini gótn mεtn raa daar ro ki.»

Isa aal naagη taara ute ko ba

²⁸ «Naase óndki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kóóódn taa-óóóó ðó dóób kamba se, naase 'jeelki ókki mεt-kijiri aanga óó bara óóóga góóó. ²⁹ Bin num naase kic bó, ken aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan óηsega góóó kaam-taarse ki. ³⁰ 'Booyki bεε, m'asen taada: jee duni

* 13:25 Eza 13.10 óó 34.4.

ki borse se 'kooy nan ey sum bo, nakgen se utu 'kaana. ³¹ Maakn raa ute do naanja se utu 'deele, num taar maam se 'kəŋ deel eyo.»

Raa kaliŋ ki sum bo jeel bii kaan *Goon Deba

³² «Num gan ken gen kaadiŋ ute biiŋ Goon Deba ano baa se, nam tap bo jeel eyo. Kəɗgen maakn raa ki kic lɛ jeel eyo, ɔ Goono kic bo, jeel eyo. Nam jeel biiŋ se, gətə. Ken jeel se, Bubu kaliŋ ki sum. ³³ Ōndki kəndə, ɔnte 'toodki bia, taa kaadn Goon Deba ade baa se, naase 'jeelki eyo. ³⁴ Kese tec aan gɔɔ debm baa baa mɛrtɛ. Naan ɔŋ been kaam ji jee tɛɗn naabiŋge. Nanja kic naan taadiŋ naabiŋ naabiŋa ɔ debm bɔɔbm taa doobo se naan taadiŋ ɔ ŋ'ɔnte toodn bia. ³⁵ Inŋki zɛɛɛ daayum, taa naase kic bo 'jeelki eyo kaadn ken mɛl bee ade baa se, ken naan bo 'kaan tɛger, daan bea, do-mɛtbɛeki, lɔ tanɔriŋa. ³⁶ Ōndki kənd ey num sɔm naan asen kaan kəŋ pirsil kaad ken naase utu toodki tood bia. ³⁷ Taar ken maam m'taadsen se, m'taadiŋ jeege tu paac: daayum inŋki zɛɛɛ.»

14

Jee magalge ɛnd tɛl kutn Isa

¹ Ōɔpga bii di sum bo, Yaudge 'tɛɗn *laa Paak ute laa mappan ɔk ɔɔm eyo. Gɔtn se *magal jee tɛɗn sɛrkɛ Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage je doobm an goon kəŋ Isa taa an baa tɔɔ. ² Naade taad ɔ: «J'ɔnte 'kəkiŋki bii laa ki, ey num jeege kiiŋ gen tɛɗn taara ɔ gətə tuju.»

*Mɛnda baado ɔt itir ro Isa ki
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)*

³ Isa baa maakn naan ken Betani ki ɔ kaad ken naan inŋ ɔs kɔsɔ maakn bee Simon ken k'danŋ debm bikidɪ se, mɛnda kalan baado uuno naka aan gɔɔ k-bɔkɔlɔ kalan ɔ nakŋ se ko bo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-bɔkɔl se k'danŋ *albatir*. Ō itir maak ki se itir salal ɔ ɔŋ ɔ k'danŋ *nard*. Mɛnd se baado tɔɔk k-bɔkɔlɔ se ɔ ɔy itir maak ki se do Isa ki. ⁴ Jee mɛtiŋgen inŋ gɔtn se aak se, maakde tuju ɔ baag taadn te naapa ɔ: «Gen dɪ jaay itir se naan tujiŋ bin se? ⁵ Itir se jaay k'baa k'dugiŋga num, ano baa te tamma cir kaar-mɔtɔ ɔ gursn se j'an nigiŋ jee daayge tu*!» Taa naan se bo naade taad taargen inŋ kusu ro mɛnd ken se.

⁶ Gan Isa deekden ɔ: «Mɛnda se ɔniŋki jɛlɛk, ɔnte 'tɛɛciŋki mindiŋa. Nakŋ naan tɛɗum maam ki se, nakŋ jig aak eyo. ⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ɔ ken naase 'jeki num adɛki kəŋ tɛɗn bɛɛ. Num gan maam se m'kəŋ kiŋ te naase daayum eyo. ⁸ Ey num, mɛnd se naan tɛɗga bɛɛ ken naan kəŋ tɛɗa. Ō itir naan ɔtum se daapunga roma ken tɛɗga num j'utu j'am kɔl maakn baad ki se. ⁹ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: do naanja ute magaliŋ se gɔtn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakŋ ken mɛnd se jaay tɛɗum se, jeege paac utu kɔsn maaniŋa ɔ saapm do nakŋ ken naan tɛɗn ese se.»

*Judas ut Isa
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)*

¹⁰ Judas Iskariot se, naan maakn jee mɛtn Isa ken sik-kaar-dio. Naan iin baa taad *magal debm tɛɗn sɛrkɛ Raage tu taa naan je aden taadn doobm ken naade an kəŋ Isa. ¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ɔ naade taadiŋga taad ɔ utu an kɛɗn gurs. Naan ken se, Judas baag je bo doobm an kutn Isa sum.

*Isa ɔl jee mɛtiŋ ki tɛɗden kɔsn gen *laa Paak
(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kɔr 11.23-25)*

* 14:5 Tamman kaar-mɔtɔ se aas te gursn debm ken tɛɗ naaba ɔŋ maakn baar ki.

¹² Bii deet deetn gen laa mappan ak aram eyo jaay aan se, bii ken se bo k'tojn gaan baatge gen laa Paak gen Yaujge. Jee metn Isa ki tond metin oo: «Kosn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹³ Gōtn se Isa ol maakn jeege tun metin ki se jeege dio, deekden oo: «'Baaki maakn gegēr ki oo ken 'baaki baa se, naase aakki doodn ute gaaba uuno kooyo dooc te maane se. Okki metina, ¹⁴ oo gōtn naan an kend maak ki se, 'taadki mel bee ki se okki debm dooy jeege oljeno, oo k'tond meti oo bee gay jaay bo naan an kosn kosn laa Paak te jee metin ki se? ¹⁵ Gōtn se naan asen taadn bee magala ken do bee ki raan, oo maakn bee ki se, nakinge paac aas kart. Gōtn ese bo ajeki tedn kosn gen laa Paak se.» ¹⁶ Ken jee metin ki jaay baa aan maakn gegēr ken ese se, naade oj nakge se paac aan goo ken Isa taaddeno. Gōtn se bo naade ted kosn gen laa Paak.

¹⁷ Ken aan teger gōto baa ak jin se, Isa baado ute jee metin ken sik-kaar-dio. ¹⁸ Ken naade jaay ing gōtn kos ki baag kos se, Isa deekden oo: «'Booyki bee, m'asen taada: maakse ki se, debm ing os kos te maam se bo utu am kutu.» ¹⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tuju. Gōtn se nana nana kic bo baag tond metn Isa oo: «Lo, nakn se tedn maam le?» ²⁰ Isa terlden oo: «Maakn naase ken sik-kaar-di se, debm ol kol jin maakn baay ki ute maam se bo, naana. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken *Raa taadno maakn Kitap ki, num gan oon deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo, bee kaca.»

Isa ed kosn taadn metn taar yona

²² Kaad ken naade os kos se, Isa uun mappa jin ki, toom Raa oo dup edin jeege tun metin ki deekden oo: «Ok aski, keese roma.» ²³ Ter naan uun *kooop dooc te totn koojn kaagn k'danin bin se jin ki, toom Raa, eddesina oo naade paac nana kic bo ak aaye aaye. ²⁴ Isa deekden oo: «Kese moosuma ken taad oo *Raa dookga ute naase. Moosn se ooy taa jee dena. ²⁵ 'Booyki bee, m'asen taada: totn koojn bin ese se, mootn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojn bin kiji se, *maakn Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kosn alib ki.

Isa taad oo Pier utu an baate

²⁷ Gōtn se Isa taad jeege tun metin ki oo: «Naase 'paacki utu amki kaan rese, taa Raa taadga taad maakn Kitap ki oo:
Maam m'utu m'taal debm gaam baatge,

oo baatinge se le utu 'kaan wooka.†

²⁸ Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kond naana, m'asen baa booy taa naan Galile ki.» ²⁹ Gōtn se Pier deekin oo: «Ken jee meti ki jaay aan resi paac kic bo, maam se m'ai kon res eyo.» ³⁰ Gan Isa terlin oo: «'Booy bee, m'ai taada: maakn noor ken jaaki se, kor koronjo 'kooy dool di ey sum bo, naai 'naajn dool mota 'deekn oo naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan Pier deekin oo: «Gōto! Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» Oo jee metin ken kuuy se kic bo paac taad aan goo gen Pier se.

Isa tond metn Raa Getsemene ki (Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

³² Naan ken se, naade aan got ken k'danin Getsemene. Ken naade aan se, Isa taadn jee metin ki oo: «Ingki gōtn ara, kor maam m'ade baa tond metn Raa se.»

³³ Naan ak baan te Pier, Jak oo Jan. Gōtn se nirlin baag teece oo taar maakin ki nan tak. ³⁴ Isa deekden oo: «Maam se maakum tujga oo nirlum teecga aan goo m'aki kooyo. Anum naase se ingki gōtn ara oo onten 'toodki bia.» ³⁵ Naan

† 14:27 Aak Zak 13.7.

iin̄ iik naan ki cəkə, ooc naan̄ ki əɔ baag tənd̄ mɛtn̄ Raa deek əɔ: «Kɛn̄ naai 'je num, kaadn̄ dubar kɛn̄ utu kaan̄ dom ki se, iikin̄ naatn̄ dəkə.» ³⁶ Naan̄ tɛrl̄ taad̄ daala əɔ: «Abba, Bua, nak̄j̄ əɔn̄ ciri naai ki se, gətə. Iikum̄ *kəəpm̄ dubar se rom ki naata. Num gan̄ 'tɛd̄ aan̄ gəɔ kɛn̄ naai maaki jen̄ ro ki, aan̄ gəɔ kɛn̄ maam̄ ɓo m'je se eyo.» ³⁷ Kɛn̄ naan̄ tɛrl̄ ɓaado əɔj̄ jee mɛtin̄ ki se, kaamde əkga bia. Naan̄ deek Simon Pier ki əɔ: «Simon, naai 'tood̄ tood̄ bi la? Lɛr̄ kalan̄ kic̄ ɓo naai əɔj̄ aasin̄ te gen̄ kinḡ zɛɛr̄ ey ne? ³⁸ Naase ingki zɛɛr̄ɛ, 'tənd̄ki mɛtn̄ Raa, taa naase aki kooçn̄ maak̄j̄ nak̄j̄ naam̄ ki eyo. Maak̄j̄ debkilimi se je tɛdn̄ nak̄j̄ bɛɛ, nabo daa ron̄ ɓo əɔj̄ aasin̄ eyo.»

³⁹ Tɛr̄ Isa iik naan̄ ki cəkə daala, ɓaa tənd̄ mɛtn̄ Raa, naan̄ inḡ dɔɔl taar̄ ese sum. ⁴⁰ Kɛn̄ naan̄ ək̄ tɛrl̄o daal se, ɓaado əɔj̄ jee mɛtin̄ ki tood̄ tood̄ bia əɔ kɛn̄ bi əkde se, kaamde kic̄ əɔj̄ aak̄ eyo. Gətn̄ se taar̄ naade an̄ taad̄ kic̄ ɓo jeel eyo. Isa ək̄ tɛrl̄ ɓaa tənd̄ mɛtn̄ Raa daala. ⁴¹ Kɛn̄ naan̄ tɛrl̄ ɓaado əɔj̄de gen̄ k-mətəge se, deekden̄ əɔ: «Maak̄j̄ tood̄n̄ bise ki se naase utu 'tood̄ 'təɔlki təɔl̄ kəərsɛ rək̄ la? Bɛɛga, kaadn̄ aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an̄ kək̄j̄ kəl̄ ji jee tɛdn̄ *kusinge tu. ⁴² Iin̄ki, k'ɓaaki! Aakki, debm̄ am̄ kut se aanga!»

Isa j'əkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

⁴³ Kɛn̄ Isa utu taad̄ nan̄ te taarin̄ ey sum ɓo, gətn̄ se Judas aana; naan̄ se maak̄j̄ jeege tun̄ mɛtn̄ Isa kɛn̄ sik-kaar-dio. Naan̄ ɓaado ute dɔɔl jeege dɛna mɛtin̄ ki kɛn̄ ək̄ gərd̄-jɛrldege əɔ te sirddege. Jee se, *magal jee tɛdn̄ sɛrke Raage tu, jee jeel taad̄n̄ tək̄j̄ mɛtn̄ Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge ɓo əldeno. ⁴⁴ Judas, naan̄ ɓo debm̄ utu kutn̄ Isa se, taadga taad̄ jeege tun̄ ese se əɔ: «Debm̄ jaay maam̄ m'an̄ baam̄ kəkə əɔ m'kaay ciilin̄ se ɓo, kɛse ɓo naana! Ək̄ 'ɓaansin̄ki əɔ 'bəəbin̄ki jiga.» ⁴⁵ Kɛn̄ Judas jaay ɓaado aan̄ se, naar̄ ɓaa cɛɛ Isa ki əɔ deekin̄ əɔ: «Debm̄ dooyje!» Gətn̄ se naan̄ baam̄ əkina əɔ aay ciilina. ⁴⁶ Jee kuuy k'ɓaado tɛl se əɔ iij-əkina. ⁴⁷ Num maakde ki se, deb̄ kalan̄ əɔd̄o gərd̄-jɛrlina, əḡ gaan̄ te bi debm̄ tɛdn̄ naabm̄ magal debm̄ tɛdn̄ sɛrke Raa ki se. ⁴⁸ Gan̄ Isa deekden̄ əɔ: «Naase 'teeckiro ute gərd̄-jɛrlsege əɔ te sirdsege se, aan̄ gəɔ 'ɓaakiro kək̄j̄ debm̄ ɓoogo. ⁴⁹ Ey num ɓii-raa maam̄ m'tingo ute naase daan̄ bəər̄ *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, nabo naase əɔj̄ əkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'ɓaamkiro kəkə se, taa taar̄ k'raan̄j̄no maak̄j̄ Kitap ki do dək̄in̄ se, 'kaan̄ doobin̄ ki.» ⁵⁰ Gan̄ gətn̄ se, jee mɛtin̄ ki paac̄ baatina əɔ aan̄ rɛsina. ⁵¹ Anum, gətn̄ se goon̄ kəɔɔ̄ kalan̄ bini ək̄ mɛtn̄ Isa əɔ naan̄ aal̄ kal̄ kuulu sum ɓo ron̄ ki. Jee se əkina, ⁵² nabo naan̄ an̄ əɔj̄de kalin̄ jide ki, aan̄ ɓaa mɛt-beere.

*Isa j'ək̄ k'ɓaansin̄ naan̄ magal Yaudge tun̄ *jee kaak̄j̄ mɛtn̄ taarge*

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

⁵³ Naade ək̄ ɓaan̄ te Isa ɓee *magal debm̄ tɛdn̄ sɛrke Raa ki. Gətn̄ se magal jee tɛdn̄ sɛrke Raage tu, magal taa ɓee Yaudge ute jee jeel taad̄n̄ tək̄j̄ mɛtn̄ Ko Taar Raage se, paac̄ tus gətn̄ ese. ⁵⁴ Pier əko mɛtn̄ Isa daande goon̄ dəkə, ɛnd̄ ɓaa bini aan̄ daan̄ bəər̄ ɓee magal debm̄ tɛdn̄ sɛrke Raa ki. Gətn̄ se naan̄ inḡ riib̄ riib̄ poodo te jee tɛdn̄ naabge.

⁵⁵ Anum magal jee tɛdn̄ sɛrke Raage tu, ute magal Yaudgen̄ kuuy paac̄n̄ jee kaak̄j̄ mɛtn̄ taarge se, naade je təl̄ taara do Isa ki taa an̄ kək̄j̄ mindin̄ num, j'an̄ ɓaa təɔɔ, nabo naade əɔj̄ te taar̄ d̄im̄ eyo. ⁵⁶ Ey num saad̄ge dɛna ɓaado təlin̄ taar-kəəɔ̄ doŋ̄ ki, nabo saad̄dege ək̄ mɛtn̄ naap̄ eyo. ⁵⁷ Jee mət̄inge uun̄ taar̄ mɛt̄ ki eyo, əlin̄ doŋ̄ ki taa an̄ kək̄j̄ mindina, deek əɔ: ⁵⁸ «Naaje k'booyo naan̄ taad̄ əɔ: «*Bee Raa kɛn̄ jeege ɓo iin̄in̄ te jide se, maam̄ m'an̄ tək̄j̄ naatn̄ əɔ daan̄ ɓiige tun̄ mətə se, maam̄ m'kiin̄ kɛn̄ kuuy gətin̄ ki. Bee maam̄ m'an̄ kiin̄ se, jikilimge ɓo an̄ kiin̄ te jide eyo.» ⁵⁹ Ute naan̄ se kic̄ ɓo, saadgen̄ ɓaado

taad taar se, taarde ak metn naap eyo. ⁶⁰ Gōtn se magal debm tēdn serke Raa ki se iin daar daan jeege tu əd tōnd metn Isa əd: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tōli doi ki se?» ⁶¹ Gan Isa do dek əd terlin taar dim eyo. Ter magal debm tēdn serke Raa ki tōnd metin daala əd: «Naai bo *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tōmin se la?» ⁶² Isa terlin əd: «Yee, kese maama. Əd naase utu aki kaakj *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki əd ken naan ade bəy se ade king do gapar ki.» ⁶³ Gōtn se magal debm tēdn serke Raa ki, iin nεpm te kalinge əd deek əd: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala!» ⁶⁴ Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki əki di?» Jee gōtn ese paac əjin bəwə doŋ ki əd: «Naan se nakin yoa!» ⁶⁵ Jee metinge baagin tupm booro roŋ ki, teelin kaamina, tōndin ute kutupu əd tōnd metin əd: «'Taadjen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tōndi se, nanja?» Gōtn se asgarge kic bo ak baansina əd tōndin metn bin ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Kaad ken Pier jaay utu neŋ daan bəwə ki se, maakj mēndge tun jee tēdn naabm *magal debm tēdn serke Raa ki se, deb kalan baado. ⁶⁷ Ken naan aak Pier ing riib riib poodo se, gōtn se naan əndin kaama tak, deekin əd: «Bere, naai kic bo debm Isan kəf Nazaret se.» ⁶⁸ Gōtn se Pier baag naaja deek əd: «Gaabm se maam m'jeelin eyo əd taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ak metin eyo.» Gōtn se Pier iin teec naatn baa maakj bee ken taa doob ki. [Gan gōtn se sum bo kəwəŋə əd əy]†. ⁶⁹ Num mēnda se terl aakiŋa əd baag taadn jeege tun ing gōtn ese əd: «Gaabm ese kic bo metn naade!» ⁷⁰ Gan Pier terl naaj daala. Ter cəkə sum bo, jee ing gōtn ese deekin daala əd: «Deer deer, naai se metn naade, taa naai kic bo kəf Galile.» ⁷¹ Num Pier baag naam taarin əd: «Bere, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ə: gaabm se maam m'jeelin eyo əd ken m'taadga taar-kəwə kic bo əŋ Raa am naama.» ⁷² Gan gōtn se sum bo kəwəŋə əd əy gen k-dige əd Pier naar saap do taar ken Isa taadino əd: «Kəwə kəwəŋə kəy dəəl di se, naai am baatn dəəl mətə.» Gōtn se naan saap do taar ken se, naar teeco əd baag keeme.

15

Isa j'ək k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Tanərin nərin se, *magal jee tēdn serke Raage tu, ute magal taa bee Yaudge əd jee jeel taadn təkj metn Ko Taar Raage, naade se bo magal Yaudgen *jee kaakj metn taarge, naade paac tus taad dək taarde kalan. Ken naade taarde tēd kalan se, gōtn se əl k'j'ək k'dək Isa əd ək baa εdin Pilat ki. ² Ken naade aan se, Pilat tōnd metn Isa əd: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin əd: «Yee aan gəwə ken naai 'deekin se.» ³ Magal jee tēdn serke Raage tu se tōlin taarge dēna doŋ ki taa əŋ kəkj mindina. ⁴ Ter Pilat tōnd metin daala əd: «Naai 'terlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kəkj mindi se?» ⁵ Num gan Isa terlin te taar dim eyo. Ken Pilat aakin se, əkin taad eyo.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, jeege se baado tōnd metn Pilat əd j'əwə j'əlden debm dangay kalan ken naade jenga ro ki. ⁷ Naan ken se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'əkin dangay ki te sawarge. Kaad ken jeege teec sawar se, naade təwəga deba. ⁸ Gan bii ken se sum bo, jeege dəwə ook əŋ Pilat əd tōnd metin əd ade kəwədn debde kalan aan gəwə ken naan ŋ'lee

† 14:68 Taara se maakj kitapge tun metinge se gətə.

ḡ'teḡa. ⁹ Pilat terlden ḡḡ: «'Jeki m'asen kḡḡḡn kḡl Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, ken *magal jee teḡn serke Raage tu jaay ḡk ḡaanḡo ute Isa se, naade teḡteḡmaak-kilimi ḡo ron ki. ¹¹ Anum magal jee teḡn serke Raage tu ḡl meḡn jee ḡenge ḡḡ k'tḡnd meḡn Pilat num, taa j'aden kḡḡḡn kḡl Barabasi. ¹² ḡḡ jeege se, Pilat tḡnd meḡde daala ḡḡ: «Num gaabm naase 'ḡanḡnki Gaar Yaudge se, m'an teḡn m'ḡḡ ḡi?» ¹³ ḡḡḡn se, ter jeege ḡḡḡ ḡḡy caa ḡḡ: «Naan se, 'tup 'tḡḡḡn ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat terlden ḡḡ: «Naan tap ḡo tujga ḡi?» Num ḡan jeege se tḡḡy ḡḡk taara ḡḡ eyo ḡḡ: «Naan se, 'tup 'tḡḡḡn ro kaag ki!» ¹⁵ Pilat je raapm maakḡ jee ḡenge se, ḡl k'ḡaa k'j'ḡḡḡ j'ḡlden Barabas. ḡan ḡen Isa se, naan ḡl k'j'ḡḡḡḡn ute meḡeḡe ḡḡ ḡk ḡḡḡn asgarge tu taa j'an ḡaa tupm tḡḡl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo meḡn Isa ki

¹⁶ Asgarge ḡk ḡaan te Isa daan ḡḡḡ ḡee ken maak ki ḡḡ ḡee se ḡen magal taa naan ḡḡḡn ese. ḡḡḡn se naade ḡanḡo ḡḡḡl asgarge paac. ¹⁷ Naade uun uusiḡ kal gaariḡe aac ḡon ḡḡ uj ḡaapo jeeke* ḡen kḡḡḡḡḡḡ, ḡaado ḡḡḡḡḡn ḡon ki. ¹⁸ Naade baagiḡ teḡn tḡḡse ḡḡ: «Tḡḡse naai ki, Gaar Yaudge!» ¹⁹ ḡan ḡḡḡn se, naade tḡḡḡḡḡn ḡon ki te kaagiḡ tec naala, tupiḡ ḡooro ron ki, ḡaado terge ḡḡ no naaniḡ ki. ²⁰ Ken naade tooyiḡ koogo meḡiḡ ki aas se, kal aac ḡon se naade ḡḡḡḡḡn naatn ḡḡ tuusiḡ kal naange ḡḡḡḡ ki jaay ḡk ḡaansiḡ naata, taa j'an ḡaa tupm tḡḡl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

²¹ ḡḡḡn se, gaaba kalan k'daniḡ Simon kḡḡ Sireḡ. Naan se bubm Alekzander te ḡen Rupus. Naan iino naatn ḡḡ deel deel te ḡoobm se. Asgarge ḡkiḡ taa tḡḡḡ ḡen kuun kaagiḡ j'an tupm Isa ro ki se. ²² Naade ḡk ḡaan te Isa ḡḡ ken k'daniḡ *Golgota*; Golgota se je ḡeekeḡ ḡḡ: ḡḡḡn kaadn do deba†. ²³ Naade eḡiḡ tḡḡn kooḡḡ biḡ ḡeep te dawa k'daniḡ mir, ḡan Isa baate kaaye. ²⁴ ḡḡḡn se, naade tupiḡ ro kaag ki ḡḡ uun ḡaariḡ raan ḡḡ kalinge se, asgarge teḡḡḡn salatia jaay ḡo nigina ḡḡ debm oociḡga ḡo uunu uunu. ²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn meḡ ki. ²⁶ Naade tupiḡ aas se, raan ḡḡḡn kaam ḡon ki meḡn taar ken naade ansiḡ tḡḡḡ, naade raan ḡḡ: Kese ḡo Gaar Yaudge. ²⁷ Naade iin tup jee ḡoogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'daariḡ do ji daamiḡ ki ḡḡ deb kalan k'j'uun k'daariḡ do ji jeeliḡ ki. ²⁸ [‡]

²⁹ Jee deel deel ḡḡḡn se jaay ḡaar aakiḡ se, naade siik ḡode ḡḡ naajiḡ ḡḡ: «Waya! Naai ḡo debm ḡḡ 'tḡḡkeḡ *Bee Raa ḡḡ an kiin kuuy daan ḡiige tun mḡḡḡ se, ³⁰ aaj roi mala; 'ḡḡḡ do kaag ki se naata!» ³¹ *Magalgen jee teḡn serke Raage tu ute jee jeel taadn tḡḡkeḡ meḡn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa ḡḡ tooyiḡ koogo meḡiḡ ki ḡḡ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, ḡḡ aasiḡ ḡen kaajiḡ ro naan mal eyo. ³² Naan *al-Masi ken Gaar *Israelge ḡey se, ḡ'ḡḡḡḡḡ naatn ḡḡḡse ro kaag ki ḡḡ ken naaje jaay j'aakiḡga naan ḡḡḡyoga num, j'kaal maakje ḡon ki.» Jee ḡooggen k'tup k'tḡḡḡde do kaagge tun ceḡsn Isa ki se kic ḡo naajiḡga.

Isa ooyga

³³ Ken kaada jaay aas katar tir se, do naanḡa te magaliḡ se ḡḡḡḡ ḡaa teḡ ilim dib bini aan katar do teḡer ki. ³⁴ Aan katar do teḡer ki se, Isa ḡḡḡḡḡḡ makḡḡn ute taar naaniḡga ḡḡ: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je ḡeekeḡ ḡḡ: *Raama, Raama, naai 'resum ḡen ḡi?*§

* **15:17** Jeeke se laatin gaariḡe. † **15:22** Golgota se kḡsn baata ḡḡ ken aakiḡ num tec aan ḡḡḡ kaadn do deba. ‡ **15:28** Kitap ḡen meḡiḡge ziidn naan se: Taa naan se ḡo, taar ken Raa taadn maakḡ Kitap ki se aanga te ḡoobiḡga ken taadn ḡḡ: «Naan se, j'aakiḡn aan ḡḡḡ debm kusiḡga daan jee kusiḡge tu.» Aak Eza 53.12 ḡḡ Luk 22.37 kici. § **15:34** Aak KKR 22.2.

³⁵ Maakŋ jeege tun daar gōtn ese se kēn booyiŋ naan taad bin se, jee mētinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!» ³⁶ Gōtn se deb kalan aan ɔɔ baa uuno naka kalan kēn uun maane, ɔlin maakŋ tōtn koojŋ bin kēn mooyo jaay, uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa ŋ'suubu. Ter deek ɔɔ: «Ŋŋki jaay sōm j'aakiŋki, kēn Eli jaay utu ade baa an bōoyiŋ naatn ro kaag ki se num.» ³⁷ Gōtn se, Isa ɔɔd ɔɔy makōŋ ɔɔ koŋ teece.

³⁸ Naan kēn se, kal deer k'gaan maakŋ *Bee Raa se, nēpo raan bini aan naan ki tak. ³⁹ Bubm asgarge kalan kēn daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa ɔɔd ɔɔy ɔɔ kaakŋ naan aak kooyiŋ se, deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!» ⁴⁰ Gōtn se mēndge daar dōkō ɔɔ aakiŋa. Maakde ki se Mari kēn iŋo Magdala ki, Mari ko Jakŋ baata te gen Yoze ɔɔ ute mēnda roŋ Salome. ⁴¹ Kēn Isa utu Galile ki se, naade leedo te naana ɔɔ tēdiŋo naaba. Gōtn se mēndgen kuuy kic dēna baado te naana Jeruzalem ki tēle.

Isa j'olin baadn

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii kēn se ɔo, Yaudge daap daap rode gen *ɔii sebitn kēn 'baagŋ tēger kēn gōtō ɔkga jŋ se. Kēn kaadn tēger jaay aan se, ⁴³ gaaba kalan bini kōd Arimate roŋ Yusup baado. Maakŋ magal Yaudge tun jee lee kaakŋ mētn taarge se, naan kic ɔo debm k'jeel jeel gōtiŋa. Ōo naan kic iŋg aak kaak kaam *maakŋ Gaar Raa kēn utu 'kaan se. Naan aay kaamiŋ baa end ɔŋ Pilat ɔɔ tōnd mētiŋa taa an kōŋ ro Isa se naan an baa kōl maakŋ baad ki. ⁴⁴ Kēn Pilat jaay booy j'ɔo Isa ooyga se, ɔkiŋ taad eyo. Naan ɔl k'daŋo bubm asgarge tōnd mētiŋ ɔɔ: «Isa ooy se daaniŋ dōkga la?» ⁴⁵ Kēn bubm asgarge jaay deekiŋ ɔɔ: «Yee» naan kēn se jaay Pilat ɔŋ Yusup baa ɔɔd ro Isa. ⁴⁶ Num Yusup iŋg dugo kal duubu, bōoyo ro Isa naatn ro kaag ki ɔɔ teeliŋ te kal se, uun ɔlin maakŋ baad kēn j'ɔŋ ko ɔo j'ud k'daapiŋa ɔɔ dircil aaliŋ kō taar ki. ⁴⁷ Mari kēn iŋo Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gōtn j'ɔl j'aalsiŋa.

16

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

¹ Kēn *ɔii sebit jaay deel se, Mari kēn iŋo Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakŋ oot nijimi gen baa kōtn ro Isa ki aan gōo kēn Yaudge lee tēda. ²⁻³ Num ɔii dumas* ki tanōriŋ nōriŋ, naade iŋg baa baa taa baad kēn j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ɔɔ: «Naŋa jaay ajeki dircil ko taa baad ki se?» Kēn naade jaay aan taa baad ki se, kaada utu ooko kooko. ⁴ Kēn naade jaay uun kaamde aak se, ko taa baad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bēe eyo. ⁵ Kēn naade aan se, end maakŋ baad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kōdō iŋg ute kaliŋ raap raapo. Kēn naade aakiŋ se, dōrlō ɔɔ nirlde teece. ⁶ Gaŋ goon kōdō se taadden ɔɔ: «Ŋŋten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kōd Nazaretn kēn k'tup k'tōliŋ ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gōtn ara se, naan gōtō. Aakki tu, kēse ɔo gōtn kēn j'ɔl j'aalsiŋa. ⁷ Bin num, 'baa 'taadki Pier ki te jee mētn Isa kēn kuuy se ɔki: naan se ɔndsenga naana, asen baa booy taa naan Galile ki. Gōtn naane se ɔo, naase anki 'baa kaaka, aan gōo kēn naan taadseno.» ⁸ Naade teec aan ɔŋ taa baada taa naade se nirlde teecga ɔɔ rode kic ɔo ɔk marga jēg jēg. Kēn beere ɔkde se, taar dīm kic ɔo naade ɔŋ taad nam ki eyo.

Isa teec naan jeenge tu

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

* **16:2-3** Maakŋ suuk kalan ki se ɔii dumas se ɔo ɔiin baag deet deet.

†⁹ Isa duro daan yoge tu se ɓii dumas ki tanɔɔriŋ nɔɔriŋ. Deet deet se naan teec naan Mari ken iino Magdala ki, naan ɓo ken Isa tuuriŋo sitange cili ron ki. ¹⁰ Mend se ɓaa taad jeege tun tingo te Isa ɔɔ ken naan ɔŋde se, naade maakŋ kɔl do ki ɔɔ ing eem keeme. ¹¹ Ken naade jaay booy taar naan taadden ɔɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔɔ naan mala aakiŋoga ute kaamiŋ se, gan jee se baate tookŋ taariŋa.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, jee metiŋ ken dio ɓaa ɓaa ɓee naata. Ken naade jaay ɓaa ɓaa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy. ¹³ Jee se terl ɓaado taad jeegege tun kuuy ɔɔ jee se kic ɓo naade baate tookŋ taarde.

¹⁴ Ter Isa ɓaado teec naan jee metiŋ ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade ing ɔs kɔsɔ. Gɔtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔɔ taa do-mɔŋgden ken ɔlde naade baate tookŋ taar jeegegen ɓaado taadden ɔɔ naan duroga ɔɔ naade aakiŋga te kaamde se. ¹⁵ Naan taadden ɔɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶ Debm took aalga maakiŋ se j'an *batizi ɔɔ naan kɔŋ kaaja, num debm baate tookŋ kaal maakiŋ le ɓɔɔr utu kɔŋ don ki.» ¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔŋ tuur sitange te roma ɔɔ naade kɔŋ taadn taar naanŋen kuuy. Naade tɔkŋ wɔɔjge te jide ɔɔ ken aayga kaagŋ tɔɔlɔ kic ɓo, ade kɔŋ tɛdn dim eyo. Naade tɔnd jidege do jee kɔɔŋge tu ɔɔ jee kɔɔŋge 'kɔŋ lapiya. Kese ɓo nakŋ-kɔɔbgen naade tɛda.

*Isa ɔk terl gɔtn *Raa ki*

¹⁹ Ken Meljege Isa jaay taad nan taariŋ se, Raa uun ɓaansiŋ maakŋ raa ki ɔɔ naan ing do ji daamiŋ ki. ²⁰ Ɔɔ jee metiŋ ki se ɓaa gɔtɔ ɓaa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. Ɔɔ Melje Isa noogde maakŋ naabde ki, naade tɛdga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

† **16:8** Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakŋ kitapge tun metiŋge se taar se gɔtɔ.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Luk Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Luk

Luk kɛn raan Labar Jigan ese se, naan bo debm kɛn raan kitapm ɣɛn Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakɲ kitap kɛn deet deet kɛn naan raanɲo se, naan raan mɛdɲ Teopil ki ɔ utɛ doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo ɔ naade taad taar Grɛk. Naan taad tɔɔkden mɛtn taar nakgen naade jeel ɔk mɛtɲ eyo utɛ king Yaudge. Bin bo jeegen Yaudge ey gɔtɔ baa se paac se 'jeele Isa se naan bo Mɛl Kaajde. Maakɲ raanɲ ki se, nakɲ kɛn naan ɔɲɲɲ jiga cir paac se, mɛtn taar kɛn Isa dooy jeege utɛ kingɲa naan ɔ: Raa ɔlo goonɲ Isa al-Masi se taa kaajɲ jeegen kɛn tookɲ taariɲa. Jee kɛn jeege aalde maak ki ey se, Isa ɔkden ɔɲɲɔ aan gɔɔ: jee kusɲge, gaan sɛɛmge, jee daayge, jee kɔɔɲge ɔ mɛrtge. Jee al-Masigen Luk raandɛn taar ara ese se, jee mɛtɲge jee maalge. Taa naan se bo naan raande mɛtn taarge dɛna kɛn Isa taad taa maala, aan gɔɔ mɛtn taar kɛn j'ɔɲɲɲ maakɲ kon 12.16-21 ɔ kon 16. Taa naan se bo, Luk taad jee al-Masige tu ɔ maalde se k'tɛdn naabm Raa ɔ k'noogɲ jeege. Maakɲ kitapɲ ki se Luk taad ɔ: Isa se naan bo Mɛlɛ.

*Mɛtn Taar Jigan ɣɛn Isa *al-Masi kɛn Luk raanɲo (Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dɛna raanɲoga mɛtn taar nakgen deel daanjege tu se. ² Jeegen baado taadjeki mɛtn taar nakgen deel ese se ɔ naade se bo jee saadgen mɛtn-jiki aako utɛ kaamde, bɔrse naade se bo kɛn tɛdga jee lee wɔɔk taar *Raa se. ³ Taa naan se bo, Jaamus, gɔtn nakɲ se jaay uuno mɛtɲ sum se, maam m'tuuro mɛtɲ tak tak jaay bo maakiɲ tɔɔlumi ɔ m'je m'aisɲ raan te doobiɲa. ⁴ Bin bo do nakge tun k'taadɔ mɛtɲ se, naai 'jeele kɛse bo taar mɛt ki.

**Kɔdn Raa baado taad taar koojɲ Jan-Batist*

⁵ Kaad kɛn *ɛrɔd ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tɛdn sɛrke Raa ki k'danɲɲ Zakari. Naan se mɛtn jee Abiage ɔ mɛndɲ se ronɲa Elizabet; naan kic mɛtɲɲɲ ɣɛn *Aarunge. ⁶ Naaden di se paac jee bɛɛ naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ɔ nakgen kɛn Raa ɔ k'tɛd se, naade paac tɛdɲ te doobiɲa. ⁷ Gan naade se ɔk gaange eyo, taa mɛndɲ Elizabet se mɛndkarta ɔ naade di se lɛ paac gɔɔlga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki utɛ jeenge ɣɛn baa tɛdn *sɛrke maakɲ *Bee Raa ki. ⁹ Aan gɔɔ jee tɛdn sɛrkgen naan Raage tu kɛn lee tɛd do dɔkiɲ se, kɛn kaadɲ jaay aanga num, naade bɛɛr ɔɔd deb kalan te salatia ɣɛn baa kɛnd bɛɛ Mɛljege tu Raa ki ɔ taa 'baa tɔɔcn nakɲ oot nijim naanɲ ki. ¹⁰ Kaad kɛn jaay Zakari ɛnd maakɲ Bee Raa ki ɣɛn tɔɔcn nakɲ oot nijim se, jee dɛn se ing naatn eem keem Raa. ¹¹ Gɔtn se, kɔdn Mɛljege Raa teec naan Zakari ki ɔ naan daar do ji daam ki gɔtn kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijim se. ¹² Kɛn Zakari jaay aakiɲ se, nirliɲ teece ɔ bɛere ɔkiɲa. ¹³ Gan kɔdn Raa deekiɲ ɔ: «ɔntɛ 'bɛere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mɛndi Elizabet se utu ai koojɲ goon gaaba ɔ naai an kɔnd ron Jan. ¹⁴ Goon se ai tɛdɲ naai maaki utɛ raapm dɛn aak eyo ɔ bii koojɲ ki se, jeege dɛna maakde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taa naan se utu 'tɛdn debm magala naan Mɛljege tu. Tɔtn koojɲ biɲ utɛ tɔtn te ɔrɔmiɲ se, naan 'kaay eyo. Num kɛn naan utu maakɲ kon ki sum bo, Raa utu an doociɲ te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan an tɔɔdn baa utɛ gaan *Israelge dɛna naan Mɛlde Raa

ki. ¹⁷ Ɔo naan̄ utu 'lee naan Raa ki ute tɔɔŋɔ *Eli ɔo ute Nirl Raa ken booyo don̄ ki se, taa naan̄ 'tedn̄ bubge ute gaange se 'kɔkɔ taasa ute naapa, ɔo jeegen ken baate tookɔ taar Raa se le, naan̄ aden̄ terl̄ maakde 'tedn̄ jee ken ted̄ nakge ute doobina. Bin jaay bo, naan̄ 'tedn̄ jeege se 'daap rode gen booy Mɛlde.»

¹⁸ Zakari deek kɔdn̄ Raa ki ɔo: «Naan̄ se maam m'an̄ m'jeelin̄ m'ɔo dɔo? Taa maam le m'gɔɔlga ɔo mendum kic le gɔɔlga gɔɔlo.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔo: «Maam bo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tedn̄ naabina. Naan̄ bo ɔlumo taa m'taadn̄ te naai ɔo m'ai taadn̄ labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan̄ gɔo naai uun te taarum ey se, naan̄ ki se, naai 'booyo, naɔo 'kɔn̄ taadn̄ taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan̄ doobin̄ ki.»

²¹ Kaad ken se jee den̄ se in̄g aak kaamina ɔo nakɔ se deel dode ken Zakari end maakɔ Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd ey se. ²² Ken naan̄ teeco sum se, naan̄ ɔn̄ taad taar eyo. Naan̄ ken se, jee den̄ se saap jeelga ɔo Zakari aakoga ne dim̄ maakɔ Bee Raa ki. Ken naan̄ jaay teeco se, naan̄ taad te jin̄a, ɔn̄ taadga ute taarin̄ ey sum. ²³ Ken bii tedn̄ naabin̄ jaay aas se, Zakari ɔk terl̄ ɔaa been̄ ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mendiñ Elizabet ted̄ mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakɔ laap ken mii se, naan̄ ɔy ron̄ maak ki ɔo taad te maakin̄ ɔo: ²⁵ «Kese bo bɛɛ ken Mɛlum tedum maam ki ɔo sɔkɔnum se, naan̄ ɔodumsinga naatn̄ naan̄ jeege tu.»

**Kɔdn̄ Raa taad metn̄ taar koojn̄ Isa
(Mt 1.18-23)*

²⁶ Ken Elizabet jaay uun maaka ɔo ɔk laapa mɛɛɛ se, ter Raa ɔlo kɔdn̄ Gabriel daala taa naan̄ Galile ki, maakɔ gɛgɛr ken k'dan̄in̄ Nazaret, ²⁷ gɔtn goon mend ki. Ɔo goon mend se jeel te gaab eyo. Naan̄ se ron̄ Mari, gaabm keesin̄ se ron̄ Yusup ɔo Yusup se, naan̄ metjil *Daud. ²⁸ *Kɔdn̄ Raa end ɔnin̄ been̄ ki ɔo deekin̄ ɔo: «Tɔɔse Mari, naai se ɔn̄ maaki raapm sakan̄. Taa Mɛljege Raa se naan̄ tediga bɛɛ ɔo naan̄ utu te naai.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar ese se, taar se deel don̄a ɔo naan̄ taad te maakin̄ ɔo: «Kese bo tedn̄ tɔɔsn̄ ɔo dɔo bini?» ³⁰ Kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔo: «Mari, ɔnte gen beere, taa naai se ɔn̄ga bɛɛ naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tedn̄ mendkaama utu 'koojn̄ goon gaaba ɔo goon se an̄ kɔnd ron̄ Isa. ³² Naan̄ utu 'tedn̄ magala naan Raa ki ɔo j'an̄ dan̄in̄ Goon Raa Taaro. Mɛljege Raa utu an̄ kedn̄ gaar ɔugin̄ Daud. ³³ Naan̄ 'kɔsn̄ gaara gen daayum do gaan *Israelge tu ɔo gaar naan̄ se 'kɔn̄ nan̄ eyo.» ³⁴ Mari tɔnd metn̄ kɔdn̄ Raa ɔo: «Nakɔ se tap bo 'tedn̄ ɔo dɔo? Maam le m'jeel te gaab ey ɔortɔ.» ³⁵ Kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔo: «*Nirl Salal utu ade booy doi ki, ɔo tɔɔŋɔ Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlin̄ bat. Taa naan̄ se bo, goon naai an̄ kooj se 'tedn̄ goon *salal ɔo naan̄ se j'an̄ dan̄in̄ Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic bo do gɔolin̄ ki se, tedga mendkaama ɔorse ɔkga laapa mɛɛɛ. ³⁷ Bɛɛɛ, ne dim̄ jaay ɔon̄ Raa ki se, gɔto.» ³⁸ Gɔtn se Mari deek ɔo: «Maam se m'bul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. Ɔn̄ 'tedn̄ aan̄ gɔo ken naai 'taadum ro ki se.»

Ɔo gɔtn se kɔdn̄ Raa iin̄ ɔnin̄a.

*Mari ɔaa kaakɔ Elizabet
(1Sam 2.1-10; KKR 113)*

³⁹ Naan̄ ken se, Mari naar ook ɔaa maakɔ koge tun taa naan̄ Jude ki maakɔ gɛgɛr ki kalan̄ bini. ⁴⁰ Naan̄ ɔaa end bee Zakari ki ɔo ted̄ tɔɔse mendiñ Elizabet ki. ⁴¹ Ken Elizabet jaay booy tedn̄ tɔɔsn̄ Mari se, goon maakin̄ ki kic bo baag tɔɔbm ron̄a ɔo *Nirl Salal se dooc maakɔ kon̄ Elizabet. ⁴² Gɔtn se naan̄ ɔod̄ ɔoy makɔn̄ ɔo deek Mari ki ɔo:

«Maakɔ mendge tu se,
naai sum bo ken Raa tediga bɛɛ cir paac

᠔᠔ goon ken maaki ki se kic ᠖᠐, Raa tēdinga bēēna!

⁴³ Maam ara ᠖᠐ m'naṅa kaca jaay ᠖᠐

ko Meluma ᠖aado ᠖aa gōtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: ken jaay maam booy tēdn tōsn naai sum se, goon maakum ki kic ᠖᠐ maakiṅ ᠖aa raapo ᠔᠔ baag tōbm maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar ken Meljege taadi se, taa nakṅ naan taadi se utu 'kaan ᠔oobiṅ ki.»

Mari tōm Raa ute kaa

⁴⁶ Gōtn se Mari deek ᠔᠔:

«Maam se *m'nook Melum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum ᠔ooc te maak-raapo do Raa ki; naan se Mel Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'buliṅ ken jeege aalum maak ey se, naan saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adega tooj paac se,

utu am danum mēnd maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se tēdumga nakgen bēē den aak eyo

᠔᠔ ro naan se, ro ken *salal.

⁵⁰ Daayum naan tēd bēēna do jeege tun ᠖eerin.

⁵¹ Raa se taadga tōgina

᠔᠔ jee ken magal rode se, naan wōakdenga.

⁵² Gaaringen tōgṅ k'jeel jeel gōtde se,

naan tuurdege naatn maakṅ gaardege tu.

Num gan jee ᠔᠔p rode baat se, naan uundega rode raan.

⁵³ Jee ᠖᠐ tōlde se, naan ēddenga kōs᠔ ute maraadde

᠔᠔ jee maalg se le, naan tuurdega te jide sik.

⁵⁴ Raa se naan dirig te gen tēdn bēēn jeenge tu eyo

«᠔᠔ naan ᠖aadoga noogṅ jee tēdn naabiṅgen gaan *Israelge.

⁵⁵ Kēse ᠖᠐ nakṅ ken naan taado bubejege tu

᠔᠔ utu 'tēdn *Abraam ki ute mētjiliṅ ki gen daayum daayum se.»

⁵⁶ Ter gōtn se, Mari ting te Elizabet se ᠖aa ᠖aa nakṅ laapa mōt᠔ jaay, ᠔k terl ᠖aa bēēn ki.

Bii koojṅ Jan-Batist

⁵⁷ Bii ken Elizabet an kooj jaay aan se, naan ooj goon gaaba. ⁵⁸ Ken jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bēē ken Raa tēdin se, naade tēd maak-raapo ute naana.

⁵⁹ Ken ooj jaay ᠔k bii marta se, naade uun ᠖aano ute goono taa j'an *kōjṅ pōnd᠔. Gōtn se jeege ᠔᠔ goono se j'an danin ute ro bubiṅ Zakari. ⁶⁰ Gōtn se koṅa

ēp taariṅa ᠔᠔ taadden ᠔᠔: «Bin eyo! Goono se j'an danin Jan.» ⁶¹ Naade terlin

᠔᠔: «Taa bēese ki se nam roṅa bin se, bēē, gōt᠔.» ⁶² ᠔᠔ naade tōnd mētn bubiṅa

ute jide, taa n'aden taada goono se tap ᠖᠐ naan je j'an danin naṅa? ⁶³ Bubiṅ

taadden ute jina ᠔᠔ k'᠖aano ute kaaga paak paaka*. Naan raan ro ki ᠔᠔: goono

se roṅ Jan. Jeegen paacṅ inṅ gōtn ese jaay aak nakṅ se tap ᠖᠐ ᠔kden taad eyo.

⁶⁴ Gan gōtn se sum ᠖᠐, Zakari, Raa ēpiṅ taariṅa baag taadn taara ᠔᠔ naan tōm

Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, bēere ᠖aa ᠔kde ᠔᠔ jeegen inṅ maakṅ

koge tun ken taa naan Jude ki paac se, naade lee ᠔᠔s maana do nakge tun deel

se. ⁶⁶ Jeegen paacṅ booy mētn taar nakgen ese se, taar se naade ᠔kiṅ maakde

ki ᠔᠔ naade taad ute naapa ᠔᠔: «Goon se tap ᠖᠐ 'tēdn goon ᠔᠔ di?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

Zakari tōm Raa

* **1:63** Kaagṅ paak paaka se nakṅ raan ro ki aan gō᠔ gen paakarmajige.

⁶⁷ Gōtn se, Zakari bubm Jan se, maakiñ dooc ute *Nirl Salal òò Nirl Salal se òlin taad òò:

⁶⁸ «K'tōomki Mēljege, naan̄ òo Raa gen gaan *Israēlge, taa naan̄ baadoga kaakñ jeenge òò dugdenga dode.

⁶⁹ Maakñ òee gen òulin̄ Gaar *Daud se, naan̄ edjekiga Debm̄ Kaajñ̄ tōogō.

⁷⁰ Kēse òo taar ken̄ jeegen̄ *salal ken̄ taad taar teeco taar Raa ki taado do òokin̄ jeege tu se.

⁷¹ Naan̄ taadjekiga òò naan̄ utu ajeki kōōdn̄ dojege maakñ̄ ji jee taamooyjege tu òò ji jeege tun paacñ̄ jejeki eyo.

⁷² Taa naan̄ tēdga bēē do bubjege tu òò naan̄ se saapga do *dōok ken̄ salal ken̄ naan̄ dōoko ute naade se,

⁷³ aan̄ gōō ken̄ naan̄ naamo taariña bubjege tu *Abraam ki.

⁷⁴ Ken̄ naan̄ jaay òōdjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se, naan̄ utu ajeki tēdn̄ bēē òò naajege j'an̄ki keem kic òo j'an̄ki òeer eyo,

⁷⁵ òò daayum naaniñ̄ ki se j'aki tēdn̄ jee salal, j'aki kōkñ̄ taariñ̄ òōñō òò j'aki tēdn̄ nakge ute doobiña.

⁷⁶ Anum, naai goonum se, j'utu jaay òōnji debm̄ ken̄ taad taar teeco taar Raa ken̄ Taaro.

Taa naai se utu 'lee naan̄ Mēli Raa ki taa an̄ òaapm̄ doobiña,

⁷⁷ òò naai 'tēdn̄ jeenge 'jeele, Raa se debm̄ tōol *kusiñde òò naan̄ òo debm̄ aden̄ kēdn̄ kaaja.

⁷⁸ Taa Raa naajege se, naan̄ debm̄ bēē òēn̄ aak eyo.

Taa bēē naan̄ se òo, naan̄ utu ajekiro kōl gōtn̄ wōōrō taa ajeki wōōr gōtō aan̄ gōō òōr̄ kaadn̄ utu ooko kook se.

⁷⁹ Naan̄ utu wōōr jeegen̄ inḡ maakñ̄ gōt ken̄ òōdō òò jee ken̄ inḡ taa yo ki,

taa naan̄ ajeki tōōdn̄ te doobm̄ ken̄ j'an̄ki kōñ̄ lapia.»

[Gōtn̄ se Zakari taad̄ nan̄ taariñ̄ bini†.]

⁸⁰ Goono se teepe òò mētek̄ òaa te naaniña. Naan̄ òaa inḡ do kōd-òaar ki òò tinḡ bini aan̄ òii ken̄ naan̄ baag tēdn̄ naabiñ̄ naan̄ gaan̄ *Israēlge tu.

2

Kaadn̄ koojñ̄ Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

¹ Kaad̄ ken̄ se, Gaar magal inḡ *Rōm ki ken̄ k'daññ̄ Sezar Ogust se, òlo òò jee taa naan̄ñ̄ ki paac se j'aden̄ 'òaa mēdē. ² Mēdn̄ deet deet bin̄ se baag kaad̄ ken̄ Kirinius òo magal jee taa naan̄ Siri ki. ³ Jeege paac, naña naña kic òo iin̄ òaa maakñ̄ naan̄ñ̄ ki taa j'an̄ òaa mēdē. ⁴ Taa naan̄ se òo Yusup iin̄o maakñ̄ gēgēr ken̄ Nazaret ken̄ taa naan̄ Galile ki, naan̄ kic ook òaa maakñ̄ gēgēr ken̄ Betleem ken̄ taa naan̄ Jude ki. Betleem se, gōtn̄ j'oojñ̄ Gaar *Daud. Ken̄ òlin̄ Yusup jaay òaa naane se, taa naan̄ kic iin̄o mētijil Daud ki òò teeco kaagñ̄ òee naan̄ ki. ⁵ Naan̄ òaa ute mēnd̄ kēesin̄ Mari mēndkaama maakiñ̄ magalga magala taa j'an̄ òaa mēdē.

⁶ Ken̄ naade aan̄ Betleem ki se, kaad̄ ken̄ naade tinḡ naane se òo, òii ken̄ Mari an̄ kooj se, aasa. ⁷ Gōtn̄ se Mari ooj goon̄ paragin̄ gaaba. Naan̄ teelin̄ ute kala òò uun̄ aalin̄ maakñ̄ kōlay ki taa naade òñ̄ te gōt eyo maakñ̄ òee toodn̄ mērtge tu se.

*Kōdn̄ Raage òaado òñ̄ jee gaam baatge

† 1:79 Taargen ara se maakñ̄ Kitap ki eyo.

⁸ Maakñ taa naañ gətn ese se naatn cees ki cees ki se, jee gaam baatge ting lee gaam baatdege nɔɔr. ⁹ Gətn se sum ɓo kədn Raa naar teec naande ki, ɔɔ Məljege *Raa tɛdden gətɔ wɔɔr kələŋ ɔɔ naade nirlde teece. ¹⁰ Num kədn Raa se deekden ɔɔ: «Ŋnten 'beerki! 'Booyki: maam ɓaanseno ute Labar Jiga kən utu 'raapm maakñ jeege paac dən bɛɛ eyo. ¹¹ Taa nɔɔr jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakñ gɛgɛr gən Gaar *Daud ki. Naañ ɓo *al-Masi kən Raa taado mɛtn taariŋ do dəkina. Naañ se ɓo, Məljege. ¹² Kən naase jaay ɓaa aankiga se, naase aki kəŋ goon k'taace se k'teelinga teel ute kala ɔɔ j'aalinga toof toof maakñ kəlay ki. Kɛse ɓo nakñ kən naase anki kaakñ jeel ro ki.» ¹³ Gətn kən se sum ɓo kədn Raagen kuuy dɔɔlɔ naar ɓaado ɔŋ debde se ɔɔ baag tɔɔm Raa tɛlɛ ute kaa ɔɔ:

¹⁴ «*K'nookki Raa kən iŋg raan maakñ raa ki.

Naañ ɓo debm ɛd tɔɔsɛ jeege tun do naañ ki kən naañ jede.»

¹⁵ Kən kədn Raage jaay iin ɔnde ɔɔ ɔk tɛrl ɓaa maakñ raa ki se, gətn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa ɔɔ: «K'ɓaaki ɓɔrse Betleem ki j'aki ɓaa kaakñ nakñ kən tɛd jaay Məljege taadjekiro mɛtiŋ se.» ¹⁶ Gətn se naade naar iin ɓaa. Kən naade aan se ɔŋ Mari, Yusup ɔɔ goon k'taace toof toof maakñ kəlay ki. ¹⁷ Kən naade jaay aakiŋ se, naade baag kɔɔsn maaniŋ jeege tu taar kən kədn Raa taaddeno ro goon ki se. ¹⁸ Ɔɔ jee paacñ kən booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se ɔkden taad eyo. ¹⁹ Gaŋ Mari se, taargen deel paac se, naañ ɔkiŋ maakiŋ ki tak ɔɔ ting saap do ki. ²⁰ Gətn se jee gaam baatge ɔk tɛrl uun doobm baatdege. Kən naade ɓaa ɓaa se, nook Raa ɔɔ tɔɔmiŋ ute kaa taa nakgen naade aako ɔɔ booyo se, taa nakgen se paac, naade ɓaa ɔŋiŋ te doobiŋa aan gɔɔ kən kədn Raa taaddeno se.

²¹ Kən goono k'j'oojiŋ jaay ɔk ɓii marta se, kɛse ɓo ɓii kən j'ɔjiŋ pəndɔ. Goono se j'əndiŋ ron Isa, ro se ɓo kən kədn Raa taaddesiŋ kaad kən koŋa utu aam te ey ɓɔrtɔ.

Isa j'uun k'ɓaansiŋ maakñ *Bee Raa ki

²² Kən nakgen se jaay deel paac se, kaadiŋ aas se naade ɓaado maakñ gɛgɛr kən Jeruzalem ki ɛnd maakñ Bee Raa ki gən tugŋ daapm rode. Naade tɛdiŋ aan gɔɔ *Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki taadno. Ɔɔ kaad kən se ɓo naade uun ɓaano ute goono ɓaado taadiŋ naan Məljege tu Raa ki kici. ²³ Taa maakñ Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki se k'raaŋga raan j'ɔɔ: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ɛdiŋ Məljege tu Raa ki.** ²⁴ Taa naañ se tɛr Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki se taad ɔɔ gən tɛdn *sɛrkɛ Raa ki se j'ano ɓaa ute: *dɛɛrgɛ dio ey lɛ napar gaan dɛɛrgɛn kuuy dio.*†

Simɛon tɔɔm Raa taa Isa

²⁵ Anum maakñ Jeruzalem ki se, gaaba kalan ron Simɛon. Naañ se debm daan ki ɔɔ ɔk doobm Raa ɔɔŋɔ. Naañ iŋg aak kaam debm kən utu 'kaajiŋ gaan *Israelge ɔɔ *Nirl Salal utu te naaŋa. ²⁶ Nirl Salal taadiŋoga taada ɔɔ: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakñ ute kaami *al-Masi kən Məljege Raa utu aŋo kəl se jaayo.» ²⁷ Nirl Salal ɔl Simɛon iin ɓaa maakñ *Bee Raa ki ɔɔ kaad kən se ɓo bubm Isa ute koŋa ɓaansiŋo naan Raa ki gən tɛdn nakñ kən *Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki ɔɔ k'tɛd se. ²⁸ Gətn se Simɛon uun Isa jiŋ ki ɔɔ tɔɔm Raa deek ɔɔ:

²⁹ «Bɔrse Meluma, taar naai 'taadum se aanga doobiŋ ki, ɔŋ buli se 'kooy ɓaa ute lapia.

³⁰ Taa kaamum se aakga Debm-kaajiŋ kən naai ɔliŋo se.

³¹ Kɛse ɓo Debm-kaajiŋ kən naai ɔlo jeege tu paac.

³² Naañ ɓo debm kən utu wɔɔr gətɔ

* 2:23 Aak Ekz 13.2. † 2:24 Aak Lb 12.8.

ᵔ tēdn jeegen Yaudge eyo 'jeel Raa
ᵔ ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookn raan.»

³³ Taar ken Simēon taad ro goon ki, jaay bubiṅ ute konṅ booy se, taar se tap ḅo ᵔkden taad eyo. ³⁴ Gōtn se Simēon ᵔddēn ḅoorō ᵔ deek Mari konṅ ki ᵔ: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen den mētinge se, utu 'kiigi ᵔ jee mētinge se utu 'kaaja. Taa naanṅ ḅo 'tēdn debm ken jeege an jeel Raa, naḅo jeegen mētinge se 'took eyo. ³⁵ Ute naanṅ se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tēdnṅ 'toodn tal ᵔ naai, Mari konṅ se, utu 'dabara aan gᵔᵔ debm k'j'ᵔᵔsiṅ ute gōrd-jērle.»

*Ann ᵔṅ Isa maakn *Bee Raa ki*

³⁶ Gōtn se mēnd gᵔᵔᵔ kalan se, ronṅ Ann. Naanṅ se, goon Panuel, mētjil gen Aserge. Naanṅ se mēnd taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabiṅ se, naade tinḅo ḅaara cili sum. ³⁷ Gōtn gaabiṅ ooy sum se, naanṅ ᵔp mēnd-daaye ᵔ kaad ken se naanṅ ḅaariṅ sik-marta-kaar-ᵔᵔ naanṅ lee maakn Bee Raa ki daayum gen tēdn naabm Raa. ᵔ nᵔᵔᵔ katara naanṅ eem Raa ᵔ iinga num lee uun *siam. ³⁸ Num kaad ken jaay k'ḅaano ute goon Isa naan Raa ki se, naanṅ baag tᵔᵔᵔ Raa ᵔ taad mētn taar goon se jeege tun paacn ken ing aak kaak kaam debm ken utu 'kᵔᵔdn do jee ken Jeruzalem ki.

Yusupge ᵔk tērle ḅaa Nazaret ki

³⁹ Ken naade jaay tēf aas nakn ken *Ko Taar ken Mēljege Raa ēdō *Musa ki jaay aas se, naade ᵔk tērle ḅaa taa naanṅ Galile ki, maakn gēgērdē ken Nazaret ki. ⁴⁰ Goono se teep ḅaa ute naaniṅa ᵔ naanṅ mēteke ᵔ jeel-taara dēna ᵔ daayum Raa se tēdnṅ ḅēṅṅa.

Isa aas goon ḅaara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga ḅaara tak ḅo, ko Isa ute gaabiṅ se lee ḅaado Jeruzalem ki gen tēdn *laa Paak gen Yaudge. ⁴² Ken Isa jaay ḅaariṅ aas sik-kaar-di se, naade ᵔk ḅaansiṅ Jeruzalem ki gen tēdn Laaden ken naade lee tēf se. ⁴³ Ken ḅii Laa Paak jaay nanṅ sum se, naade ᵔk tērle ḅaa Nazaret ki. Num goondē Isa se ᵔp ing Jeruzalem ki, naḅo konṅ ute bubiṅ se, gōtn goondē ᵔp se, naade jeel te eyo. ⁴⁴ Gen konṅ te bubiṅ ki num ᵔ kaadn naane, naanṅ utu ḅaado ute jeedegen k'ḅaado ḅaa kalan se. Ken naade lee lek tēc se jaay ḅo naade ḅaa saap donṅ ki ᵔ gōtn se, naade baagiṅ je gōtn jee jeeldege tu ᵔ gōtn taasdege tu. ⁴⁵ Ken naade jaay je bini ᵔṅṅṅ ey se, naade ᵔk tērle ḅaanṅ je Jeruzalem ki.

⁴⁶ Naade jenṅ ḅii mᵔᵔᵔ jaay ḅo ḅaa ᵔṅṅṅ maakn *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tᵔkn mētn Ko Taar Raage. Naanṅ ing booy booy taarde ᵔ do taardege tu se naanṅ tᵔnd mētdē. ⁴⁷ Jeegen paacn ing ud bi do taar ken naanṅ tērlden se, naade booy jeeliṅ se deel dōdē ᵔ ᵔkden taad eyo. ⁴⁸ Ken kongē jaay ᵔṅṅṅ se, naade aakiṅ se tap ḅo, ᵔkden taad eyo. ᵔ gōtn se konṅ deekiṅ ᵔ: «Goonuma, kēse naai 'tēdjen nakn-kᵔᵔḅm dī bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.» ⁴⁹ Num gōtn se Isa tērlden ᵔ: «Naase 'jemki gen dī? Naase 'jeelki ey la ken maam m'ḅaado tap ḅo gen maakn ḅee Bubum se?» ⁵⁰ Ganṅ taar ken naanṅ taadden se, naade ᵔṅ booy ᵔk te mētinṅ eyo. ⁵¹ Gōtn se naanṅ iinṅ ḅᵔᵔᵔ ḅaa ute naade Nazaret ki ᵔ daayum naanṅ lee took taarde. Anum nakgen deel paacn ese se, konṅ se ᵔkiṅ maakiṅ ki.

⁵² ᵔᵔ Isa se teepe ᵔ jeel-taara ḅaa te naaniṅa. Ken Raa aakiṅ se, tᵔᵔṅṅ ᵔᵔᵔᵔ jeege tu kici.

3

*Jan-Batist daap doobm Mēljege
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)*

¹ Kaad ken Tiber Sezar, Gaar magal ing *Ròm ki, jaay òk baara sik-kaar-mii maakñ gaariñ ki se ò naan ken se Pons Pilat ò magal gen taa naan Jude ò *Erød se gaar gen taa naan Galile ò genaana Pilip se gaar gen taa naan Iture ute taa naan Trakonitis ò Lisaniyas se gaar gen taa naan Abilen. ² Kaad ken se Annan ute Kayip ò *magal jee tēdn serkε Raage tu. Naan ken se ò *Raa baado taad Jan goon Zakari ken ing do kōd-baar ki se. ³ Ò Jan se baa lee taa naan ool magal ken Jordan ki se paac ò naan taad jeege tu ò: «'Terlki maakse ò òñ j'asen *batizi ò Raa asen tōl *kusiñsege. ⁴ Aan gō ò ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dōkiña maakñ Kitapiñ ki ken ò:

K'booy mind deba taad makōñ do kōd-baar ki ò:

'Daapki doobm Mēljege ò 'tēdiñsiñki jiga 'toodñ tal.

⁵ *Gōogen daan koge tu se, k'tuurumde naata*

ò koge ute kōsge se k'tōkde naatn.

Ò doobgen dūg dūg se k'tēdde 'tōjñ 'toodñ tal

ò doobm ken òk koge kōrcōm kōrcōm se kic lē k'daapde 'toodñ kōlōñ.

⁶ *Bin jaay jeege paac utu kaakñ debm ken Raa utu adeno kōlō jaay aden kaaj se.*»*

⁷ Gōtn se jee dengen baado tēdn *batem gōtn Jan ki se, naan deekden ò: «Aakumki tu wōjgen ara! Nanja jaay ò dejseno taa aki kaan kōtn maak-taar gen Raa ken utu bōoy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tēdki nakgen jiga ken 'taadñ jeege tu ò naase se 'terlkiga maakse do Raa ki ò òñte 'taadki òki: naaje se lē k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic ò an dēliñ 'tēdn gaange Abraam ki. ⁹ Bere, alpasa se lē k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacñ jaay ooj jig ey se, j'aden tōgn tund naatn ò j'aden tōcñ poodñ.»

¹⁰ Gōtn se jee denge baado tōnd metn Jan ò: «Naaje tap ò k'tēdn roje ò dīo?»

¹¹ Jan terlden ò: «Maakse ki se, debm òk kal di se uun εd'kalan se deb ken òk eyo ò debm òk nakñ kōsō kic ò nigin ute debm ken òk eyo.» ¹² Gōtn se, jee tēdn miirge kic baado taa j'aden batizi ò naade tōnd metin ò: «Debm dooy jeege, naaje tap ò k'tēdn roje ò dīo?» ¹³ Naan terlden ò: «Miir ken k'taadsen j'ò aki kōkñ gōtn jeege tu se, òñte 'ziidñki dīm do ki.» ¹⁴ Asgarge baado tōnd metin ò: «Naaje kic ò k'tēdn roje j'ò dīo?» Jan terlden ò: «Òñte 'kuunki gursn nam ute taa tōgō ò òñte 'tōlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm ken utu baado metin ki

¹⁵ Aan gō kaad ken se jeege ing aak kaak kaam nakñ utu 'tēd se ò ken naade jaay aak Jan se, gōtn se naade saap-maakde ki ò: «Kese ò 'tēdn *al-Masi lē daam?» ¹⁶ Jan terlden naade ki paac ò: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm ken utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kōl saan kic ò m'aas gen no tuutin eyo. Debm ese se ò utu asen *batizn ute Nirl Salal ò ute poodo. ¹⁷ Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ò ken naan jaay tuuy aasga num kaam teenin se, naan utu an tōsn kōmb maakñ giijin ki, num tēsiñ se, naan utu an kōmb maakñ pood ken ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naan taadden se ter Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dena. Gōtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

*Erød òk Jan-Batist dangay ki

¹⁹ Num ken Gaar Erød jaay òk Erōdiad mēnd genaana ò do ken se ter tēdn nakgen kuuy kusiñ kici, gōtn se Jan taadñsiñ tal. ²⁰ Naño do *kusiñ ken naan lee tēd se, ter do ken se naan iij-òk òl Jan dangay ki daala.

*Batem gen Isa

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

²¹ Kɛn jeege paac jaay k'batizɛ aas se, Isa kic ɓo k'batizina. Kɛn naan eem keem Raa se, gɔtn se maakŋ raa ɔɔf wan. ²² Gɔtn se, *Nirl Salal se tec aan gɔɔ dɛɛɛ ɓaado ɓɔɔy do Isa ki. Gɔtn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ɔɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam ɓo m'ɓɛɛr m'ɔɔɔio ute maak-raapuma.»

Metjil gɛn Isa

²³ Kaad kɛn Isa baagŋ naabiŋ se, naan ɔk ɓaara ɓaa ɓaa si-mɔɔ. Jeege se saap ɔɔ naan goon Yusup,
 Yusup se goon Eli, ²⁴ Eli se goon Matat,
 Matat se goon Lɛbi, Lɛbi se goon Mɛlki,
 Mɛlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,
²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amɔs,
 Amɔs se goon Naum, Naum se goon ɛsli,
 ɛsli se goon Nagay, ²⁶ Nagay se goon Maat,
 Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,
 Semeyin se goon Yɔsɛk, Yɔsɛk se goon Yɔda,
²⁷ Yɔda se goon Yɔanan, Yɔanan se goon Rɛsa,
 Rɛsa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,
 Salatiel se goon Neri, ²⁸ Neri se goon Mɛlki,
 Mɛlki se goon Addi, Addi se goon Kɔsam,
 Kɔsam se goon ɛlmadam, ɛlmadam se goon ɛr,
²⁹ ɛr se goon Jɛzu, Jɛzu se goon ɛliezɛr,
 ɛliezɛr se goon Yɔrim, Yɔrim se goon Matat,
 Matat se goon Lɛbi, ³⁰ Lɛbi se goon Simɛon,
 Simɛon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yɔnam, Yɔnam se goon ɛliakim,
³¹ ɛliakim se goon Mɛlɛa, Mɛlɛa se goon Mɛnna,
 Mɛnna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jɛsɛ,
 Jɛsɛ se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon ɛzrɔm,
 ɛzrɔm se goon Pɛrɛz, Pɛrɛz se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tɛra,
 Tɛra se goon Naɔr, ³⁵ Naɔr se goon Sɛruk,
 Sɛruk se goon Ragau, Ragau se goon Pɛlɛg,
 Pɛlɛg se goon ɛɓɛr, ɛɓɛr se goon Sala,
³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Sɛm, Sɛm se goon Noe,
 Noe se goon Lɛmɛk, ³⁷ Lɛmɛk se goon Matuzala,
 Matuzala se goon ɛnɔk, ɛnɔk se goon Yɛrɛd,
 Yɛrɛd se goon Maalalɛɛl, Maalalɛɛl se goon Kaynam,
³⁸ Kaynam se goon ɛnɔs, ɛnɔs se goon Sɛt,
 Sɛt se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

**Bubm sitange naam Isa (Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)*

¹ Gɔtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki ɔɔ Nirl Salal se tɔɔɔ ɔliŋ do kɔɔf-ɓaar ki. ² Maakŋ ɓiige tun si-sɔɔ se, Bubm sitange ɓaado

naamiņa. Nəərə katara se Isa əs te dīm eyo əə kən biigen si-səə jaay aas se, naan bo təliņa. ³ Gətn ese se, Bubm sitange deekiņ əə: «Kən naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai dəl nakn kəsə.» ⁴ Əə Isa tərliņ əə: «Taar se Kitap taadga taada əə: *Kən təd debkilimi iņg se kəsə kaliņ ki sum eyo.**»

⁵ Tər Bubm sitange təəd əliņ gətn raan. Gətn ese sum bo naan naar taadīņ taa naan gaariņgen do naan ki paac se. ⁶ Əə Bubm sitange deekiņ əə: «Maam m'ai kədñ təəgə paac ute nakgen aak bεε kən do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'ədumsiņa kəd maam ki əə maam m'aņ kədñ deb kən maakum jeņa. ⁷ Əə kən naai jaay 'baado ɛrgga naanum ki əə 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisiņ kədə.» ⁸ Isa tərliņ əə: «Taa Kitap taadga taad əə: *Meli Raa kalarj tak se bo naai 'kergj naaniņ ki əə aņ 'tədñ naabiņa.†*» ⁹ Tər Bubm sitange təəd baansiņ maakj geger kən Jeruzalem ki əə baa uun əliņ do *Bee Raa ki raan lēj lēj əə deekiņ əə: «Kən naai 'Goon Raa deer num, do bεe ki ara se iin aal naan ki.

¹⁰ Taa Kitap se taadga taad əə:

Raa 'kund 'kulu kədīņge tu ai bəəbə

¹¹ əə *naade ai caapm kəkj jidege tu*

taa jεige se 'kəj rəkj ro ko kən gam eyo.‡»

¹² Isa tərliņ əə: «Kitap taadga taad əə: *Bεε, naai se 'kəj 'naam Meli Raa eyo.§*»

¹³ Kən Bubm sitange naamiņ kaam ara kaam ara jaay aas se, naan iin əniņa əə booy bini aan kaad kən Raa mala əndiņ se jaayo.

Isa aan taa naan Galile əə baag tədñ naabiņa

¹⁴ Gətn se Isa dooc te təəgə *Nirl Salal, ək tərլ baa taa naan Galile ki əə nookin eem dəəd taa naan gətn ese paac. ¹⁵ Naan lee dooyde maakj *bεege tun kən Yaudge lee tus maak ki əə jeege paac təəmiņa.

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶ Isa tərլ maakj geger kən Nazaret gətn naan teepmno ro ki. Kən *bii sebit jaay aanga num, aan gəə daayum naan lee baa maakj *bεe kən Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa dey se, naan end maak ki əə bii kən se bo, naan iin daara gen dooy Kitap naan jeege tu. ¹⁷ Gətn se j'uun j'ədīņ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki kən k'daņiņ Ezayi. Naan wərgiņa, əə əj gətn kən k'raaniņ j'əə:

¹⁸ *Nirl gen Meljege se, utu maakum ki,*

taa naan bεε əədumo gen taadñ Labar Jiga se jee daayge tu.

Naan əlumo taa m'taadñ bulge tu se

j'utu j'aden kəədñ dode

əə jee kaam-təəkge se utu 'kaaka

əə jee kən j'əədde yεεbde cεε se, j'utu j'aden kəədñ dode,

¹⁹ əə *maam m'baado se m'asen taadñ*

baar kən Raa tədñ bεεj jeege tu kici.*

²⁰ Kən naan jaay dooy Kitap aas se, naan teeliņa†, əə ədīņ gaab kən tədñ naaba gətn ese se əə naan tərլ iņg gətiņ ki əə jee iņg maakj bεe kən gətn ese paac əndiņ kaama. ²¹ Gətn se naan baagden taada əə: «'Booyki, taar Kitapm kən naase 'booyiņki jaaki se, aanga doobiņ ki.»

²² Gətn se jeege paac iņg booy taariņ se taad taargen jiga ron ki əə taariņ nijim kən naan taadden se, əkden taad eyo. Naade deek əə: «Kese tap bo goon Yusup ey la?» ²³ Gətn se Isa deekden əə: «Deere, kaan kaa taar kən jeege lee taad se utu amsiņki tədñ dom ki kən taad əə: «Kən naai jaay daptor num, aaj

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12. § 4:12 Aak Dt 6.16. * 4:19 Eza 61.1-2. † 4:20 Kitap do dəkīņ se k'teeliņ teele aan gəə raaga.

roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn̄ ɔ: nakn̄ naaje k'booy ken naai 'tedo maakn̄ geger ken Kaparnayum ki se, ɔorse naai 'tedin̄ maakn̄ naan̄i ki ara kici.» ²⁴ Ter naan̄ taadd̄en ɔ: «Deere, 'booyki m'asen taada: ɔii kalan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'okin̄ te ɔn̄ maakn̄ naan̄in̄ ki eyo. ²⁵ 'Booyki bεε m'asen taada: do d̄okin̄ do *Eli ki se, *Israel ɔk m̄end-daayge d̄ena ɔ kaad ken se ɔaara m̄ot̄o ute laapa m̄εε se, maane baate keede ɔ ɔo t̄ool ted̄ daama maakn̄ naan̄ ki. ²⁶ Num gan̄ Eli se, Raa ɔlin̄ te ḡotn̄ m̄end-daay ken gam ken maakn̄ taa naan̄ Israel ki se eyo; num ɔlin̄ ḡotn̄ m̄end-daay ken inḡ maakn̄ geger ken k'dan̄in̄ Sarepta ken taa naan̄ Sid̄on̄ ki. ²⁷ Do d̄okin̄ do Elize ki ken debm taad taar teeco taar Raa ki se kic ɔo, Israelge se ɔk jee bikidge d̄ena. Naɔo maakde ki paac se, deb kalan̄ kic ɔo Elize ɛdin̄ te lapi eyo; num gan̄ ɛd̄ lapi ɔo gaab ki kalan̄ ken k'dan̄in̄ Naaman ken k̄od̄ Siri.»

²⁸ Ken jee maakn̄ ɔee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki jaay booy taar ken naan̄ taadd̄en se, naade maakde taarde don̄ ki pirin̄. ²⁹ Aan ḡoo geger se le do ko ki se, naade iin̄ iij-ɔkin̄ teec̄nsin̄ naatn̄ ɔ ɔaansin̄ taa an̄ 'k̄otn̄ k̄al ziri ki. ³⁰ Num ḡotn̄ se naan̄ iik uj̄ jide ki ɔ but aal daande ki se ɔ uun doobin̄ ɔaa.

Isa taad t̄ogin̄a

³¹ Ḡotn̄ se Isa ɔooy ɔaa maakn̄ geger ken Kaparnayum ken taa naan̄ Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naan̄ ɔaa dooy jeege. ³² Jeegeen booy taar ken naan̄ dooyde se ɔkden taad̄ eyo, taa naan̄ dooyden ute t̄ogin̄ mala.

³³ Jee inḡ maakn̄ *ɔee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki ḡotn̄ ese se, gaaba kalan̄ se ɔk k̄oan̄ sitan. Ken naan̄ aak Isa se ɔod̄ ɔoy mak̄on̄ ɔ: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap ɔo naaje j'ɔn̄ d̄i ute naai? Naai se 'ɔaad̄o gen̄ kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa ɔo ɔlio.» ³⁵ Gan̄ Isa aacin̄ kaama ɔ: «'Doa! 'Teec naatn̄ ro gaab ken se!» Ḡotn̄ se gaabm se ooc daan̄ jeege tu ɔo sitan se teec naatn̄ ron̄ ki ɔo ted̄in̄ te dim̄ eyo. ³⁶ Jee paac̄n̄ aak nakn̄ se, ɔeer ɔkde ɔo lee taad̄ ute naapa ɔ: «Kese taar ɔo d̄i ɔo bini! Gaabm se ute t̄ogin̄ se, naan̄ taad̄ sitange tu ɔo naade teec aana.» ³⁷ Ḡotn̄ se nookin̄ eem d̄oɔd̄ taa naan̄ ḡotn̄ ese paac.

Isa ɛd̄ lapi jee k̄oan̄ge tu

³⁸ Ken Isa jaay teeco maakn̄ *ɔee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki se, naan̄ ɔaa ɔee Simon ki ɔo ɔn̄ moomin̄ m̄enda se ron̄ ɔnḡ ked̄ek ked̄ek. Ḡotn̄ ese naade t̄ond̄ m̄etn̄ Isa ɔo n̄'saapm don̄ ki. ³⁹ Isa ɔaad̄o no don̄ ki aac kaama k̄oan̄ ki ɔo ron̄ ɔnḡ ked̄ek se t̄εεc urlu. Ḡotn̄ ese sum ɔo m̄enda se naar iin̄ d̄aara ɔo baagden̄ ted̄n̄ k̄oɔ.

⁴⁰ Kaad̄ ken jaay kaada ɔaa ɔaa kooco se, jeege d̄ena ɔaano ute jee k̄oan̄ge napar napar ḡotn̄ Isa ki ɔo nan̄a nan̄a kic ɔo naan̄ ɔnd̄in̄ jin̄ don̄ ki, ɔo jee k̄oan̄gen se paac ɔn̄ lapi. ⁴¹ Ḡotn̄ ese kic sitange d̄ena teec naatn̄ ro jeege tu ɔo ken naade teec teec se t̄oɔd̄ t̄ooy mak̄on̄ ɔ: «Naai se, 'Goon Raa.» Gan̄ Isa aacden̄ kaama ɔo j'ɔnte taada, taa naade se jeelin̄a naan̄ ɔo *al-Masi.

Isa ɔaa taad̄ Labar Jiga taa naan̄ Jude ki

⁴² Tan̄ɔarin̄-n̄ɔarin̄ se, Isa iin̄ teec ɔaa do k̄od̄-baar ki ḡot̄o kaam kalan̄. Ḡotn̄ se jee d̄enge se iin̄ taa j̄ena ɔo ken naade jaay ɔn̄in̄ se, jee se je naan̄ ade k̄on̄o eyo, num 'k̄oapm kin̄ḡ ute naade. ⁴³ Gan̄ Isa t̄erl̄den̄ ɔ: «Bεεki se, m'ɔaa taad̄n̄ Labar Jigan̄ gen̄ Gaar Raa se, maakn̄ gegerge tun̄ kuuy kici. Taa naan̄ se ɔo Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad̄ taar Raa maakn̄ *ɔeege tun̄ ken Yaudge lee tusn̄ maak ki ken taa naan̄ Jude ki se paac.

5

*Jee sɔɔ deet deet kɛn took gɛn tɛdn jee mɛtn Isa ki
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)*

¹ Bii kalan, Isa daara daara taa baar kɛn k'danin Genezarɛt se sɔɔ gɔtn se jee denge baado deebin bat gɛn booy taar *Raa. ² Gɔtn se Isa aak markabge dio daara daara taa baar ki sɔɔ jee toocn kenjgen booyo maak ki se daara tug tug genddege. ³ Gɔtn se Isa ook maakn markab kɛn kalan sɔɔ markabm ese se gɛn Simon. Naan taad Simon ki sɔɔ: «Iik 'baa naan ki cɔkɔ.» Gɔtn se Isa injg maakn markab ki sɔɔ baag dooy jee denge.

⁴ Kɛn naan jaay taad nan taarin se, naan deek Simon ki sɔɔ: «Iik 'baa gɔtn kɛn maanin jɛrlɛ, ute jeeige se, 'tuunki gendsege maan gɛn toocn kenjge.» ⁵ Simon tɛrlin sɔɔ: «Debm dooy jeege, daan nɔɔr ki ute magalin se, naaje k'dabarga dena naɔo j'ɔn te dim eyo. Num gan do taari ki se, gendge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Kɛn naade jaay tuun genddege maan se, naade uuno kenjge dena; bini genddege kic bo baa baa nɛɛɛ! ⁷ Naade dan meddegen maakn markab kɛn kuuy se te jide taa ade baa num, aden noogo. Meddege jaay baado ɔnde se, markabdegen di se paac naade doocin tal tal ute kenjge, bini baa baa duubm maan.

⁸ Kɛn Simon Pier jaay aak nakn ese se, naan baado ooc mɛtn je Isa ki deekin sɔɔ: «Meluma, iik naatn cɛɛm ki; taa maam se m'debm *kusina.» ⁹ Taa kenjgen den kɛn naade uuno se, Pier ute medinge se beere baa ɔkde. ¹⁰ Medingen Jak ute Jan kɛn gaan Zebedege se aak se, beere ɔkde kici. Gɔtn se Isa deek Simon ki sɔɔ: «ɔnte beere! Naan ki se, naai 'baa je jikilinge bo andeno baa doobm Raa ki.» ¹¹ Markabdege se naade tiik baano taa jen ki sɔɔ gɔtn ese sum bo, naade resn te nakdege paac sɔɔ daanina.

*Isa ed lapia debm bikid ki
(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)*

¹² Bii kalan Isa iin baa maakn geger kɛn kalan sɔɔ gɔtn se debm bikidi baado ɔnina. Gaabm se ron paac taal aace. Kɛn naan aak Isa se, naan ooc mɛtn jen ki sɔɔ tɔnd metin sɔɔ: «Melje, kɛn naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.» ¹³ Isa ol jin utina sɔɔ deekin sɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔn roi daapm 'toodn kolon kolon!» Gɔtn se sum bo, gaabm se kɔɔnin ɔnina. ¹⁴ Gɔtn se Isa deekin sɔɔ: «ɔnte baa 'taadn nam ki. Taa naai ɔnga lapi se 'baa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se sɔɔ 'baa ed *serke Raa ki aan gɔɔ kɛn *Musa taadino maakn Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo, jeege paac 'jeele, naai se ɔnga lapia.» ¹⁵ Gɔtn se jeege baag kɔɔsn maanin gɔto baa se paac sɔɔ jeege dena lee tusu gɛn booy taarina sɔɔ jee kɔɔnge se le baado se gɛn je lapia rode. ¹⁶ Gan Isa se teec baa do kɔɔf-baar ki kalin ki gɛn tɔnd mɛtn Raa.

*Isa ed lapia debm k'runGuy ki
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)*

¹⁷ Bii kalan Isa dooy dooy jeege sɔɔ maakn jeege tun naan dooyde dooy se ɔk *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage. Naade se iino maakn naange tun taa naan Galile ki ute kengen taa naan Jude ki sɔɔ ute kengen iino maakn geger kɛn Jeruzalem ki. Gɔtn se Isa ute tɔɔgn Meljege se, ed lapi jee kɔɔnge tu. ¹⁸ Gɔtn ese sum bo jeege uuno debm k'runGuy do nakn toodin ki. Kɛn naade aan se, naade je doobm an kend kon Isa. ¹⁹ Naɔo taa jeege den den se naade ɔn te doobm an kend kon Isa eyo. Taa naan se bo naade uun ooknsin do bee ki raan sɔɔ sɔɔf taa bol sɔɔ naade booyino do nakn toodin ki naan Isa ki daan jeege tu. ²⁰ Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek sɔɔ: «Gaaba, *kusinige se, maam m'tɔolisinga naatn.»

²¹ Kɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajɲ te naapa ute mind naan ki ɔɔ: «Naan se tap ɓo nanja jaay naaj Raa bin se? Kɛn 'kɔɲ tɔɔl kusiɲ deba se, Raa kaliɲ ki sum ey la?» ²² Aan gɔɔ Isa jeel maak-saapde se, naan tɛrlɛn ɔɔ: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ²³ Gɛn naase ki num, kɛn gay ɓo ɔɔɲ ciri, kɛn m'deekɲ m'ɔɔ: «Kusiɲige se, maam m'tɔɔlisinga naatn» lɔbu m'deekɲ m'ɔɔ: «Iini ɔɔ 'lee» se lɛ? ²⁴ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiɲ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɲguy ki ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ: iini, uun nakɲ toodi se ɔɔ 'ɓaa bei ki.»

²⁵ Gɔtn ese se sum ɓo, gaabm se, iinɲ ɗaara naan jeege tu, uun nakɲ toodiɲa ɔɔ ɓaa been ki. Kɛn naan ɓaa ɓaa se naan tɔɔm Raa. ²⁶ Jee gɔtn ese paac nakɲ se deel dode ɔɔ naade tɔɔm Raa kici. Gɔtn se naade ɓeere ɔkde se, taad ute naapa ɔɔ: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen kɛn deel do aak eyo!»

Isa dan Lebi

(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tɔkɲ miiri ron Lebi inɲ king gɔtn tɛdn naabiɲ ki. Naan deekiɲ ɔɔ: «Iini 'daanuma!» ²⁸ Gɔtn se sum ɓo Lebi iini, ɔɲ nakiɲge paac ɔɔ daan Isa.

²⁹ Gɔtn se Lebi tɛd kɔsɔ dɛna ɔɔ dan Isa been ki gɛn ɓaa kɔsɔ. Ɔɔ jeege dɛna inɲ ɔs te naade ɔɔ maakde ki se *jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade.

³⁰ Gɔtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir ɔɔ taad jeege tun mɛtn Isa ki se ɔɔ: «Gɛn di jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee *kusiɲige se?» ³¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn je daptor se, jee kɔɔɲge. ³² Maam m'ɓaado se gɛn dan jee kɛn saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɓaado se gɛn jee jeel rode ki naade jee kusiɲige, taa 'tɛrl maakde do Raa ki.»

*Mɛtn taar *siam*

³³ Naan kɛn se jeege ɓaado taad Isa ki ɔɔ: «Jee mɛtn Jan-Batist ki ute jee mɛtn *Parizige se tɛdga num lee tuun siam ɔɔ tɔnd mɛtn Raa. Num jee mɛtn naai ki se ɔsɔ ɔɔ aaye.» ³⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Jeegen ɓaado kɔkɲ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu te naade se, kaad kɛn se naade 'kɔɲ kuun siam la? Mɛt ki eyo. ³⁵ Num gan ɓii kalan kaadiɲ utu kaana gaabm mɛnda se j'utu j'an kɔɔdn naata ɔɔ naan kɛn se jaay ɓo, mɛdiɲge se lee tuun siam gɛn tɔnd mɛtn Raa.»

³⁶ Isa taadden ute kaal naagn taara daala ɔɔ: «Nam ɔk kala koono nɛɛpɲa nɛɛp se, ade kɔɲ nɛɛpm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin kɛn k'nɛɛpo se cɛɛ sum, ɔɔ kɛn j'aalinga kic num, naade se kɔɲ tum eyo. ³⁷ Ɔɔ tɔtn koojɲ biɲ utu iinɲ kiinɲ se, j'ɔmbiɲ maakɲ k-lɛɛterge tun koono eyo; ey num tɔtn koojɲ biɲ se, an dɔɔbm ute k-lɛɛterge se naatn. Ɔɔ tɔtn koojɲ biɲ se lɛ 'kɔɔy naan ki cɛɛ ɔɔ k-lɛɛterge se lɛ, dɔɔbm tujɲ kici* . ³⁸ Num gan bɛɛki num, tɔtn kaam ki se j'an kɔmb maakɲ k-lɛɛterge tun kiji kici. ³⁹ Ɔɔ debm aayga kaay tɔtn† coodi tɔɔlum se lɛ, tɔtn kaam ki se, ɓon tɔɔliɲ ey sum. Taa naan deek ɔɔ: kɛn nijim cir paac se tɔtn kɛn coodi tɔɔlum se.»

6

*Isa se naan ɓo mɛl *ɓii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

* **5:37** Yaudge se tɔmb tɔtdegen gɛn koojɲ biɲ se maakɲ k-lɛɛterge tu. † **5:39** Tɔtn Yaudge se daayum taad ute tɔtn koojɲ biɲ se sum.

¹ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakn gōtn gem ki. Gōtn se jee metin ki terec do gemge ə əd kaamin maakn jide ki ə taane. ² Num *Parizigen kandum gōtn ese taadden ə: «Gen di jaay naase 'tedki nakn ken j'und te kulu eyo gen ted bii sebit ki se?» ³ Isa terlden ə: «Naase 'dooyinki te ey la, nakn ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo tōalde se?» ⁴ Naan endo maakn *kōrər gen *Raa ki, ə tōs mappan j'edinga ked *serke Raa ki, əso ə edo jeenge tun metin ki kici. Ey num, ken ək doobm 'kōsn se jee tedn serkge Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Ə ter Isa deekden ə: «*Goon Deba se le, naan bo Məl gen bii sebit.»

⁶ Ken aan bii sebit ken kuuy se, Isa baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ə dooy jeege. Gōtn ese, naan ə gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷ Jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raage ute Parizige se ənd kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka ken n'kedn lapi gaab ken se bii sebit ki num, bin se naade an kōkn mindina. ⁸ Aan gō Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ə: «lini 'daar naan jeege tu.» Ə gaabm se iin daara. ⁹ Gōtn se Isa taadden ə: «Maam m'je tōnd metse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee lōbu gen tedn *kusiñ le? Ə ə gaaba jaay dim an doñ ki num, an kaaj lōbu an kōnin naan 'kut le?» ¹⁰ Gōtn se Isa uun kaamin aak dōdde paac ə deek gaabm ken jin ooyga kooy se ə: «'Seej jii!» Ə gaabm se seej jina ə gōtn ese sum bo jin ə lapi. ¹¹ Ken Parizige ute jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raage jaay aak nakn se, maakde taarde doñ ki pirin ə taad ute naapa do nak ken naade utu 'tedn do Isa ki.

*Isa beer tōdjee kaan naabingen sik-kaar-dio
(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)*

¹² Kaad ken se sum bo, bii kalan Isa baa ook do ko ki gen keem Raa ə maakn nōr ken te magalin se, naan eem Raa. ¹³ Ken gōtə jaay iip se, naan dan jee metin ki ə maakde ki se, naan beer tōdjeege sik-kaar-dio ken naan danje jee kaan naabinge. Kese bo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naan danin te ro Pier, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Tōma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶ Jud goon Jak ə Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

*Isa dooyjeege ə ed lapijee kōnge tu
(Mt 5.2-12)*

¹⁷ Ken Isa jaay bōy do ko ki ute jee metin ken sik-kaar-di se naan ə gōtn tood tal jaay naan daara ə gōtn se naan ə jee den metin ki ute jeege dōlō dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki, ə kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidən ki ken ing maakn gegerge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade baado se gen booy taarina ə gen je lapi rode, ə jee ək kōn sitangen ken lee dabarde se kic bo ə lapi. ¹⁹ Jee dengen tus paac se nanə nanə kic bo je kutn ro Isa taa debm utga roñ num, tōg Isan 'teec roñ ki se, edden lapi.

Jee maak-raapge ute jee ken aden kaan nakn ənə

²⁰ Gōtn se Isa uun kaamina aak jee metin ki ə taadden ə:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakn Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee bo tōlsen bōrse se,
taa naase utu aki kōsn dērenj te maraad se!
Maak-raapo naase ken bōrse maakn kaa-maan ki,
taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase ken jeege jese eyo, əd undse naatn,

naajse ɔɔ tɔlsen taar jig eyo dose ki,
taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Ken nakgen se jaay aanga dose ki num, bii ken se ɔŋki maakse 'raap sakan ɔɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen kɔŋ bɛdse dɛn aak eyo. Bin ɓo bugdegen do dɔkiŋ se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

²⁴ «Num gan asen kɔŋ naasen jee nak dɛnge
taa ɓorse naase ɔŋkiga dose.

²⁵ Asen kɔŋ naasen ken ɓorse dim daaysen ey se,
taa naase ɓo utu asen tɔɔɔ.
Asen kɔŋ naasen jee ing 'tooyki koogo ɓorse,
taa naase se maakse utu 'taju ɔɔ utu aki keeme.

²⁶ Asen kɔŋ naasen ken jeege paac taad taargen nijim rose ki sum se,
bin ɓo bugdegen do dɔkiŋ se tɛdo ute jeegegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco
taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege
(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

²⁷ «Gan maam m'taadsen naase ken ing booyki taarum se, m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege, 'tɛdki bɛɛ jeege tun jese eyo. ²⁸ Ɔɔdki ɓooro do jeege tun naamse ɔɔ eemki Raa taa jeegegen ken dabarse se. ²⁹ Ken nam jaay ɔndiga mɛtn bi ki num, 'tɛrlin ken do ji kuuy se kici. Ken nam jaay uunga kali magal se, kali baatn maak ki se kic num, ɔnte 'kɔɔgin. ³⁰ Debm ken jaay tɔnd mɛtn dim gɔti ki num, ɛdin ɔɔ nam jaay uunga dimi num, ɔnte 'ɓaa baayina. ³¹ Bɛɛ ken naase 'jeki jeege asen tɛdse, naase kic num, 'tɛdki jeege tu bin kici.

³² «Ken naase jaay 'jeki jeegegen jese sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki tap ɓo gɔɔ. Taa jee *kusinge kic le je naapa bin kici! ³³ Ɔɔ ken naase jaay 'tɛdki bɛɛ jeege tun 'tɛdsen bɛɛ naase ki sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo gɔɔ. Taa jee kusinge kic le lee tɛd bɛɛ ute naapa kici! ³⁴ Ken naase jaay ɛdki sɛɛ ɓo jeege tun utu asesiŋ tɛrl kɔŋ gɔtiŋ ki sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo gɔɔ. Taa jee kusinge kic ɓo lee ɛd kɛd sɛɛ ute naapa, taa naade jeele j'adesiŋ kɔŋ gɔtiŋ ki! ³⁵ Num gan naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tɛdki bɛɛ jeege tu ɔɔ ken ɛdkiga sɛɛ jeege tu num, ɔnte 'saapki ɔɔki j'asesiŋ kɔɔ. Bin ɓo Raa utu asen tɛdn bɛɛn dɛn aak eyo ɔɔ naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan debm jiga ɔɔ naan tɛd bɛɛna do jeege tun k'tɛdden bɛɛ kic ɓo naade jeel eyo ɔɔ tɛd bɛɛ jee kusinge tu kici. ³⁶ 'Kercelki aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki, kercel se.»

Ɔnte 'kɔjki ɓɔɔɔ do jeege tu
(Mt 7.1-5,15-20, 12.33-37)

³⁷ «Ɔnten 'kɔjki ɓɔɔɔ do jeege tu, ɔɔ naase kic ɓo j'asen kɔjn ɓɔɔɔ dose ki eyo. Ɔnten 'kɛndki tɛl nam gen kutina, bin se naase kic j'asen kɔŋ kut eyo. Ken naase jaay 'lee ɔkki naagŋ naapa num, Raa kici asen tɔɔl kusiŋse. ³⁸ Ɔdki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛdn naase ki kici: ute gɔrn ken naase 'lee 'dɔɔjnki jeege tu se, Raa utu asesiŋ dɔɔjn, doocŋ kɔnd gazagaza ɔɔ asesiŋ dɔɔjn cir cir. Bin ɓo ute nakŋ ken naase 'lee 'dɔɔjnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjn bin kici.

³⁹ «Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔɔ: debm kaam-tɔɔkɔ 'kɔŋ tɔɔdn naapiŋ debm kaam-tɔɔkɔ la? Naaden di paac se 'si maakŋ gɔɔ ki ey ne? ⁴⁰ Debm lee mɛtn deb ken dooyiŋ se 'kɔŋ cir debm dooyiŋ eyo. Num gan debm mɛtn deb ki jaay meliŋ dooy ɔkinga se, naan utu 'tɛdn aan gɔɔ melina.

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

⁴¹ «Mu cəkən kən kaam genaai ki bo naai ɔŋ aakiŋa. Num gen di jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴² Ute naaŋ se bo, naai 'kəŋ deekŋ genaai ki ɔɔ: Genaama, 'baado m'ai kəɔdn mu kaami ki. Nakŋ naai 'tedin se, met ki eyo! Ey num naai ɔk met-gudum kaagŋ kaami ki se kici! Bεεki num, ɔɔd met-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay bo kaami 'kəɔdn kaakŋ jiga bin jaay 'kəɔdn mu cəkən kən kaam genaai ki se!»

Kaaga ute koojiŋa

⁴³ «Kaagŋ jiga se koojin aak kus eyo ɔɔ kaagŋ kəɔŋo le ɔŋ ooj koojin jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojdege: taa naaŋ se bo j'kəŋ tuugŋ koojin məŋgə do kaag kən ute kərəndin eyo ɔɔ kəŋ tuugŋ koojin k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bεε se, bεεŋ se iino maakin ki, ɔɔ debm *kusiŋ se, kusiŋin se kic bo iino maakin ki. Taa taar kən jikilimge lee taad paac se iino maakde ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase inŋ 'danum ki: Meluma, Meluma. Num gen di jaay bo naase 'baateki gen tedn nakŋ kən maam m'taadsen m'ɔɔ aki ted se? ⁴⁷ Debm baado gətum ki, booy taaruma ɔɔ inŋ do ki se, 'booyki m'asen taadn nakŋ kən naaŋ tecin tece. ⁴⁸ Naaŋ se tec aan gəɔ debm baa kəɔm beeŋa: naaŋ ud gəɔ jerle bini aan do ko ki jaay bo ɔndo metn beeŋa. Kən naaŋ jaay iinŋin aas sum se, maane eed dena ɔɔ oolge kic bo dooco ɔɔ ɔɔy makəŋo baado deeb bee se bat naɔo, ɔŋ tedin te dim eyo, taa bee se k'jiinŋa jiga. ⁴⁹ Num gan debm booy taaruma ɔɔ inŋ do ki ey se, naaŋ se tec aan gəɔ debm kən ud te gəɔ ey sum bo iin beeŋa. Kən oolge dooco jaay ɔɔy makəŋo ɔɔ baado deebin bat se, bee se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ Kən Isa jaay taad nan taarin naan jeege tu aas se, naaŋ baa end maakŋ geger kən Kaparnayum ki. ² Gətn se bubm asgarge se ɔk bulu kalaŋ bin se naaŋ jeŋ den aak eyo. Naɔo bulin se ooc kəɔŋo kaam yoa. ³ Kən gaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, gətn se naaŋ iin ɔl magal Yaudge kandum taa baa sel metn Isa num, ade baa utu kedn lapia bulin ki se. ⁴ Kən magal Yaudge jaay aan gətn Isa ki se, naade eemin nəɔ ɔɔ: «Bεεki num, gen tedn bεε se, 'tedn gaab kən se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dena ɔɔ naaŋ mala bo iinjeki bee kən k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gətn se Isa baa ute naade. Num kən naaŋ aan te cεε bee magal asgarge tu ey sum bo, bubm asgar *Rəmege ɔlo medinge taa an taadn ɔɔ: «Meluma, ɔŋte dabar roi gen baado beem ki, taa maam se m'aas dim naani ki eyo. ⁷ Taa naaŋ se bo, maam m'ɔŋ m'baa te gəti ki ey se. Num gətn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tedn naabum se 'kəŋ lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɔo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Kən m'inŋga num m'deek deb kalaŋ ki m'ɔɔ: 'Baa se, naaŋ iin 'baa. ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: 'Baado se, naaŋ iin baado. ɔɔ bulum ki se jaay, m'deekin m'ɔɔ: 'Tedn nakŋ ese se, naaŋ iin tedina.» ⁹ Kən Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkin taad eyo. Gətn se naaŋ terl aak jee dengen baado metin ki se ɔɔ naaŋ deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: maakŋ gaan *Israelge tun ute dende kic bo maam m'ɔŋ te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gəɔ gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kər jee naaŋ ɔldeno naaba jaay aan been se, naade ɔŋ bul se ɔŋga lapia.

Isa dur goon mɛnd-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin baa maakn geger ken k'danin Nayn. Jee metin ki ute jeege dena baa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakn geger ki se, naade aak jeege uuno yoa do ken ooy se goon mend-daaye do naan kalin ki sum bo maakn kon ki. Gōtn se jeege dena daan mend se. ¹³ Ken Meljege jaay aak ko goono se, naan ejin don ki do deekin do: «Dnte 'tōyo.» ¹⁴ Gōtn se Isa iiko cee jeege tun uuno yo se, ond jin do barangal ki do gōtn se, jee baan baa ute yo se daara do Isa deek goon kod ki se do: «M'deeki m'oo, iini!» ¹⁵ Gōtn se goon kodn ooyga kooy se duru iin ing ute metina do baag taadn taara. Do Isa ok edin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakn se, beere baa okde paac do naade *nook Raa do: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, bere, baadoga daanjege tu. Kese Raa mala bo baadoga kaakn jeenge!» ¹⁷ Taa naan se bo jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cees ki se, paac se ing bo gen kōsn maana do nakge tun ken Isa tedo se.

Jan-Batist ute Isa (Mt 11.2-19)

¹⁸ Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ do alde gōtn Melje Isa ki taa 'baa tōnd metin do: «Naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade baa se lōbu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gōtn Isa ki se, jee se taad do: «Naaje se Jan-Batist bo oljeno gōti ki do k'tōnd meti: naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade baa se lōbu k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande ki se sum bo, Isa ed lapia jee kōndege tu dena. Maakde ki se jeegen ken kōno tujdenga taju ute jee ok kōn sitange se kic naan eden lapia do jee kaam-tōkge den se kic bo naan dooden kaamdege. ²² Gōtn se Isa deek jeege tun Jan oldeno naaba se do: «'Baa 'taadki Jan ki nakn naase mala aakiniga ute kaamse do booyiniga ute bise: jee kaam-tōkge le aakga, jee cekedge le leega talam talam, jee bikidge le ōnga lapia do rodege le toodga kōn kōn, jee duguyge le borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le duroga daan yoge tu do Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin ōnte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu do: «Do kod-baar ki se naase tap bo ingkiro kaakn nana? Lōbu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nana? Lōbu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak bere se le? Gōto. Jee lee tus kalgen aak bere gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn bee gaaringe tu. ²⁶ Lōbu naase tap bo ingkiro kaakn nana? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na bo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se bo debm ken Raa taado taarin do dōkin maakn Kitap ki do:

*'Booyo, maam m'ai kal debm kaan naabum naani ki,
taa ai 'daapm doobi.**

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, gōto. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan gōo di kic bo, naan se bo magal cir Jan.

²⁹ «Jee denge ute *jee tōkn miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se ted naka ute doobina. ³⁰ Num gan *Parizige utu jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raage se, naade se baate tookn do nakge tun ken Raa je do aden tedn naade ki se. Bin bo, naade baate tookn ken Jan aden batizi.»

* 7:27 Aak Mal 3.1.

³¹ Ter Isa taadden ɔɔ: «Jee bɔrse tap ɔɔ, m'aden kɔmb beyε ute nanje? Naade tap ɔɔ tec nanje? ³² Naade se tec aan gɔɔ gaangen inj bɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

*Naaje k'tuuysen kaa
naɔ naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
naɔ naase 'baate keemki.*

³³ «Ey num Jan-Batist baado se, naan ɔɔ mapp eyo ɔɔ aay totn koojn bin eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan! ³⁴ Ken *Goon Deba jaay baado se ɔɔ ɔɔ aaye, naɔ naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛdɛ ute jee tɔkɲ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! ³⁵ Num gan jee took aal maakde don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiɲa.»

*Isa ute mɛnd tɛdn *kusiɲa*

³⁶ Bii kalan kɔd *Parizi kalan bini, dan Isa been ki, gen ɔaa kɔsn ute naana. Ken Isa jaay ɔaa been ki se, gɔtn se naade tood ute cɛɛsde jaay ɔɔ baag kɔɔ ɔɔ tabil ki. ³⁷ Mɛnda kalan iino maakɲ gɛgɛr ken se ɔɔ jeege paac jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusiɲa. Naan baado ɔɲde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu inj ɔɔ kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Ken naan baado ɔaa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-bɔkɔlɔ kalan ko ɔɔ k'cɔɔc k'daapiɲa. K-bɔkɔl se k'daapiɲ ute nakɲ ken k'danɲ albatir†, ɔɔ naan se dooc ute itir. ³⁸ Naan baado kaam jɛ Isa ki ɔɔ naan eeme ɔɲ kaa-maanɲ se neet jɛ Isa ɔɔ naan ɔtɲsɲ ute bɛɛkiɲa ɔɔ baam ɔk aay jɛn se ute maak-raapo ɔɔ ɔɲɲ itir do jɛn ki.

³⁹ Kɔd Parizi ken dan Isa been ki jaay aak nakɲ bin se, taad ute maakiɲ ɔɔ: «Ken gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd baado utɲ se, naan an 'jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusiɲa.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa taadɲ ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan tɛrlɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.» ⁴¹ Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee sɛɛge dio. Deb kalan se ey num an kɔgɲ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se lɛ ey num an kɔgɲ tamma si-mii. ⁴² Num gan dim naade aan kɔgɲ sɛɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan tɔɔlden sɛɛdege se naata. Num maakɲ naade ken di se, debm ɛddɛn sɛɛ se ken gay ɔɔ an 'je ciri?» ⁴³ Simon tɛrlɲ ɔɔ: «Gen maam ki num m'ɔɔ, debm ken sɛɛn den jaay ɔɔ k'tɔɔlɲsɲ se.» Isa deekiɲ ɔɔ: «Kese naai 'taadga taar mɛt ki.»

⁴⁴ Gɔtn se Isa uun tɛrl aak mɛnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mɛnd se daamo! Gɔtn maam m'endo bei ki se, naai ɛdum te maan tugɲ jɛm eyo; num gan mɛnd se neetum jɛm ute kaa-maanɲa ɔɔ ɔtumsɲ ute bɛɛkiɲa. ⁴⁵ ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mɛnd se ken maam m'aan sum se, gɔtn naan baam ɔk aay jɛma ute maak-raapo sum se, ɔɲum te eyo. ⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mɛnd se ɔtum itir jɛm ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mɛnd se kusɲingen den se, Raa tɔɔlɲsɲa naatn. Taa naan se ɔɔ, naan jɛm den se. Gan debm k'tɔɔlɲ kusɲɲ baat se, naan kic ɔɔ ɔk maak-je baata.» ⁴⁸ Ter Isa taad mɛnd ki ɔɔ: «Kusɲige se maam m'tɔɔlɲsɲa naata.» ⁴⁹ Jeege inj ɔɔ ute naade se, baag taadɲ ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ naɲa jaay taad taa 'tɔɔl kusɲ jeege se?» ⁵⁰ Isa deek mɛnd ki ɔɔ: «Mɛnda, ute kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga. Iɲi, 'ɔaa ute lapia.»

8

Mɛndgen lee mɛtn Isa ki

¹ Naan ken se jaay Isa ɔaa lee maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɲ naanje tu. Naan taad wɔɔk Labar Jigan gen Gaar Raa se jeege tu. Gɔtn se jee kaan naabiɲgen

† 7:37 Albatir se napar koa aama ken k'cɔɔc k'daapiɲa gen kɔmb itir.

sik-kaar-dio, ² ute mɛndge kandum se lee ute naana. Mɛndgen se ɓo kɛn naan ɛddeno lapia gen kɔɔn rodege tu ɔɔ tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iino Magdala ɔɔ ro naan ki se ɓo, Isa tuuriŋo sitange cili se. ³ Ɔɔ Yoanna kɛn mɛnd Kuza, gaabiŋ se Gaar *Ɛrɔd ɔniŋ maaliŋ paac kaam jiŋa ɔɔ Suzaan ute mɛndgen kuuy dɛn kici. Naade se ɓo kɛn lee noog Isa ute jee mɛtiŋ ki ute nakgen naade ɔkɔ.

Isa aal naagŋ taara te debm kɔnd buru
(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeege dɛna iino maakŋ gɛgɛrge tu paac ɔɔ ɓaado tus gɔtn Isa ki ɔɔ naan taadden ute kaal naagŋ taara ɔɔ: ⁵ «Bii kalaŋ deba kalaŋ teec ɓaa kɔnd buru. Kɛn naan jaay ɔnd kɔnd burin se, kupm mɛtiŋ si jɛŋ doob ki; gɔtn se jeege tuumiŋa ɔɔ yeelge ɓaado tuun ɔsiŋ naatn paac. ⁶ Kupm mɛtiŋge se si gɔt kɛn naaniŋ maakiŋ ɔk koa. Kɛn naan jaay utu teec teec sum ɓo naar tuutu taa gɔtn se naaniŋ cɛɛpɛ. ⁷ Kupm mɛtiŋ se, si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ se, naan teece naɓo aan gɔɔ teep maakŋ ji kaag ki se, ji kaaga aayiŋ taara. ⁸ Num kupm kɛn si do naan kɛn jiga se, gɔtn se naan teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama dɛn aak eyo.» Do taar kɛn se, Isa uun mindiŋ raan deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee mɛtn Isa ki se tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Kaal naagŋ taar kɛn naai 'taad se tap ɓo je deekŋ ɔɔ dio?» ¹⁰ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakŋ j'ɔyiŋga kɔy *maakŋ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeeliŋkiga. Num gan jee kuuy se k'taadden ute kaal naagŋ taara se, taa:

Naade 'kaakŋ ute kaamde naɓo 'kaakŋ kɔk eyo,
'booy ute bide naɓo 'booy kɔk eyo.* »

Kaal naagŋ taar se, Isa taad tɔɔk mɛtiŋa

¹¹ «'Booyki kaal naagŋ taar ese se je deekŋ ɔɔ: kupm maam m'taadn se, kɛse taar Raa. ¹² Kupm kɛn si jɛŋ doob ki se, kɛse taad ute jeegen booy taar Raa naɓo *Bubm sitange ɓaado ɔɔd taar se maakde ki naatn, taa sɔm naade booy uunga num 'kɔŋ kaaja. ¹³ Kupm kɛn si gɔtn naaniŋ ɔk ko maak ki se, kɛse taad te jeegen mɛtn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naɓo naade ɔŋ ɔkiŋ tɔɔg eyo. Kaad kɛn gɔtɔ utu bɛɛ se naade ɔk taar Raa se ɔɔŋɔ, gan nakŋ naama jaay aanga dode ki num, naade rɛsn naatn ute taar Raa se. ¹⁴ Kupm si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ se, kɛse taad te jeegen booy ɔk taar Raa naɓo, naade uun nirlde, je maal *dunia ɔɔ je nakŋ kɛn daa rode ɓo jea. Kɛse ɓo tɛddɛn kaal maakde ɓaa tɛdn nakŋ cɛɛ sum se. ¹⁵ Num kupm kɛn si do naan kɛn jiga se, kɛse taad te jeegen maakde bɛɛ, booy uun taar Raa ɔɔ ɔkiŋ maakde ki jiga ɔɔ jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ɔɔ tɛdn nakgen jiga.»

Isa aal naagŋ taar ute lɔmpɔ
(Mk 4.21-26)

¹⁶ «Nam 'kɔɔcŋ lɔmpɔ jaay an deebm dukulu don ki, ey lɛ an kɔl kɔnd mɛtn danal ki se, gɔtɔ. Gan lɔmpɔ se k'j'ɔɔciŋga num, j'uun j'ɔliŋ raan ro kaag ki taa jee ɛnd gɔtn ese se, 'kaakŋ gɔtn wɔɔrɔ. ¹⁷ Taa nakŋ j'ɔyiŋ kɔy se j'utu j'an kaakŋ 'toodn tal ɔɔ nakŋ jeege jaay jeel mɛtiŋ ey se jeege utu 'jeel mɛtiŋ paac ɔɔ j'utu j'an kaakŋ kaam kaad ki utu 'toodn tal. ¹⁸ Bin se kɛn aki booy taar Raa num, ɔndki kɔndɔ! Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey se lɛ, kɛn nakŋ naan saap ɔɔ ɔk se kic ɓo, j'an tɔsn naatn.»

Gɛnaa Isage ute kɔnde
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

* 8:10 Aak Eza 6.9.

¹⁹ Gōtn se gēnaa Isage ute kōndē baano kaaka, nabo taa jeegen den se, naade ōj aan te gōtin ki eyo. ²⁰ Nam baado taad Isa ki ō: «Koi ute gēnaaige se utu naatn ō naade je ai kaaka.» ²¹ Isa tērlēden ō: «Koyuma ute gēnaamge se, kēse jee kēn booy taar Raa ō took ing do ki.»

Isa ak daar kuulu
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Bii kalan se, Isa ook maakn markab ki ute jee mētin ki ō naan deekden ō: «K'gaan k'baaki jēj baar kēn kaam naane.» Ō gōtn se naade iin baa. ²³ Kēn naade baa baa do maane ki se, gōtn se Isa kaamin baa ak bia. Kaad kēn se guduray dōbō do baar ki ō al maane end dōoc dōoc maakn markaba se ō naan kēn se gōtō baa tēdden ōnō. ²⁴ Naade iiko cēē Isa ki, durina ō deekin ō: «Debm dooyje, Debm dooyje, bēre, naajege j'aki kutu!» Kēn naan jaay iin se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ō gōtn se, kuulu ute maan se ak dāara ō gōtō do dil. ²⁵ Gōtn se naan deekden ō: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap 6o gay?»

Kēn naade jaay aak nakn ese se, akden taad eyo ō beere baa akde ō gōtn se, naade baag taadn ute naapa ō: «Kēse tap 6o nanja bini, kēn taad kuul ki ute maane ki kic 6o tookn taarin se?»

Isa ed lapia debm kōn sitan ki
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Gōtn se naade baa aan taa naan jeege tun k'dandēn Gerazēnige kēn sak kaam taa naan Galile ki. ²⁷ Kēn naade aan taa jēj ki jaay Isa bōoy bōoy naan ki se, gōtn se gaab kalan bini ak kōn sitan iino maakn gēgēr kēn ese ō baado dōd Isa. Ō gaabm se, naan ting been eyo ō lee ute kal ey se daanin dōkga, num naan se ting maakn iibge tun Yaudge tēdino gēn tōl taal yodege se. ²⁸ Kēn naan jaay aak Isa se, dōd ōy makōnō ō baado ooc mētn jēn ki ō deekin ō: «Isa Goon Raa Taaro, j'ōj dī ute naai? M'eemi nōō mēti ki, ōnte gēn dabaruma!» ²⁹ Kēn ōlin taad bin se, taa Isa deekinga deek ō n'teec naatn ro gaab kēn se. Taa sitan se, iinga num tēd gaabm se kusina ō al k'dōokin ute sēsere ō j'aalin dōkōdōm maala se kic 6o, naan gaan naatn ō sitan se ōlin aan teec baa do kōd-baar ki. ³⁰ Ō Isa tōnd mētin ō: «Naai, 'roi nanja?» Naan tērlin ō: «Maam rom Dōol asgarge,» taa gaabm se ak sitange roñ ki dēna. ³¹ Gōtn se sitange eem nōō mētn Isa ki ō deekin ō: «Ōnte 'tōkn kōmbje maakn gōō kēn j'ērl zuzu se.»

³² Gan gōtn se ak dōol kinzirge dēna lee gaam gaam do kōs ki. Gōtn se sitange se sel mētn Isa ō: «Ōnje naaje k'baa kēnd maakn kinzirge tu se.» Gōtn se Isa tookden. ³³ Ō sitange se teeco ro gaab kēn se baa end maakn kinzirge tu se ō dōol kinzirgen te dēnde se dōbō rus ō naar aano girdi girdi bōoy baa si maakn baar ki ō maane ōsde paac.

³⁴ Kēn jee gaam kinzirge jaay aak nakn tēd se, naade dōbō aan baa taad jeege tun maakn gēgēr ki ute jeege tun ing bēe naatge tu. ³⁵ Kēn jeege jaay baa booy se, naade baado gēn kaakn nakn tēd se. Kēn naade jaay aan ōj Isa se, ōj gaabm debm sitan se, sitaningē se teecga naatn roñ ki ō naan ing king mētn jē Isa ki ō tusga kala roñ ki jiga jiga. Kēn naade jaay aakin se, beere baa akde. ³⁶ Jeegen aako nakn se ute kaamde se, baado taad jeege tu nakn kēn Isa tēdō do gaabm kēn debm sitan jaay 6o ōj lapi se. ³⁷ Gōtn se jee ing taa naan Gerazē ki paac se, kēn naade jaay beere baa akde se, naade taad Isa ki ō: «Iin ōnje, 'baa dōkō.» Gōtn se Isa ook maakn markab ki gēn tērl baa. ³⁸ Gaabm kēn sitange teec ōnin se, tōnd mētn Isa ō: «Ōnum m'baa ute naai.» Gan Isa taadin ō: ³⁹ «'Tērl baa bei ki ō taad nakn paacn kēn Raa tēdī naai ki se.» Kēn gaabm se jaay ak tērl baa been ki se, baa taadin jeege tun maakn gēgēr ki se paac nakn kēn Isa tēdino naan ki se.

*Isa ed lapia mend ki ɔ dur goon Jayrus menda daan yoge tu
(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)*

⁴⁰ Ken Isa jaay aan se, jee denge dɔɔdɪna, taa naade se inɔ aak kaak kaamina. ⁴¹ Gaaba kalan k'danɪn Jayrus; naan se magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naan baado ooc metn jɛ Isa ki eemin nɔɔ ɔ n'baado been ki. ⁴² Taa naan ɔk goon menda kalan lak, baarin baa baa sik-kaar-dio ɔ goonin se tood kɔɔnɔ kaam yoa.

Kaad ken Isa baa baa gɔtn goon mend ki se, jeege dena tus ron ki ɔ gɔtn lee kic naan ɔn eyo. ⁴³ Maakn jee denge tu se, menda kalan bin se, gɔtn moosin aan sum se ɔn daar eyo ɔkga baara sik-kaar-dio ron ki. Naan utga jin paac gɔtn jee dawage tu, nabo nam ɔn edin te lapi eyo. ⁴⁴ Mend se baado naagn Isa ki ɔ ut taa kalina ɔ gɔtn ese sum bo, moosin naar daara. ⁴⁵ Isa tɔnd meta ɔ: «Ken ɔl jin utum se nanja?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔ: «Meluma, aaka jeege bo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gan Isa deek ɔ: «Num nam ɔlga jin utunga, taa maam m'naamga tɔɔgn ken teec rom ki se.» ⁴⁷ Ken mend se jaay jeel jeege an jeel se, beere baa ɔkin se ron ook marga ɔ baado ooc metn jɛ Isa ki. Gɔtn se naan taad naan jeege tu paac nakn ken ɔlin jaay bo, naan ɔl jin ut taa kal Isa se. Mend se taadden ɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum bo, m'ɔn lapia.» ⁴⁸ Gɔtn se Isa deekin ɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia.»

⁴⁹ Ken Isa utu daar taad taad bɔrt se sum bo, deb kalan iino gɔtn Jayrus ki ɔ baado taadin ɔ: «Berɛ, gooni menda se lɛ ooyga. ɔnte dabar Debm dooy jeege se cɛɛ.» ⁵⁰ Num ken Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki ɔ: «ɔnte beere; ɔnd maaki kaam kalan. Gooni menda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Ken Isa jaay aan bee Jayrus ki se, jee den se naan gaasde naatn. Gɔtn se ɔɔp Pier, Jan, Jak ɔ ko goono ute bubm goono sum bo end ute naana. ⁵² Jeege paac eeme ɔ tɔɔy makɔnɔ do yo ki se. Num gan Isa deekden ɔ: «ɔnte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan lɛ tood tood bi sum.» ⁵³ Ken naade jaay booy taarin se, naade baag tooy koogo metin ki taa naade jeele goon menda se lɛ, ooyga deere. ⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jin, uun mindin raan ɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum bo goono se duru ɔ naar iin daara. Ter Isa taadden ɔ: «Goono se, j'edin kɔɔ.» ⁵⁶ Ken bubin ute kon jaay aak nakn se, nakn se baa deel dode ɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deɔden ɔ nakn deel se, j'ɔnte baa taadin nam ki.

9

*Isa ɔl jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba
(Mt 10; Mk 6.7-13)*

¹ Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔ naan edden tɔɔgɔ do sitange tu paac ɔ edden tɔɔgn gen kedn lapia jee kɔɔnge tu. ² Naan ɔlden naaba se taa 'baa taadn labar gen *maakn Gaar Raa se jeege tu ɔ gen kedn lapi jee kɔɔnge tu. ³ Naan taadden ɔ: «Ken 'baaki baa mertɛ se, ɔnte 'kuunki dim, ɔnte 'kuunki sirdi, bɔɔnɔ, kɔɔ ɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio. ⁴ Bee ken naase 'bɔɔykiga maak ki se, 'toodki gɔtn ese, bini anki kiin baa maak ki. ⁵ Gɔtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse num, ken naase 'teecki teec maakn gɛgɛrde ken ese se, kudn jɛsege se kic bo 'tupdenki naatn, kɛse aden toodn saada.» ⁶ Bin bo, *jee kaan naabm Isage se baa lee maakn naange tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔ gɔtɔ baa se paac, naade ed lapia jee kɔɔnge tu.

*Nookn Isa se ed saapm maaka *Erad ki
(Mt 10; Mk 6.7-13)*

⁷ Ken Gaar Erød Antipas naan bo magal taa naan Galile se jaay booy j'boos maan nakgen deel se, taar se baa deel dona taa jee metinge deek oo: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu.» ⁸ Jo jee metingen kuuy taad oo: «*Eli do dokiñ se bo, baadoga.» Jo kengen kuuy kic taad oo: «Kaadn naane maakñ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dokiñ se bo, deb kalan duroga daan yoge tu.» ⁹ Taa naan se bo ol Erød taad oo: «Nakage, ey num Jan-Batist se le maam mala bo m'ol k'gaanjo ute dona. Num kese tap bo debm gay daala jaay m'booy ted nakgen bin se?» Gøtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ed koso gaabge tu dupu-mii
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Ken *jee kaan naabm Isage jaay terl baa on Isa se, taadn metn nakgen naade tedo paac se. Gøtn se naan ok baande ces ki kaam geger ken sak Betsaida. ¹¹ Ken jee denge jaay booy labar se, naade ru baa metin ki. Jo Isa dood okde oo gøtn se, naan taadden taar *maakñ Gaar Raa oo jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapi.

¹² Gan ken kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadn oo: «'Deek jeege tu se k'wook k'baa maakñ naan ge tu oo maakñ bee naatge tun gøor gøor se. Taa gøtn naane se, naade 'kon nakñ koso oo 'kon gøtn toodo kici. Ey num gøtn ara se, naajeege k'do kod-baar ki.» ¹³ Gan Isa terlden oo: «Naase mala eddeki koso.» Gøtn se naade terlin oo: «Mappan j'ok se le cir mii eyo oo kenjge kic le k'j'ok di sum. Ken jee se jaay 'kon koso paac num, naan se naaje j'ade baa dugñ koso kuuy do ki.» ¹⁴ Jee tus gøtn ese paac se, gaabge kalde ki sum bo baa baa nakñ dupu-mii.

Gøtn se Isa taad jeege tun metin ki oo: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki oo 'gaandeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵ Naade ted jeege paac ing naan ki. ¹⁶ Num Isa tos mappan mii ute kenjgen di se jin ki, naan uun kaamin raan, toom *Raa, dup mappa oo edin jeege tun metin ki taa 'kedn jee denge tu. ¹⁷ Naade paac os deren ute maraade oo togñ oop se k'tuun k'tusin maakñ gornge tu sik-kaar-dio.

Pier taad oo Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took ces ki kalin ki gen tond metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. Gøtn se naan tond metde oo: «Jee denge tap bo taad oo maam m'nanja?» ¹⁹ Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist oo jee kuuy oo naai *Eli ken do dokiña oo kengen kuuy daala oo naai se kaadn naane maakñ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dokiñ se bo, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» ²⁰ Jo Isa deekden oo: «Ken maak-saap naase ki num oki maam m'nanja?» Pier eep taarin oo: «Naai bo al-Masi ken Raa olo.» ²¹ Gøtn se Isa aacden kaama oo taar se j'onte baa taadn nam ki. ²² Ter naan taadden metin oo: «Beeeki num, *Goon Deba utu 'dabar kusina. Magal taa bee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn tookñ metn Ko Taar Raage, naade se utu an koodn kundu oo utu an toolo oo daan bii k-motoge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gøtn se naan taadden paac oo: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn ron mala oo bii-raa 'kuun kaagn yona jaay bo am daana. ²⁴ Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki oo debm ut kon taa maam se, utu an kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ute magalin bo kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, an kon di ro ki? ²⁶ Taa naan se bo, debm jaay ted sokonoo taa maama oo ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic bo, biin m'ade

ḡaa maakḡ *nookum ki gēn Bubum ki ḡḡ ute gēn kōḡḡingen *salal se, maam kic sōkōḡḡ utu am tōḡl taa naaḡ kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen taadā: maakḡ jeege tun ḡōrse utu ara se, mētiḡge se kooy ey sum ḡo, utu 'kaakḡ Raa 'kōsn gaara doḡe ki.»

Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Kēn Isa taad aas taariḡ jeege tu jaay ḡk nakḡ ḡaa ḡaa ḡii marta se, naaḡ ḡk Pier, Jan ḡḡ Jak ḡḡ naadē ook do ko ki gēn ḡaa keem Raa. ²⁹ Kaad kēn Isa eem keem Raa se, daan-kaamiḡ ḡaa tērl kuuy ḡḡ kaliḡ se ḡaa tēḡ raap lak lak ḡḡ ḡmb mēt ki biriḡ biriḡ. ³⁰ Gōtn se naadē aak gaabge dio ḡaar taad taad ute Isa ḡḡ jee di ese se, *Musa ute *Eli. ³¹ ḡḡ gōtn Musa ute Eli ḡaar ro ki se, Raa tēḡḡḡ gōtō wōōr kēlēḡ. Gōtn se naadē taad mētn taar kēn tēḡga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. ³² Gaḡ Pier ute mēḡḡḡge se bi ḡaa cirḡe. Num kēn naadē duro maakḡ biḡe ki se, naadē aak Isa se roḡ wōōr gōtō kēlēḡ ḡḡ naadē aak jee di se ḡaar ḡaar cēēḡ ki. ³³ Kēn Musa ute Eli jaay iḡḡ ḡḡ kōḡ Isa se, Pier deek Isa ki ḡḡ: «Debm dooyje, bēēki num, j'aki king gōtn ara ki ḡo jiga; ḡḡ j'asen taal daabge mōtō, kalaḡ naai ki, kalaḡ Musa ki ḡḡ kalaḡ Eli ki.» Gaḡ taar naaḡ taad se tap ḡo, ḡnd te mētiḡ eyo. ³⁴ Kēn Pier utu taad taad sum ḡo, gapara naar ḡaado deebḡe bat. Kēn naadē jaay aak gapara ḡaa deebḡe se, ḡeere ḡaa ḡkḡe. ³⁵ Tēḡ naadē booy mind deba taad maakḡ gapar ki ḡḡ: «Kese goonum kēn maam m'bēer m'ḡḡḡḡ. 'Booy uunki taariḡa.» ³⁶ Kaad kēn naadē booy mind deba utu taad taad se, kōr naadē aak ḡk se, ḡḡḡ Isa kaliḡ ki sum. Nakḡ naadē aakiḡ paac se, kaad kēn se naadē taadiḡ te nam ki eyo, num naadē ḡḡḡbiḡ maakḡe ki.

Isa eḡ lapia goon gaab ki kēn ḡk kōḡḡ sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

³⁷ ḡḡ mēḡbēēḡki se, kēn naadē ḡḡḡḡḡ ḡḡḡḡ do ko ki se, jeege ḡena ḡaado ḡḡḡḡḡ Isa. ³⁸ Maakḡ jeege tu se, gaaba kalaḡ ḡaḡḡḡ makōḡḡ ḡḡ: «Debm dooy jeege, m'eemi nōḡ 'ḡaado aakum tu goonum ara se. Bēre, goonum ḡo kalaḡ ese sum. ³⁹ Gōtn mētiḡ se kēn sitan ḡkinga tak ḡo, goono tōḡḡ makōḡḡ, uun undiḡ naaḡ ki, tiikiḡ zak zak ḡḡ taariḡ kic ḡo tiḡḡ gupiyu. Kēn sitan se jaay ḡkinga num, tēḡḡḡ ḡḡḡ jaay teec roḡ ki ḡabariḡ bini naḡḡḡ tōḡḡḡḡ jaay ḡḡḡḡ. ⁴⁰ Maam m'tōḡdo mētn jee mēti ki m'ḡḡ am tuur sitan ro goonum ki se naatn, naḡo naadē ḡḡ aasiḡ te eyo.» ⁴¹ Isa deekden ḡḡ: «Naase jee do naaḡ kēn ḡōrse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naaḡḡ taarge ḡḡ jee bēēki eyo! Maam tap ḡo m'king ute naase se bini nuḡ ki ḡḡ m'asen sērkiḡ bini nuḡ ki? ḡk ḡaano ute gooni se ara.»

⁴² Kēn goono jaay k'ḡaano ḡaa gōtn Isa ki se, sitan uun undiḡ naaḡ ki ḡḡ naaḡ baag tiikiḡ zak zak. Gaḡ kēn Isa jaay aakiḡ se, naaḡ aac kaama sitan ki ḡḡ sitan teec ḡḡ goono. ḡḡ goono se, Isa uun eḡḡḡḡ bubiḡ ki. ⁴³ Kēn jeege jaay aak nakḡ tēḡ se, ḡaa deel doḡe ḡḡ ḡkden taad eyo ḡḡ deek ḡḡ: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Tēḡ Isa taad taa dubar kēn utu 'kaan doḡḡ ki

Kaad kēn jeege paac utu aak kaak nakḡ kēn Isa tēḡ jaay ḡkden taad ey se, Isa deek jeege tun mētiḡ ki ḡḡ: ⁴⁴ «Uḡki bi jiga ro taar kēn maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'aḡ kōkḡ kōl ji jeege tu.» ⁴⁵ Num gaḡ jee mētiḡ ki se, taar se, naadē ḡḡ booy ḡk te mētiḡ eyo; taa taar se mētiḡ ute doḡḡ naadē ḡnd te eyo. ḡḡ gēn tōḡḡ mētiḡ lē, naadē ḡeeriḡḡ ḡeere.

Jee mētn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Jee mɛtn Isa ki baag naajɲ ute naapa ɔɔ maakde ki se, naɲa ɓo 'tɛdn magalde. ⁴⁷ Aan gɔɔ Isa jeel maak-saapde se, naaɲ uuno goon cɔkɔ ɓaado ɔndiɲ cɛɛɲ ki. ⁴⁸ Ɔɔ naaɲ deekden ɔɔ: «Goon ese se jaay debm ɔkiɲ jiga taa maam se, kɛse naaɲ ɔkum maam mala. Ɔɔ debm ɔkum maam se, naaɲ ɔk debm kɛn ɔlumo. Taa naaɲ se ɓo, maakɲ naase kɛn paac se, debm ɔɔp roɲ baat se, naaɲ ɓo asen 'tɛdn magalse.»

Jee tɛdn naaba ute ro Isa

⁴⁹ Gɔtn ese Jan ɛɛp taariɲ deekiɲ ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔɲo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'aɲo gaasa, taa naaɲ lɛ lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Gaɲ Isa deekiɲ ɔɔ: «Ɔɲte 'gaasinki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naaɲ se debm naase.»

*Jee *Samari baate dɔɔdn kɔkɲ Isa naaɲde ki*

⁵¹ Kaadn naaɲ aan kiɲ kɔɲ do naaɲa jaay aan se, Isa uun doa ute maakiɲ paac gɛn ɓaa Jeruzalem ki. ⁵² Gɔtn se naaɲ ɔl jeege naaniɲ ki ɔɔ jee se jaay ɓaa aan maakɲ naaɲ kɛn kalan gɛn taa naaɲ Samari ki se, naade je aɲ daapm gɔɔ. ⁵³ Num gaɲ taa naaɲ ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, jee se baate kɔkiɲ gɔtde ki. ⁵⁴ Kɛn naade jaay aak nakɲ ese se, jee mɛtiɲ kɛn Jak ute Jan se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, kɛn naai je num j'aki 'tɔnd mɛtn Raa adɛ ɓɔɔy poodo dode ki taa aden kɔsn naɲa.» ⁵⁵ Kɛn Isa jaay booy taarde se, naaɲ ɔk terl mooyde. ⁵⁶ Gɔtn se naade uun doobm naaɲ kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Kɛn naade ɓaa ɓaa doob ki se, deb kalan deek Isa ki ɔɔ: «Gɔtn naai 'ɓaa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa terliɲ ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ɔk ɓee tooddege, ɔɔ yeelge kic lɛ ɔk kujdege. Num gaɲ maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.»

⁵⁹ Naaɲ deek deb kuuy ki ɔɔ: «'Daanuma!» Gaabm se terliɲ ɔɔ: «Ɔɲnum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.» ⁶⁰ Gaɲ Isa terliɲ ɔɔ: «Ɔɲ jeegen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'ɓaa taad'labar gɛn *maakɲ Gaar Raa se jeege tu.» ⁶¹ Ter deb kuuy daala ɓaado ɔɲiɲ deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, maam se m'je m'ai daana, naɓo ɔɲnum m'ade tɛdn tɔɔsɛ jeemge tun maakɲ ɓeem ki jaayo.» ⁶² Isa terliɲ ɔɔ: «Debm kɛn naab naab ute marange jaay terl aak mɛtiɲ ki se, debm bin se aas gɛn 'kɔɲ tɛdn naaba maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa ɔl jee mɛtiɲ kɛn sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, Mɛljege ɓɛɛr tɔɔf jee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔɔ ɔlden naaba maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɲ naange tun kɛn naaɲ mala utu ɓaa maak ki kici. ² Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Maakɲ-gɔtn tɛdga gɛn kɔɔ se utu dɛna, naɓo jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'tɔndki mɛtn Mɛl maakɲ-gɔtɔ taa adɛ kɔl jee tɛdn naabge do ki gɛn kɔɲɲ maakɲ gɔtiɲa.» ³ Isa deekden ɔɔ: «Iiɲ 'ɓaaki! Naɓo 'booyki: maam se m'olsen aan gɔɔ gaan baatge maakɲ k-sogsogige tu. ⁴ Kɛn 'ɓaaki ɓaa se, ɔɲte 'kuunki k'bɔnd gurs, ɓɔɔnɔ, saa ɔɔ daan doob ki se, ɔɲte 'daarki gɛn tɛdn tɔɔsɛ nam ki.

⁵ «Maakɲ ɓee kɛn naase endkiga maak ki deet deet se, 'tɛddɛki tɔɔsɛ. ⁶ Maakɲ ɓee kɛn jaay ɔɲkiga debm jaay je tɔɔsɛ se, ɔɲki tɔɔsɛ se 'kɔɔpm maakɲ ɓeɛɲ ki; kɛn ɔɲki nam jaay je tɔɔsɛ ey num, tɔɔsɛ se 'terl ute naase. ⁷ Maakɲ ɓee jaay mɛliɲge ɔksenga jiga num, iɲgki gɔtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tɛdn naaba

se, beeki num, j'an kəŋ dal dubarına. Ɔo ingki kaam kalan, ɔnte 'leeki 6ee jeege tu.

⁸ «Maakŋ geger ken naase endkiga jaay melinge ɔksenga jiga se, kəsn ken naade baansenoga se ɔnte 'baatŋki, ɔski. ⁹ Jee kəɔŋgen gətn ese eddeki lapia ɔo jee se 'taaddeki ɔoki: 6ere, 6orse *maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki. ¹⁰ Num gan, maakŋ geger ken naase endkiga jaay, melinge baatsenga kəkŋ num, 'teecki naatn bəɔr ki ɔo 'deekdeki ɔoki: ¹¹ Kudn maakŋ geger se ken uun naagŋ jjeje ki se kic 6o, k'tupsesin naatn naanse ki. Bere 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki! ¹² 'Booyki m'asen taada: 6ii ken *Raa 'kəjŋ bəɔrɔ do jeege tu se, jee ese se bəɔr ken kooçŋ do naade ki se aden tedn ɔoŋ cir gen jee maakŋ geger Ɔadəm ki se dəkɔ*.»

Jee maakŋ geger ken baate kaal maakde do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔo: «Utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Kəɔzin ki ɔo utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kəɔbgen ken tedo gətse ki se, jaay 'tedoga ted maakŋ gegerge tun Tir ki ute ken Sidəŋ ken jee *kusinge se num, kaadn do dəkŋ naade terldega maakde do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔo bəɔy burku dofege tu. ¹⁴ Deere, 6ii ken Raa utu 'kəjŋ bəɔrɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kəɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidəŋ ki se daala. ¹⁵ Ɔo naase jee geger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔoki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gətɔ! Naase se utu aki kooy '6aa 6ee yoge tu.»

¹⁶ Ter Isa taadden ɔo: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔo debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm ken baatum maam se, baate debm ken ɔlumo se kici.»

Jee metŋ ken sik-cili-kaar-di se ɔk terl 6aado

¹⁷ Ken jee metn Isa ken sik-cili-kaar-di jaay nanə naabde se, naade ɔk terl 6aado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔo deekiŋ ɔo: «Melje, ken naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic 6o tookjeno taarje.» ¹⁸ Gətn se Isa terlden ɔo: «Maam m'aak *Bubm sitange bəɔy ooco maakŋ raa ki aan gəɔ maan ken aal wusuk wusuk se. ¹⁹ 'Booyki, keese 6o təɔŋŋ ken maam m'edsen taa anki tuum wəɔjge ute iinge ɔo ute təɔŋŋ se, naase anki cir jee wəɔysege ɔo naade se paac asen 'kəŋ tedn dim eyo. ²⁰ Bin num maakse ɔnte raapo taa sitange 6eersenoga ɔo booyenoga taarse, num gan 'tedki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋga raan maakŋ raa ki.»

Maak-raapm gen Isa

(Mt 11.25-27)

²¹ Naan ken se sum 6o, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔo gətn se maakiŋ-raap sakan ɔo baag təɔm Raa ɔo: «Bua, naai 6o Mel maakŋ raa ute gen do naanə, maam m'təɔmi taa nakgen se naai ɔyŋga kəɔɔ jee jeel-taarge tu ute jee metekge tu, ɔo 6orse naai 'taadga metŋga gaan seemge tu. Deere, Bua, keese 6o nakŋ jigan ken naai maaki jen ro ki. ²² Nakge paac se Bubum edumsŋga kaam jima. Ey num Goono se nam tap 6o jeeliŋ eyo; ken jeeliŋ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. Ɔo Raa Bubu se kic ey num, nam tap 6o jeeliŋ eyo num ken jeeliŋ se, Gooniŋ kaliŋ ki sum ɔo Gooniŋ se 6o je an taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gətn se Isa terl aak jee metŋ ki ɔo taadden naade kalde ki sum ɔo: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ ken naase aakiŋki ute kaamse se. ²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute gaariŋgen do dəkŋ den se, je ɔo ade kaakŋ nakŋ ken 6orse naase aakki se, na6o ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔo je ɔo ade booy nakŋ 6orse naase 'booyki se, na6o ɔŋ booyŋ te eyo.»

* 10:12 Aak Jen 19.24.

Isa aal naagj taara ute kɔd *Samari debm bæ

²⁵ Bii kalan debm jeel taadn tɔɔkɔj mɛtn Ko Taar Raa kalan bini iin daar tɔnd mɛtn Isa taa an naama ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tɛdn m'ɔɔ dɪ jaay m'kɔj *kaajɔ ɔɔ ɔɔ daayum se?» ²⁶ Isa tɛrlin ɔɔ: «Do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se k'raanɔ j'ɔɔ dɪ? Kɛn naai 'dooyin se 'booy ɔkin ɔɔ dɪo?» ²⁷ Gaaba se tɛrlin ɔɔ: «Kɛn maam dooyin se deek ɔɔ: *Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gɔɔ 'je ro naai mala.†*»

²⁸ Isa tɛrlin ɔɔ: «Taar se, naai 'tɛrlinga ute doobiɔa. 'Baa 'tɛdn naan se ɔɔ naai 'kɔj kaajɔ ɔɔ daayum.»

²⁹ Num gaaba je daapm taarin se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Naapum tap ɔɔ naɔa?» ³⁰ Isa deekin ɔɔ: 'Booy m'ai taadn mɛtn taara kalan. Bii kalan se, gaaba kalan iinɔ maakɔj gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki bɔɔy ɔɔa ɔɔa maakɔj gɛgɛr kɛn Jeriko ki. Kɛn naan ɔɔa ɔɔa se, ɔɔa ooc ji jee ɔɔogge tu. Gɔtn se jee ɔɔogge se ɔkinɔa, tɔɔdn te kalin naatn, ɔɔ tɔnd aalin par kaam yoa; jaay ɔɔ naade aan rɛsɪna. ³¹ Num gɔtn se, *debm tɛdn sɛrke Raa ki kalan bini, ɔɔaɔdo ɔɔa te doobm se rɛn sum ɔɔ, gaɔj kɛn naan aak gaabm tood par se, naan aal cɛɛs ki dɔkɔ uun doobiɔn ɔɔa. ³² Tɛr kɔd Lebif kalan bin kic, aalo te doobm se. Num kɛn naan jaay aan gɔtn se, naan aak gaabm tood par se ɔɔ naan kic aal cɛɛs ki dɔkɔ ɔɔ uun doobiɔn ɔɔa kici. ³³ Num gaɔj kɔd SamariS kalan bin kic ɔɔa ɔɔa mɛrtɛ ute doobm se. Kɛn naan jaay aak gaabm tood par se, naan ɛɛjin don ki. ³⁴ Naan ɔɔaɔdo ɔɔɔina, tugin taan-duɔa ute tɔtn koojn bin, ɔtin uubu ɔɔ saaminsina; jaay ɔɔ uun ɔndin do buurin ki ɔɔ ɔɔaansin ɔɔe bɔɔy mɛrtge tu ɔɔ ing don ki. ³⁵ Mɛtbeenki se, naan ɔɔɔ tamma dio, ɛd debm tɛdn mɛrtge tu se ɔɔ deekin ɔɔ: «Gaabm se, aakin don ki. Nakɔ naai utga cir naan se num, maam m'tɛrloga se, m'utu m'aisin kɔɔj gɔtin ki.»

³⁶ Gɔtn se Isa tɔnd mɛtn debm jeel taadn tɔɔkɔj mɛtn Ko Taar Raa se ɔɔ: «Maakɔ naai ki num, maakɔj jeege tun mɔtɔ se, gaab kɛn jee ɔɔogge tɔndinɔ se kɛn gay ɔɔ naapiɔa?» ³⁷ Naan tɛrl Isa ki ɔɔ: «Jaay debm kɛn tɛd bæɛ deb kɛn jee ɔɔogge tɔndin se.» Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Naai kic 'ɔɔa 'tɛd bin kici.»

Isa ɔɔa ɔɔe Mart ute ɔɔn Mari ki

³⁸ Kɛn Isa jaay ɔɔa ɔɔa doob ki ute jee mɛtin ki se, naan ɔɔa ɛnd maakɔj naan ki kalan bini, ɔɔ gɔtn se mɛnda kalan roɔn Mart dɔɔɔ ɔkin ɔɔeɔ ki. ³⁹ Naan ɔk ɔɔnaa roɔn Mari ɔɔ Mari se, ɔɔaɔdo ing mɛtn jɛ Mɛljege tu ɔɔ naan ing booy booy taar Mɛljege taad se. ⁴⁰ Kɛn Mart jaay naaba ɔɔa deel don se, naan ɔɔaɔdo deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, aaka ɔɔnaam se. Naaba se paac ɔɔnɔmsin dom ki. Kɛse tap ɔɔ naai an dim ey ne? 'Deekin 'ɔɔaɔdo utu am noogo!» ⁴¹ Num Mɛljege tɛrlin ɔɔ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacɔ kɛn naai tɛd se; taa naan se ɔɔ naai 'baate roi tak tak ɔɔ 'tɛdɪ ɔɔa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan sum ɔɔo jiga cir paac. Kɛn se ɔɔo Mari bæɛr uunga. Num nakɔ Mari bæɛr uun se, nam ansin kɔj kɔɔɔd eyo.»

11

*Isa dooy jee mɛtin ki ɔɔn keem *Raa
(Mt 6.9-13, 7.7-11)*

¹ Bii kalan Isa ing gɔtɔ kaam kalan bini, ɔɔn keem Raa. Kɛn naan jaay eem Raa aas se, maakɔj jeege tun mɛtin ki se, deb kalan ɔɔaɔdo tɔnd mɛtinɔa ɔɔ: «Mɛlje, 'dooyje ɔɔn keem Raa aan gɔɔ kɛn Jan dooy jee mɛtin ki se.» ² Isa taaddɛn ɔɔ: «Kɛn naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔɔki:

† 10:27 Aak Dt 6.4-5. ‡ 10:32 Lebige, naade se metjil Lebi ki se ɔɔ naade lee noog jee tɛd sɛrke Raage tu maakɔj Bɛe Raa ki. § 10:33 Samarige se ute Yaudge se taarde ɔɔa eyo.

Bua, ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

Ɔŋ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

³ Ɔɗjeno kɔsn kɛn ajen kaasn ɓii-raa.

⁴ 'Tɔɔlje *kusiŋje taa naaje kic ɓo k'tɛɗn kalɗe jeege tun paacŋ kɛn tujjenga naaje ki kici.

Ɔŋte 'kɔŋje k'kɛnd maakŋ nakŋ naam ki.»

⁵ Gɔtn se Isa deekɗen daala ɔɔ: «Kɛn maakse ki se jaay, deb kalan ɔk mɛɗe ɔɔ mɛɗiŋ se ɓaado ɔŋiŋ daan nɔɔr ki ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛɗuma, ɛɗumo tu mappa mɔtɔ, ⁶ taa maakŋ mɛɗumge tu se, deb kalan ɓaadoga mɛrtɛ gɔtum ki, naɓo maam m'ɔk dim m'aŋ kɛɗ eyo.» ⁷ Num kɛn debm maak ki se jaay, tɛrliŋ ɔɔ: «Ɔnum, m'toodn kaam kalan. Ɔorse kaam taarum lɛ m'gaasiŋga, ɔɔ maam m'ute gɛnumge paac kic lɛ, k'toodga. Bin num, maam se m'kɔŋ kiŋ jaay m'ai kɛɗn mapp eyo.» ⁸ Gaŋ 'booyki m'asen taada: naaŋ 'kiŋ aŋ kɛɗ se taa gaaba se mɛɗiŋ sum eyo, num taa naaŋ dɔɔk taar tɔnd mɛta ɔŋ ey se ɓo, naaŋ 'kiŋi aŋ kɛɗa.

⁹ «Maam m'deeksen m'ɔɔ: 'lee 'tɔndki mɛta ɔɔ j'asen kɛɗa, 'lee 'jeki ɔɔ naase aki kɔŋɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔɔ j'asen kɔɔɗɔ. ¹⁰ Deere, debm tɔnd mɛta se j'aŋ kɛɗe, debm je se 'kɔŋɔ ɔɔ debm tɔnd kaam-taara se lɛ, j'utu j'aŋ kɔɔɗɔ. ¹¹ 'Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, gooniŋ tɔnd mɛtn kɛŋje gɔtiŋ ki num, naaŋ aŋ kɔŋ kɛɗn wɔɔɔ ne? ¹² Ey lɛ, kɛn tɔnd mɛtn kaaɓm kɔrɔŋɔ se, aŋ kɔŋ kɛɗn iŋi ne? ¹³ Naasen jeegen kɛn jig ey se kic ɓo 'jeelki kɛɗn nakŋ bɛɛ gɛnsege tu. Num mɛt kando Bubm kɛn maakŋ raa ki 'kɛɗn *Nirl Salal jeege tun tɔnd mɛtiŋ ey ne!»

*Isa ɔɔ *Bubm sitange*

(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)

¹⁴ Gaaba kalan bini ɔk kɔŋ sitan ɔɔ naaŋ ɔŋ taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuuriŋ sitan se naatn roŋ ki. Kɛn sitan jaay teec ɔŋiŋ se, gaabm ɔŋ taad taar ey se baag taadn taara cɛy. Ɔɔ kɛn jee dɛnge aak se nakŋ se deel doɗe ɔɔ ɔkɗen taad eyo. ¹⁵ Num gaŋ maakɗe ki se jee kandum deek ɔɔ: «Ute Belzebul, naaŋ kɛn Bubm sitange se ɓo, naaŋ tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Mɛtiŋgen kuuy se je aŋ naam se, tɔnd mɛtiŋ ɔɔ ŋ'aden tɛɗn nakŋ-kɔɔɓm kɛn naade an kaakŋ jeel ro ki, kɛn ɓɔɔyo maakŋ raa ki. ¹⁷ Gaŋ Isa jeel maak-saapɗe dɛy se, deekɗen ɔɔ: «Maakŋ taa naaŋ gaar kɛn jeenge taarde ɔk mɛtn naap eyo ɔɔ baagga tɛɗn ɓɔɔɔ ute naapa se, naaŋ se utu tɛrɛɛɛ ɔɔ gɔtiŋ utu 'toodn kuudu. ¹⁸ Naase ɔɔki: ute tɔɔgŋ Bubm sitangen Belzebul se ɓo, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Kɛn Bubm sitange tɛɗ ɓɔɔɔ ute ro naaŋ maliŋ se, bin se naaŋ tɔpga roŋa. Kɛn bin num, gaariŋ se naaŋ aŋ kɔkŋ ɔɔ dɔɔ? ¹⁹ Naase ɔɔki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee mɛtse ki se, kɛn ɛɗɗen tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, naŋa? Bin num naade mala se ɓo asen kɔjŋ ɓɔɔɔ dose ki. ²⁰ Num gaŋ kɛn maam jaay m'tuur sitange ute tɔɔgŋ Raa deer num, kɛse *maakŋ Gaar Raa se ɓɔɔy aanga gɔtse ki. ²¹ Kɛn debm gaabm ɓɔɔɔ jaay iŋg ute ɓɔɔriŋ ɓeeŋ ki ɔɔ kɛn naaŋ jaay ɓɔɔb ɓeeŋ jiga se, maaliŋge se 'kɔŋ kut eyo. ²² Num gaŋ debm kuuy kɛn tɔɔg cirin jaay ɓaado oociŋga ɔɔ cirina jaay tɔsn ute ɓɔɔriŋgen naaŋ ɔndo do ki se num, maaliŋge se, naaŋ aŋ tɔsn nigin jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naaŋ se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gɛn tusn jeege ey se, debm bin se wɔɔkɗen wɔɔkɔ.»

Sitan ɔk tɛrl gɔtiŋ ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔŋga nam se, naaŋ ɓaa leedo do kɔɗ-ɓaarge tu je gɔtn an tɔɔl maakiŋa naɓo naaŋ jaay ɔŋɔ te ey se. Kɛn naaŋ jaay ɔŋ te ey num, baag taadn ute maakiŋ ɔɔ: «Maam se m'kɔkŋ m'tɛrl gɔtn

ken m'iinno ro ki.» ²⁵ Ken naan jaay ok terl aan se, on bee se j'otinga aac walak oo nakinge se k'ræs k'daapinga ute doobina. ²⁶ Gøtn se naan ok terle oo baa onj sitangen kuuy cili ken kusiñ cirin naan se daala. Naade baado tele end ing maakñ gaab ken se oo king gaabm se terl baa ted kusiñ cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Ken Isa jaay utu taad taad taarin se, menda kalan uun mindin raan daan jee denge tu oo deekin oo: «Mend ken ooji naai oo ken naai aayo sin se, on maakin 'raapm aak eyo.» ²⁸ Gan Isa terlin oo: «Jeegen booy taar Raa oo okin maakde ki se oo on maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan nakñ-køøbm ken Raa tedo ute Yunus

(Mt 12.38-42)

²⁹ Aan gøø jeege baag tus tedn den se, Isa baagden taad oo: «Jeegen duni ken borse se, jee jig eyo. Oo naade je kaakñ nakñ-køøbo, naoo nakñ-køøbm naade an kaakñ jeel ro ki se, tecñ aan gøø ken gen Yunus se sum. ³⁰ Aan gøø nakñ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakñ jeel ro ki Raa oo onjoo gøøde ki se*, *Goon Deba se utu 'tedn bin kici, taa 'taadn jeege tun duni ken borse se, an 'kaakñ jeel ro ki naan kic Raa oo onjoo. ³¹ Bii ken Raa an køjñ bøøoo do jeege tu se, nælgen iino kaam kaam bøøoo† gøøtn duni daar ro ki se utu køkñ mind jeegen duni ken borse se. Taa naan iino gøøtn døkø gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, oo 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala. ³² Bii ken jaay Raa an køjñ bøøoo do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'køkñ mind jeegen duni ken borse. Taa naade se booy uunga taar Yunus oo terlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gøø læmpøn roa

(Mt 5.15, 6.22-23)

³³ Ter Isa taadden oo: «Nam jaay øøcga læmpø num øyin metn dim ki eyo ey le deebin ute dim eyo, num j'uun j'olin raan ro kaag ki taa jee end gøøtn ese 'kaakñ gøøtn wøøoo. ³⁴ Kaami se, naan oo læmpøn gen roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac kic ing maakñ gøøt ken wøøoo. Num ken kaami jaay køøoo num, roi ute denin paac kic maakñ gøøt ken øøøoo. ³⁵ Bin se, ønd køndø ute gøøtn wøøoo ken naai økse, ønte kønin 'tedn gøøtn øøøoo. ³⁶ Ken kingi jaay paac ing gøøt ken wøøoo se oo ken dim øøø cøkø kic gøøtø roi ki num, bin se, kingi ute denin paac se, 'tedn gøøtn wøøoo aan gøø læmpøn ken lee wøøoo gøøtø keley se.»

*Isa mooy *Parizige*

(Mt 23.1-36)

³⁷ Ken Isa utu taad taad børt sum oo, køø Parizi kalan bini danin oo k'baa køøn been ki. Ken naade jaay aan se, naade tood ute cøesde jaay oo baag køøoo do tabil ki. ³⁸ Ken køø Parizi jaay aak Isa tug te jin aan gøø ken naade lee tug se ey sum oo, baag køøoo se, naan aak se okin taad eyo. ³⁹ Gøøtn se Meljege deek køø Parizi ki oo: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagñ nakgen naase 'lee aayki oo øsnki se aac walak, num gan maakin tap oo onjinki øøoc ute saapm gen øøoo ute nakgen *kusiña. ⁴⁰ Kale jee derlge! Raa ken øoo daa roi se, ken maak ki kic naan oo debm køøin ey la? ⁴¹ Nakñ naase økki maakñ baay køøsege tu se, ødinki *serke jee daayge tu, bin jaay oo maakse 'tedn aak bæe naan Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tedn øøn aak eyo, taa nakgen naase økki seem seem ken 'lee tømbki maakñ taadsege tu ken tedin nijimi ute naksegen maakñ jinen ki se kic oo, naase 'lee 'niginiki gøøtø kaam sik oo ken kaam kalan se, naase 'lee ødinki Raa ki. Naoo naase 'tedki nakge ute doobin eyo oo 'jeki

* **11:30** Aak Yunus 3.3-5. † **11:31** Aak 1Gar 10.1-13.

Raa eyo. Bεeki num, naase aki tεdn nakgen ute doobina ɔɔ aki je Raa jaay ɔɔ, naksegen ken naase 'lee εdki sεrke Raa ki sεem sεem se kic ɔɔ, ɔnten 'dirigin̄ki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tεdn ɔɔn̄ aak eyo, naasen ken 'baakiga maakn̄ *ɔee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki se, 'jeki ɔɔki naase ɔɔ aki king naan ki. ɔɔ ken aankiga ɔɔr̄ ki kic lε, 'jeki ɔɔki jeege ɔɔ asen tεdn tɔɔse naase ki ɔɔ deete.

⁴⁴ «Utu asen tεdn ɔɔn̄ aak eyo, naasen ken 'tecki aan gɔɔ yogen k'duubde maakn̄ ɔɔad̄ ki ken jeege ɔɔn̄ aakde eyo, jaay lee do ki se‡.»

⁴⁵ Gɔtn se debm jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mεtn̄ Ko Taar Raa kalan̄ bini deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, taar ken naai inḡ 'taad se, kεse naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Gan̄ Isa tεrlin̄ ɔɔ: «Naasen jee jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mεtn̄ Ko Taar Raage se utu asen tεdn ɔɔn̄ aak ey kici, taa naase 'tuun 'tɔndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic ɔɔ utin̄ki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tεdn ɔɔn̄ aak eyo naasen 'lee iin̄ 'daapki do ɔɔadn̄ jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina ɔɔ naade se ɔugsege ɔɔ ken tɔɔdeno. ⁴⁸ Ken bin num, naase ute bubsege se taarse kalan̄; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade ɔɔ jee tɔɔdeno ɔɔ naase ɔɔ jee kiin̄ do ɔɔaddege. ⁴⁹ Taa naan̄ se ɔɔ, Raa ken jeel-taar mala mala se taado ɔɔ: M'utu m'aseno kɔl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan̄ naabumge ɔɔ mεtinge naade utu aden tɔɔɔ ɔɔ mεtingen̄ kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naan̄ se ɔɔ, jee duni ken ɔɔrse se, taa moosn̄ jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ utu aden kɔkn̄ mindde do yodege tun baago kaad̄ ken Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ ken iin̄o do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, ken k'tɔɔlin̄o daan̄ *gɔtn̄ ken k'lee k'tεdn̄ sεrke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni ken ɔɔrse se Raa utu aden kɔkn̄ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mεtn̄ Ko Taar Raage se utu asen tεdn ɔɔn̄ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm̄ ken 'kɔl jeege gɔtn̄ Raa ki ɔɔ naase malinge lε 'baate kendki, ɔɔ jeegen je kendε se lε, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Ken Isa jaay taad̄ nan̄ taariɔa ɔɔ teeco teec gɔtn̄ ese se, jee jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mεtn̄ Ko Taar Raage ute Parizige se iin̄ ron̄ ki cey ɔɔ naade baag tɔnd̄ mεtin̄ do taarge tu dεna. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad̄ se, naade goomin̄ ken naan̄ jaay taad̄ tujinga num, naade an̄ kɔkn̄ mindina.

12

Jee taad tal ɔɔ naade se jee Isage (Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad̄ ken se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gɔtn̄ se Isa baag taadn̄ jeege tun mεtin̄ ki se ɔɔ deete deekden ɔɔ: «Naase se, ɔndki kɔndɔ ute ɔrɔm̄ *Parizige. ɔrɔm̄ naade se je taadn̄ ɔɔ naade tεd̄ rode aan gɔɔ naade ɔɔ jee taad taar mεt ki.

² «Taa kaadin̄ jaay utu 'kaan se, nakn̄ paacn̄ j'ɔyinga kɔy se, utu toodn̄ tal. ɔɔ nakn̄ ɔɔrse k'jeelki mεtin̄ ey se, j'utu j'an̄ki jeele. ³ Bin ɔɔ, nakn̄ paacn̄ naase 'taadin̄ki maakn̄ nɔɔr ki se, 'ɔaa 'taadin̄ki jeege tu ute kaam kaada. Nakn̄ ken naase 'booyin̄ki k'taadsen naan̄ ki mεtn̄ bisege tu maakn̄ ɔee ki se, 'wɔɔkin̄ki do ɔeege tu kici.

⁴ «Mεdumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'ɔeerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, num mɔɔtn̄ asen kɔn̄ tεdn̄ dim ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn̄ debm̄ ken naase an̄ki ɔeeere: 'ɔeerki deb ken ooykiga kic ɔɔ, naan̄ ɔk tɔɔgn̄ ken

‡ **11:44** Do dɔkin̄ se Yaudge jaay leega do ɔɔad̄ ki num, saap ɔɔ naade tεd̄ga aak kusu naan̄ Raa ki.

asen kəl maakŋ pood kən gən daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kɛse ɓo debm kən naase anki ɓeere.

⁶ «'Jeelki, yeelge sɛɛm sɛɛm mii se k'dugiŋ ute kəbərə di sum ey la? Ute naan se kic ɓo, *Raa ɔŋ dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num gan naase se bini bɛɛkŋ dosege se kic ɓo, Raa jeeliŋ kalan kalan. Bin se, ɔŋte 'ɓeerki! Naan Raa ki se naase 'cirki yeelge se dəkɔ.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic ɓo maam m'taadŋ naan *kədn Raage tu m'ɔ naan se debm maama. ⁹ Num debm kən baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'anŋ baatiŋ naan kədn Raage tu. ¹⁰ Ɔ debm kən tuj taariŋa ro Goon Deb ki se, Raa an tɔl *kusiŋiŋ ese se; num debm kən jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an tɔl kusiŋiŋ se eyo. ¹¹ Kən naase jaay k'tək k'ɓaansenga maakŋ *ɓee kən Yaudge lee tusŋ maak ki se ey lɛ naan gaariŋge tu ɔ gətn tɔgge tu se num, naase ɔŋte 'ɓeerki do taar kən naase aki ɓaa taadŋ naande ki kən anki nakŋ kədn dose. ¹² Taa kaad kən se, Nirl Salal ɓo asen kəl naase aki jeel taadŋ taara naande ki.»

Debm maal debm ɗerle

¹³ Maakŋ jee dɛnge tu se, deb kalan bini ɓaado ɔŋ Isa ɔ deekiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, gɛnaam se ɔl nam ɓaa 'taadŋ, ŋ'ɓaado num maal bubje se ɔŋ naai ɓo ajesiŋ nigɪ.» ¹⁴ Gətn se Isa tɛrliŋ ɔ: «Debm kən ɔndum gən kaakŋ mɛtn taarsege ey lɛ gən nigŋ maalsege se, tap ɓo naŋa?» ¹⁵ Tɛr naan taad jeege tu paac ɔ: «Ɔndki kəndɔ! Ɔ naase se ɔndki dose daan ki, ɓɔɓki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maaliŋ dɛn aan gɔɔ dɪ kic ɓo, kən ɔliŋ inŋ se, maaliŋ eyo.» ¹⁶ Gətn se tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara ɔ: «Debm maala kalan bin se, maakŋ gətiŋ ooj tuun karat karat. ¹⁷ Kən naan aak nakiŋ jaay ooj dɛn se, naan baag taadŋ ute maakiŋ ɔ: «Baar jaaki tap ɓo, maam m'tɛdn rom m'ɔ dɪ? Bɛɛ, gətn am kaasn m'an kəmb nakumge se lɛ gətn.» ¹⁸ Tɛr naan taad ute maakiŋ ɔ: «Bɔrse, kɛse ɓo nakŋ maam m'utu m'tɛda: giijumge se m'aden tɔkŋ paac naatŋ ɔ m'kəbm kengen kuuy magala magala cir naadege se daala. Kən m'ɔɓdɛnga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tusŋ kəmb maak ki. ¹⁹ Gətn se maam m'deekŋ rom ki m'ɔ: ai roma, 'tɔl kəri gən ɓaara ɓaara, taa kəsɔ ute kaayi lɛ, dɛna. Taa naan ki se maam m'kəsɔ, m'kaaye ɔ m'tɛd nakgen kən maakum jea.» ²⁰ Num gan Raa deekiŋ ɔ: «Kalɛ debm ɗerle, maakŋ nɔr kən ese sum ɓo, naai lɛ 'kooyo; num nakigen naai 'tusiŋ se, tap ɓo 'kəɔpm naŋ ki?» ²¹ 'Booyki! Kɛse nakŋ kən utu 'kaan do deb kən tusŋ maala dɛna do duni ki, naɓo naan Raa ki se, naan ɔk dɪm ey se.»

Aalki maakse do Raa ki (Mt 6.19-34)

²² Gətn se Isa taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔ: «Taa naan se ɓo, maam m'deeksen m'ɔ: taa kose se ɔŋten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kəsɔ ɔ taa rose se ɔŋten 'kuunki nirlse do kal kən naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan cir nakŋ kəsɔ ɔ rose se lɛ, naan cir kala. ²⁴ Aakki tu gaakge se; naade lɛ ɔɔ eyo ɔ ɔk teenŋ gən kɔj eyo ɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔ gətn kəmb kərbətde kic ɓo, naade ɔk eyo. Ute naan se kic ɓo, Raa ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlŋ sum ɓo 'kəŋ ziidŋ bii kiŋiŋ do naan ki ne? ²⁶ Kən ese jaay naase ɔŋ aasiŋki te ey num, gən dɪ jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔp ɓaa se?»

²⁷ «Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔɓ kuubu eyo ɔ ɔnd ɔkɛ eyo. Naɓo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dəkŋ se, ute maaliŋ dɛn paac se kic ɓo, ɓii kalan ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gɔɔ gɛn naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki ɗaar maakŋ kaag ki ɔ mɛtbeeki sum ɓo j'utu j'an tɔɔ se

kic 6o Raa tamarin aak beε beε se, met kando asen kəŋ kədn kal tuusu naase ki ey ne? Beε, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ Ɔo ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakŋ naase aki kəsə ɔo aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey 6o daayum ing saap do ki. Ey num, Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ ken naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki 6o Raa kəsŋ gaara dose ki ɔo nakgen ɔp se, naan asesiŋ kədn do ki. ³² Naasen dɔal baatgen cəkə ara, ɔnte 'beerki! Taa Bubsen maakŋ raa ki se, nakŋ ken tɔlin naan ki se, naase utu aki king ute naana maakŋ gaariŋ ki.»

Kərbətn maakŋ raa ki

³³ «Bin se, nakŋ naase ɔkki se, dugiŋki naatn ɔo gursiŋ se, ɛdiŋki *serke jee daayge tu. Bin se gɔo naase ɔmbkigə naksege gətn 'kəŋ 'tuj eyo ɔo daayum asen toodŋ kərbətə maakŋ raa ki. Gətn naane se, debm 6oogo gətə ɔo k-ŋɔo kic 6o an kəŋ tuj eyo. ³⁴ Taa gətn maalse ro ki se, gətn ese 6o maak-saapse ing ro ki kici.»

Ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Ingki daayum ute kal tɛdn naabse rose ki, ɔo ɔnte 'kəŋki lɔompsege 'kooyo. ³⁶ Ɔo naase ingki aan gɔo jeegen ken ing aak kaak kaam mɛlden ken utu aɛ tɛrl gətn kəkŋ mɛnd ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔo tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ. ³⁷ Maak-raapo naade ken mɛldɛ 6aadɔ ɔndega jaay naade utu ing king zɛɛ se. 'Booyki beε m'asen taada: mɛldɛ se, naan mala 'kuun kuusn kal tɛdn naabiŋa aden kəŋ naan ki ɔo naan 6o aden kədn kəsə. ³⁸ Maak-raapo naade ken mɛldɛ 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do mɛtbeeki ken aden kəŋ naade utu ing zɛɛ se.

³⁹ «Naase 'jeelki, ken mɛl 6ee jaay jeel kaadŋ debm 6oogo ano 6aa num, naan 'kəŋ been se debm 6oogo an tɛɛc eyo. ⁴⁰ Naase kic 'daapki rose, ingki do mɛteke ki, taa kaadŋ ken *Goon Deba jaay aɛ 6aa se lɛ, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹ Gətn se Pier tɔnd mɛtiŋ ɔo: «Mɛluma, kaal naagŋ taar ken naai taad se, taad ute naaje sum lɔbu ute jeege paac lɛ?»

⁴² Mɛljege tɛrlin ɔo: «Debm tɛdn naabm mɛteke ɔo tuj ɔrmiŋ ey se ken gay? Naan 6o debm ken mɛlin utu an kəŋ jee tɛdn naabgen kuuy kaam jinə ɔo ken aanga kaadiŋ ki num, aden lee 'nigŋ nakŋ kəsə. ⁴³ Maak-raapo debm tɛdn naab ken mɛlin aan jaay ɔŋin naan utu tɛdiŋ tɛdn naabm ken naan ɔŋiŋsiŋ kaam jin se. ⁴⁴ 'Booyki beε m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, mɛlin utu an kəŋ nakiŋge paac kaam jinə. ⁴⁵ Num gan ken debm tɛdn naabm se jaay taad ute maakiŋ ɔo: Mɛlum se aɛ kəŋ tɛrl yəkɔɔf eyo, ɔo gətn se naan iin baag tɔnd jee tɛdn naabgen mɛndge ute gaabge, jaay naan ɔsə ɔo aay oono. ⁴⁶ Gan mɛl gaabm ese se, 6iin jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔo kaad ken naan aan kaan kic lɛ, naan saap do ki eyo. Ken mɛlin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔo an kəlin 'dabar ute jee ken baate kaal maakɛ do Raa ki. ⁴⁷ Debm tɛdn naabm ken jeel naabm ken mɛlin maakiŋ jen ro ki se, nabɔ ɔŋ tɛdiŋ te ey se, naan se mɛlin utu an kənd dɛn aak eyo.

⁴⁸ «Num gan debm tɛdn naabm jeel eyo naabm ken mɛlin maakiŋ jen ro ki se, ken naabiŋ se jaay tujga kic num, j'an kəndin kaam dɔɔdiŋki sum.

«Taa naan se 6o, debm ken j'ɛdiŋga nakge dɛn num, k'je gətin ki kic 6o dɛna ɔo debm ken j'ɔŋiŋga nakge dɛn kaam jin se, j'utu k'tɔnd mɛtn nakge dɛna gətin ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege *(Mt 10.34-36)*

⁴⁹ Isa taad' ɔɔ: «Maam se m'baano ute poodo do naan ki ɔɔ m'je poodn se 'kəkə.
⁵⁰ Kɔr naan se kaan se, maam m'ak *batem dubar ken maam m'utu m'batizi. Naan se ɔɔ, nakn deerum ken ing booyum bini m'utu m'an tɛdn 'kaasn jaay se.

⁵¹ «Ŋnten 'saapki ɔɔki maam se m'baano ute lapia ɔɔ do naan ki. Gɔtɔ! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado ɔɔ gen gaan jeege ute naapa. ⁵² Taa naan se ɔɔ, naan ki se, jee maakn beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mɔtɔ taarde 'kɔn kɔkn mɛtn naapa ute jee di eyo ɔɔ jee di se kic ɔɔ taarde 'kɔn kɔkn mɛtn naapa ute jee mɔtɔ eyo. ⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te goonin gaaba ɔɔ goon gaaba se, utu 'gaan ute bubin kici; ko se, utu 'gaan ute goonin mɛnda ɔɔ goon mɛnda se, utu 'gaan ute kɔna kici. Moom mɛnda se, utu 'gaan ute mɛnd goonina ɔɔ mɛnd goono se, utu 'gaan ute moomin mɛnda kici.»

Jee se jeel kaakn kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad' jee denge tu daala ɔɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga mɛtn raa ki num, ɔrse sum ɔɔ naase naar ɔɔki maane utu ade baao. ɔɔ maane se baado deere. ⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kɔl ɔaa kaam kaam berde se*, naase ɔɔki, jaaki se gɔtɔ utu 'kɔngɔ ɔɔ gɔtɔ baado ɔng deere. ⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakn jeel kaadn nakgen ken tɛd do naan ki, ute ken tɛdn maakn raa ki num, 'tɛd ɔɔ di jaay 'jeel ɔkki mɛtn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap ɔkki mɛtn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen di jaay naase ɔn aak ɔkki mɛtn nakgen gen tɛd ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan se ɔɔ, ken naai 'baa ɔaa gɔtn kɔjn ɔɔr ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, ɔere, naan ai ɔaa kɔli gɔtn debm kɔjn ɔɔr ki ɔɔ debm kɔjn ɔɔrɔ se le ai kɔli gɔtn asgarge tu ɔɔ asgarge se, ai kɔkn kɔli dangay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakn doi ki paac se, bini kɔɔrɔ kic ɔɔ ɔg nanin te ey se, naai 'kɔn teecn maakn dangay ki eyo.»

13

*Borse 'terlki maakse do *Raa ki*

¹ Kaad ken se, jee mɛtinge baado taad' Isa ki taa Galilegen baado tɛdn *serke jaay ɔɔ, Pilat tɔalde kaad' ken naade tɛd tɛd serke se. ² Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Saapm naase ki num, ɔɔki Galilegen ken Pilat tɔalde se ɔɔ, tɛdga jee *kusiñ cir Galilegen ɔaa se paac la? ³ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lɔ jeegen sik-kaar-martn ɔee jɛrle k'danin Siloe ken ooc dode ki jaay tɔalde se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te denɔde se, ɔɔki naaden ken ooy se ɔɔ, jee kusinge cir jee ɔaa se paac la? ⁵ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagñ taara ro ko ba ken ooj eyo

⁶ Gɔtn se Isa taad' ute kaal naagñ taara ɔɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakn jinɛnin ki ɔɔ naan baado je koojina, naɔo ɔn te koojin eyo. ⁷ Gan naan deek deb ken tɛdin naaba maakn jinɛnin ki se ɔɔ: «Aaka, ko kaagñ se maam m'leega baara mɔtɔ ɔɔ m'je koojin naɔo m'ɔn eyo. Borse ɔg 'gaan undin naatn, taa naan le daar gaas gɔtɔ cɛre sum.» ⁸ Num debm tɛdn naaba se terlin ɔɔ: «Mɛluma, ɔnɔmsin gen baara kalan daala; maam m'an kudn mɛtina ɔɔ m'utu m'an kɔmb yɛɛɛ. ⁹ Bin sum ɔɔ ute naan se kɔr ɔaa kuuy se, sɔm utu 'koojo daam; ken naan jaay ooj te ey le, an kɔgn kund naatn.»

* **12:55** Taa naan *Israel se gapara ute maane se baado kaam kaad' toocni.

Isa ed lapia mend ki *bii sebit ki

¹⁰ Bii kalan, bii sebit ki se, maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, gŋtn se Isa baa end maakŋ bee ken kalan ɔɔ baag dooy jeege. ¹¹ Gŋtn se, menda kalan ɔk kɔɔn sitan ɔɔ gŋtn kɔɔnɪn ɔkin sum se, ɔkga baara sik-kaar-marta. ɔɔ kɔɔnɪn se ɔkin durunɪnki tɛdɪn tap ɔɔ ɔŋ sɛɛj eyo. ¹² Ken Isa jaay aakiŋ se, danɪna ɔɔ taadɪn ɔɔ: «Menda 'booyo, maam se m'ɔɔdɪga doi maakŋ kɔɔni ken lee dabari se.» ¹³ Gŋtn se Isa ɔnd jina do mend ken se, ɔɔ mend se naar ɔŋ lapia, iin daara sɛɛj tal ɔɔ baag *nookŋ Raa. ¹⁴ Gan magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ed lapia mend ki, bii sebit ki se, naan maakiŋ taariŋa. Gŋtn se naan uun mindɪn raan taad jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki bii mɛɛɛ gen tɛdn naaba. Bin se, debm je lapia ron num, n'baado daan biige tun se. Ey num bii sebit se, bii tɛdn naab eyo.» ¹⁵ Gan Meljege tɛrlɪn ɔɔ: «Aak jeege ken tɛd rode aan gɔɔ jee taad taargen met ki ara! Maakse ki se, nanja jaay aanga bii sebit ki num, kŋ kŋ maranɪna ey le buuriŋa metn belɪn ki ɔɔ an tuutn gen baa kɛdn maan ey se? ¹⁶ Num mend se le, naan metjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, gŋtn *Bubm sitange ɔkin sum se ɔkga baara sik-kaar-marta. Bɛɛki num, bii sebit ki se ɔɔ, j'an kɔɔdn donja maakŋ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Ken jee taamooyiŋge jaay baa booy taar se, sɔkŋɔ baa tɔalde; gan jee denggen aak nakŋ-kɔɔbgen paacŋ naan tɛd se, maakde raapo.

Isa aal naagŋ taara ute kaam nakŋ k'danɪn mutard

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Gŋtn se, Isa tɛr taadɛn daala ɔɔ: «Ken Raa utu 'kɔsn gaar do jeege tu tap ɔɔ tɛcŋ aan gɔɔ dɪ? Maam m'an kɔmb beye ute dɪ? ¹⁹ *Maakŋ Gaar Raa se, tɛcŋ aan gɔɔ kaam nakŋ k'danɪn mutardn ese se, ken gaaba kalan uun ɔɔciŋ maakŋ jinɪniŋ ki. Ken naan jaay ɔɔciŋ sum se, naan teece ɔɔ teep tɛd ko kaaga. Bini yeelge kic ɔɔ baado uj kujdege tɛtɪŋge tu.»

Isa taad kaal naagŋ taara ute ɔɔmɔ

²⁰ Isa deek daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tap ɔɔ m'an kɔmb beye ute dɪ? ²¹ Naan se tec aan gɔɔ ɔɔm ken menda jaay tɔs rujŋ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔɔ ken naan jaay deepiŋga ɔɔ ombiŋga maak ki num, iiniŋ paac se.»

Doobm ken ɔl jeege *maakŋ Gaar Raa ki

(Mt 7.13-14, 21-23, 8.11-12)

²² Ken Isa jaay baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teeco maakŋ gɛgɛrge tu ɔɔ maakŋ naange tu ɔɔ naan ken se, naan lee dooy jeege. ²³ Gŋtn se nam kalan bini tɔnd metɪn ɔɔ: «Meluma, jee ken utu kaaj se, baat ey ne?» Gŋtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: ²⁴ «Aayki kaamse endki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dena utu 'je doobm 'kɛnde naɔo naade an kŋ kaas eyo. ²⁵ Ken kaadɪn jaay utu kaan se, mɛl bee utu kiini ɔɔ 'gaasn kaam taariŋa ɔɔ naasen aki kɔɔpm naatn se aki baagŋ tɔnd kaam taara aki deekŋ ɔɔki: Melje, ɔɔdjen kaam taara! Gan naan maak ki se asen tɛrl ɔɔ: Naase tap ɔɔ, iinkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad ken naane se, naase anki taadɪn ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai tɛɛ ɔɔ naai dooy jeege daan doobjeje tu kici. ²⁷ Gan naan utu asen tɛrl ɔɔ: Naase iinkiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen paacŋ jee tɛdn *kusiŋge se! ²⁸ Gŋtn naane se, naase aki baa keeme ɔɔ aki taan naanŋsege ken aki baa kaakŋ *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maakŋ Gaar Raa ki; naɔo naase se, j'asen tuur naatn. ²⁹ Bii ken se, jee metiŋge se ade kiin gŋtn kaada tookŋo ɔɔ jee metiŋge se ade kiin gŋtn kaada toocŋni, ɔɔ kengen metiŋge ade kiin kaam kaam kooko ɔɔ kengen kuuy se ade kiin kaam kaam bɔɔyɔ, ɔɔ paac naade ade baa utu tusn 'king kɔsn bii laa ki ute maak-raapo maakŋ Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin ɔɔ, jee

kaam mɔɔtn se ɓo, utu 'tɛdn jee deet deete ɔɔ jee deet deet se ɓo, utu 'tɛdn jee kaam mɔɔtn.»

*Isa ute *Eɾɔd
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan ken se sum ɓo, *Parizige kandum bini ɓaado ɔɔ Isa ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Bɛɛɛ, iin gɔti ki se 'ɓaa; taa Eɾɔd se ɛ je ai tɔɔɓ.» ³² Isa tɛrɪɪden ɔɔ: «'Baa ɔɲki k-bukumbɔɔ ken ese ɔɔ 'taadiɲki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ɛd kɛd lapia jee kɔɔɲge tu jaaki ɔɔ mɛtbeeki; ɔɔ maakɲ bii k-mɔtɔge tu se, maam m'nan naabuma. ³³ Bin num, jaaki, mɛtbeeki ɔɔ pɛɛɲ se, maam m'ɓaa ute naanuma, taa doobiɲ eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalɛm ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalɛm

³⁴ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalɛm, waay Jeruzalɛm, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔɪdeno gɔti ki kic ɓo, naai ɓo debm tund tɔɔɪɪ! Mɛt kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔɔɲj ken lee tus genige taa bɛɛkɲ kɛyiɲ ki se, naɓo naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodɲ kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic ɓo amki 'kɔɲ eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekɲ ɔɔki: ɔɲ Mɛɪje Raa tɛdn bɛɛɲa do debm ken utu ɓaado ute ro naan!»

14

*Tɛr Isa ɛd lapia debm kɔɔɲ ki *ɓii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan se, Isa ɓaa kɔsn maakɲ ɓee magal *Parizige tu kalan bini, gan ɓiin se, ɓii sebit. ɔɔ jee inɲ gɔtn ese ɔɪdiɲ kaama tak. ² Gɔtn se gaaba kalan mɔɔɓga mɔɔɓ se, ɓaado daar naaniɲ ki. ³ Naan ken se, Isa taad jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Gen naase ki num, ɓii sebit ki se, debm kɔɔɲɔ se j'ɔk doobm j'an kɛdn lapia lɔɓu gɔtɔ ɛ?» ⁴ Gan naade do dɛk ɔɔ baate tɛrɪɪ taara. Gɔtn se Isa ɔk debm kɔɔɲɔ se, ɛdiɲ lapia ɔɔ ɔɲiɲ ɓaa been ki. ⁵ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm ken gooniɲa ey ɛ maraniɲa ooc maakɲ bud ki ute ɓii sebit se, 'bɔɔy an naar kuun ey ne?» ⁶ Gɔtn ese, taar ken naade 'kɔɲ jaay an tɛrl tap ɓo, ɔk eyo.

'Bɛɛr gɔtn king kaam mɔɔtn

⁷ Ken Isa aak jeegen k'danɪdeno gɔtn kɔs ki jaay je je gɔtn king naan ki se, naan aanden kaa taara ɔɔ: ⁸ «Ken naai jaay k'danɪga gen ɓaa kɔsn gɔtn kɔkɲ mɛnd ki num, ɔɲte 'ɓaa king naan ki. Ey num sɔm, maakɲ jeege tun k'danɪdeno se, nam kuuy magal ciri naai se utu ade ɓaa. ⁹ ɔɔ debm ken danɪseno se, utu ade ɓaa, ai deekɲ ɔɔ: «Mɛduma, iin ɔɲ gɔtn ese; kɛse gɔtn king naai eyo.» Ken naai 'kiin gɔtn ese jaay ɓo, 'ɓaa king gɔtn kaam mɔɔtn se, naan ken se, naai sɔkɔɲɔ ai tɔɔɓ. ¹⁰ Num taa naan se ɓo, ken k'danɪga num, 'ɓaa inɲ gɔt ken kaam mɔɔtn. Bin se debm danɪ se jaay aanga num ɔɔ aaki naai inɲ king kaam mɔɔtn se, gɔtn se naan ai deekɲ ɔɔ: «Mɛduma, iin 'ɓaado inɲ naan ki ara.» Naan ken se, jee ken k'danɪdeno gɔtn kɔs ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹ Taa debm nookɲ roɲa raan se, utu 'kɔɔpm baate ɔɔ debm ɔɔp roɲa baat se, roɲa utu 'kookɲ raan.»

Doobm ken anki dan jeege gen kɔsɔ

¹² Gɔtn se Isa taad gaab ken danɪɲo been ki se kici, deekiɲ ɔɔ: «Ken naai jaay 'dan jeege katar ki ey ɛ tɛger gen kɔsɔ, ɔɲte danɲo mɛdige, genaaige, taasige ɔɔ ɔɲte dan jee do daamboogigen jee maalge. Ey num sɔm, ɓiin kuuy se, naade utu ai dan kici ɔɔ nakɲ naai ɛddɛsiɲga se ɛ, naade aisiɲ tɛrl gɔɔɲ ki. ¹³ Num gan

ken naai jaay 'je kedn kōsn bii laa ki ute maak-raapo num, 'danjo jee daayge, jee ken kōn̄ tujdege tuju, jee cekedge ɔ jee kaam-tōkge. ¹⁴ Bin se, ai 'tedi maaki 'raapo, taa nakn̄ naai edden se le, naade aisin̄ kōn̄ terl gōn̄ ki eyo. Num naan̄ se, *Raa mala ɔ aisin̄ terl gōn̄ ki, kaad̄ ken naan̄ utu 'dur jee ken ted̄ nakge ute doobiṅa daan yoge tu se.»

*Isa aal naagṅ taara ute debm ken dan̄ jeege been̄ ki gen̄ kōsɔ
(Mt 22.2-14)*

¹⁵ Maakṅ jeege tun ken ɔaado kōsn gōtn ese se, deb kalan̄ jaay booy taar Isa taad̄ se, naan̄ deek Isa ki ɔ: «'Maak-raapo deb ken jaay utu 'ɔaa kōsn *maakṅ Gaar Raa ki se!» ¹⁶ Gōtn se Isa terlin̄ ute kaal naagṅ taara ɔ: «Gaaba kalan̄ se, ted̄ kōsɔ dena ɔ naan̄ danjo jeege kic ɔ dena. ¹⁷ Ken kaad̄n kōsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm ted̄n naabin̄ gen̄ ɔaa dan̄ jeege k'dand̄eno gōtn kōs ki se, deekden ɔ: «'Baakiro ɔorse! Bere, kōsɔ se ooyga.» ¹⁸ Gan̄ gōtn se, jee ken k'dand̄e paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm ken j'oliṅo se ɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakṅ gōtɔ. Beeki num, m'an̄ m'ɔaa kaakin̄ jaayo. Bin se 'ɔaa deekin̄ ṅ'mooyuma, maam se m'kōn̄ kaan̄ eyo.» ¹⁹ ɔ deb kuuy se deekin̄ ɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug marange sik gen̄ ted̄n naaba ɔ maam m'je m'aden ɔaa naam gen̄ ted̄n naaba. Bin se 'ɔaa deekin̄ ṅ'mooyuma, maam se m'kōn̄ kaan̄ eyo.» ²⁰ Ter deb kuuy deekin̄ ɔ: «Maam se, m'utu m'ok kōk mēnda. Taa naan̄ se ɔ, maam m'kōn̄ kaan̄ eyo.» ²¹ Ken debm ted̄n naabm se jaay terl ɔaa ɔn̄ melin̄ se, naan̄ taadin̄ mētn taargen k'taadin̄o se paac. Ken melin̄ jaay booy se, maakin̄ taariṅa ɔ deek debm ted̄n naabin̄ ki se ɔ: «Yōkōdɔ, 'ɔaa gōtn jeege lee tusni daan̄ doobge tu maakṅ geḡer ki, 'ɔaa danjo jee daayge, jee ken kōn̄ tujdeki tuju, jee kaam-tōkge ute jee cekedge 'ɔaand̄eno gōtn ara.» Gōtn se debm ted̄n naabin̄ se iin̄ ɔaa. ²² Ken naan̄ jaay terl ɔaado ɔn̄ melin̄ se deekin̄ ɔ: «Meluma, naabm naai ɔlum taarin̄ se, maam m'tedin̄oga, gan̄ ute naan̄ se kic ɔ, gōtɔ utu tap.» ²³ Gōtn se melin̄ deekin̄ ɔ: «'Baa daan̄ doobge tu ɔ naagṅ salige tu, jee se 'ɔaand̄eno ute taa tōgɔ taa ad̄e 'ɔaa utu 'doocṅ maakṅ beem se.» ²⁴ Taa naan̄ se ɔ, maam m'deeksen m'ɔ: maakṅ jeege tun k'dand̄eno paac jaay baate ɔaado se, maakde ki se deb kalan̄ kic ɔ, 'kōn̄ nam kōsum se eyo.»

*Debm ken baate te roṅ ey se, 'kōn̄ ted̄n debm mētn Isa ki eyo
(Mt 10.37-39)*

²⁵ Ken jee denge jaay ɔaa ɔaa doob ki ute Isa se, gōtn se naan̄ terl aakde ɔ deekden ɔ: ²⁶ «Debm ken je ad̄e ɔaa mētn ki jaay, je bubina, kōna, mēndina, gēninge, gēnaangen gaabge ute kengen mēndge cir maama ɔ jem te maam cir roṅ mal ey se, naan̄ 'kōn̄ ted̄n debm mētn maam ki eyo. ²⁷ Debm ken baate kuun kaagṅ j'ansin̄ tupm ro ki ɔ ɔk mētn ey se, naan̄ se 'kōn̄ ted̄n debm mētn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan̄ se ɔ, maakse ki se nam jaay je kiin̄ ɔee j̄erle num ṅ'ing naan̄ ki, mēdn̄ kaakṅ gursin̄ ken an̄ kaasn̄ kiin̄ been̄ se, jaay ey la? ²⁹ Ey num, ken naan̄ jaay uunga mēta ɔ ɔb nan̄in̄ te ey se, jee deel deel gōtn ese jaay aakga num, an̄ ter̄eṅ mētin̄ ki, ³⁰ an̄ deek ɔ: «Aakki tu! Gaabm ara ɔ iin̄ kiin̄ been̄ kaca, naɔ ɔn̄ aasin̄ te eyo.» ³¹ Ken gaar gam jaay ɔaa ted̄n ɔaado ute gaar kuuy num, naan̄ 'king naan̄ ki, 'kaakṅ asgaringen dupu-sik se, 'kaasn̄ ted̄n ɔaado ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? ³² Ey num, ken gaar naane utu d̄ak sum ɔ, naan̄ 'kōl jeege gōtin̄ ki taa j'kōkṅ taasa. ³³ Bin ɔ, maakse ki se debm jaay ɔn̄te nakinge ey paac se, 'kōn̄ ted̄n debm mētn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakṅ nijim aan̄ gō ɔaata se gōtɔ. Num ken kaata jaay kingin̄ nijim se gōtoga num, j'an̄ ted̄n j'ɔ d̄i jaay 'ted̄n nijim gōtin̄ ki se? ³⁵ Ken kaata jaay

kingin teecga se, k'sin naan ki le on daapm naan eyo do on ted goto gur eyo. Naan se, beeki num, nakin si naatn sum.» Ter naan deekden do: «Debm ken jaay ok bi gen booyo num, 'booy taar se.»

15

Metn taar baatn iig jaay j'ohina

(Mt 18.12-14)

¹ Gotn se *jee tokn miirge ute jeegen jeege paacn jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gotn Isa ki gen booy taarina. ² *Parizige ute jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ken gotn ese se, mooy naan ki dir dir deek do: «Gaabm se ting bo gen kokn jee kusinge ron ki sum do tas ute naade!»

³ Gotn se Isa taadden ute kaal naagj taara do: ⁴ «Aan goo maakse ki se, debm ken ok baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan ade kon kod-baar ki, taa 'baa je ken kalan iig kiig se, an je bini ano kon jaay ey la? ⁵ Ken jaay baa oninga se, naan ano kuun kaal daamin ki ute maak-raapo. ⁶ Do ken naan jaay terl baadoga been se, naan 'dan tusn medinge ute jee do daambooginge do deekden do: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'ohinga.» ⁷ Bin bo 'booyki m'asen taada: maakj jee kusinge tu se, deb kalan jaay terlga maakina do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakj raa ki paac se maakde-raapm don ki cir jee si-jernan-kaar-jernan ken an dim eyo gen terl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'ohina

⁸ «Lo aan goo mend jaay ok tamma* sik. Do ken kalan jaay oocga num, naan utu 'koon loomp do 'kotn maakj beena se bini an je kon jaay ey la? ⁹ Ken naan jaay oninga num, naan ade dan tusn medinge ute jee do daambooginge do aden taadn do: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'ohinga.» ¹⁰ Bin bo, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusin kalan sum bo terlga maakin do Raa ki se, taa debm ese se, *koden Raage maakde raapo.»

Kaal naagj taar gen goon gaabm teec on bee bubina

¹¹ Gotn se Isa ter taadden daala do: «Gaaba kalan ok gaangen gaabge dio. ¹² Goon baat se deek bubin ki do: «Bua, maakj maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, edumo beduma.» Gotn se bubin tooko do nigdesina. ¹³ Ken j'edin bedin jaay ted bii kandum se, nakinge se, naan tas dugde naatn do ute gursn se, naan iin baa taa naan dok. Gotn naane se, naan inj ceepm te gursin se cere. ¹⁴ Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gotn se, bo end maakj naan ken se do tol ted daama jeege tu do bo se, olin maakj daay ki. ¹⁵ Gotn se, naan iin baa tedn naaba gotn gaab ki kalan bini, gaabm se olin n'baa n'boobm kinziringe† maakj-got ki. ¹⁶ Naan je 'kons konj maramb ken kinzirge lee os se kic bo, gan nam edin eyo.

¹⁷ «Gotn se, naan baag saapm do ron ki do taad te maakin do: «Nakage, bubum se ok jee tedn naabge kando kando ken os doo taarde ki, nabo maam m'kon rom gotn ara m'kooy gen bo ne? ¹⁸ Borse, maam m'kiin terl baa gotn bubum ki, m'an baa deekj m'oo: bua, maam se m'tujga naan Raa ki do m'tujga naai ki kici; ¹⁹ do maam se, m'aas te gen kon tedn gooni ey sum; aakum aan goo jee tedn naabige se sum.» ²⁰ Gotn se naan iin uun doobm bee bubina.

* **15:8** Tamma ara se aas konj nam ken ted naaba gen bii kalan. † **15:15** Yaudge saap do kinzirge se tedfega aak kusu naan Raa ki.

«Ken naan̄ ɓaa ɓaa jaay utu teeco dɔk naane sum ɓo, bubin̄ aakin̄ se, ɛɛjin̄ don̄ ki ɔɔ naan̄ aan̄ ɓaa dɔɔɗina, baam̄ ɔkin̄ kaadin̄ ki. ²¹ Gɔtn se goonin̄ deekin̄ ɔɔ: «Bua, maam se m'tujga naan̄ Raa ki ɔɔ m'tujiga naai ki. ɗnte 'kaakum aan̄ gɔɔ m'gooni sum.» ²² Gaŋ bubin̄ deek jee tɛɗn naabinge tu ɔɔ: «'Baankiro ute kal aak bɛɛ se yɔkɔɔ, uusinsinki ron̄ ki, ɔlin̄ki kɔɔkɔ jin̄ ki ɔɔ 'tɔlin̄ki saa jɛn̄ ki. ²³ ɗk 'ɓaankiro ute goon maran̄ ken eer sal sal se, 'tɔlin̄ki, ɔɔ 'tɛɗjeki kɔɔ, taa j'aki tɛɗn maak-raapjege. ²⁴ Taa goonum ken ey num ooyga kooy ɗɛl ɗɛl se, aajga ɔɔ naan̄ ken iigga kiig ɗɛl ɗɛl se, ɔk tɛrl ɓaadoga ɓeene.» Gɔtn se naade baag tɛɗn maak-raapde.

²⁵ «Kaad̄ ken se, goonin̄ magal se utu maakŋ-gɔt ki. Ken naan̄ ɓaado ɓaa jaay aan̄ gɔɔr ute ɓee se, naan̄ booy kaa ɔkga let ɔɔ jeege daam daama. ²⁶ Gɔtn se maakŋ jee tɛɗn naabm bubinge tu se, naan̄ dan̄o deb kalan̄ ɔɔ tɔnd metin̄ ɔɔ: «Di ɓo tɛɗa?» ²⁷ Gaabm se tɛrlin̄ ɔɔ: «Genai ɓo ɓaadoga. Taa naan̄ tɛrl ɓaado ɔŋga bubu ute lapi se ɓo, bubu tɔlinga goon maran̄ eer sal sal se.» ²⁸ Gɔtn se goon magal se maakin̄ tuju ɔɔ naan̄ baate kend ɓeene. Naan̄ ken se, bubin̄ teec ɓaado ɔŋina ɔɔ selin̄ metina. ²⁹ Naɓo naan̄ tɛrl bubin̄ ki ɔɔ: «'Booyo! Baara ɓaara ɓo, maam m'lee m'tɛɗi naabige se aan̄ gɔɔ debm tɛɗn naabi sum ɔɔ bii kalan̄ tap ɓo, m'baate te taari eyo. Ute naan̄ se kic ɓo, bii kalan̄ jaay naai am kɛɗn goon bin̄i kalan̄ taa m'an̄ tɛɗn maak-raapo ute mɛɗumge kic ɓo gɔtɔ. ³⁰ Num gaŋ gooni ken ut nan̄o maalige ute mɛnd kɛesn gaabge jaay ɔk tɛrlo se, naai 'tɔlin̄ goon maran̄ eer sal sal se!» ³¹ Gɔtn se bubin̄ tɛrlin̄ ɔɔ: «Goonuma, naai se daayum utu te maama ɔɔ maal maam m'ɔk se le, paac gen naai. ³² Gaŋ bɛɛki num, ɓaado j'aki kɔɔ ɔɔ j'aki tɛɗn maak-raapjege. Aaka! Genai se ey num ooyga kooy ɗɛl ɗɛl, naɓo aajga ɔɔ naan̄ ken iigga kiig ɗɛl ɗɛl se, ɔk tɛrl ɓaadoga ɓeene.»»

16

Kaal naagŋ taara debm maala ute debm tɛɗn naabina

¹ Gɔtn se Isa taad jeege tun metin̄ ki ɔɔ: «Debm maala kalan̄ bin se ɔk debm ken naan̄ ɔŋin̄ maalin̄ kaam jin̄a. Bii kalan̄ k'ɓaado k'taadin̄ j'ɔɔ: «Debm tɛɗn naabi se, ɓere, utn kut ute maalige.» ² Naan̄ ɔl k'dan̄ k'ɓaansino ɔɔ tɔnd metin̄ ɔɔ: «Taa ken k'taad̄ roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'ɓaado mɛɗum maalumge se naanum ki. Taa naan̄ ki se, maam m'ai kɔŋ kɔŋ maalum kaam ji ey sum.» ³ Gɔtn se debm ken k'j'ɔŋin̄ maala kaam jin̄ se baag saapa ɔɔ taad̄ ute maakin̄ ɔɔ: «Maam se m'tɛɗn rom m'ɔɔ ɗi? Melum le ɔkga te maalin̄ jim ki naatn. ɓorse, gen kursu le, maam tɔɔgum gɔtɔ ɔɔ ken m'ɓaa lee baaya le, ɔkɔŋ am tɔɔɔ. ⁴ Maam se m'saap m'ɔŋga nakŋ maam m'tɛɗa. Ken melum se jaay tɔsnga ute maalin̄ jim ki kic num, m'utu m'kɔŋ jeegen utu am kɔkŋ jiga.» ⁵ Taa naan̄ se ɓo, naan̄ ɔl k'dan̄o jeegen ɔk sɛɛ melin̄ se kalan̄ kalan̄. Debm deet deet se, naan̄ tɔnd metin̄ ɔɔ: «Gɔtn melum ki se, naai tap ɓo uunga sɛɛ kando?» ⁶ Gaabm se tɛrlin̄ ɔɔ: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num debm ken naan̄ ɔŋin̄ maalin̄ kaam jin̄a se tɛrlin̄ ɔɔ: «'Booyo: maktubm sɛɛi se utu jim ki ara. Inŋ naan̄ ki kɛske, 'naar 'raan̄ ɔɔ: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.» ⁷ Tɛr naan̄ deek deb kuuy ki ɔɔ: «Naai uunga sɛɛ kando gɔtn melum ki se?» Naan̄ tɛrlin̄ ɔɔ: «Maam m'uunga suwal teen̄ kaaru.» Num debm tɛɗn naabm se deekin̄ ɔɔ: «'Booyo: maktubm sɛɛi se utu jim ki ara. ɓorse 'raan̄ ɔɔ: maam m'uunga suwal sik-marta.» ⁸ Debm ken naan̄ ɔŋin̄ maalin̄ kaam jin̄a ken ɗɛrl melin̄ se, melin̄ jaay booy nakŋ naan̄ tɛɗ se, naan̄ tɔɔmina, taa naan̄ ɔŋin̄ naan̄ se debm mɛtɛkɛ. Taa naan̄ se ɓo, jee *duni ki ute naapa se, naade mɛtɛk cir gaan gɔt ken wɔɔɔ.»

Gurs ute *Raa se debkilimi aɗe kɔŋ je taa naap ki eyo

⁹ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: ɔkki mɛdɛge ute maalsegen ɔɲinki do naan ki ken tɛdga sum ɓo utu 'deel se. Ken maalse se jaay ɓaado utga kic ɓo, bɛɛ ken naase lee 'tɛdki jeege tu se anki ɓaa kɔɲ maakɲ *Bee Raa ki gɛn daayum.

¹⁰ «Debm j'ɔɲin nakh cɔkɔ kaam jin jaay ɔkin jiga se, ken j'ɔɲin nakh den kic ɓo naan an kɔkɲ jiga. Ɔɔ debm j'ɔɲin nakh cɔkɔ kaam jina jaay naan ɔɲ ɔkin te jig ey se, ken j'ɔɲin nakh den kic ɓo, naan an kɔɲ kɔkɲ jig ey kici. ¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase ɔɲ ɔkin ki te jig ey se, Raa se asen kɔɲ kɛdn maal mala mala ken maakɲ raa ki ey se kici. ¹² Ken maal naase ey jaay ɔkin ki te jig ey se, naɲa jaay ase kɛdn maal naase maalinge kaam jise se?

¹³ «Deb kalan se 'kɔɲ tɛdn naaba gɔtn mɛlge tu kaam di eyo. Ken naan ɓo tɛdn naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔdn kundu ɔɔ deb kalan naan an jea; ey ɛ deb kalan se, naan an kɔkɲ ɔɲɔ ɔɔ ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se ɓo naase aki 'kɔɲ tɛdn naabm Raa ɔɔ ute gɛn gurs se taa naap ki eyo.»

¹⁴ Gan *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade tɛɛcin mɛtin ki. ¹⁵ Isa deekden ɔɔ: «Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan gɔɔ jee ken tɛdn nakge ute doobina; num gan Raa se, jeel nakh maakse ki. Taa naan se ɓo nakh aak bɛɛ naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.

¹⁶ «Kaadn ken Raa ɛdo *Ko Taarin *Musa ki ute gɛn jeege taad taar teeco taar Raa ki se inɲ bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gɛn *maakɲ Gaar Raa se jeege tu ɔɔ naan ken se, naɲa naɲa kic ɓo aay kaamin je kɛnd maak ki. ¹⁷ Maakɲ raa ute do naan se deelin 'kɔɲ eyo, naɓo taargen k'raaninɔ maakɲ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, dimin cɔkɔ kic ɓo, 'koocɲ naan ki eyo.

¹⁸ «Debm jaay piir te mendin se ɔɔ ɔk mend kuuy se, debm bin se aan gɔɔ debm teec ɔɲ mendina ɔɔ ɓaa ɛɛs mend nam. Ɔɔ debm ɔk mend gaabin piiringa piir se, naan kic aan gɔɔ debm teec ɔɲ mendina ɔɔ ɓaa ɛɛs mend gaaba.»

*Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)*

¹⁹ «Gaaba kalan bin se ɔk maala dena. Naan tuus kal ute ronɔ dɛɛɛ ɔɔ ɓii-raa ɔɔ bɛɛ ɔɔ inɲ ute maraadinɔ. ²⁰ Gan gaaba kalan bin se, k'danin Lazar. Naan se debm daaye ɔɔ ron se taan-du sum. Naan lee toof taa doobm gaab ken debm maala se. ²¹ Naan je kɔsn ken si ɓɔar gaab ken se kic ɓo ɔɲ eyo. Num ter do naan ki se, besge ɓaado tɔɔn taan-duɲa. ²² Ken debm daay jaay ooy se, *kɔdn Raage uun ɓaansin maakɲ raa ki cɛɛ *Abraam ki ɔɔ gɔtn se, debm maala se kic ɓo ooyo ɔɔ k'ɓaa k'duubinɔ.

²³ «Maakɲ ɓee yoge tu se, debm maala baag kɔɔd yɛɛɓina, ɔɔ maakɲ kɔɔd yɛɛɓin ki se, naan und kaamin aak Abraam ute Lazar inɲ king cɛɛn ki dɔk naane. ²⁴ Ken naan aak Abraam se, naan ɔɔd ɔɔy danin ɔɔ: «Abraam, bua, ɛjum dom ki. Ɔl Lazar 'ɓaa 'kɔl goon-jin maan taa ade ɓaa am kaadn maane rɔɔnum ki, taa maakɲ pood ken ara se, maam m'utu m'ɔɔd yɛɛɓum kusiɲ aak eyo.» ²⁵ Gɔtn se Abraam deekin ɔɔ: «Goonuma, 'saap tu. Do naan ki se naai ɔɲoga bɛɛ, gan Lazar se ɔɔdoga yɛɛɓina. Ɔɔ ɓɔrse gɔtn ara se, naan ɔɲga gɔtn bɛɛ ɔɔ gan naai ɛ ɔɲga gɔtn kɔɔdn yɛɛɓɛ. ²⁶ 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'ɔkki gɔɔ magala ɔɔ jɛrl zuzu, taa jee gɔtn ara jaay je ɓaa gɔtn naase ki se naade 'kɔɲ ɓaa eyo ɔɔ jee gɔtn naase ki jaay je ɔɔ ade ɓaa gɔtn naaje kic ara ɛ ade kɔɲ ɓaa ey kici.»

²⁷ «Gɔtn se debm maala deekin ɔɔ: «Ken bin num, m'eemi nɔɔ mɛti ki, Bua, ɔl Lazar se 'ɓaa kɔɲ jee ken maakɲ ɓee bubum ki se. ²⁸ Taa maam se m'ɔk

genaagen gaabge mii. 29 Naan aden baa taada, taa naade ade baa gōtn kōōf yεεb ken ara ey sum. 29 Abraam deekin ɔ: «Naade ɔk *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dōkina; ɔnde naade 'booy taar naaden se.» 30 Gan debm maala se terl Abraam ki ɔ: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay baa ɔndega ɔ taaddenga se, naade 'tooko ɔ terl maakde do Raa ki.»

31 Naan ken se Abraam terlin ɔ: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa εdo Musa ki eyo ɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dōkin ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔ baa ɔnde kic ɔ, naade 'kōn tookn taarin eyo.»

17

*Nakn ɔt deba doobm *Raa ki (Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)*

1 Ter bii kalan Isa deek jeege tun metin ki ɔ: «Nakn utu 'tujn jeege naan Raa ki se utu tap, naɔ ɔn debm ken jaay ɔ 'kɔl jeege 'tujn naan Raa ki se. 2 Bεeki num, debm bin se, j'an dōkn ko tooto magala mindin ki ɔ j'uun j'undin naatn maakn baar ki kic ɔ kεse ɔn eyo. Num ken maakn gaan sεεmge tu se jaay naan tujga deb kalan naan Raa ki se, nakn utu kaan don ki se, ɔn cir kεse daala. 3 Ken bin num, ɔndki kōndɔ! Ken genaai jaay tujga num, 'mooyina. Ken naan jaay jeelga *kusinin se, 'tedin kaldε. 4 Ken maakn bii ki ɔ, naan tuj dōli met cili kic ɔ ken naan jaay baado taadi ɔ: «Genaama, maam se m'tujnga roi ki, m'ɔki naagi.» Gōtn se naai an tedn kaldε.»

5 Gōtn se jee kaan naabinge terlin ɔ: «Mεlje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.» 6 Isa terlden ɔ: «Ken naase jaay ɔkki kaal maakn do Raa ki magal aan gō kaam koobi se num, naase aki kōn deekn ko kaag ken magal ese se ɔki: «In gōtn se, 'baa daar maakn baar ki naane» ɔ naan 'tookn taar se.»

Bul ken jeel tedn naabm melina

7 Ter Isa deekden ɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk bulu jaay bulin ingo naaba, ey le ingo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum ɔ, naan an naar taadn ɔ: «'Baado, yɔkɔdɔ ing naan ki ɔ 'kɔsɔ» bin ne? 8 Num bin eyo! Gan naan an deekn ɔ: «Kali se 'baa toodina, uusu kal tedn naabi ɔ 'baado 'tedum kɔsɔ. Ken εdumga maam m'ɔsga ɔ m'aayga jaay ɔ sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔ utu 'kaaye.» 9 Taa nakn naan ted se, bul se melin an kōn tōm eyo. 10 Naase kic ken 'tedkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki ɔki: «Naaje se, k'bulge cεε sum ɔ naabm naaje k'ted se le, naabm ken k'taadjen taad sum.»

Isa εd'lapia jee bikidge tu sik

11 Ken Isa baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki. 12 Ken naan jaay aan maakn naan ki kalan bin se, jee bikidge sik baado ɔnina. Gōtn se, naade daar dōkɔ, 13 ɔ uun mindde raan deekin ɔ: «Isa, Debm dooy jeege, εεjjen doje ki.» 14 Ken Isa aakde se, deekden ɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tedn serke Raage tu.» ɔ ken naade utu baa baa sum ɔ, naade ɔn lapia ɔ rode daap tood kōlɔn kōlɔn.

15 Deb kalan maakde ki jaay aak naan ɔnga lapia se, naan ɔk terl baado gōtn Isa ki, uun mindin raan ɔ *nook Raa. 16 Gōtn se naan baado ooc metn je Isa ki ɔs don naan ki ɔ tōmina. Gan gaabm se, naan kōd Samari. 17 Naan ken se Isa deekin ɔ: «Naaden sik se ɔn te lapia paac ey la? Num jee ɔp jernan se gay? 18 Bini maakde ki se, merte jaay baado nook Raa se.» 19 Anum Isa deek kōd Samari ki se ɔ: «In 'baa ute lapia. Kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga.»

*Gaar Raa se baadoga gətse ki
(Mt 24.3-42)*

²⁰ Bii kalan *Parizige tønd metn Isa ɔ: «Nuŋ ki jaay Raa utu kəsn gaara do jeege tu se?» Naan tərlden ɔ: «Kən Raa jaay kəsn gaara do jeege tu se j'an kəŋ kaakŋ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kəŋ deekŋ j'ɔki naan utu ara ey lɛ utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

Biin *Goon Deba ade ɓaa

²² Gətn se Isa deek jeege tun metiŋ ki ɔ: «Kaaɗiŋ utu 'kaan se, naase utu aki je gen kaakŋ Goon Deba, naɓo gen kaakŋ bii kalan kic ɓo, aŋki kəŋ kaak eyo. ²³ J'asen taadn j'ɔ naan utu naane ey lɛ naan utu ara. Anum ɔŋte 'ɓaaki ɔ ɔŋte 'naarki rose. ²⁴ Taa bii kən Goon Deba ade ɓaa se tecŋ aan gɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakŋ raa bɛrd gətɔ lak se. ²⁵ Num kər nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dɛna ɔ jee do duni kən ɓɔrse se, aŋ kɔɔdn kundu.

²⁶ «Bii kən Goon Deba ade ɓaa se, 'tecŋ aan gɔɔ nakgen deelo do Noe ki. ²⁷ Kaad kən naane se jeege ɔɔ, aaye, tək mɛndge ɔ tək gaabge, bini aan bii kən Noe end maakŋ markab kən magala. Naan kən se, maan magala ɓɔɔɔ ɔ ɓaadɔ gɔɔb tɔl te jeege paac.

²⁸ «Ey lɛ nakŋ utu 'kaan se 'tecŋ aan gɔɔ nakgen kən aano do Lɔt ki se kici. Kaad kən se jeege se ɔɔ ɔ aaye, dugŋ nakge ɔ dugŋ ute nakdege, duub jinɛnɛge ɔ iin ɓeedege. ²⁹ Num gaŋ, bii kən jaay Lɔt teec ɔŋ Sɔdɔm se, Raa ɓɔɔyden poodo ute kudn ɔŋg se dɔde ki tɔl utde kap. ³⁰ Biin Goon Deba ade ɓaa se, utu 'tɛdn bin kici.

³¹ «Bii kən se, debm iŋg king do ɓeɛŋ ki raan se, ŋ'ɔŋte ɓɔɔyo gen 'tɔsn nakiŋgen maak ki ɔ debm maakŋ gət ki se lɛ, ŋ'ɔŋte tɛrl ɓeɛŋ ki gen 'tɔsn nakiŋge kici. ³² Saapki tu do metn taar mɛnd Lɔt ki! ³³ Debm je kaajŋ koŋ se utu aŋ kutu ɔ debm utga koŋ lɛ, utu 'kaaja. ³⁴ 'Booyki m'asen taada: maakŋ nɔɔr kən se, jeege di jaay tood tood do danal ki kalan se, deb kalan se, Raa aŋ kuun ɓaa ɔ debm kuuy se, naan aŋ rɛsɛ. ³⁵ Ɔ mɛndgen di ɗaar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa aŋ kuun ɓaa ɔ debm kuuy se, naan aŋ rɛsɛ.»

³⁶ [Ɔ gaabge di kən iŋg king maakŋ gət ki se kic lɛ, deb kalan Raa aŋ kuun ɓaa ɔ debm kuuy se, naan aŋ rɛsɛ.]* ³⁷ Gətn se jee metn Isa ki tønd metiŋ ɔ: «Mɛlje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa tərlden ɔ: «Gətn jaay daa ooy toodn se ɓo, gətn ese ɓo marlge kic lee ɓɔɔy tus ro ki.»

18

Kaal naagŋ taara ute mɛnd-daaye

¹ Tɛr Isa taad jeege tun metiŋ ki ute kaal naagŋ taara, taa naan je aden taadn ɔ j'aay kaamde daayum j'eem *Raa ɔ j'ɔŋte kəŋɔ. ² Naan taadden ɔ: «Maakŋ gɛgɛr ki kalan bin se, ɔk gaaba kalan, debm kəŋɔ ɓɔɔrɔ ɔ gaabm se lɛ, ɓeer Raa ki eyo ɔ nam tap ɓo, naan aaliŋ maak ki eyo. ³ Ɔ gətn ese ɔk mɛnd-daay kici, ɔ mɛnd-daay se, bii-raa ɓaadɔ gətiŋ ki deekiŋ ɔ: «Aakum tu metn taaruma ute debm taamooyum se.» ⁴ Mɛnd-daay se lee ɗɔl gətiŋ ki cək cək, naɓo naan baate kaakiŋ metn taariŋa. Gaŋ aan gɔɔ mɛnd se ɔŋiŋ ey se, naan taad ute maakiŋ ɔ: «Ey num maam se, Raa kic ɓo m'ɓeerin eyo ɔ nam tap ɓo maam m'aaliŋ maak ki eyo, ⁵ naɓo mɛnd se lɛ, ɔnum ey deŋ se, maam m'aŋ kaakŋ metn taariŋ se. Kən m'aakiŋ te metn taariŋ ey num, mɛnd se sɔm am kaal kɔɔdum cɛrɛ.»

⁶ Tɛr Mɛljege taadden daala ɔ: «'Booyki tu metn taar debm kəŋɔ ɓɔɔr kən ɓɛɛ ey se. ⁷ Anum Raa se, 'kəŋ kooçŋ metn jeɛŋgen kən tønd metiŋ jaay eemiŋ

* **17:36** Taar se, maakŋ Kitapge tun do ɗakiŋ se, metiŋge maakde ki se gətɔ.

noo nōoro əə katara se ey ne? Naan̄ ade 'kəŋ 'kiŋ kaakŋ kaama bin sum ne?
 8 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden koocŋ mətde! Našo ken *Goon
 Deba jaay utu ade tərɪ ʒaa do naan̄ ki se, naan̄ utu 'kəŋ jeegen aal maakde don̄
 ki dey?»

Kod *Parizi ute *debm təkŋ miiri

9 Gətn se tər Isa taadden ute kaal naagn̄ taara daala, do jee mətŋge tun aak
 rode aan gəə naade ʒo jee təd nakge ute doobina əə jee kuuy se naade aalde
 maak ki eyo. 10 Naan̄ deekden əə: «Gaabge dio ook ʒaa *Bee Raa ki gen keem
 Raa. Deb kalan̄ se, naan̄ kod Parizi əə debm kuuy se, naan̄ *debm təkŋ miiri.
 11 Kod Parizi jaay iin̄ daar gen keem Raa se, naan̄ taad te maakin̄ əə: «Raama,
 maam se m'təəmi, taa maam se m'tec aan gəə jee mətŋge se eyo. Naaden ken
 jee kujun jeege əə jee təd naka ute doobin̄ eyo, jee kəesn mēnd jeege ey lə maam
 aan gəə debm təkŋ miir ken daar se eyo. 12 Maakŋ ʒii cili ki se, maam m'uun
 *siam ʒii dio əə nakŋ ken m'ək paac se nigin̄ gətə kaam sik, əə ken kaam kalan̄
 se m'əəd m'edi naai ki.»

13 «Num gan̄ debm təkŋ miiri se, iin̄ daar dəkə əə don̄ raan kic ʒo uun eyo.
 Gətn se naan̄ tənd tarkaadina* deek əə: «Raama, ɛjɔm dom ki taa maam se
 m'debm *kusiŋ naani ki.» 14 Isa deekden əə: «'Booyki m'asen taada: debm
 təkŋ miiri se, ken naan̄ jaay tərɪ ʒaa ʒeen̄ ki se, tədga debm aak ʒee naan̄ Raa
 ki əə kod Parizi se lə ŋŋ təd te aak ʒee naan̄ Raa ki eyo. Taa debm uun roŋ raan
 se, ute 'kəəpm baata əə debm jaay əəp roŋ baat se, Raa utu an̄ kuun roŋ raan.»

Isa əəd ʒooro gaange tu

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

15 Bii kalan̄ jeege ʒaano te gaangen utu aay kaay sia gətn Isa ki, taa Isa aden
 tənd jin̄ dode ki. Našo ken jee mətŋ ki jaay aak k'ʒaano ute gaange gətn Isa ki
 se, jee se naade uunde kaamde naatn. 16 Ken Isa jaay aak nakŋ naade təd se,
 əə əə k'ʒaano ute gaange se ceeŋ ki əə gətn se naan̄ deekden əə: «ŋŋki gaangen
 seem se ade ʒaa gətn ki, ŋŋte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan gəə gaangen se
 ʒo utu 'kəŋ gətə *maakŋ Gaar Raa ki. 17 'Booyki ʒee, m'asen taada: debm jaay
 took te Raa kəsn gaar don̄ ki aan gəə goon cəkən ey se se, naan̄ se 'kəŋ kend
 maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

Debm maala ute Isa

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 Bii kalan̄ magal Yaudge kalan̄ bini ʒaado tənd mətŋ Isa əə: «Debm dooy
 jeege, naai debm ʒee se, maam tap ʒo m'tedn̄ m'əə di jaay m'kəŋ *kaajŋ gen
 daayum se?» 19 Isa tərɪl̄ əə: «Gen di jaay naai əə maam debm ʒee se? Debkilim
 ʒee se tap ʒo gətə; ken ʒee se, Raa kalin̄ ki sum. 20 Naai lə 'jeele nakŋ ken Raa
 taad əə gen tēda se, naan̄ əə: ŋŋte 'kəesn mēnd nam, ŋŋte 'kəesn gaabm nam, ŋŋte
 'təəl deba, ŋŋte 'ʒoogo, ŋŋte 'təkŋ taar-kəəbə do nam ki, əə 'sook koi ki ute bubi ki.†»

21 Gaabm se tərɪ Isa ki əə: «Nakgen se, gətn m'iin̄ baatum ki kic ʒo, maam
 m'lee m'tedŋ təd paac tap.»

22 Ken Isa jaay booy taarin̄ se, deekin̄ əə: «ŋŋpiga naka kalan̄ sum. Nakŋ
 naai əə paac se, 'ʒaa dugin̄ naatn əə gursin̄ se 'ʒaa 'nigin̄ jee daayge tu. Bin se,
 ai toodn̄ kərbətə maakŋ raa ki; əə naai lə 'ʒaado 'daanuma.» 23 Ken gaabm se
 jaay booy taar se, maakin̄ tuj kasak kasak, taa naan̄ debm maal mala mala.

24 Ken Isa jaay aakin̄ naan̄ roŋ tərɪcin̄ bardak se, naan̄ deek əə: «Ken jee nak
 denge jaay, kend *maakŋ Gaar Raa ki se əəŋ aak eyo! 25 Deere, ken gin̄ji jaay

* 18:13 Tənd tarkaadn̄ ara je deekŋ əə ənd jin̄ kaadin̄ ki ken je deekŋ əə: naan̄ se maakin̄ tujga kasak
 kasak. † 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

deel ute 6ee luppaa se ɔɔŋɔ; na6o debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se, ɔɔŋ cir naan se daala!»

²⁶ Jeege inŋ booy taariŋ se jaay, booy taar se deekiŋ ɔɔ: «Kɛn bin num, naŋa jaay 'kɔŋ kaaja?» ²⁷ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakŋ ɔɔŋ jikilimge tu se, Raa ki se ɔɔŋiŋ eyo.»

²⁸ Gɔtn se Pier taad Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: taa maakŋ Gaar Raa jaay debm ɔŋo 6eeŋa, mendiŋa, gɛnaaŋgen gaabge, koŋ te bubina ey lɛ gɛninge se, ³⁰ debm bin se, kɔr naan utu do naan ki ara sum 6o, naan utu kɔŋ dɛn cir nakgen kɛn naan ɔŋo; ɔɔ naan ki se, kɛn kaadiŋ jaay aanga num, naan 'kɔŋ kaajiŋ gɛn daayum.»

Isa taad mɛtn taar kooyina ute gɛn duriŋa daala
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)

³¹ Gɔtn se Isa iik tɔɔk cɛɛs ki ute jee mɛtiŋ kɛn sik-kaar-di se ɔɔ naan deekɛn ɔɔ: «'Booyki, 6ɔrse naaje k'j'ook k'6aaki 6aa Jeruzalem ki ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dɔkiŋ paac kɛn taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobiŋ ki. ³² Naade se utu an kɔkŋ kal ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an tɛrɛɛŋ mɛtiŋ ki, an naaja ɔɔ an tupm 6ooro roŋ ki, ³³ tɛr naade utu an tɔnd ute mɛɛjɛ ɔɔ utu an tɔɔɔ. ɔɔ kɛn naan jaay ooy tɛdga 6ii mɔtɔ num, utu ade dur daan yoge tu.»

³⁴ Gan jee mɛtiŋ ki se ɔnd te mɛtn taar se eyo, taa taar se lɛ, Raa taadɛn te mɛtiŋ eyo; ɔɔ taar Isa taadde se tap 6o, naade booy ɔk mɛtiŋ eyo.

Isa ɛd lapia debm kaam-tɔɔk ki
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Kɛn Isa jaay aan gɔɔr ute gɛgɛr Jeriko ki se, naan ɔŋ ɔŋ debm kaam-tɔɔko jɛŋ doob ki inŋ baay baaya. ³⁶ Kɛn debm kaam-tɔɔko jaay booy jee dɛnge deel deel se, naan tɔnd mɛta ɔɔ: «Ne di 6o tɛda?» ³⁷ Gɔtn se k'taadiŋ j'ɔɔ: «Kɛn deel se, Isan Nazaret.» ³⁸ Kɛn naan jaay booy bin se, ɔɔd ɔɔy makɔŋ ɔɔ: «Isan, *Goon Daud, naai ɛɛjum dom ki!» ³⁹ Jee kɛn deel naan ki se, uuniŋ kaamiŋa ɔɔ ŋ'doa, gan naan tɔɔd tɔɔy makɔŋ cir daala ɔɔ: «Goon Daud, ɛɛjum dom ki!»

⁴⁰ Kɛn Isa jaay booy taariŋ se, naan ɔk daara ɔɔ ɔl k'dan k'6aansiŋo. Kɛn naan jaay aan ɔŋ Isa se, naan tɔnd mɛtiŋa ɔɔ: ⁴¹ «Naai tap 6o 'je m'ai tɛdn di?» Gaabm se tɛrlin ɔɔ: «Mɛluma, maam m'je kaamum 'kɔɔdn kaaka.» ⁴² Isa tɛrlin ɔɔ: «ɔŋ kaami 'kɔɔdn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» ⁴³ Gɔtn se sum 6o, kaamiŋ naar ɔɔd aaka, naan ɔk mɛtn Isa ɔɔ *nook Raa. Kɛn jee dɛnge paac jaay aak nakŋ se, naade tɔm Raa kici.

19

Isa 6aa 6ee Zaka ki

¹ Kɛn Isa jaay ɛnd maakŋ gɛgɛr kɛn Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. ² Kɛn naan aal teec teec daan ki se, gɔtn se gaaba kalan k'daniŋ Zaka. Gaabm se magal *jee tɔkŋ miirge ɔɔ naan debm nak dɛna. ³ Naan je kaakŋ Isa na6o naan ɔŋ doob eyo, taa jeege lɛ dɛna ɔɔ naan kic lɛ debm duuku. ⁴ Naan aan deel naan ki ɔɔ 6aa ook do kaag kɛn k'daniŋ sikamor, gɛn kaakŋ Isan utu 'deel gɔtn ese.

⁵ Kɛn Isa jaay aan gɔt kɛn ese se, naan uun kaamiŋ aakiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Zaka, 'bɔɔyo keske! Jaaki se, maam m'je m'6aa king 6ee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal bɔɔyo jɛs ɔɔ dɔɔd ɔkiŋ ute maak-raapo. ⁷ Kɛn jee dɛnge paac jaay aak nakŋ se, naade baag mooy naan ki dir dir ɔɔ: «Aakki tu, gaabm se 6aaga king 6ee debm tɛdn *kusiŋ ki.» ⁸ Num Zaka daar naan Mɛljege tu, deekiŋ ɔɔ: «'Booyo, Mɛluma. Mɛtn maalum se, maam m'an kɛdn jee daayge tu ɔɔ kɛn maam 6o m'uunga nakŋ nam lɛ, m'anŋiŋ kɔŋŋ mɛt ɔɔ.»

⁹ Gōtn se Isa tērliṅ ḡ: «Jaaki, jee maakṅ ḡee kēn ese se ḡṅga kaaja, taa naai kic 'teeco maakṅ mētjil *Abraam ki. ¹⁰ Taa *Goon Deba se, ḡaado je jee kēn iigga kiigi ḡ ḡden kaaja.»

Isa aal naagṅ taara ute jee tēdn naabgen sik

(Mt 25.14-30)

¹¹ Kēn jeege jaay booy booy taariṅ se, kaad kēn se naaṅ aanga ḡōr te Jeruzalem. Gōtn se, jeege saap ḡ kēn naaṅ jaay aanga sum ḡo, *Raa utu kōsn gaara do jeege tu. Taa naaṅ se ḡo, Isa taadden ute kaal naagṅ taara. ¹² Naaṅ taadden ḡ: «Gaaba kalaṅ bin se, j'oojiṅ ḡo naaṅ deb gaara. Naaṅ iinṅ ḡaa taa naaṅ kēn dōkō, taa j'anṅ ḡaa kōl gaara jaay ḡo sōm ade tērle. ¹³ Kēn naaṅ iinṅ ḡaa ḡaa se, danḡo jee tēdn naabinge sik ḡo nigden tammage ḡen daab; deba kic naaṅ eḡiṅ kalaṅ kalaṅ* ḡo deekden ḡ: «Tammagen se, oojiṅki donḡa kōr maam m'ade tēr se.» ¹⁴ Gaṅ jee naaṅiṅ ki mala se, ḡoḡ undiṅa ḡo naade ḡl jeege ḡaa taad deb kēn anṅ kōl gaara se ḡ: «Gaabm se naaje k'je ajen tēdn gaarje eyo.»

¹⁵ «Kēn naaṅ j'oliṅo gaara jaay ḡk tērle ḡaado naaṅiṅ ki se, naaṅ ḡl k'danḡo jee tēdn naabingen naaṅ nigden gurs se, taa 'kaakṅ nakṅ kēn naade ḡṅ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, ḡaado deekiṅ ḡ: «Mēluma, tammi ḡen daab kēn naai eḡum se, maam m'tēdiṅ oojga kēn kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Mēliṅ deekiṅ ḡ: «Kese jiga! Naai se debm tēdn naabm mēc; taa nakṅ cōkōn maam m'eḡi jaay, naai ḡkiṅga jiga se, ḡōrse, do ḡeḡerge tun sik se, maam m'ai kōnd naai ḡo 'tēdn magaliṅa.» ¹⁸ Debm ḡen k-dige jaay aan se, deekiṅ ḡ: «Mēluma, tammi ḡen daabm kēn naai eḡum se, maam m'tēdiṅ oojga kēn kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naaṅ deek deb kēn se ḡ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kōnd magal do ḡeḡerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy ḡaado deekiṅ ḡ: «Mēluma, aaka! Kese ḡo tamman ḡen daabi se. Maam m'dōk m'oyisiṅ maakṅ koon kal ki. ²¹ Taa maam le m'ḡeeri ḡeere, naai le tēdi ḡōṅo. Kēn nakṅ naai ey kic ḡo, naai uun naai ki ḡo maakṅ-gōtn kēn naai ḡc te ey kic ḡo, naai ḡaa oojiṅ naai ki.» ²² Gaṅ mēliṅ se deekiṅ ḡ: «Do taari kēn naai taadum se sum ḡo, maam m'jeeli, naai se debm tēdn naabm jig eyo. Naai le 'jeelum maam se tēdum ḡōṅo ḡo nakṅ maam ey kic le, maam m'uun maam ki, ḡo maakṅ-gōtn maam m'ḡc te ey kic le, maam m'ḡj maam ki. ²³ Num ḡen di jaay 'baate kōmbum gursum baṅki ki se? Bin se, ḡii kēn maam m'ade tērle se, m'anṅ kōṅiṅ am kooṅi ziidn do ki!»

²⁴ Gōtn se, tēr naaṅ taad jeege tun iṅḡ cēṅ ki gōtn ese se ḡ: «Tammiṅ jiṅ ki se, uuniṅki ḡo eḡiṅki deb kēn ḡk tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekiṅ ḡ: «Mēlje, naaṅ ḡo ḡk tammage siki!» ²⁶ Gōtn se mēlde deekden ḡ: «'Booyki m'asen taada: debm kēn ḡk se, j'anṅ kēdn do ki. Num debm ḡk ey se le, kēn cōkōn naaṅ ḡk se kic ḡo j'an tōsn naatn. ²⁷ Num jee taamooyumgen je ḡo maam m'aden tēdn gaarde ey se, 'tōk 'ḡaandekiro ara ḡo 'tōaldeki naanum ki.»»

Isa end maakṅ ḡeḡer kēn Jeruzalem ki aan ḡōḡ gaarge

(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)

²⁸ Kēn Isa jaay taad naṅ taariṅ se, naaṅ deel naaṅ jeege tu ḡo uun ḡoobo ḡen kookṅ ḡaa Jeruzalem ki. ²⁹ Kēn Isa aan ḡōr ute Betpaje ute Betani kēn cēṅsn *kōsn ḡlib ki se, maakṅ jeege tun mētiṅ ki se, naaṅ ḡl jeege di naaba, ³⁰ ḡo naaṅ deekden ḡ: «'Baaki maakṅ naaṅ kēn naanse ki se. Kēn naase endki kēnd se, aki kōṅ goon buuru k'dōkiṅga dōkō, kēn ḡii kalaṅ nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'ḡaansiṅkiro. ³¹ Kēn nam jaay tōndga mētse ḡ: Goon buuru se, 'tuut 'ḡaanki gay num, 'tērliṅki ḡōki: kese Mēlje ḡo jēṅa.»

³² Jee kēn j'ōlde naaba se, ḡaa ḡṅ nakṅ se aan ḡōḡ kēn Isa taaddeno. ³³ Kēn naade jaay tuut tuut goon buuru se, mēliṅge deekden ḡ: «Goon buuru se, 'tuut

* **19:13** Tamman ḡen daab se ḡṅ ḡena kaam kōṅ deba laapa kando kando.

'baanki gay?»³⁴ Naade terlden ɔɔ: «Kese Melje ɔo jeɲa.»³⁵ Gɔtn se, naade ɔk baano ute goon buuru se Isa ki, ɔɔ naade tɔɔd taal kal magaldege do buur ki ɔɔ uun ɔnd Isa do ki.³⁶ Ken naan jaay ɔaa ɔaa se, jeege tɔɔd taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan ɔɔɔy ɔɔɔy do *kɔsn ɔlib ki se, jee metin ken te denin se, maakde raapo ɔɔ baag tɔɔm Raa makɔnɔ taa nakɲ-kɔɔɔgen ken naade aako se.³⁸ Naade deek ɔɔ:

«*ɔn Raa 'tedn beɲa do Gaar ken ɔaado ute ro Meljege Raa se!*

ɔn tɔɔse 'tedn maakɲ raa ki ɔɔ Raa ken raan maakɲ raa ki se ɔn j'an *nooko†.»

³⁹ Gɔtn se *Parizigen kandum maakɲ jee denge tu se, deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, jee meti ki se, uunden kaamde k'doa!»⁴⁰ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay dogo kic ɛ, kogen tood ɔaa se ɔo 'tɔɔdn tɔɔyɔ.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Ken Isa aan ceɛ Jeruzalem ki jaay uun kaamin aak geger se, naan baag keeme,⁴² deek ɔɔ: «Jeruzalem, beeki num, bii jaaki se ɔo naai 'jeel doobm ken naai an 'kɔn lapia nabo aaca, nakɲ se naai ɔn aak ɔk te metin eyo.⁴³ Deere, biiigen utu ade ɔaa naan ki se, jee wɔɔyige utu kiin gurugɲ nakɲ ken 'gaasn jeeige kɔn teec eyo, jaay ɔo naade utu ai kooco.⁴⁴ Jee wɔɔyige se utu ai terece ɔɔ an tɔɔl ute jeeige ɔɔ beigen j'iinin se, naade utu an ru nan tak tak ɔɔ ko gam tap ɔo j'an kɔn do naapin ki eyo. Taa bii ken Raa ɔaayo kaaka se ɛ, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tedn zogen daan ɔɔɔr *Bee Raa ki*

(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)

⁴⁵ Naan ken se, Isa ɔaa end daan ɔɔɔr Bee Raa ki, ɔɔ naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa.⁴⁶ Naan taadden ɔɔ: «Taar se k'raanɲga raan maakɲ Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme.†* Nabo gan naase, 'tedin ki tedga: *gɔtn jee ɔoogge.‡*»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan ɔɔɔr Bee Raa ki; gɔtn se *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an tɔɔɔ.⁴⁸ Nabo nakɲ jaay naade an tedn don ki se, naade ɔn te doobin eyo, taa jeege paac je ɔo gen king booy taarin ken naan lee dooyde se sum.

20

Jeege dem tɔɔgɲ Isa

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Bii kalan ken Isa dooy dooy jeege daan ɔɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ taadden taadn Labar Jiga se, gɔtn se, *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se, ɔaado ɔnɲa,² ɔɔ tɔnd metinɲa ɔɔ: «'Taadjen tu, naai tap ɔo tɔɔgi se ɔnɲo gay jaay ɔli 'ted nakgen bin se? Eyle, ken edi tɔɔgɔ jaay ɔɔ 'tedn naan se, tap ɔo nanɲa?»³ Isa terlden ɔɔ: «Maam kic m'ok taara kalan, m'je tɔnd metse. 'Taadumki tu: ⁴ ken ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, ɔɔɔ jikilimge?»

⁵ Gɔtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se, j'an ki terl j'ɔɔki dio? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa» ɛ, naan ajeki deekɲ ɔɔ: «Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?»⁶ Num ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilimge ɔo ɔliɲo» ɛ, jee denge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se ɛ paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.»⁷ Gɔtn se, naade terlin ɔɔ: «Gɔtn naan ɔaano se, naaje k'jeel eyo.»⁸ Isa terlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔn taadn debm ken edum tɔɔgɔ gen tedn nakgen se eyo.»

† 19:38 Aak KKR 118.26. ‡ 19:46 Aak Eza 56.7. § 19:46 Aak Jer 7.11.

Kaal naagŋ taara te jee tɛdŋ naabgen jig eyo
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gɔtn se, Isa baag taadŋ jeege tu ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalaŋ tɛd jinen bin, ɔniŋ kaam ji jeege ɔɔ taadden ɔɔ: ken jinɛɛ se jaay oojga num naase kic aki kɔŋ bɛdse. Ɔɔ naaŋ iin baa mɛrtɛ se gen tɛrl kɛskɛ eyo. ¹⁰ Ken kaadŋ kugŋ koojŋ bin jaay aan se, naaŋ ɔlo debm tɛdŋ naabiŋ gɔtn jeege tun lee tɛdŋ naaba maakŋ jinɛniŋ ki se, taa aŋo 'kɔkŋ bɛdina. Num gan jee se ɔk tɔnd dɛɛŋ debm ken naaŋ ɔliŋo naaba se ɔɔ ɔniŋ baa jin sik. ¹¹ Ken mɛl jinɛɛ jaay aakiŋ naaŋ baado jin sik se, naaŋ ɔl debm tɛdŋ naabm kuuy daala. Naaŋ kic ken baa aan se, naade naajina ɔɔ tɔnd dɛɛŋina tuuriŋ baa jin sik. ¹² Tɛr naaŋ ɔl debm tɛdŋ naabm kuuy gen k-mɔtɔge. Naaŋ se, naade tɔnd awarina ɔɔ tuuriŋ naatn.

¹³ «Gɔtn se, mɛl jinɛɛ se baag taad ute maakiŋ ɔɔ: «Kɛse tap ɔo m'aŋ tɛdŋ m'ɔɔ di? Bɔrse maam m'aden kɔl goon maak-jema; bin sum ɔo sɔm naade 'tookŋ kuun taarina.» ¹⁴ Num ken goon maak-jen jaay baa ɔŋde se, ɔɔ jee tɛdŋ naabge maakŋ jinɛɛ ki jaay aakiŋ se, naade baag taadŋ ute naapa ɔɔ: «Naaŋ se ɔo, ken bubin ooyga num utu 'tɛd mɛl jinɛɛ se; iin ki k'tɔliŋki ɔɔ jinɛɛ se, ajeki kɔɔpm naajege tu!» ¹⁵ Bin se, naade ɔk teecŋsiŋ naatn maakŋ jinɛɛ ki se ɔɔ baa tɔnd tɔliŋa.»

Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Bin se, ken mɛl jinɛɛ jaay baadoga num, jee se naaŋ aden tɛdŋ ɔɔ di? ¹⁶ Ken naaŋ jaay baadoga se, jee se naaŋ aden tɔl naatn, ɔɔ jinɛniŋ se lɛ naaŋ aŋ kɛdŋ kaam ji jeege tun kuuy.» Ken jeege jaay booy taar ken Isa taadden bin se, naade deek ɔɔ: «Nakgen bin se, ɔŋte 'kaana!» ¹⁷ Gɔtn se, Isa aakde daan kaamde ki tɛŋɛŋ ɔɔ deekden ɔɔ: «Taar ken Raa taadŋ maakŋ Kitap ki gɔtn ese, je deekŋ ɔɔ di ken ɔɔ:

Ko ken jee kiin beege baatiŋ se, naaŋ se ɔo tɛdga ko ken 'gakŋ bea.

¹⁸ Ɔɔ debm jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatiŋ se lɛ, 'tɛɛɛɛ, ɔɔ debm ken ko se oocga doŋ ki lɛ, aŋ daala.* »

¹⁹ Gɔtn ese sum ɔo, jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute *magal jee tɛdŋ sɛrkɛ Raage tu jaay booy taar se, naade naar je aŋ kɔkɔ, naɔo naade beer jeege tu. Ey num, kaal naagŋ taar ken Isa taad se, naade jeelga, kɛse naaŋ taad ute naade.

Mɛtn taar kɔgŋ miiri gen Gaar magal ken inŋ *Rɔm k'danŋ Sezar
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naaŋ ken se, jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute *magal jee tɛdŋ sɛrkɛ Raage tu se baagiŋ tɔnd baala; naade ɔliŋ jeege gɔtiŋ ki ɔɔ jee se aal raay aan gɔɔ naade jee tɛdŋ nakgen ute doobiŋa. Naade je ken Isa jaay taad tujŋga num, naade aŋ kɔkŋ kɔliŋ kaam ji magal taa naaŋ gɔtn ese. ²¹ Naade baado taadiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara ɔɔ 'dooy jeege ute doobiŋa, ɔɔ naai lɛ 'taad 'bɛɛr nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyiŋ jeege tu ute ken mɛt ki. ²² Bɔrse, 'taadjen tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'aŋ kɔgŋ miiri, lɔɔu j'aŋ kɔg ey lɛ?» ²³ Gan Isa jeel raayde se, deekden ɔɔ: ²⁴ «Uun 'ɔaankiro te tamma kalaŋ, m'aŋ kaak tu.» Naade uun ɔaano ute tamma se Isa ki ɔɔ naaŋ tɔnd mɛtde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raaniŋ maak ki se tap ɔo gen naŋa?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Gen Gaar Sezar.» ²⁵ Gɔtn se naaŋ tɛrliden ɔɔ: «Ken bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se, ɛdŋki nakiŋa, ɔɔ gen Raa lɛ, ɛdŋki nakiŋ kici.» ²⁶ Ute taar ken Isa jaay taadden naan jeege tu se, naade ɔŋiŋ naaŋ taad tuiŋ te eyo. Num taar ken naaŋ tɛrlidesiŋ se, ɔkden taad eyo ɔɔ gɔtn se ɔlde naade do dɛk.

Mɛtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kɔr 15)

* **20:18** Aak KKR 118.22.

²⁷ Gōtn se jeegen k'dandē *Sadusege se, kandum bini, baado ɔŋ Isa. Ɔo naade se ɓo kɛn naaj ɔo jeegen ooyga kooy se, ade kɔŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naan se ɓo, naade tɔnd mɛtn Isa ɔo: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakŋ Kitap ki ɔo: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaan se 'kɔkŋ mɛndiŋa taa koojŋ mɛtjili gɛnaan kɛn ooy se. ²⁹ 'Booyo, gɛnaage cili, kɔnde kalan. Debm deet deet se ɔk mɛnda, naɓo ooy ooj te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic baado ɔk mɛnd se. ³¹ Ɔo debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɓo baado ɔk mɛnd se, bini ɔl naaden cili se tɔkŋ naamga mɛnd se paac. Naɓo maakde ki se, deb kalan tap ɓo ooj te goon eyo. ³² Ɔo kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ³³ Bin se, ɓii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd nanja? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naamŋa paac.»

³⁴ Gan Isa tɛrlɛn ɔo: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkŋ naapa. ³⁵ Num ɓii kɛn Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee kɛn naan bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔdn kɛn ɓaa tiŋg maakŋ duni kɛn kuuy se, naade se 'kɔŋ tɔkŋ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔo *kɔdn Raage. Ɔo naade se 'tɛdga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ Ɔo mɛtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadŋa taad do dakiŋa, kaad kɛn naan aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki. Naan kɛn se ɓo, Musa dan Mɛljege Raa ɔo Raa gɛn *Abraam, Raa gɛn Isaka ɔo Raa gɛn *Yakub. ³⁸ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ; gōtn naan ki se, jeege paac utu iŋg zɛɛɛ.» ³⁹ Gōtn ese, jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum, deekiŋ ɔo: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadŋa jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naan se, gɛn tɔnd mɛtiŋ do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te mɛtiŋ ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Tɛr Isa tɔnd mɛtde ɔo: «'Tɛd ɔo di jaay naase 'taadki ɔki al-Masi, naan Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maakŋ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔo: *Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ɔo:*
'Baado iŋg do ji daamum ki,

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'kiŋg dode ki.†*

⁴⁴ «Kɛn Daud jaay ɓo danjŋ Mɛlum se, anum tɛd ɔo di jaay Mɛliŋ 'tɛdn goon Daud se?»

*Ɔndki kɔnd te jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage
(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Kaad kɛn jee denge paac iŋg booy booy taariŋ se, Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔo: ⁴⁶ «Ɔɔdki dose ro jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode, ɔo kɛn ɓaaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki. Ɔo kɛn naade jaay aanga maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg gōtn naan ki ɔo kɛn aanga gōtn kɔs ki se, naade je gōtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se ɓo jee kɛn ɔs nan ji mɛnd-daayge ɔo kɛn naade jaay ɓaaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gan naade se, Raa utu ade dabar kusiŋ aak eyo.»

21

*Mɛnd-daaye ɛd *ɛrke Raa ki
(Mk 12.41-44)*

¹ Gōtn se, daan bɔɔr *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiŋ aak jee maalgen ɔmb kɔmb ɛrke Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. ² Maakde ki se, naan aak mɛnd-daay kalan kic kɛn ɔɔd kɔɔd yɛɛɓiŋa baado ɔmb tammage sɛɛm sɛɛm dio.

† 20:43 Aak KKR 110.1.

³ Ɔo Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada: mɛnd-daay kɛn daay nan takn ese se, ɔmbga dɛn cir jee ɓaa se paac. ⁴Taa jeege se paac se ɛf do nak dɛnde ki, gan mɛnd-daay se nakn naan ɔkn kɛn an ting se ɓo, naan ɓaado ɔmbin paac.»

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se, jeege utu an tɔkɔ
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)*

⁵ Gɔtn se jee mɛtinge taad ɔɔ: «*Bee Raa se, ute kogen j'iininga ute nakgen jeege ɓaano *ɛrke Raa ki jaay k'tamarin tɛd aak bɛɛ bɛɛ se.» Gan Isa deekden ɔɔ: ⁶ «Bii kalan se, ɓee kɛn aakiŋki daar aak bɛɛ bɛɛ se, jeege utu an ru nan tak. Kongen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkn kalan kalan ɔɔ ko tap ɓo 'kɔŋ toodn do naapin ko ki eyo.»

Biigen kaam mɔɔtn se gɔtɔ utu 'tuju

⁷ Gɔtn se, jee mɛtin ki se tɔnd mɛtiŋa ɔɔ: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? Ɔo naan se 'tɛdn ɔɔ dɪ jaay ɓo naaje j'an kaakn jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadden ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ! Ɔnte 'kɔŋki jeege asen kaan dala. Taa jeege dɛna utu ade ɓaa ute roma ɔɔ utu asen taadn ɔɔ: «Maam ɓo *al-Masi» ɔɔ: «Bɛɛ, kaadn dunia aan nan se, ɔɔpga gɔɔɔ.» Jee bin se, ɔnte 'tookki taarde.

⁹ «Kɛn 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan ɓɔɔɔ, ɔɔ jeege baagga tɛdn pitini te naapa num, ɔnte 'ɓeerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana naɓo, duni se 'kɔŋ nan ey ɓɔrtɔ.»

¹⁰ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Naase utu aki kaakn jee taa naan kaam kalan utu kiin ɓɔɔɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin ɓɔɔɔ te taa naan gaar kɛn kuuy. ¹¹ Maakn naanɓe tun mɛtin naanɓa utu 'te makɔŋ ɔɔ gɔtgen mɛtinge se ɓo utu 'tɔɔɔ ɔɔ kɔɔŋgen dɛt dɛt se utu 'kaan do jeege tu. Maakn raa ki se, naase utu aki kaakn nakn-kɔɔɓgen magal magal kɛn utu 'teecn nirl jeege.

¹² «Kɔr jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tɔkɔ, j'asen dabara ɔɔ j'utu j'asen kɔjn ɓɔɔɔ maakn *ɓee kɛn Yaudgen lee tusn maak ki se ɔɔ j'utu j'asen tɔl danɓay ki. Ɔo taa maam se, j'utu j'asen ɓaa naan gaaringe tu ute naan magal taa naanɓe tu. ¹³ Kɛn nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tɛdn saadumge. ¹⁴ Kɛn 'ɓaaki ɓaa se ɔndin ki dose ki jiga ɔɔ ɔnte 'saapki do taar kɛn naase anki nakn dose, ¹⁵ num maam mala ɓo m'utu m'asen kɛdn jeel-taara ute taargen naase aki ɓaa taada; kɛn naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kɔŋ naajn do taarse ki eyo ɔɔ 'kɔŋ doobm kɛn asen 'kɔŋ tɛrl taar eyo. ¹⁶ Ɔo tɛr kɛnsege ute bubsege, genaasege, taassegen gɔɔɔ ute mɛdsege se, utu asen tɔkn tɔl ji jee wɔɔysege tu ɔɔ maakse ki se, jee mɛtinge j'utu j'aden tɔɔɔ.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen kɔɔdn kundu. ¹⁸ Naɓo bɛɛkn dose kic ɓo, kalan 'kɔŋ kut eyo. ¹⁹ Ɔkki maakse tɔɔgɔ. Aayki kaamse ɔɔ naase aki kɔŋ *kaajn gen daayum.»

Jeruzalem utu 'tɛrɛɛ

²⁰ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Kɛn naase jaay aakkiga asgarge ɓaado ɔl gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn tɛrɛɛin, ɓɛɛ aanga. ²¹ Bin se, jee kɛn inɓ taa naan Jude ki se k'j'aaŋ k'j'ook maakn koge tu ɔɔ jeege inɓ maakn gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, k'j'aaŋ k'teecn naatn ɔɔ jeege naatn lɛ, j'ɔnte tɛrlo ɓeene. ²² Taa ɓii kɛn se ɓo, *Raa utu 'kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu aan gɔɔ kɛn Kitapm Raa taadno. ²³ Bii kɛn se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, aden tɛdn ɔɔŋ aak eyo. Taa Raa se, maakin taarin do jeege tun taa naan kɛn gɔtn ese ɔɔ naade se, utu 'kɔɔdn yɛɛɓde dɛna. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tɔɔl ute gɔrd-jɛrlɛ ɔɔ j'aden dirin ɓulu ɔɔ j'aden wɔɔkn maakn

naange tu paac. Ɔo Jeruzalem se, j'utu j'an kɔsɔ, ɔo jeege Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁵ Ter Isa taadden daala ɔo: «Naan ken se, daan kaaf ki, laap ki ɔo maakɲ k-dijge tu se utu aki kaakɲ nakɲ-kɔɔbge. Ɔo kuulu utu 'kol do baar ki ɔo 'tedn maane 'tɔnd te naapa 'keem makɔn pum pum ɔo 'tedn jeege do naan ki paac se, beere aden kɔkɔ ɔo nirlde utu 'teece. ²⁶ Jeege jaay 'kaakɲ nakgen ɔon utu baado do naan ki se, jee metinge se beere sum bo utu aden tɔɔɔ, taa nakgen ɔk tɔɔgɔ maakɲ raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷ Gɔtn se, jeege 'kaakɲ Goon Deba utu ade booy maakɲ gapara ki ade baa ute tɔɔgn Raa, ken 'tedn gɔtɔ wɔɔr keɔen. ²⁸ Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ɔo uunki dose raan, taa Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ asen kɔɔdn dose.»

Kaal naagɲ taara ute ko ba

²⁹ Ter Isa aalden naagɲ taara ɔo: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰ Ken naade jaay baagga dɔɔb kamba num, naase 'jeelki ɔoki met-kijiri aanga ɔo bara ɔɔpga gɔɔrɔ. ³¹ Bin num, naase kic bo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ. ³² 'Booyki beɔ m'asen taada: jee duni ken bɔrse se 'kooy nan ey sum bo, nakgen se paac utu 'kaana. ³³ Maakɲ raa ute do naanɲa se utu 'deele, num taarumge se, 'kɔn deel eyo.»

Inɲki do metekse ki

³⁴ Isa taadden daala ɔo: «Ɔndki kɔndɔ. Ɔnte 'derlki rose gen kaay koono, ro kɔs magal ki ɔo ɔnte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num bii ken *Goon Deba ade baa se, asen kɔkɲ do jise ki, ³⁵ aan gɔɔ gakala lee tɔnd daage se. Jeege paac do naan ki se kic bo nakɲ se utu aden kaan dode ki bini. ³⁶ Num naase inɲki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic bo asen ted dim eyo. Ɔo bii ken naane se, naase aki baa daar naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bii-raa Isa lee dooy jeege daan boɔr *Bee Raa ki ɔo ken aanga nɔɔr num, naan teec baa lee tood do *kɔsn ɔlib ki. ³⁸ Ken gɔtɔ iipga num, jeege paac baado lee ɔnɲn daan boɔr Bee Raa ki gen booy taariɲa.

22

*Magalge end tel kutn Isa
(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)*

¹ Bii laa mappan ɔk ɔrɔm eyo ken k'danɲn *laa Paak jaay ɔɔp gɔɔr se, ² gɔtn se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage je doobm an goon kɔkɲ Isa taa an baa tɔɔɔ, naɔo naade beer beer jeege tu.

³ Gɔtn se *Bubm sitange baado end maakɲ Judas, ken k'danɲn Iskariɔt se ɔo naan kic metn jee Isagen ken sik-kaar-dio. ⁴ Naan baa taad ute magal jee tedn serke Raage tu ute magal jee ken lee boɔb *Bee Raa se, taa 'kɔn raay ken naan an kɔkɲ Isa adesiɲ kɔda. ⁵ Ken naade booy taar se, maakde raapo ɔo naade taadɲga taad ɔo utu an kɔdn gurs. ⁶ Naan ken se, Judas tooko ɔo baag toom Isa taa ken naan jaay aak jeege gɔtɔ num, naan adesiɲ taada ɔo naade an kɔkɔ.

*Isa ted *laa Paak ute jee metin ki
(Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kɔr 11.23-29)*

⁷ Bii gen laa mappan ɔk ɔrɔm ey jaay aan se, bii ken se bo beeki num, k'tɔjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸ Taa naan se bo, Isa ɔl Pier ute Jan deekden ɔo: «'Baa 'tedjeki kɔsɔ gen laa Paak taa j'aki baa kɔsɔ.» ⁹ Naade tɔnd metin ɔo: «Naai 'je j'aisiɲ tedn kaam gay?» ¹⁰ Isa terlden ɔo: «'Booyki: ken 'baaki baa maakɲ gegɛr ki se, naase aki dɔɔdn ute gaaba uuno kɔɔyɔ dooc te maane se.

Ɔkki mɛtiŋa ɔɔ 'baaki maakŋ ɓee kɛn naan an kɛnd maak ki se. ¹¹ Kɛn aankiga num, 'taadki mɛl ɓee ki se ɔɔki: «Debm dooy jeege ɔljeno ɔɔ k'tɔnd mɛti ɔɔ ɓee gay jaay ɓo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee mɛtiŋ ki se?» ¹² Num naan asen taadŋ ɓee magala kɛn j'iiniŋ do ɓee ki raan, ɔɔ maakŋ ɓee se, nakinge paac aas kart. Gɔtn ese ɓo ajeki tɛdŋ kɔsn gɛn laa Paak.» ¹³ Kɛn naade ɓaa aan se, ɔŋ nakge se paac aan gɔɔ kɛn Isa taaddeno. Gɔtn se ɓo naade tɛd kɔsn gɛn laa Paak.

Kɔsn gɛn Mɛljege

¹⁴ Kɛn kaadŋ kɔsɔ jaay aan se, Isa ɓaado ing kaadŋ tabil ki ute jee kaan naabiŋge. ¹⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Maam m'je ute maakum paac m'kɔsn *laa Paak ute naase jaay ɓo m'dabara. ¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam mɔɔtn tap ɓo Laa Paak se, m'kɔŋ kɔs ey sum, bini nakŋ kɛn Laa Paak je taada se utu 'kaan doobiŋ ki *maakŋ Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gɔtn se naan uun *kɔɔpm kɛn ɔk tɔtn koojŋ biŋ se jiŋ ki, tɔɔm *Raa ɔɔ deekden ɔɔ: «Ɔkki ɔɔ 'nig aayiŋki ute naapa. ¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tɔtn koojŋ biŋ ese se, mɔɔtn m'an kɔŋ kaaye dɔɔl ute naase ey sum, bini maakŋ Gaar Raa adɛ ɓaa.»

¹⁹ Ter naan uun mappa jiŋ ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup eddesiŋa ɔɔ deekden ɔɔ: «Kese ɓo roma kɛn m'ɛdiŋ *sɛrke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tɛdiŋki bini ɔɔ 'saapki dom ki.» ²⁰ Kɛn naade ɔs aas se, naan uun kɔɔpm ɔk tɔtn koojŋ biŋ se ɔɔ tɛdiŋ bin kici, taaddɛn ɔɔ: «Tɔtn koojŋ biŋ kɛn maakŋ kɔɔpm ese se kɛse je taadŋ ɔɔ: *Raa dɔɔkga kiji ute naase ɔɔ kɛse ɓo moosum kɛn ɔɔy taa naase.»

²¹ Kɛn naade ing ɔs kɔs se, Isa deekden ɔɔ: «Aakki, debm am kut se ɔlga jiŋ maakŋ baay ki ute maam tɛɛ. ²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ kɛn Raa taadni, num gan ɔɔŋ deb kɛn an kut se!» ²³ Kɛn naade jaay booy taar se, naade baag taadŋ ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɓo 'kɔŋ tɛdŋ nakŋ se.

Jee mɛtn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴ Gɔtn se, jee mɛtn Isa ki baag tɛdŋ dekeŋɛ ɔɔ naaj ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɓo 'tɛdŋ magala. ²⁵ Gan Isa deekden ɔɔ: «'Jeelki, gaaringen do naan ki se ing do jeege tu tɛd jeege kusiŋa, ɔɔ magalgen tiŋg do jeege tu se, je jeege adɛn dan jee bɛɛ. ²⁶ Num naase se, ɔŋte 'tɛdki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tɛdŋ magal se, ɔŋ 'tɛd roŋ aan goon cɔkɔ ɔɔ debm je tɛdŋ naana se, ɔŋ 'tɛdŋ debm kaan naabse. ²⁷ Debm magal ɓo kɛn gay: debm kɛn ing ɔs kɔs lɔɔu debm kɛn kɔsɔ ooyga num lee ɓaado tɔndiŋ jeege tu se ne? Debm ɔs kɔs se ɓo debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan gɔɔ m'debm tɛdŋ naabse. ²⁸ Kɛn maam maakŋ dubar ki se, naase ɓo, jee daayum ingkiro ute maama. ²⁹ Aan gɔɔ Bubum ɔŋum gaara maam ki se, maam kic m'ɔŋsen gaara naase ki, ³⁰ taa naase aki ɓaa kɔsɔ ɔɔ aki kaaye ute maama maakŋ gaarum ki. Ɔɔ naase utu aki kiŋg do kaag doge tu gɛn kɔjŋ bɔɔrɔ do taa ɓee gaan *Israɛlge tun sik-kaar-di se.»

Isa ɔɔ Pier utu an baatiŋa

³¹ Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tɔndga mɛta ɔɔ je ai lɔɔyɔ aan gɔɔ teen k'lɔɔyiŋ maakŋ gert ki se. ³² Gan maam m'tɔndga mɛtn Raa taa naai, taa kaal maaki kɛn naai aal dom ki se, 'tɛdŋ cɛr eyo. Ɔɔ kɛn naai jaay terloga gɔtum ki num, gɛnaaige se, edden kaay kaama taa 'tɛdŋ jee tɔɔgɔ naan maam ki.» ³³ Gan Pier terliŋ ɔɔ: «Mɛluma, maam m'tookŋ m'ɓaa dangay ki ute naai ɔɔ m'kooy ute naai.» ³⁴ Ter Isa terliŋ ɔɔ: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai 'naajŋ dɔɔl mɔtɔ ɔɔ 'deekŋ ɔɔ 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

³⁵ Gətn se, Isa deekden daala ɔ: «Kaaf kən m'olseno naaba jaay m'taadſen m'ɔɔ ɔnte 'kuunki gursi, bɔɔnɔ ɔɔ saa se, dīm baatsege la?» Naade tərliŋ ɔ: «Dīm baatje te eyo.» ³⁶ Tər naaŋ deekden daala ɔ: «Bərse se, debm ɔk gurs lɛ, uunu ɔɔ debm ɔk bɔɔnɔ kic lɛ, uunu; ɔɔ debm ɔk gərɔf-jɛrlɛ ey lɛ dugŋ naatn ute kal magaliŋa ɔɔ ŋ'dugŋ gərɔf-jɛrlɛ. ³⁷ Taa naaŋ se, maam m'deekseni: taar kən Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki kən ɔ: *naaŋ se se j'aalga mun maakŋ jee tujge tu.**

«Taar se ɔ bərse aanga doobiŋ ki.»

³⁸ Gaŋ jee mətŋ ki tərliŋ ɔ: «Mɛlje, naaje j'ɔk gərɔf-jɛrlɛ di ara.» Naaŋ tərlden ɔ: «Kese bɛɛga sum, taarse se ɔŋiŋki.»

*Isa tɔnd mətŋ Raa do *kɔsn ɔlib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

³⁹ Gətn se Isa teec ɔaa ook do kɔs ɔlib ki, gətn kən naaŋ lee ɔaan ro ki. Ɔ jee mətŋ ki se, ɔaa ute naaŋa. ⁴⁰ Kən naade aan gətn ese se, naaŋ deekden ɔ: «'Tɔndki mətŋ Raa taa naase aki kooçŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo.» ⁴¹ Tər Isa iik tɔɔk cɛɛs ki daande ute jee mətŋ ki se kaam kund koa; gətn se naaŋ ɛrg naaŋ ki ɔɔ baag tɔnd mətŋ Raa, ⁴² deek ɔ: «Bua, kən naai 'je num, *kɔɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikiŋ naatn dɔkɔ rom ki. Num gaŋ 'tɛd aan gɔɔ kən naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ kən maam ɔ m'je se eyo.» ⁴³ Gətn ese *kɔdn Raa bɔɔyo maakŋ raa ki ɔaado ɛdiŋ gaab tɔɔgɔ. ⁴⁴ Kən Isa jaay maakiŋ tuj kasak kasak se, naaŋ tɔnd mətŋ Raa bini gətŋgiŋ teec roŋ ki jaay tad naaŋ ki se tec aan gɔɔ mooso. ⁴⁵ Kən naaŋ tɔnd mətŋ Raa jaay aas se, iin ɔaado ɔŋ jee mətŋ ki ɔɔ ute maak-tujde se ɔlden naade tood bia. ⁴⁶ Naaŋ deekden ɔ: «Gɛn di jaay 'toodki bi se? Iin ki raan ɔɔ 'tɔndki mətŋ Raa, taa aki kooçŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo.»

Jeege ɔk Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Kən Isa utu taad taad ɔɔrt sum ɔɔ, jee dɛnge teeco ɔɔ debm tɔɔddeno se roŋ Judas. Naaŋ se mətŋ jee Isagen sik-kaar-di se. Naaŋ ɔaado cɛɛ Isa ki, baam ɔkiŋa ɔɔ aay ciilin. ⁴⁸ Ɔɔ Isa tərliŋ ɔ: «Judas, ute baam kɔkŋ kən naai 'baam ɔkuma ɔɔ aay ciilum se ɔɔ, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee kən cɛɛ Isa ki jaay aak nakŋ kən utu 'tɛd se, naade deekiŋ ɔ: «Mɛlje, jee ese j'aden tɔgŋ ute gərɔf-jɛrljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalaŋ ɔɔdo gərɔf-jɛrlina ɔɔ ɔg gaŋ te bi do ji daama gɛn debm tɛdn naabm *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki. ⁵¹ Num gaŋ Isa taaddɛn ɔ: «Ɔŋki! Ɔnte 'tɛdki bini.» Ɔɔ Isa ɔl jin ut bi gaabm se ɔɔ gaabm se ɔŋ lapia. ⁵² Gətn se Isa taad jeege tun ɔaano kɔkɔ ɔɔ jee se, magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, magal jee kən lee ɔɔɔb *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ɔɔ deekden ɔ: «Naase 'teeckiro ute gərɔf-jɛrlsege ɔɔ sirdsege se, aan gɔɔ 'ɔaakiro kɔkŋ debm ɔoogo. ⁵³ Ey num bii-rra, maam m'tiŋgo ute naase daan ɔɔɔr Bee Raa ki ɔɔ nam tap ɔɔ ɔŋ ɔl te jin rom ki eyo. Naɔo bərse se, kaadn naasen ɔkki tɔɔgɔ maakŋ gət kən ɔɔd se ɔɔ, aanga.»

Pier naaj ɔɔ naaŋ jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴ Kən naade jaay ɔk Isa se, naade ɔaansiŋo maakŋ ɔee *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki. Naaŋ kən se, Pier lee tɔl goosde kaam mɔɔtn dɔkɔ. ⁵⁵ Kən naade jaay aan se, ɔŋ gətn se k'tuuyga tuuy poodo daan ɔɔɔr ki ɔɔ jeege inŋ riib riibi ɔɔ Pier ɔaado inŋ riib ute naade kici. ⁵⁶ Mɛnd tɛdn naabm gətn ese jaay aakiŋ naaŋ inŋ riib riib poodo se, naaŋ ɔndiŋ kaama tak ɔɔ deek ɔ: «Gaabm se kic

* 22:37 Aak Eza 53.12.

debm naana.» ⁵⁷ Gan Pier naaj ɔɔ: «Mend ara, ɓere, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸ Ter cɔkɔ sum ɓo, deb kuuy aakin se, deekin ɔɔ: «Naai kic 'metn naade.» Ɔɔ Pier terlin ɔɔ: «A-a, maam metn naade eyo.» ⁵⁹ Cɔkɔ sum se, deb kuuy ɓaado deekin daala ɔɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kɔd Galile.»

⁶⁰ Gan Pier terlin ɔɔ: «Taari se tap ɓo, naai 'je deekɲ ɔɔ dɔo?» Gan kɔr naan utu taad taad ɓort se sum ɓo, kɔrɔɲɔ naar ɔɔd ɔɔyɔ. ⁶¹ Gɔtn se, Meljege terl aak Pier, ɔɔ ken kaamde jaay dɔɔd se, Pier naar saap do taar ken Meljege taadinɔ, ken ɔɔ: «Jaaki, kɔr kɔrɔɲɔ tɔɔy ey sum ɓo, naai am baatn dɔɔl mɔtɔ.» ⁶² Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keeme gab gab.

⁶³ Jee ing ɓɔɔb Isa se, naade terɛcin metina ɔɔ tɔndina. ⁶⁴ Naade teelin kaamina, tɔndina ɔɔ taadin ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tɔndi se tap ɓo naɲa?» ⁶⁵ Gɔtn ese, naade naajin rap rap.

*Isa j'ɔk k'ɓaan naan Yaudge tun *jee kaakɲ metn taarge*

⁶⁶ Tanɔɔrin nɔɔrin se, magal taa ɓee Yaudge, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage, naade se ɓo jee ken lee aak metn taarge, naade tusu paac ɔɔ ɔl j'ɔk k'ɓaano te Isa naande ki. ⁶⁷ Aan gɔtn se, naade tɔnd metina ɔɔ: «Ken naai ɓo *al-Masi ɛ, 'deekjeni.» Isa terlden ɔɔ: «Maam m'taadsenga kic ɛ, naase aki 'tookki eyo. ⁶⁸ Ɔɔ ken m'tɔnd metse kic ɛ, naase amki 'kɔɲ terl eyo. ⁶⁹ Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'ɓaa king do ji daam Raa Sidburku ki.» ⁷⁰ Naade paac terlin ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekɲ ɔɔ naai ɓo 'Goon Raa daamo?» Isa terlden ɔɔ: «Kese naase malinge ɓo 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.» ⁷¹ Gɔtn se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen dɔ daala! Naajege ɛ, k'booyinkiga te bijege, naan mala ɓo taadjeki ute taarina.»

23

Isa j'ɔk k'ɓaansin naan Pilat ki

(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

¹ Jee se iino paac taa naap ki, ɔko Isa ɔɔ ɓaansin naan magal *Rɔmɛge tu k'danin Pilat. ² Gɔtn se, naade baagin tɔɔl taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔɲo gaabm se tɛd tɛd pitini maakɲ naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔnte kɔɲ miiri Gaar magal ing Rɔm ki ken k'danin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan ɓo *al-Masi, naan ɓo gaarge.» ³ Gɔtn se Pilat tɔnd metin ɔɔ: «Naai ɓo Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.» ⁴ Ɔɔ Pilat terl aak *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee denge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔɲin tuj te dim ken aas kutin eyo.» ⁵ Gan naade dɔɔk taar ɔɲ eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔ metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔɔ bini ɓorse aanga gɔtjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

*Isa naan Gaar *Erɔd ki*

⁶ Ken Pilat jaay booy taarde se, tɔnd meta ɔɔ: «Gaabm se tap ɓo, 'tɛdn kɔd Galile la?» ⁷ Ken k'taadin j'ɔɔ Isa se metn jee Gaar Erɔdge se, gɔtn se naan ɔlin gɔtn Erɔd ki, taa ɓii ken se, Erɔd kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Erɔd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap ɓo, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔɔs kɔɔs maanina. Ɔɔ naan je an tɛdn nakɲ-kɔɔɓm gam naanin ki ɔɔ naan 'kaaka. ⁹ Naan tɔnd metin dɔɔl cɔk cɔk, naɓo Isa terlin taar dim eyo. ¹⁰ Kaad ken se, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se tɔlin taargen deer deer don ki. ¹¹ Ɔɔ Erɔd ute asgaringe se tɛdin ren ren ɔɔ terɛcin metin ki. Ter naade uusin

kal ute roña omb birin birin, jaay bo naade olin gōtn Pilat ki. ¹² Ey num, do dōkin Erōd te Pilat se taarde baa eyo; num gan bii ken se sum bo, naade tēdn mēdn naapge.

Isa k'j'utinga

(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38–19.16)

¹³ Gōtn ese Pilat dan tus *magal jee tēdn serke Raage tu, magalgen gōtn ese oō ute jee denge paac, ¹⁴ oō naan deekden oō: «Naase ok 'baamkiro te gaabm ese se oōki naan oōs kōos metn jeege oō naanse ki se sum bo, maam tōnd metina do taarge tun naase 'tōlinki don ki paac se, naōo maam m'ōnin naan tuj te dim ken aas kutin eyo. ¹⁵ *Erōd kic bo oō te taar ken aas tōlin eyo jaay olumsino gōtn ara se. Oō gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tōl ro ki se gōto. ¹⁶ Borse, maam m'an kōnd ute mēje oō m'an kōn 'baa.» ¹⁷ [Ken *laa Paak jaay aanga tak bo, maakj jeedege tun k'tōkde dangay ki se, Pilat lee tōd tōde tōl debm dangay kalan.]* ¹⁸ Gōtn se naade dōob oōd oōy taa naapki caa oō: «Gaabm se, 'tōlina oō oōd oōjeno Barabasi!» ¹⁹ Ey num Barabas se, j'ōkin dangay ki taa pitin ken naan tēdo maakj geger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan tōloga tōl deba. ²⁰ Ter Pilat tōnd metde daala, taa naan je doobm ken an kōōdn kōl Isa. ²¹ Ken naade jaay booy taar se, ter dōob oōy caa oō: «Naan se, 'tup 'tōlin ro kaag ki! 'Tup 'tōlin ro kaag ki!»

²² Gōtn se Pilat tōnd metde gen k-mōtoge tu oō: «Gaabm se tap bo tujga dī? Ey num maam m'ōn te ne dim ken aas tōlin eyo. Borse, maam m'an kōnd te mēje oō m'an kōōdn kōlo.» ²³ Gan naade tōy makōn oō eyo oō taad oō: «Gaabm se k'tup k'tōlin ro kaag ki.» Ken naade tōy se, tēd dir dir baa deel doa.

²⁴ Gōtn se Pilat took gen tēdn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naan ol k'baa k'j'ōōd j'ōlden gaabm ken naade jen se; ey num naan bo debm pitin tōlo deba jaay j'ōlin dangay ki se. Gan gen Isa se, naan eddesin kaam jide oō deekden oō: «'Tēdinki aan gōo ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade baan baa te Isa se, naade dōōd ute gaaba kalan k'danin Simon kōd Siren. Naan iino naatn oō deel deel te doobm se. Naade oōkin taa tōgō gen kuun kaagn j'an baa tupm Isa ro ki se oō naan uun kaagn se oō leen metn Isa ki.

²⁷ Ken Isa baa baa se, jeege dena ok metina. Maakde ki se metinge mēndge oō mēndgen se jaay aakin se, tōnd tarkaaddēge† tōy oō eemin nōo. ²⁸ Isa terl aakde oō deekden oō: «Mēndgen Jeruzalem ki, oōte 'keemki taa maama. Num eemki bo taa naase malinge oō taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekj j'ōo: maak-raapo mēndkartge tu, mēndgen oōj nam te te eyo oō kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu oō: <'Toocki doje ki> oō <'taadn kōsge tu> oō: <'Deebki doje ki>‡ ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zēere se, do ko kaag ken tuutu se, tap bo 'tēdn oō dīo?»

³² Gōtn se k'tōk k'baano ute jeege dio oō jee se, jee ken tujga tuj dim, taa j'aden baa tōl ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gōtn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oō jee ken tujga tuj dim se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki oō deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'daarin ro kaag ki se, deek oō: «Bua, 'tōlde *kusinde, taa nakj naade tēd se, naade jeel eyo.»

Gen nigj kal Isa se, naade tēdin salatia oō debm ken oocinga bo uunu uunu.

* **23:17** Taar se, maakj Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se gōto. † **23:27** Tōnd tarkaad gōtn naade ki se je deekj oō: keem nōo. ‡ **23:30** Aak Oz 10.8.

³⁵ Gɔtn se jee denge daar aakina; ɔɔ jee magalge se, ɔɔyin koogo metin ki ɔɔ deek ɔɔ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan bo *al-Masi ken *Raa beer ɔɔdin deer num, borse n'aaj ron mala.» ³⁶ Asgarge kic bo terecin metin ki; naade baado ceen ki ɔɔ edin totn koojn bin ken mooy se, ³⁷ ɔɔ deekin ɔɔ: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se bo, naade raan ɔlin kaam don ki ɔɔ: Kese bo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakn jeege tun di ken tujga tuj dim jaay k'tup k'tɔalde ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin ɔɔ: «Naai bo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi ɔɔ aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gan deb kalan uunin kaamin deekin ɔɔ: «Naai se, 'beer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakn dubar ki aan goɔ naan kici. ⁴¹ Gen naaje se, ken k'dabarje kic doobina. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gan naan se, tuj te dim eyo.» ⁴² Gɔtn se naan deek Isa ki ɔɔ: «Isa, biin naai ade baa maakn gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa terlin ɔɔ: «'Booy bee m'ai taada: jaaki sum bo, naai 'baa te maam gɔtn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naanja te magalin se gɔto baa ilim dib bini aan katar do teger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'ɔn j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakn *Bee Raa se, neepo raan daan ki bini aan naan ki tak. ⁴⁶ Gɔtn ese, Isa ɔɔɔ ɔɔy makɔnɔ ɔɔ: «Bua, kom se, m'ɔnisiɔn kaam ji.» Ken naan taad taarin aas se, ɔn kon teece.

⁴⁷ Ken bubm asgarge jaay aak nakn deel se, naan *nook Raa ɔɔ deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!» ⁴⁸ ɔɔ jeege ken baado aak nakn deel se, ken naade jaay uun terl baa baa se, maakde tuj se tond tarkaafdege. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naanja ɔɔ mendgen baago kɔkn metin taa naan Galile ki se, naade se paac daar gɔtn dɔko jaay bo aakina.

Isa k'j'ɔlin maakn ii6 ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gɔtn se, gaaba kalan ron Yusup ɔɔ naan se, maakn magalge tun ken lee aak metn taarge se. Naan se debm bee ɔɔ debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iino maakn geger Yaudge tun k'danin Arimate. ɔɔ nakn jeenge ted paac se, naan ɔl te taarin maak ki eyo. Taa naan ing aak kaak kaam *maakn Gaar Raa ken utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se baa ɔn Pilat ɔɔ tond metina taa an kon ro Isa se, naan an baa kɔl maakn ii6 ki. ⁵³ Pilat ɔnisiɔna ɔɔ naan baa booy ro Isa naatn ro kaag ki. Gɔtn se Yusup teelin ute kal duubu ɔɔ baa ɔl aalin maakn ii6 ken j'ɔn ko sum bo j'ud k'daapina. ɔɔ ii6m se, bii kalan j'ɔl k'naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴ Bii se, jeege daap daap rode taa teger sum bo, *bii sebit se baaga.

⁵⁵ Mendgen baago daan Isa Galile ki se, baa te Yusup kalan gen baa kaakn ii6m ken j'ɔl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ ɔɔ ken naade jaay ɔk terl been se, naade baa tedo nakn oot nijimi ute itir gen baa kɔtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade ing tɔal maakde taa *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se gaasdenga gaasa ɔɔ j'ɔnte tedn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanɔarin nɔarin sum bo, mendgen se iin baa taa baad ken j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakn oot nijimi ɔɔ ute itir ken naade tedino se. ² Ken naade jaay aan se, ɔn ko ken k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn. ³ Num ken naade jaay end maak ki se, ɔn te ro Meljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakn se, ɔkden taad eyo. Gɔtn ese sum bo, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap

lak lak. ⁵ Ken naade aak jeegen se, dərlo əə nirdə teece əə gətn se naade no dode naan ki. Əə gaabgen se taadden əə: «Debm zεεε jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap 60, gen di? ⁶ Gətn ara se, naan gətə! Gan naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ ken naan deekseno əə: «*Goon Deba se j'utu j'an kəkη kəl ji jee *kusinge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki əə bii k-mətəge tu se, naan utu 'duru.»

⁸ Gətn ese se naade naar saap do taar ken Isa taaddeno se. ⁹ Taa baad ki se, naade ək tərlo baado taad jee metin ken sik-kaar-kalan ute jee kuuy paacn ing te naade se. ¹⁰ Məndgen baano ute labar se, naade Mari ken iino Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute məndgen metinge kuuy kici; naade baado taadn nakn se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹ Ken jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesin aan gəə taar jee dərige. ¹² Anum Pier se, iin aan baa taa baad ki. Əə ken naan jaay aan se, no aak maakn baada, aak kalge kalin ki sum əə num nakn ken deel se, əkin taad eyo. Gətn se naan ək tər l baa been ki.

*Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee metin ken dio
(Mk 16.12-13)*

¹³ Bii ken se sum 60, jee metn Isa ken di se, iin baa baa maakn naan ken k'danin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dək cəkə. ¹⁴ Ken naade baa baa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gətn se Isa mala ən metde əə ək doob ute naade tεε. ¹⁶ Naade aakin ute kaamde, nabo dim gaasde naade ən aak əkin eyo.

¹⁷ Gətn se Isa tənd metde əə: «Metn taar di jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gətn se naade ək daar yip əə maakde tuju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Kleopas se tərli əə: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin naane se. Əə naai 'kali ki sum 60, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa tənd metde əə «Di 60 tεda?» Naade tərli əə: «Nakn jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki əə naan jeege tu se, naan taad taara ute təəgn Raa əə tεd nakgen deel doa. ²⁰ Gan *magal jee tεdn sərke Raajega tu, ute magaljege se ək əlin ji jeege tu əə əjin bəəəə don ki taa j'an baa təəə əə naade baa tup təəlin ro kaag ki. ²¹ Ey num, naaje k'j'ing k'j'ənd doje j'əə, naan 60 debm ken utu kəədn do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, bərse tεdga bii mətə. ²² Deere, məndgen kandum maakje ki se, baado taadjen taar deel doa, taa naade, tanəərin nəərin se, iin ingo taa iib ki, ²³ əə naade ən te ro Isa eyo. Naade ək tər l baado taadjen əə naade aako *kədn Raage əə kədn Raage se deekdeno əə: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen metinge kic iin ingo taa iib ki əə əno nakge se aan gəə ken məndge taadjeno se sum, nabo yon se, naade aakin te te eyo.»

²⁵ Gətn se Isa deekden əə: «Naase se dose biga əə taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se ε, naase booy əkki metin eyo əə naase ε 'took aalki maakse do ki yəkəf eyo! ²⁶ Bεeki se, *al-Masi 'dabar, jaay 60 Raa an *nooko.» ²⁷ Əə naan baagdēn təkη metn taargen ken Kitap taad ron ki əə naan uun metin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Ken naade jaay aan cεε naan ken naade baa baa maak ki se, Isa baa aan gəə aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ək daar metin ki tak deekin əə: «Əəp te naaje, taa kaada baaga əə gətə kic ε, əkga jinə.» Əə naan tooko end baa ing ute naade. ³⁰ Ken naade ing əs kəs do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, təəm Raa, dupina əə εddesina. ³¹ Gətn se kaamde əəf aaka əə naade aak jeelina; nabo kaad ken se sum 60, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa ɔɔ: «Ken k'baakiro ɓaa doob ki jaay, naan taad tɔɔkjeki mɛtn taar maakɲ Kitap ki se, taarin se ɔs maakjege aak eyo.»

³³ Naan ken se sum ɓo, naade naar iij-ɔk tɛrl Jeruzalem ki; ɔɔ naade ɓaa ɔɲ jeegen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se. ³⁴ Ken naade jaay aan se, jee se dɔɔdden ute taargen se ɔɔ deekden ɔɔ: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer ɔɔ teecoga naan Simon ki!» ³⁵ Ɔɔ naade kic taadden nakɲ ken aandeno doob ki ɔɔ kaad ken Isa uun mappa, tɔɔm Raa jaay ɓo, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun mɛtin ken sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

³⁶ Ken naade utu taad taad sum ɓo, gɔtn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Ɔɲ tɔɔsn Raa 'tɛdn te naase!» ³⁷ Num ken naade aakin se, nirlde teece ɔɔ beere ɔkde ɔɔ naade saap ɔɔ kaadn naane nirl nam. ³⁸ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jingge ute jemge. Kɛse maam mala. Aakki ɔɔ 'ɓaadɔ utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cɛnge ute daa ro aan gɔɔ gen maam se eyo.» ⁴⁰ Ken naan jaay taadden aas se, naan taadden jingge ute jɛnge. ⁴¹ Ken naade aakin se, maakde-raapo nabo, maakde ɔk naaja taa nakɲ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Gɔtse ki ara se, ɔkki nakɲ kɔsɔ la?» ⁴² Ɔɔ naade ɛp ɛdin kenj ken naade naaninga naan se. ⁴³ Naande ki se sum ɓo, naan uun ɔɔ.

⁴⁴ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Kɛse ɓo taargen m'ing m'taadɛsɛno, kaad ken m'tinggo te naase. Bɛɛki num, taargen *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobin ki paac.» ⁴⁵ Gɔtn se, naan ɔɔdden bidɛ gen booy kɔkɲ mɛtn taar maakɲ Kitap ki. ⁴⁶ Tɛr naan deekden daala ɔɔ: «Taa naan se ɓo, Kitap taad ɔɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔɔ 'kooyo ɔɔ daan bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm mɛta Jeruzalem ki ɔɔ k'ɓaa taadn mɛtjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen tɛrl maakde do Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiɲdege. ⁴⁸ Ɔɔ naase se ɓo amki 'tɛdn saadumge. ⁴⁹ Ɔɔ maam m'utu m'aseno kɔl nakɲ ken Bubum taad ɔɔ utu aseno 'kɛd se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kɔɲ tɔɔgɲ ade kiin gɔtn Raa ki se.»

*Raa uun ɓaan ute Isa maakɲ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gɔtn se Isa ɓaande naatn kaam aak Betani ɔɔ ken naade jaay aan gɔtn ese se, naan uun jin raan ɔɔ ɔɔdden ɓooro. ⁵¹ Ken naan utu ɔɔdden kɔɔd ɓooro sum ɓo, gɔtn se naan iik took ute naade cɔkɔ ɔɔ Raa uun ɓaansin maakɲ raa ki.

⁵² Ken naade jaay ergo naanin ki ɔɔ tɔɔminɔ aas se, naade iij-ɔk tɛrl ɓaa Jeruzalem ki ute maak-raapo dɛna. ⁵³ Ɔɔ bii-raa, naade lee tɔɔm Raa daan bɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan

Labar Jiga gen Isa al-Masi ken Jan raanjo se, naan raanjo jeege tun ing taa naange tun kuuy ken maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tond daap taaringe kaam kuuy tec aan gao taar jigan ken jee kuuy raanden se eyo oo maakn taaringe tun naan taad se kic bo tec kuuy. Jo ko taargen maak ki se kic bo kaam kuuy. Taargen ken naan aakin jiga cir paac se, taargen ken jeege jeel metin eyo ken Isa taad oo ute nakgen ken naan teda. Labar Jigan gen Isa ken Jan raanjo se, denin taad ute Yaudge. Jo tap tap se naan taad ute magalgen jeel toon metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Naade se bo jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee metin ki se kic bo, Yaudge aan gao naade. Ken Jan jaay taad metn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dende sum eyo, num naan taad ute jeege paacn do naan ki ken baate tookn taarina. Maakn kitapm ken Jan raan se, taad te metn taar koojn Isa eyo ute metn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Nabo ken naan utu uun kuun metn taarin se, naan taadga dena ken oo Isa se naan bo Taara oo Taara se baado uun ro deba oo ting daan jeege tu taa aden 'tedn gaan Raage.

Isa se naan bo debm ken k'danin Taara se

¹ Do dakin ken *Raa utu aalo kaal do naanja se, debm ken k'danin Taara se, naan utu tap. Jo naan ting te Raa oo naan mala kic bo Raa. ² Anum do dakin ken Raa utu aalo kaal do naanja se, debm k'danin Taara se, naan ing te Raa tel. ³ Nakgen ken Raa aalde paac se, naan aalde te debm ken k'danin Taara se oo ne dim ken Raa aalin jaay te naan ey se, goto. ⁴ Debm ken k'danin Taara se, naan bo debm ed kaaja jeege tu. Jo kaajn naan edden se bo, warden goto. ⁵ Jo gotn woor se, woor maakn gotn ken oddo nabo gotn odd se on gaasin te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa alo debm kaan naabina oo naan se ron Jan*. ⁷ Naan baado gen tedn saada, taa taadn saadn gotn woor se jeege tu, ken bin se jeege paac jaay booy okga taarin num, 'kuunu. ⁸ Jan se, naan bo gotn woor eyo, num naan se baado taadn saadn debm ken k'danin gotn woor se bo jeege tu.

⁹ Debm k'danin Taara se, naan se bo gotn woor mala mala, ken naan jaay baado do naan ki se, woor goto jeege tu paac. ¹⁰ Num debm k'danin Taara se, naan baadoga do naan ki oo Raa aalo do naanja se utu ro naanja, nabo jee do naan ki se, on jeelin te eyo. ¹¹ Naan baado gotn taasinge tu, nabo taasinge mala kic bo baate doodn koina. ¹² Num gan jee metingen took uunga taarina oo aalga maakde don ki se, naan oddfenga doobo taa naade tedn gaan Raage. ¹³ Ken naade jaay tedn gaan Raage se, naade se jikilimge bo toojde eyo oo kese ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala bo tedden naade se tedga geninge.

¹⁴ Debm ken k'danin Taara se, tedga debkilimi oo naan baado ing daanjege tu oo naaje se j'aakga *nookina; oo nookn naan se Bubin Raa bo edino, naan bo Goonin kalan lak se. Jo naan se, debm bee aak eyo oo taad taar met ki oo ken taad jeege tu jaay olden naade jeel Raa mala mala se kic bo, naanja.

¹⁵ Ken Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu oo: «Aakki! Kese bo gaabm maam taadseno taarina m'oo: «Debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama oo naan se do dakin ken j'oojum te ey kic bo, naan utu

* 1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

tap.»¹⁶ Taa naan se 6o aan gaa naan maakin jiga do jeege tu se, tedjekiga beed den aak eyo. Do been se borse kic 6o, utu tedjeki ted rak. ¹⁷ Do dakin se Raa 6o *Musa 6o baado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken baado taad beed Raa ute taar met ki se, Isa *al-Masi. ¹⁸ Nam nam bii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tele se 6o, taad jeege tu alden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gotn se magal Yaudgen maakin geger ken Jeruzalem ki 6o *jee tedn serke Raage tu ute Lebiga baado tond metn Jan 6o: «Naai tap 6o naana?» ²⁰ Do Jan se ayden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal 6o: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» ²¹ Ter naade tond metin daala 6o: «Bin se naai tap 6o naana? Lo naai 6o *Eli do dakin se la?» Naan terlden 6o: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tond metin kuuy daala 6o: «Lo naai 6o debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakin se la?» Naan terlden 6o: «Goto.» ²² Gotn se naade deekin 6o: «'Taadjen tu naai tap 6o naana? Taa naaje se, j'oljeno kol naaba goti ki taa naaje k'baa taadn jeege tun oljeno se. Naai mala tap 6o taadjen tu, naai tap 6o naana?» ²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dakin 6o:

Maam 6o mind debm ken taad do kod-baar ki m'6o:

Doobm Meljege se 'tedinsinki jiga toodn tal.†

²⁴ Gan jeege magal Yaudge aldeno gotn Jan-Batist ki se jee metinge se, *Parizige. ²⁵ Gotn se naade tond metin an eyo 6o: «Ken naai 6o al-Masi eyo, 6o *Eli eyo, 6o ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade baa se eyo, num naana taa di jaay 6o *batiz jeege se?» ²⁶ Gan Jan-Batist terlden 6o: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeelinki eyo. ²⁷ Naan 6o debm ken utu baado metum ki 6o maam se, kol saan kic 6o m'aas gen no tuutin eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakin naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gotn se 6o gotn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

Isa se naan 6o *Goon Baatn Raa

²⁹ Metbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu baado gotin ki se, naan deek 6o: «Aakki! Kese 6o Goon Baatn Raa ken utu koodn *kusin jeege do naan ki se. ³⁰ Taa naan se 6o maam m'taado m'6o: debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dakin j'oojum te ey bort se, naan utu tap. ³¹ Maam mala kic 6o m'jeelin eyo ken kese 6o naana se, anum m'baado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israelge tu an jeele.»

³² Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek 6o: «Maam m'aako *Nirl Raa booyo maakin raa ki aan gaa deere baado ing don ki. ³³ Ey num maam se, m'jeelin eyo na6o debm olumo 6o m'batiz jeege ute maane se, naan 6o debm taadumo 6o: debm naai utu 'kaakin Nirl Raa 'booy baado king don ki se, naan se 6o debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakn se maam mala m'aako te kaamura 6o maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

Jee metn Isa ken deet deet

(Mt 4.18-22)

³⁵ Metbeenki se, Jan-Batist baado ing te jee metin ken di se gotn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist andin kaama tak 6o deek 6o: «Aakki! Kese 6o *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ok metn Isa. ³⁸ Isa jaay terl aakde naade utu baado metin ki se, naan deekden 6o: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin 6o: «Raabi, naai ing gay?»

† 1:23 Aak Eza 40.3.

(Raabi se, je deekŋ ɔɔ: Debm dooy jeege.) ³⁹ Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Baakiro aki ɓaa kaaka.» Ɔɔ naade tumo te naan tɛɛ ɔɔ ɓaado aak gɔtn kɛn naan ing. Ɔɔ naade ɔɔp ing te naana. Kaad kɛn naade aan gɔt kɛn ese se tɛgɛr.

⁴⁰ Ganj maakŋ jeege tun di kɛn booyo taar Jan-Batist, jaay ɔko mɛtn Isa se, deb kalan se ron Andre; naan ɓo gɛnaa Simon Pier. ⁴¹ Kɛn Andre jaay iin ɔŋ Isa se, naan ɓaa ɔŋ gɛnaan Simon Pier ɓo deete. Gɔtn se naan deekiŋ ɔɔ: «Naaje se, j'ɔŋoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Grɛk se je deekŋ ɔɔ: *Krist)†.» ⁴² Andre se ɔk ɓaan te gɛnaan gɔtn Isa ki. Kɛn naade jaay aan se, Isa ɔnd kaama ro Simon ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay danj Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekŋ ɔɔ: dɛlbɛ.)

⁴³ Mɛtbeenki se Isa uun doa gen ɓaa taa naan Galile ki. Gɔtn se, naan ɔŋ Pilip ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se ɔk mɛtuma.» ⁴⁴ Pilip se, naan goon jee Betsaida ɔɔ Betsaida se ɓo, maakŋ naan Pier ute gen gɛnaan Andre kici.

⁴⁵ Tɛr Pilip se ɓaa ɔŋ Natanael deekiŋ ɔɔ: «Naaje j'ɔŋoga debm kɛn Raa ɔl *Musa raanŋo maakŋ *Ko Taar Raa ki ute kɛngen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo taariŋ se kici. Naan ɓo, Isan kɔf Nazaret kɛn goon Yusup se.» ⁴⁶ Gɔtn se Natanael tɛrlin ɔɔ: «Maakŋ naan kɛn Nazaret ki se ɓo, adɛ kɔŋ teecŋ nakŋ bɛɛ kic dey la?» Ganj Pilip deekiŋ ɔɔ: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Kɛn Isa jaay aak Natanael utu ɓaado gɔtin ki se, naan taad jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kɛse ɓo kɔf *Israel mala. Naan taad taar mɛt ki *salal.» ⁴⁸ Gɔtn se Natanael tɛrlin ɔɔ: «A-a naka, naai 'jeel ɔŋum gay?» Ganj Isa tɛrlin ɔɔ: «Kɛn Pilip jaay utu ɓaai ɓaa danja se, maam m'aaki naai ing king mɛtn ko ba ki se.» ⁴⁹ Natanael tɛrlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai ɓo Gaar Israelge.» ⁵⁰ Ganj Isa tɛrlin ɔɔ: «Taa maam taadiga taad m'ɔɔ m'aakiga kaak mɛtn ko ba ki se ɓo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakŋ nakgen magal cir naan se daala.» ⁵¹ Tɛr Isa taadin ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: utu aki kaakŋ maakŋ raa utu kɔɔf wan ɔɔ ute doobm *Goon Deba se *kɔdn Raage utu ano ɓɔɔyo ɔɔ an kooko.»

2

Isa ute jee mɛtin ki ɓaa gɔtn kɔkŋ mɛnd ki

¹ Kɛn ɓii di jaay deele ɔɔ aan ɓii k-mɔtɔge tu se, jeege ɓaa kɔkŋ mɛnda maakŋ naan kɛn Kana kɛn taa naan Galile ki. Ɔɔ ɓiin se ko Isa kic ɓo utu gɔtn ese. ² Gɔtn se Isa kic ute jee mɛtin ki, k'danɗeno ɓaadoga gɔtn kɔkŋ mɛnd kɛn se kici. ³ Ganj tɔtn koojn biŋ kɛn j'ɛd jeege tun ɓaado se ɓaa nanja. Gɔtn se ko Isa ɓaa taad gooniŋ Isa ki ɔɔ: «Bɛɛ, tɔtɔ se nanja.» ⁴ Num ganj Isa tɛrl kon ki ɔɔ: «Kaaya, naabm maam m'tɛd se, naai ɓo am taad eyo, ɔɔ kaadn maam m'an tɛdn naabm se lɛ, utu aan te ey ɓɔrtɔ.» ⁵ Gɔtn se ko Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Nakŋ naan utu asen taad paac se, 'tɛdɛnsinŋki.» ⁶ Anum gɔtɔde ki se, ɔk dugulgen gen koa mɛɛɛ kɛn Yaudge tɔmb maane gen lee tugŋ rode taa tɛdn aak bɛɛ naan *Raa ki ɔɔ dugulɔge se ɔs kɔɔyo ɔɔ ey lɛ ɔs kɔɔyo mii. ⁷ Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Dugulge se ɓaa doocɔdeki ute maane.» Ɔɔ jee tɛdn naabge se, ɓaa tak dooc maane dugulge tun se cɛlɛl cɛlɛl. ⁸ Kɛn naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Bɔrse se, 'tak 'ɓaa ɛdki debm kɛn j'ɔndin naan gen kɔsɔ se.» Ɔɔ naade tak ɓaa ɛdin. ⁹ Kɛn naan jaay uum naam maane se, naamin dɛlga tɔtn koojn biŋ. Num tɔtn se naan jeel gɔtn k'ɓaansin eyo. Anum jee tɛdn naabgen takɔ maane se, naade kalɔde ki sum ɓo jeel gɔtin. Gɔtn se debm kɛn j'ɔndin naan gen kɔsɔ se, naar danjo gaabm mɛnda se, ¹⁰ ɔɔ naan deekiŋ ɔɔ: «Jeege paac kɛn jaay ɓaadoga gɔtn kɔkŋ mɛnd ki num, j'ɛdden tɔtn

† **1:41** Krist se je deekŋ ɔɔ: naan ɓo debm Raa ɓo ɔliŋo gen kaajn jeege.

koojñ bin atak 6o deete. Ɔo ken naade aay dɛɛŋga te maraaddɛ jaay 6o, j'ɛddɛn tɔtn ken atak baat se, kaam mɔɔtn. Gaŋ naai num ɛd tɔtn atak baat se 6o deete ɔɔ ɔŋ ken atak tap 6o kaam mɔɔtn.»

¹¹ Kana ken taa naan Galile ki se 6o, gɔtn ken Isa baag tɛdn nakñ-kɔɔbɪngen deet deetn ken j'ansin kaakñ jeele. Nakñ-kɔɔbɪngen naan tɛd se, naan taad *nookin jeege tu ɔɔ jee mɛtin ki se took aal maakɛ doŋ ki.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, Isa iin te kɔna, jee mɛtin ki ɔɔ te gɛnaange bɔɔy 6aa maakñ gɛgɛr ken Kaparnayum ki. Na6o, Kaparnayum ki se, naade tinjo 6ii kandum sum.

Isa tuur jee tɛdn zogen maakñ *Bee Raa ki

(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)

¹³ Ken Isa jaay aak *laa Paakñ gɛn Yaudge ɔɔpɔga gɔɔr se, naan iin ook 6aa Jeruzalem ki. ¹⁴ Ken naan aan Jeruzalem ki, jaay ɛnd daan bɔɔr Bee Raa ki se, ɔŋ jee tɛdn zo maraŋge, gɛn baatge, ute gɛn dɛɛrge ɔɔ gɔtn se, naan ɔŋ jee lee pɛlɛkñ gursgen gɛn taa naan gen kuuy utu inɔ king gɔtn ese kici. ¹⁵ Ken Isa jaay aakɛ se naan tɔs kɔɔ ɔɔ tɛdin ria. Gɔtn se naan tuurde paac daan bɔɔr Bee Raa ki se, baatdege ute maraŋdege. Naan tɔt tɔɔl tund te tabil jee pɛlɛkñ gursgen ese, ɔɔ gursdege se kic 6o si wɔɔk kalaŋ kalaŋ. ¹⁶ Ɔo naan taad jee tɛdn zo dɛɛrge tu ɔɔ: «Naksege se ɔɔd teecdeki naatn gɔtn ara! Ɔŋte 'tɛdki bee Bubum se 'tɛdn gɔtn tɛdn suuk!» ¹⁷ Jee mɛtin ki jaay saap do nakñ naan tɛd se, naade saap ɔŋ taar ken k'raaninɔ do dɔkin ken ɔɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje ken maam m'ɔk do bee naai ki se dɛn aak eyo ɔɔ tulum maakum ki aan gɔɔ poodo.**

¹⁸ Gaŋ magal Yaudge taadin ɔɔ: «Nakñ kɔɔbɪm gay ken naai ajen 'tɛd jaay naaje j'an kaakñ jeel ro ki ɔɔ ajen taadn ɔɔ naai se ɔk doobo gen tɛdn nakgen se?» ¹⁹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bee Raa daar se, 'tɔɔkin ki naatn, daan 6iiige tun mɔtɔ sum 6o maam m'an kiin in gɔtin ki.» ²⁰ Gɔtn ese magal Yaudge terlin ɔɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk 6aara si-sɔɔ-kaar-mɛɛɛ jaay j'iin j'aasina. Gaŋ naai num ɔɔ daan 6iiige tun mɔtɔ ki sum 6o an 'kiin kaasn gɔtin ki bin ne?» ²¹ Ken Isa jaay taadden taa bee bin se, naan aalden kaal naagn taara. Ey num naan taad te ron mala. ²² Taa naan se 6o ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee mɛtin ki 6aa saap ɔŋ taar ken naan taaddeno se ɔɔ tɛr naade took do taar ken k'raaninɔ do dɔkina ɔɔ ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel nan nakñ maakñ debkilim ki

²³ Kaad ken Isa utu Jeruzalem ki maakñ *laa Paak gɛn Yaudge se, naan tɛdɔga nakñ-kɔɔbɪge dɛna ken taad jeege tu an kaakñ jeel ro ki ɔɔ ken jeege jaay aak nakñ-kɔɔbɪngen naan tɛd se, maakɛ ki se, jeege dɛna aal maakɛ doŋ ki. ²⁴ Gaŋ Isa aalde maak ki eyo, taa naan se jeel nan maakɛ paac. ²⁵ Nakñ maakñ debkilim ki se naan je nam 6o an tɛdn saadin eyo, taa naan mala se jeel nan nakñ ken maakñ debkilim ki.

3

Nikodem 6aa tɔnd mɛtn Isa

(Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

¹ Maakñ jeege tun k'danɛ *Parizige se, gaaba kalaŋ k'dan in Nikodem ɔɔ naan se debm maakñ magal Yaudge tu kici. ² Bii kalaŋ naan 6aadɔ ɔŋ Isa nɔɔr tɔnd mɛtin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa 6o ɔlio, taa nakñ-kɔɔbɪngen naai 'tɛdin se, debm ken Raa te naan ey num an kɔŋ tɛdin eyo.» ³ Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «'Booy bee m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'dɔalin te kuuy ey se, naan kɔŋ kaakñ *maakñ Gaar Raa eyo.» ⁴ Gɔtn se

* 2:17 Aak KKR 69.10.

Nikodem terlin̄ ɔɔ: «Debkilimi gɔɔlga gɔɔl kic ɓo j'an̄ kɔŋ koojn̄ dɔɔl la? Naan̄ 'kɔŋ kɛnd maakŋ koŋ ki daal jaay j'an̄ koojn̄ dɔɔl ne?» ⁵ Isa terlin̄ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debm jaay j'oojin̄ te ute maane eyo ɔɔ te *Nirl Raa ey se, naan̄ 'kɔŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo. ⁶ Debm kɛn debkilimi ɓo oojin̄ se, naan̄ goon debkilimi, num gaŋ debm kɛn Nirl Raa ɓo oojin̄ se, naan̄ se gɛn Nirl Raa. ⁷ Taar kɛn maam m'taadi m'ɔɔ: bɛɛki num j'asen koojn̄ dɔɔl kuuy se, ɔŋte deel doi. ⁸ Kɛn kuulu jaay baagga kɔɔ se, naan̄ ɔɔ ɓaa gɔtn naan̄ jen ro ki; naai se 'booy booy ɓo gɔtin̄ sum, ey num gɔtn naan̄ iin̄no ɔɔ gɔtn naan̄ ɔɔ ɓaa se, naai 'jeel eyo. Bin ɓo debm kɛn j'oojin̄ te Nirl Raa se, tec aan̄ gɔɔ naan̄ se kici.»

⁹ Gɔtn se Nikodem deekin̄ ɔɔ: «Nakŋ se 'tɛdn̄ ɔɔ dɔɔ?» ¹⁰ Isa terlin̄ ɔɔ: «Naai debm dooy *Israelge kic ɓo, taar se naai 'jeel ɔk mɛtin̄ ey la! ¹¹ 'Booy bɛɛ maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ɔk mɛtin̄, ɔɔ k'taadseŋ nakŋ naaje j'aako te kaamje, gaŋ naase se ɔŋ 'tookki te do saadn̄ naaje ki eyo. ¹² Kɛn maam m'taadseŋ te nakgen do naan̄ ki se kic ɓo, naase 'tookki eyo. ɔɔ kɛn m'baagsega taadn̄ te nakgen maakŋ raa ki se, naase aakki kuun taarum ɔɔki dɔɔ? ¹³ Taa ɓii kalan̄ nam ook aan̄ te maakŋ raa ki eyo; kɛn ɓɔɔyo maakŋ raa ki se, *Goon Deba kalin̄ ki sum. ¹⁴ Aan̄ gɔɔ *Musa do kɔɔf-baar ki se, daap wɔɔjn̄ maala* ɔɔ uun daarin̄ raan do kaag ki, maam Goon Deba kic ɓo j'utu j'am kuun kɔlum raan bini. ¹⁵ Bin ɓo debm kɛn aalga maakin̄ do maam ki se, naan̄ 'kɔŋ *kaajn̄ gɛn daayum. ¹⁶ Taa Raa se, naan̄ je jeege dɛn aak eyo, naan̄ ɔɔo Goon naan̄ kalan̄ lak, taa debm jaay aal maakin̄ do naan̄ ki se, naan̄ 'kɔŋ kut eyo, gaŋ naan̄ se kɔŋ kaajn̄ gɛn daayum. ¹⁷ Raa jaay ɔɔo Goonin̄ do naan̄ ki se, gɛn kɔjn̄ ɓɔɔɔ do jeege tu eyo. Num gaŋ naan̄ ɔɔlin̄ do naan̄ ki se gɛn kaajn̄ jeege. ¹⁸ Debm jaay aalga maakin̄ do naan̄ ki se, ɓɔɔɔ kooɔn̄ doŋ ki eyo. Num gaŋ debm baate kaal maakin̄ do naan̄ ki se, naan̄ se ɓɔɔɔ oocga doŋ ki. Taa naan̄ baatega kaal maakin̄ do Goon Raa kalan̄ lak se. ¹⁹ Kɛse ɓo ɓɔɔ kɛn Raa utu kɔjn̄ do jeege tu. Taa debm kɛn k'dan̄in̄ gɔtn wɔɔr se ɓaado do naan̄ ki, naɓo jikilinge se je gɔtn ɔɔf se ɓo cir gɔtn wɔɔɔ taa nakgen naade tɛd se, nakgen *kusin̄a. ²⁰ Taa debm tɛdn̄ nakŋ kusin̄ se, naan̄ je gɔtn wɔɔr eyo ɔɔ je ade ɓaa gɔt kɛn wɔɔr eyo taa naan̄ ɓeere sɔm nakgen naan̄ tɛd se mɛtin̄ teece. ²¹ Gaŋ debm kɛn lee te kɛn mɛt ki se, naan̄ ɓaa gɔt kɛn wɔɔɔ taa j'kaakŋ naabm naan̄ tɛd se 'tood tal ɔɔ naabin̄ naan̄ tɛdin̄ se aan̄ gɔɔ kɛn Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²² Kɛn nakgen se jaay paac deel se, Isa iin̄ ɓaa te jee mɛtin̄ ki taa naan̄ Jude ki. Naade ɓaa tin̄g gɔtn ese ɔɔ Isa lee *batiz jeege. ²³ Kaad kɛn se Jan-Batist kici utu in̄g Aynon ki kɛn cɛɛ Salim ki, naan̄ kic lee batiz jeege, taa gɔtn se ɔk maane dɛna. Gɔtn se jeege ɓaado gɔtin̄ ki ɔɔ naan̄ batizɛ. ²⁴ Taa kaad kɛn se, Jan-Batist j'ɔkin̄ te dan̄gay ki ey ɓɔɔɔ.

²⁵ Gaŋ ɓii kalan̄ maakŋ jee mɛtn̄ Jan-Batist ki se, baag naajn̄ te kɔɔf Yaud kalan̄ bini taa tug ro kɛn debkilimi tɛdn̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki se. ²⁶ Jee mɛtn̄ Jan-Batist ki se, ɓaa ɔŋ Jan deekin̄ ɔɔ: «Debm dooy jeege, debm kɛn in̄go te naai do jɛŋ ool Jordan kɛn kaam naane se, ɔɔ kɛn naai 'taado saadin̄ jeege tu se, ɓɔɔse naan̄ kic baagga batizn̄ jeege ɔɔ jeege se paac ru ɓaa ɓaa gɔtn naan̄ ki.» ²⁷ Jan-Batist terlden̄ ɔɔ: «Debkilimi se, kɛn Raa jaay undin̄ te kul dɔm ey se, naan̄ kalin̄ ki kɔŋ tɛdn̄ dɔm eyo. ²⁸ Naase mala saadumge kɛn maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gaŋ maam Raa ɔlumo kɔɔ ɓo naan̄in̄ ki. ²⁹ Naase kic 'jeelki, debm ɔk mɛnda se, naan̄ ɓo gaabm mɛnd se ɔɔ mɛdn̄ gaabm mɛnd in̄g cɛɛn̄ ki se booy taarin̄a ɔɔ taarin̄ se ɛdin̄ maak-raap dɛn aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔɔ maak-raapm se dɛn aak eyo. ³⁰ Bɛɛki se,

* **3:14** Taa debm wɔɔɔo dɔɔŋin̄ga jaay terl̄ aakga wɔɔjn̄ kɛn k'daapin̄ ute maala se ɔŋ lapia. Aak Nmb 21.9.

on̄ naan̄ magal̄ baā ute naan̄inā ɔɔ maam̄ m'koōpm̄ baatā m'bɔɔȳ m'baā ute naan̄umā.»

Debm̄ kɛn̄ bɔɔyō maak̄n̄ raā ki

³¹ Jan̄ taad̄ daalā ɔɔ: «Debm̄ kɛn̄ bɔɔyō maak̄n̄ raā ki se, naan̄ magal̄ do nakge tun̄ baā se paac. Gan̄ debm̄ kɛn̄ j'oojin̄ do naan̄ ki se, naan̄ se debm̄ do naan̄ ki ɔɔ naan̄ taad̄ kic̄ ɓo te nakgen̄ do naan̄ ki ese sum. Num̄ debm̄ kɛn̄ bɔɔyō raan̄ se, naan̄ magal̄ do nakge tun̄ baā se paac. ³² Naan̄ se saadā do nak̄n̄ kɛn̄ naan̄ aako te kaaminā ɔɔ kɛn̄ naan̄ booyō te bīna, naɓō nam̄ jaaȳ took̄n̄ do saad̄n̄ naan̄ ki se gɔtɔ. ³³ Gan̄ debm̄ took̄ do saad̄n̄ naan̄ ki se, naan̄ jeel̄ maakin̄ ki, Raā se taad̄ taar̄ mɛt̄ ki *salal. ³⁴ Taā debm̄ kɛn̄ Raā ɔlīnō se, naan̄ taad̄ taar̄ Raā, taā Raā ɛdin̄ Nirīlīnā ɔɔ ɛdin̄sin̄ te maraadīna. ³⁵ Raā Bubū se jē Goonīnā ɔɔ naan̄ on̄in̄ nakge paac kaam̄ jinā. ³⁶ Debm̄ jaaȳ aalga maakin̄ do Goon̄ ki se ɛ, naan̄ kɔ̄n̄ *kaaj̄n̄ gen̄ daayum. Ɔɔ debm̄ jaaȳ baate kaal̄ maakīnā do Goon̄ kɛn̄ se ɛ, naan̄ kɔ̄n̄ kaaj̄ eyo, num̄ gan̄ daayum̄ Raā se maak-taarin̄ inḡ don̄ ki.»

4

*Isā taad̄ te mɛnd̄ *Samari*

¹ Ken̄ Isā jaaȳ booȳ ɔɔ *Parizige booygā ɔɔ naan̄ jeē mɛtin̄ ki tɛdgā denā ɔɔ naan̄ leē *batiz̄ jeegē den̄ cir̄ gen̄ Jan̄ se, ² kɛn̄ tap̄ se, Isā malā ɓo leē batiz̄ jeegē eyo, num̄ jeē mɛtin̄ ki ɓo leē batiz̄ jeege. ³ Gɔtn̄ se Isā iin̄ on̄ taā naan̄ Judē se ɔɔ ɔk̄ tɛrl̄ baā taā naan̄ Galilē ki daala. ⁴ Gen̄ baā Galilē ki se, bɛɛkī se, naan̄ utū 'kaal̄ taā naan̄ Samarī ki jaayo. ⁵ Ken̄ naan̄ jaaȳ aal̄ kaal̄ taā naan̄ Samarī ki se, naan̄ aan̄ maak̄n̄ naan̄ kɛn̄ k'dan̄in̄ Siikar. Ɔɔ Siikar̄ se, naan̄ cɛɛ̄ maak̄n̄ gɔt̄ kɛn̄ *Yakub̄ ɛdō do dakin̄ goonin̄ Yusup̄ ki. ⁶ Gɔtn̄ esē ɔk̄ bud̄ū ɔɔ bud̄n̄ se k'dan̄in̄ bud̄n̄ Yakub̄. Ken̄ Isā jaaȳ aan̄ gɔtn̄ esē se, kaadā aasgā katarā tir̄ ɔɔ naan̄ jaaȳ leē ɔɔr̄ se baā inḡ cɛɛ̄ bud̄ kɛn̄ ese.

⁷ Gɔtn̄ se mɛnd̄ Samarī kalan̄ binī baadō gen̄ tak̄n̄ maane. Isā deekin̄ ɔɔ: «ɛdumō tū maane m'kaaye.» ⁸ Kaad̄ kɛn̄ se jeē mɛtin̄ ki baagā maak̄n̄ gɛger̄ ki taā adenō baā duḡn̄ nak̄n̄ kɔ̄sɔ. ⁹ Gan̄ mɛnd̄ kɛn̄ mɛnd̄ Samarī se deek̄ Isā ki ɔɔ: «Naaī ɛ̄ kɔd̄ Yaud̄, num̄ 'tɔnd̄ mɛtn̄ maan̄ kaayē gɔtn̄ maam̄ mɛnd̄ Samarī ki se, gen̄ d̄io?» (Taā Yaudgē ute Samarigē se ɛ, taardē baā eyo.) ¹⁰ Gɔtn̄ se, Isā tɛrlin̄ ɔɔ: «Ken̄ naaī jaaȳ 'jeel̄ nak̄n̄ kɛn̄ *Raā utū kɛdn̄ jeegē tū se num̄, debm̄ kɛn̄ deekī ɔɔ ɛdumō maane m'kaaȳ se, eȳ num̄ naaī ɓo 'tɔnd̄ mɛtn̄ maan̄ kaayē gɔtin̄ ki. Ɔɔ naan̄ se aī kɛdn̄ maan̄ daayum̄ tood̄ ɔɔȳ kɔl̄ kɔl̄ ɔɔ ɛd̄ kaaja.» ¹¹ Gan̄ mɛndā se deekin̄ ɔɔ: «Naka, bud̄ū se ɛ̄ jer̄ɛ̄ ɔɔ naaī ɛ̄ ɔk̄ dɛɛ̄ eyo. Num̄ maan̄ daayum̄ tood̄ ɔɔȳ kɔl̄ kɔl̄ ɔɔ ɛd̄ kaaja se an̄ kɔ̄n̄ gay? ¹² Bugjē Yakub̄ kɛn̄ udj̄enō bud̄n̄ se, naan̄ mala, gen̄ingē ɔɔ te maalingē kic̄ ɓo aayō bud̄ kɛn̄ ara. Num̄ naaī se, magal̄ cir̄ bugjē Yakub̄ la?» ¹³ Isā tɛrlin̄ ɔɔ: «Debm̄ kɛn̄ aaȳ maan̄ bud̄ kɛn̄ ese se, tɛdgā sum̄ ɓo maane utū an̄ tɔɔl̄ kuuȳ daala. ¹⁴ Num̄ debm̄ kɛn̄ jaaȳ 'kaaȳ maan̄ maam̄ m'an̄ kɛd̄ se, mɔɔtn̄ kuuȳ maane an̄ tɔɔl̄ eyo, taā maan̄ maam̄ m'an̄ kɛd̄ se, daayum̄ tood̄n̄ kɔɔȳ kɔl̄ kɔl̄ maakin̄ ki ɔɔ an̄ kɛdn̄ *kaaj̄n̄ gen̄ daayum.» ¹⁵ Gɔtn̄ se mɛndā deekin̄ ɔɔ: «Naka, ɛdumō maan̄ se taā mɔɔtn̄ kuuȳ maane am̄ tɔɔlum̄ eyo, ɔɔ maam̄ ɛ̄ mɔɔtn̄ m'adē baā ara gen̄ tak̄n̄ maan̄ eȳ sum.» ¹⁶ Isā deekin̄ ɔɔ: «'Baā dan̄ō gaabī ɔɔ tum̄ 'baakirō kalan̄ gɔtn̄ ara.»

¹⁷ Gan̄ mɛndā se tɛrlin̄ ɔɔ: «Maam̄ se m'ɔk̄ gaab̄ eyo.» Gɔtn̄ se, Isā tɛrlin̄ ɔɔ: «Taar̄ kɛn̄ naaī 'taad̄ ɔɔ maam̄ se m'ɔk̄ gaab̄ eȳ se, kɛsē mɛt̄ ki. ¹⁸ Taā naaī se 'tɔkogā gaabgē mii, num̄ gaabm̄ kɛn̄ naaī inḡ ɓorsē se gaabī eyo. Taā naan̄ se, taar̄ naaī 'taad̄ se taar̄ mɛt̄ ki.» ¹⁹ Gɔtn̄ se mɛndā deekin̄ ɔɔ: «Naka, maam̄ m'aakī naaī se, debm̄ taad̄ taar̄ teecō taar̄ Raā ki. ²⁰ Eȳ num̄ bubm̄ naajegē se, eem̄ Raā do kō kɛn̄ ese, num̄ naasē Yaudgē ɛ̄ ɔ̄kī gɔtn̄ keem̄ Raā se, maak̄n̄

gegɛr Jeruzalɛm ki kalin ki sum.» ²¹ Isa deekiŋ ɔɔ: «Ko naka, 'took taar kɛn maam m'taadi se: kaadiŋ utu kaana gɛn keem Raa Bubu se, naase anki ɔaa kɔŋ keem do ko kɛn ara ki eyo ɔɔ Jeruzalɛm ki eyo kici. ²² Naase jee Samari ki se ɛ, eemki Raa kɛn naase 'jeel ɔkki metiŋ eyo. Num gaŋ naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa kɛn naaje k'jeel j'ok metiŋa, taa debm utu kaajŋ jeege se ade teecŋ daan Yaudge tu. ²³ Num kaadiŋ se utu 'kaana ɔɔ ɔɔrse kaadiŋ se aasga, *Nirl Raa se utu tɛdn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se ɔo kɛn Raa Bubu jen ro ki. ²⁴ Raa se naan ɔo Mel-kaaja ɔɔ jee jaay an keemiŋ naan mala mala se, jee se kɛn Nirliŋ tɛddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se ɔo kɛn naan ɛddenga kaaja.» ²⁵ Gɔtn se mɛnda taadiŋ ɔɔ: «Maam se m'jeel debm k'daniŋ *al-Masi, kɛn ute taar Grɛk k'daniŋ *Krist se, utu ade ɔaao. Kɛn naan jaay ɔaadoga se utu ajen taadn tɔokŋ metn nakgen se paac kalaŋ kalaŋ.» ²⁶ Isa terliŋ ɔɔ: «Debm kɛn taadi se ɔo, maama.»

²⁷ Gɔtn se jee metiŋ ki ɔaado ɔŋiŋa. Kɛn naade jaay aak Isa taad taad te mɛnda se*, paac ɔkden taad eyo. Num gaŋ debm kɛn jaay an taadn ɔɔ naai 'je di? Lɔ taad te mɛnd se, gɛn di se gɔtɔ? ²⁸ Gɔtn ese mɛnda iin ɔŋ kɔoyiŋa ɔɔ ɔk terl ɔaa maakŋ gegɛr ki ɔɔ ɔaa taad jeege tu ɔɔ: ²⁹ «'Baado aakki tu. Maam m'ɔŋo gaabm naane se, taad tɔɔdumo metuma do nakge tun maam tɛdo se paac. Naan se ɔo 'tɛdn al-Masi ɛ daam?» ³⁰ Jeege se teeco maakŋ gegɛr ki ɔɔ ɔaado ɔŋ Isa.

³¹ Kaad kɛn mɛnda jaay terl ɔaa been se, jee metn Isa ki taad dɔɔkiŋ taara ɔɔ: «Debm dooyje, ɔaado ɔs jaayo.» ³² Gaŋ naan terlden ɔɔ: «Nakŋ kɔsn kɛn maam m'lee m'ɔs se naase 'jeelki eyo.» ³³ Gɔtn se jee metiŋ ki taad te naapa ɔɔ: «Kaadn naane nam ɛdiŋga nakŋ kɔsɔ ɛ daam?» ³⁴ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «Kese ɔo nakŋ kɔsuma: maam Raa ɔlumo se, taa m'an 'tɛdn nakŋ kɛn maakiŋ jen ro ki, ɔɔ naabm kɛn naan ɛdumsin se m'an tɛd kaas te doobiŋa. ³⁵ Naase lee 'taadki ɔɔki: «Kaadn kɔjɔ se, ɔɔpga laapa ɔɔ jaayo.» Num maam m'deeksen m'ɔɔ: uunki kaam se, aakki maakŋ-gɔtɔ se tɛdga gɛn kɔjɔ. ³⁶ Debm kɔjŋ maakŋ gɔtɔ se ɔɔrse ɔo baagga kɔŋ bɛdiŋa, taa naan tus tus nakgen naan ɔj† se gɛn ting gɛn daayum. Taa naan se debm kɔɔɔ utɛ debm kɔjŋ maakŋ gɔtɔ se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷ Kaan kaa taar ese se, taad taar met ki, kɛn deek ɔɔ: «Deb kalaŋ ɔaado ɔɔɔ, debm kuuy ɔo ɔaado ɔjɔ.» ³⁸ Maam se m'ɔlse gɛn kɔjŋ maakŋ gɔtn kɛn naase 'naamki te dubar naabiŋ eyo; jee kuuy naab dabaro, num gaŋ naase se, 'ɔaado ɔŋki ɔo ɔjki kɔj sum.»

³⁹ Maakŋ gegɛr kɛn ese se *Samarige dena kɛn took aal maakde do Isa ki, do taar mɛnd kɛn deekdeno ɔɔ: «Naan taad tɔɔdumo metuma do nakge tun maam m'tɛdo se paac.» ⁴⁰ Kɛn Samarige jaay ɔaado ɔŋ Isa se, naade tɔnd metiŋ ɔɔ: «Inŋ te naaje.» Gɔtn se Isa ɔɔp inŋ te naade ɔii dio. ⁴¹ Gɔtn se do taar kɛn Isa taadden se, jee took aal maakde don ki se den cir daala. ⁴² Gɔtn se naade taad mɛnd ki ɔɔ: «Naaje j'aal maakje don ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije ɔɔ k'jeelinga deere, naan se ɔo Debm Kaajŋ jeegen do naan ki.»

Magala kalaŋ bin se Isa ɛd lapi gooniŋ kɛn gaaba (Lk 7.1-10)

⁴³ Gɔtn se Isa tɛd ɔii dio, jaay ɔo iin ɔŋ gɔtn ese ɔɔ ɔk terl ɔaa taa naan Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taariŋa ɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakŋ naaniŋ ki mala se aaliŋ maak ki eyo. ⁴⁵ Num kɛn naan

* **4:27** Taa debm dooy jeegen maakŋ Yaudge tu se taad ute mɛndge eyo. † **4:36** Nakgen naan ɔj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki doof okin jiga taa naade kic ingo Jeruzalem ki gen *laa Paak do naade kic aakkiga nakgen paacn ken Isa tedo se.

⁴⁶ Gōtn se Isa terlo maakn naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gōtn se bo ken naan del maane ted tōtn koojn bin se. Gan maakn Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonin gaaba kōōn. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'oo Isa iino taa naan Jude ki do baadoga taa naan Galile ki se, gōtn se naan baado onina do tōnd metin do: «Jaamus, 'booy 'baado edum lapia goonum ken dooga baata baa baa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekin do: «Ken naase se, jaay aakki te nakn-kōōb eyo, te nakn ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekin do: «Jaamus, kōr goonum ooy te ey bōrt se 'booy 'baado.» ⁵⁰ Isa terlin do: «Iin 'baa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakin do taar ken Isa taadin se do naan uun doobina ok terl baa. ⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo terl booy baa baa se, jee tedn naabinge an baado doofina do deekin do: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan tōnd metde do: «Goono se on lapia kaaf di?» Naade terlin do: «Terko katar do teger ki sum bo ron on kedek se tōlin.» ⁵³ Gōtn se bubm goono saap on kaadn ese bo, kaadn ken Isa taadin do: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gōtn ese se sum bo, naan ute jee maakn been ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kese bo nakn-kōōbm gen k-dige, ken Isa tedin taa naan Galile ki kaaf ken naan iino taa naan Jude ki.

5

Isa ed lapi debm k'runGuy ki (Jn 7.19-24, 9.1-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge ted ted laade, do Isa ook baa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ok taa doobo, do taa doobm se k'danin taa doobm baatge, do goor te gōtn ese ok goor ken j'iin k'daapin gen kōkn maane. Goo se, k'danin te taar *Ebre *Betzata*, do gōtn se ok daabgen gen lēke, gōto kaam mii, ken ol gurug goor ese. ³ Do metn daabgen se, jee kōōnge tood dooc tak tak, jee kaam-tōkge jee cekedge ute jee ken jidege ute jedege ooyga kooyo. [Naade se ing booy kaadn maane utu ted dagalec dagalec. ⁴ Taa tedga num *kōdn Raa kalan lee booy booy maakn maan ken se, do ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, debm kōōn jaay booy deet deet maakn maan ken se, ken kōōnin se kōōn do di kic bo, on lapia.]* ⁵ Taa naan se bo gaaba kalan bin se k'runGuyu, do gōtn naan ted k'runGuyu sum se okga baara sik-mōto-kaar-marta. ⁶ Ken Isa jaay aak gaabm se tood toodo, do Isa se jeele, gaabm se gōtn naan terēc k'runGuyu sum se, daanin dōkga. Naan deekin do: «Naai 'je kōn lapi la?» ⁷ Gan debm k'runGuyu se terlin do: «Naka, ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, nam am kuun kolum maak ki se gōto. Kōr jaay m'oo m'kiin baa se le, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Gōtn se Isa deekin do: «Iini! 'Teel raagi do 'lee 'baa.» ⁹ Gōtn se sum bo gaaba se naar on lapia, naan uun raagina do baag lea. Gan bii se, *bii sebit. ¹⁰ Gōtn se magal Yaudge deek gaab ken on lapi se do: «Jaaki se bii sebit; naai ok doobm gen kuun raagi eyo.» ¹¹ Gan gaabm se terlden do: «Gaabm ken edum lapi se bo deekumo do: Uun raagi se, iin 'lee 'baa.» ¹² Gōtn se naade tōnd metin do: «Debm ken taadi do: Uun raagi do 'lee 'baa se, nana?» ¹³ Num gan gaabm se debm jaay edin lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, endga maakn jeege tun den se, naan jeel te gōtin eyo.

¹⁴ Num gan cōko se, Isa baa onin maakn boor *Bee Raa ki do deekin do: «'Booyo, bōrse naai onga lapia. Mōōtn onte tedn *kusin sum, ey num naan ki se naai utu 'kōn nakn doon cir naan se daala.» ¹⁵ Do gaabm se baa taad magal

* 5:4 Taar se, maakn Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se gōto.

Yaudge tu ɔ kɛn ɛdɪn lapi se, Isa. ¹⁶ Gɔtn se magal Yaudge baag je tɛdn kusiŋ Isa ki, taa naan tɛdga tɛdnakɪ se ɔii sebit ki. ¹⁷ Num gan Isa tɛrlden ɔ: «Bubum *Raa se ɔorse kic utu tɛd tɛd naabiŋ rɔk, ɔ maam kic m'tɛdn naabm ese kici.» ¹⁸ Taa naan se ɔo magal Yaudge je ɔŋ doobm taar kuuy kɛn 'cir naan se daala kɛn an tɔɔl Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔŋ ɔɔɔb te ɔii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gan naan taadga taad kici ɔ Raa se bubin mala. Bin se naan tɛd rɔŋ aas te Raa mala.

Raa ɛd tɔɔgɔ gooniŋ ki

¹⁹ Isa tɛrl taadɛn daala ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: goono se kɔŋ kuun do kalin ki jaay 'tɛdn nakɪ gen doŋ eyo, num nakɪ kɛn Bubiŋ tɛd se ɔo, naan aaka ɔ tɛdɪn kici. Taa nakɪ kɛn Bubu lee tɛd se ɔo, Goono kic lee tɛdɪn bin kici. ²⁰ Taa Bubu se je Gooniŋa, ɔ taadɪn nakgen naan mala ing tɛd se paac ɔ naan utu an taadn nakgen magal cir kɛngen deel kɛn naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔkɪ taad eyo. ²¹ Aan gɔɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔ ɛdden kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gɔɔ kɛn naan jen ro ki. ²² Bubu se naan ɔj ɔɔɔrɔ do nam ki eyo, num gan gen kɔjɪ ɔɔɔr do jeege tu paac se, naan ɔniŋ kaam ji Gooniŋa. ²³ Taa naan se ɔo jee paac aal Goono maak ki se, kɛse aan gɔɔ naade aal Bubu ɔo maak ki ɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kɛn ɔliŋo se kic ɔo naan aalin maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔ aal maakin do deb kɛn ɔlumo se, naan ɔŋga *kaajɪ gen daayum. Naan se ɔɔɔrɔ koocɪ doŋ ki eyo. Num gan naan se teecga naatn maakɪ yo ki ɔ ɔŋga kaaja.

²⁵ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɔii kalan kaadɪn utu 'kaana ɔ ɔorse kaadɪn se aasga kɛn jeegen aan gɔɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔ jee kɛn booy uunga se, utu 'kɔŋ kaaja. ²⁶ Taa aan gɔɔ Raa Bubu se naan ɔo Mɛl-kaaja, taa naan se ɔo Gooniŋ kic naan tɛdɪn tɛdga Mɛl-kaaja kici. ²⁷ Gen kɔjɪ ɔɔɔr do jeege tu se, naan ɔniŋsinga kaam jiŋa taa naan se *Goon Deba. ²⁸ Naase taar se ɔŋte gen deel dose, ɔii kalan kaadɪn utu 'kaan se jeegen ooyga kooy paac se utu 'booy mindɪna. ²⁹ Jee kɛn tɛdga nakɪ aak bɛɛ se, utu 'duru ɔo utu 'ting gen daayum. ɔo jee kɛn tɛdnakɪ aak kus se ɛ, naade se kic utu 'duru, naɔo ɔɔɔrɔ utu koocɪ doɔde ki. ³⁰ Nakɪ maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ɔo m'tɛd eyo, maam m'ɔj ɔɔɔrɔ te kɛn maam m'booyo ɔ kɔjɪ ɔɔɔr maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se, m'tɛd nakɪ do maak-jem ki eyo, num gan maam m'tɛd nakɪ kɛn do maak-je deb kɛn ɔlumo.»

Saadn kɛn Raa taad ro Isa ki

³¹ «Kɛn maam mala ɔo m'tɛd saada gen dom sum num, saad maam se 'kɔsn kaay eyo. ³² Num gan deb kuuy ɔo tɛdum saaduma, ɔo maam m'jeele saadn naan se saadn kɛn mɛt ki. ³³ Bii kalan naase ɔlkiro jeege gɔtn Jan-Batist ki ɔo saadn kɛn naan taadseno ro maam ki paac se, kɛn mɛt ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy ɔo am taadn saadum eyo, num gan kɛn ɔlum maam taad bin se taa naase aki 'kɔŋ kaaja. ³⁵ ɔo Jan-Batist se, naan tecɪ aan gɔɔ lɔɔmpɔn kɛn j'ɔɔcinga num wɔɔr gɔtɔ se. Kaad kɛn naane se, naase maakse raapo do gɔtn wɔɔr kɛn wɔɔrseno gɔtɔ se. ³⁶ Num gan saad maam se cir gen Jan-Batist. Kɛse ɔo naabm kɛn Bubum ɛdumo ɔo m'an tɛdn kaasn ute doobiŋ se. Naabgen se ɔo kɛn taad saadn maama, ɔo naade se ɔo taad ɔo maam se Bu ɔo ɔlumo. ³⁷ Bu kɛn ɔlumo se, naan mala kic ɔo saaduma, naɔo naase se ɔii kalan 'booyki te mindɪn eyo ɔo aakiŋki te te eyo. ³⁸ ɔo naase ɛ ɔkki taariŋ maakse ki eyo, taa di naase 'baate kaalki maakse do deb kɛn naan ɔliŋo se. ³⁹ Naase ing 'dooyki taargen k'raanɪno do dɔkiŋ ese, maakse ki se, 'saapki ɔki te naan ese sum ɔo, naase aki 'kɔŋ *kaajɪ gen daayum. Gan taar kɛn taad taargen se, taad te

maama. ⁴⁰ Ken akiro baa gatum ki jaay, gen kəŋ kaajŋ gen daayum se ɛ, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege ɓo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam baado se, te ro Bubuma, num gaŋ naase 'baate 'tookki taaruma. Ɔo deb kuuy ken utu aɗe baa gen doŋ se, naaŋ se naase utu aki tookŋ taariŋa. ⁴⁴ Ɔo naase se 'jeki ɓo tɔom naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa ɓo asen tɔom eyo. Bin se naase aki 'kəŋ kaal maakse dom ki ɔo di? ⁴⁵ Ɔnte 'saapki ɔki maam ɓo m'asen baa kəŋ mindse naan Bu ki. Num ken asen baa kəŋ mindse se, *Musan ken naase ɔndki dose doŋ ki se. ⁴⁶ Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kəŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naaŋ raajo se, taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naaŋ raajo do dakiŋ ey se, naase aki tookŋ taar maam taadsen se ɔo di?»

6

Isa ed kɔsɔ gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan baa taa baar Galile ki ken kaam naane ɔo baar Galile se ɓo k'daŋiŋ baar Tiberiad se kici. ² Gɔtn se jeege dɛna ɔk mɛtiŋa, taa naade aakga kaak nakŋ-kɔɔbgen Isa tɛdo do jee kɔɔnge tu se. ³ Taa naaŋ se ɓo, Isa ute jee mɛtiŋ ki se iin ook baa ing do kɔs ki. ⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'daŋiŋ *Paak se, ɔppga gɔɔɔ. ⁵ Gɔtn se, Isa uun kaamina ɔo aak jee dɛnge utu baado gɔtiŋ ki. Naaŋ deek Pilip ki ɔo: «'Je j'akiro baa dugŋ mappa kaam gay jaay 'kaasn kɔsn jeege se?» ⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naaŋ je nan taar maakŋ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakŋ ken jaay naaŋ baan tɛda se. ⁷ Gɔtn se Pilip tɛrliŋ ɔo: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugŋ mappa ɔo k'nigdesiŋ cɔkɔ cɔkɔ kic ɓo aden kəŋ kaas eyo.» ⁸ Maakŋ jeege tun mɛtiŋ ki se deb kalaŋ ron Andre, naaŋ se ɓo gena Simon Pier deekiŋ ɔo: ⁹ «Goon gaaba utu ese se ɔk mappa mii ken k'tɛdiŋ ute rujŋ ɔrj† ute kenjge sɛem sɛem dio. Num jee te dɛnde se kɛse aden kaasn di?» ¹⁰ Gɔtn se ɔk mu zɛɛɛ dɛna; Isa deek jee mɛtiŋ ki ɔo: «Jee se 'taaddeki j'ing naan ki.» Gɔtn se naade taadden ɔo naade ing naan ki. Ɔo jee se gaabge kaliŋ ki ɓo baa baa nakŋ dupu-mii. ¹¹ Gɔtn se Isa tɔs mappa jiiŋ ki, tɔom *Raa ɔo dup ɔl k'nigiŋ jeege tun se paac. Ɔo kenjge kic naaŋ tɛdiŋ bini naade ɔs dɛɛŋ te maraadde. ¹² Ken naade jaay ɔs dɛɛŋ te maraadde aas se, Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔo: «Togŋ ɔp se 'tuuniŋki, ɔnte kəŋki kalaŋ 'kutn cɛɛ.» ¹³ Togŋ mappan mii ute kenjgen naade ɔs ɔp se, k'tasiŋ se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio. ¹⁴ Ken jeege jaay aak nakŋ-kɔɔbm ken Isa tɛd se, naade deek ɔo: «Deere, kɛse ɓo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ɔo te aɗe baa do naan ki se, kɛse ɓo naana.» ¹⁵ Anum Isa se jeele, jee se utu an kuun kɔl gaara taa tɔog se, gɔtn se naaŋ iin iik cɛɛs ki baa ing do ko ki kaliŋ ki.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)

¹⁶ Ken kaadn tɛger jaay aan se, jee mɛtn Isa ki se, iin ɓɔy baado taa baar ki. ¹⁷ Naade ook maakŋ markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jɛŋ baar ken kaam naane. Kaad ken se gɔtɔ tɛdga nɔɔɔ, ɔo Isa se aan ɔŋden te ey ɓɔrtɔ. ¹⁸ Gɔtn se kuulu dɔɔbɔ ɔo ɔl makɔŋɔ do maane ki. Ɔo ɔliŋ maane se aal walak walak. ¹⁹ Kaad ken se naade ɓaaga nakŋ kilɔmɛtir mii lɔ mɛɛɛ do maane ki ken jee mɛtn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki ɔo utu baado baa cɛɛ markab ki se. Gɔtn se naade ɓeere ɔkɛ. ²⁰ Gaŋ Isa deekden ɔo: «Ɔnte 'ɓeerki, kɛse maama.»

* **6:7** Kaad ken se tamma kalaŋ se aas kəŋ deba gen naabm ɓii kalaŋ. † **6:9** Ɔrj se napar game kici.

21 Gōtn se naade je an kuunin maakn markab ki, naḅo markaba se naar aanga jēn ki, gōt ken naade ḅaan ḅaa ro ki se.

Isa se naan aan gōḅ kōsn ḅōyō raan
(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kor 11.23-26)

22 Metbeenki se, jee dengen ḅopo do jēn ken kaam naane se, naade aako markaba se ḅopga kalan sum, ḅo Isa ute jee metin ki se ook te maakn markab ken se eyo. Jee metin ki se ḅaaga kalde ki. 23 Kaad ken se, markabgen kuuy iino Tiberiad ḅo ḅaado gōar ute gōtn ken Isa tōs mappa jin ki, jaay tōm Raa ḅo ed jeege tu ḅs se. 24 Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metin ki, gōtō gōtn ese se, naade took maakn markabge tu ḅo ḅaa Kaparnayum ki taa ḅaa je Isa.

25 Ken naade jaay ḅaa ḅjin naan baar ken kaam naane se, naade tōnd metin ḅo: «Debm dooy jeege, naai tap ḅo aan gōtn ara nun ki?» 26 Gōtn se Isa terlden ḅo: «'Booyki ḅee maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakn-kōḅm maam m'ted se ḅo naase 'jeel ḅkkiga kōk metin eyo, num gan naase 'jemki se, taa nakn kōsn naase ḅs 'derenkiro te maraadse se. 27 Ōnte 'tedki naaba kalin ki gen nakn kōsn ken tedga sum ḅo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakn kōsn ken 'ting gen daayum. Nakn kōsn ese ḅo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen kedā, taa Raa Bubu mala se edga tōḅgin goonin ki.» 28 Gōtn se naade tōnd metin ḅo: «Naabm Raa se j'an tedn ḅo di jaay ḅo j'aki tedn aan gōḅ ken naan jen ro ki se?» 29 Isa terlden ḅo: «Kese ḅo naabm ken Raa je ḅo naase aki tedā; naan je ḅo aki kaal maakse do deb ken naan ḅlino.» 30 Naade terlin ḅo: «Num naai tap ḅo ajen 'tedn nakn-kōḅm di jaay naaje k'kaaka, jaay ḅo j'kaal maakje doi ki se? Nakn naai 'ḅaa 'tedā tap ḅo ne di? 31 Do kōd-baar ki se, bubjege ḅso nakn kōsn ken k'danin maan, kese ḅo taar ken k'raaninō taado ḅo: *Gen kōsde se Raa eddeno mappan ḅōyō raan.*†»

32 Gan Isa terlden ḅo: «'Booyki ḅee m'asen deeke: ken edseno mappan ḅōyō raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken ḅōyō raan se, Bubum ḅo, edseni. 33 Ōḅ mappan gen Raa se, naan ḅo debm ken ḅōyō raan, ḅo naan ḅo debm ed kaaja jeege tun do naan ki.» 34 Gōtn se naade deekin ḅo: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

35 Isa terlden ḅo: «Maam ḅo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay ḅaado gōtum ki se, mōtn ḅo an tōl eyo; ḅo debm jaay aal maakin do maam ki se, mōtn maane an tōl eyo. 36 Ey num maam m'taadsenoga, ḅo naase mala kic ḅo aakumkiroga naḅo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. 37 Jeege paacn Bu ḅo edumde se utu ade ḅaa gōtum ki, ḅo debm ken ḅaado gōtn maam ki se, maam m'an kōn kōdn kund eyo. 38 Taa maam m'ḅōyō raan se, gen tedn nakn ken maam ḅo m'je eyo, num gan m'ḅaado se, gen tedn nakn ken debm ḅlumo se ḅo jea. 39 Debm ḅlumo se, nakn naan je se, jeege naan edumsin paac se, m'ōnte kutn deb kalan. Num naan je bii ken kaam mōtn se, maam m'aden dur daan yoge tu. 40 Kese ḅo nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ḅo aal maakin doḅ ki se, naan se ḅnga *kaajn gen daayum. Bii ken kaam mōtn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

41 Gōtn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ḅo: «Maam ḅo kōsn ken ḅōyō raan.» 42 Ter naade taad ḅo: «Kese Isan ken goon Yusup se ey la? Ken kon ute Bubin k'jeeldeki se ey la? Ted ḅo di jaay ḅorse num taad ḅo: «Maam ḅōyō raan se?»» 43 Gōtn se Isa terlden ḅo: «Ōnte 'taadki naan ki ute naapa rom ki. 44 Bu ken ḅlumo se, nam nam jaay naan tiik ḅlin te gōtum ki ey se, ade kōn ḅaa gōtum ki eyo. Ōḅ debm ken Bu ḅlumsinga se,

† 6:31 Aak Ekz 16.15 ḅo KKR 78.24.

6ii ken kaam mɔɔtn se maam m'an duriŋ daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakiŋ ɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.* §

«ɔ debm ken jaay ɔndga biŋ do taar Bubum ki, ɔ booy ɔkga taariŋ ken naan dooy jeege se, ade kɔŋ ɔaa gɔtum ki. ⁴⁶ Taa nam, 6ii kalan aak te Bu eyo. Debm ken iino gɔtn Raa ki se naan kalin ki sum ɔo aakkiga Bua. ⁴⁷ 'Booyki bɛ m'asen taada: debm jaay aalga maakiŋ do maam ki se, naan ɔnga kaajŋ gen daayum. ⁴⁸ Taa maam ɔo m'mappan ken ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kɔd-baar ki, do dakiŋ naane se, bubsege ɔso nakŋ kɔsn ken k'danŋ *maan*. Te naan se kic ɔo naade ooyga. ⁵⁰ Num kɛse ɔo mappan ɔo raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kɔŋ kooy eyo. ⁵¹ Maam ɔo kɔsn ɔo raan ɔ ken ɛd kaaja. Debm jaay ɔsga kɔsn ese num, naan utu tiŋg gen daayum daayum. Kɔsn ken maam m'utu m'asen kɛd se, kɛse daa rom mala; naan se ɔo ken utu kɛdn kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Ken Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajŋ te naapa makɔŋ ɔ: «Gaabm se jaay ɔo ajeki kɛdn daa ron ɔo j'aki kɔs se, j'anŋki kɔsn ɔo dɔo?» ⁵³ Gɔtn se Isa deekden ɔ: «'Booyki bɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔ aayki te moosum ey se, naase aki kɔŋ kaajŋ mala eyo. ⁵⁴ Debm ɔs daa roma ɔo aay moosum se, naan ɔnga kaajŋ gen daayum, ɔ ken naan ooyga kic ɔo, 6ii ken kaam mɔɔtn se maam m'an duriŋ daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kɛse ɔo nakŋ kɔsn mala mala, ɔo moosum se le, naan ɔo nakŋ kaay mala mala kici. ⁵⁶ ɔo debm tiŋg tɔs daa roma, ɔo tiŋg taay moosum se, naan se iŋg *dɔk ute maama, ɔo maam m'iŋg dɔk te naana. ⁵⁷ Aan gɔo Bua ken ɛd kaaja nakge tun ɔaa se paac se, naan ɔo debm ken ɔlumo ɔo naan ɔo debm ɛdum kaaja maam ki kici. Taa naan se ɔo, debm ken ɔs daa ro maam se 'kɔŋ kaaja gɔtum ki. ⁵⁸ Kɛse mappan ken ɔo raan. Naan se tec aan gɔo kɔsn ken bubsege ɔso do dakiŋ do kɔd-baar ki se eyo. Ute naan se kic ɔo naade ooyga, num gan debm ɔs mappan ese se, naan 'kɔŋ kaajŋ gen daayum.» ⁵⁹ Taargen se ɔo, Isa dooy jeege maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakŋ gɛgɛr ken Kaparnayum ki.

Jee metn Isa ken metiŋge se, iin ɔesina

⁶⁰ Jee metiŋ ki, ken metiŋge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadn ɔ: «Taar se, ɔn aak eyo! Nanja jaay 'kɔŋ 'booy taar se?»

⁶¹ Isa jeel maak-saapde ken jee metiŋ ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar ken naan taad se deekden ɔ: «Naase maakse tujga do taar ken se la? ⁶² Num ken naase amki kaakŋ maam *Goon Deba m'kookŋ ɔaa gɔtum ken deet se, naase tap ɔo aki taadn ɔoki di? ⁶³ Ken ɛd kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kɔŋ kaajŋ rode eyo. Taargen maam taadsesino se, iino gɔtn Nirl Raa ken lee ɛd kaaja jeege tu se. ⁶⁴ Num gan maakse ki se, jee metiŋge aal maakde dom ki eyo.» Taa gɔtn do dakiŋ tap ɔo Isa se, naan jeel jeegen aal maakde don ki ey se, ɔo debm ken utu an kutiŋ se kic ɔo, naan jeelina. ⁶⁵ Ter Isa taadden ɔ: «Taa naan se ɔo maam taadseno m'ɔ: debm ken Raa ɔdn te doob ey se, naan ade kɔŋ ɔaa gɔtum ki eyo.»

⁶⁶ Ken jee metiŋ ki jaay booy taar bin se, deniŋ iin ɔesina ɔo baate ɔaa ute naana. ⁶⁷ Gɔtn se Isa tɔnd metn jee metiŋ ken ɔo sik-kaar-di se ɔ: «Num naase se, 'je aki ɔaa ey la?» ⁶⁸ Gɔtn se Simon Pier terliŋ ɔ: «Meluma, naai ɔo ɔk taar ken ɛd *kaajŋ gen daayum. Ken jaay kɔŋ naai se k'ɔaa gɔtn nan ki? ⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ɔo k'jeeli naai se Debm *Salal ken iino gɔtn Raa ki.» ⁷⁰ Ter Isa taadden ɔ: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam ɔo m'ber tɔadseno ey la? Num gan maakse ki se, deb kalan se, tec sitan te kaamina.»

⁷¹ Kεse naan̄ taad te Judas goon Simon ken Iskariot; naan̄ 6o debm ken maakn̄ jeege tun sik-kaar-dio ken utu an̄ kut se.

7

*Isa se gεnaange mala kic 6o aal maakde don̄ ki eyo
(Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)*

¹ Ken nakgen se paac jaay deel se kic 6o, Isa utu lee lee taa naan̄ Galile ki rok. Ɔo naan̄ baate 6aa lee taa naan̄ Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an̄ tɔɔɔ. ² Kaad̄ ken se, laa Yaudgen ken k'dan̄in̄ *laa Daabge se, ɔɔp̄ga gɔɔɔ. ³ Gɔtn se gεnaange deekin̄ ɔɔ: «Bεeki num, naai 'kiin̄ 6aa taa naan̄ Jude ki, taa nakn̄-kɔɔbgen naai 'ted̄ gɔtn ara se, '6aa ted̄in̄ naane kici taa jee meti ki '6aa kaaka. ⁴ Ken debm jaay je ɔɔ jeege jeel gɔtin̄ se, naan̄ ted̄ nakge tal tal, ɔyin̄ kɔy eyo. Taa di nakn̄-kɔɔbgen naai 'lee ted̄ se, 6aa ted̄in̄ naan̄ jeege tu, taa jeege paac ai kaakn̄ jeele.» ⁵ Taa gεnaa Isage mala kic 6o, naade aal maakde don̄ ki eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Gen̄ ted̄n̄ nakn̄ ese se, kaadum aas te ey 6ɔrtɔ. Num gan̄ gen̄ naase lε, kaadn̄ gay gay kic 6o jigsen naase ki. ⁷ Jee do naan̄ ki se asen kɔn̄ kɔɔdn̄ kund naase eyo; num gan̄ maam se naade ɔɔd̄ undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdd̄en̄ tɔɔd̄ metn̄ *kusiɔdege. ⁸ Gen̄ 6aa ted̄n̄ laa se, naase '6aaki. Ɔo maam se m'6aa eyo, taa kaadum aas te ey 6ɔrtɔ.» ⁹ Ken Isa jaay taad̄ nan̄ taarin̄ se, naan̄ ɔɔp̄ inḡ taa naan̄ Galile ki.

Isa 6aa gen̄ ted̄n̄ *laa Daabge

¹⁰ Ken gεnaange jaay iin̄ 6aa gen̄ ted̄n̄ laa se, naan̄ kic iin̄ 6aa. Na6o ken naan̄ 6aa 6aa se goon̄ goon̄o ɔɔ ken aan̄ naane se kic 6o tɔy tɔy ron̄a. ¹¹ Maakn̄ 6iige tun Yaudge ted̄ ted̄ laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔɔ: «Naan̄ tap 6o gay?» ¹² Jeege dena gɔtn se taad̄ naan̄ ki, ɔɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee metin̄ge deek ɔɔ: «Gaabm se, naan̄ debm jiga.» Ɔo kengen kuuy deek ɔɔ: «Bεε naan̄ se, iiḡ kiiḡ 6o jeege.» ¹³ Num gan̄ debm jaay 'taad̄n̄ taa Isa tal naan̄ jeege tu se gɔtɔ, taa naade se 6eer 6eer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad̄ ken jeege ted̄ ted̄ laa gen̄ taal Daabge jaay aan̄ daan̄in̄ ki se, Isa 6aad̄o end daan̄ bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. ¹⁵ Ken Yaudge jaay booy naan̄ inḡ dooy dooy jeege se, ɔkden taad̄ eyo, deek ɔɔ: «Gaabm se lε, inḡo te gen̄ dooyo gam eyo, num jeel nakge den̄ bin se ɔn̄iɔo gay?»

¹⁶ Num gan̄ Isa terlden ɔɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'tεrεc daan̄ dom ki eyo, num taargen se, debm ken ɔlumo se 6o taad̄umsiɔo. ¹⁷ Debm ken je ted̄n̄ nakn̄ ken *Raa maakin̄ 6o jen ro ki se, kɔn̄ 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'tεrεc te daan̄ dom 6o m'taad̄ eyo num taargen se iin̄o gɔtn Raa ki. ¹⁸ Debm ken jaay tεrεc te daan̄ don̄ sum 6o, taad̄ se naan̄ je jeege 6o an̄ *nooko. Num gan̄ debm je jeege nookn̄ debm ɔliɔo naaba se, naan̄ se taad̄ taar met̄ ki ɔɔ ɔk taar-kɔɔb eyo. ¹⁹ Ken 6aad̄o taadsen̄ *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Gan̄ maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num ken naase jaay 'je amki tɔɔl se taa di?» ²⁰ Gɔtn se jee den̄ge terlin̄ ɔɔ: «Naai se ɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap 6o nan̄a?»

²¹ Isa terlden ɔɔ: «Bii kalan̄ se, maam ted̄o nakn̄-kɔɔbɔ kalan̄ bini, ɔɔ nakn̄-kɔɔb̄m se deelo dose, ɔɔ ɔksen gen̄ taad̄ eyo. ²² Musa se taadseno ɔɔ gaangen gaabge se 'tɔjdek̄i pɔndɔ, num gan̄ *kɔjn̄ pɔndɔ se iin̄o do bubge tun do d̄akiɔa, do Musa ki sum eyo. Taa naan̄ se 6o ken aanga *6ii sebit ki kic 6o, naase lee 'tɔjki pɔndɔ gensege tu. ²³ Taa naan̄ se 6o, naase 'tɔjki pɔndɔ gensege tu utu 6ii sebit kic 6o tuj Ko Taar ken Raa εd̄o Musa ki se eyo. Num gan̄ debkilimi ute magalin̄ 6o maam m'ed̄in̄ lapi 6ii sebit ki jaay naase maakse

taarse se taa dī? ²⁴ Ken jaay aki kəjɲ bəərə do nam ki num, ɔnte kəjki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num əjki bəərə ute doobiŋa.»

²⁵ Gətn se jee Jeruzalem ken mətɪŋge deek ɔ: «Kese ɓo gaabm ken k'je j'an tɔɔl se ey la? ²⁶ 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, ɔ tɔɔgjege se, nam tap ɓo taadɪn taar dɪm eyo. Lɔ bin se naade jeeliŋa naan *al-Masi deer ne? ²⁷ Num al-Masi jaay utu ade ɓaa se, gətn naan ano kiɪn tap ɓo nam jeel eyo. Gaŋ gaabm se lɛ, naaje k'jeelki gətn naan iɪno ro ki.»

²⁸ Kaad ken Isa dooy dooy jeege daan bəər Bee Raa ki se, ken naan jaay booy taarde se, uun mindɪn raan deekden ɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔ 'jeelki gətn maam m'iɪno. Anum, maam se m'iɪno gen dom ɓo m'baado eyo. Num deb kuuy ɓo ɔlumo, ɔ debm ɔlumo se taad taar mət ki. Num gaŋ naan se naase 'jeeliŋki eyo. ²⁹ Anum debm se maam m'jeeliŋa taa maam se m'iɪno gətin ki, ɔ naan ɓo ɔlumo.» ³⁰ Gətn se naade je an kəkə nabo nam əŋ ɔl te jɪn roŋ ki eyo, taa kaadɪn aas te ey ɓortɔ. ³¹ Gaŋ maakŋ jee dɛnge tu se, jee mətɪŋge took aal maakde don ki ɔ naade deek ɔ: «Ken al-Masi utu ade ɓaa se 'kəŋ 'tedn nakŋ-kəɔɓgen dɛn cir gen gaabm ese ted se la?»

³² Gətn se *Parizige ɓaa booy taar ken jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn sɛrkge se, ɔl asgargen lee bəɔb Bee Raa se, gen ɓaa kəkŋ Isa. ³³ Gaŋ Isa deekden ɔ: «Maam se, ɔɔpunga baata ken m'king te naase ɔ tedga ɓo maam ɓaa kəŋ debm ken ɔlumo. ³⁴ Naase utu amki jea, nabo amki je kəŋ eyo. Taa gətn maam ɓaan ɓaa se, naase aki kəŋ kaan eyo.» ³⁵ Gətn se Yaudge baag taadn te naapa ɔ: «Naan tap ɓo ɓaa kaam gay, jaay naaje j'an ki kəŋ kəŋ ey se? Ɔ ɓaa tiŋg daan Yaudge tun wəɔk maakŋ Gɛrkge tu se la? Ɔ gətn naane se naan ɓaa dooy Gɛrkge la? ³⁶ Ey num taar naan taad ɔ: «Naase utu amki jea, nabo amki je kəŋ eyo, taa gətn maam ɓaan ɓaa se, naase aki kəŋ kaan eyo.» Taar se tap ɓo naan je deekŋ ɔ dɪo?»

Isa taad taar maan ken ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacŋ gen *laa Daabge se, biin ken kaam mɔɔtn. Biin se ɓo Isa iɪn daara ɔ uun mindɪn raan ɔ baag taada ɔ: «Debm ken jaay maane tɔɔliŋ se n'baado gətum ki ɔ n'kaaye. ³⁸ Aan gɔɔ taar ken k'raanjo do dəkɪn taad ɔ: debm jaay aalga maakiŋ dom ki se, 'kəŋ maan ken ed kaaja. Ɔ maan ken ed kaaja se, ade kiɪn maakiŋ ki ɔ 'toodn kəɔy maakiŋ ki kəl kəl aan gɔɔ maan maakŋ oolge tu.» ³⁹ Ken Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, ken tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kəŋɔ. Taa kaad ken se, Nirl Raa bəɔy te ey ɓortɔ; taa Isa se ook ɓaa te raan gətn j'ansen nook ey ɓortɔ.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Ken jeege jaay booy taar se, jee mətɪŋge deek ɔ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.» ⁴¹ Jee mətɪŋge taad ɔ: «Naan se ɓo *al-Masi.» Gaŋ jee mətɪŋgen kuuy taad ɔ: «Al-Masi ɓo ade kiɪn taa naan Galile ki ne? Kese gətɔ. ⁴² Ey num taargen do dəkɪn k'raanŋa raan se deek ɔ: *Al-Masi se, ade teecŋ mətjil *Daud ki ɔ ade kiɪn Betleem ki, ken maakŋ naan Daud ki ey la?**» ⁴³ Taa Isa se jee dɛn se, taarde ɓaa ɔk mɛtn naap eyo. ⁴⁴ Gətn se jeege kandum maakde ki se je an kəkə nabo nam əŋ ɔl te jɪn roŋ ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee bəɔb *Bee Raa se ɔk tɛrlo ɓaado əŋ *magal jee tedn sɛrke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔ: «Gen dɪ jaay naase 'baate kəkŋ ɓaansiŋkiro se?» ⁴⁶ Gətn se asgarge tɛrlden ɔ: «Bii kalan tap ɓo nam əŋ taad te taara aan gɔɔ gen gaabm se eyo.» ⁴⁷ Anum Parizige se, tɛrlden ɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la? ⁴⁸ Maakŋ magalge tu ey lɛ maakŋ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taariŋ la? ⁴⁹ Num gaŋ jee dɛn took

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔ Mis 5.1-3.

taariṅ se naade jeel *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo, do naade se le jee ken Raa naamdega naama.»

⁵⁰ Gan maakṅ Parizige tu se gaaba kalan ron Nikodem, naan se bii kalan ingoga king gotn Isa ki kici deekden do: ⁵¹ «Ko Taar ken Raa edjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taariṅ eyo, do j'aak te nakṅ ken naan ted ey se, j'an kəkṅ mindiṅ j'oo di?» ⁵² Gotn se naade terliṅ do: «Naai kic 'tedn kəd Galile la? 'Baa dooy ok taargen k'raandeno do dakin se jiga jaayo, bii kalan tap bo debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

⁵³ [Gotn se, naṅa naṅa kic bo iin uun doobm beena beena.]

8

Mend gaaba j'okin ute gaabm kuuy

¹ Naan ken se Isa iin baa do *kəsn əlib ki. ² Metbeenki tanərin nərin se, naan ok terlo daan boor *Bee Raa ki do jeege paac baado əṅina. Gotn se naan booy ing naan ki do baagden dooyo. ³ Gotn se jee jeel taadn təkṅ metn Ko Taar Raage ute *Parizige se ok baano te mend gaaba kalan bin se j'okino te gaabm kuuy. Naade baado əndiṅ daan jeege tu. ⁴ Naade deek Isa ki do: «Debm dooy jeege, mend se tedga nakṅ *kusiṅa j'əṅino tood tood te gaabm kuuy. ⁵ Maakṅ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadjeki do: «Mendgen bin se j'aden tund təl te koa.» Num gen naai ki num do di?»

⁶ Ken naade jaay taad bin se, je ken naan taadga taar dim cəkə sum bo, naade an goom kəkə taa an kəkṅ mindina. Num gan gotn se, Isa no don naan ki do baag raan naan ki ute goon jina. ⁷ Aan goo naade dook taara tənd metiṅ əṅ ey se, gotn se Isa uun don deekden do: «Maakṅ naase ken 'paacki se, nam nam bii kalan jaay ted te nakṅ kusiṅ ey num, uun koa und mend se deete.» ⁸ Gotn se ter naan no don naan ki daala do baag raan naan ki. ⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naṅa naṅa kic bo uun doobiṅ doobiṅa. Jee magalge se bo baag kiin baa deet deet. Gotn se doo Isa kaliṅ ki te mend ken naade ok baano daande ki se. ¹⁰ Num gotn se Isa uun don daala deek mend ki se do: «Menda, jee se baaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kend teeli gen kuti se gotə ne?» ¹¹ Menda se deekiṅ do: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gotn se Isa deekiṅ do: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baa naṅo məotn əṅte tedn nakṅ kusiṅa.»

Isa se naan gotn wəor gen jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala do: «Maam se, m'gotn wəor gen jeege paac. Debm ken baadoga metum ki se, naan se lee maakṅ got ken doo eyo. Gan naan se 'kəṅ gotn wəor ken an təadn kəl gotn ken naan an kəṅ kaaja.» ¹³ Gotn se *Parizige deekiṅ do: «Naai bo 'tedn saadn gen naai mala se, saadn naai se əs aay eyo.» ¹⁴ Isa terlden do: «Ken maam m'tedn saadn maam mala kic bo, saadn maam se əs aaye. Taa maam m'jeel gotn maam m'iinno do gotn maam m'an baa. Num gan naase gotn maam m'iinno le, 'jeelki eyo do gotn maam baan baa ro ki kic bo, naase 'jeelki eyo. ¹⁵ Naase əjki boorə do jeege tu aan goo ken jikilimge lee tedə. Num maam le m'əj boorə do nam ki eyo. ¹⁶ Ken jaay aanumga gen kəṅṅ boorə kic num, kəṅṅ boorə maam se ken met ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu ken əlumo se kic utu te maama. ¹⁷ Maakṅ *Ko Taar ken Raa edseno se, k'raanṅga raan j'oo: ken jeege di jaay taad taarde ok metn naapa se saadn naade se, əs aaye. ¹⁸ Maam mala bo m'taadn saaduma do Bubum ken əlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹ Gotn se naade tənd metiṅ do: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa terlden do: «Naase le 'jeelumki eyo. Do Bubum kic naase 'jeelinki eyo. Ken naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic bo naase anki 'kəṅ jeel kici.»

²⁰ Isa taad taargen se, kaad ken naan dooy dooy jeege daan boor *Bee Raa ki. Naan ken se, naan ing ceε nakη ken jeege lee tōmb *serke maak ki; num gan gōtn se, nam ōη əl te jīn rōn ki eyo taa kaadīn aas te ey bōrtə.

Isa taad əw naan utu tər l gōtn Bubiη ki

²¹ Isa taadden daala əw: «Maam se m'baa baao əw naase utu amki jea, naḅo naase se utu aki kooy maakη *kusiηse ki. Taa gōtn maam m'an baas se lε, naase aki kōη baas eyo.» ²² Gōtn se magal Yaudge taad te naapa əw: «Taa ken naan taad əw gōtn maam m'baan baas se naase aki kōη baas eyo. Bin se, naan kaliη ki ḅo baas baas tōl rōn la?» ²³ Isa tərlden əw: «Naase se, jee do naan ki, num maam lε, m'iino raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'mētn jee do naan ki ara ki eyo. ²⁴ Taa naan se ḅo maam taadseno m'əw, naase se utu aki kooy maakη kusiηsege tu. Ken naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam ken m'ing daayum se, naase se utu aki kooy maakη kusiηsege tu.» ²⁵ Gōtn se naade tōnd mētiη əw: «Naai tap ḅo naηa?» Isa tərlden əw: «Do kupm mēt ki tap ḅo maam m'əw te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ək taarge dēna ken m'asen taada əw gēn kōjη boorə dose ki. Num gan Debm ken əlumo se, naan taad taar mēt ki. Əw taar ken maam taad jeege tu se, m'booyo gōtn naan ki.»

²⁷ Num taar jaay naan taadden te *Raa Bubu se, naade ənd te mētiη eyo. ²⁸ Gōtn se Isa deekden daala əw: «Ken naase jaay 'tup 'tōlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daariηkiga raan se, kaad ken se jaay naḅo naase aki jeele, maam se ḅo debm ken m'ing gēn daayum. Əw maam se m'ted naka gēn dom eyo, num maam taad se m'taad te nakη ken Bubum dooyumo. ²⁹ Debm ken əlumo se, naan utu te maama. Naan ōη ənum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'ted nakη ken tōliη naan ki.» ³⁰ Gōtn se ken jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dēna took aal maakde doη ki.

Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange

³¹ Gōtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde doη ki se əw: «Ken naase jaay əkki taarum maakse ki tōg se, naase aki tēdn jee mētum ken mala mala. ³² Ute naan se naase aki jeel taar mēt ki, əw taar mēt ki ken naase aki jeel se ḅo, asen kōədn dose maakη ḅul ki.» ³³ Naade tərliη əw: «Naaje se k'mētijil *Abraamge əw ḅii kalan naaje k'ted te ḅul nam gam eyo. Naai 'taadjen əw: naase aki kōη tēdn ḅul ey sum se, taa dī?» ³⁴ Isa tərlden əw: «'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay tēd nakη *kusiη se, naan əp tēdga ḅul gēn kusiηa. ³⁵ Bulu se naan kōη king maakη ḅee ki gēn daayum eyo, num goono ḅo debm 'king maakη ḅee ki gēn daayum. ³⁶ Taa naan se ḅo ken Goon Raa jaay ədsenga maakη ḅul ki num, naase aki kōη dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se mētijil Abraamge. Naḅo naase 'baate 'kuunki taaruma əw taa naan se ḅo naase 'je amki tōlḅ. ³⁸ Maam se m'taadsen nakη ken maam m'aako gōtn Bubum ki. Gan naase se 'tedki nakη ken naase 'booykiro gōtn bubse ki.» ³⁹ Naade tərliη əw: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa tərlden əw: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tēdn nakgen aan gəw Abraam tēdo se. ⁴⁰ Num ḅorse naase 'je amki tōlḅ. Taa maam m'taadsenga taad taar mēt ki ken maam booyo gōtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ōη tēdiη te eyo. ⁴¹ Num gan naase se 'tedki nakgen ken bubse lee tēda.» Naade tərliη əw: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ək Bubu kalan sum, əw Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekden əw: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn naane, naase amki jea. Maam m'iino gōtn Raa ki əw m'baado kic ḅo taa naana: maam se m'baado gēn dom eyo, num naan ḅo debm ken əlumo. ⁴³ Gēn dī naase 'booy əkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiηki gēn booy kōkiη eyo. ⁴⁴ Bubm

naase se, naan Bubm sitange. Ɔo naase 'jeki tɛdn nakɲ kɛn bubse maakin jea. Do dɔkin kic ɓo, naan ɓo debm tɛeso gɛn tɔl jeege. Ɔo naan se taad taar mɛt ki eyo, taa nakɲ mɛt ki se gɔtn naan ki gɔtɔ. Kɛn naan baaga taadn taar-kɔɔɓo se taargen se naan uun don ki ɓo taada, taa naan se debm taar-kɔɔɓo ɔɔ bubm jee taar-kɔɔɓge. ⁴⁵ Num gan maam se m'taadsen taar mɛt ki. Taa naan se ɓo naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se nanja jaay am kɔɲ taadn kusiɲ kɛn maam tɛda ɔɔ kɛn maam m'taad taar mɛt ki num, naase 'baate kuunki taarum se gɛn di? ⁴⁷ Debm gɛn Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naan se ɓo naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gɔtn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Kɛn k'deek j'ɔɔ naai kɔd *Samari ɔɔ debm sitan se, taarje mɛt ki.» ⁴⁹ Gan Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gan naase aalumki maak ki eyo. ⁵⁰ Maam se m'je jeege ɓo am nook eyo, num deb kuuy ɓo je jeege am nooko, naan ɓo debm utu 'kɔɲɲ bɔɔɔ. ⁵¹ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mɔɔtn naan se 'kɔɲ kooy eyo.»

⁵² Gɔtn se, magal Yaudge deekin ɔɔ: «Bɔrse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad taar teeco taar Raa ki kɛn do dɔkin se kic ɓo ooyga, gan naai 'taad ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn 'kɔɲ kooy eyo. ⁵³ Bin se bubjen Abraam kɛn ooyga se naai magal cirin la? Ey num jee taad taar teeco taar Raa ki se kic ɓo ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn te nanja?» ⁵⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn maam ɓo m'nook rom mala sum num, nookɲ ro maam se nakɲ cɛɛ. Kɛn nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naan ɓo kɛn naase 'taadki ɔɔki naan ɓo Raase se. ⁵⁵ Gan naase 'jeel ɔkin ki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkin mala mala. Kɛn maam jaay m'taad m'ɔɔ m'jeel m'ɔkin ey se, m'tɛdn debm taar-kɔɔɓo aan gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkina ɔɔ m'ɔk taarin se maakum ki. ⁵⁶ Bubse Abraam se maakin raapo ɔɔ naan aak kaam biin m'ano 'ɓaa do naan ki. Kɛn naan jaay aak naan se sum se, naan maakin raap den aak eyo.» ⁵⁷ Do taar kɛn naan taad se magal Yaudge deekin ɔɔ: «Naai kɛn ɓaari si-mii kic aas te ey sum ɓo aakga Abraam ne?» ⁵⁸ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.» ⁵⁹ Gɔtn se naade tɔs koa je an tundu, naɓo naan ɛnd iig daan jeege tu ɔɔ iin teec daan bɔɔr *Bee Raa ki se naatn.

9

Isa ɛd lapi gaab kɛn j'oojin tap ɓo kaam-tɔɔkɔ (Mk 8.22-25, 10.46-52)

¹ Bii kalan Isa deel deel se, aak gaaba kalan bin se j'oojin ɓo kaam-tɔɔkɔ. ² Gɔtn se jee mɛtin ki tɔnd mɛtin ɔɔ: «Debm dooyje, kɛn tuj *Raa ki jaay ɔl gaabm se j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, naan mala lɔɓu bubin te kon lɛ?» ³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn ɔl jaay k'j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, taa *kusiɲ kon te bubin eyo, ɔɔ gɛn naan mal eyo. Num ute naan se, Raa ɓo 'je taadn naabin jeege tu! ⁴ Kɛn kaada jaay utu se, bɛɛki se, k'tɛdki naabm gɛn debm ɔlumo. Ey num kɛn nɔɔɔ jaay aanga num, nam 'kɔɲ tɛdn naab dim eyo. ⁵ Kaad kɛn maam m'utu do naan ki ɓɔrt se, maam ɓo gɔtn wɔɔr gɛn jee do naan ki.»

⁶ Kɛn Isa jaay taad nan taarin se, tup ɓoorin naan ki, deepin te naanja ɔɔ uun ɔtɪnsin kaam gaab kɛn kaam-tɔɔkɔ se. ⁷ Ɔo deekin ɔɔ: «Baa tug kaami maakɲ gɔɔ kɛn ɔk maane ɔɔ gɔɔ se ɓo kɛn k'danin Siloam se.» Siloam se je deekɲ ɔɔ: *j'ɔlinga*. Gɔtn se debm kaam-tɔɔkɔ iin ɓaa tug kaamina ɔɔ kɛn naan tɛrlo tɛrl se, naan aak kaaka. ⁸ Jee do daambooginge ute jee jeelin do dɔkina jaay aakiɲo naan lɛ, baayo baay se deek ɔɔ: «Kɛse ɓo debm kaam-tɔɔkɲ kɛn inɲ lɛ baayo se ey la?» ⁹ Jee mɛtinge deek ɔɔ: «Kɛse ɓo naanja.» Kɛngen kuuy deek ɔɔ: «Gɔtɔ!

Kese naan eyo. Nam bo tecin tece.» Gan gaabm kaam-tɔɔkɔ se taadden ɔɔ: «Kese maam mala.» ¹⁰ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay kaami ɔɔd aak se?» ¹¹ Naan ɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm k'danin Isa se bo deep boorin te naana ɔɔ ɔtumsin kaamum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baa tug kaami maakn Siloam ki se.» Gɔtn se bo maam m'iin baa tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔd aaka.» ¹² Naade tɔnd metin ɔɔ: «Gaabm se utu gay?» Naan ɛrlɛn ɔɔ: «Maam jeel gɔtin eyo.»

*Parizige tɔnd metn gaabm debm kaam-tɔɔkɔ Isa ɛdin lapi se

¹³ Gɔtn se j'ɔk k'baan te gaabm, ken ingo kaam-tɔɔkɔ se, gɔtn Parizige tu. ¹⁴ Gan bii ken Isa deep naana ute boorin jaay ɔt kaam gaab ken debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ kaamin ɔɔd aak se, biin se *bii sebit. ¹⁵ Taa naan se bo Parizige kic tɔnd metin ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay kaami ɔɔd aak se?» Naan ɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm ken k'danin Isa se bo, deep boorin ute naana ɔɔ ɔtum kaamum ki ɔɔ m'baa m'tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔd aaka.» ¹⁶ Maakn Parizige tu se jee metinge deek ɔɔ: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic bo naan aalin maak ki eyo.» Gan jee kuuy deek ɔɔ: «Debm *kusin naan Raa ki sum bo, 'kɔn tɛdn nakn-kɔɔɔgen deel do bin ne?» Gɔtn se taarde baa ɔk metn naap eyo. ¹⁷ Gɔtn se ɛr naade tɔnd metn gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se daala ɔɔ: «Maak-saapm naai ki num, gaabm ɔɔdɔ kaami se, naai ɔɔ di?» Naan ɛrlɛn ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

¹⁸ Gan magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin bo kaam-tɔɔkɔ ɔɔ bɔrse kaamin ɔɔd aakga kaak se; taa naan se bo, naade danɔ kon te bubin se. ¹⁹ Gɔtn se naade tɔnd metde ɔɔ: «Gaabm se bo kese goonsen ɔɔki oojinki kaam-tɔɔkɔ se ne? ɔɔ bɔrse 'tɛd ɔɔ di jaay kaamin ɔɔd aak se?» ²⁰ Bubin ute kon ɛrlɛn ɔɔ: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin bo kaam-tɔɔkɔ. ²¹ Gan tɛd ɔɔ di jaay kaamin ɔɔd aak se, naaje j'ɔnd eyo ɔɔ nam nam ɔɔdin kaamin se ɛ, naaje k'jeelin eyo. Naan ɛ debm magala, 'tɔndki metina naan mala asen taadn metina.» ²² Ken ɔl kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dɔɔkga dɔɔk taarde ɔɔ debm ken jaay taadga ɔɔ: «Isa bo *al-Masi se» naade an tuurin maakn *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se naatn. ²³ Taa naan se bo kon te bubin deek ɔɔ: «Naan ɛ debm magala, tɔndki metina.»

²⁴ ɛr Parizige se danɔ gaabm ken ingo kaam-tɔɔkɔ se, daala, deekin ɔɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se ɛ naaje k'jeelin naan se debm kusina.» ²⁵ Naan ɛrlɛn ɔɔ: «Ken gaabm se bo debm kusina, lo debm kusin eyo, maam jeel eyo. Nakn maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tɔɔkɔ ɔɔ bɔrse kaamum ɔɔd aakga.» ²⁶ Naade taad gaab ken se ɔɔ: «Naan tap bo tɛdi ɔɔ di? ɔɔ kaami se naan tɛdin ɔɔ di jaay ɔɔd aak se?» ²⁷ Naan ɛrlɛn ɔɔ: «Taar se maam taadsenga taad metina. Naɔo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metin daal se gen di? Lo naase 'je aki tɛdn jee metin ki kic ɛ?» ²⁸ Gɔtn se Parizige baagin naaja deekin ɔɔ: «Naai bo metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki. ²⁹ Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gan naan se iino gɔtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» ³⁰ Gɔtn se gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se ɛrlɛn ɔɔ: «Ken naase jaay ɔɔki 'jeelki gɔtn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan bo debm ɔɔdumo kaamuma. ³¹ Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusinge eyo. Num gan Raa se booy keem nɔɔ debm ken aalin maak ki ɔɔ tɛd nakn ken Raa maakin jen ro ki. ³² Bii kalan jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔɔdga kaam debm j'oojin bo kaam-tɔɔkɔ se gɔtɔ. ³³ Ken gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kɔn tɛdn dim eyo!» ³⁴ Naade ɛrlin ɔɔ: «Naai bo j'ooji maakn kusin ki tappi ɔɔ gan ɛr 'je ajen dooy naaje ne?» Gɔtn se naade tuur ɔɔdin naatn.

³⁵ Kɛn Isa jaay booy ɔɔ naade tuuringa naatn se, gɔtn se naan ɓaa je ɔɲina ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» ³⁶ Gaabm se tɛrlin ɔɔ: «Naka, 'taadum tu naan nanja jaay maam m'kaal maakum don ki se?» ³⁷ Isa deekiɲ ɔɔ: «Aaka! Debm kɛn naai aakiɲ daar naani ki jaay taadi se, kɛse ɓo naana.» ³⁸ Gaabm se deek ɔɔ: «Mɛluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔɔ ɛrg naaniɲ ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔɔ: «Maam m'ɓaado do naan ki se taa kɔjn ɓɔɔɔ, taa jee kaam-tɔɔkge se kaamde kɔɔdn kaaka, ɔɔ jeegen kaamde utu aak kaak se ɛ utu 'tɛdn jee kaam-tɔɔkge.» ⁴⁰ Parizigen utu te naan se, kɛn naade jaay booy taar ese se deekiɲ ɔɔ: «Kɛn bin se naaje kic k'jee kaam-tɔɔkge la?» ⁴¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tɛdkiga tɛd jee kaam-tɔɔkge num, kaadn naane naase aki tɛdn jee kusiɲge eyo. Num gan ɓorse naase 'deekki ɔɔki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se ɓo naase utu inɲki maakɲ kusiɲse ki se.»

10

Isa aal naagɲ taara ute debm gaam baatge

¹ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm ɛnd tɔrdn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gaan aal gɔt kuuy se, naan se debm ɓoogo ɔɔ debm tujɲ jeege. ² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se ɓo debm gaam baatge. ³ Ɔɔ debm kɛn inɲ ɓɔɔb taa doobo se, ɔɔdin kaam taara ɔɔ baatge se booy mindina. Ɔɔ baatn naange mala se, naan danɗe te rode ɔɔ ɔɔd teecɲde naatn. ⁴ Kɛn naan jaay ɔɔd teecɲdega naatn se, naan lee naande ki, ɔɔ naade ɔk mɛtiɲa taa naade booy jeel mindina. ⁵ Num naade se kɔɲ kɔɲ mɛtn nam kuuy eyo. Kɛn naade booyga mindin kic ɓo aaniɲ kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.» ⁶ Isa se taadden te kaal naagɲ taara, num gan jee se booy ɔk mɛtn taar kɛn naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam bɛɛ

⁷ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maam se ɓo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸ Jeegen ɓaado paac deet naanum ki se, naade se jee ɓoogge ɔɔ jee tujɲ jeege, naɓo baatge se took te taarde eyo. ⁹ Ɔɔ maam ɓo aan gɔɔ m'taa doobo. Kɛn debm jaay ɛnd te doobm maam se, naan 'kɔɲ kaaja. Naan kɔɲ kɛnde ɔɔ teecɲ ɓaa gaam te maraadiɲa. ¹⁰ Debm ɓoogo ɓaado se, gen ɓoogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'ɓaado se, taa jeege 'kɔɲ kaaja ɔɔ 'kɔɲ kaajɲ gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bɛɛ: debm gaam bɛɛ kɛn utu kutn kɔɲa taa baatinge. ¹² Ɔɔ debm kɛn gaam gen gurs sum se, naan se mɛl baatge eyo ɔɔ baatge se ɛ gen naan eyo. Kɛn aakga k-sogsogi utu ɓaado se, naan an rɛsn te baatge. Ɔɔ k-sogsogi se ɓaado ooc baatge ɔɔ wɔɔkde naatn. ¹³ Taa naan ɛ tɛd naabm gen gurs sum, ɔlin dim te baatge eyo. ¹⁴ Num maam se m'debm gaam bɛɛ, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic ɓo jeelum maama ¹⁵ aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeelin naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ Ɔɔ maam m'ɔk baatgen kuuy kɛn te naatn kici. Naade se kic ɓo m'utu m'adeno kɔɲɲ ɓaao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tɛdn dɔɔl baatgen kalan ɔɔ debm gaamde kic ɓo 'tɛdn kalan. ¹⁷ Bu se jema taa maam m'utu m'kɛdn koma ɔɔ tɛdga num maam m'utu m'duru. ¹⁸ Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔgɔ se gɔɔ. Maam mala ɓo m'kɛdn koma taa maam se m'ɔk tɔɔgɔ kɛn m'je ɛ m'kɛdn koma ɔɔ m'ɔk tɔɔgɔ kɛn m'utu m'duru. Kɛse ɓo nakɲ kɛn Bubum taadumo ɔɔ m'tɛda.»

¹⁹ Gɔtn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde ɓaa ɔk mɛtn naap ey daala. ²⁰ Maakde ki se, jee den taad ɔɔ: «Naan ɛ debm sitan ɔɔ do ɛ tɛdga

gen naan eyo. Num ing 'booyki taarin se gen di?» ²¹ Gan jee metinge deek oo: «Debm sitan 'kəŋ taadn taargen bin eyo; oo sitan se 'kəŋ tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd und Isa

²² Kaad ken se kaadn kuul ki, oo bii ken se Jeruzalem ki Yaudge ted ted maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tedo salal*. ²³ Gətn se daan boor Bee Raa ki metn daabm ken k'danin daabm Salomon se, Isa lee baa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge baado ol gurugiŋa deekiŋ oo: «Naaje tap bo j'ai booy bini nun ki jaay naai ajesin taadn tal se? Ken naai bo al-Masi le, 'taadjesina!» ²⁵ Isa terlden oo: «Ey num maam m'taed se ro Bubum paac se kic bo, taad saadn maama. ²⁶ Gan naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde oo naade se ok metuma. ²⁸ Oo maam m'aden kedn *kaajin gen daayum. Oo naade se 'kəŋ kut eyo oo nam kuuy aden kəŋ kujn jim ki eyo. ²⁹ Bubum ken edumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kəŋ kujn ne dim jin ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tso ko daala gen tund tɔɔliŋa. ³² Gan ter Isa taadden oo: «Nakgen jiga sum se, maam m'tedga dena te ro Bubuma oo naase aakkiga te kaamse. Num taa nakn ken gay jaay naase je amki tund tɔɔl se?» ³³ Yaudge terlin oo: «Taa nakn jigan naai ted se bo, naaje k'je j'ai tund tɔɔl eyo. Num gan naai bo naaj *Raa, taa naai debkilimi sum bo 'ted roi aan goo Raa.» ³⁴ Isa terlden oo: «Maakn *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raaninga raan ja j'oo: *Naase se raage.*»†

³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jeegen ken naan taadden taarin se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raaninga raan se nam an kəŋ tɔɔl eyo. ³⁶ Gan maam ken Bu mala bo beer ɔɔdumo oo olumo do naan ki, taa maam m'taadga taad m'oo maam Goon Raa sum bo, naase oo ki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken maam jaay m'tedn naabm gen Bubum ey num, onte 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num ken naabm maam m'ted se jaay gen Bubum num, ken naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab ken maam m'ted se. Ute naan se naase aki kəŋ jeel Bubum se, utu te maama, oo maam m'ing te naana.» ³⁹ Gətn se magal Yaudge iin daala, je an kəkə, gan naan iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan ok terl baa ing do ool gen Jordan ken kaam naane, gətn se bo ken Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gətn se jeege dena baado onina, naade deek oo: «Deere, Jan-Batist on ted te nakn-kəɔbm gam eyo, num gan taargen paacn naan taad ro gaab ken se, kalan kic ooc te naan ki eyo.» ⁴² Gətn se jeege dena took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan k'danin Lazar, naan se gena Mari te gen Mart oo naade se ting Betani ki. Mari ese bo ken ɔto uubm oot koot je Melje Isa ki, oo otinŋin te beekiŋa. Gan bii kalan genaon Lazar se ooc kəɔnə. ³ Genaanŋen mendge se ol deba baa taad Isa ki oo: «Melje bere, debm naai 'jen se oocga kəɔnə.» ⁴ Ken Isa jaay booy taar se, naan deek oo: «Kəɔn Lazar se an kəŋ tɔɔl eyo, num naan se utu 'taadn nookn *Raa. Oo ute kəɔn Lazar se, Goon Raa *nookin ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te genaon Mari oo Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gan gətn ese ken Isa jaay booy oo Lazar kəɔnə se, naan ɔɔp ted bii dio gət ken k'baado j'onin

* **10:22** Laa ken ara se ol gaan *Israelge saap do kaad ken Juda Makabe daap Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dakin Antios tujino maakin se oo naan se maakn baar ken kaaru ute si-mecce-kaar-oo (164) kaad ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey borto. † **10:34** Aak KKR 82.6.

se. ⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee metin ki oo: «J'iin k'terl k'baaki taa naan Jude ki.» ⁸ Gōtn se jee metin ki deekin oo: «Debm dooyje, gōr gōr ese sum bo Yaudge je ai tund tōli te koa se bo, naai 'je terl baa gōtn naane daal ne?» ⁹ Isa terlden oo: «Gōtō jaay iipga oo kaada jaay ookga se naan lek bini aan tēger jaay ooc ey la? Taa naan se bo debm lee te kaam kaada se naan rōok eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki. ¹⁰ Anum debm lee nōor se, naan 'rōokη kooco taa gōtn wōor ken an wōor gōtō se gōtō.» ¹¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan ter deekden oo: «Berε, medjege Lazar se, kaamin okga bia, gan maam m'utu m'an baa duru.» ¹² Jee metin ki se deekin oo: «Melje, ken naan jaay toodga bi se, naan utu 'kōη lapia.» ¹³ Ute naan se Isa jedēn taadn oo Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, oo daan naane Isa taadden te toodn bi aan gōō ken jeege lee tood se sum. ¹⁴ Gōtn se Isa taaddesin tal oo: «Berε, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num ken Lazar ooy jaay maam gōtō gōtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Borse j'iin k'baa k'j'ōηin ki.» ¹⁶ Gōtn se debm metin ken k'danin Tōma oo roη Tōma se je deekη oo rōηō, naan deek jee metn Isa ken metinge se oo: «Naaje kic bo j'iin k'baaki te naana j'aki baa kooy kalaη.»

Isa tōog maakη Mart te gen Mari

¹⁷ Ken Isa jaay aan se, oη Lazar okga bii sōō maakη baad ken aan gōō iibi se. ¹⁸ Aan gōō Betani se gōōr te Jeruzalem, daande se ok kilōmetir baa baa nakη mōtō sum se, ¹⁹ taa naan se bo, Yaudge dena baado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo genaade. ²⁰ Ken Mart jaay booy oo Isa utu baado se, naan iin baa oηina, gan Mari se oop ing beene. ²¹ Ken Mart jaay aan se deek Isa ki oo: «Meluma, ken naai jaay utu gōtn ara ki num, kaadn naane genaam 'kooy eyo. ²² Gan borse ken naan ooyga kic bo maam m'jeele nakη paacη ken naai 'tōndga meta gōtn Raa ki se, Raa se naan aisin kēda.» ²³ Isa deekin oo: «Genai se utu 'duru.» ²⁴ Gōtn se Mart terlin oo: «Meluma, maam m'jeele biin dunia nan jaay jeege utu ade dur se, naan kic utu ade duru.» ²⁵ Isa deekin oo: «Maam bo debm dur jeege daan yoge tu oo ken ed kaaja jeege tu. Debm ken jaay aal maakin do maam ki se, ooyga kic bo utu 'kōη kaaja. ²⁶ Debm jaay ing oo aal maakin do maam ki se, naan se mōōtn 'kōη kooy eyo. Num do taar ken se naai 'took la?» ²⁷ Gōtn se Mart terlin oo: «Yεε Meluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai bo *al-Masi, Goon Raa, ken utu ade baa do naan ki se.»

²⁸ Ken Mart jaay taad nan taarin se, naan iin baa oη genaana Mari oo taadin naan ki oo: «Debm dooyje se baadoga oo naan danj.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar se, naan naar iin baa gōtn Isa ki. ³⁰ Naan ken se Isa end te Betani ki ey bōrtō. Naan utu ing king gōt ken Mart oηino se. ³¹ Gan Yaudge se ing king beene ute Mari, naade ing selin sele. Ken naade jaay aakin naan naar iin teec se, naade ok metina. Taa naade saap oo: «Kaadn naane naan baa baa taa baad ki se, gen baa keeme.» ³² Ken Mari jaay aan oη Isa gōt ken naan ing se, jaay naan aakin se, ooc metn jen ki oo deekin oo: «Meluma, ken naai jaay utu gōtn ara ki num, kaadn naane genaam se 'kooy eyo.» ³³ Ken Isa aak Mari te Yaudgen oko metina jaay baag keeme se, gōtn se Isa maakin oη daar eyo, gōtn se maakin tuju. ³⁴ Naan tōnd metde oo: «Naase aalinkiga kaam gay?» Naade terlin oo: «Melje, 'baado kaaka.» ³⁵ Gōtn se Isa eeme. ³⁶ Gan Yaudge taad oo: «Aakki tu! Lazar se naan jen den aak eyo!» ³⁷ Anum maakde ki se, jee kandum deek oo: «Debm kaam-tōokō kic naan oadin kaamina, num Lazar bo η'ōη gaasin te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

³⁸ Gōtn se ter Isa maakin oη daar ey daala, naan iin baa taa baad ki. Baadn se aan gōō iibi oo taarin se naade gaasin te koa. ³⁹ Gōtn se Isa deekden oo: «Ko

taar ki se ɔɔɔɔɔɔ naata.» Mart, ɣɛnaa debm ooy se, deekin ɔɔ: «Mɛluma, naan se ɔkga bii ɔɔɔɔɔɔ maakɲ baad ki; bɔrse naan tɛɔn ootga.» ⁴⁰ Gaɲ Isa deekin ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ kɛn naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakɲ *nookɲ Raa ey la?» ⁴¹ Gɔtn se naade ɔɔɔ und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamin raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyumga. ⁴² Deere, maam se m'jeele daayum nakɲ maam m'tɔndga mɛti ɔɔ, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee dɛn gurug aalum se, naade 'jeele naai ɔɔ ɔlumɔ.» ⁴³ Kɛn Isa jaay taad naɲ taarin se, naan ɔɔɔ ɔɔy makɔɲɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» ⁴⁴ Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jɛnge te jɛnge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamin se naade deebin kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutinɲi kalingen ron ki se naata ɔɔ ɔɲinɲi naan ɔɔa.»

Magalgen ɣɛn Yaudge se end tɛl ɣɛn tɔɔl Isa

⁴⁵ Yaudgen baado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakɲ Isa tɛɔ se, denin took aal maakde don ki. ⁴⁶ Gaɲ jee mɛtinge se ɔɔa ɔɲ *Parizige ɔɔ taadden nakɲ kɛn Isa tɛɔ se. ⁴⁷ Gɔtn se *magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakɲ mɛtn taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'anɲi tɛɔn ɔɔ ɔi? Naan lɛ tɛɔn nakɲ-kɔɔɔge dɛna ɔɲ eyo. ⁴⁸ Kɛn jaay j'ɔɲin te naan se lɛ, jeege paac utu 'tookɲ taar naana. ɔɔ bɛrɛ sɔm *Rɔmɛge se utu ade ɔɔa ɔɔ utu an tɔɔkɲ te 'Bee Raajege ɔɔ utu an tɛrɛɔn te naanjege.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalan k'danɲ Kayip. Baar se, naan ɔɔ magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu, naan deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dɛm eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic ɔɔ ɔɲinɲi eyo, ey num bɛɛki se, deb kalan ɔɔ 'kooyo 'kɔɲ jee dɛna. Bin se naanjege se 'kɔɲ tɛrɛɔn te magalin eyo.» ⁵¹ Taa baar se naan ɔɔ magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu, bin se taar naan taad se iɲno maak-saapm naan malin ki eyo, gaɲ taar naan taad se, iɲno gɔtn Raa ki. ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te denin, ⁵² ɔɔ naan utu kooy se taa Yaudge kalin ki sum eyo, num gaɲ kooy naan se utu 'tusn gaan Raagen gɔtn ɔɔa se paac 'tɛɔn kalan.

⁵³ Bii kɛn se sum ɔɔ, magal Yaudge uun doa taa tɔɔl Isa. ⁵⁴ Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakɲ Yaudge tu, naan iik tɔk ɔɔa maakɲ naan ki kalan bini k'danɲ Epraim, kɛn gɔɔr te kɔɔɔ-baara. Gɔtn ese ɔɔ naan ɔɔa inɲ te jee mɛtin ki.

⁵⁵ Jeege dɛna iɲno taa naanje tun kuuy ɔɔ baado Jeruzalem ki, ɣɛn tugɲ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakɲ ɣɛn Yaudge se ɔɔpɲa gɔɔrɔ. ⁵⁶ Daan bɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap ɔɔ 'saapinɲi ɔɔki ɔiɔ? Bɛrɛ, daam jaay ey num, Isa se ade kɔɲ ɔɔa laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm kɛn jaay jeel gɔtn Isa num, aden taadn gɔtinɲa taa naade an ɔɔa kɔkɔ.»

12

Mari ɔt itir jɛ Isa ki

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Kɛn Isa jaay aan Betani ki gɔtn kɛn naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpɲa bii mɛɛɛ sum ɔɔ, Yaudge 'tɛɔn *laa Paak. ² Gɔtn se k'tɛɔ kɔsɔ taa naana ɔɔ Mart uuno kɔsɔ se, baado tɔndɔɔsina. Gaɲ maakɲ jeege tun inɲ ɔs kɔs te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Gɔtn se Mari uuno itir aas kaam ɔɔoɔn kurku ɔɔ itir se k'danɲ *nard* ɔɔ naan se itir salal ɔɔ ɔɔɔ. Naan jɛɛr itir se do jɛ Isa ki ɔɔ ɔtinɲin ute bɛɛkina ɔɔ bɛɛ naade inɲ maak ki se, oot itir itir sum. ⁴ Gɔtn ese maakɲ jee mɛtin ki se, debm kɛn k'danɲ Judas Iskariot se, naan ɔɔ kɛn tɛɔga num utu an kut se, deek ɔɔ: ⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'duginɲa utu tamma kaar-mɔtɔ* ɔɔ

* 12:5 Tamma kaar-mɔtɔ se aas kɔɲn deba maakɲ baar ki.

gursn se k'nign jee daayge tu num bεε ey la?»⁶ Ken Judas jaay taaf bin se, taa naan saap bo do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm boogo; aan gaa naan debm kəkɲ gursde dey se, naan iinga num lee tuun tuun metn gursn ese.⁷ Gətn se Isa deek ə: «Menda se ənin kaam kalan! Nakɲ naan tɛdum se kese bo aasga gen bii duubuma.⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kəɲ king te naase eyo.»

Magal Yaudge je taa Lazar

⁹ Kaad ken se Yaudge dɛna ken booy jaay j'ə, ə Isa utu Betani ki se, naade iin baado. Naade baado se taa Isa sum eyo, num naade baado se taa kaakɲ Lazar ken naan durino daan yoge tu se kici.¹⁰ Gətn se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu uun doa gen taa Lazar kici.¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dɛna iin rɛsdə ə baado uun taar Isa.

Isa end Jeruzalem ki aan gaa Gaarge

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

¹² Metbeenki se, jee dɛn baado gen tɛdn *laa Paak se, booy ə Isa utu baado Jeruzalem ki.¹³ Naade gaano doomo jidege tu, ə teec baado dɔd Isa. Naade dɔdɪn se, dɔb əy ə:

«Ozaana†,

*Raa tɛdn bεεn do deb ken baado te ro Meljege Raa, naan se bo Gaar *Israelge‡.»

¹⁴ Isa əɲ goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan gaa taar ken k'raano do dakiɲa ken deek ə: ¹⁵ Jee maakɲ gɛgɛr ken Sion ki, §ənte 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur ken gaaba utu baado.*

¹⁶ Nakgen deel metn-jiki paac se kaad ken se, jee metin ki se əɲ jeel ək te metin eyo. Num gan ken Isa Raa *nookin se jaay bo, naade saap əɲina nakɲ Isa tɛd se, taa nakɲ se k'raaninoga raana do dakiɲa ə kese bo nakgen ken jeege tɛdɪnsin se.

¹⁷ Anum jee dɛn ingo te Isa jaay aako ken naan danɔ Lazar maakɲ baad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se bo baado əs maanin jeege tu.¹⁸ Aan gaa naade booyga booy nakɲ-kəbɛm naan tɛdo se, taa naan se bo jeege teec baado dɔd Isa.¹⁹ Gətn se *Parizige baag taadn te naapa ə: «Aakki! Naan se le cirga dojege, ə borse se lɛ, jeege paac baaga metin ki.»

Grekgen metinge baado je kaakɲ Isa

²⁰ Bii *laa Paak ki se, Grekgen† metinge baado Jeruzalem ki gen keem Raa.²¹ Naade se bo baado əɲ Pilip ken iino Betsaida ken taa naan Galile ki se ə naade tɔnd metin ə: «Naka, naaje se k'je kaakɲ Isa.»²² Pilip baa əɲ Andre ə taadɪn ə naaden di se paac baa taaf Isa ki.²³ Isa tɛrlden ə: «Borse kaadn ken *Goon Deba *nookin keem se, aanga.²⁴ 'Booyki bεε m'asen taada: kaam teene jaay j'əciɲ te ey se, naan ing gətin ki sum. Num gan ken j'əciɲga num, kaamin se ut naatn, ə ken teeco se baado ooj dɛna.²⁵ Debm je ron se, utu kutn kɔna ə debm do naan ki ara jaay je Raa cir ron se, naan se utu 'kəɲ *kaajn gen daayum.²⁶ Debm jaay je tɛdn naabm maam se, 'kəkɲ metuma. Gətn maam m'utu se, debm tɛdn naabum se kic 'king te maama. Ken debm jaay tɛdum naabm maam se, Bubum utu an magala.»

Isa taaf ə naan utu 'kooyo

²⁷ Tɛr Isa taaf ə: «Borse maam m'inɲ se nirlum aayuma, num gan m'taadn m'ə di? M'taadn m'ə: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsin naatn rom ki bin ne? Gəto! Maam baado tap bo taa naan se.

† 12:13 Ozaana se je deekɲ ə: Raa aaja. ‡ 12:13 Aak KKR 118.25-26. § 12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grekgen se jeege metijil Yaudge eyo.

28 Bua, *'nookŋ roi.» Gətn se k'booy mindi taad maakŋ raa ki ɔɔ: «Maam se m'nookiŋga ɔɔ m'utu m'aŋ nookŋ daala.» 29 Jee den ing gətn ese jaay booy se, taad ɔɔ: «Kese Raa ɓo aata.» Gaŋ jee meŋiŋge deek ɔɔ: «Kese *kədn Raa gam ɓo taadiŋ.» 30 Gaŋ Isa tərɪ taadden daala ɔɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naaŋ se, taad te naase. 31 Bərse kaadŋ kən Raa an kəjŋ bəɔɔ do jeege tun do naaŋ ki se aanga. Biin se ɓo *Bubm sitange, naaŋ ɓo Gaar jee kusiŋgen do naaŋ ki se, j'aŋ tuuriŋ naatn. 32 Kən maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'teɔdn jeege paac ade ɓaa gətum ki.» 33 Kən naaŋ jaay taad taargen se, naaŋ je taadŋ ɔɔ te doobm gay jaay naaŋ utu 'kooyo. 34 Jee denge se deekiŋ ɔɔ: «Naaje k'booy maakŋ *Ko Taar kən Raa eɔɔ Musa ki se ɔɔ: *al-Masi se ɓaadoga num naaŋ se 'tiŋ gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔɔ: *Goon Debm j'aŋ tupm tɔɔl ro kaag ki ɔɔ j'aŋ kuun ɔɔ raan se? Goon Debm ese kən gay daala?» 35 Isa tərɪden ɔɔ: «Gətn wəɔr kən lee wəɔrsen gəto se, kaadiŋ ɔɔpga gəɔɔ. Kaad kən naaŋ utu se, 'leeki maakŋ gət kən wəɔr se, taa bin se gətn ɔɔɔ se asen naar kəkŋ do jise ki eyo. Taa debm lee maakŋ gət kən ɔɔɔ se ɛ, naaŋ jeel gətn naaŋ ɓaan se eyo. 36 Kaadŋ gətn wəɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gətn wəɔr se. Taa bin se naase aki teɔdn gaan gət kən wəɔɔ.»

Kən Isa jaay taad naŋ taariŋ se, naaŋ iin ɔɔnde ɔɔ ɓaa oom gətn dək te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

37 Ute nakŋ-kəɔɔgen Isa teɔ den naande ki se kic ɓo, Yaudge baate kaal maakde doŋ ki rək. 38 Taa naaŋ se ɓo taar kən debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno se aanga doobiŋ ki kən ɔɔ:

Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, naŋa took uunga

ɔɔ *Meljege Raa tap ɓo 'təɔgiŋ se, naaŋ taadga naŋ ki?†*

39 Yaudge jaay ɔŋ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici kən ɔɔ:

40 *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔɔ teɔden naade teɔga jee do-məŋgge taa kaamde kaakŋ kəkŋ gət eyo ɔɔ bide booy kəkŋ taar eyo*

ɔɔ *ute maakde kic naade kəŋ booy kuun jaay ade tərɪ ro maam ki,*

ey num kaad kən naane se, maam Raa m'aden kaaja.‡

41 Kən Ezayi jaay taad bin se, taa naaŋ aakga kaak *nookŋ Isa ɔɔ taargen naaŋ taad ɔɔ se, taad ute naaŋa.

42 Ute naaŋ se kic ɓo maakŋ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Naɓo taa *Parizige se, naade ɔŋ taadiŋ tal naan jeege tu eyo, taa naade ɓeer ɔɔ səŋm Parizige aden tuur naatn, maakŋ *ɓee kən Yaudge lee tusn maak ki se. 43 Taa naade je təɔm kən jikilimge lee təɔmde se ɓo, bεε cir kən Raa ɓo aden təɔmɔ.

Isa se naaŋ ɓo gətn wəɔr gen jee do naaŋ ki

44 Gaŋ gətn se Isa uun mindiŋ raan taad ɔɔ: «Debm jaay aal maakiŋ do maam ki se, naaŋ aal maakiŋ do maam ki sum eyo, num naaŋ se aal maakiŋ do Deb kən ɔɔlumo. 45 Ɔɔ debm kən aakumga maam se, aakga Debm kən ɔɔlumo se kici.

46 Maam se m'gətn wəɔr kən ɓaad ɔɔ do naaŋ ki se, taa debm jaay aalga maakiŋ do maam ki se, naaŋ 'kəŋ king maakŋ gət kən ɔɔɔ eyo. 47 Kən debm jaay booy taaruma ɔɔ ɔkiŋ maakiŋ ki ey se, maam ɓo m'aŋ kəjŋ bəɔɔ doŋ ki eyo. Taa maam m'ɓaad ɔɔ se, gen kəjŋ bəɔɔ do jeege tun do naaŋ ki eyo, num m'ɓaad ɔɔ se gen kaajŋ jeegen do naaŋ ki. 48 Debm jaay ɔɔɔ unduma ɔɔ baate tookŋ taarum se, bəɔɔ utu koocŋ doŋ ki. Taa ɓiin dunia an naŋ se, taargen maam m'taadiŋ se ɓo utu aŋ kəjŋ bəɔɔ doŋ ki. 49 Taargen maam taad se, m'tεεc te dom eyo. Kese Bu kən ɔɔlumo se ɓo ɔlum m'taad taargen se ɔɔ m'dooy jeege.

† 12:38 Aak Eza 53.1. § 12:40 Aak Eza 6.9-10.

⁵⁰ Maam m'jeele taar ken naan taadumo gen tēda se, kese 6o taar ken ed kaaja gen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadin aan gōo ken Bu taadumsino.»

13

Isa tug je jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan gōo ɔɔpga bii kalan sum 6o Yaudge 'tēdn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn ken naan 'kiin kōn do naana an 6aa gōtn Bubiñ ki se aasga. ɔɔ jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. ɔɔ naan jeden ute maakin paac. ² Ken aan kaadn kōs ki jaay naade baag kōs se, kaad ken se *Bubm sitange endga kend maakn Judas goon Simon Iskariot ki, gōtn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan gōo Isa se jeel Bu se edinga nakge paac kaam jina, taa naan iino gōtn *Raa ki ɔɔ tēdga num utu 'terl 6aa gōtn Raa ki se, ⁴ ken naade utu ɔs kōs se Isa iin ɔɔd aal kal magalina ɔɔ uun dōok maakin ute kal ken k'lee k'j'ōtn je jeege. ⁵ Ter naan ɔmb maane maakn baay ki ɔɔ baag tugn je jee metin ki ɔɔ ɔtdesin te kal ken naan uun dōokn maakin ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekin ɔɔ: «Meluma, naai 6o am tugn je maam ne?» ⁷ Isa terlin ɔɔ: «Nakn maam tēd se, 6orse naai 'kōn jeel metin eyo, num gan tēdga jaay sōm naai utu 'jeel kōkn metin bēe.» ⁸ Gōtn se Simon Pier deekin ɔɔ: «Naai 6o am tugn je maama! Gōt!» Isa terlin ɔɔ: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, dīm jaay ai tum te maam se gōt.» ⁹ Gōtn se Simon Pier terlin ɔɔ: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jimge ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekin ɔɔ: «Debm jaay roogga roog se, kōn roogn kuuy ey sum ken ɔɔpin se 'tugn jen sum taa debm roogga se roñ paac aacga walak ɔɔ naan tēdga aak bēe naan Raa ki. 6orse naase 'tēdkiga jee aak bēe naan Raa ki, na6o 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm ken jaay utu an kut se, Isa jeelina. Taa di naan deek ɔɔ: «Naan Raa ki se naase aakki bēe 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug je jeenge aas se, naan uun uus kal magalina, ɔɔ 6aadō ing gōt ken naade ing ɔs kōs se. Gōtn se naan tōnd metde ɔɔ: «Nakn maam m'tēdsen se, naase 'jeel ɔkki metin dey la?» ¹³ Ken naase jaay 'danumki ɔɔki: «Debm Dooyje» ɔɔ «Melje» se, taarse se met ki. Deere, maam 6o m'Debm Dooyse ɔɔ Melse. ¹⁴ Ken maam Melse ɔɔ m'Debm Dooyse jaay 6o m'tugsen jesege se, bēeki se, naase kic 'lee 'tugki je naapge bin kici. ¹⁵ Ken maam jaay m'tēdsen naan se, taa naase kic 6o aki kōn tēdn aan gōo gen maam m'tēdseno se kici. ¹⁶ 'Booyki bēe m'asen taada: debm tēdn naaba gōtn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan lee tēdin naaba eyo ɔɔ debm aan naaba deb ki se, naan magal cir debm ken lee ɔlin naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, 6orse naase 'jeel ɔkkiga metina ken naase jaay 'tēdinkiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam 6o m'bēer m'tōdde se, maam jeelde. Gan taar ken k'raanin do dōkin se, aanga doobin ki ken ɔɔ: *Debm ken lee ɔs mappa te maam se, 'terlumga naaga.**

¹⁹ «Kōr nakn se jaay ute kaan se, maam m'taadsesin 6orse. Bin se nakn se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken ting gen daayum.

²⁰ 'Booyki bēe m'asen taada: debm dōɔd ɔk debm kaan naabum jiga se, naan se dōɔd ɔkum maam mala, ɔɔ debm dōɔd ɔkum maam se dōɔd ɔk Debm ken ɔlumo.»

Isa taad ɔɔ Judas utu an kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, gōtn se maakin tuju. ɔɔ naan taaddesin tal ɔɔ: «'Booyki bēe m'asen taada: maakse ki se deb kalan utu am kutu.» ²² Gōtn

* 13:18 Aak KKR 41.9.

se jee metin ki baag terl kaakn naapa ðo soap maakde ki ðo: «Naan tap bo taad te nanja?» ²³ Deb kalan maakn jee metin ki se, naan se bo debm ken Isa jen se utu ing ceeñ ki†. ²⁴ Gōtn se Simon Pier tēdīn nakn ken naan an kaakn jeel ro ki ðo: «N'tōnd metin naan tap bo n'taad te nanja?» ²⁵ Gōtn se debm ken metn Isa ken ese se de j kaadn Isa ki tōnd metin ðo: «Meluma, kese tap bo nanja?» ²⁶ Isa terlin ðo: «Kese debm ken maam m'utu m'dupm mappa ðo m'kəl maakn baay ki jaay m'an kēd se.» Gōtn se Isa dup mappa əl maakn baay ki ðo ed Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ Ken Judas jaay ək mappan ji Isa ki se, gōtn ese sum bo *Bubm sitange baado end maakin ki. Gōtn se Isa deekin ðo: «Nakn naai 'je 'teda se 'naar tēdīn yəkəð.» ²⁸ Gan jee ing gōtn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap bo booy jeel te metin eyo. ²⁹ Aan gōo Judas bo debm bōobm gursde dey se, jee mētinge soap ðo kaadn naane Isa jen taadn ðo n'baa n'dugo nakn tēdn laa, ey le jen taadn ðo n'baa n'ed naka jee daayge tu. ³⁰ Gan gōtn se, Judas jaay ək mappan k'dup k'j'edīnsin sum se, naan naar teec naatn. Jo kaad ken se gōto tēdga nōōo.

Isa taadden ðo k'je naapa

³¹ Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek ðo: «Borse se *Goon Deba se *nookin ute 'keeme ðo ute ro Goon Deba se Raa kic nookin ute keeme. ³² Aan gōo Raa nookina utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ðopga baata Raa utu an nooko. ³³ Genumge‡ maam se m'kōn king den ute naase ey sum. Naase utu amki jea nabo aan gōo ken m'taadō Yaudge tu se, m'taadsen naase ki kici, gōtn maam m'an baa se, naase aki kōn baa eyo. ³⁴ Borse maam m'taadsen nakn naase utu aki tēd se ken kiji: 'jeki naapa. Aan gōo ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

³⁶ Gōtn se Simon Pier tōnd metin ðo: «Meluma, naai 'baa gay?» Isa terlin ðo: «Borse gōtn maam m'an baa se, naai am kōn daan eyo. Num kaadn naai am daan se, mōōtn kuuy jaayo.» ³⁷ Pier terlin ðo: «Meluma, gen di jaay naai ðo borse maam m'ai kōn daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa terlin ðo: «Naai se bo 'kooy taa maam ne? 'Booy bēe m'ai taada: kōr kōrōnjō 'kōoy ey sum bo, naai 'naajn dōol mōto ðo naai 'jeelum eyo.»

14

*Isa se naan doobm ken əl jeege gōtn *Raa ki*

¹ Ōnte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ðo aalki maakse do maam ki kici. ² Gōtn kingi utu dena raan maakn bee Bubum ki. Ken jaay gōto num, kaadn naane maam m'taadsenga. Maam baa baa se taa m'asen baa daapm gōto. ³ Ken jaay m'baa daapsenoga gōto num, maam m'ade terle m'utu m'asen tōso taa j'aki baa king tēle. ⁴ Naase 'jeelki doobm ken maam m'an baa se. ⁵ Gōtn se Tōma deekin ðo: «Melje, gōtn naai 'baan baa se naaje k'jeel eyo, ðo doobm se tap bo j'an jeel ðo di?» ⁶ Isa deekin ðo: «Maam bo doobo, m'taar met ki ðo debm ken ed kaaja jeege tu. Jo debm jaay baa gōtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo. ⁷ Ken naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase anki 'jeele. Borse, naase 'jeelinki ðo aakin kiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekin ðo: «Melje, 'taadjen tu Bua, nabo bēejega sum.» ⁹ Isa deekin ðo: «Do dōkin maam m'ting ute naase se bo ðo naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakunga maam se, naan se aakga Raa Bubu. Gen di jaay deekum ðo: 'Taadjen

† 13:23 Yaudge se ken naade əs kəs num tood rəs yer kerle do ji jeele ðo dofege se əlin kaam sak tabil.

‡ 13:33 Genumge se gōtn se Isa je taadn ðo jee metin ki se naan jēde aan gōo gaan maakinge mala.

tu Raa Bubu se?» ¹⁰ Naai 'took ey la ken maam m'ing ute Bua ð Bu ing te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'terεc ute dom eyo, gan Bu ken naaje k'kalan se 6o lee tēdn naabiṇa. ¹¹ 'Tookki taaruma ken maam m'ing ute Bua ð Bu ing ute maam se, ken 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakṇ-kəɔbgen maam m'lee m'tēd se. ¹² 'Booyki bεε m'asen taada: debm aal maakiṇ do maam ki se, 'kəṇ tēdn nakgen aan gəɔ maam m'lee m'tēd se, ð naan se utu 'tēdn nakgen cir gen maam se daala, taa maam 6aa 6aa gətn Bubum ki. ¹³ Nakgen paacṇ naase utu aki tənd mεta te ro maam se, maam m'utu m'an tēda bin 6o maam Goono se m'taadn *nookṇ Bubuma. ¹⁴ Nakṇ ken naase 'təndki mεta ute ro maam se, maam m'utu m'an kəṇ tēda.»

*Isa deek ð utu ade kəl *Nirl Raa jeenge tu
(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵ «Ken naase jaay 'jemki num, naase aki kəṇ tēdn nakṇ ken maam m'taadsen gen tēda se. ¹⁶ Maam m'utu m'tənd mεtn Bubuma, ð naan utu aseno kəl debm ken asen king noogṇ daayum. ¹⁷ Debm ken naan ade kəl se, kεse Nirl Raa mala ken taad taar mεt ki. Naan se jee do naan ki an kəṇ kəṇ eyo, taa naade se əṇ aakiṇ eyo ð jeeliṇ eyo. Gan naase se 'jeeliṇki taa naan utu te naase ð utu ing maakse ki. ¹⁸ Maam m'asen kəṇ kəṇ genaalge eyo, maam m'utu m'asen tεrl kəṇ. ¹⁹ Ɔəpṇga baata jee do naan ki se am kaak ey sum, gan naase se utu amki kaakum m'ing zεεε, ð naase kic num aki kəṇ kaaja. ²⁰ Bii ken se, naase aki 'jeele maam m'ing te Bubuma ð Bubum ing ute maam se, naaje k'kalan ð naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

²¹ «Taar ken maam m'taadsen gen tēda jaay debm tēdiṇ se kεse 6o debm jema, ð debm jem maam se, Bubum kic an jea ð maam kic m'utu m'an jea ð m'an taadn roma, taa naan am jeele.»

²² Judn ken Judas Iskariot ey se, deekiṇ ð: «Mεlje, naai ð ajen taadn roi naaje ki sum ð jee do naan ki jaay ai kaak ey se ajensiṇ taadn ð di?» ²³ Isa tεrliṇ ð: «Debm jem maam se 'tookṇ kuun taaruma ð Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'6aa gətiṇ ki, ð k'king tεε ute naan. ²⁴ Debm ken jem ey se, naan 'took taarum eyo. Taar ken naase ing 'booyki maam m'ing m'taadsen se m'terεc te dom eyo, gan naan se Bubum əlumo se 6o taada. ²⁵ Maam m'taadsen nakgen se kaad ken maam m'utu te naase. ²⁶ Bubu se utu ade kəl *Nirl Salal ute ro maama, taa naan asen noogo ð naan asen dooy nakge paac, ð utu asen tēdn naase aki saapm jeel mεtn taargen maam m'taadseno se.

²⁷ «Ɔṇte 'kuunki nirlse ð əṇte '6eerki. Maam m'6aa 6aa se m'asen kəṇ təɔsuma ken asen təɔṇṇ maakse, ð təɔsn se 6o ken utu maakṇ maam ki kici. Maam m'asesiṇ kεdse aan gəɔ gen jee do naan ki eyo. ²⁸ Naase 'booykiga taar ken maam m'taadsen m'əɔ m'6aa 6aa num m'utu m'ade tεrl m'asen kəṇ. Ken naase jaay 'jemki num maam 6aa 6aa gətn Bubum ki se, bεeki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama. ²⁹ Maam m'taadsen 6ərse kər nakgen se aan te ey 6ərt se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko. ³⁰ Naan ki se maam m'kəṇ taadn den te naase ey sum, taa gaar gen do naan se utu '6aadə. Na6o deere, naan se ək təɔṇṇ dom ki eyo. ³¹ Num gan taa jee do naan ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ð m'tēdn nakṇ ken naan taadumi. Iiṇki gətn ara; k'6aaki!»

15

Isa se naan *ko biṇ mala mala

¹ Isa taad jeege tun mεtiṇ ki daala ð: «Maam se aan gəɔ ko biṇ mala mala ð Bubum se, naan 6o mεl ko biṇ se. ² Tεlεtgen paacṇ dəɔk ute maama ð ken

ooj ey se, naan gaan tund naatn. Gan tɛlɛtn kɛn ooj se naan gaan daapina taa koojn dɛn cir kɛn se daala. ³ Taargen kɛn maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga bɛɛ naan *Raa ki. ⁴ Ing 'dɔɔkki ute maama aan gɔɔ kɛn maam m'utu m'ing m'dɔɔk te naase se. Aan gɔɔ tɛlɛtn ko biɲ k'gaan k'l'undga naatn num ɔɲ ooj ey se se bin ɓo kɛn naase jaay ing 'dɔɔkki ute maam ey se, naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ aak bɛɛ eyo kici. ⁵ Maam se m'ko biɲ ɔɔ naase se 'tɛlɛtumge. Debm ing 'dɔɔk te maama ɔɔ maam m'ing m'dɔɔk te naan se, debm se utu 'tɛdn nakgen jiga dɛn aak eyo. Anum kɛn naase jaay 'dɔɔkki te maam ey se aki kɔɲ tɛdn dɪm eyo. ⁶ Debm kɛn ing 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'an gaan kund naatn aan gɔɔ tɛlɛtn ko biɲ k'gaan j'undin se naan utu tuutu ɔɔ j'an tɔsn tɔɔɔ. ⁷ Kɛn naase jaay ing 'dɔɔkki te maama ɔɔ taarum jaay ing maakse ki se, 'tɔndki mɛtn nakɲ naase 'jeki ɔɔ naase anki kɔɲɔ. ⁸ 'Tɛdki nakgen bɛɛ dɛna, bin se naase aki 'tɛdn jee mɛtum ki ɔɔ nakgen se *'nookɲ Bubuma. ⁹ Maam m'jese aan gɔɔ kɛn Bubum Raa 'jem maam se kici. Ing 'dɔɔkki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jese. ¹⁰ Kɛn naase jaay 'tɛdki nakɲ maam m'taadsen gen tɛda se num, kɛse naase ing dɔɔkki ute maam maakɲ maak-jem ki, aan gɔɔ maam m'tɛd nakgen kɛn Bubum taadum gen tɛda se jaay m'ing *dɔɔk ute Bubum maakɲ maak-jen ki se.

¹¹ «Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki kɔɲ maak-raapuma, ɔɔ maak-raapse se 'tɛdn maak-raapm maraadin ki. ¹² 'Booyki! Nakɲ kɛn maam m'taadsen gen tɛda se: 'jeki naapa aan gɔɔ kɛn maam m'jese se. ¹³ Debm kɛn jaay ɛd koɲa taa mɛdɪnge se, naan se jede te maakin cir paac. ¹⁴ Nakɲ maam m'taadsen se jaay, naase 'tɛdɪnki se, naase se ɓo mɛdn maamge. ¹⁵ Maam se mɔɔtn m'asen kɔɲ dan ɓulumge ey sum, taa debm ɓulu se ɔɲ jeel nakɲ kɛn mɛlin lee tɛd se eyo. Num naase se maam m'danɓe mɛdumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacɲ kɛn maam booyo gɔtn Bubum ki. ¹⁶ Naase ɓo 'bɛɛr ɔɔdumki eyo, anum maam ɓo m'bɛɛr m'tɔɔdseno se taa m'asen kɔl naaba aki ɓaa tɛdn nakɲ aak bɛɛ ɔɔ nakgen ting gen daayum. Taa bin se nakɲ naase paac 'tɔndkiga mɛta ute ro maam se, Bubum asen 'kɔɲ kɛda. ¹⁷ Nakɲ maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛd se: 'jeki naapa.»

Jee do naan ki utu kɔɔdn kund jee mɛtn Isa ki

¹⁸ «Kɛn jee do naan ki jaay ɔɔd undse se, 'jeelki naade ɔɔd undumoga maam ɓo deete. ¹⁹ Kɛn naase jaay mɛtn jee do naan ki num, kaadn naane naade asen jea, taa naase aki 'tɛdn mɛtn naade. Gan naase 'tɛdkiga mɛtn naade eyo, ɔɔ maam se m'bɛɛr m'tɔɔdseno maakɲ naade ki se, naase 'tɛdkiga kalse ki, taa naan se ɓo naade ɔɔd undse naatn se. ²⁰ 'Saapki tu do taar kɛn maam m'taadseno m'ɔɔ: debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm kɛn naan tɛdn naaba gɔtin ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɓo, naade utu kuunu. ²¹ Naade utu asen tɛdn nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade ɛ jeel debm ɔlumo se eyo. ²² Kɛn maam m'ɓaado jaay m'taadden te taargen se ey num, naade 'tɛdn jee *kusinge eyo, num ɓɔrse maam m'ɓaado m'taaddenga jaay naade baate kuun se, naade 'kɔɲ doobm kɛn naade an kɔɔdn dode eyo. ²³ Debm ɔɔd undum maam se, ɔɔd und Bubum kici. ²⁴ Nakɲ kɔɔbgen maam m'tɛd daande ki kɛn ɓii kalan nam tɛdin te ey se, kɛn maam jaay m'tɛdin te ey num, naade kɔɲ 'tɛdn jee kusinge eyo. Num ɓɔrse nakɲ-kɔɔbgen maam m'tɛddesin se naade aakinga ute kaamdɛ. Ute naan se kic ɓo naade ɔɔd undum maam te Bubuma. ²⁵ Nakɲ naade tɛd se aanga doobin

ki aan gəɔ k'raanjin maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛfo Musa ki ken ɔɔ: *Jee se ɔɔf undum se, cɛɛ sum.**»

²⁶ Ter Isa deekden ɔɔ: «Debm utu ade ɓaa jaay asen noogse, ade kiin gətn Bubum ki, ɔɔ ken maam m'ɓaaga gətn Bubum ki num, m'asesinɔ kɔlɔ. Naan se ɓo Nirl naan Raa mala ken taad taar met ki ɔɔ ken iino gətin ki, ken naan ɓaadoga se naan mala utu am tɛdn saaduma. ²⁷ Naase kic ɓo utu amki tɛdn saadumge taa gətn maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

¹ «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se anki kəŋ eyo. ² J'utu j'asen tuur maakŋ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ ken kaadin utu kaan se, jeege utu asen tɔɔlɔ, maak-saapm naade ki num ɔɔ kaadn naane naade tɛd tɛd naabm Raa. ³ Naade utu 'tɛdn naan se, taa naade jeelum maam eyo ɔɔ jeel Bubum eyo. ⁴ Gan maam m'taadsen naan se, ken kaadin aanga kic num, naase aki saapm do taar ken maam taadseno se. Kaad ken maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'əŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gen *Nirl Raa*

⁵ ɓorse maam taadga taad m'ɔɔ m'ɓaa ɓaa gətn deb ken ɔlumo, naɓo maakse ki se, debm jaay 'tənd metum ɔɔ naai 'ɓaa gay kic ɓo gətɔ. ⁶ Num gan taa taar maam m'taadsen bin se, tujsenga maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar met ki; ken maam m'ɓaaga se asen tɛdn jiga naase ki; ken maam jaay m'ɓaa te ey num, Debm Noogo se ade kəŋ ɓaa eyo. Num gan ken maam m'ɓaaga num m'utu m'aŋo kɔlɔ. ⁸ Ken naan ɓaadoga num, naan utu 'taadn jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade ɔkɔ do *kusiŋ ki, do nak ken ute doobiŋa, ɔɔ ter do kəŋn ɓɔɔr ken Raa utu kəŋn do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ɔk do kusiŋ ki se le taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ Ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do nak ken ute doobiŋ se le, taa maam ɓaa ɓaa gətn Bubum ki ɔɔ mɔɔtn naase amki kəŋ kaak eyo. ¹¹ Ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do kəŋn ɓɔɔr ken Raa utu kəŋn do jeege tu se le, taa gaar do naan ki se ɓɔɔrɔ oocga don ki.

¹² «M'ɔk nakge dena ken m'asen taada, naɓo ken m'taadsesinga ɓorse kic ɓo, naase anki kəŋ booy kək eyo. ¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar met ki utu ade ɓaa se, naan utu asen tɔɔdɔ taa naase aki jeel taar met ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'tɛɛcŋ don ki ɓo 'taad eyo, gan naan se utu asen taadn taar ken naan utu ade booyo, ɔɔ utu asen taadn nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan ade booy gətum ki se utu asesin taadn naase ki. ¹⁵ Nakgen paacŋ Bubum ɔk se, nakgen se gen maam kici; taa naan se ɓo maam m'taadsen m'ɔɔ: nakgen jaay naan ade booy gətum ki se utu asesin taadn naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «Ɔɔpɓa baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga cəkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ Gətn ese maakŋ jeenge tu se jee metinge se taad te naapa ɔɔ: «Naan tap ɓo je deekŋ ɔɔ dɔo ken taad ɔɔ: ɔɔpɓa baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga cəkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, ter deek ɔɔ: maam ɓaa ɓaa gətn Bubum ki se? ¹⁸ Ɔɔ taarin ken ɔɔ ɔɔpɓa baata se, je deekŋ ɔɔ dɔo? Taar naan taad se naaje j'ənd te metin eyo.» ¹⁹ Isa se jeele ken naade je tənd metin se, naan deekden ɔɔ: «Naase je aki jeel ute naapa metn taar ken maam m'deeksen m'ɔɔ: Ɔɔpɓa baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga cəkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔɔ 69.4.

bεε m'asen taada: naase maakse utu tujū ə əki keeme, gaŋ jee do naaŋ ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujū deere, naβo tɛdga num, maak-tujse se 'dɛl maak-raapo. ²¹'Saapki tu do mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se: kɛn kaadn koojin jaay aanga se, naaŋ dabar bini jaay ooj goono. Kɛn naaŋ oojga num, dirign te dubarin se naatn ə naaŋ maakin raapo taa goon naaŋ ooj se. ²²Taa naaŋ se, naase kic ɓorse utuki maakŋ maak-tuj ki, ə tɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ə bin se maakse utu raapo ə maak-raapm naase se, nam aŋ kəŋ tuj eyo.

²³ «Bin ɓo, ɓii kɛn se, naase aki tɔnd mɛtn dɪm gɔtum ki ey sum. 'Booyki bεε m'asen taada: nakŋ naase 'tɔndki mɛta gɔtn Bubum ki te ro maam se, naaŋ utu asen kɛda. ²⁴Bini ɓorse kic ɓo, naase 'tɔndki te mɛtn dɪm te ro maam eyo; ɓorse 'tɔndki mɛta ə utu aki kəŋə, bin se ɓo maakse 'raap maradin ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagŋ taara. Gaŋ kaadin utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagŋ taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesin taadn tal tal. ²⁶Biin se naase aki tɔnd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kəŋ tɔnd mɛtn Bu ey sum; ²⁷taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ə naase 'jeelkiga maam se m'iino gɔtn Raa ki. ²⁸Maam m'ɓaado do naaŋ ki se m'iino gɔtn Bubum ki; ɓorse maam m'kiin do naaŋ ki se m'ɓaa gɔtn Bubum ki.» ²⁹Gɔtn se jee mɛtin ki deekin ə: «'Booyo, ɓorse naai 'taadjen tal tal aaljen naagŋ taar ey sum. ³⁰ɓorse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ə 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naaŋ se ɓo naaje k'jeele naai se iino gɔtn Raa ki.» ³¹Isa tɛrlɛn ə: «ɓorse naase 'jeelkiga sum la? ³²'Booyki! Kaadin utu 'kaana, ə ɓorse kaadin se aanga, naase utu aki 'kaan wɔɔkə ə naŋa kic ɓo 'kuun doobin doobina ə utu amki kəŋ kalum ki, naβo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³Taargen maam m'taadsesin se, taa ute maam se naase aki 'kəŋ tɔɔsɛ. Deere, naase utu aki 'kəŋ dubar do naaŋ ki, naβo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

*Isa tɔnd mɛtn *Raa taa jee mɛtin ki*

(*ɛb 7.24-28, 4.14-16*)

¹ Kɛn Isa jaay taad naŋ taarin se, naaŋ uun kaamin raan deek ə: «Bua, bεε, kaadin se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ²Naai ɛdɪŋga jikilinge paac kaam jin, taa naaŋ kɛdn *kaajŋ gɛn daayum jeege tun naai ɛdɪnsinga se. ³Kaajŋ gɛn daayum kɛn ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala kɛn kalaŋ lak ə am jeel maam Isa *al-Masi kɛn naai ɔlumo. ⁴Do naaŋ ki se maam nookiga ə naabi naai ɛdum se, maam m'tɛd naŋinga. ⁵ɓorse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ kɛn naai 'nookumo kaad kɛn naai aal te dunia ey ɓɔrt se.

⁶ «Maam m'taaddenga naade jeeliga naai jeegen kɛn naai 'bεε tɔɔdo do naaŋ ki jaay ɛdumden se. Naade se jee naaige, ə naai ɛdumdenga kaam jima, ə naade booy uunga taar naai. ⁷ɓorse naade jeele, nakŋ naai ɛdumo paac se iino gɔtn naai ki. ⁸Taar kɛn naai 'taadumo se, maam m'taaddesinga kici. ɔ naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iino gɔtn naai ki ə naade tookga naai ɓo ɔlumo.

⁹ «Maam m'tɔnd mɛti se taa naade sum, ey num gɛn jee do naaŋ kɛn ɓaa se paac eyo. Anum m'tɔnd mɛti se gɛn jee naai ɛdumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰Nakŋ maam m'ɔk paac se gɛn naai ə nakŋ naai ɔk paac se lɛ, gɛn maama; ə ute doobm naade se ɓo, jeege 'kaakŋ nookuma. ¹¹Naan ki

se maam m'kəŋ kiŋg do naaŋ ki ey sum. Gaŋ naade se utu kiŋg do naaŋ ki əə maam lɛ m'tɛrl tɛrl gətn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, bəəbdɛ ute təəgi kɛn naai ɛdum se. 'Bəəbdɛ taa naade 'tɛdn kalaŋ aan gəə maam ute naai naaje k'kalaŋ se. ¹² Kaad kɛn maam m'ingə te naade se, maam lɛ m'bəəbdɛno ute təəgi kɛn naai ɛdumo se. Maam se m'bəəbdɛnoga maakdɛ ki se nam kalaŋ tap ɓo ut eyo, əə deb kalaŋ kɛn ut se lɛ, taa taar k'raaŋə do dəkɪŋ se 'kaan te doobina. ¹³ Bərsɛ maam m'tɛrl tɛrl gətn naai ki əə kɛn bərsɛ m'utu do naaŋ ki jaay m'taaddɛn taargen se, taa naade kəŋ maak-raapuma əə maak-raapm naade se, 'tɛdn maak-raapm maraadiŋ ki. ¹⁴ Maam m'taaddɛnga taar naai, gaŋ jee do naaŋ ki se əə unddɛnga taa naade se mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se eyo, aan gəə maam kic mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se ey se. ¹⁵ Maam m'tənd mɛti se taa adɛn təsn naatn do naaŋ ki eyo, num taa adɛn bəəbm ro Deb kɛn ing ɓo gɛn tɛdn *kusiŋ sum se. ¹⁶ Naade se mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se eyo, aan gəə maam kic mɛtn jee do naaŋ kɛn ɓaa se ey se. ¹⁷ Ute taar naai mɛt ki se, naai 'tɛddɛn naade 'tɛdn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar mɛt ki. ¹⁸ Aan gəə kɛn naai əlumo do naaŋ ki se, maam kic m'əldɛn do naaŋ ki. ¹⁹ Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rode paac ute taar mɛt ki.

²⁰ «Kɛn m'tənd mɛti se taa naade sum eyo, num m'tənd mɛti, taa jeegen utu 'tookŋ taardɛ əə utu 'kaal maakdɛ dom ki se kici. ²¹ Ŋndɛ naade paac 'tɛdn kalaŋ. Bua, 'tɛddɛn naade 'tɛdn kalaŋ ute naaje kici, aan gəə naai ing *dəək ute maama əə maam m'ing dəək te naai se. 'Tɛddɛ naade 'tɛdn kalaŋ kici, jaay jee do naaŋ ki se 'jeel naai ɓo əlumo. ²² Maam m'taaddɛnoga nookŋ naai ɛdumo se, ute naaŋ se naade tɛdn kalaŋ aan gəə maam m'utu naai k'kalaŋ se. ²³ Maam m'ing m'dəək te naade, aan gəə naai ing dəək te maam se. Bin se naade 'kəŋ dəəkŋ tɛdn kalaŋ, jaay jee do naaŋ ki se 'jeele naai ɓo əlumo əə naai 'jedɛ aan gəə naai 'jem maam se. ²⁴ Bua, jee se naai ɓo ɛdumdɛno əə m'je gətn maam m'ing se, naade 'kiŋg ute maam kici. Taa naade kaakŋ nookuma, nookŋ kɛn naai ɛdumo. Taa naai 'jemoga kaad kɛn naai aalo te do naaŋ ey ɓortə. ²⁵ Bua, naai se debm daan ki, naɓo jee do naaŋ ki se jeeli te eyo, gaŋ maam se m'jeeli, əə jee se kic jeelga kɛn naai ɓo əlumo. ²⁶ Maam m'taaddɛn naade jeelga roi, əə maam m'utu m'adɛn tɛdn naade ai jeel kəkə, taa maak-jei kɛn naai ək dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'kiŋg dəəkŋ te naade.»

18

Isa jeege ɓaado əkiŋa

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Kɛn Isa jaay taad naŋ taariŋ se, naaŋ iin te jee mɛtiŋ ki gaŋ kaam maane k'daŋŋ Sedrən deɛl ɓaa jɛŋ kɛn kaam naane. Gətn se ək jinɛnɛ əə naaŋ ute jee mɛtiŋ ki se ɓaa ɛnd maak ki. ² Gaŋ Judas je kutn Isa se, jeel gətn ese kici taa Isa ute jee mɛtiŋ ki se, lee ɓaado tus tus gətn ese. ³ Naaŋ deelo naan dəəl asgar *Rəməge tu, ute asgargen kɛn lee bəəb *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɓo əldɛno. Naade ɓaado jinɛnɛ ki se, ute jɛl poodge te ləəmpdege əə ute nakŋ tɛdn bəərdɛge. ⁴ Num gaŋ Isa jeel paac nakŋ utu kaan don ki se, naaŋ iiko cɛɛdɛ ki deekdɛn əə: «Naase 'jeki naŋa?» ⁵ Naade tɛrlin əə: «Naaje k'je Isan kəɗ Nazaret.» Gətn se Isa tɛrlɛn əə: «Kɛse ɓo maama.» Gaŋ Judas debm kɛn je kutin se utu maakŋ jeege tun se kici. ⁶ Kɛn jee se jaay booy Isa deekdɛn əə: «Kɛse maam se,» jee se tɛr te mɛtdɛ diwir əə naade paac si naaŋ ki. ⁷ Tɛr Isa tənd mɛtdɛ daala əə: «Naase tap ɓo, 'jeki naŋa?» Naade tɛrlin əə: «Naaje k'je Isan kəɗ Nazaret.» ⁸ Isa tɛrlɛn əə: «Maam m'taadsɛnoga taada m'əə kɛse ɓo maama. Kɛn naase jaay, 'jemki maam sum num, əŋki jee mɛtum

ki se 'baao.» ⁹ Taar ken Isa taado se aanga doobin ki ken oo: *Maakɲ jeege tun ken naai edumdeno kaam jim paac se, nam kalaɲ maam m'utin te eyo.**

¹⁰ Gɔtn se, Simon Pier ood gɔrd-jerlin se, oo og gaan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki. Naan gaan te bin do ji daama oo gaabm se k'danin Malkus. ¹¹ Gan Isa taad Pier ki oo: «Gɔrd-jerli se olin saapin ki gɔtin ki! *Kooɓm dubar ken Bubum edumo se, maam m'an kaayin ey la?»

J'ok k'baan te Isa naan Annan ki
(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gɔtn se dool asgar *Romɛge, ute bubde oo te asgargen ken lee boob *Bee Raa ken Yaudge oldeno se, iij-ok Isa oo dookina. ¹³ Naade ok baansino deet se gɔtn Annan ki. Oo Annan se bo moom Kayipm gaaba. Oo baar ken ese Kayipm bo *magal debm tedn serke Raa ki. ¹⁴ Kayipm ese bo ken taado magal Yaudge tu oo: ken asen tedn jiga naase ki se, deb kalaɲ bo 'kooyo oo 'kon jee dena.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy se, naade oko metn Isa. Num debm metn Isa ken kuuy se, *magal debm tedn serke Raa ki se jeelina, gɔtn se naan end te Isa kalaɲ baa daan boor bee magal debm tedn serke Raa ki se. ¹⁶ Gan Pier se oop ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa ken kuuy, ken magal debm tedn serke Raa ki jeelin se teeco. Oo baado taad mend ken ing boob taa doobo se, oo j'oo Pier se endo. ¹⁷ Oo mend ken ing boob taa doobo se, naan deek Pier ki oo: «Naai kic bo maakɲ jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terlin oo: «Maam se metn naade eyo!» ¹⁸ Bii ken se kuulu onoo, taa naan se bo jee tedn naabge ute asgargen ken lee boob *Bee Raa se, gɔtn se naade tuuy poodo oo daar riib riibi. Gɔtn se Pier kic daar riib te naade.

*Magal debm tedn serke Raa ki se tond metn Isa

¹⁹ Gan magal debm tedn serke Raa ki se baag tond metn Isa se taa jee metin ki oo do taar ken naan lee dooyde. ²⁰ Isa terlin oo: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal oo daayum maam m'lee dooyo jeege maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo m'dooyo jeege daan boor *Bee Raa ki, gɔtn ken Yaudge paac le tusn se taar dim kalaɲ tap bo maam m'oyin te eyo. ²¹ Naai tap bo 'tond metum bin se taa dio? Naai 'tond metn jeegen ting booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. Oo metn taar ken maam taaddeno se le, naade jeelin paac.» ²² Do taar ken se sum bo maakɲ asgarge tun ken lee boob Bee Raa se deb kalaɲ ken ceen ki se, ondin metn bin ki oo deekin oo: «Magal debm tedn serke Raa ki bo k'taadin taar ken bin ne?» ²³ Gan Isa terlin oo: «'Taadam tu taar di ken maam m'taad m'tujin se! Oo ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen di jaay naai ondum se?» ²⁴ Isa jaay Annan olin gɔtn Kayipm ken magal debm tedn serke Raa ki se, Isa k'dookinga dooko.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad ken Simon Pier daar riib riib poodo gɔtn ese se, naade deekin oo: «Maakɲ jeege tun metn gaab ken se, naai kic bo maakde ki la!» Gɔtn se Pier naaj oo: «Maam se metn naade eyo.» ²⁶ Gan maakɲ jee tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki se, deb kalaɲ se taasn gaabm ken Pier og gaano te bin se, naan deek Pier ki oo: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakɲ jinen ki daamo?» ²⁷ Gan ter gɔtn se Pier naaj daala oo kaad ken se sum bo gan koronjo naar ood oyo.

Isa j'ok k'baansin naan Pilat ki
(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

* 18:9 Aak Jn 6.39 oo 17.12.

²⁸ Tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, naade ɔko Isa gɔtn Kayip ki ɔɔ baansin ɓee magal *Rɔmege tu ron Pilat. Gaŋ naade baate kɛnd maak ki taa naade daapga daap rode gen kɔsn *laa Paak, taa naade je tɛdn kusina rode ki eyo. ²⁹ Gɔtn se Pilat teec ɔnde naatn ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se naase ɔkiŋki mindiŋ gen di?» ³⁰ Naade terliŋ ɔɔ: «Gaabm se kɛn tuj te dim ey sum ɓo naaje j'ansino kɔkɔŋ ɓaa gɔti ki la?» ³¹ Gɔtn se Pilat terlden ɔɔ: «Naase mala ɔk baansin ki, ɔɔ taar se, ɓaa aakiŋki ute doobm naase.» Gaŋ Yaudge terliŋ ɔɔ: «Naaje j'undjen te kulu gen tɔɔl deba eyo.» ³² Bin ɓo taar kɛn Isa taado ɔɔ te doobm gay kɛn naan utu an kooy se, aanga doobiŋ ki.

³³ Gɔtn se Pilat terl end maak ki daala, ɔl k'daŋo Isa, ɔɔ naan tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai ɓo Gaar Yaudge la?» ³⁴ Num Isa terliŋ ɔɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala ɓo saap ɔŋiŋ lɔɓu, jeegen kuuy ɓo taadi taa maam le?» ³⁵ Pilat terliŋ ɔɔ: «Naai aakum maam se, m'kɔd Yaud la? Kɛse jeeige mala naaden *jee magal tɛdn serke Raa ki se ɓo ɔk baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap ɓo tujga dio?» ³⁶ Gɔtn se Isa terliŋ ɔɔ: «Gaar maam se gen do naaŋa ara eyo. Kɛn gaar maam jaay gen do naaŋa ara num, asgarumge am kɔŋ kɔnum Yaudge am kɔk eyo. Num ɓorse gaar maam se, gen do naaŋa ara eyo.» ³⁷ Gɔtn se Pilat deekiŋ ɔɔ: «Kɛn bin se, naai gaarge daamo?» Isa terliŋ ɔɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ kɛn naai 'taadiŋ se, maam se m'gaarge. Taa naan se ɓo maam j'oojuma ɔɔ maam m'baado do naan ki se taa m'tɛdn saada do taar kɛn met ki. ɔɔ debm jaay inŋ ute taar met ki se, booy kuun taaruma.» ³⁸ Pilat terl Isa ki ɔɔ: «Taar met ki se, taar gayo?»

Num kɛn Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec ɓaa ɔŋ Yaudge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋ te taar dim kusin gɔtiŋ ki eyo. ³⁹ Aan gɔɔ aanga laa Paakŋ gen Yaudge tak ɓo, maam m'lee m'tɔɔd tɔlsen tɔl maakŋ jee dangayge tu deba kalan se, ɓorse naase 'jeki m'asen kɔɔdn kɔl Gaar Yaudge se la?» ⁴⁰ Ter gɔtn se naade baag tɔɔyɔ ɔɔ: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gaŋ Barabas se, naan debm tujŋ nakŋ jeege.

19

Isa jeege je an ɓaa kutu

¹ Gɔtn se, Pilat ɔl ɔɔ j'ɔk k'baano te Isa ɔɔ k'tɔndiŋ ute mɛɛje. ² ɔɔ asgarge se, uj daapo jekɛ gen kɔrɔndɔ baado ɔndiŋ don ki, ter naade uun uusiŋ kal gaaringe aac bon. ³ Naade iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» Gɔtn se, naade baagiŋ tɔnd metn biŋ ki. ⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala ɔɔ deek Yaudge tu ɔɔ: «'Booyki, gaabm se maam m'aŋo kɔɔdn teecŋ naatn. Taa naase aki jeele maam se m'ɔŋ te taar dim kɛn naase ɔkiŋki mindiŋ ro ki eyo.» ⁵ Gɔtn se Isa teeco naatn ute jekŋ kɔrɔndɔ don ki ɔɔ te kal gaaringen aac se ron ki. Anum Pilat deekden ɔɔ: «Kɛse ɓo gaabm se!» ⁶ Num kɛn *magal jee tɛdn serke Raa ki te jeedege jaay aakiŋ se, naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ ɔɔ: «Naan se tupu tɔɔliŋ ro kaag ki! Tupu tɔɔliŋ ro kaag ki!» Gaŋ Pilat taadden ɔɔ: «Naase mala ɔk ɓaa tupu 'tɔɔliŋki ro kaag ki; ey num maam se m'ɔŋ te taar dim kɛn naase ɔkiŋki mindiŋ ro ki eyo.» ⁷ Yaudge terliŋ ɔɔ: «Naaje se j'ɔk *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔɔ maakŋ Ko Taar naajege se taad ɔɔ debm bin se j'an tɔɔlɔ. Taa naan tɛd ron Goon *Raa.» ⁸ Kɛn Pilat jaay booy taarde se, ɓeere ɔkiŋ cir daala. ⁹ Pilat terl ɓaa ɔŋ Isa maak ki tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo iino gay?» Num gaŋ Isa baate terliŋ taara. ¹⁰ Gɔtn se Pilat deekiŋ ɔɔ: «Maam ara ɓo naai 'baate terlum taara ne? Naai 'jeel ey la kɛn maam m'ɔk tɔɔgɔ ɔɔ kɛn m'je num, m'ai kɔɔdn kɔlɔ ɔɔ kɛn gɔtɔ le m'ɔk tɔɔgɔ kɛn m'ai tupm tɔɔl ro kaag ki se?» ¹¹ Gaŋ Isa terliŋ ɔɔ: «Naai se kɛn Raa jaay ɛdi eyo te tɔɔg ey se, naai ɔk tɔɔgɔ dom ki eyo. Taa naan se ɓo debm ɔk ɔlum ji naai ki se, tɛdga *kusiŋ ciri naai se daala.»

¹² Naan̄ ken se sum 60, Pilat je doobm an̄ koođn̄ kəl Isa. Num gan̄ Yaudge baag tōođn̄ tōoyō deek ɔɔ: «Ken̄ naai jaay ɔɔđ ɔlinga num, naai se mēdn̄ Sezar* eyo. Taa debm̄ jaay tēđ roŋ gaarge se, naan̄ se debm̄ taamooy Sezar.» ¹³ Ken̄ Pilat jaay booy taargen se naan̄ ɔl k'j'ok̄ k'j'ɔɔđo Isa naatn̄, naan̄ 6aado ɔndin̄ gət ken̄ j'iin̄ k'đaapinga daap te koa ken̄ naan̄ lee ɔjn̄ bōɔɔ jeege tu. Gōtn̄ se k'dan̄in̄ te taar Ebre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan̄ gōɔr te katar se, Pilat taad̄ Yaudge tu ɔɔ: «Aakki, kēse 60 gaarse!» Naan̄ ken̄ se, naade daap daap rode gen̄ tēdn̄ *laa Paak gen̄ Yaudge tēger.

¹⁵ Num gan̄ Yaudge tērl̄ baag tōođn̄ tōoyō ɔɔ: «Naan̄ se, nakin̄ yoa, naan̄ se nakin̄ yoa! 'Baa tupu tōolin̄ ro kaag ki gam naane!» Pilat tērl̄den̄ ɔɔ: «Gaarse 60, naase 'jeki m'an̄ tupm̄ tōol ro kaag ki la?» Magal jee tēdn̄ sērke Raage tu tērl̄in̄ ɔɔ: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ok̄ eyo!» ¹⁶ Gōtn̄ se sum 60, Pilat ɔk̄ ɔlden̄ Isa taa naade an̄ 6aa tupm̄ tōolin̄ ro kaag ki. Ɔo gōtn̄ se asgarge ɔk̄ 6aan̄ te Isa.

Isa k'tupin̄ ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Ken̄ Isa teec teec maakn̄ Jeruzalem̄ ki se, naade ɔnin̄ naan̄ mala uun̄ kaagn̄ j'ansin̄ tupm̄ ro ki se, daamin̄ ki. Ɔo naade 6aansin̄ gət ken̄ k'dan̄in̄ kaadn̄ do deba. Gōtn̄ se te taar *Ebre se, roŋ Golgota. ¹⁸ Ɔo gōtn̄ ese 60 naade tupin̄ ro kaag ki ɔɔ naade tup̄ jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan̄ j'uun̄ k'đaarin̄ cēsin̄ ken̄ kalan̄ ɔɔ deb kuuy se j'uun̄ k'đaarin̄ cēsin̄ ken̄ kuuy ɔɔ naade ɔl Isa daa daan̄ ki. ¹⁹ Tērl̄ Pilat raan̄ ro kaag ki ɔl k'6aa k'tupin̄ raan̄ kaam do kaag ken̄ k'tupm̄ Isa ro ki. Ɔo taar naan̄ raan̄ se taad̄ ɔɔ: «Isan̄ kōđ Nazaret se, naan̄ Gaar Yaudge». ²⁰ Gan̄ dēn̄ Yaudge se dooyga taar se, taa gōtn̄ k'tupm̄ Isa ro kaag ki se, naan̄ gōɔr te Jeruzalem̄. Ɔo taar naan̄ raan̄in̄ se lē raan̄in̄ te taar Ebre, taar Laatin̄ ɔɔ ute taar Grēk kici. ²¹ Num̄ *magal jee tēdn̄ sērke Raa ki gen̄ Yaudge se, deek Pilat ki ɔɔ: «Ɔnte raan̄ ɔɔ: naan̄ se Gaar Yaudge, num̄ raan̄ ɔɔ: naan̄ 60 taad̄ ɔɔ naan̄ Gaar Yaudge.» ²² Gan̄ Pilat tērl̄den̄ ɔɔ: «Taar maam̄ m'raan̄in̄ga se, m'raan̄in̄ga sum.»

²³ Ken̄ asgarge jaay tup̄ Isa ro kaag ki aas se, naade tōs kalinge ɔɔ nigin̄ gōtō kaam ɔɔ. Deba kic 60 uun̄ bēđin̄ bēđina. Ɔop̄ kalin̄ kalan̄ ken̄ naan̄ uusinga num̄ lee tuusin̄ kalgen̄ kuuy do ki se, ɔɔ kal se ɔnd̄ raan̄ bini bōoy aan̄ naan̄ ki se ɔk̄ gōtn̄ kur eyo. ²⁴ Gōtn̄ se asgarge taad̄ te naapa ɔɔ: «Kal se j'ɔnte 'nēepink̄i, num̄ gan̄ k'tēđin̄ salat̄ia, debm̄ ken̄ oocinga 60 'kuun̄ sum.» Anum̄ nakn̄ se aanga doobin̄ ki aan̄ gōɔ taar k'raan̄o do dōkin̄ ken̄ ɔɔ:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ɔɔ kalum̄ maak̄ ki se lē, naade tēđin̄ga salat̄ia.†

Ɔo kēse 60 naabm̄ ken̄ asgarge tēda.

²⁵ Cēē kaag ken̄ k'tupm̄ Isa se, ko Isa ute genaanā mēnda, ɔɔ Mari mēnd̄ Kleopas ute Mari ken̄ iino Magdala ki, naade utu daa gōtn̄ ese. ²⁶ Gōtn̄ se, Isa aak̄ koŋa daa daa cēē debm̄ mētin̄ ken̄ naan̄ jen̄ se, naan̄ deek koŋ̄ ki ɔɔ: «Kaaya aaka, kēse 60 gooni.» ²⁷ Tērl̄ naan̄ taad̄ deb̄ ken̄ mētin̄ ki se, ɔɔ: «Aaka, kēse 60 koi.» Bii ken̄ se sum 60 debm̄ mētn̄ Isa ki se ɔk̄ 6aansin̄ bēen̄ ki. ²⁸ Ken̄ nakgen̄ se jaay deel paac sum se, aan̄ gōɔ Isa jeel naabm̄ ken̄ naan̄ 6aano ro ki se nan̄ga, num̄ taa taar k'raan̄o do dōkin̄ 'kaan̄ doobin̄ ki se, naan̄ deek ɔɔ: «Maam̄ se, maane tōoluma.» ²⁹ Gōt ken̄ se ɔk̄ k'j'elēŋe dooc te tōtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ mooyo se. Naade uuno kaagn̄ nakn̄ k'dan̄in̄ isop† ɔɔ uuno nakn̄ uun̄ maane se butin̄ taar ki. Naade ɔlin̄ maakn̄ tōtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ mooy mooy se ɔɔ uun̄ ɔlin̄

* **19:12** Sezar se Gaar magal in̄g *Rōm̄ ki. † **19:24** Aak̄ KKR 22.18. ‡ **19:29** Isop se kaagn̄ iin̄ aan̄ gōɔ mōokō ɔɔ k'tēdn̄ nakn̄ oot̄ kooto. Aak̄ Zak 12.10.

taar Isa ki taa ḡ'suubu. ³⁰ Ken Isa jaay suub naam tōtn koojḡ biḡ ken mooy mooy se, naaḡ taad ḡ: «Naabum aasga.» Gōtn se naaḡ no doḡa ḡ ḡḡ koḡ teece.

Isa j'asinh cehken ki te bōrō

³¹ Aan gōḡ biin se Yaudge daap daap rode gen tēdn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *ḡii sebit ki eyo. Taa ḡii sebit ese se, ḡii laa magala. Gōtn se naade ḡaa tōnd mētn Pilat ḡ: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'ḡaa k'tōnd k'terēcēden jedēge taa ooyga num j'adeno tōḡdn bōy ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.» ³² ḡḡ gōtn se asgarge ḡaado tōnd terēc je gaabm ken deete ḡ ter tōnd terēc je gaabm ken kuuy se kici. Jee se ḡo ken k'tup k'tōlde te Isa kalaḡ se. ³³ Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade ḡḡḡ naaḡ ooyga. Taa naaḡ se ḡo naade baate tōnd terēcḡ jēḡge. ³⁴ Gaḡ maakḡ asgarge tun se, deb kalaḡ uuno bōrō ḡ ḡsiḡ cehken ki. Gōtn se mooso te maane naar teeco. ³⁵ Debm taad taar ara se, naaḡ mala aakinga te kaamina ḡ saadn naaḡ se, taar mēt ki. ḡḡ naaḡ jeele saadn naaḡ se ken mēt ki, taa bin se naase kic ḡo aki tookḡ do taar ken naaḡ taad se. ³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raaḡo do dōkiḡ se, 'kaan doobiḡ ki ken ḡ: *Naaḡ se j'aḡ kōḡ terēcḡ cehḡḡḡ gam eyo.* §

³⁷ ḡḡ terl gōt kuuy kic ḡo taar k'raaḡo do dōkiḡ se taadga ḡ: *Jee asino se, naade utu aḡ kaakḡ ute kaamde.**

Isa k'j'ōlinga maakḡ baad ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kōd Arimate se, naaḡ kic maakḡ jeege tun mētn Isa ki naḡo taa Yaudge se, naaḡ ḡeere ḡ tōy tōy roḡa. Naaḡ ḡo ḡaa tōnd mētn Pilat taa ḡaa kōḡdn ro Isa ro kaag ki. Gōtn se Pilat tookḡḡ, ḡḡ Yusup ḡaa ḡḡ ro Isa. ³⁹ ḡḡ Nikodem ken ḡii kalaḡ iḡgo gōtn Isa ki nōr se, naaḡ kic ḡaano te itir ken k'tēdn te maan kaagḡ k'daḡḡḡ mir ute alues† se aas ḡaa ḡaa doocḡ kōr sik-kaar-mii. ⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun bōyḡ ro Isa se ro kaag ki. ḡḡ uuno darkōyḡ ḡ tēdn nakḡ oot nijimi ute itir se ro ki ḡ naade teeliḡ tec aan gōḡ gen Yaudgen lee duubm yodege. ⁴¹ Gōtn k'tupm Isa ro kaag ki se, gōtn se ḡk jineḡ ḡ maakḡ jineḡ ken se, ḡk ḡaada ḡ ḡaadn se aan gōḡ iibi, taariḡ se naade gaasiḡ ute koa. Baadn se j'ol k'naam te nam maak ki eyo. ⁴² Aan gōḡ Yaudge daap daap rode gen tēdn *laa Paak se, gōtn ese kic le, ḡaada utu gōḡr te naade dey se, naade uun ol ro Isa maak ki.

20

Naade ḡaa ḡḡ te Isa maakḡ baad ki eyo

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)

¹ Bii dumas ki, tanōriḡ nōriḡ ken gōtō utu ilim sum ḡo, Mari ken iinḡ Magdala ki iinḡ ḡaa taa baad ki. Ken naaḡ aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn. ² Gōtn se naaḡ ḡk terl aḡḡ ḡaa ḡḡ Simon Pier ute debm mētn Isa ken kuuy ken Isa jēḡ se, naaḡ deekden ḡ: «Mēljege se, nam ḡḡḡḡḡḡ naatn maakḡ baad ki, ḡḡ gōtn k'ḡaa j'ōlin se naaje k'jeel gōtiḡ eyo.» ³ Ken Pier ute debm mētn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gōtn se naade teeco ḡ iinḡ ḡaa taa baad ki. ⁴ Ken naade jaay ḡaa ḡaa se, naade di paac aḡḡ kaḡḡ, naḡo debm mētn Isa ken kuuy se, aḡḡ deel Pier ḡḡ naaḡ ḡo ḡaa aan deet taa baad ki. ⁵ ḡḡ ken naaḡ jaay aan se no aak maakḡ ḡaada, naaḡ aak kalgen k'teelsiḡ se, utu tood gōtiḡ ki gaḡ naaḡ baate kēnd maak ki. ⁶ Anum ken Simon Pier ken aḡḡo mētiḡ ki jaay aan se, naaḡ end maakḡ baad ki. ḡḡ naaḡ kic aak kalgen k'teelsiḡ

§ 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 ḡ KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39 Mir te alues se kaagḡ k'tēdn dawa jeege tu ken j'ōḡḡḡḡḡḡ taa naaḡ *Israēlge tu.

se toof toof gōtɪn ki. ⁷ Ɔo naan aak kal k'teelin kaamin se ɓo, toof te kalgen k'teelin ron ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga cɛɛs ki. ⁸ Naan ken se jaay debm mɛtn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakɲ baad ki se. Naan aaka ɔo took aal maakin paac. ⁹ Ey num jee mɛtn Isa ki se, booy ɔk te ey ɓortɔ taar ken k'raanɲino do dɔkin ken deek ɔo: Isa se, bɛɛki num, ade dur daan yoge tu. ¹⁰ Gōtn se sum ɓo jee mɛtn Isa ken di se ɔk tɛrl ɓaa ɓeedege tu.

Isa teec naan Mari ken iino Magdala ki

¹¹ Gaɲ Mari daar eem taa ɓaad ki ɔo maakɲ keemin ki se naan no aak maakɲ ɓaada. ¹² Ɔo naan aak *kɔdn Raage dio ing king te kaldɛge raap raapo, gōtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalan ing kaam don ki ɔo deb kalan ing kaam gōtn jɛnge tu. ¹³ Naade deek Mari ki ɔo: «Mɛnd ara, naai eem gen dio?» Naan tɛrlɛn ɔo: «Mɛlum se nam ɔɔdinga naata ɔo gōtn k'ɓaa k'j'ɔl k'j'aalsin ro ki se ɛ, maam m'jeel eyo.» ¹⁴ Ken naan utu taad taad jaay tɛrl aak bin se, naan aak Isa daar daar gōtn ese. Naɓo naan aak jeelin eyo. ¹⁵ Gōtn se Isa tɔnd mɛtin ɔo: «Mɛnd ara, naai eem gen dio? Naai 'je nanja?» Num gaɲ Mari jaay aakin se, naan saap ɔo daan debm ɓɔɓm jinɛnɛ se ɛ daam. Gōtn se naan taadin ɔo: «Gaabm ara ken naai ɓo ɔɔdinga ɛ, taadum gōtin ken naai aalsin ro ki se ɔo maam m'an ɓaa kuunu.» ¹⁶ Gaɲ Isa danɲ ron ki ɔo: «Mari.» Ɔo Mari tɛrl aakin ɔo deekin te taar *ɛbre ɔo: *Raabuni*. Kɛse je deekɲ ɔo: Debm dooy jeege. ¹⁷ Gōtn se Isa deekin ɔo: «Ɔnte 'kɔkuma, taa maam m'ookɲ m'ɓaa te gōtn Bubum ki ey ɓortɔ. Num naai se, 'ɓaa ɔɲ genaamge se 'taadden ɔo, maam se m'ookɲ m'ɓaa ɓaa gōtn Bubum ki, ɔo Bubum se, Bubm naase kici, ɔo m'ɓaa ɓaa gōtn Raam ki ɔo m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Gaɲ naan ken se jaay ɓo, Mari ken iino Magdala ki se ɓaa ɔɲ jee mɛtn Isa ki se taadden ɔo: «Maam se m'aakiga Mɛljege utu kaamuma. Ɔo 'booyki kɛse ɓo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee mɛtinge sik-kaar-kalan (Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas ken se sum ɓo aan tɛgerin ki se, jee mɛtn Isa ki se, end maakɲ ɓee ki ɔo dɛkel taara dode ki, taa naade ɓeer ɓeer magal Yaudge tu. Gōtn se naade aak Isa mala ɓaado daar daande ki. Ɔo naan deekden ɔo: «Ɔn tɔɔsn Raa se 'tɛdn te naase!» ²⁰ Ken naan utu daar taadden taad se, gōtn se naan tuun taadden jinɛge ute gōtn cɛnkeɲa. Ken jee mɛtin ki jaay aak Mɛljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Tɛr Isa deekden daala ɔo: «Raa asen kɛdn tɔɔsɲa. Aan gɔo Bu ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlsen naase.» ²² Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iibden kuulu dode ki ɔo deekden ɔo: «Ɔkki *Nirl Salal. ²³ Jee ken tɛdga nakɲ *kusin jaay naase 'tɛddekiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔɔl kusiɲdege. Ɔo jeegeen naase ɔɲ 'tɛddeki te kaldɛ ey ɛ, Raa kic aden kɔɲ tɔɔl kusiɲdege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

²⁴ Gaɲ bii ken Isa jaay ɓaado ɔɲ jeengen mɛtin ki maakɲ ɓee ki se, Tɔma ken k'danɲ Didim* ken maakɲ jee mɛtin ken sik-kaar-di se, gōtɔ te naade. ²⁵ Jee mɛtn Isa ken kuuy se, ɓaa taad Tɔma ki ɔo: «Naaje se j'aakkiga Mɛljege utu kaamje!» Gaɲ Tɔma tɛrlɛn ɔo: «Ken maam jaay m'aak te dɔl ken k'tupin te ponto jin ki eyo, ɔo m'ɔl jim m'naam te gōtin eyo ɔo tɛrl cɛnkeɲ ki jaay m'ɔl jim naamin te ey se, maam kɔɲ tookɲ taarse se eyo.» ²⁶ Ken aan bii dumas ken kuuy se, jee mɛtn Isa ki ɓaado tus maakɲ ɓee ken se daala. Bii ken se Tɔma kic ɓo utu te naade. Ken Isa ɔɲde se kaam taarde k'dɛkelinga dɛkelɛ. Naan naar daar daande ki ɔo deekden ɔo: «Raa asen kɛdn tɔɔsɲa.» ²⁷ Tɛr Isa deek

* 20:24 Didim se je deekɲ ɔo rɔɲɔ.

Tōma ki ɔɔ: «Aak jimge, ɔɔ ɔl ji naam gōtiŋa. Ter ɔl ji naam cɛŋkɛma. Ōnte naajŋ taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tōma tərliŋ ɔɔ: «Naai se Meluma ɔɔ Raama!» ²⁹ Gaŋ Isa tərliŋ ɔɔ: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakumga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay ɓo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanjiŋ taa dio

³⁰ Isa se tɛdga nakŋ-kɔɔɓgen kuuy dɛna naan jeege tun mɛtiŋ ki. Naɓo kengen mɛtiŋge se j'ɔŋ k'raanɗen te maakŋ Kitap kɛn ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raanjiŋ maakŋ Kitap kɛn ese se, taa asen kɔl naase aki jeele Isa se, naan ɓo *al-Masi, Goon Raa. Ō kɛn naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kɔŋ kaaja ute ro naana.

21

Isa teec naan jeenge tun mɛtiŋ ki (Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa tɛrl ɓaado teec naan jeenge tun mɛtiŋ ki taa baar kɛn k'danjiŋ Tiberiad. 'Booyki tɛd ɔɔ di jaay naan teec naande ki se. ² Jee gōtn ese se naade Simon Piɛr ute Tōma rɔŋɔ se, Natanael kɔd Kana kɛn iinɔ taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee mɛtn Isa kɛn kuuy dio. Naade se iŋg kalan. ³ Num gaŋ Simon Piɛr deekden ɔɔ: «Maam se m'ɓaa ɓaa tɔkŋ kɛŋje.» Naade tərliŋ ɔɔ: «Bin num naaje kic k'ɓaa te naai.» Naade teec ɓaa ook maakŋ markab ki. Num kɛn naade jaay aan se, maakŋ nɔɔr kɛn te magaliŋ se, naade je kɛŋje bini ɔŋ te eyo. ⁴ Kɛn gōtɔ jaay iip tɔɔk se, naade aak Isa ɗaar ɗaar do jɛŋ baar ki. Naɓo jee mɛtiŋ ki se aakiŋa ɔɔ aak jeeliŋ eyo. ⁵ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Naase gaange, kɛŋje cɔkɔ kic naase ɔkki ey ɗaamo?» Naade tərliŋ ɔɔ: «J'ɔk eyo.» ⁶ Gōtn se naan deekden ɔɔ: «Uun undki gɛndse se kaam do ji daam aak markaba. Gōtn se ɓo naase aki kɔŋɔ.» Naade und gɛndde ɔɔ tɔsɔ maakŋ gɛndde ki se, kɛŋje dɛna num gen kiikiŋ kic ɓo naade ɔŋ iikiŋ eyo. ⁷ Gōtn se debm mɛtn Isa kɛn Isa jɛŋ se, deek Piɛr ki ɔɔ: «Kese Meljege!» Ō kɛn Simon Piɛr jaay booy j'ɔɔ kɛse Meljege se, naan ɔɔdga kɔɔd kaliŋ kic ɓo, uun uusiŋ gōtiŋ ki, dɔɔk maakiŋ jaay aal ooc maan taa aŋ ɓaa kɔŋɔ. ⁸ Kaad kɛn se, jee mɛtn Isa kɛn kuuy se, naade kic ɔɔpdenga gɔɔr kaam tal cili-kaar-di sum ɓo, kookŋ kaan jɛŋ ki. Kɛn naade jaay ɓaado ɓaa te markabde se, tiiko gɛndden kɛn ɗooc te kɛŋje se. ⁹ Kɛn naade jaay aan taa baar ki se, ɓɔɔy naan ki ɔɔ gōtn se naade aak naal poodo, ɔɔ do naal pood kɛn se k'nanŋ nanŋ kɛŋje ɔɔ naade aak mappa gōtn ese kici. ¹⁰ Num Isa deekden ɔɔ: «Kɛŋgen naase 'tɔkkiro se, 'ɓaankiro kandum.» ¹¹ Gōtn se Simon Piɛr ook maakŋ markab ki ɔɔ tiiko gɛnd ɗooc te kɛŋje se ɓaano do jɛŋ ki. Ō kɛŋj maakŋ gɛnd kɛn se, k'mɛt k'j'ɔŋiŋ kɛŋgen magal magal salal ɓo kaar-te-si-mii-kaar-mɔtɔ. Ō te dɛn kɛŋgen ese se kic ɓo, gɛndde nɛɛp te eyo. ¹² Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro aki kɔsɔ.» Gōtn se jee mɛtiŋ ki paac se, nam jaay 'tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai nanŋa» kic ɓo gōtɔ. Taa Meljege se, naade paac aak jeeliŋga. ¹³ Isa ɓaado ɔŋde ɔɔ uun mappa se nigdesiŋa, tɛr kɛŋje se kic naan uun nigdesiŋa. ¹⁴ Kɛn Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec ɗɔɔlga mɔtɔ naan jeege tun mɛtiŋ ki.

Isa taad te Piɛr

¹⁵ Kɛn naade jaay ɔs aas sum se, Isa deek Simon Piɛr ki ɔɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gōtn se Simon tərliŋ ɔɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele kɛn m'jei se.» Isa tərliŋ ɔɔ: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶ Tɛr naan deekiŋ gen k-dige ɔɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan tərliŋ ɔɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele kɛn maam m'jei se.» Isa deekiŋ ɔɔ: «'Tɛdn debm gaam baatumge.» ¹⁷ Tɛr Isa deekiŋ gen k-mɔtɔge tu daala ɔɔ: «Simon goon Jan,

naai 'jem la?» Gōtn se Pier maakin̄ tuj se ro ken ken Isa tōnd metin̄ dōolin̄ mōtō
 ɔɔ: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gōtn se Pier tērlin̄ ɔɔ: «Mɛluma, naai 'jeel nakge
 paac ɔɔ 'jeelum maam se, m'jei.» Tēr Isa deekin̄ ɔɔ: «'Gaamum baatumge.
¹⁸ 'Booy bɛɛ m'ai taada: ken naai utu goon kōdō se, naai mala ɔɔ tuus kali ɔɔ
 'dōok maaki ɔɔ gōtn naai maaki je ɔɔ ɔɔa sum. Num ken naai jaay ɔɔa dōo gōolga
 num, utu kuun ji raan nam kuuy ɔɔ utu ai dōok̄ maaki ɔɔ ai ɔɔa kōli gōt ken
 naai maaki je eyo.»

¹⁹ Ken Isa jaay taad bin se je taadn̄ ɔɔ Pier se ute dōobm gay j'utu j'an̄ tōlō
 ɔɔ yo naan̄ se utu *nook̄ *Raa. Do taar ken se, tēr Isa taadn̄ ɔɔ: «Naai se ɔk
 mɛtuma.»

²⁰ Gōtn se Pier tēr̄l aak metin̄ ki se, naan̄ aak debm metn̄ Isa ken Isa jen̄ se utu
 ɔɔa dōo mɛtde ki. Naan̄ se ɔɔ kaad̄ ken naade ɔɔso kōs jaay naan̄ dɛjo kaadn̄ Isa ki
 ɔɔ deekin̄o ɔɔ: «Mɛlje, ken utu ai kuti se nan̄a?» ²¹ Ken Pier jaay aakin̄ se, deek
 Isa ki ɔɔ: «Mɛlje, naan̄ se dī an̄ kaan dōn̄ ki kaca?» ²² Gan̄ Isa tērlin̄ ɔɔ: «Naan̄
 se, ken maam je m'an̄ kōnin̄ 'ting bini maam m'utu m'ade ɔɔa kic num, naai
 se ɔli dīo? Naai se, 'ɔaado 'daanuma.» ²³ Taar se jaay gɛnaage ɔɔa booyin̄ se,
 naade taad ɔɔ: «Debm metn̄ Isa ken ese se 'kooy ey sum.» Num gan̄ taar ken ɔɔ
 naan̄ 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naan̄ taad ɔɔ: «Ken
 maam je m'an̄ kōnin̄ ting bini maam m'utu m'ade ɔɔa kic num, naai se ɔli dī?»

²⁴ Debm ken taad nakgen se ɔɔ jaay raan̄in̄ paac se, naan̄ se ɔɔ debm metn̄ Isa
 ken ese. Naaje k'jeele saadn̄ naan̄ se, saadn̄ mɛt ki. ²⁵ Isa se tɛdga nakge kuuy
 kic ɔɔa dɛna. Nakgen se jaay k'raan̄in̄ paac kalan̄ kalan̄ ɔɔ k'dirig te kalan̄ ey
 se, maam m'jeele taargen k'raan̄o se do naan̄a te magalin̄ kic ɔɔ an̄ kōn̄ kōk
 eyo.

**Kitapm gen
Naabm
jee kaan naabm Isage**

**Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy
Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage**

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kесе kic 6o Luk 6o raanjo. Ken Isa ook 6aa gотn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu na6o j'оn j'aakin aan goo debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki oo ken lee tooдe. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wookh Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan goo ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala 6o baago wookh Labarin Jiga se maakh naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakh naan magal k'danin *Rom. Oo Rom se naan 6o naan magal gen jeegen Yaudge eyo oo naan se magal cir naangen 6aa se paac oo kaad ken se jee Rom se 6o ken ing do jeege tu paac. Luk se naan 6o debm taad oo ted oo di jaay 6o Nirl Salal ood doobo jeege tu gen booy kakh Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakh ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedn tedga goto. Maakh kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen mertn ken Pol leedo gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, oo metinge se k'toalde. Na6o dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken tooг cir nakge paac se tap 6o goto.

Isa taad jeege tun metin ki oo *Raa utu adeno kol *Nirl Salal

¹ Teopil, maakh kitapum ken deet deet se, maam m'raanjio metn taar nakgen paacn ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se, ² bini bii ken Raa uun 6aansin maakh raa ki. Ken naan ook 6aa te maakh raa ki ey 6ort se, naan beer tooдо jeege ken an tedn jee kaan naabinge, oo ute tooгh Nirl Salal se, naan taadden nakh ken naade 'teda. ³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-soo se, naan lee teec naan jeege tun metin ki oo taadden ute doobm nakge dena oo taad ronа oo naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakh Gaar Raa.

⁴ Bii kalan ken naan jaay ing os kos ute naade se, naan taadden oo j'onte teecn kon maakh geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakh ken Raa Bubu taaddeno oo utu adeno ked se. Kесе 6o nakh ken naan taaddeno oo: ⁵ «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, oopga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook 6aa maakh raa ki

⁶ Jee ken tus ing cee Isa ki se, tond metin oo: «Melje, 6orse 6o kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israelge tu gotin ki la?» ⁷ Isa terlden oo: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute tooгin se, naan kalin ki sum 6o jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸ Gan Raa utu asen kedn tooгh *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakh geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magalina, taa naan *Samari oo bini gotn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taarin se, Raa uun 6aansin maakh raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ond doде raan utu aakin kaak se, gapara naar 6aado oyiha

᠔᠔ ḡ᠗tn se naade ᠔᠗ aaki᠒ ey sum. ¹⁰ Kaad ken naade utu daar aaki᠒ kaak ken naan ook kook maak᠒ raa ki se, ḡ᠗tn se naade naar aak gaabge dio daar daar cεεde ki ute kaldεge raap lak lak, ¹¹ ᠔᠔ naade deekden ᠔᠔: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maak᠒ raa ki se? Isan, Raa uuni᠒ daanse ki jaay baansi᠒ maak᠒ raa ki se, utu ade tεrl aan ḡ᠔᠔ ken naase 'daar aaki᠒ki naan ook ba ba maak᠒ raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

¹² ḡ᠗tn se, jee mεtn Isa ki iin ᠔᠗ do *k᠔sn ᠔lib se ᠔᠔ naade ᠔k tεrl baado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute k᠔sn ᠔lib se, daani᠒ aas nak᠒ kil᠔mεtir kalan. ¹³ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade ba baεene. ḡ᠗tn se naade ook ba end maak᠒ bee ken do bee ki raan. ḡ᠗tn se ᠔᠔, ḡ᠗tn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute T᠔ma, Bartelemi ute Matiye, Jak᠒ goon Alpe, Simon ken je kuj᠒ naani᠒a ute Judn ken goon Jak. ¹⁴ Naade paac maakde kalan ᠔᠔ bii-raa naade tus ḡen keem Raa ute mεndge kandum, daande ki se Mari ko Isa ᠔᠔ ute ḡεnaa Isage kici.

K'beεr k'j'᠔᠔d Matias end ḡ᠔᠔ Judas ki

¹⁵ Maak᠒ biige tun ese se, bii kalan ḡεnaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege ba ba nak᠒ kaar-ute-si-dio. ḡ᠗tn se Pier iin daar daande ki ᠔᠔ taadden ᠔᠔: ¹⁶⁻¹⁷ «ḡεnaage, 'jeelki Judas se naan debm naajege, ey num naan kic ᠔k naaba daanjege tu kici. Na᠔᠔ mεtn taar Judas se, buḡjege *Daud kic ᠔᠔ taad᠔ga taad taari᠒a do d᠔ki᠒a. Naan ᠔᠔ debm deelo naan jeege tu ᠔᠔ baado ᠔l k'j'᠔k Isa se. Bin ᠔᠔, taar ken *Nirl Salal ᠔l Daud taadi᠒o jaay k'raani᠒ maak᠒ Kitap ki se, aanga doobi᠒ ki. ¹⁸ Judas ute gursn ken j'᠔ḡi᠒ ḡen kutn Isa se, naan ba dug᠒ maak᠒-ḡ᠗᠔. ᠔᠔ ḡ᠗tn se, naan ba ooc ud te mindi᠒a ᠔᠔ ḡ᠗tn se maaki᠒ ᠔᠔p pak ᠔᠔ tiiki᠒ge ru naan ki. ¹⁹ Nak᠒ aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyi᠒a. Taa naan se ᠔᠔ maak᠒-ḡ᠗tn ese se, naade dan᠒i᠒ ute taar naande ᠔᠔: *Akeldama*. Akeldama se je deek᠒ ᠔᠔: maak᠒-ḡ᠗tn ḡen mooso. ²⁰ Kεse ᠔᠔ taar ken buḡjege Daud raani᠒o ro Judas ki maak᠒ Kaa Keem Raa ki ken ᠔᠔:

᠔᠗ bee naan se 'toodn kuudu

᠔᠔ m᠔᠔tn nam 'ki᠒ḡ maak ki eyo,*

᠔᠔ tεr naan raan᠔ daala ᠔᠔:

Naabm naan se ᠔᠗ nam kuuy an kuunu.†

²¹ Bin num, maak᠒ jeege tun leed᠔ga ute naajege kaad ken k'leeki᠒o mεtn Meljege Isa ki, ²² jee ken baago lee ute naajege ḡ᠗tn ken Jan *batizno Isa bini aan bii ken Raa uun baansi᠒ maak᠒ raa ki se; ᠔᠔ jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aaki᠒ga ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beεr k'j'uunki deb kalan ken utu kend ḡ᠔᠔ Judas ki, taa 'tεdn saada ute naajege.»

²³ Ken naade jaay booy taar Pier se, naade t᠔᠔᠔᠔ jeege dio: deb kalan ron Yusupm ken k'dani᠒ Barsabas ᠔᠔ ken jeege lee dan᠒i᠒ te ro Justus kici ᠔᠔ deb kuuy se k'dani᠒ Matias. ²⁴ ḡ᠗tn se naade t᠔nd mεtn Raa ᠔᠔: «Melje, naai ᠔᠔ debm ken 'jeel nak᠒ maak᠒ jeege tu paac. Maak᠒ jeege tun di se, debm ken naai 'beεr ᠔᠔᠔᠒i᠒ se, 'taadjesi᠒a, ²⁵ taa naan 'kend ḡ᠔᠔ Judas ki ᠔᠔ 'tεdn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naan mala ᠔᠔ rεs ᠔᠗ naabi᠒a ᠔᠔ baaga ḡ᠗tn ken d᠔᠔᠔᠒i᠒ naan ki.» ²⁶ ḡ᠗tn se naade tεd salatia ᠔᠔ salatia se ooc do Matias ki. Naan ken se sum ᠔᠔, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalan se.

* 1:20 Aak KKR 69.26. † 1:20 Aak KKR 109.8.

2

*Nirl Salal bəəyo 6ii Laa Pantekət ki

¹ Kən bii gən tēdn laa k'danjin Pantekət* jaay aan se, bii kən se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac gətə kaam kalan. ² Gətn se naade naar booy naka maakn raa ki eemo uu uu aan gəə kuul kən əl makəŋə əə baado end maakn 6ee kən naade tusn maak ki se əə gətə se, tēd dir dir. ³ Tēr naade aak ne dimge se tec aan gəə rəəŋ poodge bəəyo baado wəək tis dodege tu. ⁴ Gətn se Nirl Salal baado end dooc maakde əə naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kəse Nirl Salal 6o əlde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii kən se, Yaudgen ək doobm taar Raade əəŋ se iino gətn 6aa se paac əə baado Jeruzalem ki. ⁶ Kən jee se jaay booy nakn tēd dir dir se, naade baado tus dēna gətn se. Əə kən naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanjege se, gətn se doobm rode tap 6o, naade jeel eyo. ⁷ Nakn se deel dode əə doobm taadin tap 6o naade jeel eyo əə naade taad ute naapa əə: «Jee taad taargen se lə, naade paac Galilege, ⁸ tēd əə dī jaay 6o nanja nanja kic 6o booy naade taadin ute taar naanjin naanjin se? ⁹ Ey num naajege se jee mətinge iino Paart ki, jee mətinge iino Mēd ki ute Elamit ki əə jee mətinge iino Mezapotami ki, jee mətinge iino taa naan Jude ki, jee mətinge iino taa naan Kapados ki, jee mətinge iino taa naan Pəŋ ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰ jee mətinge iino taa naan Prigi ki ute gən Pampili ki, jee mətinge iino taa naan Masar ute gən Libi kən cēe Sirenai ki əə jee mətinge iino *Rəm ki, ¹¹ paac naajen kən k'Yaudge əə jeegen kən tēdga tēd rode Yaudge, jee iino Kret ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal kən *Raa tēdin ute taar naanjege.» ¹² Nakn se deel dode əə naade jeel doobm taadin eyo. Naade taad ute naapa əə: «Kese tap 6o je deekn əə dīo?» ¹³ Gan jee mətinge se terec mētn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki əə deek əə: «Naade se lə, 6ere, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gətn ese

¹⁴ Kən Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se əə uun mindin raan taadden əə: «Naase Yaudge ute naase jee kən ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar kən maam m'asen taada əə nakgen deel paac se 'booy əkiŋki jiga jaayo. ¹⁵ Kən naase əki jee se jaay jee kaay koonge num kəse mət ki eyo, taa 6ərse se naaje j'utuki maakn kaadn mēs ki 6ərtə. ¹⁶ Num gan nakn aan se, kəse taar kən debm taad taar teeco taar Raa ki k'danjin Jəel kən taado do dəkiŋ se 6o 6ərse aanga doobin ki, kən taado əə: ¹⁷ Raa deek əə:

*Biigen kaam məətn se, maam m'utu m'ade kəl Nirlum
utu 'bəəyo do jeege tu paac.*

*Bin se gənsegen gaabge ute kengen mēndge se,
utu 'taadn taargen teeco taarum ki*

əə gənsegen gaan kədgə se

*utu 'kaakn nakgen kən maam m'teecn naande ki
jaay m'aden taadn mētina*

əə bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakn nidege tu.

¹⁸ *Deere, 6ii kən se, maam m'ade kəl Nirluma*

utu 'bəəyo do jee tēdn naabumge tun gaabge ute kengen mēndge

əə naade utu taad taargen teeco taarum ki.

* **2:1** Laa Pantekət se Yaudge tēdga *laa Paak ək bii si-mii jaay 6o naade tēdn laa se. Bii se 6o naade saap do bii kən Raa əddeno taa naan Masar ki, taa naan se 6o naade tēd maak-raapo. Maakn Kitapm kən Raa *dəəko kiji ute jeege se bii Laa Pantekət ki se 6o, Nirl Salal bəəyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

19 *Maam m'utu m'teɗn nakgen deel doa maakɲ raa ki
ɔɔ m'utu m'teɗn nakɲ-kɔɔbge do naan ki,
jeege 'kaakɲ mooso, poodo ɔɔ ute saa 'kiin tul tul.*

20 *Kor Meljege jaay ade baa se, bii ken se kaada 'teɗn ilim dib
ɔɔ laapa se 'teɗn aac deɲ aan gɔɔ mooso.*

**Bii Meljege se 'teɗn bii kalin ki ɔɔ 'teɗn bii bεε den aak eyo,
nabo bii se 'kɔl beere jeege tu.*

21 *Biin se jaay debm eemga Meljege num,
naan 'kɔɲ kaaja.†»*

22 Ter Pier taad ɔɔ: «Naase gaan *Israelge, 'booyki taar maam m'asen taada!
Ute Isan ken iino geger ken Nazaret ki ɔɔ ken Raa ɔliɲo gɔtse ki se, naase 'jeelki
Raase teɗga nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔɲ
Raa. 23 Gaabm se, Raa mala ɓo ɔnsesin jise ki. Taa do dɔkin tap ɓo, Raa se
jeele nakɲ naase utu anki teɗn don ki se. Taa naan se ɓo, naase ɔk ɔlin ki ji
jee *kusinge tu ɔɔ naade baa tup tɔɔlin ro kaag ki; 24 num gan Raa se duriɲoga
daan yoge tu ɔɔ ɔɔdinga dona naatn maakɲ yo ki taa yo se ɔk tɔɔgɔ don ki eyo.

25 *Taa naan se ɓo bugjege *Daud taado metn taar naana maakɲ Kitap ki ɔɔ:
Daayum maam m'aak Meljege Raa naanum ki.*

Taa naan utu cεem ki se, maam tap ɓo m'beere dim ki eyo.

26 *Ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'aar kaa ute maak-raapuma;
ken m'ooyga kic ɓo, maam se m'ɔnd dom do Raa ki.*

27 *Taa naai Meluma, naai se am kɔɲ kɔɲum maakɲ yoge tu eyo,
ɔɔ naai 'kɔɲ kɔɲ mεɗn doi se 'ruum maakɲ baad ki eyo.*

28 *Meluma, naai ɓo taadumga doobm kaaja
ɔɔ daayum naai utu cεem ki se, maam maakum-raap puk.‡»*

29 Ter Pier taad daala ɔɔ: «Genamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn
tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkina. Naan j'uun j'ɔlinga maakɲ baad ki ɔɔ
baadin se jaaki kic ɓo utu gɔtjege tu ara. 30 Num gan aan gɔɔ naan debm taad
taar teeco taar Raa ki se, naan jeele taa Raa se naamga naam taarina ɔɔ teɗga
num maakɲ metjilin ki se 'kɔɔɗn deb kalan se baado 'kɔsn gaara gɔɔn ki. 31 Taa
naan se ɓo, Daud se, naan jeele *al-Masi se baado ooyga kic ɓo utu duru daan
yoge tu. Taa naan se ɓo naan deek ɔɔ: «Raa se resin te maakɲ yoge tu eyo
ɔɔ ron le, naan ɔnin ruum te maakɲ baad ki eyo.» 32 Taa naan se ɓo maam
m'taadseni: Raa se naan duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje se paac j'aakinga
ɔɔ naan se utu te kaamina. 33 Raa uun baansinga ute tɔɔginga maakɲ raa ki. Ɔɔ
Raa Bubu se ɛdinga *Nirl Salal ken naan taad ɔɔ utu keɗn jeege tu se. Ɔɔ Nirl se
ɓo ken Isa ɔlin ɓorse ɓɔɔy wɔɔk doje ki aan gɔɔ ken naase aakin ki ute kaamse
ɔɔ 'booyin ki ute bise se. 34 Ey num bugjege Daud le ook baa te maakɲ raa ki
eyo, gan naan taad ɔɔ:

Meljege Raa deek Melum ki ɔɔ: Naai se baado inɲ do ji daamum ki,

35 *bii kalan maam m'ai teɗi jee taamooyige paac se,
naai utu king dode ki.§*

36 Ɔɲ gaan Israelge paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'tɔɔlin ki ro kaag ki se,
naan se ɓo Raa teɗin teɗga Meljege ɔɔ naan ɓo al-Masi se.»

Jeege dupu-mɔtɔ took aal maakde do Isa ki

37 *Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak ɔɔ naade
tɔnd metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se ɔɔ: «Genajege
naaje tap ɓo k'teɗn roje j'ɔɔ di?» 38 Gɔtn se Pier terlden ɔɔ: «'Terlki maakse
ɔɔ nana nana kic ɓo ɔɲ ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an tɔɔl*

† 2:21 Aak JI 3.1-5. ‡ 2:28 Aak KKR 16.8-11. § 2:35 Aak KKR 110.1.

*kusiŋiŋa bin jaay Raa asen bōoy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad ɔɔ utu aɔe kəl Nirl Salal dose ki, do gensege tu ɔɔ do jeege tun ing dōok te Raa ɔɔ do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.» ⁴⁰ Gōtn se tər Pier taaddenga taarge dēna taa aden tēdn naade 'tooko ɔɔ kaay kaamde. Naan deekden ɔɔ: «Jee duni ken borse se, bεε, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kōŋ kaaja.» ⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, bii ken se sum bo k'batizde. Naade se baa baa nakŋ jeege dupu-mōtō ɔɔ naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

King jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacŋ ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde ɔɔ naade ing aan gōɔ genaagen konde kalan ɔɔ bubde kalan. Naade lee ɔs kalan ɔɔ lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa tēd nakŋ-kōɔbge dēna ute nakgen ken taad tōogŋ Raa. Ute nakgen jaay naade tēdse ɔl jeege paac beer Raa ki. ⁴⁴ ɔɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ɔk taarde kalan ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naade ɔkse nig aakiŋ ute naapa. ⁴⁵ Naade dugŋ naatn ute maakŋ-gōtdege ɔɔ ute nakdege ɔɔ gursn se naade nig aakiŋ ute naapa ɔɔ nanja nanja kic bo j'edŋ nakŋ ken an kaasn kingiŋa. ⁴⁶ Daayum bii-raa naade tus daan bōor *Bee Raa ki ute maakŋ kalan. Naade lee ɔs kalan bee naapge tu ɔɔ gōtn kōsde ki se, naade lee tōs ute maak-raapo ɔɔ taar dīm tap bo, naade ɔk maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade tēd bin se, naade jede. ɔɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade tōom Raa, ɔɔ te naan se bii-raa Mēljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakŋ *kusiŋde ki ɔɔ daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ɛd'lapɪ debm k-runguy ki

¹ Bii kalan teger aan kaada mōtō ken k'lee k'jeem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook baa daan bōor *Bee Raa ki gen keem Raa. ² Gōtn se k'j'uun k'baano baa ute gaaba kalan gōtn k'j'oojiŋ tap bo naan k-runguyu. Gaabm se, bii-raa naade baado lee tōl tōndiŋ cεε taa doobm Bee Raa ken k'daniŋ taa *Doobm Aak Jiga* se ɔɔ bii-raa, naan lee baay baay gōtn jeege tun lee baado daan bōor Bee Raa ki se. ³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kēnd daan bōor Bee Raa ki se, naan baay dīm gōtde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taariŋ se, gōtn se naade ɔk daara ɔɔ ɔndiŋ kaama tak ɔɔ Pier deekiŋ ɔɔ: «'Tērl aakjen tu!» ⁵ Gōtn se gaabm se tērl aakde ɔɔ naan saap maakiŋ ki ɔɔ kaadn naane naade an kēdn dīm. ⁶ Gaŋ Pier deekiŋ ɔɔ: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakŋ maam m'ok se bo, m'aisiŋ kēda. M'ɔɔ ute ro Isa *al-Masi ken kōdn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gōtn se naan ɔkiŋ ute ji daamiŋa ɔɔ uun daariŋa ɔɔ gōtn ese sum bo kaam kiriciŋa ute kaam jeŋ se naar sεεj daapa. ⁸ Gōtn se naan iin kirit ɔɔ daara ɔɔ baag lea! Naan end ute naade daan bōor Bee Raa ki, lea, taala ɔɔ tōom Raa.

⁹ Jee ute dēnde paac se aakiŋa ken naan lea ɔɔ tōom Raa se. ¹⁰ Jee se paac aak jeeliŋa naan bo debm ken lee tiŋgo cεε taa doobm Bee Raa ken k'daniŋ taa *Doobm Aak Jiga* jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakŋ tēd ese se, nakŋ se deel dōde ɔɔ ɔkden taad eyo.

*Pier taadjee denge tun daan bōor *Bee Raa ki*

¹¹ Gōtn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki ɔɔ daabm se k'daniŋ *Daabm Salomon*. Gaabm se kōkŋ naan tōkde se ɔɔd ɔlden eyo. Gōtn se jeege dēna aan baado ɔŋde taa nakŋ deel paac se ɔkden taad eyo. ¹² Ken Pier jaay

aak jee denggen aan baado gɔtde ki se, naan deekden ɔɔ: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese ɔɔ lapi sum ɔɔ jaay naase ɔksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki ɔɔki gaabm ken iin lee se ute tɔɔgje lɔɔɔ, ɔɔki j'ɔk taar Raaje se ɔɔ ɔɔn ɔɔ naan ɔɔ lapi le? ¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka ɔɔ gen *Yakub se*, naan ɔɔ debm ken *nook Isan, debm tɛdn naabiɔa, ken naase ɔk ɔlinɔki kaam ji tɔɔgge tu ɔɔ ɔɔd undinɔki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je aɔo kɔɔdn kɔɔɔ. ¹⁴ Naan le, debm *salal ɔɔ debm daan ki naan Raa ki, gan naase 'baatinɔki ɔɔ 'jeki debm tɔɔl jeege se ɔɔ, j'asesin kɔɔdn kɔɔɔ. ¹⁵ Num Mɛl-kaaja tap ɔɔ, naase 'tɔɔlinɔki. Gan Raa se durinoga daan yoge tu ɔɔ naaje se j'aakinga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakinɔki naanse ki ese se, naase paac 'jeelinɔki. Naan jaay ɔɔ lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num ɔɔrse, genaamge, maam m'jeele nakɔ naase ute magalsege 'tɛdnɔkiro se, naase 'jeel ɔkkiro te metin eyo. ¹⁸ Gan taar ken Raa ɔlo jee taado taargen teeco taarin ki taado se ɔɔ, aanga doobin ki ken ɔɔ: *al-Masi baadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se naase 'terlki maakse ɔɔ 'baakiro gɔtn Raa ki, taa naan asen tɔɔl *kusiɔse. ²⁰ Bin jaay Mɛljege Raa asen kedn gɔtn tɔɔl maaka ɔɔ utu aseno kɔl Isa, naan ɔɔ al-Masi ken Raa beɛr ɔɔdsesinɔ. ²¹ Kor se, Isa king maakɔ raa ki bini 'kaan ɔii ken Raa 'tɔnd daapm nakge paac 'tɛdn kiji. Kese ɔɔ nakɔ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dɔkin se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad ɔɔ: *Maakɔ genaasege tu se, Mɛlse Raa utu aseno beɛr kɔɔdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama, ɔɔ taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuninɔki.*† ²³ ɔɔ debm jaay baate booy kuun taarin se, maakɔ jeenge tu se j'an kɔkɔ kutn naatn.‡

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacɔ iino do Samuel ki ute jeegen baado metn naan ki se, taadoga taa nakgen ken ɔɔrse aanga se kici. ²⁵ Genaamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dɔkinɔ ɔɔ dɔkɔ ken *Raa dɔkɔ ute bubsege se, dɔkɔ ute naase kici. Taa naan se ɔɔ, naan taad Abraam ki ɔɔ: *Ute metjil naai se, maam m'tɛdn beɛ metjil jeege tun do naan ki paac.*§ ²⁶ Deet deet se Raa ɔɔdo debm tɛdn naabin Isa se naase gaan Israelge tu. Naan ɔlinɔ se taa asen tɛdn beɛ ɔɔ bin se nanɔ nanɔ kic ɔɔ 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tɛdn se.»

4

*Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakɔ metn taarge*

¹ Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee denge tu ɔɔrt sum ɔɔ, *jee tɛdn serke Raage tun metinɔge, magal jeegen inɔbɔɔb *Bee Raa ɔɔ ute *Sadusegen metinɔge baado ɔɔɔde. ² Gɔtn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki pirin, taa naade dooy dooy jee denge ɔɔ taadden ɔɔ aan gɔɔ *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic ɔɔ, naan utu aden dur bin kici. ³ Gɔtn se naade tɔkde ɔɔ baa ɔmbde tood iip danɔay ki taa kaada se baaga. ⁴ Ute naan se kic ɔɔ, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dena took uun taar se ɔɔ gɔtn se jee aal maakde do Isa ki se ziif baa baa nakɔ gaabge dupu-mii.

⁵ Gan metbeenɔki se, magal Yaudge ɔɔ magal taa beedege ute jee jeel taadn tɔkɔ metn Ko Taar Raage se, naade tus maakɔ geger ken Jeruzalem ki. ⁶ Maakde ki se gaabm ken k'danin Annan se, naan ɔɔ *magal jee tɛdn serke Raage tu, Kayip ute Jan ɔɔ Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakɔ beɛ magal jee tɛdn serke Raage tu ɔɔ naade paac utu gɔtn ese kici. ⁷ Gɔtn se naade ɔɔdo Pier ute Jan se maakɔ danɔay ki ɔɔ baandeno naande ki ɔɔ tɔnd

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15. † 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29. § 3:25 Aak Jen 22.18 ɔɔ 26.4.

metde ɔ: «Gaabm se, naase ɛdɪŋki lapi se ute ro nanja ɔ tɔɔŋ se tap ɓo, naase ɔŋɪŋkiro gay?»⁸ Gɔtn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakiŋ se, taadden ɔ: «Naase magal Yaudge ute magal taa ɓee Yaudge se,⁹ jaaki naase 'ɓaanjekiro naanse ki se ɓen tɔnd metje taa gaabm ken k-runɔuy jaay ɔŋ lapi se. Ɔo naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay ɓo gaabm se ɔŋ lapi. ¹⁰ Naase jeege paac ɔ naasen paacŋ gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kɔdn Nazaret, ken naase 'tup tɔlɪŋki ro kaag ki jaay, Raa durɪŋoga daan yoge tu se, ute tɔɔŋ Isan se ɓo, gaabm ɗaar naanse ki se ɔŋ lapi. ¹¹ Taar se k'raanɔŋga raan maakiŋ Kitap ki ken ɔ:

Ko ken naase jee kiin ɓeege baatiŋki jaay ɔɗ undiŋki naatn se, naan se ɓo ken tedga ko ken gakiŋ ɓea.*

Ko ara se, taad te Isa. ¹² Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada, ken ɛd kaaja se, Isa kaliŋ ki sum. Ey num, do naan ute magaliŋ se, Raa ɔŋ ɔlo te nam gam kuuy ken 'kaajŋ jeege eyo.» ¹³ Naan ken se jee ken lee aak metn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad ɓeer ey paac paac se, taar se ɔkden taad eyo, ɓan naade saapm ɔŋɪŋ Pier ute Jan se jee bin sum, ɔŋ dooy te den eyo. Naɓo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴ Ken naade jaay aak gaabm ken ɔŋ lapi jaay ɗaar ɗaar cɛɛde ki se, taar dim ken naade aden terl tap ɓo ɔŋ eyo.

¹⁵ Gɔtn se naade taad ɔ: «Pier ute Jan se, k'j'ɔɗ k'teecdɛ naatn maakiŋ ɓee ken k'lee k'jaak metn taarge se.» Ɔɔpden naade Yaudgen jee kaakiŋ metn taarge se ɓo taad dɔɔk taarde ute naapa. ¹⁶ Gɔtn se naade taad ɔ: «Jee se tap ɓo j'adeki tedn ɔ di? Taa jee Jeruzalem ki paac se le, booyga nakiŋ-kɔɔbm naade ted se. Ɔo nakiŋ-kɔɔbm se le tood tal j'aki kɔŋ naaj do ki eyo. ¹⁷ Num naaje se k'je eyo ken taar se jaay 'wɔɔkiŋ jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade mɔɔtn ro Isa se j'ɔnte taadiŋ nam ki.» ¹⁸ Gɔtn se naade danjo Pier ute Jan ɔ aacden kaama ɔ: «Naan ki se mɔɔtn ro Isa se ɔnte 'taadiŋki nam ki ɔ ɔnte 'dooyki jeege ute metn taar se!» ¹⁹ Gan gɔtn se Pier ute Jan terlden ɔ: «ɓen naase ki num naan Raa ki se, ken gay ɓo doobiŋa? K'booy kuun taar naase lɔɓu k'booy kuun taar Raa le! ²⁰ Deer num, naaje se k'kɔŋ do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje ɔ k'booyo ute bije se.»

²¹ Gɔtn se Pier ute Jan se jee kaakiŋ metn taargen Yaudge se ter aacden kaama daala jaay ɓo tɔɗ tɔlde. Naade ɔŋ te doobm ken aden dabar eyo, taa naade ɓeer ɓeer jee denge tu ɔ do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²² Anum gaabm ken Pier ute Jan tedn nakiŋ-kɔɔɓo jaay naan ɔŋ lapi se, naan ɓaariŋ cir si-sɔɔ.

Jee Raage tɔnd metn Raa taa aden kɛdn kaay kaama

²³ Ken Pier ute Jan jaay k'tɔɗ k'tɔldeno se, naade ɓaado ɔŋ jeedege ɔ taadden taargen ken *magal jee tedn serke Raa ki ute magal taa ɓee Yaudge taaddeno se. ²⁴ Ken jeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tɔnd metn Raa ute maakiŋ kalan deek ɔ: «Raa Sidburku, naai ɓo debm aalo maakiŋ raa ute do naan ɔ ɓaarge ɔ ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵ Buli bubje *Daud se, naai ɓo debm ɛdiŋo *Nirl salal ɔ Nirl Salal ese ɓo ken ɔlin taado ɔ:

Jee do naan ki ute metjildege paac tap ɓo inɔ ɓo ɓen je taamooyo ɔ dɔɔk taarde kalan ɓen tedn nakiŋ ɔ aay ey se tap ɓo, taa di?

²⁶ *Gaaringen do naan ki daap rode ɓen tedn ɓɔɔɔ;*
ɔ magalgen do naan ki tusu

taa baatn Meljege Raa ute gaar ken naan ɓeer ɔndiŋo se.†

* 4:11 Aak KKR 118.22. † 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

²⁷ Deere, taar se taar met ki. Maakn geger ken Jeruzalem ki se, *Erod ute Pons Pilat, tus dook taarde kalan ute jee ken Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tedn naabi salal ken naai 'beer doofno. ²⁸ Bin se ute tooji se, naai uunoga doa do naade tedinga aan goo ken naai maaki jen ro ki. ²⁹ Melje, naai aaka kiibm kaacn ken naade iib aacje naajen k'bulige se, borse edjen gaab-toogoo taa k'taadn taari kic bo k'beer eyo. ³⁰ 'Taad tooji jeege tu, ute ro Isan debm tedn naabi salal se, ed lapia jee koonge tu do 'tedn nakn-koooge ute nakgen deel doa.» ³¹ Ken naade jaay eem Raa aas se, gotn naade tusn ro ki se naanja tea. Gotn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Do gotn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³² Jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dendee se, naade ing ute maakn kalan do taarde kic bo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn do nakn se gen maama se goto. Num gan nakn naade ak paac se ombin taa naapki. ³³ Ute toojn Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap bo beer eyo do: «Melje Isa se duroga daan yoge tu do naaje j'aakinga ute kaamje.» Gotn se jee Raage paac se Raa teddenga bee den aak eyo. ³⁴ Maakde ki se nam tap bo dim daayin eyo. Taa jee ak maakn-goto ute beege se dugina do baano ute gursina. ³⁵ Do gursn ese se naade baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Do nanja nanja kic bo, j'edin nakn ken an kaasn kingina.

³⁶ Maakde ki se, gaaba kalan ron Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danin ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekn do: goon ed kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebiga do naan j'oojin taa naan Sipir ki. ³⁷ Naan se dugn ute maakn gotina do gursin se, naan baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira ted taar-koooboo

¹ Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mendin ron Sapira, naade se ak goto. Do naade se dook taarde kalan baa dugn ute gotde se naata. ² Naan ute mendin se, gursn se naade gaan ute metina do gotn se gaabin baan ute gursn opp se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³ Gotn se Pier deekin do: «Ananias, gen di jaay naai on *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaango met kooom gursi goti ki se kese taar-kooobm ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴ Ken dugn te ey le goto se gen naai tap ey la? Do ken naai jaay duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken oli jaay taad taar-kooobo se gen di? Taar-kooobm ken naai tedn se, 'tedn jikilinge tu eyo, gan naai tedn *Raa ki.»

⁵ Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo do jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa okde tak tak. ⁶ Gotn se, gaan kodge baado teelin ute kala do uun baa olin maakn iib ki.

⁷ Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler moto se, mend Ananias baado end gotn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; nabo nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo. ⁸ Gotn se Pier teesin do: «Gotsen naase 'dugin ki se, kese bo gursin paac sum ne?» Menda took do: «Yee. Kese bo gursina.» ⁹ Gotn se Pier terlin do: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dookki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken olo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gotn jede! Naade utu baado ai baa kuun kali naai kici.»

¹⁰ Gotn ese sum bo, menda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kodge jaay aan se, naade end se onin naan ooyga do naade uun baa olin maakn iib ki ce

gaabiñ ki. ¹¹ Gətn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa əkde tak tak.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige tēd nakŋ-kəəbge dēna

¹² Raa əl jee kaan naabm Isa al-Masige se tēd nakŋ-kəəbge dēna ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan əw lee tus mētn daabm Salomon ki. ¹³ Anum jee kuuy se nam tap 60 took gēn tum te naade eyo; gan jee dēnge se lee təəm jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic 60 jeege dēna, mēndge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki əw baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakŋ-kəəbgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee tēd se, əl jeege teecŋno ute jee kəənge tuun taaldeno do danalge tu ey lē do raagge tu; naade baado təndden do doobge tu, taa kēn Pier deel deel jaay niriñ deebga dofe ki se, səm maakde ki se, nam kalan utu 'kəŋ lapi. ¹⁶ Gətn se jeegen kuuy kic 60 dēna kēn iinŋo maakŋ naange tun kēn cēe gēgēr kēn Jeruzalēm ki, naade baano ute jee kəəndege əw jee kēn ək kəəŋ sitange. Gətn se naade paac əŋ lapi.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tək k'j'əmbden danŋay ki

¹⁷ Do nakge tun tēd se, *magal jee tēdn sērke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tēdn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu əw gətn se naade iinŋo rōde ki. ¹⁸ Gətn se naade tək əmbden danŋay kēn k'lee k'təkŋ k'təl jeege. ¹⁹ Gan maakŋ nəər ki se, *kədn Raa baado tədn ute kaam taar danŋayge se naatn əw əw teecdeno naatn əw deekden əw: ²⁰ «'Baaki daan bəər *Bee Raa ki əw 'taadki taargen paacŋ kēn ed kaaja se jeege tu.» ²¹ Gətn se naade took do taar kədn Raa ki əw tanəriñ nəəriñ sum 60, naade baa daan bəər Bee Raa ki əw naade baag dooy jeege gətn ese.

Kēn *magal jee tēdn sērke Raage tu ute jeenge jaay aan gətn naade lee aakŋ mētn taar jeege se, naade danŋo magalgen taa bee *Israelge tu əw ute jeegen lee aak mētn taar Yaudge se, gətn se naade tusu əw əl əw k'baa k'təədo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakŋ danŋay ki əw k'baandeno. ²² Num jee kēn j'əldē naaba taa baa kaakŋ jee danŋayge se, naade aan se əŋden te eyo. Gətn se naade ək tər l baado əŋ jee əldeno se əw taadden mētn taar nakgen deel se paac əw: ²³ «Kēn naaje jaay j'aan se, k'j'əŋ kaam taar danŋayge se k'gaasinga gaas ute ləkər lə əw jee kēn lee bəəb jee danŋayge se lə, daar daar taa-doob ki. Naəo kēn naaje jaay k'təəd kaam taara se, j'əŋ te nam maak ki eyo.» ²⁴ Kēn magal jeegen lee bəəb Bee Raa ute magal jee tēdn sērke Raage tu jaay booy taar se, gətn se taar naade 'taad tap 60 jeel eyo. Anum naade tənd mētn naapa do nakge tun deel se. ²⁵ Gan gətn se deb kalan iinŋo daan bəər Bee Raa ki baado taadden əw: «'Booyki, bēre, jeegen naase tək əmbdəki danŋay ki se, bərse naade utu daan bəər Bee Raa ki əw daar dooy dooy jeege.» ²⁶ Gətn se magal jeegen lee bəəb Bee Raa se iinŋo baa ute jeenge tək baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, naəo ute taa təəg eyo, taa naade beer beer jee dēnge tu əw səm aden tund te ko cēre.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakŋ mētn taarge

²⁷ Kēn jee kēn lee bəəb jee danŋay ki jaay tək baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakŋ mētn taarge se, gətn se *magal debm tēdn sērke Raa ki tēsdē əw: ²⁸ «Naaje k'gaassen j'əw əŋten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakŋ naase 'tēdki se jaayo? Jeegen Jeruzalēm ki se lə, naase 'taad 'dəəddəkiga paac. Naase 'je aki kəl moosn gaabm se 'kəəpm mindje ki.» ²⁹ Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy tərlden əw: «Bēeki num, nakŋ kēn Raa maakŋ jen ro ki se 60, j'an tēd jaay k'tēdn nakŋ kēn jikilimge maakde jea. ³⁰ Naase 60 jee kēn tup təəlki Isa ro kaag ki, gan Raa

bubjege, durinoga daan yoge tu, ³¹ ɔ̄ uun ɓaa ɔ̄ndinga do ji daamin ki, ɔ̄ tɛdn̄ naan̄ ɓo tɛdga gaar jeege ɔ̄ Debm Kaaj̄n̄ jeege taa kɔ̄dn̄ doobo gaan *Israelge tu gɛn tɛrl̄ maakde, ɔ̄ Raa aden tɔ̄l̄ *kusīndege. ³² Do nakge tun deel paac se, naaje k'saad̄inge ɔ̄ *Nirl̄ Salal̄ kɛn Raa ɛd̄ jeege tun tookga taarīn̄ se, kic ɓo saada.»

³³ Kɛn naade jaay booy taar se, maakde taarde pirīn̄ aan gɔ̄ɔ aki doobo, ɔ̄ naade je aden tɔ̄l̄ɔ̄. ³⁴ Num gan̄ gaaba kalan̄ naan̄ kɔ̄d̄ *Parizi, naan̄ maak̄n̄ Yaudge tun jee kaak̄n̄ mɛtn̄ taarge se kici ɔ̄ naan̄ se ron̄ Gamaliel. Naan̄ se debm jeel taad̄ tɔ̄k̄n̄ mɛtn̄ Ko Taar Raa gɛn Yaudge ɔ̄ gaan Israelge paac aalīn̄ maak ki. Naan̄ iin̄ daa naan̄ jeege tun se ɔ̄ taadden ɔ̄: «Jee se, ɔ̄ɔ̄deki naatn̄ jaayo.» ³⁵ Kɛn jee kaan̄ naabm Isa al-Masige jaay j'ɔ̄ɔ̄d̄ k'teecd̄en naatn̄ sum se, naan̄ taadden ɔ̄: «Naase gɛnaamgen gaan Israelge, ɔ̄ndki kɔ̄ndɔ̄ do nakge tun naase 'je aki tɛdn̄ do jeege tun ese. ³⁶ 'Jeelki, gɔ̄ɔr gɔ̄ɔr ara sum ɓo, gaaba kalan̄ k'dan̄īn̄ Tedas. Naan̄ se tɛd̄ ron̄ aan gɔ̄ɔ debm k'jeel jeel gɔ̄tīna ɔ̄l gaabge ɓaa ɓaa nak̄n̄ kaar-ɔ̄ɔ se ɓaa mɛtīn̄ ki. Gɔ̄tn̄ k'tɔ̄līn̄ sum se, gaabgen mɛtīn̄ ki se aan̄ wɔ̄kɔ̄ ɔ̄ naabd̄e se lɛ daara. ³⁷ Tɛr kaad̄ kɛn magal jee taa naan̄ *Rɔ̄m ki jaay iin̄ taa mɛdn̄ jeege se, naan̄ kɛn se, gaaba kalan̄ kɔ̄d̄ Galile k'dan̄īn̄ Judas se, naan̄ kic tɛd̄ jeege dɛna ɓaa mɛtīn̄ ki. Kɛn naan̄ jaay k'tɔ̄līn̄ se, jee mɛtn̄ naan̄ ki se kic ɓo aan̄ wɔ̄kɔ̄. ³⁸ Bɔ̄rse, maam m'je m'asen taada: ɔ̄ɔ̄dki dose dɔ̄kɔ̄ ro jeege tun ese, ɔ̄ndeki naade ɓaa. Kɛn nak̄n̄ naade tɛd̄ se jaay gɛn jikilinge sum lɛ, utu 'daar kalīn̄ ki. ³⁹ Num, kɛn nak̄n̄ naade tɛd̄ se jaay gɛn Raa lɛ, naase an̄ki kɔ̄n̄ daa eyo! ɔ̄ndki kɔ̄ndɔ̄, sɔ̄m ɓaa naase aki tɛdn̄ jee taamooy Raage!» Gɔ̄tn̄ se naade took uun taarīna. ⁴⁰ Naade ɔ̄l k'dan̄ k'baano ute jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se ɔ̄ gɔ̄tn̄ se naade ɔ̄l j'ɔ̄nd̄den ute mɛɛje ɔ̄ gaasde ɔ̄ j'ɔ̄nte taad̄n̄ ro Isa *al-Masi se nam ki, ɔ̄ bin jaay ɓo naade tɔ̄ɔ̄d̄ tɔ̄lde. ⁴¹ Kɛn jee kaan̄ naabm Isa al-Masige jaay teeco gɔ̄tn̄ ese se, maakde-raap sakan̄ taa Raa se ɔ̄nde naade se jee an̄ kaasīn̄ gɛn dabar taa Isa. ⁴² Ute naan̄ se kic ɓo, ɓii-raa daan ɓɔ̄ɔr *Bee Raa ki ɔ̄ maak̄n̄ ɓeege tu se, naade daayum lee dooy jeege ɔ̄ taadden Labar Jigan gɛn Isa se jeege tu. ɔ̄ jeege se, naade lee taadden ɔ̄: Isa se ɓo, al-Masi.

6

*Maak̄n̄ jeege tun maak̄n̄ *egliz ki se k'beer k'tɔ̄ɔ̄d̄ jeege cili gɛn tɛdn̄ naaba*

¹ Anum kaad̄ kɛn se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid̄ tɛd̄ dɛna, ɓaa ute naande. Num gan̄ maakde ki se, Yaudgen taad̄ taar Grɛk se taad̄ naan̄ ki ro Yaudge tun taad̄ taar naand̄e mala se. Taa aanga gɔ̄tn̄ k'nign̄ naka mɛnd-daayge tu se, mɛnd-daaygen taad̄ taar Grɛk se, k'lee k'dirigde dirigi. ² Gɔ̄tn̄ se *jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, dan̄ tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac ɔ̄ deekden ɔ̄: «Naaje se j'kɔ̄n̄ kɔ̄n̄ gɛn taad̄n̄ taar *Raa jeege tu jaay ɓo k'ɓaa lee nign̄ nak̄n̄ kɔ̄ɔ jeege tu eyo. ³ Taa naan̄ se gɛnaamge, maakse ki se 'beer 'tɔ̄ɔ̄dki gaabge cili kɛn jeege aalde maak ki ɔ̄ maakde dooc te *Nirl̄ Salal̄ ɔ̄ jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesīn̄ kɔ̄n̄ kaam jide. ⁴ ɔ̄ naaje se lɛ j'kɔ̄n̄ roje paac gɛn keem Raa ɔ̄ gɛn taad̄n̄ taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki kɛn tus gɔ̄tn̄ ese paac se, took do taarde ki se. Gɔ̄tn̄ se jaay naade beer ɔ̄ɔ̄d̄ Etien; naan̄ se debm kɛn aal maakīn̄ paac do Raa ki ɔ̄ maakīn̄ dooc ute Nirl̄ Salal̄. Naade beer tɔ̄ɔ̄do Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas ɔ̄ Nikolas kɛn kɔ̄d̄ Antiōs kɛn tɛdga ron̄ kɔ̄d̄ Yaudge se kici. ⁶ Jee tus gɔ̄tn̄ ese ɓaano ute jeegen k'beer k'tɔ̄ɔ̄d̄den cili se naan̄ jee kaan̄ naabm Isa al-Masige tu ɔ̄ naade eemden Raa ɔ̄ tɔ̄nd̄den jidege doode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wook taar Raa se jeege tu. Do jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maakn geger ken Jeruzalem ki. Gōtn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kōkn Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga beena do edinga tōgō gen tedn nakgen deel doa ute nakn-kōōbgen magal magala naan jeege tu. ⁹ Gan do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino geger ken Siren ki ute kengen iino geger Alekzandri ki, naade lee tus tus maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'ōōddenga kōōd dōde maakn bul ki* do naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gōtn se naaden jee gōtō kaam sōō se paac baag naajūn ute Etien, ¹⁰ do taar jaay *Nirl Salal olin naan taadden se, taar naade 'kōn jaay an terl tap bo, naade oñ eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal bo edin.

¹¹ Aan gōō taar naade an terl kic bo oñ ey se, gōtn se naade goon baa rejo jee taar-kōōbge do naade paac baado taad do: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki do ro Raa ki se.» ¹² Gōtn se naade sōō metn jeege dena, metn magal taa bee Yaudge ute metn jee jeel taadn tōōkn metn Ko Taar Raage tu do naade baado okiña do baansin naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge. ¹³ Gōtn se naade taad taar-kōōbo ro Etien ki daala do: «Aakki gaabm daar se, naan bo debm ken lee taad taargen ing kus ro *Bee Raa ki do ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.» ¹⁴ Naade taad do: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek do Isan kōōd Nazaret se utu an tōōkn ute Bee Raa se naata do ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an terl 'tedn kuuy.» ¹⁵ Ken jee paacn ing maakn bee ken Yaudge lee aakn metn taarge se, naade paac ond kaamde tenen Etien ki do naade aak daan kaamin se tec aan gōō daan kaam *kōōdn Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

¹ Gōtn se *magal debm tedn serke Raa ki tōnd metin do: «Taar k'taad roi ki se, met ki ne?» ² Etien terlden do: «Bubumge ute genaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa deetn geger ken Aran ki ey bōrtō, gōtn se bo *Raa te magalin teec naanin ki, ³ naan deekin do: *Iin oñ naanji ute taasige do 'baa taa naan ken maam m'ai taada.** ⁴ Gōtn se Abraam iin oñ taa naan Kaldege do baa ing Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin do: «Iin oñ gōtn ese,» do naan iin baa ing taa naan ken bōrse naase utu ingki maak ki se. ⁵ Ken naan jaay aan gōtn ese, Raa taadin do utu an kēdn taa naan ese do naan se 'kōōpm metjilin ki. Gan kaad ken se gōtō cōkō kic bo, Raa edin te eyo do gōtn naan an kōōsn metin kic bo gōtō. Ter naan ken se, Abraam goono kic bo ok eyo. ⁶ Raa taadin do: *Metjilin se utu baa king taa naan jeege tu do jee se utu aden tedn bulu do aden dabar gen baara kaar-sōō.* ⁷ Gan jeegen utu aden tedn bulu se, Raa deek do: *Jee se, maam m'utu m'aden kōōn bōōrō dōde ki do ken nakgen se jaay deelga num, metjili se utu ade teecn maakn naan ken se do utu ade baa am lee keem gōtn ara.* ⁸ Gōtn se *Raa dōōk ute Abraam taadin do n'ōj pōndō§. Bin bo Abraam oojn goonin Isaka do ken Isaka jaay j'oojin ok bii marta se, naan ojin pōndō. Do Isaka kic bo ojn pōndō

* 7:3 Aak Jen 12.1. † 7:6 Aak Ekz 3.12. ‡ 7:7 Aak Jen 15.13-14. § 7:8 *Kōōjn pōnd ara se bo, keese nakn kaakn jeel ken taad do *Raa dōōkga ute Abraam.

gooniñ *Yakub ki ðo Yakub tɔj pɔndɔ ɣeninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se bo bugjege.

⁹ «Gɔtn se bugjege se tɛd maak-kilimi ro ɣenaade Yusup ki ðo naade ɔk ɓaa dugiñ ji jeege tu ðo jee se uun ɓaansiñ Masar ki. Gañ Raa se utu te naana, ¹⁰ ðo naan ɔdiñ naatn maakñ nakge tun ɔñ ken aan don ki se paac. Naan ɛdiñ jeel-taara ðo tɛdiñ tɛd debm metekɛ ðo Gaar magal ɣen Masar se aakiñ se tɔliñ. Taa naan se bo, naan ɔndiñ magala taa naan Masar ki ðo ɔniñ been paac kaam jina. ¹¹ Gañ ɔkɔ se, bo ɛnd taa naan ken Masar ute magaliña ðo maakñ taa naan *Kanan ki kici. Bo se tɔl dabar jeege dɛna ðo bugjege se je nakñ kɔsɔ kic bo ɔñ eyo. ¹² Ken Yakub jaay booy j'ɔo nakñ kɔsɔ utu Masar ki se, deet se naan ɔl bugjege ɣen ɓaa dugñ nakñ kɔsɔ. ¹³ Ter naan ɔlden ɣen k-dige ðo naan ken se, Yusup tɛd ɣenaange aak jeeliña ðo gɔtn se sum bo, k'ɓaa k'taad metjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se. ¹⁴ Yusup ɔl danɔ bubin Yakub ken ing taa naan Kanan ki ðo naan ɓaado ute jeengen maakñ been ki paac, ðo naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

¹⁵ «Ken Yakub jaay booy se, naan iin ɓaa ute jee maakñ been ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gɔtn ese bini ooy maak ki. ¹⁶ Yodege se, naade tɔs ɓaanden ɣeɣer ken Sicem ki ðo ɓaa tɔlden maakñ iib ken Abraam dugiñ ji gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

¹⁷ «Aan gɔo kaadn taar ken Raa taad Abraam ki aan kaan doobin ki se, jeejegen ing taa naan Masar ki se, dir ziid tɛdga dɛna. ¹⁸ Naade ting bini aan do gaar ken kuuy ɣen Masar ken jeel Yusup eyo. ¹⁹ Gaar se, naan deb pitini ðo derlo jeejege. Naan dabardeno ðo tɛdden utu taa tɔɔgɔ ðo ɔlden naade bini ɔñ ɣendege naatn taa 'kooyo.

²⁰ «Kaad ken se bo, j'oojn *Musa. Naan se goon aak bɛɛ ken tɔl Raa ki. Naan ting bee bubin ki se laapa mɔtɔ. ²¹ Ken bubin ute kon jaay ɓaa ɔndiño naatn ðo rɛsiño se, gɔtn se goon Gaar magal Masar ki ken mɛnda se, ɓaa ɔñina. Naan uun ɓaansiñ been ki ðo ɔkiñ kaadiñ ki aan gɔo gooniñ mala. ²² Musa k'dooyin ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, ðo naan tɛd debm jeel-taara ðo jeel tɛdn nakgen jiga jiga.

²³ «Ken Musa jaay ɓaarin aas si-sɔo se, naan uun doa ɣen ɓaa kaakñ ɣenaangen, gaan *Israelge. ²⁴ Ken naan jaay iin ɓaa kaakñ ɣenaangen gaan Israelge se, naan ɔñ kɔd Masar dabar dabar ɣenaan kɔdn Israel. Gɔtn se naan ɓaano naaka, oociñ metiña ðo tɔnd tɔl ute kɔdn Masar se. ²⁵ Bin se Musa saap ðo tɛdn bin sum bo, ɣenaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa bo ɔliño taa aden kɔdn dode. Num gan naade se ɔñ jeel ɔk te metiñ eyo. ²⁶ Metbeenki se, naan ɔñ ɣenaangen gaan Israelge dio tɛd tɛd taara ute naapa. Gɔtn se naan je aden tɛdn num naade kɔkñ taasa ute naapa deekden ɔo: «Mɛdumge, naase le 'ɣenaa naapge, num ɣen di jaay naase 'tɛdki taara ute naapa se?» ²⁷ Num gan debm ken dabar dabar debin se ɔt ɔl Musa naatn ðo deekin ɔo: «Naai se, ken ɔndi magala ɣen kɔjn ɓɔɔɔ doje ki tap bo, nanɔ?» ²⁸ Lɔ naai 'je am tɔl aan gɔo ken terko naai 'tɔlo kɔd Masar se le?» ²⁹ Ken Musa jaay booy taar se, naan ɓeere ɔkiña ðo naan iin aan ɓaa ing taa naan Madian ki aan gɔo ceke. ɔo gɔtn naane se bo, naan toojo gaangen gaabge dio.

³⁰ «Ken naan jaay ting aas ɓaara si-sɔo se, ɓii kalan naan iin ɓaa do kɔd-ɓaar ceɛ ko ken k'danin Sinai ðo gɔtn se Raa teeciñ naaniñ ki aan gɔo *kɔdn Raa ðo naan aakiñ se aan gɔo rɔon poodo ɔk kɔk maakñ ji kaag ki.

³¹ «Ken Musa jaay aak rɔon poodo ɔk maakñ ji kaag ki ðo ji kaag se ɔs ey se, naan aak se ɔkiñ taad eyo. Gɔtn se naan iiko gɔo taa an kaakñ kɔkɔ. Gañ naan booy mind Meljege Raa ken taadin ɔo: ³² Maam bo m'Raa ɣen bugi,

* 7:28 Aak Ekz 2.14.

Abraam, Isaka ዓ *Yakub*.† Gətn se, naan nirlin teece ዓ rəon poodn ken ok kək maakn ji kaag ki se kic bo, naan je an kaak eyo. ³³ Gətn se Meljege Raa deekin ዓ: 'Təədn ute saai jəi ki se naatn, taa gətn naai 'daar se, naan gətn *salal.‡
³⁴ *Deere, kəədn yεbm jeemge jaay lee* ዓ *yεbde Masar ki se, maam m'aakga* ዓ *daayden naade inj daay dəs dəs se kic bo, maam m'booyga.* ዓ *m'bəay m'baado se taa m'je m'aden kəədn dode.* ዓ *bərse naai iin baado, maam m'je m'ai kəli taa naan Masar ki.*§»

³⁵ Ter Etien taadden daala ዓ: «Musan ken gaan Israelge ዓ undin jaay deekin ዓ: *Naai se ken andi magal gen kajn bəərə doje ki tap bo nanə?** Naan se bo ken Raa ute doobm kədn Raa teeciṅo naanin ki maakn ji kaag ki se bo, ken tedga magalde ዓ debm kəədn dode. ³⁶ Musan ese bo ዓdden naatn taa naan Masarge tu ute nakn-kəəbge ዓ ute nakgen deel do ken naan tedo. Ter naan tedo nakn-kəəbge kaad ken naan gaanṅeno Baar Acee ute ken naade tinjo do kəf-baar ki baara si-sə ዓ se kici. ³⁷ Musan ese bo ken ter taado gaan Israelge tu daala ዓ: *Raa utu aseno bεer kəədn maakn genaasege tu se, deb kalan ken utu 'tedn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gəə maama.*† ³⁸ Musan se bo, kaad ken gaan Israelge tus do kəf-baar ki se, debm ken daar daan bugjege tu ute kədn Raa ken daar taadin do ko ken Sinai ki. Naan bo debm ken Raa taadin taargen ed kaaja jaay naan baado taadjesinki se. ³⁹ Num gan bugjege se baate tookn kuun taarinə, ዓ naade ዓ undinə. ዓ maakn maak-saapde ki se, naade je kək terl Masar ki. ⁴⁰ Gətn se naade taad *Aarun ki ዓ: 'Tədjekki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken ዓ djekiro naatn maakn taa naan Masar ki se le, *dīm jaay aanin don ki se, naaje j'əndki te metin eyo.*‡ ⁴¹ Kaad ken se, naade ዓ daap naka tec aan gəə goon maranə. Naade baado təjin *serke naanin ki ዓ nakn naade tedin ute jiden ese bo, naade den ute maak-raapo aan gəə raade. ⁴² Gətn se, Raa terlden naaga ዓ res ənden naade lee eem nakgen Raa təndden maakn raa ki gen wəər gətə se. Kese aan doobin ki aan gəə taar ken k'raanin maakn Kitapm gen jeege tun taad taar teeco taar Raa ki ken ዓ:

Gaan Israelge, daagen naase 'təjkiro serke maakn baarge tun si-sə do kəf-baar ki se, naase 'təjin kiro maam ki ne?

⁴³ *Gətə! Naase 'lee 'tuunkiro bee maragsen k'danin Məbək* ዓ *'lee 'tuunkiro nakn ken tec aan gəə k-diji gen maragsen k'danin Rapan; nakgen ken naase 'tedinki ute jisegen se bo tedsenga raasegen naase 'lee ergki naande ki.*

Taa naan se bo, maam m'utu m'asen tuur kəl naan taa naan Babilon ki naane.§»

⁴⁴ Ter Etien taad ዓ: «Ken bugjege tinjo do kəf-baar ki se, naade ok *kəərər gətn ken naade lee dəədn ute Raa. Kəərər se Musa daapin aan gəə ken Raa taadin ዓ naan tedin tec aan gəə ken naan aako gətn Raa ki se ra ra. ⁴⁵ Gan bugjege se, bee se naade ənin gəndege tu ዓ gəndege se bee se naade tuun baan ute naade ዓ kaad ken se Josue bo naande. Naade end maakn naan ken melinge Raa tuurde naatn ዓ əlden naade cirde. Bee se inj daande ki bini aan do Gaar *Daud ki. ⁴⁶ Raa se maakin raap do Daud ki ዓ Daud se tənd metn Raa ዓ ስ'an kənin naan an kəbm bee naan Raa gen Yakub se. ⁴⁷ Num gan bee ese se goonin Salomon bo baado iinina. ⁴⁸ Gan Raa Taaro se beegen ken jikilinge bo əb te jide se, naan inj maak ki eyo. Aan gəə taar ken Raa taado maakn Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, ken ዓ:

⁴⁹ *Maakn raa se gətn ken maam m'ing m'əsn gaara*

† 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 ዓ 10. * 7:35 Aak Ekz 2.14.

† 7:37 Aak Dt 18.15. ‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23. § 7:43 Aak Am 5.25-27.

ken jee Samari ki aak kic okden taad eyo. Naan ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina. ¹⁰ Ond do gaange tun seeme bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalin maak ki. Naade deek oo: «Gaabm se bo tooḡḡ Raa mala ken k'danin *Tooḡḡ Magal se.*» ¹¹ Simon jaay baag tedn kordin sum se, daanin dokga. Ute kordin se, naan iinga num tedden nakn-kooḡḡge oo ken naade aak tap bo okden taad eyo oo ted jeege paac aalin maak ki. ¹² Num ken naade booy taar Pilipm taadden metn taar gen Gaar Raa oo taar gen Isa al-Masi se, gotn se mendge ute gaabge took uun taarina oo naan *batizde. ¹³ Gotn se Simon kic bo took aal maakin do Isa al-Masi ki oo naan kic k'batizina oo gotn se, naan ok metn Pilip tɛc. Ken naan jaay aak nakn-kooḡḡge ute nakgen deel do ken Pilip lee ted se, naan aak tap bo okin taad eyo.

¹⁴ Ken *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'oo jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade oldeno Pier ute Jan. ¹⁵ Ken naade jaay aan se, naade tond metn Raa taa jee Samari ki ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kedn *Nirl Salal, ¹⁶ taa maakde ki se nam kalan tap bo on te Nirl Salal ey borto, num naade se k'batizde bo ute ro Meljege Isa sum. ¹⁷ Gotn se Pier ute Jan baagden tond jide do jee Samari ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se oo naan ken se sum bo, naade on Nirl Salal.

¹⁸ Ken Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tond jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nirl Salal se, gotn se Simon taad Pier ki ute Jan ki oo aden kedn gurs. ¹⁹ Naan taadden oo: «Edumkiro tooḡḡ se kici, taa debm jaay ken maam m'ondga jim don ki num, 'kooḡḡ Nirl Salal bin kici!»

²⁰ Gan Pier terlin oo: «Naai ute gursi se, on Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap oo ute gursi se sum bo naai 'kooḡḡ dugn nakn ken Raa edjeege tu cer se! ²¹ Maakn naab ken ese se, naai bedi goto ute naaje, taa maakn naai naan Raa ki se, ted nakn ute doobin eyo. ²² Nakn naai 'ted jig ey se, naai ood doi ro ki naatn oo tond metn Raa. Bin sum bo som daan Raa utu ai tooḡḡ *kusiḡḡgen maaki ki se. ²³ Taa maam m'aaki naai se oo nakge paac se tedn gen naai, oo naai se oopga bulu gen tedn kusina.» ²⁴ Pier ute Jan se, Simon terlden oo: «Naase mala 'tondki metn Raa taa maama, taa nakn naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

²⁵ Ken Pier ute Jan jaay taado nakn ken naade aako oo booyo gotn Isa ki oo taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ok terl Jeruzalem ki. Ken naade baa baa se, maakn naan Samarige tun ute denin se, gotn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip dood ute kod *Etiopi*

²⁶ Ken nakgen se jaay deel se, *kodn Raa kalan taad Pilip ki oo: «Lin 'baa kaam kaam booyo ken gotin kod-baara ken doobm ken iino Jeruzalem ki jaay booy baa Gaza ki se.» ²⁷ Gotn se Pilip naar iin baa. Ken naan baa baa se, naan uun kaamin aak magala kalan, kod Etiopi oo naan se kaasi*. Oo Neel gen jee Etiopi ken k'danin Kandas se, naan onin maalin paac kaam jina oo naan bo debm ken aakin do maalinge tu se. Naan ingo Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Ken naan terl baa baa se, naan ook ing maakn puusin ki oo dooy makoo taar ken maakn Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. ²⁹ Gotn se *Nirl Raa deek Pilip ki oo: «Aan on metn debm puus se.» ³⁰ Gotn se Pilip aan on metn debm puus se, oo naan booy gaabm se ing dooy dooy maakn Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. Gotn se naan tedin tooḡḡ oo deekin oo: «Taar naai ing dooyin se tap bo, naai 'jeel ok metin dey la?» ³¹ Gaabm se terlin oo: «Taar se jaay nam taad tooḡḡkum te metin ey se, m'an jeel m'oo dio?»

* **8:27** Do dokin se gaaringe se jee lee boob mendge se naade lee tondden kaasi.

Gətn se kədf Etiopi se taad Pilip ki ɔɔ: «'Baado ook ing cεem ki taa am taad tɔəkn metiŋa.»³² Kεse ɓo taar Kitapm kən naan ing dooyin se ɔɔ taar se taad ɔɔ:

*Naan se tec aan gɔɔ baatn k'j'ɔk k'baan gen baa tɔɔlɔ,
ɔɔ naan aan gɔɔ *goon baatn kən j'ɔj beekiŋ kic tɔɔy ey se,
naan kic ɓo tec bini taa naan εεp te taarin eyo.*

³³ *Naan se j'aakin aan gɔɔ nakŋ cεε ɔɔ gətn kəjn ɓɔɔr ki se, nam tap ɓo baa te metin ki eyo;*

ɔɔ metjil naan se lε, nam tap ɓo mɔɔtn taad te taarin eyo.

Ɔɔ do naan ki se kinŋ naan se k'gaanjinŋinga duuku.†

³⁴ Gaabm se tɔnd metn Pilip ɔɔ: «'Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap ɓo, taad ute naŋa? Ute naan malin lɔɓu ute nam nam kuuy lε?»³⁵ Gətn se Pilip uun mindiŋa ɔɔ baagin taadn do taar kən naan dooyin se ɔɔ ute taar se, naan taadin Labar Jiga gen Isa.³⁶ Kən naade uun doobo baa baa se, gətn se naade aak maane ɔɔ gaabm se taadin ɔɔ: «Aaka, ɓεε j'ɔŋga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?»³⁷ [Pilip deekiŋ ɔɔ: «Kən naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terlin ɔɔ: «Yεε, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.»]†³⁸ Gətn se naan taad ɔɔ puus se k'daariŋa ɔɔ naaden di se paac ɓɔɔy tele maakŋ maan kən se ɔɔ gətn se Pilip batiziŋa.

³⁹ Kən naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun ɓaan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakin se, aakin naan gɔtɔ. Num kən naan jaay uun doobiŋ baa baa se, baa ute maak-raapo.⁴⁰ Gaŋ Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azɔtɔs ki sum. Maakŋ gεgerge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakŋ gεger Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

Isa teec naan Sɔl ki (NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16)

¹ Gaŋ kaad kən se, Sɔl ing ɓo gen tɔdn *kusiŋa ɔɔ gen tɔɔl jeegeen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gətn se naan iin baa ɔŋ *magal jee tɔdn serke Raa ki² ɔɔ tɔnd metin ɔɔ an kedn maktubm kən an kəŋ doobo ɔɔ ute maktubm se naan 'baa kedn magalge tun gen maakŋ *beege tun kən Yaudge lee tusn maak ki maakŋ gεger kən Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kəŋ doobo ɔɔ kən jaay ɔŋga mendge lɔ gaabgen gam kən aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tɔkŋ dɔəkn baa Jeruzalem ki.

³ Kən naan baa baa doob ki jaay aan gɔɔr ute Damas se, gətn se naan naar aak poodo raap lak lak iinɔ maakŋ raa ki ɓaado deebiŋ bat.⁴ Gətn se naan ɓɔɔy ooc naan ki ɔɔ booy mind deba danin ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai tap ɓo 'dabarum bin se gen di?»⁵ Gətn se Sɔl deek ɔɔ: «Meluma, naai tap ɓo naŋa?» Ɔɔ mind debm se deekiŋ ɔɔ: «Maam ɓo Isan kən naai 'lee 'dabarum se.⁶ Gaŋ ɓorse se, naai iin 'baa maakŋ gεger kən Damas ki ɔɔ gətn naane se j'ai baa taadn nakŋ naai utu 'teda.»⁷ Gaŋ jee metin kən k'baa tel se beere ɔkde se daar yip ɔŋ taad taar eyo. Naade booy mind deba naɓo aak te melin eyo.⁸ Gətn se Sɔl iin daara ɔɔ kən naan jaay ɔɔd kaamin se, kaamin ɔŋ aak eyo. Gətn se jeenge ɔkin jin ki jaay ɓo tɔɔd ɓaansiŋ Damas ki.⁹ Daan ɓiige tun mɔtɔn naan ting se, kaamin lε ɔŋ aak eyo, ɔs dim eyo ɔɔ aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias ting maakŋ gεger kən Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakin do Isa ki kici. Gətn se Meljege Isa teeciŋ naanin ki ɔɔ danin ɔɔ: «Ananias!»

† **8:33** Aak Eza 53.7-8. † **8:37** Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

Ananias took ɔ: «Ɔɔy Mɛluma!» ¹¹ Mɛljege Isa tɛrliɲ ɔ: «Iiɲ 'ɓaa ɗoob kɛn k'danɲ ɗoobm sɛɛj *Taal* se ɔ 'ɓaa ɓee Judas ki se, 'kɔɲ gaabm kɛn k'danɲ Sɔl kɛn kɔɗ Tars se. Naan utu iɲg gɔtn se eemum keeme, ¹² ɔ aaki aan gɔɔ naai Ananias, ɛnd ɓaado ɔɲɲa ɔ naai ɔndiɲ ji don ki ɔ kaamiɲ ɔɗɗ aaka.» ¹³ Num gan Ananias tɛrliɲ ɔ: «Mɛluma, maam m'booy jeege ɔsumga maan gaabm se, taa nakgen kusiɲ kɛn naan lee tɛɗɲ jeeige tun Jeruzalɛm ki se. ¹⁴ Maam se m'booyga j'ɔɔ *magal jee tɛɗɲ sɛrkɛ Raage tu se undinga kulu gɛn ɓaado tɔkɲ ɗɔɔkɲ jeeigen gɔtn ara.» ¹⁵ Gan Mɛljege taadiɲ ɔ: «Ute naan se kic ɓo, iiɲ 'ɓaa ɔɲ gaabm se, taa gaabm se maam ɓo m'ɓɛɛr m'ɔɗɗiɲo. Naan ɓo debm kɛn am tɛɗɲ naabuma ɔ utu 'taadɲ roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege ɔ ɓaa taadɲ gaan *Israelge tu kici. ¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadɲ dubar kɛn naan utu kɔɲ taa maama.»

¹⁷ Gɔtn se Ananias iiɲ ɓaa ɛnd ɓee Judas ki, ɔɲ Sɔl ɔ naan ɔnd jɲ don ki, ɗeeekiɲ ɔ: «Sɔl gɛnaama, kɛse Mɛlje Isan kɛn teecio naani ki kaad kɛn naai ɓaado ɓaa ɗoob ki se; naan ɓo ɔlumo gɔti ki taa kaami kɔɗɗɲ kaaka ɔ *Nirl Salal ai ɗooc maaki.» ¹⁸ Gɔtn ese sum ɓo nakge tec aan gɔɔ naagn kɛɲj parpa se naar sidɔ kaamiɲ ki ɔ gɔtn se kaamiɲ ɔɗɗ aak gɔtiɲ ki. Naan iiɲ ɗaara ɔ gɔtn se *k'batiziɲa. ¹⁹ Kɛn naan jaay ɔɔ ɔ aay se, naan ɔɲ tɔɔgɔ gɔtiɲ ki.

*Sɔl taad taa *al-Masi maakɲ gɛgɛr kɛn Damas ki*

Gɔtn se Sɔl tiɲgo ɓii kandum ute jee aalga kaal maakɗe do Isa al-Masi ki, maakɲ gɛgɛr kɛn Damas ki. ²⁰ Gɔtn ese sum ɓo, naan naar baag taadɲ jeege tun maakɲ *ɓeege tun kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, ɗeeɗɛn ɔ: «Isa se, naan ɓo Goon *Raa.» ²¹ Jeege paacɲ lee booy taariɲ naan lee taadden se, taar se ɔkɛn taad eyo ɔ naade taad ute naapa ɔ: «Gaabm se ɓo kɛn lee dabaro jeege aal kaal maakɗe do Isa al-Masi kɛn iɲg Jeruzalɛm ki se ey la? Ɔɔ naan ɓaado tap ɓo taa andɛn tɔk ɗɔɔkɲ ɓaa naan *magal jee tɛɗɲ sɛrkɛ Raage tu ɗaamo?» ²² Gan Sɔl se, naan ɓii-raa taad taar Raa ɓaa ute naaniɲ sak sak ɔ taadiɲ ute maakiɲ paac. Yaudgen Damas ki se, naan taadɗesiɲ tal ɔ Isa se naan ɓo al-Masi. Ɔɔ Yaudge se taar naade an taad kic ɓo jeel eyo.

²³ Gɔtn se Sɔl tiɲgiga ɓii ɗɛna maakɲ gɛgɛr kɛn Damas ki ɔ kaad kɛn se ɓo, Yaudge ɗɔɔk taarde taa an tɔɔɓ. ²⁴ Num gan deb kalan ɓaado ɔɲ Sɔl ɔ: «Jeege ɛnd kɛnd tɛli gɛn kuti, taa Yaudge se tiɲg ɓɔɔɓ nɔɔɔ ɔ katara taa ɗoobm gɛn gɛgɛr Damas ki se; naade je an kɔkɲ tɔɔɓ.» ²⁵ Gan ɓii kalan nɔɔɔ se, jee mɛtn Sɔl ki se ɔk ɓaansiɲa, ɔliɲ maakɲ baar ki magala ɔ uun ɓɔɔyiɲ naatn naagn durdur ki.

Sɔl ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalɛm ki

²⁶ Kɛn Sɔl jaay aan Jeruzalɛm ki se, naan je ɗoobm kɛn 'tum ute jee aalga kaal maakɗe do Isa *al-Masi ki, naɓo naade se ɓeeriɲ ɓeere, taa kɛn Sɔl jaay aalga kaal maakiɲ do Isa al-Masi ki aan gɔɔ naade se, naade maakɗe utu naaj naaj don ki. ²⁷ Gɔtn se Barnabas took ɔkiɲa ɔ ɓaansiɲ naan *jee kaan naabm Isage tu ɔ taadden ɔ kɛn Sɔl ɓaa ɓaa Damas ki jaay aan ɗoob ki se, naan aako Mɛljege ɔ Mɛljege se taadiɲo ute taariɲ mala. Tɛr gɔtn se naan ɗeeɗɛn ɔ Sɔl Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak ɓeer eyo. ²⁸ Ute taar naan taadden se, gɔtn se jee kaan naabm Isage se ɔkiɲ cɛɛɗe ki. Ɔɔ kaad kɛn se maakɲ Jeruzalɛm ki se, Sɔl lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara ɔ ute ro Mɛljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak ɓeer eyo. ²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Grɛk ɔ daayum lee naaj ute naade naɓo naade se je ɗoobm an tɔɔɓ. ³⁰ Kɛn gɛnaagen ɗoobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ɔk ɓaan ute Sɔl se maakɲ gɛgɛr kɛn Sezare ki ɔ gɔtn naane se, naade ɔliɲ ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Tars ki.

³¹ Kaad ken se *eglizn gōtn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki ðð *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ðk tōōgō ro taar Raa ki, beer Meljege tu ðð *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakn naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakn jee Isagen ing maakn geger ken Lida ki. ³³ Ken naan jaay aan se, naan ðn gaaba kalan k'runGuyu k'danin Ene tood tood do nakn toodin ki. Gōtn naan terēc k'runGuyu sum se, ðkga baara marta. ³⁴ Gōtn se Pier deekin ðð: «Ene, naai se Isa *al-Masi ediga lapia; iini, naai mala 'teel nakn toodi!» Gōtn se Ene naar iin daar tal. ³⁵ Jeegen paacn ing Lida ki ute jeegen paacn ing taa naan Saron* ki jaay aak nakn se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo ðð Pier durina

³⁶ Maakn geger ken Japa ki se, ðk mendanda kalan bin se, naan aalga kaal maakin do Isa ki ðð mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Grek se naade danin Dorkas†). Mend se daayum naan ted bee jeege tu ðð lee ed nakinge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki bōrt se, Tabita ooc kōōnō ðð ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogina ðð uun ook baa aalin maakn bee ken raan ken j'iinin do naapin ki se. ³⁸ Aan gōō Lida gōōr ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken ing Lida ki se, booy ðð Pier utu gōtn ese se ðð naade ðl gaabge dio baa danino deekin ðð: «'Baado ðnje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin baa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ðk baansin maakn bee ken j'aal yo maak ki se. ðð mend-daayge se paac baado ðnin ute keeme. Gōtn se naade taadin kaldegen Tabita tōjdeno kaad ken naan utu zere se. ⁴⁰ Gōtn se Pier deek jeege tun gōtn ese ðð: «K'teec naatn.» ðð ken jeege jaay teec se, naan erg naan ki ðð eem Raa. Naan terl kaamin aak debm ooyga kooy se deek ðð: «Tabita iini!» Gōtn se naan ððd kaamina ðð ken naan jaay aak Pier se, naan iin ing ute metina. ⁴¹ Pier ðl jin ðkina ðð uun daarina. Gōtn se naan danjo jee Raage ute mend-daayge. Ken naade jaay baado se, Pier taadden ðð Tabita se, naan duroga. ⁴² Ken jeegen paacn maakn geger ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakn geger ken Japa ki se, Pier tingga dena gōtn gaab ken debm rujn daar k'danin Simon se kici.

10

**Kōdn Raa teec naan Kōrney ki*

¹ Maakn geger ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danin Kōrney ðð gaabm se asgargen kaaru se, naan ðo bubde. Naan maakn dōōl asgarge tun k'dandē Italige. ² Gaabm se ðk taar *Raa ðñō ðð naan ute jee maakn been ki paac se, beer Raa ki. Naan ted bee Yaudge tun jee daayge ðð daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn teger ki se, Kōrney aak kōdn Raa tal tal endo kend been ki ðð kōdn Raa se danin ðð: «Kōrney!» ⁴ Ken Kōrney jaay aak kōdn Raa se, beer ðkina ðð naan taad kōdn Raa ki ðð: «Kese dio, Jaamus?» Kōdn Raa terlin ðð: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn bee ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ðl jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danin Pier se. ⁶ ðð naan utu ing bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daara se ðð gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ ðð ken kōdn Raa jaay taad taarin aas jaay baa se, gōtn se Kōrney danjo maakn jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsin

* **9:35** Taa naan Saron se naan naan tood patal ðð ðk kaaga kic dena. † **9:36** Dorkas se je deekn ðð: angia.

kaam jin se, ɔ asgar se, ɔk taar Raa ɔɔɔ. ⁸ Taar kɔɔn Raa taadiɔ se, Kɔrney taadden metin paac, jaay ɔo ɔlden k'ɔaa Japa ki.

Pier aak nakɔ iinɔ gɔtn Raa ki

⁹ Gɔtn se jee ken Kɔrney ɔlden naaba se iin ɔaa, ɔ metbeen ken naade ɔaa ɔaa doob ki jaay aan gɔɔr ute gɛgɛr Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. ɔo naan ken se, Pier ook do ɔee ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gɔtn se Pier nam ɔo tɔɔliɔa ɔo je kɔɔɔ. Kaad ken jaay k'tediɔ tɛd kɔɔɔ se, naan naar aak ne dim iinɔ gɔtn Raa ki. ¹¹ Naan aak maakɔ raa ɔɔd wan ɔo aak naka aan gɔɔ kala magala k'dɔɔkiɔ taariɔ gɔtɔ kaam ɔɔɔ ɔo nakɔ se ɔɔɔɔ bini aan naan ki tak. ¹² Maakɔ nak ken aan gɔɔ kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedɛge ɔɔɔ ɔɔɔ, kengen erg kɛrgɛ ɔo ute napar yeelge paac. ¹³ Gɔtn se naan booy mind deba deekiɔ ɔo: «Pier iini, daagen se 'tɔk 'tɔɔɔ ɔo ɔɔɔ.» ¹⁴ Pier terliɔ ɔo: «A-a Mɛluma! Gɔtn maam ting tap ɔo daagen gen kɔɔ ey se, ɔii kalaɔ maam m'ɔs te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadiɔ kuuy daala deekiɔ ɔo: «Nakɔ ken jaay Raa tediɔ tɛdga jiga se, naai ɔnte kaakiɔ aan gɔɔ nakɔ aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taad dɔɔliɔ mɔtɔ, jaay ɔo nakɔ aan gɔɔ kala se terl ook ɔaa maakɔ raa ki gɔtin ki.

¹⁷ Pier, nakɔ naan aak se, deel doɔa ɔo saap metn taar nakɔ se tap ɔo, naan ɔnd ute metin eyo. Naɔo kaad ken se sum ɔo, jee Kɔrney ɔldeno se, je je ɔee Simon ɔo kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gɔtn se naade dan jee maak ki ɔo tɔnd metɛ ɔo: «Gaabm ron Simon ken k'danin Pier se, utu gɔtn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing saap saap ɔɔrtɔ do nakɔ ken naan aako se, gɔtn se *Nirl Salal taadiɔ ɔo: «'Booyo Pier! Gaabge mɔtɔ utu daar gɔtn ese jei jea. ²⁰ Iin ɔɔɔ keske 'ɔaa ɔnde, ɔnte 'naaja ɔo 'ɔaaki kalaɔ taa jee se, maam ɔo m'ɔldeno gɔti ki.» ²¹ Gɔtn se Pier ɔɔɔ ɔaa ɔn jee se ɔo deekden ɔo: «Maam ɔo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'ɔaakiro gɔtum ki tap ɔo bɛɛ dey la?» ²² Naade terliɔ ɔo: «Naaje se bubm asgargen k'danin Kɔrney se ɔo ɔljeno. Naan se debm daan ki ɔo ɔeer Raa ki ɔo Yaudge ute dɛnde paac se, tɔɔmiɔa. Naan se, ɔii kalaɔ *kɔɔn Raa ɔaado taadiɔ ɔo n'ɔl k'ɔaa k'danɔ Pier ade ɔaa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gɔtn se Pier ɔaanden beene ɔo ɔndɛ merte ɔo naade tood iip gɔtin ki.

Pier ɔaa gɔtn Kɔrney ki

Metbeenki Pier iin ɔaa ute naade ɔo genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakɔ gɛgɛr ken Sezare ki. Gan kor naade utu aan te ey se, Kɔrney danɔ taasinge ute mɛdn donge, naade tus ing aak kaamiɔa. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gɔtn se Kɔrney ɔaado dɔɔdiɔa ɔo ooc metn jen ki aan gɔɔ debm ken ɔaa keem Raa se. ²⁶ Gan Pier ɔk jina ɔo uun daariɔ deekiɔ ɔo: «ɔnte 'tɛdn bini; iin raan! Bɛɛ, maam kic m'debkilimi aan gɔɔ naai sum.» ²⁷ Pier ute Kɔrney jaay end kend been se, naade ɔaa ɔaao ɔo lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, ɔn jeege tusga dena.

²⁸ Gɔtn se Pier deekden ɔo: «'Jeelki, maakɔ *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje ɔo j'ɔnte king ute jeegen Yaudge eyo ɔo j'ɔnte lee beedege tu. Gan maam se, Raa taadumga tal ɔo m'ɔnte kaakɔ jee kuuy se aan gɔɔ jee aak kusu naanin ki. ²⁹ Taa naan se ɔo, ken naase ɔlki jaay k'danumo se, maam naajo te eyo num m'ɔaadoga. Bɔɔse se 'taadumki tu, naase tap ɔo 'danumkiro se taa di?» ³⁰ Kɔrney terliɔ ɔo: «Bɔɔse tɛdga ɔii mɔtɔ aan kaadn do tɛger ki aan gɔɔ kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakɔ ɔee ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalaɔ daar daar naanum ki ute kalin raap lak lak. ³¹ Naan taadum ɔo: «Kɔrney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga ɔo bɛɛ ken

naai lee tɛd jeege tu se ɛ, Raa dirigin te eyo. ³² Borse, ol jeege Japa ki, taa aɛe dan Simon ken k'danin Pier se, taa aɛe baa goɓn ara. Naan ute bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daar ken been taa baar ki se. ³³ Goɓn se maam m'naar m'ol jeege Japa ki, taa ai baa dana oo ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, borse naaje k'tusga paac naan Raa ki oo k'je k'booy taar ken Meljege Raa taadio oo ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun bee Korney ki

³⁴ Goɓn se Pier eep taariɓa deekden oo: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan beer nam eyo. ³⁵ Gan maakn metjil jikilinge tun gay gay kic bo, debm ken beer Raa ki oo tɛdn nakgen ute doobin se, naan se bo ken tooɓ Raa ki. ³⁶ Raa taado taarin gaan *Israelge tu oo ute doobm Isa *al-Masi se, naan baanoga te Labar Jiga ken 'kedn tooɓe jeege tu. Taa Isa se, naan bo Mel jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen borse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado metn taar *batem ken naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa ken beer ood Isan kɔdn Nazaret se, edinga tooɓn *Nirl Salal. Oo naase 'jeelki kici, Isa se leedoga goɓn baa se paac oo naan tɛd bee jeege tu oo ed lapia jeege tun ken *Bubm sitange tokdega tok kaam jinɓa, taa Raa se utu te naana.»

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje oo k'booyga ute bije, nakn ken naan tɛdo maakn naan Yaudge tu oo maakn geger ken Jeruzalem ki se. Naan se bo ken Yaudge ok tup tooɓin ro kaag ki se. ⁴⁰ Gan ken tɛd bii moɓo se, Raa durinoga daan yoge tu oo olin naan teec naan jeege tu, ⁴¹ naɓo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gan naan se teec naan naaje ken Raa beer tooɓjenoga tooɓ do dakiɓa taa naaje k'tɛdn saadinge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic bo, naaje j'osoga oo j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjeno oo k'baa k'taad Yaudge tu nakn ken naaje k'jaako oo k'booyo se oo j'aden taadn j'oo: Isa se bo, debm ken Raa beer oodino gen kojn booro do jeege tun ooyga kooyo oo kengen utu zere. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se paac taadoga saadn naana; naade deek oo: «Debm jaay aalga maakin do naan ki num, Raa an tooɓ *kusiɓin se paac naatn.»»

*Raa ed *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad ken Pier jaay utu daar taadden taad bort sum bo, goɓn se Nirl Salal naar booy do jeege tun paac ing booy booy taarin se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken baado ute Pier jaay aak nakn se, okden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic bo, naan took edden Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy oo tooɓm Raa oo: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Goɓn se Pier taadden oo: ⁴⁷ «Borse, jee se ɛ, Raa eddenga Nirl Salal aan goɓ naaje kici. Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ Goɓn se naan taadden oo: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

Oo jee ken k'batizde se taad Pier ki oo: «J'ooɓ j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pier taad metn taar nakn ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

¹ *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, baa booy oo jeegen Yaudge ey se kic bo booyga taar *Raa oo took aalga maakde do ki. ² Ken Pier jaay ok terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se baado teesiɓa, oo baagin mooyo. ³ Naade deekin oo: «Naaje k'booyga j'oo naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo oo osoga ute naade!» ⁴ Goɓn se Pier uun metn taar nakn deel se paac, taaddesiɓ tak tak oo: ⁵ «Bii

kalan, maam maakn geger ken Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakn raa ki: nakn se magala tec aan gaa kala k'daakin taarin gata kaam so; nakn se iin raan bini booy aan naan ki ceem ki. ⁶ Ken maam jaay m'bil m'aakin se, maam m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge so yeelge. ⁷ Gotn se, maam booy mind deba deekum so: «Pier iini, daagen se 'tok, 'tob so so.» ⁸ Gotn se maam terlin m'oo: «A-a Meluma! Gotn maam m'ting tap bo, daagen gen kas ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ⁹ Ter maam booy mind debm se taadum maakn raa ki kuuy daala so: «Nakn ken jaay Raa tedin tedga jiga se, naai onte kaakin aan gaa nakn aak kusu.» ¹⁰ Mind debm se taad dolum moto, jaay bo nakn aan gaa kala se, terl ook baa maakn raa ki. ¹¹ Kaad ken se sum bo, gaabge moto naar aan taa doobm bee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki so j'oldeno gotum ki. ¹² Jo *Nirl Salal taadum so m'baa ute naade, m'onte naaja. 'Booyki, genaagen mace ken doobm Isa al-Masi ken baado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se bo ken ingo ute maam bee gaab ken ese. ¹³ Gaabm se taadjen so naan aakga *kodn Raa baado been ki so kodn Raa se deekin so: «Borse ol jeege Japa ki, taa aio baa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se. ¹⁴ Naan utu ai taadn taar Raa so taar se bo ai kedn kaaja naai ki ute jeegen maakn bee ki paac.» ¹⁵ Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum bo, gotn se Nirl Salal naar booy dode ki aan gaa ken naan booyo deet dojege tu se. ¹⁶ Gotn ese sum bo, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken so: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal. ¹⁷ Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan gaa ken naan edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap bo m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak ken naan baa baa teda se?»

¹⁸ Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac baa doa. Gotn se naade *nook Raa deek so: «Deere, Raa se oodga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kon *kaajn gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹ Ken jaay k'tool Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se bo, naade aan wook baa taa naange tun kuuy. Jee metinge baa taa naan Penisi ki so kengen metinge baa taa naan Sipir ki so metingen kuuy baa maakn geger ken Antios ki. Jo gotn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰ Gan maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakn geger ken Siren ki jaay aan maakn geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹ Gotn se toogη Meljege Raa utu te naade; taa naan se bo jeege dena took taar Raa so aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se baa ooc bide ki se, gotn se naade ol Barnabas taa ade baa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn geger ken Antios ki se. ²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakin paac do Isa al-Masi ki, so naan se maakin dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak bee ken Raa ted jee Isa al-Masige tun gotn ese se, naan maakin raapo so dejde so j'ing k'daok ute Meljege Isa al-Masi se toogo. Gotn se jeege dena took taar Meljege so ziid do jee Isa al-Masige tun gotn ese.

²⁵ Gotn se Barnabas iin onde so baa geger ken Tars ki gen baa je Sol. ²⁶ Ken naan jaay baa onin se, naade k'baado kalan maakn geger ken Antios ki. Maakn baar ken ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gotn ese so jeege dena naade lee dooyde ute taar Raa. Maakn geger ken Antios ki sum bo, jeegen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakŋ geger ken Antios ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy baado maakŋ geger ken Antios ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Agabus, *Nirl Salal olin naan iin daara o taad jeege tu o: «Goto baa se paac, bo utu taal tedn daama jeege tu.» O bo ken Agabus taadn ese se, taal jeege do Gaar magal *Rom ken k'danin Klod. ²⁹ Gotn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad o: «Nana nana kic bo, nakŋ naan ok se baano kaam do ron rona, taa j'an baa noogŋ genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Sol ki taa an baa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erød taal Jak o ok ol Pier dangay ki

¹ Kaad ken se, Gaar Erød baag dabar jee *eglizgen metinge. ² Naan ken se Jak gena Jan se, Erød ol k'gaan dona ute gorð-jerle. ³ Ken naan aak nakŋ naan ted jaay taal Yaudge tu se, ter naan ok Pier se olin dangay ki o kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ok rom eyo. ⁴ Ken naan jaay ok kol Pier dangay ki se, gotn se naan tomb asgarge so so goto kaam so taa an boobo. Naan je dii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan ano koka baa naan Yaudge tu taa an kojŋ booro don ki. ⁵ Gan ken Pier jaay dangay ki se, gotn se jee egliz ki se daayum tond metn *Raa ute maakde paac taa naana.

*Kodn Raa ad Pier naatn maakŋ dangay ki

⁶ Ey num, oop metbeenki sum bo *Erød je utu 'kojn booro do Pier ki naan jeege tu. Gan maakŋ noarin ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio o jinge se, j'olin zinzi do jin ken kaam ara o do jin ken kaam naane kici o asgargen kuuy daar boob boob taa doobo. ⁷ Gan gotn ese sum bo, kodn Meljege Raa naar baado daar ceŋ ki o maakŋ dangay ute magalin se woor kelŋ o kodn Raa tond dur Pier deekin o: «lin yokod!» Gotn se, zinziŋ jin ki se taal si naatn kalde ki. ⁸ O kodn Raa terlin o: «'Dok maaki o taal saai jei ki.» Pier took taar kodn Raa o ted aan go ken naan taadin. Ter kodn Raa taadin daala o: «Uun uus kal magali se roi ki o ok metuma.» ⁹ Gotn se Pier teeco naatn maakŋ dangay ki o ok metn kodn Raa se. Maakŋ saapin ki se o daan naan ni nia le daam; ey num, gotn se naan jeel te eyo nakŋ kodn Raa ted jaay deer se. ¹⁰ Gotn se, naade deel on asgargen j'ombde deet deet se, o kengen gen k-dige se kic, naade deel onde o naade aan ce kaam taar ken k'daapin ute maala ken j'odinga num j'end k'baa maakŋ geger ki se. Ken naade jaay aan gotn ese se, taa doobo se ad kalin ki sum. Ken naade teec gotn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakŋ kodn Raa se goto ceŋ ki.

¹¹ Gotn se Pier nam ok rona o deek o: «Borse jaay, maam m'jeel m'okga deer deer, Meljege Raa se ologa kodin baado adunga naatn kaam ji Gaar Erød o aajunga do nakge tun ken Yaudge je amsin tedn dom ki se.» ¹² Ken naan jaay jeel ok ron sum se, naan baa bee mend ki kalan bini ron Mari. Mari se naan bo ko Jan ken k'danin Mark kici. Gotn ese se, jeege tusga dena tond tond metn Raa taa naana. ¹³ Ken naan aan jaay baag tond taa kaam taar se, gotn ese mend tedn naabm ken k'danin Roda se, booy Pier tond tond kaam taara se, naan baado taa an kodn kaam taara. ¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakin raapo, o kaam taara se naan baate kodina, gan naan ok terl aan baa taad jeege tun maak ki o: «Berŋ, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.» ¹⁵ Naade terlin o: «Naai se, doi 'derlga le daam!» Gan naan dok taara on eyo taadden o: «Deere.» Gotn se naade taadin o: «Kaadn naane

'tedn kodn Raana le daam.» ¹⁶ Gan Pier se daar tond kaam taara se on eyo. Ken naade baado ad kaam taara jaay onin naan se, paac tap bo akden taad eyo. ¹⁷ Gotn se Pier tedden ute jina ad k'doa. Do naan taadden metn taar ken ted ad di jaay Meljege addino maakn dangay ki naatn se. Gotn se naan taadden ad: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec onde ad baa gat kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier goto maakn dangay ki se, gotn se naade nirlde teece ad doobm rode tap bo, naade jeel eyo. Naade taad te naapa ad: «Pier tap bo, baaga gay?» ¹⁹ Gotn se Erad ol jeege gen je Pier; nabo naade je onin eyo. Naan danjo asgargen ing boob Pier se, tond metde taa Pier. Ken naade jaay on terlin te taar dim ey se, naan und kulu jeege tu ad jee se k'toalde naata.

Naan ken se, Gaar Erad iin taa naan Jude ki se baa ting coko maakn geger ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erad*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidon ki se, nakn kosde paac se iino taa naan Gaar Erad ki. Bii kalan, Gaar Erad se maakin taarin dode ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kokn taasa ute naana. Gotn se naade baa on gaaba kalan bini k'danin Blatus ad Blatus se, naan bo debm ken lee boob bee ken gaarge lee toodn se. Naade tedin naan tooko alde naade baa on gaarge taa baa kokn taasa ute naana.

²¹ Gotn se Gaar Erad gaannden bii ad ken bii naan gaannden jaay aas se, naan uun uus kal gaarina ad baado ing do kaag do ki ad gotn se naan baag taadn taara jeege tu. ²² Ken jee ing gotn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makono ad: «Ken taad se debkilimi sum eyo; num kесе aan go Raa mala bo taada.» ²³ Ken Erad jaay booy taar jeegen taadin bin se, naan don oopo ad magal rona ad gotn se naan baate *nookn Raa. Kaad ken se sum bo, *kodn Raa tedin ooc kono ad on kuuru maakin ki os tolin naata.

²⁴ Naan ken se, jee ken booy taar Raa se baa ziid ted ro naapki dena ad gotn se jeege dena took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵ Naan ken se, Barnabas ute Sol jaay nan naabde Jeruzalem ki sum se, naade baa baa se ak baan ute deb kalan k'danin Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal ol Barnabas ute Sol naaba*

¹ Maakn jeege tun *egliz ken Antios ki se, gotn se ak jee ken taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simeon ken k'danin Debm ilimi, Lusius ken kod Siren, Sol ad Manaen ken teep ute *Erad Antipas. ² Bii kalan jee se jaay eem keem Raa ad uun *siam se, maakde ki se, deb kalan Nirl Salal on deekden ad: «Barnabas ute Sol se, 'beer tooddeki maam ki taa m'aden kodn naabm ken maam m'dandeno taarina.» ³ Ken naade jaay eem Raa aasa ad baag kos se, gotn se naade tondden jide dode ki ad alde gen baa tedn naabm ken Nirl Salal danjeno taarin se.

Kese naabm deet deet ken Sol teda

*Barnabas ute Sol baa taa naan Sipir ki**

⁴ Aan go *Nirl Salal bo alden gen tedn naabin se, Barnabas ute Sol iin booy baado Selusi ki. Gotn se naade ook maakn markab ki ad gaan baar baa taa naan Sipir ki. ⁵ Ken naade jaay aan maakn geger ken Salamin ken taa naan Sipir ki se, naade baag taadn taar Raa jeege tu maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki. Kaad ken se, Jan-Markn ken debm noogde se utu te naade.

* **13:3** Taa naan Sipir se baar bo ol gurugina.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakn gegere ken k'danin Papos. Gotn se naade on kod Yaud kalan bini k'danin Bar-Isa. Naan debm korde on tedron aan goa debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁷ Naan se ting te magal gen taa naan gotn ese. Magal ese se ron Sirgus Polus on gaabm se debm jeel naka. Naan danjo Barnabas ute Sol been ki. Naan je naade an taadn taar Raa naan 'booyo. ⁸ Anum, debm korde ese se ute taar Grek se k'danin Elimas kici, naan took Barnabas ki ute Sol ki eyo, taa naan je eyo ken magal taa naan gotn ese jaay 'kaal maakin do Isa ki se. ⁹ Gotn se Sol, k'danin Pol, jaay Nirl Salal dooc maakin se, gaabm se naan aakin on ciu, ¹⁰ on naan deekin on: «Naai le, taar-koo deeliga deele on 'lee 'derl derl jeege. Naai le, 'goon *Bubm sitange on nakn ute doobin se le, naai je eyo on nakn ken Meljege jen ro ki se le, daayum naai je an tujn naatn. ¹¹ Borse 'booyo: Raa ai koki ute kaaka on naai utu tedn kaam-took on bii kando kando naai 'kon kaakn kaad eyo.»

Gotn ese sum bo, gotn naar tedin ilim dib on naan on aak dim eyo on naan terl kaam ara kaam ara je nam an kon jin ki on an tood. ¹² Ken magal taa naan gotn ese jaay aak nakn ken aan do gaab ken ese se, naan took aal maakin do Isa ki. Gotn se taar Meljege se endga maakin ki deer deer.

Pol taad taar Raa jeege tun Antias ken taa naan Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pol ute jeenge ook maakn markab ki, on gaan baar baa maakn gegere ken k'danin Perg ken taa naan Pampili ki. Ken naade jaay aan gotn ese se, Jan-Mark in resde on ok terl baa Jeruzalem ki. ¹⁴ Gan Pol ute jeenge in Perg ki, naade uun doobm Antias ken taa naan Pizidi ki. Ken naade jaay aan gotn ese se, bii kalan aan *bii sebit ki se, naade baa end ing maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se. ¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gotn se magalgen gen bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ol deba baa taadden on: «Genaa jeege, ken naase jaay okki taar jaay anki dejn jeege num, in 'taaddeki.» ¹⁶ Gotn se Pol in daara tedden ute jina taa k'doa on deekden on: «Naase gaan *Israelge on ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se. ¹⁷ Raa naajen Israelge se, beer tood bubjege; naan dirde ooj ted dena taa naan Masar ki, on ute togin se, naan addeno naatn maakn taa naan Masar ki. ¹⁸ Do kod-baar ki se, nakn baa baa baara si-sa se, naan bo aakdeno dode ki. ¹⁹ Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegeen kaam cili se, naan utden naata on naande se, naan edin gaan Israelge tu on naan se tedden naande mala. ²⁰ Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ok nakn baa baa baara kaar-sa-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tondden magalge daande ki, gen kaakn metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tonddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tond metn Raa, on naade je gaarge. Gotn se Raa ondden Saul, goon Kis, ken teeco taa bee Benjamin ki on naan se os gaara gen baara si-sa. ²² Ken baara si-sa jaay aas se, Saul se Raa addin maakn gaarin ki naatn on naan beer addden *Daud bo tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad on: *Maam m'onga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan bo debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki†.*

²³ «Maakn metjil Daud ki se, Raa beer addo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin bo, taar do donkin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki. ²⁴ Kaad ken Isa tes te naabin ey ort se, Jan-Batist baado taad gaan Israelge tu paac on: «Terlki maakse do Raa ki on 'baakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado on: «Maakn maak-saapse ki se, naase tap bo okki maam se naja? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21.

eyo! 'Booyki, naan se utu baado metum ki oo naan se, gen tooon saa jen ki kic bo, maam m'aas eyo†.»

²⁶ «Genaamge, naasen ken metjil *Abraamge, oo naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege bo Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja.

²⁷ Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan goo al-Masi eyo. Oo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin jaay, aanga bii sebit ki tak bo naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se bo, naade ojin booro don ki. ²⁸ Ey num, naade on te taar dim ken aas tooin eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki oo: «K'toolin naatn!»

²⁹ Ken Yaudge jaay tedin nakge don ki aas aan goo ken Kitap taado do dakin se, maakde ki se, jee metinge baado uun booyin naatn ro kaag ki oo baa olin maakn iib ki. ³⁰ Num gan Raa se durinoga daan yoge tu. ³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakn biige tu dena, naan lee teec naande ki. Oo jee se bo borse tedga saadinge naan jeege tu.

³² «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici oo labar se bo, ken Raa taado bubjege tu do dakiina oo tedga num naan utu aden kedn nakn naan taadga oo utu aden ked se. ³³ Taar ken naan taado do dakin oo an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan goo taar ken k'raanino do dakin maakn Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken oo: *Naai se bo 'goonuma.*

Gatn jaaki sum se, maam bo m'tedga bubis.

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan onin ruum te maakn baad ki eyo. Kese bo taar ken naan taado Daud ki do dakiina ken taadin oo:

Maam m'utu m'asen tedn bee den aak eyo oo nakgen met ki

ken maam m'deeko m'oo m'utu m'kedn Daud ki se m'utu m'asesin kedn deer deer*.

³⁵ Taa di gat kuuy kic maakn Kitap ki se, Daud taad Raa ki oo:

Debm naai se, naai an kon konin ruum maakn baad ki eyo†.

³⁶ Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tedin aas se, gatn se naan ooyo oo j'uun j'ol k'j'aalin maakn iib ki do bubinge tu oo naan kic ruumga aan goo naade se kici. ³⁷ Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakn iib ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Genaamge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakn ken jaay Isa tedo se. Ute nakn naan tedo se bo, Raa tooisenga *kusiisege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se on noogse 'tedki te aak bee naan Raa ki eyo.

³⁹ Num gan debm jaay aal maakin do Isa al-Masi ki se, kusiin paac se, Raa tooisinga naata. ⁴⁰ Bin se, ondk konda, bere, taar se onte 'baatinki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin maakn Kitap ki se, som asen kaan dose ki cere, ken oo:

⁴¹ 'Booyki bee, naasen ken aalki Raa maak ki ey se, *nakn se le, deelga dose oo aksen taad eyo!*

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tedn nakn ken deel doa

oo nakn se ken nam kuuy jaay baado taadsen metin kic bo,

naase le aki 'took ey tap.†»

⁴² Ken Pol ute Barnabas jaay teec teec naatn maakn bee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gatn se jeege taadden oo: «Bii sebitn kuuy se, 'terl 'baakiro ajeki taadn metn taar se daala.» ⁴³ Ken jeege wook nan se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tedga ted rode Yaudge ken ok taar Raa on se baa ute Pol oo

† 13:25 Aak Mk 1.7. § 13:33 Aak KKR 2.7. * 13:34 Aak Eza 55.3. † 13:35 Aak KKR 16.10.

† 13:41 Aak Aab 1.5.

Barnabas. Ken naade jaay baa baa se, Pol ute Barnabas se taad ute naade, dejde oo bee Raa se, j'okin onno.

Naan ki se Pol ute Barnabas kaamde se aan kaakj jee ken Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *bii sebit ken kuuy se, jee maakj geger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, denin baado tus gen booy taar Meljege. ⁴⁵ Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade ted maak-kilimi ro Pol ute Barnabas ki oo naade baag naajn Pol oo taad jeege tu oo: «Taar ken Pol taad se, taar ken met ki eyo.» ⁴⁶ Gotn se Pol ute Barnabas se, taad aal dode sen deekden oo: «Bee ki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu bo jaayo. Aan goo naase le 'baateki dey se, kese naase malinge bo 'tedki murs rose ki gen kon *kaajn gen daayum eyo. Borse num, naaje se, k'baa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo. ⁴⁷ Kese bo naabm ken Meljege oljeno oo taadjeno oo:

Maam se m'tedi naai 'tedga gotn woor gen woor metjil jeege paac, taa naai aden baa taadn taar Raa jeege tu

bini 'kaan gotn duni 'daar ro ki oo aden taadn oo: Raa se aden kaaja. S»

⁴⁸ Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek oo: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gotn se, jee ken Raa beer tooddenga tood gen kon kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

⁴⁹ Gotn se, taar Meljege Raa se wook dood taa naan gotn ese paac. ⁵⁰ Gan Yaudge se oos metn magalgen maakj geger ken gotn ese ute mendgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade alde metde taa j'dabar Pol ute Barnabas oo naade tuurde naatn maakj taa naande ki. ⁵¹ Ken Pol ute Barnabas jaay baa baa se, tup kudn jedege tu* oo naade iin baa Ikoniom ki. ⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pol ute Barnabas maakj geger ken Ikoniom ki

¹ Ken Pol ute Barnabas jaay aan maakj geger ken Ikoniom ki se, naade baa end maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki aan goo ken naade tedo maakj geger ken Antios ki se. Gotn se, naade taadden taar *Raa bini ol naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki. ² Gan Yaudgen baate tookj taarde se oos metn jeege ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki. ³ Ute naan se kic bo, Pol ute Barnabas tingoga dena maakj geger ken ese oo naade taad taar Meljege se jeege tu oo naade taadden taa bee Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. Oo gotn se, Raa alden naade ted nakj-koooge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu oo taar naade taad se, taar met ki. ⁴ Do taarde ki se, jeege maakj geger ken ese se baa gaan naapa goto kaam dio: jeege metinge baa metn Yaudge oo kengen kuuy se le baa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gotn se Yaudge ute jeege ken Yaudge eyo ute magaldege se, dookga taarde gen baa kooon *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tool ute koa. ⁶ Ken Pol ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan baa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gotn naane se, naade baa ting maakj geger ken Listir ute ken Derbe ki oo ute naange tun ces ki ces ki. ⁷ Ken naade jaay aan gotn naane se kic bo, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pol ute Barnabas maakj geger ken Listir ki

§ 13:47 Aak Eza 49.6. * 13:51 Tupm kudn je ki se, gotn Yaudge tu se je taadn oo: dim aden tum tap bo goto.

⁸ Maakn geger ken Listir ki se, ak gaaba kalan bin se gotn tingin bo naan ki sum. Jo gaabm se, gotn k'j'oojin tap bo k-runguyu; bii kalan naan lee te eyo. ⁹ Bii kalan, naan ing booy booy taar Raa ken Pol taad se. Gotn se Pol andin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kon lapia. ¹⁰ Gotn se, Pol uun mindin raan deekin oo: «lin 'daara!» Jo gaabm se naar iin daar kirit oo baag lea. ¹¹ Ken jee denge jaay aak nakn Pol ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naande se, oo naade taad oo: «Bere, raage se delga jikilimge oo booy baadoga gotjege tu!» ¹² Gotn se Barnabas se naade danin Zeus. Zeus se je deekn oo: *gaar gen raage*. Jo Pol le, naade danin Ermez. Ermez se je deekn oo: *debm taadin bedina*. ¹³ Raaden Zeus se, been ce taa doob ken j'end maakn geger ki se, oo debm ken lee toj serkn maakn bee ken se, tok baano ute kos-targe dio oo tamardeno ute poon kaagge jaay bo baandeno taa bee ken ese, taa naan ute jee denge se dookga taarde je tojn *serke Barnabas ute Pol ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pol, jaay booy taar ese se, naade maakde tuju oo neepm te kaldege oo gotn se, naade naar aan baa on jee denge se, taadden makon oo: ¹⁵ «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-koom di bini! Bere, naaje se k-jikilimge aan goo naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan bo debm aalo maakn raa ute do naana oo aalo baar oo nakgen baa se paac. ¹⁶ Do dakin se, metjil jeegen gay gay kic bo, Raa onden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. ¹⁷ Ute naan se kic bo, Raa se daayum tedden bee oo bee ken naan lee tedden se, naan edden maane oojden nakdege oo edden kosoo ute maraadin oo raapden maakde sakan.»

¹⁸ Ute taar ken naade taadden se kic bo, Pol ute Barnabas tedden bini jaay bo baa gaas jee denge gen tojn serke se.

¹⁹ Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antios ki oo kengen metinge iino Ikoniom ki baado Listir ki oo oos metn jee denggen gotn ese oo taadden taar Pol ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gotn se, Pol naade tundin ute koa oo tiik teecnsin naatn maakn geger ki se oo baa undin naata, naade saap oo kaad naane, naan ooyga. ²⁰ Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gotn se Pol iin daara oo ak terl baa maakn geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gotn ese oo baa Derbe ki.

Pol ute Barnabas ak terlo Antios ken taa naan Siri ki

²¹ Ken naade jaay aan maakn geger ken Derbe ki se, Pol ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gotn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ak terl baa maakn geger ken Listir ki oo Listir ki se naade iin baa maakn geger ken Ikoniom ki oo Ikoniom ki se, naade iin baa maakn geger ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki. ²² Maakn gegerge tun, naade aanga tak bo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki oo taadden oo doobm Isa al-Masi ki se j'okin togo oo ter taadden oo: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.» ²³ Gotn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeegen 'tedn naandege. Gotn se, naade uun *siam oo eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴ Gotn se, Pol ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki. ²⁵ Ken naade jaay aan maakn geger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gotn ese oo baa maakn geger ken gotn k'lee k'daar markabge oo geger se ron Atalia. ²⁶ Naade iin maakn geger ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn geger ken Antios ken taa naan Siri ki. Gotn se bo, metn-jiki naade iino ro ki oo maakn geger ken ese

60, jee Raage ʔndeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken ʔorse naade ted aasinoga se. ²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pol ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gʔtn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa ʔlden naade tedo se ʔ ter taaddeno ʔ: «ʔorse se, Raa ʔadga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» ²⁸ Gʔtn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakn metn taara (Gal 2.1-9)

¹ Gʔtn se jee metinge iino taa naan Jude ki ʔ ʔaado maakn geger ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki ʔ: «Ken naase jaay j'ʔjsen te pʔndo aan gʔ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kʔn kaaj eyo.» ² Gʔtn se Pol ute Barnabas took eyo do taar naade ki se ʔ do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se 60, jee gʔtn ese uun doa gen kʔl Barnabas ute Pol ʔ genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa ʔaa kʔn *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen ʔaa kaakn metn taar se. ³ Gʔtn se, eglizn Antios ki edden ne dim ken naade an ʔaa mertε jaay ʔ ʔlden doob ki.

Ken naade ʔaa ʔaa se, aal teec ute taa naan Penisi ʔ ute taa naan *Samari. Gʔtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, dʔd ʔkde mertε. Gʔtn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa ʔldeno naade tedo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gʔtn se naade iin taad jeege tu ʔ: «Bεeki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tʔjn pʔndo ʔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'dooyde, naade 'kinj do ki.»

⁶ Ter gʔtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakn metn taar se. ⁷ Ken naade naaj te naapa makʔn bini jaay 60, Pier iin daara ʔ taadden ʔ: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa bεer ʔdum daanse ki se do dʔkina, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookn kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel nanj maak-saapm jikilinge ʔ jee ken Yaudge ey se kic 60, naan took ʔkdega ʔ eddenga *Nirl Salal aan gʔ ken naan edjekiro naajege tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se 60, naade kic aal maakde do Isa ki sum 60, Raa *tug daapdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujn maakn Raa se ʔ naase je aki kʔnd daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajege se j'ʔn j'aasinkiro te gen kuunin eyo. ¹¹ Bin num, kεse met ki eyo ken j'aki tedn naan se! K'jeelki naajege kic j'aalki maakjege do bεer gen Meljege Isa ki aan gʔ naaden ken Yaudge ey se kici, jaay 60 naaje j'ʔnki kaaja aan gʔ ken naade ʔn se kici.»

¹² Gʔtn se jee tus ute dende se do dek ʔ naade ʔn gʔtʔ Pol ute Barnabas ki taadden metn taar nakn-kʔbge ute nakgen deel doa ken Raa ʔldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Ken naade jaay taad nanj taarde se, gʔtn se Jak uun taara ʔ deekden ʔ: «Genaamge, uɔumki bia! ¹⁴ Simon * taadjekiro ʔ metn-jiki tap 60 Raa se bεer tʔdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn

* 15:14 Simon se naan 60 Pier sum kici.

jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobin ki aan gaa taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raandeno do dakin ken oo: ¹⁶ Meljege Raa deek oo:

Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade baao

oo kaagay bee Gaar *Daudn ken terec se, maam m'utu m'an daar gatin ki

oo gatin ken tujga aan gaa di kic bo, maam m'an daapin 'daar taa gaj.

¹⁷ Bin bo jeegen oop se utu am je maam Melde.

Deere, jeegen ken maam m'utu m'adeno dan se utu 'tedn jee maamge.

Kese bo nakn ken maakum jen ro ki,†

¹⁸ oo taar se bo ken maam m'taado metin jeege tun do dakinna.»

¹⁹ Ter Jak taaddeno oo: «'Booyki! Gen maam ki num, jeegen Yaudge eyo jaay terlga maakde do Raa ki se, j'ante konddeki nakn oon dode ki. ²⁰ Num gan borse, k'raandeki maktub j'ooki: j'ante kosn daa maragge, j'ante keesn naapge ren ren, j'ante kosn daagen moosde ooy te naan ki eyo oo j'ante kosn mooso kici.

²¹ Taa do dakin se, maakn geger ki tak bo aanga *bii sebit ki bo, jeege lee taad took metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se oo dooyin maakn *beege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

²² Gatin se jee egliz ki ute jee naande ki oo jee kaan naabm Isa al-Masige dook taarde kalan oo beer tood jeege daande ki gen baa ute Pol oo Barnabas Antiosn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade beer toodde se debm kalan ron Judas ken k'danin Barsabas se kici, oo ken kuuy se k'danin Silas. Naade se genaage paac aalde maak ki. ²³ Naade raan edden maktub jide ki oo maakn maktub ken ese naade deek oo:

Kese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gatin ara paac k'tedsen toose dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki oo maakn geger ken Antios ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴ Naaje k'booyga ken jee metin iin gatje ki ara jaay baa gatse ki se, naade utu taar naaden baa taadsen se tujsega maakse oo teecsenga nirlse. Bere, jee se naade baa gen dode, ey num naaje bo k'j'olden eyo. ²⁵ Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'beer k'tood jeege maakje ki taa baa ute gena koonn maakjege Pol ute Barnabas se gatse ki. ²⁶ Taa Pol ute Barnabas se, edga ked rode *serke taa Meljege Isa al-Masi. ²⁷ Bin num, naaje j'olsen Judas ute Silas se, taa naade asen baa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raansen maakn maktub ken ese. ²⁸ Nirl Salal oo naaje mala j'uun doa k'je nakn ken k'raansen j'oo aki ted se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum, ²⁹ ken oo: ante koski daa maragge, ante koski mooso, ante koski daagen moosde ooy te naan ki eyo oo ante keeski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tedinkiga num, kese naase 'tedkiga nakn jiga aak eyo.

Naaje genaagen gatin ara k'tedsen toose dena.

³⁰ Ken naade jaay raan edden maktub jide ki se, gatin se naade alde oo naade iin baa maakn geger ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade dan tus genaagen doobm al-Masi ki oo edden maktubm ese. ³¹ Ken jee doobm al-Masi ken gatin ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakn maktub ken se, maakde baa raap aak eyo oo taargen se edden kaay kaama.

³² Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se bo, naade dejdenga dena edden kaay kaama oo do kaal maakde ki se, j'ok maakde toogo. ³³ Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gatin ese jaay bo, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken ese alde oo k'baa lapia, oo naade ok terl baa gatin jeege tun oldeno. ³⁴ [Nafo, Silas se je king gatin ara bii

† 15:17 Aak Am 9.11-12.

kandum†.] ³⁵ Anum Pól ute Barnabas se ɔp ing Antios ki. Gɔtn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Meljege ɔ taadden Labar Jiga.

*Pól gaan ute Barnabas
(Gal 4.13-15)*

³⁶ Ken naade jaay ting aas gɔtn ese se, Pól deek Barnabas ki ɔ: «J'ok k'terl k'baa kaakɲ genaagen doobm *al-Masi ken ing maakɲ gegerge tun paacɲ gɔtn naaje k'lee k'taado taar Meljege ro ki se. K'baa k'j'aakden tu, naade tap ɓo ing ɔ di.» ³⁷ Gɔtn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danɲ Mark se kic ɓo 'baa ute naade. ³⁸ Num gan Pól took eyo, taa Jan-Mark se res ɔndenga kɔnɔ taa naan Pampili ki ɔ naan ɔy aay ute kaaminɲ gen tedn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gɔtn se, naade naajga taara dena, naɓo taarde baa ok te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakɲ markab ki gen baa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pól se le, beer uun Silas gen baa ute naana ɔ genaagen doobm al-Masi ken gɔtn ese tondde metn Raa ɔ daayum Meljege n'tedden beɛna.

Pól baa merte gen k-dige

⁴¹ Pól iin gɔtn ese ɔ baa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki ɔ gɔtn naan aanga ro ki se, naan ed kaay kaama *eglizge tu.

16

Timote baa ute Pól ɔ Silas gen tedn naabm Isa *al-Masi

¹ Ter Pól ute Silas jaay aan maakɲ geger ken Derbe ute gen Listir ki se; gɔtn ese naan ɔy gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubiɲ se, kod Grɛk. ² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakɲ gegerge tun Listir ute ken Ikoniom ki, paac se toomiɲa. ³ Gɔtn se Pól je ɔ k'baa tele, naɓo taa Yaudgen ing maakɲ gegerge tun ese se, naan ɔjin pondɔ, taa jeegen paacɲ gɔtn ese se jeelin naan se bubiɲ kod Grɛk. ⁴ Ken naan jaay ɔy pondɔ Timote ki aas se, naade iin gɔtn ese ɔ baa lee maakɲ gegerge tu ɔ naade taad genaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se ɔ naade taadden ɔ: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gɔtn ese se ted jee al-Masigen mec, ɔ bii-raa naade ziid baa ute naande.

Pól ni maakɲ geger ken Troas ki

⁶ Pól ute Silas se je baa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; naɓo *Nirl Salal taadden maakde ki ɔ j'onte baa. Num gɔtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan ceɛ taa naan Misi ki se, naade je baa taa naan Bitini ki; naɓo gɔtn ese kic Nirl gen Isa gaasde. ⁸ Taa naan se ɓo, naade aal teec taa naan Misi ki ɔ ɓooy baa maakɲ geger ken Troas ki gɔt ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakɲ Troas ki jaay Pól tood toodnɔr se, naan nia ɔ maakɲ niɲ ki se, naan aak aan gɔɔ kod Masedoan kalan daar daar naanɲ ki ɔ eeminɲ nɔɔ metin ki ɔ: «Iin 'baado Masedoan ki ara taa ajen naaka.» ¹⁰ Ken Pól jaay taadden metn taar ninga sum se, gɔtn se sum ɓo naaje* k'naar k'je doobm j'an baa Masedoan ki, taa ute metn taar niɲ se, naaje k'jeelga maakje ki keɛ Raa ɓo danje gen baa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gɔtn naane.

*Pól aan maakɲ geger ken Pilip ki
(Plp 1.1-11,27-30)*

† **15:34** Taar se maakɲ kitapge tun do dakin se metinge maakde ki se gɔta. * **16:10** Gɔtn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

¹¹ Naaje j'iin maakn geger ken Troas ki se, gotn se naaje k'j'ook maakn markab ki so k'j'omb k'gaan baar k'baa taa naan Samotras ken maane gurug aalin se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Neapoli ki gotn ken k'lee k'daar markabge se kici. ¹² Gotn se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Pilip ki so maakn taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala so ok *Romenge dena. Gotn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *bii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakn geger ken se so k'baa taa oolo ki k'saap j'oo kaad naane j'kon gotn jeege lee eem Raa. Num gan j'aaan se j'on mendge kandum sum bo tusga, k'j'ing cede ki so k'taadden taara. ¹⁴ Maakde ki se, menda kalan ron Lidi so naan iino maakn geger ken Tiatir. Mend se, naan beer Raa ki so ok kalge gen zoa so kalinge se kalgen te rodege so aac kaace. Ken Pal jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tedn maakin ki gen booy kon taar Pal se so naan aal maakin don ki. ¹⁵ Gotn se, naan ute jeegeen maakn been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje so k'baa been ki so deekjen so: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gotn se, naan doje bini olje naaje k'took k'baa been ki.

Pal ute Silas se k'tok k'j'ombde dangay ki

¹⁶ Gan bii kalan naaje k'baa baa gat ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon menda kalan bin se baado onje so naan mend dukaaka so ute dukaakin se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mend se, melinge on gurs ro ki dena. ¹⁷ Naan lee ok metje naaje j'utu Pal so tooy metje ki makon so dook taara on eyo deek so: «Jee ese se, naade jee tedn naabm Raagen Taaro! Naade baado se taa asen taadn doobm kaaja!» ¹⁸ Mend se ok metje bii kando kando bini ol bii kalan Pal or se, terl aakina so deek sitan ken ron ki se so: «Ute ro Isa *al-Masi se m'oo: 'teec naatn ro mend ken se!» Gotn se sum bo, sitan se naar teec naatn ron ki. ¹⁹ Ken melinge jaay aakin naan dukaakin le gotoga so doobm naade an kon gurs kic bo gotoga se, naade tok Pal ute Silas so baanden naan magalge tun gotn ese. ²⁰ Ter naade baanden naan magalge tun *Romenge tondde se so taadden so: «Jee se le, Yaudge so baado se gen tujn naanjege! ²¹ Naade lee dooy jeege ute doobm king naande ken naaje Romenge se oljeki ro ki eyo. Kese naaje se j'an kon ted eyo.» ²² Gotn se oljee denge se iin ro Pal ute Silas ki. Jo magalgen Romenge tondde se iin toodn ute kaldege taa toogo so ol k'j'ondde te meeje. ²³ Ken naade jaay tond derenje aas se, naade baa ombden maakn dangay ki so taad magal jee dangayge tu se so jee se k'boobde jiga. ²⁴ Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadn se, naan tok ombden maakn dangay ken maak ki so tondden poolo jedege tu.

Magal jee dangayge took aal maakin do Isa ki

²⁵ Ken aan goor ute daan bea se, Pal ute Silas se eem keem Raa so toomin toom ute kaa, kaad ken se jee dangaygen kuuy se, ing booy kaadegen naade ing aar kaar se. ²⁶ Gan gotn ese sum bo, naana naar te makon so ol bee ken naade ing maak ki se kic bo ute magalin te rig rig. Gotn se kaam taargen gen bee se tood kalde ki, naan ken se zinzir k'doon jee dangayge se kic bo tood si kalde ki. ²⁷ Ken magal jee dangayge jaay darl iin maakn bin ki se, naan aak kaam taar jee dangayge se paac toodga wan wan. Gotn se naan saap so kaad naane jee dangayge se aanga. Taa naan se bo, naan ood gord-jerlina je tool ron. ²⁸ Gan Pal ood ooy makon so: «Ay on, onte tool roi, bere naaje j'utu paac!» ²⁹ Gotn se magal jee dangayge se beere akina so ron ook marga, taad so j'ocino poodo taa an kaakn goto. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar end baa maakn dangay ki so baa ooc metn je Pal ute gen Silas ki. ³⁰ Gotn se naan ood teecdeno

naatn əɔ tənd mətde əɔ: «Nakage, maam tap ɓo m'tɛdn rom m'ɔɔ dɪ jaay m'kəŋ kaaja se?» ³¹ Naade tərliŋ əɔ: «Naai aal maaki do Meljege Isa ki əɔ ute naan se, naai ute jeeigen maakŋ ɓei ki paac se, aki kəŋ kaaja.» ³² Gətn se naan ute jee maakŋ ɓeeŋ ki se, naade taadden taar Meljege Isa. ³³ Maakŋ nɔɔr kən ese sum ɓo, magal jee dangayge se ɓaanden gətn ək maane. Gətn ese naan tug daapden taan-dudege. Əɔ naan kən ese sum ɓo, naan ute jee maakŋ ɓeeŋ ki se, Pəl ute Silas *batizde. ³⁴ Gətn se Pəl ute Silas se naan dan ɓaanden ɓeeŋ ki əɔ edden kəsə. Gaabm se, ute jeengen maakŋ ɓeeŋ ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵ Kən gətə jaay iip se, magalgen *Rəmege tondde se, əlo asgarge ɓaa taad magal jee dangayge tu əɔ: «Jee se, 'təɔd tɔlde.» ³⁶ Magal jee dangayge ɓaado taad Pəl ki əɔ: «Magalgen Rəmege tondde se, əlo asgarge əɔ ɓaado taadum əɔ k'təɔd k'təlse. Bin num 'teeckiro naatn maakŋ dangay ki əɔ 'ɓaaki te lapia.» ³⁷ Gaŋ Pəl deek asgarge tu se əɔ: «Naade aakjen te mɛtn taarje ey sum ɓo əl k'təndje naan jeege tu, əɔ ɓaa əlje dangay ki, ey num ɓere, naaje kic k'Rəmege. Num gaŋ ɓərse num naade je ajen təɔdn təl nam 'jeel gətje ey se mɛt ki eyo. Bin se, əndə naade malinge ɓo ade ɓaa utu ajen təɔdn naatn maakŋ dangay ki se.» ³⁸ Asgargen j'əldeno jaay ək tərɪ ɓaa se ɓaa taad taar se magalge tun Rəmege tondde se. Kən magalgen se jaay booy əɔ Pəl ute Silas kic ɓo Rəmege se, gətn se ɓeere ɓaa əkde. ³⁹ Naade ɓaado əndə əɔ tɛdden kaldɛ jaay təɔd tɔlde əɔ taadden əɔ k'j'iin k'j'əndə maakŋ gɛgɛrde se. ⁴⁰ Kən Pəl ute Silas jaay teeco maakŋ dangay ki se, naade ɓaa gətn Lidi ki. Kən naade aan se, əŋ gɛnaagen doobm *al-Masi ki. Gətn se, naade edden kaay kaama, jaay ɓo iin ɓaa.

17

Pəl ute Silas ɓaa maakŋ gɛgɛr kən Tesalonik ki (1Tɛs 1, 2.1-16)

¹ Kən Pəl ute Silas jaay iin əŋo gɛgɛr Pilip se, naade aal teeco maakŋ gɛgɛr kən Ampipolis ki ute kən Apoloni ki. Əɔ naade ɓaado maakŋ gɛgɛr kən Tesalonik ki. Gətn se, Yaudge ək ɓee kən naade lee tusn maak ki. ² Aan gəɔ nakŋ se, naan deelga deel ro ki se, Pəl ɓaa əŋ Yaudge əɔ daan suukge tun mətə se, aanga *ɓii sebit ki tak ɓo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakŋ Kitap ki. ³ Naan taad təkden mɛtiŋa əɔ taadden mɛtn taar maakŋ Kitap kən taad əɔ: «*Al-Masi se ɓaadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi kən naase inŋ aakki kaamin se, naan ɓo Isan kən maam m'taadŋ taariŋ se.» ⁴ Gətn se Yaudgen mɛtiŋe se, taar se ɓaa end maakde ki əɔ took ɓaa tum ute Pəl əɔ Silas. Naan kən se Grɛkgen ɓeer *Raa ki se kic ɓo dɛna ute mɛndge dɛna kən gaabdege jee magalge se kic, took ɓaa ute naade.

⁵ Gaŋ Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, tɛd maak-kilimi ro Pəl ute Silas ki əɔ əŋ jee mursgen lee daan doobge tu se rejdəno ute gurs. Naade ɓaado əɔs mɛtn jee dɛnge taa tujŋ gətə. Gətn se, naade iin ɓaa tɛrɛc ɓee Jason gɛn je Pəl ute Silas. Kən naade jaay əndənga num, anden təkŋ ɓaa naan jee dɛnge tun tusga se. ⁶ Kən naade ɓaa jaay əndən te ey se, naade ək ɓaano ute Jason ute gɛnaage kandum kən doobm al-Masi ki naan təɔgge tun gətn ese. Gətn se, naade təɔd təɔy əɔ: «Jee tuj *dunia te magaliŋ se, ɓere, ɓərse naade aanga ara! ⁷ Əɔ Jason se ɓo, debm kən əkden ɓeeŋ ki əɔ jee se ɛ, Sezar Gaar magal kən inŋ *Rəm ki se, naade əɔ ansin dɪm eyo əɔ naade taad əɔ Gaar magal kuuy utu əɔ naan se ɓo, kən ron Isa se.» ⁸ Kən jee ute dɛnde ute təɔggen gətn ese jaay booy taar se, naade maakde ɓaa tuju. ⁹ Gətn se naade əl Jason ute gɛnaagen doobm al-Masi ki se, ɓaado dənd gurs dɛn jaay ɓo, naade təɔd tɔlde.

Pəl ute Silas ɓaa maakŋ gɛgɛr kən Bere ki

¹⁰ Maakn nɔɔr kɛn ese sum ɓo, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɔl Pɔl ute Silas ɓaa gɛgɛr kɛn Bere ki. Kɛn naade jaay aan se, naade ɓaa maakn *ɓee kɛn Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹ Gan naade ɓaa ɔn Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakn Kitap ki se taa naade an kaakn jeel ro ki taar kɛn Pɔl lee dooyden se, mɛt ki lɔ mɛt ki ey lɛ. ¹² Maakde ki se, jeege dɛna took aal maakde do Isa ki ɔ mɛnd Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dɛna took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakn gɛgɛr kɛn Tesalonik ki jaay booy ɔ Pɔl ɓaaga taadn taar Raa maakn gɛgɛr kɛn Bere ki kic se, naade ɓaado ɔs mɛtn jeege taa tujn gɔtɔ daala. ¹⁴ Gɔtn ese, gɛnaagen doobm Isa al-Masi ki naar ɔl Pɔl ɓaa taa baar ki gɛn ɓaa kookn maakn markab ki. Num Silas ute Timote se lɛ ɔɔp ing Bere ki. ¹⁵ Jeegeen ɓaa kɔl Pɔl se, naade ook maakn markab ki ute naana, bini ɔlino maakn gɛgɛr kɛn Aten ki. Kɛn naade terlo terl se, Pɔl taadɗen ɔ kɛn j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'ɓaado j'ɔnɔn kɛske.

Pɔl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kor Pɔl utu booy booy Timote ute Silas maakn gɛgɛr kɛn Aten ki se, naan aak maakn gɛgɛr ese se dooc ute maragge sum ɔ naan aak se maakin tuj kasak kasak. ¹⁷ Gɔtn se, naan iin ɓaa maakn *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge ɔ ute jee ɓeer Raa ki. ɔ ɓii-raa ɓɔɔr maakn gɛgɛr kɛn jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gɔtn se jaay jee dooy jeegeen uun taar Epikirus ute jee dooy jeegeen uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee mɛtinge deek ɔ: «Aakum tu, debm kul taar rɛn rɛn ara tap ɓo je deekn ɔ di?» Jee kuuy deek ɔ: «Naan ɓere ɓaanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pɔl se taaddega taad taa Isa ɔ ute mɛtn taar dur jeegeen utu dur daan yoge tu se. ¹⁹ Naade ɔk ɓaansin do ko kɛn naade lee tusn aakn mɛtn taardege se, ɔ gɔtn se k'danɔn Areopag. Gɔtn se naade taadɔn ɔ: «Naaje k'je naai ajen taadn mɛtn taar dooy kijn kɛn naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kɔkn mɛtina. ²⁰ Ute mɛtn taarigen ɓii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, ɓaado taadjen mɛtin tu, taa naaje k'je k'jeel kɔkn mɛtina.» ²¹ (Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mɛrtgen ɓaado ɓaao ɔ kɛngen ting ting gɔtn ese se, naade ing ɓo gɛn booyo ɔ gɛn taadn mɛtn taargen kiji kɛn naade ɔnga num ɓaado lee taad mɛtin se)†.

²² Gɔtn se, Pɔl iin daar daan jeege tun Areopag ki se ɔ deekden ɔ: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee ɔkki maragge se ɔn aak eyo. ²³ Kɛn maam m'leedo maakn gɛgɛrse ki se, maam m'aako gɔtn kɛn naase 'lee eemki maragsege ɔ m'ɔno gɔtn tɔjn serke kaam kalan bin se k'raanɔn ro ki j'ɔ: «Kese raa k'jeel mɛtin eyo.» Taa naan se ɓo, maam m'ɓaado se m'asen taadn Raa kɛn naase eemin ki jaay 'jeelinki ey se.

²⁴ «Raa se, naan ɓo debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ɔ naan ɓo mɛl maakn raa ute do naana ɔ naan se ing maakn ɓeege tun jikilimge ɓo iinɔn ute jide se eyo. ²⁵ ɔ naan lɛ, ɔlin dim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum ɓo ɛd koa nakge tun ing ɓaa se paac ɔ naan ɓo debm ɛɗjeki nakgen 'kaasn tingjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum ɓo kɛn tooj dirl mɛtjil jikilimgen do naan kɛn ɓaa se paac. ɔ naan ɓo debm tɔnddeno kaadn toojdege ɔ kaadn kooydege ɔ gaan ɛdden taa naanje ɔ tɔnddesin te naan guuringe.

²⁷ «Raa tɛdn naan se taa naade an jea ɔ bin sum ɓo daan naane naade an kɔnɔ lɛ daam? Taa naan lɛ dɔk ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se ɓo, naaje j'ingki ɔ k'leeki se kic ɓo ute naana ɔ ɓorse kɛn j'utuki zɛere se kic lɛ ute naana.

* **17:18** Jee uun taar Zenon se k'danɔde Stoyisige. † **17:21** Kese Luk mala kɛn taad taar ese.

Kese 60 maakn jee kaar bal-zεεrsege tu se, deb kalan maakn kaanki se taad ɔɔ: «Naajege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan gɔɔ naajege k'gɛninge dey se, bin num naaje j'aki kɔn saapm j'ɔki Raa se tec aan gɔɔ maraggen ken k'tɛdden ute daab, pudda ey lɛ ute ko se eyo. Nakgen se jikilinge tɛdden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dɔkiɲ ken naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan ken se kic 60, Raa ɔn utsen te eyo. Num ɔrse se, naan dan jeegen gɔtn ɔaa se paac taa tɛrl maakde ade ɔaa gɔtn naan ki. ³¹ Taa naan se 60, Raa se ɔndga kɔnd biin ken naan an kɔjn ɔɔrɔ ute doobin do jeege tun do naan ki paac. Ute debm ken naan ɔɔer ɔɔdin gen kɔjn ɔɔrɔ do jeege tu se, debm se 60 ken naan durin daan yoge tu taa jikilinge se an jeel ro ki.»

³² Ken naade jaay booy Pɔl ɔɔ Raa duroga nam daan yoge tu se, gɔtn se jee metinge baagin tɛɛcin metin ki. Gan jee kuuy se taadin ɔɔ: «Do taari ki se, biin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadin aan gɔɔ ken ese daala.» ³³ Naan ken se sum 60, Pɔl teec ɔnde. ³⁴ Num gan, jee metinge ɔaa ɔn Pɔl ɔɔ took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan ron Denis, naan kic maakn jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici ɔɔ menda kalan ron Damaris ute jeegen kuuy kic ɔaa te naana.

18

Pɔl ɔaa maakn gɛger ken Korint ki (1Kor 1.1-9, 2.1-5; 2Kor 11.5-12, 12.12-13)

¹ Ken Pɔl jaay iin ɔn gɛger Aten se, naan iin ɔaa maakn gɛger ken Korint ki. ² Gɔtn se naan ɔaa dɔɔd ute kɔd Yaud k'danin Akilas utu aan kaana ɔɔ naan j'oojin taa naan Pɔn ki. Naan iino taa naan Itali ki ute mendina rona Prasil, taa Gaar magal gen *Rɔmɛgen k'danin Klɔd se ɔl k'tuur Yaudge naatn paac maakn gɛger ken Rɔm ki se. Naan ken se, Pɔl ɔaa deel ute naade, ³ taa naabin lɛ, tec gɔɔ gen naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kɔrɔr. Taa naan se 60, Pɔl ɔaa inɲ ute naade ɔɔ naade lee tɛd naaba tɛlɛ.

⁴ Aanga *ɔii sebit ki tak 60 Pɔl ɔaa maakn *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grekge tu taa naan je naade 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁵ Gan ken Silas ute Timote ken iino Masedoan ki jaay aan sum se, Pɔl ɔn ron paac gen taadn taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal ɔɔ *al-Masi ken naase inɲ aakki kaamin se, naan 60 Isa se. ⁶ Gan gɔtn se, Yaudge se iin ron ki ɔɔ naajina. Naan ken se, Pɔl ɔk mind kalina ɔɔ deekden ɔɔ: «Bεε, naase se ken dim jaay aanga dose ki kic num, maam se ɔlum eyo ɔɔ j'am kɔkn mindum eyo. Naan ki se bεε, maam m'ɔaa taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan iin teec gɔtn ese ɔɔ ɔaa ɔee gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm ɔeer Raa ki ɔɔ ɔeen se ɔnd daamboogo ute ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gɔtn se Krispus, naan ken magal ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakn ɔeen ki paac took aal maakde do Mɛlje ki, ɔɔ jee Korint ken den lee booy taar Pɔl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ɔɔ *k'batizde. ⁹ Ken aan nɔɔr se, Mɛljege Isa mala teec naan Pɔl ki ɔɔ taadin ɔɔ: «ɔnte ɔeer jeege tun se, num taad taar Raa ɔaa ute naani sak sak, ɔnte doa. ¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kɔn kɔl jin roi ki eyo. 'Jeele, maakn gɛger ken ese se, maam m'ɔk jeege dena.» ¹¹ Gɔtn se Pɔl ɔɔp ting maakn gɛger ken Korint ki se ɔaara ute laapa mɛɛɛ. Gɔtn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

*Pɔl j'ɔk k'ɔaansin naan magal *Rɔmɛge tu*

¹² Kaadken Galion magal taa naan Akayi se, naan ken se Yaudge dɔɔk taarde ɔaa ɔk Pɔl ɔɔ ɔaansin gɔtn kɔjn ɔɔr ki. ¹³ Gɔtn se, naade deek Galion ki ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ɔɔ j'ɔnte keem Raa tec aan gɔɔ ken naaje k'lee k'j'eem

se.» ¹⁴ Ey num Pəl se je taada, naḅo Galion naar taad Yaudge tu ɔ: «Naase Yaudge, ken gaabm se jaay tɛd te nakɲ ute doobiɲ eyo, lɔ tujga dīm kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakɲ mɛtn taarse. ¹⁵ Gan naase ɛ, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeeseege tu. Bin num, kɛse nakɲ naase malinge! Maam se, m'kɔɲ kɔɲɲ bɔɔrɔ do nakge tun bin eyo.» ¹⁶ Gɔtn se, naan tuur ɔddeno naatn gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki se. ¹⁷ Gɔtn se jeege paac iɲ gɔtn ese, iij-ɔk Sostɛn magal *ḅee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ tɔnd dɛrɛɲɲina naan jeege tun gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki se. Naḅo Galion ken magal Rɔmɛge aak nakɲ ken naade tɛd se, don ɔkɔ kic ɓo dirɲɲ eyo.

Pəl ɔk tɛrlo maakɲ gɛgɛr ken Antiɔs ken taa naan Siri ki

¹⁸ Maakɲ gɛgɛr ken Kɔrint ki se, Pəl tɲggga dɛna, jaay ɓo naan iɲ ɔɲ gɛnaagen doobm Isa *al-Masi ken gɔtn ese. Naan iɲ ɓaa ute Prisil ɔ Akilas maakɲ gɛgɛr ken Sankre ki gɔt ken k'lee k'daar markabge. Gɔtn se, naan dɔs donɔ taa naan naamga naam taarɲina, jaay ɓo naade ook maakɲ markab ki ɔ ɓaa taa naan Siri ki. ¹⁹ Ken naade jaay aan maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki se, Prisil ute Akilas se Pəl ɔɲden gɔtn ese ɔ naan iɲ ɓaa maakɲ *ḅee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰ Naade tɔnd mɛtɲ ɔ: «ɔɔp iɲg ute naaje,» naḅo Pəl baate. ²¹ Ken naan iɲ ɔɲde kɔɲ se deekden ɔ: «Ken Raa jaay je num, ɓiin kuuy jaay m'ade ɓaa gɔtse ki.» Gɔtn se naan iɲ maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki se, ook maakɲ markab ki ɔ ɓaa. ²² Ken Pəl jaay aan maakɲ gɛgɛr Sezare ki se, naan ook ɓaa Jeruzalem ki gen tɛdn tɔɔse *egliz ki, jaay ɓo, naan ɓɔɔy ɓaa maakɲ gɛgɛr ken Antiɔs ken taa naan Siri ki. ²³ Gɔtn se, naan tɲggga ɓii kandum jaay iɲ ɓaa leedo maakɲ gɛgɛrge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gɔtn naan aanga tak ɓo, naan ɛd kaay kaama gɛnaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apɔlɔs ɓaa maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki ute gen Kɔrint ki

²⁴ Kaad ken se gaaba kalan, kɔd Yaud k'danɲɲ Apɔlɔs ɔ naan se k'j'oojɲɲ maakɲ gɛgɛr ken Alekzandri ki. ɔ naan iɲ ɓaado maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo ɔ jeel ɔk mɛtn Kitap jiga. ²⁵ Naan se k'dooyɲɲga ute mɛtn taar ken taad taa Mɛljege. Naan taad taar Raa se maakiɲ raap do ki sakan, ɔ taar Isa se, naan dooy jeege ute doobiɲ tak tak. Naḅo, naan se, jeel ɓo mɛtn taar *batɛm gen Jan-Batist sum. ²⁶ Maakɲ *ḅee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apɔlɔs baag taadn taar Raa jeege tu kic ɓo, ɓeer eyo. Gan ken Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gɔtn se naade ɔk ɓaansiɲ ute naade ɔ taadɲɲ Doobm Raa se ute doobiɲ tak tak do ki daala. ²⁷ Apɔlɔs se, je ɓaa taa naan Akayi ki gen ɓaa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se ɓo, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɛdɲɲ kaay kaama ɔ raan ɛdɲɲ maktub jɲɲ ki, taa ɲ'ɓaa kɛdn gɛnaage tun gɔtn naane, taa ken naan aanga num, naade an dɔɔdn kɔkɲ jiga. Ken naan jaay aan gɔtn naane se, ute bɛɛ ken Raa tɛdɲɲ se, gɛnaagen doobm Isa al-Masi ken gɔtn naane se, naan noogden dɛna. ²⁸ Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gɔtn ese ɔ taar ken naade an tɛrl kic ɓo, naade ɔɲ eyo. ɔ ute taargen maakɲ Kitap ki se, naan taadden ɔ: Isa se, naan ɓo al-Masi.

Pəl ɓaa mɛrtɛ gen k-mɔtɔge

19

Pəl tɛrl maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki daala

¹ Kaad ken Apɔlɔs utu maakɲ gɛgɛr ken Kɔrint ki se, Pəl aal teeco taa naan Azi ken maakɲ koge tu se ɔ ɓaado maakɲ gɛgɛr ken ɛpɛz ki. Gɔtn se, naan ɔɲ jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ² ɔ naan tɔnd mɛtdɛ ɔ: «Bii

ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap 6o booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin ɔɔ: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maanin eyo.» ³ Ter Pol tond metde ɔɔ: «Naase tap 6o *k'batizse j'ɔɔ di?» Naade terlin ɔɔ: «Naaje se, k'batizjen aan goɔ ken Jan lee batizo jeege se.» ⁴ Pol taadden daala ɔɔ: «Jan se batizo jee ken terloga terl maakde do *Raa ki sum. ɔɔ naan taad Yaudge tu ɔɔ j'aal maakde do deb ken utu baado metin ki se ɔɔ naan 6o debm k'danin Isa se.»

⁵ Ken naade jaay booy taar Pol taadden se, goɔn se naade took k'batizde kuuy ute ro Meljege Isa. ⁶ Naan ken se, Pol tond jin dodege tu ɔɔ goɔn se Nirl Salal booyo dode ki ɔɔ naade baag taadn taar naangen naade jeel metin eyo ɔɔ naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷ Naade paac se, aas nakn gaabge 6aa 6aa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap ken mato se, daayum Pol lee baado maakn 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Goɔn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu ɔɔ naan taadden kic 6o beer eyo. Naan je taa jeege inɔ booyin taarin se, 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁹ Gan jee metinge se ted do mɔngɔ ɔɔ baate tookn taarina. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Goɔn se Pol iin ɔnde ɔɔ 6aa ute jee metin ki 6aa maakn lakal gen gaaba kalan k'danin Tiranɔs ɔɔ goɔn se bii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰ Goɔn dooyin ken ese se, naan ted baara dio, bini ɔl Yaudge ute Grekgen taa naan Azi ki paac se, 6aa booy taar Meljege.

Nakn ken gaan Sebage teda

¹¹ Anum Raa ɔl Pol ted nakn-kooɔgen deel doa, ¹² bini, ɔl jeege 6aa tuuno kalge taal do Pol ki ey le baano ute kalge utn roɔna ɔɔ naade tas baano ɔɔ taalin do jee kooɔge tu ɔɔ jee kooɔge se ɔn lapia ɔɔ jee kooɔ sitange se kic 6o, sitange teec ɔnde.

¹³ Goɔn se, Yaudgen metingen lee maakn naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu ɔɔ: «Ute ro Isan ken Pol lee taad taarin jeege tu se, m'ɔɔ: 'teecki naatn ro jeege tu se!» ¹⁴ Jeege tedn naan se, naade cili. Naade se, gaan kod Yaud kalan bini k'danin Seba, ɔɔ naan se maakn *magal jee tedn serke Raage tu. ¹⁵ Gan bii kalan, gaabm ɔk sitan se taadden ɔɔ: «Isa se, maam m'jeelina ɔɔ Pol kic le maam m'jeelina, num naase ara tap 6o, 'nanɔge?» ¹⁶ Goɔn se, gaabm ken ɔk kooɔ sitan se iin oocde; ken naan jaay 6aa cirde sum se, naan tond awarde ɔɔ nɛɛpm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini ɔn dode jaay aan teec se, kaldege kic 6o, nɛɛpden dode ki rɔsɔm rɔsɔm.

¹⁷ ɔɔ ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo inɔ maakn geger ken Epez ki jaay booy taar se, goɔn se naade beere 6aa ɔkde. Taa naan se, naade 6aa *nook ro Meljege Isa se cir daala. ¹⁸ Goɔn se, jeege dena ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, baado tɔɔd metdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee ted se. ¹⁹ Maakde ki se, jee den ken lee ooj rodege se, baano ute maktubdegen ɔk metn taargen naade lee oojn rode se ɔɔ goɔn se naade tɔɔcin naan jeege tu ɔɔ maktubdege se jaay j'aak zon se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*. ²⁰ Bin 6o, ute tɔɔgn Meljege se taar Raa se wɔɔk ziid 6aa ute naaniɔa.

Jee Epez ki iin gen tedn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal ɔl Pol uun doa gen 6aa Jeruzalem ki ɔɔ naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ɔɔ ute gen Akayi ki. Goɔn se, naan deek genaage tun doobm Isa *al-Masi ki ɔɔ: «Beeki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay 6o, sɔm m'utu m'6aa *Rɔm ki kici.» ²² Jee

* **19:19** Tamman gen puddn ese se aas gen kɔgn nam ken tedn naaba gen bii dupu-si-mii.

noogingen di Timote ute Erast se, naan ɔlde ɔ j'ɔnd naana ɔ k'ɓaa Masedoan ki. Ɔ naan mala se, ɔp ing ɔkɔ taa naan Azi ki.

²³ Kaad ken se, jeegeen maakn geger ken Epez ki se, jeege dena iin ul taara gajalan taa Doobm Isa. ²⁴ Taa gɔtn se, ɔk kɔd kɔrdn tɔɔɔ ron Demetrus. Naan se lee ɔy pudda gen daapm beegen seem seem ken tec bee magal gen maragden naade lee eemin ken k'danin Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeege k'ted naaba tele ese, naade lee ɔn gurs dena ro ki. ²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tedn naaba tele ute jee ken naabde tec aan gɔɔ gen naade se, ɔ deekden ɔ: «Medumge, naase jeelki maal naaje k'j'ɔkki se k'j'ɔninki ute naabm ese. ²⁶ Num gan naase aakkiga ɔ 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se ɔ Pɔl ese se deek jeege tu ɔ raagen naaje mala k'tedinki ute jijeege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ɔ jeege dena took taarina ɔ baaga metin ki. Nakn se, naan tedn Epez ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magalin paac kici. ²⁷ Ken naan jaay utu tedn nakn se tak num, bere, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kɔl jeege maragjegen magal Artemis se kic ɔ, naade utu an kaal maak ki eyo ɔ been se kic le, naade an kaakn aan gɔɔ nakn cere. Ey num, Artemis se ɔ, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemina.»

²⁸ Ken jee tedn naabgen gɔtn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde piriin ɔ baag tɔy dɔɔkn taara ɔ: «Artemis se, naan ɔ maragn magal ken Epez ki!» ²⁹ Gɔtn se, jeege iin ul taara gajalan maakn geger ken se, ɔ tɔko Gayus ute Aristark ken iino Masedoan ki ɔ lee te Pɔl tele se. Naade naar baandeno daan bɔɔr ken gɔtn k'lee k'j'ɔjn bɔɔrɔ se. ³⁰ Ey num Pɔl se, je baa gɔtn jeege tun tus se kici, nabo genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasina. ³¹ Ɔ maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee metinge se medn Pɔlge ɔ naade ɔl nam baa taad Pɔl ki ɔ: «Bere, ɔnte baa gɔtn jeege tun tus se!» ³² Kaad ken jeege tus gɔtn ese se, jee metinge ul gen dode ɔ jeegeen kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gɔtn ese se, metn taar jaay ɔlde naade tusn ro ki se kic ɔ, naade jeel metin eyo. ³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kɔd Yaud ron Aleksander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay ɔ Yaudge ɔlin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn metn taar se. ³⁴ Nabo ken jee Epez ki jaay booy ɔ naan kɔd Yaud se, gɔtn se naade dɔɔb ɔy taa naapm caa ɔ: «Artemis se, naan ɔ maragn magal ken Epez ki!» Gɔtn se naade tɔy dɔɔk taara ɔn eyo baa baa nakn ler dio.

³⁵ Kaam mɔɔtn se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen gɔtn ese se, ted jeege bini baa doa ɔ deekden ɔ: «Naase jee Epez ki, jeege paac se jeeljeki naajege ɔ ken k'j'ɔkki bee maragn magal ron Artemis se. Ɔ maragjege mala se le, naan ooco maakn raa ki. ³⁶ Maragjege se, nam demin eyo, num ɔnki ro se urlu ɔ nakn se 'saap ɔkiniki jiga jaayo. ³⁷ Jeegeen naase 'tɔk baandekiro ara se le, naade uun te dim maakn bee maragjege tu se eyo. Ɔ naade le, taad te taar ing kus ron ki eyo. ³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ɔk taara ute nam le, naaje j'ɔkki bii gen kɔjn bɔɔrɔ ɔ jee kɔjn bɔɔringe kic le utu. Bin num, taar se ɔn k'baan gɔtn naane ɔ, naade an kaakn ute doobina. ³⁹ Ɔ ken naasen jee denge se jaay ɔkki taar dim kuuy le, bii ken jeege tusga sum ɔ, j'utu j'kaakn metin ute doobina. ⁴⁰ Do nak ken naaje k'tedki jaaki se, j'utu j'ankiro baa te nakn ɔn dojege tu. Bere Romege se le, utu ajeki kɔkn mindjege 'deekn ɔ: naajege se ɔ, jee tujn naange. Taa ken Romege jaay baado 'tɔnd metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki kɔn taar

† 19:24 Artemis se, marag ken menda. Jeege saap ɔ naan se ooj nakge, dirl maalge ɔ ted mendge oojo.

dīm, jaay j'adeki kəŋ taad eyo.» ⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan wəokde.

20

Pəl ək tərɪ ɓaa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu (1Kər 16.1-7; Rm 15.25-27)

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pəl əl k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki əə naan edden kaay kaama jaay ɓo deekden əə ɪŋki lapia əə naan uun doobm taa naan Masedoan. ² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay ɓo naan iin ɓaa taa naan Grekge tu. ³ Gətn se, naan ting laapa mətə. Aan kaad ken jaay naan ɓaa kookŋ maakŋ markab ki ɓen ɓaa taa naan Siri ki se, naan booy əə Yaudge se, dəkga dək taarde roŋ ki ɓen kutiŋa. Taa naan se ɓo, naan uun doa ɓen tərɪ ɓaa taa naan Masedoan ki. ⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se ɓo: Sopatrəs goon Pirus ken iinoo maakŋ geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iinoo maakŋ geger ken Tesalonik ki əə Gayusn ken iinoo maakŋ geger ken Derbe əə Tisik ute Tropim ken iinoo taa naan Azi ken kaam kalan əə kese Timote. ⁵ Jee se ənd naana ɓaa booyje* maakŋ geger ken Troas ki. ⁶ Gaŋ naaje se k'ted Laa mappan ək əɔm eyo aas jaay ɓo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakŋ markab ki k'ted ɓii mii jaay ɓo k'ɓaa k'j'əŋde maakŋ geger ken Troas ki. Gətn se, naaje k'tingo ɓii cili.

Pəl taad jee Troas ki əə ɪŋki lapia

⁷ Ken aan *ɓii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'əs kalan jaay ɓo k'j'uun sən-sen†. Gətn se Pəl baag taadŋ genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus gətn ese. Aan gəə naan metbeeki sum ɓo ɓaa ɓaa se, naan taadden taara bini aan daan ɓea. ⁸⁻⁹ Maakŋ ɓee ken k'j'əɓiŋ do naapiŋ ki ɓen k-mətəge tu se, gətn se ɓo naaje k'tus maak ki əə maakŋ ɓee ken ese se, k'təəc k'təndga ləəmpəge dena. Gətn se, goon kəɗə kalan k'danin Utik se, naan ɪŋ king taa pəneter ki. Aan gəə Pəl taad əŋ ey se, gətn se bi ɓaa əkiŋ se tood seŋ. Gaŋ maakŋ toodŋ biŋ ki se, naan iik ujo əə aal ooc naan ki. Ken deb kalan ɓəəy ɓaa əŋiŋ jaay je aŋ kuun se, əŋiŋ naan ooyga. ¹⁰ Gətn se Pəl ɓəəy əə no uuniŋ əkiŋ kaadiŋ ki əə deekden əə: «Naase əŋki rose urlu. Bεε, naan utu zεεε!» ¹¹ Gətn se, Pəl ək tərɪ ook ɓaa maakŋ ɓee ki gətin ki, naan dup edden mappa əə k'j'əs tεε. Tε, naan baagden taadŋ daala bini gətə iipi, jaay ɓo naan deekden əə: «ɪŋki lapia. Maam se m'ɓaaga jaayo!» ¹² Num, ken goon kəɗŋ duro se lε, naade ək ɓaansiŋ ɓeeŋ ki əə gətn se, jee paacŋ ken aakiŋ se, maakde raapo.

*Pəl danjo jee naan *eglizge tu*

¹³ Naan ken se, naaje k'j'ook maakŋ markab ki j'ənd naana ɓen ɓaa maakŋ geger ken Asəs, ɓen ɓaa kuun Pəl gətn ese. Taa Pəl se, uunga kuun doa ɓen ɓaa ute jεŋa. ¹⁴ Ken Pəl jaay ɓaa əŋje maakŋ geger ken Asəs ki se, gətn se naaje k'j'uuniŋ maakŋ markab ki əə k'ɓaa maakŋ geger ken Mitelen ki. ¹⁵ Metbeenki k'j'iin gətn ese əə k'ɓaa maakŋ geger ken Sio ki, əə metbeen ken kuuy se, naaje k'j'iin k'ɓaa maakŋ geger ken Saməs ki. Tε, ɓii ken kuuy se, j'iin Saməs ki se, k'ɓaa maakŋ geger ken Mile ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pəl se, ɓeeki num, je naar ɓaa Jeruzalem ki ɓen ɓaa tɛɗŋ Laa Pantekət. Taa naan se ɓo, naan deel cεε geger ken Epez ki kic ɓo, baate kaal maak ki, taa naan je takal roŋa taa naan Azi ki se eyo.

* **20:5** Gətn se Luk kic utu te naade. † **20:7** Sən-sən se, kəsn ken taadjeki əə Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

17 Ken naaje k'j'aaan maakn geger ken Mile ki se, Pol ol k'baa k'dano jee naan eglizn Epez ki, taa utu an kon gotn ese.

18 Ken naade jaay aan onin se, Pol tedden tase o deekden o: «Gotn maam m'aan gotse ki jaay m'tingo maakse ki sum se, naase 'jeelumki. 19 Ken maam m'tingo maakse ki se, maam m'opo rom baat jaay bo m'edo naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'ingo maakn kaa-maan ki o m'dabarga dena taa Yaudgen dookga dook taarde jaay 'je am tol se. 20 'Jeelki, naan ken se, maam m'dooyeno o m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, o maakn beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap bo, maam m'dirign te eyo. 21 Maam m'taad Yaudge tu ute jeegen Yaudge eyo m'o k'terl maakde do Raa ki o j'aal maakde do Meljege Isa ki.

22 «Borse, maam se m'baa ba Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal bo olum o m'baa o maam se m'jeel eyo nakn jaay utu kaan dom ki gotn naane se. 23 Na bo, maakn geger ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal ojum o ken maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am ba k ol dangay ki o j'utu j'am dabar dena. 24 Gan maam se m'aak kingum do naan ki se, aan goo nakn cere; nakn ken onum maam ki tak se, m'je naabm ken Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'an tedn kaasin ute doobina o naabm ken Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi o ute naan se bo, Raa tedn beena jeege tu.

25 «'Booyki, maam ken m'tingo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se moon naan ki se, naase amki kaak ey sum. 26 Taa naan se bo, jaaki maam m'ok mind kaluma o m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se olum eyo. 27 Taa maam se m'taadsenoga nakn ken paacn Raa maakin jen ro ki, taar dim kalan tap bo, maam m'oyesin te eyo.

28 «Borse, naase se ing ondk kondo o 'saapki do egliz ken Nirl Salal edsesein kaam jise se o aakdeki dode ki; bin se, 'gaamdeki aan goo dool baatge, taa egliz se Raa duginga dugu ute moosina.

29 «Maam m'jeele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan goo k-sogsogigen endga maakn dool baatge tu num, lee wookde se. 30 Oo maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kol jeegen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic bo utu kuun taarde. 31 Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakn baar ken moto se, nooro katara, maam m'on te eyo o nana kic bo, maam m'dejinga o taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

32 «Borse, maam m'onse kaam ji Raa o naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'o: Raa se naan debm bee. Ute taar se bo, naan asen kedn togo do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kon bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

33 «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo o daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo. 34 Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted ute jim mala se bo, maam m'ute jeemge se aasjen kingje. 35 Ute naabm daayum maam m'ted daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'o: 'tedki naaba jaay bo j'anki noogn jee daayge. Oo k'saapki do taar Meljege Isa ken taad o: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edin keda.»

36 Ken Pol jaay taad nan taarin se, naan erg naan ki ute naade paac o eem Raa. 37-38 Gotn se naade paac baag keeme o nana nana kic bo baado baam ok Pol kaadin ki kaadin ki, o nakn ken ol maakde tuj se, taa ken Pol taaddenga taad o: «Naan ki se, moon naase amki kaak ey sum.»

Gotn se, naade ba olin metn markab ki o deekin o: «'Baa te lapia.»

21

Pəl ɓaa Jeruzalem ki

¹ Kɛn naaje jaay k'j'iin j'ɔnde Milɛ ki sum se, naaje j'ook maakɲ markab ki ɔɔ k'gaan k'ɓaa maakɲ gɛgɛr Kɔs ki; ɔɔ mɛtbeenki se, naaje k'j'iin k'ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Rɔd ki. Kɛn naaje jaay k'j'iin Rɔd ki se, k'ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Patara, gɔtn kɛn k'lee k'daar markabge. ² Patara ki se, naaje j'ɔɲ markabm kɛn ɓaa ɓaa taa naan Pɛnisi ki, j'ookɲ maak ki ɔɔ k'ɓaa. ³ Kɛn naaje jaay k'ɓaa ɓaa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki ɔɔ naaje k'deel k'ɓaa taa naan Siri ki. Kɛn naaje jaay j'aan maakɲ gɛgɛr kɛn Tir ki se, naaje k'bɔɔy gɔtn ese, taa gɔtn ese ɓo, nakɲ maakɲ markab ki se j'an bɔɔy naatn. ⁴ Maakɲ gɛgɛr kɛn Tir ki se, naaje j'ɔɲ gɛnaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, ɔɔ gɔtn se naaje k'ting bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taaddɛn nakɲ kɛn utu 'kaan do Pəl ki ɔɔ naade taad Pəl ki ɔɔ: «N'ɔnte ɓaa Jeruzalem ki.» ⁵ Kɛn k'ting ute naade bii cili aas jaay j'iin k'ɓaa ɓaa se, gɛnaagen doobm Isa al-Masi kɛn gɔtn ese ute mɛndge ɔɔ gaange paac ɔlje, bini k'teec k'j'ɔɲ maakɲ gɛgɛr se. Kɛn naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kɛɛs kɛn taa baar ki se, ɔɔ gɔtn se, naaje k'tɔnd mɛtn *Raa. ⁶ Kɛn naaje jaay k'j'iin k'ɓaa ɓaa se, naaje k'taaddɛn j'ɔɔ: «Inɲki lapia.»

Gɔtn se, naaje j'ook maakɲ markab ki ɔɔ naade lɛ ɔk tɛrl ɓaa ɓeedege tu.

⁷ Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaan k'ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Putolemais ki. ɔɔ kɛn naaje jaay j'aan se, k'ɓaa k'tɛd tɔɔse gɛnaage tun doobm Isa al-Masi kɛn gɔtn ese. Naaje k'tood bii kalan ute naade ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, naaje k'bɔɔy k'j'ɔɲ markaba. ⁸ Mɛtbeenki se, naaje k'j'iin k'ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Sezare ki ɔɔ k'ɓaa k'bɔɔy ɓee Pilip kɛn lee wɔɔk Labar Jiga gɛn Isa al-Masi jeege tu se. Pilip se, debm maakɲ jeege tun cilin kɛn k'bɛɛr k'tɔddɛno Jeruzalem ki gɛn noogɲ *jee kaan naabm Isa al-Masige se. ⁹ Pilip se, ɔk gaangen mɛndge ɔɔ kɛn tɔk te gaabge eyo, ɔɔ naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gɔtn se, naaje k'tingoga bii dɛna ɔɔ naan kɛn se, gaaba kalan iinɔ taa naan Jude ki, ron Agabus, ɓaado ɔɲje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. ¹¹ Kɛn naan jaay aan ɔɲje se, naan uun nakɲ Pəl lee dɔɔkɲ maakin se, dɔɔkɲ jingɛ ute jɛɲge, jaay taaddɛn ɔɔ: «Aakki, Nirl Salal se taadum ɔɔ: nakɲ dɔɔkɲ maakɲ nam ese se, malin jaay ɓaaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an dɔɔkɲ bin kici ɔɔ naade utu an ɔkɲ kɔl ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹² Kɛn naaje ute gɛnaagen doobm Isa al-Masi kɛn maakɲ gɛgɛr kɛn gɔtn ese jaay k'booy taar se se, gɔtn se naaje k'j'eem nɔɔ mɛtn Pəl ki j'ɔɔ n'ɔnte ɓaa Jeruzalem ki. ¹³ Gan naan tɛrljen ɔɔ: «Naase eemki bin se gɛn di? Kɛse naase ɔjumki kɔj maakum ɓo maane. Maam se m'took naade am dɔɔk sum eyo, num maam m'tooko gɛn ɓaa kooy Jeruzalem ki taa Mɛljege Isa.» ¹⁴ Aan gɔɔ, naan lɛ took taarje ey dey se, naaje kic k'j'ɔɲina ɔɔ k'baate taadin taar dim kuuy sum. ɔɔ gɔtn se naaje k'taad j'ɔɔ: «ɔɲ Mɛljege 'tɛdn nakɲ kɛn maakin jen ro ki.»

¹⁵ Kɛn naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, gɔtn se naaje k'daap roje gɛn kookɲ ɓaa Jeruzalem ki. ¹⁶ Kɛn k'j'iin Sezare ki jaay k'ɓaa ɓaa se, gɛnaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi kɛn gɔtn ese se, ɓaa ute naaje. Kɛn naaje jaay j'aan Jeruzalem ki se, naade ɔlje k'ɓaa k'bɔɔy gɔtn gaab ki kalan k'danin Mnason, kɛn iinɔ taa naan Sipir ki. Gaabm se, gɔtn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dɔkga.

Pəl aan Jeruzalem ki se ɓaa aak Jak

¹⁷ Kɛn naaje jaay j'aan Jeruzalem ki sum se, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi kɛn gɔtn ese, dɔɔd ɔkɲ ute maak-raapo.

¹⁸ Metbeenki se, naaje j'utu Pól k'baa gōtn Jak ki. Gōtn se, naaje j'ōn jee naan *eglizge se tusga gōtn ese kici. ¹⁹ Ken naaje k'tēdden tōse aas se, gōtn se Pól taadden metn nakgen ken Raa ōlin jaay naan tēdo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

²⁰ Jee se jaay booy taar Pól taadden se, gōtn se naade *nook Raa ō taad Pól ki ō: «'Booyo gēnaaje, borse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, nafo naade se ōk *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ōn aak eyo. ²¹ ō j'eele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, ō naai lee dooy Yaudgen ken ing maakn jeege tun Yaudge ey se, ō lee taadden ō: «J'ōnte kuun Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ō gēndege se le, j'ōnte tōjden pōndō ō j'ōnte tēdn nakn bubdege.» ²² Gōtn naai baado gōtn ara sum se, bēre, naade le booyga. Bin se, j'aki tēdn j'ōki dī? ²³ Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ōk gaabge ō, ken naamga naam taardege naan Raa ki. ²⁴ Jee se 'baande ute naai daan bōr *Bee Raa ki ō tug 'daapki rose naan Raa ki ō ōgden nakn ken naade an tēdn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kōn dosn dōde ō ute naan se, jeege paac j'eele taar ken k'lee k'taad roi ki se, met ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. ²⁵ Gēn jeege Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'ōki: j'ōnte kōsn daa maragge, j'ōnte kōsn mooso, j'ōnte kōsn daagen moosn ōy te naan ki eyo ō j'ōnte kēesn naapge rēn rēn.»

²⁶ Gōtn se, Pól took taarde ō metbeenki se, Pól baa ute jee se gēn baa tugn daapm rōde naan Raa ki. Naan ken se, Pól baa daan bōr bēe Raa ken maak ki ō ōn *debm tēdn serke Raa ki se, ōndin bīia, ō deekin ō: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nanja nanja kic ō ano baa ute serkin serkin naan Raa ki.»

*Pól se j'ōkin daan bōr *Bee Raa ki*

²⁷ Ken bii cili jaay ōpga gōr 'nan se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pól daan bōr Bee Raa ken maak ki se. Gōtn se, naade ōs metn jee dēnge baado iij-ōk Pól. ²⁸ Gōtn se naade dōb ōy ō: «Gaan *Israelge, bēre, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gōtn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan ōo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ō ro Bee Raa ki. Borse, naan baadoga daan bōr Bee Raa ken maak ki se, ute jeege Yaudge eyo ō Bee Raa se le, naan tujnga.» ²⁹ Taa naade aakga kaak Pól ute Tropim ken kōd Epēz se, lee lee kalan maakn gēger ken Jeruzalem ki. Taa naan se ōo, naade saap ō kaad naane Pól ōk baanoga ute Tropim daan bōr Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gōtn se, jeege maakn Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan ō jeege dēna ken aan baado gōtn ese. Pól se, naade iij-ōkina ō tiik ōdin naatn daan bōr Bee Raa ki ō naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹ Gōtn se, naade je an tōl ute Pól, gan naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu ō: «Bēre, maakn gēger Jeruzalem se, tujga!» ³² Gōtn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gōtn jee dēnge tu. Ken jee dēnge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pól ken naade tōndin tōnd se kic ōo, gōtn se naade ōkina. ³³ Ken bubm asgarge jaay aan ōn Pól se, naan ōl asgarge se ōkina ō naade tōso zinzi dio baado dōkina. Gōtn se, naan tōnd metn jeege ō: «Gaabm se tap ōo, iino gay ō naan tap ōo tujga dī?» ³⁴ Gan jee dēngen tus gōtn ese se, ul taara gajalan ō bubm asgarge se le, je booy kōkn metn taarde se, nafo ōn booy ōk eyo. Maakn kul taarde ki se, naan ōl asgarge ōk baano ute Pól maakn *bēe tōgn ken naade lee toom maak ki se. ³⁵ Aan gō bēe se le, do bēe ki raan dēy se, ken Pól jaay ook kook se, jee dēnge se tuurin kaam ara kaam ara. Ken

asgarge jaay aak bin se, uuniñ dođe ki raan; ³⁶ taa gaan Israelgen tus gətn ese paac jaay əko meṭiñ se naade təəd təəy ə: «Gaabm se 'nakiñ yoa!»

*Pəl taad meṭn taariñ Yaudge tun tus gətn ese
(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)*

³⁷ Kaad kən jaay bubm asgarge baan baa kəl maakñ *beede kən təəgñ kən naade lee toom maak ki se, Pəl taadñ ute taar Grək ə: «Əñum tu gətə, maam se m'ək taara gen taada.» Gətn se, bubm asgarge tərliñ ə: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grək ki. ³⁸ Naai se 60, kəd Masar kən gəər gəər jaay teec sawara baa tiñg do kəd-baar ki ute gaabge dupu-səə kən lee əs jeege se ey la?» ³⁹ Gañ Pəl tərliñ ə: «Maam se, m'kəd Yaud ə j'oojum kic 60 maakñ gəgər kən Tars, kən taa naan Silisi ki, ə gəgər Tars se, jeege paac jeeliña. Ə maam m'goon naan gətn ese, ə maam m'eemi nəə əñum m'taadñ jeege tun se.» ⁴⁰ Gətn se, bubm asgarge əñiñ gətə. Pəl daar gət kən k'lee k'j'ookñ k'baan maakñ 6ee kən raan se. Gətn se, naan uun jiñ je taadñ jeege tu ə kən jeege jaay aak jiñ se, naade do dil ə gətn se, naan baagden taadñ ute taar Yaud.

22

¹ Pəl taadden ə: «Bubumge ute genaamge, 'booyki bərse maam m'je m'asen taadñ meṭn taaruma.» ² Kən naade jaay booy Pəl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gətn se naade tər do dil cir daala. Naan kən se, naan taadden ə: ³ «Maam kic m'kəd Yaud, nabo j'oojum maakñ gəgər kən Tars kən taa naan Silisi ki. Gañ maam se, m'teep maakñ gəgər kən Jeruzalem ki ara ə gətn ara 60, gətn kən Gamaliel dooyumo ute doobiña *Ko Taar kən Raa ɛdo bubjege tu se. Taa naan se 60, maam m'ək taar *Raa se əñə, aan gəə gen naasen bərse utu iñgi do ki se kici. ⁴ Jee kən Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gəə m'adenoga təəb. Ə məndge ute gaabge se, maam m'əl k'dəəkdəno ute zinziri ə m'baado m'əmbden danğay ki. ⁵ *Magal jee tədñ sərke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge se kic 60, jeele nakñ kən maam m'tədo se. Naade se 60, kən ɛdumo maktub jim ki, taa m'baa kədñ Yaudge tun Damas ki. Ute naan se 60, jee kən aalga kaal maakde do Isa *al-Masi kən gətn naane se, m'aden baa təkñ dəəkiñ ute zinziri ə m'andəno baa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pəl taad meṭn taar nakñ kən aan doñ ki

⁶ «Kən maam baa baa doob ki jaay, kaada aan gəər ute katara se, naan kən se, maam m'aanga gəər ute Damas. Gañ gətn ese sum 60, m'naar m'aak poodo iino maakñ raa ki raap lak lak baado deebum bat. ⁷ Gətn se, maam m'aal m'ooc naan ki ə m'booy mind deba danum ə: «Səl, Səl, naai 'tap 60 dabarum bin se, gen dī?» ⁸ Maam m'tənd meṭiñ m'ə: «Meluma, naai tap 60 nañə?» Gañ mind debm ese se tər lum ə: «Maam 60 Isan, kəd Nazaretn kən naai 'lee 'dabariñ se.» ⁹ Gañ jeegegen baa baa ute maam se, naade aak poodñ kən iino maakñ raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm kən taad ute maam se, naade booy te eyo. ¹⁰ Gətn se, maam m'taadñ m'ə: «Meluma, maam tap 60 m'tədñ rom m'ə dī?» Ə Məljege tər lum ə: «Iiñ 'baa maakñ gəgər kən Damas ki ə gətn naane se 60, j'ai baa taadñ nakgen paacñ kən Raa je ə naai ansiñ təd se.» ¹¹ Gañ poodñ kən iino maakñ raa ki raap lak lak jaay baado deebum se, tədum maam m'əñ m'aak eyo. Taa naan se 60, jeemgen k'baa təl se, əkum jim ki, jaay 60 təəd baansum Damas ki.

¹² «Maakñ gəgər kən Damas ki se, ək gaaba kalan roñ Ananias ə gaabm se, ək taar Raa se əñə, ə Ko Taar kən Raa ɛdo Musa ki, paac se, naan tədñ ute doobiña. Gaabm se, Yaudgen iñg gətn ese paac təəmiña. ¹³ Gətn se, naan baado əñuma ə deekum ə: «Səl, genaama, əñ kaami se 'kəədn kaaka!» Ə gətn ese

sum 60, kaamum naar ɔɔɔ aak gɔtin ki ɔɔ Ananias se ɛ, maam m'aakin tal tal. ¹⁴ Ter naan taadum ɔɔ: «Sɔl, naai se, Raa gen bubeje 60 beer ɔɔɔ se kaad ken j'ooji te ey ɔɔrtɔ, taa naai 'jeel nakɔ ken tɔɔlin naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakɔ ute kaami ɔɔ 'booy naan ai taadn ute taarin mala. ¹⁵ Taa naan se 60, do nakge tun naai aako ute kaami ɔɔ booyo ute bi se, naai 'taadin jeege tu paac. ¹⁶ Num ɔɔrse tap 60, naai 'booy di daala? Iini, ɔɔ j'ai *batizi ɔɔ tɔnd metn Isa se, taa ai tɔɔl *kusiɔige se naatn.»

Pɔl taad metn taar naabm naan 'tedo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷ «Ken maam jaay m'ok terl m'6aa Jeruzalem ki se, naan ken se, bii kalan maam m'6aa daan ɔɔɔ *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dim teeco naanum ki. ¹⁸ Gɔtn se, maam m'aak Meljege Isa ɔɔ naan deekum ɔɔ: «'Naar 'teec ɔɔ Jeruzalem se naatn keske, taa jee gɔtn ese ɛ, naade kɔɔ took eyo do nakge tun naai aden taadn taa maam se.» ¹⁹ Gan maam m'terlin m'ɔɔ: «Meluma, kaadn ken maam m'lee m'tɔko jee aalga kaal maakde do naai ki maakɔ beege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'al k'tɔnddeno ɔɔ j'ombdeno maakɔ dangay ki se, nakɔ se paac, naade jeele. ²⁰ Gɔtn ken naade tɔɔlo debm saadn naai Etien se kic 60, maam m'utu ɔɔ nakɔ naade ted se kic 60, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee tɔɔlinge se, maam 60 m'debm ɔɔɔbm kaldge.» ²¹ Gan Meljege deekum ɔɔ: «Ute naan se kic iin '6aa; maam se m'je m'ai kɔli dɔkɔ maakɔ jeege tun Yaudge eyo.»

*Pɔl ute bubm asgar *Rɔmege*

²² Yaudge se ing booy taar Pɔl bini aan do taar ken jaay naan deek ɔɔ: «Meljege deekum ɔɔ: «maam m'ai kɔli gɔtn jeege tun Yaudge eyo» ɔɔ do taar ken se, naade doob ɔɔy makɔɔ ɔɔ: «Gaabm se, 'tɔɔlin ki naatn! Debm bin se ɔɔnte kɔɔnki 'king do naan ki!» ²³ Gɔtn se, naade tɔɔy dɔɔk taara ɔɔ tɔɔdn ute kal magaldege jaay tɔɔndin naan ki ɔɔɔ kudu putur putur.

²⁴ ɔɔ ken bubm asgar Rɔmege jaay aak bin se, naan ɔɔ ɔɔ k'j'ok k'6aano ute Pɔl se maakɔ *6ee ken tɔɔɔɔ ken asgarge lee toom maak ki, ɔɔ naan je ɔɔ j'an kɔɔndin ute mɛɛje taa bin se naan 'taadn nakɔ ken naan ted jaay 60 ɔɔ jeege tɔɔɔ tɔɔyɔn metin ki se. ²⁵ Gɔtn se, naan ɔɔ ɔɔ Pɔl se k'dɔɔkiɔa, gan Pɔl taad magal asgarge tun cɛɛn ki ɔɔ: «Kɔɔd Rɔme jaay j'aak te metn taarin ey sum 60, naase se ɔɔkki doobm ken anki tɔnd ute mɛɛje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gɔtn ese jaay booy taar se, naan 6aa taad bubm asgarge tu ɔɔ: «Kese naai 'je tedn di bini, 6ere, gaabm se ɛ, naan kɔɔd Rɔme.»

²⁷ Gɔtn se, bubm asgarge 6aadɔ ɔɔ Pɔl ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «'Deekum tu, naai tap 60 kɔɔd Rɔme deer ne?» Pɔl terlin ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'kɔɔd Rɔme.» ²⁸ Bubm asgarge terl Pɔl ki ɔɔ: «Ken ɔɔlum jaay m'ted kɔɔd Rɔme se, maam m'ogdenga kɔɔɔ gurs den aak eyo.» ɔɔ Pɔl terlin ɔɔ: «Gan maam se, gɔtn j'oojum tap 60, m'kɔɔd Rɔme.»

²⁹ Gɔtn se sum 60, jee ken 6aan 6aa kɔkɔ jaay an kɔnd se, naar ɔɔniɔa. ɔɔ ken bubm asgarge se jaay 6aa jeel Pɔl kɔɔd Rɔme sum se, naan 6eere 6aa ɔkiɔa, taa naan dɔɔkiɔa dɔɔk ute zinzi.

*Pɔl k'6aansin naan Yaudge tun *jee kaakɔ metn taarge*

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay ɔkɔ mind Pɔl se. Taa naan se 60, metbeenki se, naan ɔɔ k'danɔ *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakɔ metn taarge se paac. Gɔtn se, Pɔl se, naan ɔɔ k'tuutn ute zinzi ɔɔ ɔk 6aansin naande ki.

23

¹ Ken Pɔl jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakɔ metn taarge se, naan ɔndden kaama tak ɔɔ deekden ɔɔ: «Genamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki

bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dim eyo.» ² Gan Ananias ken *magal jee tedn serke Raa ki se, taad jeege tun ken cee Pol ki se oo: «Pol se, k'j'ondin taarin ki.» ³ Gohn se Pol terlin oo: «Naai ken tec aan goo durdur j'olin roo raap raap se, Raa utu ai kond naai. Naai bo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo oo gohn ese se 'je am kojn booro dom ki ute Ko Taar Raa oo ol oo k'j'onduma.» ⁴ Gan jee ing cee Pol ki se, taadin oo: «Naai se bo, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?» ⁵ Gohn se, Pol terlden oo: «Genaamge, ken gaabm se jaay magal debm ted serke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga oo: *Magal jee taa naani ki se onte naajina.*»* ⁶ Yaudgen jee kaakn metn taargen tus se, Pol jeel maake ki se, jee metinge se *Sadusege oo kengen metinge se le *Parizige. Taa naan se bo, naan taadden makoo oo: «Genaamge, maam se m'kod Parizi oo bubum kic bo Parizi, nabo ken ol k'j'ok k'baansumo gohn kojn boor ki se, taa maam se m'ond dom do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se.» ⁷ Ken naade jaay booy Pol taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa oo ol jee denggen tus gohn ese se, baa gaan naapa gote kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap oo jee ooyga kooy se le, 'kon dur ey sum oo *kodn Raage ute sitange se kic bo naade gote; gan Parizige se paac tooko oo nakgen se utu. ⁹ Gohn se, naade iin ul taara gajalan. Oo maakn Parizige tu se, jee metinge se jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage, naade se iin taad makoo oo: «Gaabm se, j'onte 'kokiiki mindina taa naan le tuj te dim eyo. Kaadn naane kodn Raa gam lo dim gam bo, taadnga le daam.» ¹⁰ Aan goo naade ul taar gajalan on ey se, ol bubm asgarge se kic bo beere baa okina oo som naade an tool ute Pol se cee. Taa naan se bo naan taad asgarge tu oo: «'Booy 'baaki maakn jeege tun ese, oo Pol se ok baansinkiro maakn *bee ken toon ken asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gan maakn noor ken ese se sum bo, Meljege baado teec naan Pol ki oo deekin oo: «Aay kaami! Aan goo naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, beeki num, 'baa taadn saadum jeege tun maakn geger ken *Rom ki kici.»

Jeege end tel gen kutn Pol

¹² Metbeenki se, Yaudgen metinge dook taarde oo naam rode naan Raa ki oo: «Pol se, jaay k'toolin te ey num, naaje se j'kos eyo oo j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-oo. ¹⁴ Jee se baa on *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge oo deekden oo: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, ken Pol se jaay k'toolin te ey num, naaje se j'kos eyo oo j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, 'baaki ute ro *jee kaakn metn taarge se, 'baa onki magal asgarge se 'taadinki oki n'ok n'baano ute Pol gohn kojn boor ki ara. Naase se 'tedki raay aan goo jee ken je kaakn kon metn taarin jiga. Gan naaje se le, k'daapga daap roje kor naan 'kaan gote ki ey sum bo, naaje j'an toolo.»

¹⁶ Num gan, taar se baa ooc bi goon gena Pol ken menda. Naan naar iin *bee ken toon ken asgarge lee toom maak ki se oo end on Pol se oo aalin bin ki. ¹⁷ Maakn magal asgarge tu se, Pol danjo deb kalan oo deekin oo: «Goon kodn ese se, ok baansin gohn bubm asgarge tu, taa naan se ok taara je an taada.» ¹⁸ Gohn se, magal asgarge se ok baansino gohn bubm asgarge tu se, oo deek bubm asgarge tu oo: «Pol debm dangay se bo, danumo oo taadum oo 'baano ute goon kodn ese se, taa naan se ok taara je ai taada.» ¹⁹ Gohn se, bubm asgarge se ok goon kodn se jin ki oo iik tookin sin cee ki oo tond metin oo: «Taari naai 'je am taad se tap bo, taar di?» ²⁰ Anum, goon kodn se taadin metn taarin deekin oo: «Maam m'booy Yaudge se, dookga taarde oo utu 'tond meti. Taa Pol se, naade je oo metbeeki se, naai ansin baa naan Yaudge tun jee kaakn metn taarge oo naade se le, 'tedn raay aan goo jee ken je kaakn kon metn taarin jiga se. ²¹ Num

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

gan, taar naade se onte kuunu taa gaabge cir si-saa se oom koom Pəl, taa naade naamga naam rode naan Raa ki aa ken naade jaay taaḷin te ey num, naade se 'kəs eyo aa 'kaay eyo. 22 Ken goon kadd se jaay taad metn taarin aas se, bubm asgarge se taadin aa: «Metn taar ken naai taadum metin se, onte taadn nam ki.» Jaay bo, naan alin baao.

Pəl k'juun k'baansin maakn geger ken Sezare ki

23 Gətn se, bubm asgarge danjo maakn magal asgarge tu se, gaabge dio deekden aa: «'Dan 'tuskiro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili aa asgargen lee ute boorde se kic bo kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn keeski se, naase aki baa maakn geger ken Sezare ki. 24 'Daapki sendgen ken Pəl 'kookn king do ki se kici, taa ansinki baa gətn Peliks ken magal taa naan Jude ki se ute lapia.» 25 Gətn se, naan raanin maktub aa maakn maktubin ki se, naan taadin aa:

26 Kesse maam Klodius Lisias bo m'raanji maktubm ese. Maam m'raan m'ali taa se naai Peliks, ken magal taa naan Jude ki.

27 Maam m'raanji se taa gaabm ken maam m'ak m'alin gəti ki se, ey num Yaudge je an taaḷ. Na bo, ken maam m'booy jaay j'aa gaabm se kadd *Rəme se, taa naan se, maam m'baado ute daal asgarumge jaay bo m'ak m'aaḷin jide ki. 28 Aan gaa maam m'je m'jeel metn taar ken Yaudge akn mindin se, maam m'akn baansin naan jeege tun lee aakden metn taardege se. 29 Ken maam jaay m'booy metn taarde se, m'ənin gaabm se naade akn mindin taa *Ko Taar Raade. Gan gen naajege num, gaabm se ted te dim jaay 'kaasn j'ansin taaḷ, ey le j'ansin kal dangay ki se eyo. 30 Ter k'j'əjum j'aa Yaudge se daakga taarde gen kutina. Taa naan se bo, maam m'naar m'alin gəti ki, aa jee ken akn mindin se le, ken naade ak taar dim num onde naade ai baa taadn metin naai ki.

31 Gətn ese sum bo, asgarge iin ted nakn ken bubm asgarge taaddesin se. Naade ak Pəl aa maakn naar ken ese sum bo, naade uun booy baansin gəto kaam kalan k'danin Antipatris. 32 Metbeenki se, asgargen baa ute jedege se, ak terl baado *bee ken taogin ken naade lee toom maak ki se, aa jee sendge kalde ki sum bo, baan ute Pəl. 33 Ken jee se jaay aan maakn geger ken Sezare ki se, maktubm ken bubm asgarge raan eddesin jide ki se, naade edin ji magal ken taa naan Jude ken ing gətn ese se. 20 Pəl se kic bo, naade edinsin kaam jina. 34 Ken magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tond metn Pəl aa: «Naai tap bo kadd di?» Pəl terlin aa: «Maam se, m'iino taa naan ken Silisi ki.» 35 20 ken magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pəl se, naan deekin aa: «Jee akki mindi se jaay baadoga sum bo, maam m'utu m'booy metn taari se.» Gətn se, naan baa alin k'baabin maakn bee ken *Erəḷ iinin se.

24

Pəl j'əkin mindin naan Peliks ki

1 Ken Pəl aan Sezare ki jaay ted bii mii se, naan ken se, Ananias ken *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge kandum se, naade ako gaaba kalan ron Tartelus. 20 gaabm se jeel kəjn booro k'baado tele Sezare ki. Gətn se, naade sakak Pəl gətn magal ken taa naan Jude ki se. 2 Ken naade aan se, magal taa naan ken gətn ese al k'danjo Pəl aa gətn ese sum bo, Tartelus se, baagin kək mindina. Naan magal taa naan ken gətn ese, naan taad aa: «Jaamus, barka ute naai jaay bo borse naanje daap se. 20 ute meteki se sum bo, borse naai 'noogjen j'ing lapia ute maraasje se. 3 Maakn naanje ki se, gəto baa se paac daayum naaje k'toomi taa bee ken naai tedjen se. 4 Borse se, maam m'je m'ai tujn naabi eyo, num 'mooyje ud bi do metn taar ken naaje j'ai taad se. 5 Gaabm ese se,

naaje j'əniŋ naan debm jig eyo. Naan se 6o, ken lee εc Yaudgen gəto 6aa se paac ə jee uun doobm kəf Nazaret se le, naan 6o bubde. ⁶ Ey num, naan 6o je an tujŋ te *Bee Raa se kici. [Taa naan se 6o, naaje k'j'əkiŋo ə k'je j'an kəjŋ bəəro doŋ ki aan gəə ken *Ko Taar Raaje taadjən ro ki. ⁷ Gaŋ gətn se, bubm asgarge 6aadə ute asgariŋge ədŋ ute taa təəg jije ki. ⁸ Naan taadjən ə debm jaay je kəkŋ mind Pəl num ade 6aa gəti ki.]* Anum, Jaamus, naai mala 6o 'tənd mətŋ gaabm se. Ute taar ken naan ai taad se sum 6o, naai 'jeel taar ken naaje k'taad roŋ ki se, taar mət ki.» ⁹ Yaudgen 6aadə ute naan se kic took do taar ken se ə taad ə: «Deere, taar naan taad se, mət ki.»

Pəl taad mətŋ taariŋ Pəliks ki

¹⁰ Gətn se magal taa naan Jude ki se, təd ute jiŋ Pəl ki ə n'taada. Naan ken se, Pəl εep taariŋ ə: «Jaamus, m'jeele gətn naai baag kəjŋ bəəro do Yaudge tu sum se, əkga 6aara dēna; taa naan se 6o, maam m'beer eyo ken m'ai taadŋ mətŋ taarum se. ¹¹ Gətn m'6aadə Jeruzalem ki gēn keem *Raa daan bəə *Bee Raa ki sum se, aas te 6ii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, ken naai 'tuur mətŋ kic 6o aŋ kəŋiŋ doobiŋ ki. ¹² Daan bəə *Bee Raa ki lə maakŋ *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey le maakŋ gēgēr ki gətn ken jeege lee tusn se kic 6o, naade, 6ii kalaŋ, əŋum te naaj naaj te jeege eyo ə m'əəs kəəs mətŋ jeege eyo. ¹³ Mətŋ taar naade jaay əkum mindum ro ki se, naade aisiŋ kəŋ taadŋ mətŋ tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakŋ maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm ken naade aakiŋ aan gəə doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raaniŋo maakŋ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanə do dəkŋ se kici. ¹⁵ Maam se, m'ənd dom do Raa ki ə do mətŋ taar ken Raa utu dur jeege daan yoge tu jee ken təd naka ute doobiŋa ə kengen təd naka ute doobiŋ eyo aan gəə naade kici. ¹⁶ Taa naan se 6o, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki ə naan jeege tu se ute maakŋ kalaŋ. ¹⁷ Maam se, m'əkga 6aara dēna m'6aadə te Jeruzalem ki eyo. Num, ken 6ərse jaay m'6aadə se, m'6aano ute nakŋ noogŋ jee daaygen maakŋ naanum ki ə m'6aano ute *serke Raa ki kici. ¹⁸ Naan ken se, naade əŋum daan bəə *Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad ken se le, jeege tus te cēm ki eyo ə jeege le ul te taar ey kici. ¹⁹ Gaŋ Yaudgen iŋo taa naan Azi ki se 6o, jee mətŋge 6aadə əŋuma. Ken bēēŋ ki se, ken maam jaay m'tujga dīm num naade se 6o, jee ken ade 6aa naani ki am kəkŋ minduma. ²⁰ Ey le, jee ken 6aadə naan naai ki ara ki se, kaad ken jaay naade əkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakŋ mətŋ taarge se, k'taadum nakŋ ken maam m'tujga se. ²¹ Nakŋ ken maam m'jeel se, m'taadga 6o taara kalaŋ: kaad ken maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ə m'deekdeno m'əə, jaaki jaay naase 'je amki kəjŋ bəəro dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Pəliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel mətŋa. Taa naan se 6o, naan deekden ə: «'Booyki, əŋki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay 6aadə gətn ara ki sum 6o, maam m'asen kaakŋ mətŋ taarse se.» ²³ Gətn se Pəliks əl magal asgargen naan əŋiŋ Pəl kaam jiŋ se, ə n'6aa n'bəəb Pəl se maakŋ danŋay ki nabo j'əniŋ doobo ə j'əŋte gaasn jeenge taa 6aadə aŋ lee kaaka ə aŋ kaakŋ doŋ ki.

Pəl tiŋg maakŋ danŋay ken gətn ese 6aara dio

²⁴ Ken təd 6ii kandum se, Pəliks ute mēdiŋ Drusil ken mēnd Yaud se, əl k'danə Pəl, taa naade se, je Pəl aden taadŋ mətŋ taar doobm *al-Masi, Isa.

* 24:8 Taar se (6b-8a) maakŋ Kitapge tun do dəkŋ se, mətŋge maakde ki se gəto.

25 Num gan, kaad ken Pól jaay baagden taadn oo: «Beeeki num, debkilimi se, 'ted nakn ute doobiina naan Raa ki oo baabm ronaa, taa Raa se, bii kalan, utu kójn baaró do jeege tu.» Ken Peliiks jaay booy taar se, nirlin baa teece. Gótn se, naan deekin oo: «Borse se, iin 'baa góti ki, 'tedga jaay som, maam m'aido danja.»

26 Naan saap oo kaadn naane Pól an kedn gurs le daam, taa naan se bo, naan dan doolin cok cok gen kees ute naan se.

27 Ken Peliiks jaay ted baara di se, Porsius Pestus se k'baado j'olin goon ki. Aan goo Peliiks je raapm maakn Yaudge se, naan baa baa se on Pól tingg maakn dangay ki gótin ki.

25

Pól naan Pestus ki

1 Ken Pestus jaay aan Sezare ki, ted bii mato sum se, gótn se naan ook baa Jeruzalem ki. 2 Ken naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tedn serke Raa ki ute magal Yaudge se, baado sakak Pól gótin ki. Gótn se, naade taad dook taara, 3 oo tond metin oo: «Beeeki num, naaje k'je Pól se, ajensin kon ade baa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pól taa ken naan jaay baa baa num, naade an taal doob ki. 4 Gan gótn se, Pestus terlden oo: «Pól se, utu dangay ki Sezare ki naane oo maam kic m'tedga sum bo m'utu m'terl naane. 5 Onki magalsege kandum se 'baa ute maam tele. Oo ken gaabm se jaay tujga dim le, amki baa taadn metin naane.»

6 Ken Pestus aan Jeruzalem ki se, naan tedo bii marta lo bii sik sum. Ken naan jaay terl baa Sezare ki se, metbeenki sum bo, naan baa ing gótn kójn baar ki oo ol k'baa k'dano Pól. 7 Ken Pól jaay aan gótn kójn baar ki se, Yaudgen iino Jeruzalem ki baado ute Pestus se, baado gurugiina oo baagin taal taargen ing kus dena don ki. Naabo taardegen naade taad se, debm jaay kon taar met ken an kokn mindin tap bo, goto. 8 Gan Pól taad metn taarin oo: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo oo Gaar magal ing *Rom ki ken k'danin Sezar se kic le, m'tujin te dim eyo.»

9 Gan Pestus je raapm maakn Yaudge se, taad Pól ki oo: «Ken 'kookn baa Jeruzalem ki jaay j'ai baa kaakn metn taari naanum ki se 'took la?» 10 Gan Pól terlin oo: «Aan goo maam m'baadoga gótn kójn baar ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kójn baaró gótn ara. Taa Yaudge se le, maam m'tujden te dim eyo aan goo ken naai kic 'jeelin tak se. 11 Deere, ken maam jaay m'tujga dim lo tedga nakn jaay aas taalum se, naan se, maam m'tooko j'am taal. Num gan jee okum mindum se le, nakde met ki eyo; bin se, nam tap bo am kon kokn kolum jide ki eyo. Maam se, j'am baa kójn baaró naan Sezar ki.» 12 Ken Pestus jaay booy taar se, gótn se naan baa taad ute jeenge, jaay bo baado terl Pól ki oo: «Naai 'je j'ai kójn baaró naan Sezar ki dey se, borse maam m'ai kali 'baa naan naan ki.»

Pestus dan baano ute Pól naan Gaar Agripa ki

13 Ken naade aak metn taar Pól jaay ted bii kandum se Pestus aan Sezare ki, gótn se Gaar Agripa ute genaon menda, ron Berenis, baano tedn toose. 14 Aan goo naade tingga bii dena gótn ese se, bii kalan Pestus taadin metn taar Pól se, oo deekin oo: «Ken Peliiks baa baa se, naan onga gaaba kalan maakn dangay ki ara. 15 Kaad ken jaay maam m'ingo Jeruzalem ki se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se, baado sakakin gotum ki oo deekum oo: «Gaabm se onin baaró don ki.» 16 Oo maam m'terlden m'oo: «Naaje *Romge se, deba se j'aak metn taarin jaayo. Taa jee okin mindin se, ade baa k'booy metn taarde oo metn taar naan kici, ey num j'an kon kójn baar don ki, bin sum eyo.» 17 Gótn se, magal Yaudge se, iin baado ute maama Sezare ki, oo maam

kic m'tood te bi do taar ken se eyo. Metbeenki sum bo, maam m'baado gɔtn kɔjn bɔɔr ki ɔɔ m'ɔl k'dan k'baano ute Pɔl. ¹⁸ Ken jee ken ɔkin mindin jaay aan se, maam m'saap m'ɔɔ kaad naane, naade ɔkin mindin se do nakge tun *kusiɔ ken naan tɛda. Num gan, do nakge tun ken naade ɔkin mindin se, ken met ki tap bo, maam m'ɔɔ te eyo. ¹⁹ Gan maam m'ɔɔde se, naade naaj naaj bo do doobm naade Yaudge tu ɔɔ do gaab ki kalan k'danin Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naɔo gan Pɔl ɔɔ gaabm se utu inɔ zεεε daayum. ²⁰ Taa naan se bo, taargen bin se, maam se m'jeel taad metin eyo. Naan ken se bo, maam m'taad Pɔl ki m'ɔɔ n'je num n'baa Jeruzalem ki j'an baa kaakɔ metn taarin naane. ²¹ Gan Pɔl baate tookɔ do taar ken se. Naan deek ɔɔ: «Naan se, j'an baa kɔl gɔtn Sezar ki se bo an baa kaakɔ metn taarin.» Taa naan se bo, maam m'ɔl asgarumge utu bɔɔbin maakɔ dangay ki, bini bii ken m'an kolin gɔtn Sezar ki.»

²² Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɛstus ki ɔɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy metn taarin.» ɔɔ Pɛstus terlin ɔɔ: «Kese jiga. Metbeeki sum bo, naai utu 'booy metn taarin.»

²³ Metbeenki se, Gaar Agripa ute genaɔn menda ron Berenis, naade tuso kal gaaringe ɔɔ baado ute magal asgarge ute magalgen gen maakɔ geger gɔtn ese. Naade baado end maakɔ bee ken jeege lee tusn se. Gɔtn se, Pɛstus ɔl k'dan k'baano ute Pɔl. ²⁴ ɔɔ Pɛstus εεp taarin ɔɔ: «Gaar Agripa ɔɔ naasen ingki ute naaje maakɔ bee ki ara ki paac, aakki, kese bo gaabm se, Yaudge ute dende baado ɔɔnum Jeruzalem ki bini k'baado Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Gaabm se, k'tɔɔlin naatn!» ²⁵ ɔɔ ken maam jaay m'booy metn taarin se, m'ɔɔin naan se tuj te dim jaay 'kaasn j'ansin tɔl ro ki eyo. Num gan naan mala taad ɔɔ j'ansin baa naan Gaar magal ken inɔ Rɔm ki dey se. Taa naan se bo, maam m'je m'an kɔl gɔtn naane. ²⁶ Num maam se, taar m'kɔɔ jaay m'raan Gaar magal ken inɔ Rɔm ki se, m'ɔk eyo. Taa naan se bo, maam m'ɔkɔ m'baansino naanse ki ɔɔ ken tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga metn taarin num. Bin sum bo, amki kɔɔ metn taar ken maam m'raan Gaar magal ken inɔ Rɔm ki se. ²⁷ Ey num, ken debm dangay jaay j'ɔɔ te nakɔ ken naan tuj te ey se, j'an kɔkɔ kɔl Rɔm ki j'ɔɔ di?»

26

Pɔl taad metn taarin naan Gaar Agripa ki (NJKN 9.1-30, 22.1-21)

¹ Gɔtn se, Gaar Agripa taad Pɔl ki ɔɔ: «Bɔrse j'ɔɔniga doobo 'taad metn taari.» Naan ken se, Pɔl uun jin raan tɛdden tɔɔse jaay baagden taadn metn taarin ɔɔ: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ɔk doobo gen taadn metn taargen Yaudge lee ɔkum mindum se. ³ Taa naai ε, 'jeele nakɔ bubdegen naade lee tɛda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se bo, maam m'eemi nɔɔ meti ki ɔɔ udum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam ε m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dɔkin tap bo, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tɛdin ɔɔn den se. Naade se jeele ken naade je kic bo am tɛdn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ɔk k'baansumo gɔtn kɔjn bɔɔrɔ ki se, taa maam m'ɔndga kɔnd dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu ɔɔ utu ajeki ked se. ⁷ Taa naan se bo, taa beejegen sik-kaar-di se eem Raa nɔɔrɔ katara; taa naade ɔnd dode ɔɔ utu kɔɔ nakgen ken Raa taad ɔɔ utu ajeki ked se. Bin bo Gaar Agripa, maam kic m'ɔnd dom do nakge tun se kici, ɔɔ taa naan se bo, Yaudge lee ɔkum mindum se. ⁸ Bin num, gen di jaay naase Yaudge ɔki Raa se 'kɔɔ dur jeegen ooyga kooy ey se?»

⁹ «Deere, maam kic maakn̄ saapum ki se, ute doobm gay kic bo m'do do m'je ro Isan kōd Nazaret se se 'tedn̄ gōtō. ¹⁰ Kese bo nakn̄ ken maam m'tedō Jeruzalem ki. Naan̄ ken se, *magalgen gen jee tedn̄ serke Raage tu se bo, undumo kulu o maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dena ken m'tok m'ombdeno dangay ki. O ken naade jaay dook taarde gen toalde le, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakn̄ *beege tun ken Yaudge lee tusn̄ maak ki se. Gotn̄ se maam m'tedde ute taa toogō. M'je naade an resn̄ ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, olum bini m'baa m'dabarden maakn̄ gegerge tun ken maakn̄ taa naan̄ Yaudge te eyo kici.»

¹² Ter Pōl taad Agripa ki o: «Taa naan̄ se bo, bii kalan̄ *magal jee tedn̄ serke Raage tu se, olum o m'baa Damas ki gen baa tokn̄ jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn̄ naane se. ¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'baa baa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iino maakn̄ raa ki. O poodn̄ se, raap cir kaada, baado deebje maam j'utu jee k'baa baa doob ki tel se. ¹⁴ Gotn̄ se, naaje paac k'si naan̄ ki o maam m'booy mind deba taadum ute taar naan̄ Yaudge o: «Sōl, Sōl, naai 'dabarum tap bo taa di? Kese naai 'dabar roi cere aan go maal ken on̄ ron̄ melin̄ dabarin̄ ute memeye se*.» ¹⁵ Maam m'tond metin̄ m'o: «Meluma, naai tap bo nana?» O Meljege terlum o: «Maam bo Isan ken naai 'lee dabarin̄ se. ¹⁶ Num goti ki se, iin̄ daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'beer m'odi taa am tedn̄ debm tedn̄ naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakumga ute kaami se, maam m'utu m'teeco naani ki o m'ai taadn̄ nakgen kuuy daala. ¹⁷ Yaudge ute jeege Yaudge eyo ken maam m'oli gotde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸ Maam m'oli gotde ki se taa ade koondn̄ kaamde 'kaaka. Ute naan̄ se jaay bo, naade ade teecn̄ maakn̄ got ken ood se, o ade baa got ken woorō. O naade ade teecn̄ maakn̄ ji *Bubm sitange tu o 'baa gotn̄ Raa ki taa Raa se aden̄ tool *kusiŋdege o naade kon̄ bedde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹ «Taa naan̄ se bo Gaar Agripa, nakn̄ Raa teeco naanum ki jaay taadum m'aakin̄ ute kaamum se, maam m'on̄ m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰ Gan̄ booyo deet deet se, maam m'taado taar Raa jeege tun Damas ki o jeege tun Jeruzalem ki o m'taad m'doado jeege tun taa naan̄ Yaudge tu paac o ter m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadden m'o, k'terl kingde o j'aal maakde do Raa ki o k'ted nakgen jiga ken 'taadn̄ jeege tu o naade se 'terlga kingde. ²¹ Taa naan̄ se bo, Yaudgen kandum se okum daan boor *Bee Raa ki o naade je am toob. ²² Ute naan̄ se kic bo, bini jaaki, Raa utu boobum boobō o maam m'utu m'taad taad taarin̄ ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dōkina taado o 'tedga num al-Masi utu ade baa se. Kese bo taar ken maam lee taad naan̄ jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese bo taaruma, ²³ m'o: al-Masi se dabarga o naan̄ ooyga o maakn̄ jeege tun ooyga kooy se, naan̄ bo debm ken duro deet daan yoge tu o naan̄ bo debm ken woor gotō Yaudge tu o jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pōl taad taara Gaar Agripa ki o n'aal maakin̄ do Isa ki

²⁴ Ken Pōl jaay utu taad taad metn̄ taarin̄ sum bo, Pestusn̄ ken magal taa naan̄ gotn̄ ese se uun mindin̄ raan deekin̄ o: «Berē Pōl, naai se debm derle o jeel nakgen ken naai ok se, biga doi.»

²⁵ Gotn̄ se Pōl terlin̄ o: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki o ken ute doobina. ²⁶ O Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan̄ 'jeel metina. Taa naan̄ se bo, maam m'taad naanin̄ ki kic bo

* **26:14** Memeye se, maal k'doakn̄ ro duwal sind ki.

m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se goto. Taa nakgen deel borse ese se le jeege paac booyinga. ²⁷ Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin se, tap bo naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'took do taardege tu se.» ²⁸ Gotn se Gaar Agripa terlin oo: «Ute taari se, naai saap oo bin sum bo, naai 'naar am tedum m'tedn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹ Pol terlin oo: «Ken borse lo tedga jaayo, maam se m'tond metn Raa. Naai ute jeege borse ing 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tedn aan goo maama. Nabo nakn maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dookn sum se sum.»

³⁰ Ken Pol jaay taad nan taarin sum se, gotn se Gaar Agripa, magal taa naan gotn ese, Berenis, oo jee ing ute naade gotn ese se, paac se iin on gotn ese. ³¹ Ken naade jaay iik took ces ki se, naade taad ute naapa oo: «Gaabm se le, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an too lo j'an koken dangay ki eyo.» ³² Gotn se, Agripa taad Pestus ki oo: «Ken gaabm se jaay taad te oo j'an baa gotn Sezar ki ey num, naai an koodn kolo.»

27

*Pol j'alin baa *Rom ki (2Kor 11.25-26)*

¹ Naan ken se, Pestus uun doa oo j'ajen kol taa naan Itali ki ute markaba. Gotn se Pol ute jee dangaygen kuuy se, naan onden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakn magalge tun gen dool asgargen gen Sezar Ogusta. ² Markabm j'ookn maak ki se, iino geger ken Adramit ki. Oo naan se baa baa maakn gegerge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gotn se, naaje j'iin k'baa. Oo maakn markab ken ese se, Aristarkus kod Masedoan ken iino maakn geger ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Metbeenki se, naaje j'aan maakn geger ken Sidon ki oo aan goo Julius ro Pol ki naan bee dey se, naan onin doobo gen baa kaakn medinge, taa naade ano kedn nakn ken an noogo. ⁴ Ken naaje jaay j'iin j'on Sidon se, naaje j'aal goor ute do jey taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ol deeb doje ki. ⁵ Gotn se, naaje j'omb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili oo naaje k'j'aan maakn geger ken k'danin Mira ken taa naan Lisi ki. ⁶ Ken naaje jaay j'aan gotn ese se, magal asgarge se, on markaba ken iino maakn geger ken Alekzandri ki oo ken baa baa taa naan Itali ki. Gotn se, naan tos ombje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se on an den eyo, kor jaay j'aan maakn geger ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dena. Anum, aan goo kuulu le ol deeb doje ki se, gaasje gen baa ute naanje. Naaje j'aalo ces ool kooy ken k'danin Salomone gen baa kon geger Kret ki ken maane ol gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Ken naaje k'baa baa se kic bo, k'baa ute dubar. Bini j'aan gat ken markabge lee daarni gotn se k'danin *gotn daar markabgen bee*. Naan se ces geger ken k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'baa baa se k'tedga doob ki bii dena oo kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden too *kusiinde se* kic bo, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se toof kaam kalan eyo. Oo markab se le 'kon komb gaan baar eyo. Taa naan se bo Pol taadden oo: ¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tedn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, oo ken ted te bee eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Romege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pol. ¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gotn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se bo, jee maakn markab ken ute denin se, naade taad oo:

* 27:9 Aak Lb kon 16.

«J'iin j'ɔŋki gɔtn ese. Bεeki num, naaje j'aki ɓaa gɔtn ɗaar markab ken k'danjin Peniks se.» Kεse ɓo gɔtn ɗaar markabgen gen jee Kret ki. Gɔtn se sak kaam aak gɔtn kaada toocɗi ɔ naade se je king gɔtn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray dɔɔb do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki ɔ baag kɔl salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa ɔ: «Kεse ɓo nakn ken k'saapinkiro. Gɔtn mɛrtjege se utu 'kaan kaama.» Gɔtn se maal magal ken naade lee ɗaar markaba se, naade uuniɗo maakn maane ki se naata ɔ naade lee ɓaa ute jen baar ken taa naan Kret ki se. ¹⁴ Ken k'ɓaa cɔkɔ sum se, guduray k'danjin *yurukila* se naar dɔɔbɔ makɔŋɔ do ko Kretge tu ɔ ɓaado aal doje ki. ¹⁵ Gɔtn se, guduray se ɓaado uun markaba se ɔ jeenge se ɔŋ ɔk gaas te markaba se eyo ɔ gɔtn se, naaje j'ɔŋ roje guduray tuun ɓaanje. ¹⁶ Ken j'aan se, j'ɔŋ gɔtɔ kaam kalan ɔ gɔtn se, maane ɔl gurugiŋa ɔ naanɗa se k'danjin Koda. Gɔtn se ɓo ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay ɓo, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'aalin do markab ken magal se. ¹⁷ Gɔtn se jee markabge se ɓɔy maan jaay dɔɔk daap markabm magal se ute kɔlɔ, taa naade ɓeer ɓeere ɔ sɔm 'kooɗ do kεεs ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se ɓo, kaagn ken naade dɔɔk jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutiŋ ɔŋiŋ ɓɔy maan. Naan ken se, naade ɔŋ kuulu ɓo tɔɔɗ ɓaanje.

¹⁸ Mɛtbeenki se kic ɓo, guduray se ɔl tɛɗ daama ɔ tuun markaba se ɓaan kaam ara kaam ara. Taa naan se ɓo, jee markabge se, tɔs sin ute nakgen mɛtiŋgen maakn markab ki se, maakn baar ki. ¹⁹ Bii k-mɔtɔge tu se, jee tuur markabge mala tɔs nakn ken naade lee tɛɗn naabm markaba se ɔ sin maakn baar ki. ²⁰ Daan ɓii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'ɔŋ j'aakde eyo ɔ guduray se le, ɔl tɛɗ daama. Taa naan se ɓo, naaje k'saap j'ɔɔ naaje se j'kɔŋ kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakn markab ki se, j'ɔkga ɓii dena j'ɔs te eyo. Gɔtn se, Pɔl iin ɗaar daande ki ɔ deekden ɔ: «Mɛɗumge, 'booyki! Bεeki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiiŋ kɔŋ Kret eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap ɓo 'tuj eyo ɔ 'kiig eyo. ²² Bɔrse se, 'booyki m'asen taada: ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa maakse ki se, nam kalan tap ɓo 'kut eyo. Num markaba kaliŋ ki sum ɓo, utu 'kutu. ²³ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, taa maakn nɔr ken deel se, Melum Raa ken maam m'lee m'eeiniŋ se, ɔlo kɔɗiŋ kalan ɓaado teec naanum ki. ²⁴ Ɔɔ naan taadum ɔ: «Pɔl, ɔŋte ɓeere! Deere, naai utu 'ɓaa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naan se, mɛɗumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki ɔ m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan gɔɔŋ ki. ²⁶ Naɓo 'jeelki, markabjege se utu 'kɔsn do jen ken kaam gam ɔ utu 'tɛrɛɛɛ.»

Markaba ute nakiŋgen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danjin Adriatik se, gɔtn guduray dɔɔbɔ sum se ɔkga ɓii sik-kaar-sɔɔ ɔ guduray se, tuun ɓaanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan nɔr ki se, jee markabge se saap ɔ j'aanga gɔɔr ute naanɗa. ²⁸ Taa naan se ɓo, naade dɔɔk maala taa kɔlki gen naam maane. Ken naade jaay undiŋ se, ɔŋ maane se jerliŋ aas keyɛ sik-dio ɔ tɛr naaje j'iik cɔkɔ se, naade undiŋ daala 'dɔɔjiŋ se, ɔŋiŋ keyɛ sik-kaar-mii. ²⁹ Gɔtn se, naade ɓeere ɔkde se saap ɔ: «Sɔm, markaba se 'ɓaa kɔsn ro ko ken gam.» Taa naan se ɓo, naade tuun maalgen deer se sɔɔ ken naade lee ɗaar markabde se ɓɔyde kaam mɔɔtn maakn maane ki. Gɔtn se, naade booy nun ki nun ki sum ɓo

gəto aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun booy maan markabm baatn ken lee naakde se əo naade taad jeege tu əo: «Naaje se k'baa booy nakn ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je bo 'kaan kon markaba se. ³¹ Gətn se, magal asgarge ute asgaringe se Pəl taadden əo: «Ken jee se jaay əndeki booy ənga markaba se num, bεε, naase se aki kon kaaj eyo.» ³² Taa naan se bo, asgarge se gaan ute kəl ken k'dəon markabm baat se, əo naade ənin baa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum bo gəto kiip se, Pəl taadden əo: «J'aay kaamde, j'əs dim! Əo borse j'əkkiga bii sik-kaar-əo se, naase əski te dim eyo əo ingki bo uunki kuun nirlse sum. Maakn biige tun ese se, dim tap bo naase əs naamki te eyo. ³⁴ Borse, 'booyki m'dεjse, əski jaay anki kəkn təog taa maakse ki se, nam tap bo kalan, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan uun mappa jin ki əo təom Raa naan jeege tun gətn ese, jaay bo naan dupina əo baag kəsə. ³⁶ Ken naade jaay aak Pəl əs sum se, gətn se naade nirlde baado kaadde ki əo naade kic baag kəsə. ³⁷ Maakn markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mεε. ³⁸ Ken naade jaay əs aasde se, gem ken əp maakn markab ki se kic bo, naade sin naatn maakn baar ki, taa markaba se aden 'kəəpm cεεε.

Jeegen maakn markab ki se paac nam kalan tap bo ut eyo

³⁹ Ken gəto jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, nabo naade jeel gət eyo. Gan naade aak taa jen baar ken ək doobm ken maane baadoga num əy end maak ki se, gətn se, naade saap əo: «Bεeki num, naaje j'daar markabge gətn ese.» ⁴⁰ Gətn se, naade gaan ute kəl nakn ken lee gakde markabde do baar ki se əo nakgen se ε naade əndeki maakn baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee təədn markaba se ε, naade tuutiņa əo gətn se, naade uun dək raan kal ken kuulu tēdīnga num lee təədn markaba se, taa kuulu se, aden təədn kəl do kεεs ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay aan gəto kaam kalan se, naade baa əs dode do kεεs ken maakn maane ki əo naan markabde se baa end nεb maakn kεεs ken ese. Gətn se, kuulu əl makən se, uuno maane baado ənd tεεcin ute mεtn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba tεεc sum se, naade je an təol ute jee dangayge se, taa naade beer əo səm maakde ki se, deb kalan 'kaan kəto. ⁴³ Aan gəo magal asgarge je kaajn Pəl se, taad asgarge tu əo j'ənte tēdn naan se. Gətn se, naan taad jee dangayge tu əo: «Jee jeel maane se, k'j'əmb k'teεc k'deel deete.» ⁴⁴ Tεr naan taad jeege tun kuuy se əo: «Jee mεtinge se 'təkki kaagn markaba se əo kengen kuuy se ε, 'təkki nakn markabm ken tεεcga tεεc se əo əkki mεtn jeegen jeel maane se.» Ute naan se bo, tēd jeege paac aan do jen ki ute lapia.

28

Pəl aan maakn naan ken baar əl gurugiņa əo naan se k'danin Malti

¹ Ken naaje jaay j'aan do jen ki sum se, k'taadjen j'əo: «Naan baar əl gurugin se, ron Malti.» ² Jee naangen gətn ese se, naade dəədn əkje jiga. Aan gəo maane ε eed keede əo kuulu kic ε ən den se, gətn se naade baado tuuyjen poodo taa k'riibi. ³ Naan ken se, Pəl təso ciiri gen baa kəmb poodn se; gan gətn se, wəjə jaay naam poodo se, teεc baado teel ji Pəl ki. ⁴ Ken jee se jaay aak wəjə teel ji Pəl ki se, naade taad ute naapa əo: «Gaabm se, debm təol jeege deer deer. Ey num, ken naan aajga kaaj dεl dεl maakn baar ki se, ute naan se kic bo, *Raa ken tēd naka ute doobin se, ənin te eyo utu an təol.» ⁵ Gətn se, Pəl siik jin əo und ute wəjə se maakn pood ki əo naan naam gətin gam tap bo ənin eyo. ⁶ Jee se ing aak kaama əo nun ki jin se 'koopoy ε 'naar kaal koocn 'kooyo. Gan ken

naade ing aak kaam bini jaay aak dim tedin ey se, gotn se naade baag taadn oo: «Bin eyo! Gaabm se, tedn raa le daam.»

⁷ Cee got ken ese, gaaba kalan k'danin Publius, naan se ok goto. Naan bo, magal deet deet gen maakn naan gotn ese oo gaabm se, dood okje jiga been ki, gen bii moto. ⁸ Anum bubm Publius se tood tood danal ki; naan koonoo oo ron ongo oo roon mooso. Gotn se, Pol baa aakina oo tandin metn Raa, ondin jin don ki oo edin lapia. ⁹ Ken jee Malti ki jaay booy se, jee koondege se baado gotn Pol ki oo naade kic paac on lapia. ¹⁰ Gotn se, naade aalje maak ki oo okje onoo oo kaad ken naaje jaay k'jiin k'baa baa se, naade edjen nakgen ken ajen kaasn gen baa mertje.

*Pol baa *Rom ki
(Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakn Malt ki se, naaje k'ting laapa moto, jaay bo k'jiin k'baa. Ken naaje k'baa baa se, j'ook maakn markab ken iino maakn geger ken Aleksandri ki. Markabm se ron raa rongoge oo kaadn kuul ki se, naan ting Malti ki. ¹² Naaje j'omb k'gaan k'baa maakn geger ken Sirakuz ki oo gotn se naaje j'ok bii moto. ¹³ Ken naaje jaay k'jiin gotn ese se, j'aal goor ute taa baar, bini j'aan maakn geger ken k'danin Regio. Metbeenki se, kuulu doobo metje ki onjen daan bii di sum bo, naaje j'aan maakn geger ken Puzol ki. ¹⁴ Gotn se, naaje k'baa k'je k'jon genaagen doobm Isa *al-Masi ki oo naade dan baanje beedege tu oo naaje k'ting bii cili ute naade, jaay bo k'jiin k'baa ute jeje maakn geger ken Rom ki. ¹⁵ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ken Rom ki jaay booy oo naaje j'utu k'baado se, jee metinge baado doodjen suuk ken k'danin Apus. Oo jee kuuy se baado doodjen maakn naan ken ok bee toodn mertge moto se. Ken Pol jaay aakde se, edin kaay kaama oo gotn se naan toom Raa.

¹⁶ Ken naaje jaay j'aan Rom ki sum se, Pol se naade onin baa je on bea oo bee naan ing maak ki se og kogo oo gotn se naan baa ing maak ki ute asgargen lee boobin se.

Pol taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rom ki

¹⁷ Ken jaay k'ted bii moto sum se, Pol ol k'danino magal Yaudgen ing gotn ese. Naade jaay baado tus sum se, gotn se Pol taadden oo: «Genaamge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo oo nakn bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic bo, m'baa Jeruzalem ki sum bo, Yaudge iij-okumo oo olum ji Romage tu oo maam m'taad te taar dim ing kus rode ki eyo. ¹⁸ Gan ken Romage jaay tond metum sum se, ey num, naade je am koodn koloo, taa naade se, on te nakn ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen toolum eyo. ¹⁹ Ute naan se kic bo, Yaudge onum eyo. Taa naan se bo, m'oo maam se, on j'am baa gotn Sezar ki bo, am baa kaakn metn taaruma oo maam le m'je sakakn jeemge eyo. ²⁰ Taa naan se bo m'al k'baa k'danseno oo maam je m'taadn ute naase. Jeelki jaaki jaay k'dookum ute zinzi se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu ing aak kaamin se.»

²¹ Gotn se naade terlin oo: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, on raanjen te maktub eyo. Oo maakn genaage tun baado gotn ara ki se kic le, nam tap bo on taadjen te metn taari eyo oo naaje le k'booy te taar ing kus roi ki eyo. ²² Num borse se, naaje k'je naai malin bo ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele goto baa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gotn se, naade gaanin bii. Ken bii naade gaanin jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, on Pol been ki. Gotn se, Pol uun metn taara tanoorin se taadden bini aan teger oo, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki oo ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raano do dakin se, naan taadden metn taar *maakn Gaar Raa ute metn taar Isa se. Gotn se naan taaddesin ute toogin paac,

naan̄ je naade 'took̄ do taar ken se. ²⁴ Anum, jee metiŋge se took do taariŋ ki se, gan̄ jee kuuy se le, baate tooko. ²⁵ Ken Pəl aakde naade taarde ak metn naap eyo, jaay iin̄ ɓaa ɓaa se, taadden ɔɔ: «Taar ken *Nirl Salal jaay ɔl debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taado do dakiŋ bubsege tu se, taar se met ki. ²⁶ Naan̄ deek Ezayi ki ɔɔ: 'Baa ɔŋ jee se taadden ɔɔ:

*Naase utu aki booy ute bise, naɓo aki booy kək eyo
ɔɔ utu aki kaak̄ ute kaamse naɓo aki kaak̄ kək eyo.*

²⁷ *Taa jee se le, taara end dode ki ey sum*

ɔɔ naade le tɔlga kamba bide ki ɔɔ turumga kaamde.

Ey num, naade se ak kaam ken an kaaka ɔɔ ak bi ken an booyo

ɔɔ ak maak̄ ken an kək̄ taara se.

Ute naan̄ se, naade ade kək̄ tɛrl gɔtn maam Raa ki ɔɔ maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Tɛr Pəl taadden ɔɔ: «'Jeelki taar ken ɛf kaaj̄n ese se, Raa ɔl k'ɓaanga taadn̄ jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pəl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

³⁰ Pəl tiŋ ɓaara dio maak̄ ɓee ken naan̄ mala lee ɔg se. Jeege dena ɓaado lee aakiŋa ɔɔ naan̄ ɔkden jiga. ³¹ Naan̄ taadden metn taar maak̄ Gaar Raa ɔɔ dooyden metn taar Mɛljege Isa *al-Masi se ute maraadiŋa ɓeer eyo.

---

* **28:29** Taar se, maak̄ Kitapge tun do dakiŋ se, metiŋge maakde ki se gɔtɔ.

Maktubm ken Pəl raanin jeege tun Rəm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin jeege tun Rəm ki

Pəl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rəm ki kaad ken se naan ingo merte gen k-mətoge naḅo ɔŋ aan te Rəm ki eyo. Metn taar ken naan raan olden se, naan je aden kaal bide ki taa naan je ḅaa gətde ki ɔ taadden metn taar ken naan 'ḅaa dooy jee al-Masigen maakŋ geger ken Rəm ki. Maktubm ken Pəl raan jeege tun Rəm ki se, naan taad tək metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakŋ taaringe tun paac paac se, naan tumin do ko taar ken ɔ: jikilimgen jaay Raa aakde aakin beɛ naanin ki se, jee ken took aal maakde doŋ ki ɔ ute kaal maakŋ ese se ḅo, aasga sum (koŋ 1.17). Maakŋ taarge tun naan dooyde se, naan gaanin gətə kaam mətə: Ken deet deet se (koŋ 1-8), naan taad təkde metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge inɔ do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (koŋ 9-11), naan taad tək metn taar gaan Israelege ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-mətoge tu se (koŋ 12-15), naan taad tək metn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ɔ naan jeege tu. Do taar təlin ki se (koŋ 16), Pəl tɛdga təse jeege tu dɛna.

*Pəl raan ɔl təsin jee Raage tun maakŋ geger ken *Rəm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'ḅul Isa al-Masi ḅo m'raansen maktubm se. Maam se *Raa ḅo tɛdum m'tɛd *debm kaan naabm Isa al-Masi ɔ beɛ ɔdum se, taa m'taadn Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakin tap ḅo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taarin ki ɔ taar ese se naade raaninoga raana maakŋ Kitapm Raa ki.

³ Labar Jigan ese se taad te Goonin Isa ɔ Goonin jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakŋ metjil Gaar *Daud ki. ⁴ Ɔ ken Raa jaay durino daan yoge tu se, *Nirl Salal taad təgŋ Isa jeege tu tal ɔ naan Goon Raa ɔ naan ḅo Isa *al-Masi, ken Meljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tɛdjenkiga beɛ ɔ m'tɛdga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadn taarin jeege tun paacŋ ken Yaudge eyo taa naade tookŋ kaal maakde doŋ ki ɔ king do taarin ki ɔ an *nookŋ roŋa. ⁶ Ɔ naasen ken Raa dansen tɛdkiga gen Isa al-Masi se, naase kic ḅo metn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raansen naasen ken inɔki maakŋ geger ken Rəm ki, ken Raa jese ɔ danse se taa aki tɛdn jee naange. Ɔn Bubjege Raa ɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛdn beɛde ɔ asen kɛdn lapia.

*Pəl je ḅaa kaakŋ genaagen *Rəm ki (Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'təom Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki gətə ḅaa se paac, jeege ɔsn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tɛdn naabin ute maakŋ kalan gen taadn Labar Jigan gen Goonin se jeege tu, ɔ bii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tənd metn Raa taa ken naan jaay je num, am kədn doobo m'utu m'ḅaa gətse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen ḅaa kaaka, taa nakŋ ken *Nirl Salal ɛdum se, j'anŋki ḅaa nigŋ ute naapa. Ɔ ute naan se jaay, naase aki tɛdn jee təgŋ naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'ḅaa gətse ki se, taa j'aki ḅaa kɛdn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakŋ naase se am kɛdn kaay kaama ɔ kaal maakŋ maam lɛ, asen kɛdn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaamge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'bo daayum m'baa gətse ki, naḅo ḅorse kic Raa ḅdum te doob eyo. Aan gḅḅ maam m'lee m'ted naaba gətn jeege tun Yaudge ey ken gətḅḅ baa se paac jaay aan kaama se, m'je gətn naase kic 'kaan kaama bin kici. ¹⁴ Naabm ken Raa je ḅḅ m'an tedn tak se taa m'baa taadn taariḅ jeege tun kaamde ḅḅd aakga kaaka ḅḅ jeege tun kaamde ḅḅd aak te eyo. M'baa gətn jeege tun dooyga dooyo ḅḅ kengen paacn dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen baa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakḅ geger ken Rəm ki se kici.

Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se ḅo Raa aaj jeege

¹⁶ Maam se səkən tḅolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se tḅḅḅḅ Raa mala. ḅḅ debm jaay aal maakin do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadino Yaudge tu ḅḅ ter k'taadin jeege tun baa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese ḅo, taad jeege tu ute doobm gay jaay ḅo Raa 'tedn jikilimge aak bεε naanin ki. ḅḅ Raa tedn naan se, ute kaal maakḅ do Isa ki kalin ki sum, do kupm met ki bini do taar tḅolin ki. Taa naan se ḅo Kitapm Raa taadḅḅ: *Debm ken ted nakge ute doobin se ḅo 'kən kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.**

Jeege paac ək tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakḅ raa ki se taad maak-taariḅ do jeege tun ted nakgen jig eyo ḅḅ aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusiḅ ken naade lee ted se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki. ¹⁹ Ey num nakḅ ken j'an kaakḅ jeel Raa se, naan teddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala ḅo teddesin toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, ḅii kalan nam aakin te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia ḅḅ ute nakgen naan ted paac se, ute metekde se, kεse jikilimge an kən kaakḅ jeele, naan ḅo Raa, naan ting gen daayum ḅḅ tḅḅḅḅ kic ting gen daayum. Taa naan se ḅo, naade kən taar ken naade an kən kḅḅdn dode eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, naḅo baate *nookina ḅḅ baate tḅomin aan gḅḅ ken, bεeki num, jeege an lee ted se. Num gan naade se le jee derlge ḅḅ jeel dim eyo, ḅḅ naade ing ḅo gen saapm do nakge tun ren ren sum. ²² Naade se jee derlge num naade tedn rode aan gḅḅ jee jeel-taara, ²³ ey num bεeki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade cḅcḅ nakgen tec jikilimge, yeelge, daagen jedege sḅḅ sḅḅ ute kuurgen erg kerg se ḅo, naade lee erg naande ki ḅḅ lee eemde.

²⁴ Taa naan se ḅo kusiḅ ken naade ted an ey se ḅo, Raa ande maakḅ kusiḅde ki, gen tedn nakgen kusiḅ gḅḅ ken naade maakde jea. Bin ḅo naade tuj rode ḅḅ əl rode maakḅ səkən ki. ²⁵ Taar met ken gen Raa se, naade resina ḅḅ naade uun taar-kḅḅḅ ḅo ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo ḅḅ lee eemde. Num gan naade baate kergn naan Raa ken Məl Kaal nakge naan ken, bεeki num, jeege paac daayum lee tḅomin se. *Amin.

²⁶ Taa nakḅ jig ey ken naade ted se ḅo, Raa ande gen tedn nakḅ səkənge. Ey num mēndge se lee tood ute gaabdege, num gan naade terlin mēndge ḅo lee tood ute naapa. ²⁷ ḅḅ gaabge kic lee ted bini. Naade an mēndge ḅḅ je ḅo baa lee toodn ute naapa. Naade ted nakḅ səkənge. Taa naan se ḅo kusiḅ ken naade lee ted se, nakḅ an lee aan dode ki.

²⁸ Aan gḅḅ naade baate je jeel Raa se, Raa kic ḅo ande ute maak-saapdegen jig ey se ḅḅ naade lee ted nakgen kusiḅ baa ute naande, bin jaay naade lee ted nakgen gen ted ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusiḅa: naade lee ted nakḅ ute doobin eyo, naade tuj baa ute naande, ted jee tamage ḅḅ ted nakgen kusiḅa, dən nakḅ jeege, tḅḅl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade ted nakḅ ken maakde jea ḅḅ taad taargen ing kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee ḅḅd jeege, je Raa

* 1:17 Aak Aab 2.4.

eyo, naade naaj jeege, magal rode, ted jee koonge, alde bo je doobm gen tedn kusin jeege tu, took taar bubdege ute kendege eyo, ³¹ naade se jee toaj eyo, jee tuj armde, naade je jeege eyo do eej do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel boor ken Raa utu kojn do jeege tu ute doobin se, taa Raa taadga taad do: jee tedn nakgen bin se, beeki num, j'aden taal. Do ute naan se kic bo, naade ing bo gen tedn nakgen se. Naade bo lee tedn sum eyo, num gan maakde raap sakan do jeege tun lee ted nakgen kusin se kici.

2

**Raa utu kojn booro do jeege tu ute doobina
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee aj booro do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kon koodn doi eyo. Taa nakn naai 'taad jeege tu do onte tedn se, naai kic 'lee tedna. Anum bin se, taari mala bo ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee ted nakgen bin se, Raa utu aden kojn booro dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeege tedga *kusin jaay 'lee ajde booro dode ki se, do kusin se naai 'lee tedn kic se, ken bin num, bii ken Raa kojn booro do jeege tu se, naai 'saap do 'kaan kotn ne? ⁴ Bin num Raa ken tedi bee den se, naan ted maakin deer roi ki do kerel roi ki se, onte kaakin aan goo nakn cere. Naan tedi bee taa naai 'terl maaki don ki. ⁵ Gan naai le, debm do mangoo do 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'baano ute maak-taar Raa doi ki. Do 'jeele bii ken Raa utu kojn booro do jeege tu ute doobin se, naai booro utu 'koocn doi ki do utu 'dabar dena. ⁶ 'Jeele, nana nana kic bo, Raa an kedn bedin do naabin ken naan lee teda*. ⁷ Jee ken aay kaamde do je nakn ken taal Raa ki, naade je Raa bo aden toomo do aden *nooko do aden kedn *kaajn gen daayum. Kese bo nakn ken Raa utu aden keda kaad ken naade baa ting gen daayum ute naan se†. ⁸ Num gan jee metinge se ted jee taamooy Raage do je taar met ki eyo do on rode bo gen tedn nakgen ute doobin ey se, jee se, Raa maakin taarin dode ki, do naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacn ken lee ted nakgen kusin se, Raa utu aden dabar makoo do aden koodn yeebde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki do jeege Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee ted bee se, Raa aden kedn toosina, aden nooko do aden toomo: maakn jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki do ter jeege Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan beer nam eyo.

¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naade jaay tedga kusina num, naade utu kutn naatn do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, naade alde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ken naade jaay tedga kusina num, Raa aden kojn booro ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakin naanin ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada do ing do ki. Num gan debm ken lee booy Ko Taar Raa taada do ing do ki ey se, debm bin se Raa aakin naanin ki se debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeelin eyo. Nabo gotn metin se, naade lee ted nakgen aan goo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay ted bin se, je taadn do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay ted nakgen bin se, kese naade je taadn do Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala bo eddesinga ked maakde ki, taa naade jeel nakn ken naade je teda. Bin bo, maakde lee taadden taara, gotn metin ken naade tedga kusin kic bo, naade jeele do tedga bee kic le, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecn toodn tal bii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojn booro do jeege tu se. Nakgen jikilimge oyin koy paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metin se.

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

Yaudge se ɔŋ took inŋ te do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad ɔ: «Maam se m'kod Yaud ɔ maam m'jeel *Ko Taar Raa» ɔ naai 'tɔm roi ɔ naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakŋ ken Raa maakiŋ jea, ɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taadiga ɔ naai 'jeel beɛr kuun nakŋ ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap ɔ naai ɔ debm tɔd jee kaam-tɔkge ɔ naai ɔ ɔɔn wɔɔr ken lee wɔɔr jeegen maakiŋ ɔt ken ɔɔɔ. ²⁰ Naai ɔ naai ɔ 'tedga debm dooy jeegen jeel Ko Taar Raa eyo, ɔ 'tedga debm deŋŋ jeegen je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. ɔ ute doobm Raa se naai 'saap ɔ 'jeel nakge paac ɔ 'jeel taar mɛt ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai maliŋ jaayo. Naai 'taad jeege tu ɔ ɔnten 'boogki ɔ naai tap ɔ 'boogo. ²² Naai ɔ jeege ɔnten keɛsn mend jeege, ɔ naai 'lee ɛs mend jeege. Naai ɔ ɔd und nakgen k'cɔɔciŋ jaay jeege lee eemiŋ aan ɔɔ raa ɔ ter naai sum ɔ 'baa tuun nakgen jiga jigan ken maakiŋ beedege tu se, naai ki. ²³ Naai maaki raap sakan taa naai ɔk Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, num ɔn naai se baate tookŋ kiŋ do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴ Taa nakgen bin se ɔ, Kitap taad ɔ: «Taa naase Yaudge se ɔ, jee ɔp baa se paac naaj Raa†.»

²⁵ Ken naai jaay inŋ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, *kɔŋŋ pɔndiŋ se ɔ aay naan Raa ki. Num ken naai jaay inŋ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey se, ken naai ɔjga kɔŋ pɔndɔ kic ɔ kɔŋŋ pɔndi se aan ɔɔ nakŋ ceɛɛ. ²⁶ ɔ debm ɔj te pɔnd ey jaay inŋ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan ɔɔ debm ken ɔjga kɔŋ pɔndɔ. ²⁷ ɔ naai ken j'ɔjiga kɔŋ pɔndɔ ɔ 'jeel Ko Taar Raa jaay inŋ do ki jig ey se, debm ken j'ɔjiŋ te pɔnd eyo ɔ inŋ do Ko Taar Raa ki se, utu ai kɔŋŋ bɔɔrɔ doi ki.

²⁸ Anum kod Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakiŋ ute kaama ɔ k'jeeliŋ eyo ɔ kɔŋŋ pɔnd mala mala kic ɔ aan ɔɔ ken jikilimge lee tɔj se eyo. ²⁹ Daala kodŋ Yaud mala mala se, debm ken Raa terlinga terl maakiŋa ɔ kɔŋŋ pɔnd mala mala se ɛ, nakŋ ken *Nirl Salal ted maakiŋ debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge ɔ an tɔm eyo, num Raa ɔ an tɔmɔ.

3

*Raa tuj ɔrmiŋ eyo

¹ Bin num debm ken kod Yaud tap ɔ beɛn di? ɔ *kɔŋŋ pɔnd ken naan ɔj se, jigiŋ di? ² Deere, nakgen se ken j'aakiŋ num noogde aak eyo. Naɔ bo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakŋ ken Raa utu ked se, naan taadiŋo Yaudge tu. ³ Anum Yaudgen metiŋge jaay tuj ɔrmiŋ ro taar ken se, naan kic kɔŋ tujŋ ɔrmiŋ bin ne? ⁴ Kese ɔtɔ! Ken jikilimge paac ted jee taar-kɔɔbge kic ɔ, Raa se naan daayum taad taar mɛt ki. Taa naan se ɔ Kitap taad ɔ: *Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se ɔ jeege jeeliŋ taar mɛt ki.*

ɔɔn kɔŋŋ bɔɔr ki kic ɔ, naai nam tap ɔ kɔŋ kɔŋ taar jaay ai kɔkŋ mindi eyo.*

⁵ Ken naase jaay 'taadki ɔki *kusiŋ ken k'lee k'tedki se ɔ, ɔl jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin se, j'asen terl ɔ di? Bin num ken Raa jaay lee dabar jeege taa kusiŋdege se, nakiŋ tedŋ mɛt ki ey daamo? (ɔ taar maam m'taadŋ ese se, kese taar ken jikilimge ɔ lee taada.) ⁶ Anum ɔtɔ! Raa se, naan ted nakge ute doobiŋa. Bin ey num naan kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu ɔ di?

⁷ ɔɔn metiŋ jee kuuy 'kɔŋ taadŋ ɔ ken maam m'ted nakŋ mɛt ki ey sum ɔ ɔl jeege jeel Raa se taad taar mɛt ki ɔ *nookiŋ se, anum ɔn di jaay j'ɔjum bɔɔrɔ dom ki aan ɔɔ debm kusiŋ se? ⁸ Ken bin num j'aki kɔŋ taadŋ j'ɔki: «'Tedki kusiŋ k'baaki ute naanjege, ɔ te kusiŋjege se ano baa ute beɛ.» Taargen se jee

† 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Kɔŋŋ pɔnd ken Yaudge lee ɔj se taad ɔ naade tedga gen Raa. * 3:4 Aak KKR 51.6.

ken lee taad taar ing kus roje ki se bo taad do naaje bo k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. Do jee se bo, booro utu koocn dode ki.

⁹ M'tond metse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee doo paac la? Goto. Taa taar se maam m'taadga taad metina m'oo: naaje Yaudge ute jeegen Yaudge ey paac se, kusina ok too go dojege tu. ¹⁰ Taa naan se bo Kitap taad do:

Debm daan ki naan Raa ki se goto; kalan kic bo goto.

¹¹ *Maakn jikilimge tu se, nam jaay jeel nakn met ki se, kalan kic bo goto.*

Do nam jaay je doobm an jeel Raa kic le, goto.

¹² *Naade se paac terlga naaga Raa ki do naade paac iigga.*

Maakde ki se, debm jaay 'tedn bee jeege tu goto, kalan kic bo goto.†

¹³ *Yo maakn baad ki jaay ruumga oot ing kus se,*

taar ken teec taarde ki se kic bo, tec bin kici.‡

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

Do taar teec taarde ki se, tec aan goo saam woojn ken lee too jeege se.§

¹⁴ *Ute taardege se, naade naam jeege do taad taar kataka jeege tu.**

¹⁵ *Jede se le ceep gen baa too jeege.*

¹⁶ *Gon naade aanga tak bo, naade tuj nakge do doo yeebm jeege.*

¹⁷ *Doobm ken naade an king lapi ute jeege tap bo naade jeel eyo†.*

¹⁸ *Naade se, jeegen ken beer Raa ki eyo‡.*

¹⁹ K'jeelki, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se bo debm jaay 'kon taar jaay an kooon don naan Raa ki se goto. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga. ²⁰ Anum debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo, 'tedn debm daan ki naan Raa ki se, goto. Taa ute doobm Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, alde bo naade jeel kusin sum.

*Debkilimi 'tedn do di jaay tedn debm aak bee naan Raa ki
(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)*

²¹ Anum boorse se jaay bo, Raa taadga doobm ken debkilimi 'tedn aak bee naanin ki. Do doobm se, olin eyo ute nakn ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen taad taar teeco taar Raa ki kic bo do dookin se, taadoga saadin jeege tu. ²² Nakn ken ol debkilimi tedn aak bee naan Raa ki se, kaal maakn do Isa *al-Masi ki. Taa naan se bo jeegen paacn ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak bee naan Raa ki, taa Raa se le, naan beer nam eyo. ²³ Taa jikilimge paac se le tedga *kusina naan Raa ki do tedga dok ute Raa do kon kaan maakn *nookin ki eyo. ²⁴ Num Raa ute been se, naan tedden tedga aak bee naanin ki se, ceer. Do ute doobm Isa al-Masi se bo, naan dugdenga dode. ²⁵ Al-Masi se, Raa olin taa 'kedn ron *serke taa naajege do moosin se tugjeki kusinjege naajegen ken j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se bo Raa taad jeege tu do naan se debm daan ki, taa kusin ken jeege lee tedo do dookin se, Raa jeele nabo kaad ken se naan dabarden te eyo. ²⁶ Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. Do boorse naan taad jeege tu do naan se, debm daan ki. Bin bo naan taad jeege tu do naan se debm daan ki do jeegen ken aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak bee naanin ki.

²⁷ Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin se, naan kon too ron nabo debm 'kon tedn naan se goto. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakin do Isa al-Masi ki se, os aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ²⁸ Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bee naanin ki se, taa

† 3:12 Aak KKR 14.1-3. ‡ 3:13 Aak KKR 5.10. § 3:13 Aak KKR 140.4. * 3:14 Aak KKR 10.7.

† 3:17 Aak Eza 59.7. ‡ 3:18 Aak KKR 36.2.

naade 6o tookga Ko Taar ken Raa edo Musa ki do ing do ki eyo, num taa naade 6o aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ²⁹ Bin num, Raa se gen Yaudge kalin ki sum la? Goto. Naan gen jeegen 6aa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac. ³⁰ Raa se, naan kalan lak do ute Yaudge, ey le jeegen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakin do naan ki se, tedga aak bee naanin ki. ³¹ Ken k'taad jaay j'oo debm aal maakin do Isa al-Masi ki jaay tedn aak bee naan Raa ki se, bin num naajen k'j'uun j'aalga Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan ki la? Goto. Naaje se j'uun j'ondin kond 6o doobin ki.

4

**Abraam ted do di jaay ted aak bee naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

¹ K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap 6o onga di gen naan debkilim ki sum se? ² Ken naan jaay tedga ted naabm jiga naan Raa ki sum 6o tedin debm aak bee naan Raa ki se, naan 'kone tom rona. Num gan naan Raa ki se, naan 'kone tom ron eyo. ³ Taa naan se 6o Kitap taad do: *Abraam took aal maakin do Raa ki do taa naan se 6o, Raa aakin aan go debm daan ki.** ⁴ Jeelki, debm tedn naaba se j'ogin got-tongina. Nakn ken j'ogin se aan go j'edinsin cer eyo, num j'oginsin taa naabm ken naan teda. ⁵ Ken debm jaay ted naab eyo, nabo aal maakin do Raa ken tedjee *kusinge aak bee naanin ki se, kaal maakn ken naan aal do Raa ki se, tedin naan tedga aak bee naan Raa ki. ⁶ Taa naan se 6o maakn kaa tom Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken ted te naab dim eyo, num aal maakin do Raa ki se. Debm ese se Raa aakin aan go debm daan ki. Goin se naan deek do:

⁷ *Maak-raapo jeege tun ken Raa taldenga tujdege
do kusindege se naan diringinga naata.*

⁸ *Maak-raapo deb ken Meljege tond te metn kusinin eyot.*

⁹ Taar ken Gaar Daud taad se je taadn do: maak-raapo se jeege tun ojoga koj pondokalde ki sum la? Goto. Maak-raapo jeege tun oj te pond ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted aak bee naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin 6o, do Raa ki. ¹⁰ Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bee naanin ki se, kaad ken naan ojga koj pondokabu oj te ey le? Jo kaad ken se, naan oj te ey borto. ¹¹ Abraam se k'tadin te taa *koin pond ey 6o, naan tedga ted aak bee naan Raa ki taa kaal maakn ken naan aal do Raa ki se. Jo koin pondok se, kese Raa tedin nakn j'an kaakn jeel ro ki, Raa se tedin naan tedga aak bee naanin ki ute kaal maakn ken naan aal don ki se. Taa naan se 6o Abraam se tedga bugn jee oj te pond eyo ken aal maakde do Raa ki, taa naade kic tedga aak bee naan Raa ki. ¹² Abraam se naan bugn jeegen ojga koj pondok kici, nabo naade se kond dode 6o do koin pond ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan go gen bugje Abraam se jaayo.

*Raa taadga do naan utu kedn naka jeege tun aal maakde don ki
(Eb 11.8-19)*

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki do metjilin ki do utu aden kedn do naana ute magalin se naade ki. Ey num Raa do ansin ked se taa naade 6o took ingga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin 6o do Raa ki. Kese 6o ken tedin naan aak bee naan Raa ki se. ¹⁴ Ken jee took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum 6o 'kone naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tedga nakn cere do nakn ken Raa taad do ute kedn jeege tu se kic le, 'tedga nakn cere. ¹⁵ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, jeege

* 4:3 Aak Jen 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2.

ɔŋ ɪŋg te do ki jig ey se ʒo ɔl Raa maakiŋ taariŋ dofe ki. ʒo ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay gɔto se, tuju kic ʒo, gɔto.

¹⁶ Taa naan se ʒo naki ken Raa taado ɔo utu kedn jeege tu se, debm aalga maakiŋ do naan ki jaay ʒo 'kɔŋ naki se taa Raa ɛ ute beɛŋ se, naan ɛd jeege tu ceɛ sum. Bin ʒo naki ken Raa ɔo utu kedn metjil Abraam ki se, metjiliŋ ken ɪŋg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki kaliŋ ki sum eyo, num metjiliŋ ken aal maakde do Raa ki aan gɔo gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷ Taa naan se ʒo Raa taad Abraam ki maakiŋ Kitap ki ɔo: *Maam m'tediga naai 'tedga bugŋ metjiljeege dena*†. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakiŋ do Raa ki. ʒo Raa ʒo debm ken dur jeege ken ooyga kooyo ɔo naan ʒo debm ken taado ute taariŋ sum ʒo, nakge tɛda. ¹⁸ Ey num Abraam se kɔŋ kɔnd don do dim ki eyo. Ute naan se kic ʒo, Abraam aay kaami ɔnd don do Raa ki ɔo naan aal maakiŋ paac do Raa ki. Taa naan se ʒo naan tedga bugŋ metjil jee dena aan gɔo taar ken Raa taadiŋ ɔo: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*§. ¹⁹ Kaad ken se Abraam baariŋ ʒaa ʒaa naki kaaru, naan gɔo nanŋa tak tak ɔo mendin Sara kic ɛ magalga 'kɔŋ koojn goon ey sum. Ute naan se kic ʒo, naan aal maakiŋ paac do Raa ki. ²⁰ Anum Abraam se jeele naki ken Raa taadiŋga ɔo utu anŋin ked se, Raa anŋin kɛda. Naan naaj eyo, ɔk kaal maakiŋ do Raa ki se tɔogɔ ɔo naan *nook Raa. ²¹ Naan jeel maakiŋ ki, Raa se, naki naan taadga ɔo utu an ked se, naan ɔk tɔogɔ an kɔŋ tɛda. ²² Ute naan se ʒo kaal maakiŋ ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakiŋ se debm daan ki*. ²³ Ken Kitap jaay taad ɔo: *Raa aakiŋ debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kaliŋ ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak beɛ naaniŋ ki se kaad ken naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ ɔo naan ʒo ɔŋ jeege tɔoliŋo taa *kusiŋjege ɔo Raa se durinoga daan yoge tu taa j'aki tedn jee aak beɛ naaniŋ ki.

5

*Isa ɔkjeski taasa ute *Raa* (1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)

¹ Deere, Raa tedjeski jaay j'aki beɛ naaniŋ ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. ʒo ute Meljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔŋkiga tɔose ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakiŋ ken j'aalki do Isa ki se ʒo, Isa ɔljeski k'j'ɔŋkiga beɛ Raa ɔo beɛ Raa se ʒo, ʒorse naajege j'ɪŋgki do ki. ʒo naajege maakjege raapo do kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ken utu ajeki kɔl maakiŋ *nookiŋ ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, ter daala ken dubar aanga dojege tu kic ʒo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ɛd kaay kaama taa j'aki tedn jee tɔogɔ. ⁴ ʒo kaay kaama se ted deba ted debm mɛc. Taa naan se ʒo naajege k'tɛdkiga jee mɛc ɔo j'ɔndkiga dojege do Raa ki. ⁵ Kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ki se, ceɛ eyo taa Raa se ɛdjeski maak-jeŋ den aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan ɛdjeski se.

⁶ Deere, naajege do dakiŋ se, naajege j'ɔkki doobm ken j'anŋi kɔɔdn dojege eyo. Anum kaadn ken Raa ɔndiŋ jaay aan doobiŋ ki se, al-Masi ʒaado ooy taa naajegen jee *kusiŋge. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔŋ ron jaay j'an tɔoliŋ taa debm ted naka ute doobiŋ se, ʒere, tookiŋ an tedn ɔo. Baat ey num, daan naan tookŋ j'an tɔol kic ʒo taa debm ken lee ted beɛ jeege tu. ⁸ Num gan aakki, Raa se taadga maak-jeŋ do naajege tu! Kaad ken naajege k'jee kusiŋge se ʒo, Isa al-Masi ʒaado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosiŋ se, ʒorse al-Masi tedjeski k'tɛdkiga aak beɛ naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki

† 4:17 Aak Jen 17.5. § 4:18 Aak Jen 15.5.

kaaja ð maak-taar Raa se kəŋ bəoy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dəkɪŋ se, naajege k'jee taamooy Raage, num bərse, ute yo Goonɪŋ kən ooy do kaag ki se, Raa əkjekiga taasa ute naaŋa. Kən naajege jaay j'əkkiga taasa ute Raa num, mət kando ute dur Isan kən duro daan yoge tu se, naaŋ ajeki kaaja. ¹¹ Kəse daar ara sum eyo, num tər ute doobm Məljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa bərse Raa əkjekiga taasa ute naaŋ kici.

Bubjege Adum ute Məljege Isa *al-Masi
(1Kər 15.21-22,45-49,56-57)

¹² 'Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum bo kən baano ute *kusiŋa do *duni ki. Ɔo kusiŋ ese se bo kən baano ute yo dojege tu. Taa naaŋ se bo yo se utu tɔl jeege paac, taa jeege paac ək kusiŋa. ¹³ Kaad kən Raa εdo te *Ko Taariŋ *Musa ki ey bərt se, kic bo kusiŋ utu do duni ki tap. Nabo aan gəo Raa taad te Ko Taariŋ jeege tu ey bərt se, taa kusiŋ naade təd se, Raa tənd te mətɪn kusiŋde eyo. ¹⁴ Ute naaŋ se kic bo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ək təgə dode ki. Ey num naade se təd te kusiŋ tec aan gəo gən Adum se eyo kən baate tookŋ taar Raa se, ute naaŋ se kic bo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naaŋ tec aan gəo debm kən utu ade baa se. ¹⁵ Num gaŋ kusiŋ kən Adum təd se, aas ute bεε kən Raa təd jeege tu cεε se eyo. Deere, taa kusiŋ deb kalaŋ təd se bo, əl jeege dɛna utu ooy kooyo. Mət kando bεε Raa se dɛn aak eyo ð jeege dɛna, naaŋ tɛddɛn bεε cεε sum ute doobm deb kalaŋ k'daniŋ Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakŋ kən Raa εd cεε se, naaŋ tec aan gəo kusiŋ kən Adum baano do duni ki se eyo. Ute doobm kən Adum tujŋno deet deet se bo əl Raa kəŋŋ bəorə do jeege tu paac. Num kən Raa jaay təd bεεŋ jeege tu se, kən jeege bo kusiŋdege dɛn aan gəo dɪ kic bo, naaŋ təd jeege aak bεε naaniŋ ki ð bəorə kəŋ koocŋ dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusiŋ deb kalaŋ lak sum bo yo aan do jeege tu paac, mət kando ute Isa al-Masi kalin ki sum bo, Raa təd bεεŋ dɛna jeege tu. Bεε se, naaŋ tɛddesiŋ cεε sum ð naaŋ tɛddɛnga naade tɛdga aak bεε naaniŋ ki. Ɔo ute Isa al-Masi se, naade kəsn gaara ð baa tiŋg ute naaŋa.

¹⁸ Taa kusiŋ Adum kən təd kalin ki se əl bəorə ooc do jeege tu paac. Bin bo ute naabm Isan kalin ki kən tɛdiŋ ute doobiŋ se sum bo, naaŋ əd do jeege maakŋ kusiŋ ki ð εddɛn kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do dəkɪŋ se deb kalaŋ sum bo baate tookŋ taar Raa ð əl jeege ute dɛnde təd jee kusiŋge. Gaŋ Isa se, naaŋ kalin ki sum bo debm took taar Raa ð ute naaŋ se, təd jeege dɛna təd aak bεε naan Raa ki.

²⁰ Kən Raa jaay εdo Ko Taariŋ Musa ki sum se, kusiŋ se ziid baa ute naaniŋa. Num gaŋ gətn jaay kusiŋ ziid baa ute naaniŋ se, bεε Raa se ziid cir kusiŋ se daala. ²¹ Taa naaŋ se bo aan gəo kusiŋ baano te yoa do jeege tu se, bərse se bεε Raa kic tɛdga jikilimge aakga bεε naan Raa ki. Bin bo ute doobm Məljege Isa al-Masi se j'aki kəŋ *kaaja gən tiŋg daayum.

6

*Kusiŋ se ək təgə dojege tu ey sum
(Kəl 3.1-10)

¹ Anum j'aki taadŋ j'əki dɪ? Naajege j'aki lee tɛdn kusiŋ bo taa bεε *Raa se 'ziidŋ tɛdn dɛn la? ² Gətə! Taa naajege se aan gəo jeege ooyga kooyo ð ute kusiŋ se lɛ, k'gaanŋkiga. Bin num, j'aki kiŋg maakŋ kusiŋ ki ð dɪ daala? ³ 'Jeelki ey la? Kən naajegen paacŋ jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tɛdkiga kalaŋ ute Isa *al-Masi. Kaad kən se naajege j'ooykiroga tɛlɛ ute naaŋa. ⁴ Ute *batɛm kən k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naaŋa ð k'duubjekiga ute naaŋ kici. Aan gəo Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute təgɪŋ se, naajege kic bo, naaŋ tɛrljekiga kiŋjege tɛdga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. Oo aan goo naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan goo gen naan se kici. ⁶ K'jeelki, aan goo Isa k'toolin do kaag ki se, naajege ute kingegen do dakin se kic bo j'ooykiroga ute naana tele. Taa naan se bo daa rojegen ken oljeki k'tedki kusiñ se, 'kəkə təəgə dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kəŋ tēdn bul gen tēdn kusiñ ey sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ədngə ute kusiña. ⁸ Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki baa king ute naana kici. ⁹ K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mətn naan 'kəŋ kooy eyo, taa yo se ək təəgə doŋ ki ey sum. ¹⁰ Num Isa se ooyga ə naan ooy se jə-kalan sum taa kusiñ jikilinge ə mətn naan kooy ey sum. Oo borse jaay naan utu inŋ zεer se king naan inŋ se, gen Raa. ¹¹ Oo naase kic bo inŋki aan goo jeegen ooyga kooyo ken 'gaanŋkiga ute kusiña. Oo borse inŋki king gen Raa, taa naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² Onte kənki kusiñ kəkə təəgə do daa rose ken utu kooy se ə onte 'tedki nakŋ naan bo je se. 'Jeelki, bii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ Onte 'kənki doobo daa rose ki dimin kalan kic bo onten 'tēdn kusiña; ə onten 'kəninki *Bubm sitange an lee tēdn kusiña; num gan əŋki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tēdn nakgen ute doobiña, aan goo jeegen ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusiñ se kəŋ kəkə təəgə dose ki ey sum, taa naase se inŋki do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ey sum, num naase se inŋki ute bεε gen Raa.

Naajege k'tedkiga bul Raage

¹⁵ Kεse tap bo je taadn ə dī? Aan goo naajege le k'j'inŋki do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki eyo, num naajege le k'j'inŋki ute bεε Raa sum se, bin num j'aki kəŋ tēdn *kusiña aan goo ken maakjege je la? Gətə! ¹⁶ 'Jeelki, ken naase jaay əpkiga kaam ji nam ə 'tookki taariñ se, naase 'tedkiga bul debm ken naase 'tookinki taariñ se. Taa naan se bo ken kusiñ jaay ək təəgə dose ki se, naase 'tedkiga bulu gen tēdn kusiña ə kusiñ naase 'tedki se, asen kəl yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kεse naase 'tedkiga bul gen Raa ə naan asen tēdn aki kaakŋ bεε naaniñ ki. ¹⁷ Do dakin se, naase inŋkiro bulu gen tēdn kusiña, num gan borse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar mεt ken k'dooyseño se. Taa naan se, k'təəmki Raa! ¹⁸ Naase se Raa ədsenga dose naatn maakŋ kusiñ ki. Oo borse naase 'tedkiga bul Raa gen tēdn nakgen ute doobiña. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilinge lee tēd se, taa naase 'booy əkumki yəkəf eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan goo naase əŋkiro rose gen tēdn nakgen aak kusu ə jig eyo ken əlse naase inŋki king gərdio naan Raa ki se, borse əŋki rose 'tedki bul Raa gen tēdn nakgen ute doobiña; kεse bo ken asen tēdn jee *salal.

²⁰ Ken naase inŋkiro bulu gen tēdn kusiñ se, nakŋ jaay asen kəl naase aki tēdn nakŋ te doobiñ taa təəgə se, gətə. ²¹ Anum kusiñ ken naase 'tedkiro se tap bo əŋkiga dī ro ki? Taa nakgen naase inŋ 'tedkiro se, borse əlseno maakŋ əkəŋ ki. 'Jeelki nakgen se ə jeege maakŋ yo ki. ²² Oo gan borse Raa ədsenga dose naatn maakŋ kusiñ ki ə 'tedkiga bulinŋe. Bin num borse Raa tedsenga 'tedkiga jee salal ə naase utu aki kəŋ *kaajŋ gen daayum. ²³ Aan goo debm tēdga naaba num j'əgin gət-təŋgin se, bin bo debm tēdga kusiñ se kusiñin se, bēdin yoa. Num gan Raa se, kaajŋ gen daayum se, naan εdjesinŋki cεrε taa naajege k'tedkiga kalan ute Mεljege Isa *al-Masi.

7

*Jee al-Masige se, *Raa əddεga dode do doobm jikilinge tu
(εp 5.25-31; Gal 2.19,20)*

¹ Genaamge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno ɔ maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelinki, doobm jikilimge lee tɛd se ɔk tɔɔgɔ do debkilim ki kaad ken naan utu zɛɛr sum. ² 'Booyki m'asen taada: menda jaay ɔkga gaaba se. Kaad ken jaay gaabin utu ing zɛɛr se, doobm jikilimge lee tɛd se, gaasiŋ gen rɛsn gaabiŋa. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm jikilimge lee tɛd se, ɔk tɔɔgɔ don ki ey sum ɔ naan kɔŋ kɔkŋ gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabiŋ utu zɛɛr sum ɔ, naan teec ɔa ɔk gaabm kuuy se, j'aŋ danin mend kɛɛsn gaaba. Num ken gaabiŋ jaay ooyga se, doobm ken jikilimge lee tɛd se ɔk tɔɔgɔ don ki ey sum. Ken naan ɔk gaaba kuuy kic ɔ, j'aŋ kɔŋ dan mend kɛɛsn gaaba ey sum. ⁴ Genaamge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. Bɔrse naase se 'tɛdkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se ɔ naajege j'aki tɛdn nakgen tɔal Raa ki. ⁵ Deere, do dɔkiŋ se, naajege k'tɛdkiro nakŋ ken daa rojege ɔ jea. ɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do rojege tu se ɔ ken ɔljekki k'tɛdki nakgen ken ajenki kɔl yo ki. ⁶ Do dɔkiŋ se, naajege j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, num bɔrse naajege se aan gɔ jee ooyga kooyo naɔo al-Masi ɔɔdjekiga dojege maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay tɛdjeki bulge se. Bin ɔ naajege bɔrse j'ɔŋkiga doobm kiji gen tɛdn naabm Raa. ɔ doobm se, *Nirl Salal ɔ taadjesiŋki. Bin num naajege se, k'tɛdki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay k'raaniŋoga raan do dɔkiŋ se eyo, taa doobm se kaadiŋ deelga.

Naabm ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki tɛda

⁷ Tap ki num j'aki taad j'ɔki di? Ken ɔl jeege tɛd *kusiŋ se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki la? Gɔtɔ! Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kusiŋ la? Gɔtɔ! Num ken ɔlum jaay maam m'jeel kusiŋ se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taad ɔ: *ɔnte dɔŋɔ*,* ey se ken maam m'dɔŋ kic num, m'jeeliŋ nakŋ se m'tɛd te kusiŋ eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiŋ sum se, kusiŋ ɔŋ doobo ɔ ɔlum m'baag dɔŋ napar nakgen ɔa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se jaay gɔtɔ se, kusiŋ kic ɔ, gɔtɔ. ⁹ Do dɔkiŋ ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zɛɛrɛ. Num ken Ko Taar Raa ɛdo Musa ki taadum nakgen gen tɛda sum se, kusiŋ ɔaado taad tɔɔgiŋ dom ki, ¹⁰ ɔ kusiŋ ken ɔk tɔɔgɔ dom ki se, tɛdum maam m'ooyga. ɔ maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey num am kɛdn kaaja se, bɔrse, ɔlunga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔ gen tɛda se, kusiŋ ɔŋ doobo ɔ dɛrlum ɔlum m'tɛdn kusiŋa ɔ tɔaluma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se doobm *salal ɔ nakgen naan taad ɔ gen tɛd se kic ɔ, salal, ute doobiŋa ɔ jiga. ¹³ Bin num nakŋ jigan ese se ɔ tɛdga nakŋ ken am tɔal la? Gɔtɔ! Num gan ken tɔalum se, kusiŋa. Ute nakgen jiga se ɔ, kusiŋ ɔŋ doobo gen tɔaluma. Bin jaay ɔ k'jeele kusiŋ se, naan kusiŋ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ken taadjeki ɔ j'ɔŋte 'tɛdki kusiŋ se, ute naan se ɔ, kusiŋ taad naabiŋ tood tal ɔ naan se, kusiŋ aak eyo.

Kusiŋa se ɔk tɔɔgɔ do jikilimge tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se iino gɔtn Raa ki, num maam lɛ, goon debkilim sum ɔ *kusiŋ se, tɛdumga maam tɛdga buliŋa. ¹⁵ Deere, nakŋ maam m'tɛd se m'ɔnd te metiŋ eyo, taa maam m'tɛd nakŋ ken maam m'je eyo; ey num nakŋ maam m'je, tap ɔ maam m'ɔŋ tɛdiŋ eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'tɛd nakŋ ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa ɛdo Musa

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

ki se, naan̄ jiga. ¹⁷ Anum ken ɔlum jaay m'ted̄n nak̄j jig ey se, maam mal eyo, num kusīna ken utu maakum ki se ɔ, ɔlum m'ted̄n naan̄ se. ¹⁸ Maam m'jeele maak̄j maam goon debkilim ki se, nak̄j bεε tap ɔ gətɔ. Taa maam se m'je m'ted̄n nak̄j bεε, naɔo maam m'ɔk tɔɔḡj gen̄ ted̄n naan̄ se eyo. ¹⁹ Deere, bεε ken maam m'je se, tap ɔ maam m'ɔj̄ ted̄n̄ eyo; gan̄ kusīn̄ ken maam m'je ey se ɔ, maam m'lee m'ted̄n̄a. ²⁰ Ken maam jaay m'ted̄ nak̄j ken maam m'je ey se, kεse maam mala ɔ ted̄n̄ ute maakum eyo, num kusīn̄ ken maakum ki se ɔ, ɔlum m'ted̄ naan̄ ese.

²¹ Maam m'jeelin̄ ute maakum se, bεeki num, m'ted̄n nak̄j bεε, naɔo kusīn̄ se ɔk tɔɔḡ dom ki ɔ ɔlum ɔ gen̄ ted̄n kusīn̄ sum. ²² Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se tɔolumi. ²³ Num maam m'naam maakum ki ne dim̄ kuuy ken ɔk tɔɔḡ ɔ ɔj̄ ɔnum saapum ɔj̄ ted̄ nak̄j bεε eyo ɔ kusīn̄ se ɔ ted̄m m'ted̄ga bulu gen̄ ted̄n nakgen̄ jig eyo. ²⁴ Maam se kapin̄ tɔoluma! Num nan̄ja jaay am kɔɔdn̄ doma maak̄j daa ro ken am kəl yo ki se? ²⁵ Kεse ute doobm Mɛl̄jege Isa *al-Masi! Bin num k'tɔomki Raa!

Taa naan̄ se ɔ ute saapum se maam m'je m'ted̄ nak̄j bεε; num gan̄ maak̄j daa rom ki se, kusīn̄ se ɔk tɔɔḡ dom ki.

8

*Jeegen ɔk *Nirl Salal maakde ki (Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, ɔorse, jee ken ted̄ga kalan̄ ute Isa *al-Masi se, mɔɔtn̄ *Raa aden̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ dode ki eyo. ² Taa maam m'ted̄ga kalan̄ ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken̄ ɔk tɔɔḡ se, εdumga kaaja ɔ ɔdumga doma maak̄j *kusīn̄ ken̄ ɔk tɔɔḡ dom ki ɔ am kolum̄ maak̄j yo ki se. ³ *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, ɔko tɔɔḡj gen̄ kɔɔdn̄ kusīn̄ eyo. Taa jikilimge kic̄ lε ɔko tɔɔḡ gen̄ bɔɔbm̄ kək̄j Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se eyo. Num gan̄ Raa mala ɔ, ted̄n̄ ute doobm ken̄ naan̄ ɔlo Goon maakīna ɔ Goon maakīn̄ se uuno ro tec gen̄ jikilimge ɔ εd̄ ron̄ *serkε̄ taa kusīna. Ute naan̄ se Raa ɔn̄ bɔɔrɔ ooc do Goonin̄ ki taa kɔɔdn̄ kusīn̄ jeege. ⁴ Raa ted̄jeki naan̄ se, taa naajegen ken̄ k'lee k'ted̄ki nak̄j ken̄ daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔdjeki se ɔ, taa nak̄j ken̄ Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taad̄ se j'an̄ki ted̄n̄ ute doobīna. ⁵ Deere, jee ken̄ lee aan̄ gɔɔ ken̄ daa rode ɔ je se, naade saap do nakgen̄ tun daa rode jea. ɔ jee ken̄ Nirl Salal ɔ tɔɔdde se lε, naade saap ɔ do nakge tun Nirl Salal ɔ je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro ɔ je se, an̄ kəl yo ki. Num gan̄ debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan̄ 'kɔj̄ kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee ken̄ je nak̄j ken̄ daa rode ɔ je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took̄ in̄g do ki eyo taa naade se lε ɔj̄ aasīn̄ eyo. ⁸ Jee ken̄ saap ɔ do nakge tun daa rode ɔ je sum se, naade kɔj̄ tɔɔl Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se in̄gki aan̄ gɔɔ ken̄ daa rose ɔ je se eyo, num aan̄ gɔɔ ken̄ Nirl Salal ɔ jea, taa naase se, nan̄ja nan̄ja kic̄ ɔ *Nirl Raa se utu maakīn̄ ki. ɔ debm jaay ɔk Nirl gen̄ al-Masi ey se, naan̄ se debm naan̄ eyo. ¹⁰ Ken̄ al-Masi utu maakse ki se, taa kusīn̄ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan̄ gɔɔ Raa ted̄senga aak̄ bεε naanin̄ ki se, Nirl Salal se εdsenga kaaja. ¹¹ Ken̄ Nirl Raa ken̄ duro Isa daan̄ yoge tu se jaay utu in̄g maakse ki num, Raa ken̄ duro Isa al-Masi daan̄ yoge tu se, ute Nirlin̄ ken̄ utu maakse ki se, 'dur rosen̄ ken̄ utu kooy se daan̄ yoge tu kici.

¹² Taa naan̄ se ɔ, genaamge, Raa je ɔ tak ɔ j'aki kin̄g aan̄ gɔɔ ken̄ Nirl Salal ɔ jea, num j'ɔnte kin̄gki aan̄ gɔɔ ken̄ daa rojege ɔ je se. ¹³ Taa ken̄ naase jaay in̄gki aan̄ gɔɔ ken̄ daa rose ɔ je se, naase utu aki kooyo. Num ken̄ naase jaay ɔn̄ki Nirl Salal ɔ tɔɔdse se, nak̄j ken̄ daa ro ɔlsen̄ 'lee ted̄ki se, naase an̄ki rεsn̄

naata ð naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacɔ̃ kɛn Nirl Raa tɔɔdɔde se, naade se tɛdga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, kɛn ɛdsen se taa asen tɛdn bulge eyo ð jee kɛn ɔk beere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tɛdsenga 'tɛdkiga aan gɔɔ geninge mala. Ute Nirlin se ɔo, naajege k'danɔ̃ki Raa j'ɔɔki: *Abba* kɛn je deekɔ̃ ð: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se ɔo kɛn taadjeki maakjege tu ð naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'geninge se, j'utu j'aki kɔ̃n nakgen jig aak eyo kɛn naan bɔɔbin jeenge tu se ð nakɔ̃ kɛn Raa bɔɔbin se gen al-Masi ð naajege se j'utu j'aki kɔ̃n bɛdjege ute naan kici. Kɛn naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki ɔaa kɛnd maakɔ̃ *nookin ki kici.

*Raa utu kɔ̃l geninge maakɔ̃ nookin ki
(Jn 10.27-30)*

¹⁸ Maam m'jeele, dubarjegen kɛn ɔorse jaay, k'dɔɔjin ute doobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookin se, dubar se paac paac aas dɛm eyo. ¹⁹ Taa nakgen Raa aal paac se, inɔ̃ aak kaama booy nun ki, Raa utu 'taadn geninge jeege tu tal. ²⁰ Nakgen kɛn Raa aaldeno paac se, 'tɛdga nakɔ̃ cɛɛ ð kɛse naade malinge ɔo je eyo, num tɔɔɔn kuuy ɔo tɛdden naade tɛdn nakɔ̃ cɛɛ. ɔo ute naan se kic ɔo, Raa ɛddenga nakɔ̃ kɛn naade an kɔ̃nd dode ro ki. ²¹ Taa ɔii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu aden kɔɔdn dode naatn maakɔ̃ nak kɛn ɔk tɔɔɔ dode ki ð tɛdden naade 'ruumu ð naade utu kɔ̃n dode aan gɔɔ gaan Raagen utu kɛnd maakɔ̃ nookin ki. ²² K'jeelki, bini ɔorse kic ɔo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gɔɔ mɛnd diig ɔaa ɔaa koojo. ²³ Anum naade kalde ki sum ɔo dabar eyo, num naajegen j'ɔ̃nkiga *Nirl Raa deet deet ð naan utu ajeki kɛdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gɔɔ mɛnd ɔaa ɔaa koojo se. Kaad kɛn naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa kɛn utu ajeki kɔɔdn rojege naatn maakɔ̃ dubar ki ð j'aki tɛdn geningen mala mala se. ²⁴ Deere, Raa se aajjekiga nabo naajege j'ɔ̃n j'aakki ey ɔortɔ̃ num naajege j'ɔ̃ndki dojege don ki. ɔo nakɔ̃ jaay j'aakinɔ̃kiga ute kaamjege se j'ɔ̃ndki do, do ki ey sum, taa nakɔ̃ jaay j'aakinɔ̃kiga se, j'ɔ̃ninɔ̃kiga. Naɔ̃a jaay 'kɔ̃nd don do nakɔ̃ kɛn naan aakga kaak ute kaamin se? Nam 'tɛdn naan se tap ɔo, gɔ̃tɔ̃. ²⁵ Num naajege j'ɔ̃ndki do se, do nakge tun k'j'aakinɔ̃ki te ey ɔortɔ̃ ð ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'inɔ̃ j'aakki kaamina.

²⁶ Daala, naajegen kɛn j'ɔ̃kki tɔɔɔ doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se ɔo ɔaado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd mɛtn Raa ute doobin eyo, num Nirl Raa ɔo eem Raa taa naajege. Naan eemin ð daay dɛs dɛs se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki mɛtn Raa se. ²⁷ ɔo Raa se lɛ, naan jeel nan maakɔ̃ jikilimge ð jeel saapm *Nirl Salal se kici. ɔo Nirl Salal se tɔnd mɛta taa jee naange. Naan tɔnd mɛta se aan gɔɔ kɛn Raa maakin jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakɔ̃ paacɔ̃ kɛn aan do jeege tun je Raa se, Raa tɛdin paac aan kaama taa aden tɛdn bɛɛ. Do dɔ̃kin tap ɔo, Raa se uunoga kuun doa ð danɔ̃n taa tɛdn nakɔ̃ kɛn naan maakin jen ro ki. ²⁹ Taa kaad kɛn Raa utu aal kaal duni tap ɔo, jeegegen kɛn naan aden tɛdn 'tecɔ̃ Goonin se, Raa jeeldenoga. Bin se, Goonin se tɛdn goon paragn gen genaagen dɛna. ³⁰ Kɛn Raa jaay uun doa gen tɛdn nakɔ̃ se, naan danɔ̃de gen tɛdn jeenge. ɔo kɛn naan jaay danɔ̃de sum se, naan tɛdde tɛdga aak bɛɛ naanin ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadn j'ɔ̃ki dɛ? Kɛn Raa jaay ute naajege num, kɛn ajeki cir tap ɔo naɔ̃a? ³² Raa se, Goonin kic ɔo naan ɔ̃nin ɔaado ooy taa naajege paac. ɔo kɛn Raa jaay ɛdjeki Goonin mala se, deer deer naan ajeki kɔ̃n kɛdn nakgen ɔaa se paac kic ey la? ³³ Jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd tɛdga jee naange se, naɔ̃a ɔo aden kɔ̃kɔ̃ mindde? ɔo jee se lɛ, Raa mala ɔo tɛdden tɛdga aak bɛɛ naanin ki.

³⁴ Bin num ken aden kojñ bəərɔ dode ki se tap ɓo, nanɔ? Gɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tər Raa durinoga daan yoge tu ɔɔ bərse, naan utu inɔ do ji daam Raa ki ɔɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Ken ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap ɓo di? Dubar la? Nakñ ɔɔñ deel do la? Jee ken lee ɔɔdjeki yεεɓjege se la? 'Bo la? Daaye la? Gɔtn jig ey ken utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, gɔtɔ.

³⁶ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ:

Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm ken ajen tɔɔlɔ;

ɔɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado baa tɔɔlɔ se*.

³⁷ Num ute tɔɔgñ debm ken jejeki se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸ Maam se m'jeelin maakum ki deer deer: yoa, 'king bərse, *kɔdn Raage, nakgen ɔk tɔɔgɔ raan, nakgen bərse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔgɔ do jikilinge tu, ³⁹ nakgen raan ɔɔ kengen maakñ naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dim jaay ajeki kɔñ gaan ute maak-je Raa ken jejeki ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap ɓo, gɔtɔ.

9

**Raa ute jeengen gaan *Israelge (Gal 4.22-31)*

¹ Genaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadñ se met ki, ɔk taar-kɔɔɓ eyo. Ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔɔ taarum se met ki ɔɔ maakum kic took do taarge tun se. ² Ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔɔ daayum nakñ se ɔɔñum aak eyo. ³ Deere, gen genaamge se, ken doobo jaay kuuy gɔtɔ num, ɔñ Raa am naama ɔɔ m'gaan ute al-Masi, ken naan se jaay 'tedñ bεε genaamge tun metjilje kalan se ɔɔ naade 'kɔñ kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se ɓo gaan Israelge ken Raa bεer tɔɔddeno taa tedñ geninge. Naade ki ɓo Raa taaddeno *nookina, *dɔɔko ute naade, taaddeno *Ko Taar ken naan εdo *Musa ki, taaddeno doobm ken naade an lee keeme ɔɔ taaddeno nakñ ken naan utu aden kedfa. ⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do dɔkina ɔɔ ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic ɓo teeco metjil bugge tun se. Ɔɔ al-Masi se, naan ɓo Raa ɔɔ naan ting do nakge tun baa se paac, ɔɔ daayum jeege lee tɔɔmina. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔnte 'saapki j'ɔki nakñ ken Raa taado ɔɔ utu kedñ jeege tu se tedga nakñ cεε. Taa naan se ɓo 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, naɓo naade paac se geningen aan gɔɔ ken Raa taadñ se eyo. Taa naan se ɓo, Raa taad Abraam ki ɔɔ: *Metjil Isaka se ɓo, 'ted metjil naai.** ⁸ Gɔtn se, Raa je taadñ ɔɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadñ geningen mala mala se, kedgen ken Raa mala taadninga taad ɔɔ utu ansin ked se. ⁹ Nakñ ken Raa taadñ ɔɔ utu an ked se, naan deekin ɔɔ: *Baar kuuy kaadñ ara bin se, maam m'utu m'ade tεrle ɔɔ m'kɔñ mendi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔɔ: *Goon naai an koojn deet se utu 'tedñ bul gen debm baat se‡.* Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey bɔrtɔ ɔɔ naade le ɔñ ted te jiga ey le *kusiñ ey bɔrt kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadñ ɔɔ naan tedñ nakñ ken maakin jen ro ki. Naan dan debm ken naan ɓo bεer ɔɔdina. Ɔɔ debm ken naan bεer ɔɔdin se, taa naan ɓo tedga ted nakñ bεε eyo. ¹³ Aan gɔɔ taar maakñ Kitap ki Raa taad ɔɔ: *Maam m'jedoga *Yakub ɔɔ Ezo se, maam m'ɔɔd m'undinoga naatn.§*

* 8:36 Aak KKR 44.22. * 9:7 Aak Jen 21.12. † 9:9 Aak Jen 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Aak Jen 25.23.

§ 9:13 Aak Mal 1.2-3.

14 Bin num j'aki taadn j'ɔki di? Raa se tɛdn nakge ute doobin ey la? Gɔtɔ!
 15 Taa naan se ɔ, do dɔkin Raa taad Musa ki ɔ:
Maam m'tɛdn bɛɛ debm kɛn maam m'je m'an tɛdn bɛɛ
ɔɔ m'kɛɛjn do deb kɛn maam m'je m'an kɛɛjn don ki*.
 16 Kɛn Raa jaay bɛɛɔ ɔɔf deba se taa deba se ɔ je eyo lɔ tɛdga tɛd nakn bɛɛ
 eyo, num kɛse Raa mala ɔ, tɛdin bɛɛ. 17 Tɛr maakn Kitap ki Raa taad Gaar
 magal gɛn Masar ki ɔ: *Maam m'ɔli Gaarge se taa maam m'taadn tɔgum doi*
ki ɔ jeegen do naan ki paac am nooko†. 18 Taa naan se ɔ, Raa aak taa-daay
 debm kɛn naan je an kaakn taa-daayina ɔ debm don mɔng se, Raa ɔnin tɛdn
 do mɔngɔ ɔaa ute naanina.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔɔ

19 Daan naane naai am taad ɔ: kɛn Raa jaay bɛɛɔ tɔɔf jeege bin se gɛn di
 jaay naan mooy jeege? Nakn kɛn Raa ɔaa tɛd se, nanja jaay 'tookn do ki ey se?
 20 Naai debm taad bin se: naai tap ɔo nanja jaay 'naaj ute Raa se? Nakn j'ɔbinga
 kɔɔf ute nɛnje se kɔn taad debm kɛn ɔbin se ɔ: naai tap ɔo ɔɔum bin se, gɛn di?
 Gɔtɔ! 21 Debm kɔɔm nakge se, naan se mɛl nɛnje. Kɛn naan je se ute nɛnjen ese
 sum ɔo, naan ɔɔf nakn aak bɛɛ kɛn k'tɔɔɔden naatn ute ɔii laa, ey lɛ ɔɔf nakgen
 kuuy se kɛn ɔii-raa k'lee k'tɛdn naaba, bin ey la?

22 Kɛn Raa jaay je tɛdn aan gɔɔ debm kɔɔm nakge se, naai tap ɔo ɔli di maak
 ki? Ey num Raa se je taadn maak-taarin ute tɔɔgina naɔo naan aay kaamin
 dena sɛrk jee kɛn taarin maakina, naaden kɛn nakn naade tɛd se aasɛnga kɛn
 Raa utu aden kutu. 23 Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele,
 naan se debm magala ɔɔ ɔk *nooko ɔɔ naan je naajegen kɛn naan tɛdjeki bɛɛ
 se j'aki kɛnd maakn nookin kɛn naan daapinga daap do dɔkin se. 24 Jee ese se
 Raa taad ute naajege. ɔo Raa se bɛɛɔ tɔɔɔo maakn Yaudge tu kalin ki sum eyo,
 num naan bɛɛɔ tɔɔɔɔega maakn jeege tun ɔaa se paac kici. 25 Aan gɔɔ kɛn Raa
 taad maakn Kitapm Oze ki ɔ:

Jee kɛn do dɔkin jee maamge ey se, ɔɔrse maam m'taadden m'ɔɔ: naase se 'tɛdkiga
jee maamge.

ɔo mɛtjil jee kɛn maam m'jede ey se, ɔɔrse maam m'taadden m'ɔɔ: maam se
m'jese‡.

26 Daala, jee kɛn k'taadden j'ɔɔ:

naase se jee maamge ey se, ɔɔrse k'taadden j'ɔɔ: naase se j'utu j'asen dan gaan
Raagen zɛɛɛ. §

27 Taa maakn gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi
 kic ɔo taadga taad taarina maakn Kitap ki do dɔkin ɔ:

Kɛn gaan Israelge jaay tɛdga dena aan gɔɔ kɛɛsn taa baar ki kic ɔo,
maakde ki se jee mɛtinge sum ɔo 'kɔn kaaja.

28 Taa Mɛljege Raa taarin naan taad se,
naan utu an naar tɛdn kaasn ute doobina.*

29 Daala, maakn Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad daala
 ɔɔ:

Kɛn Mɛljege Sidburku jaay ɔnte jeejegen mɛtinge ey se,

kaadn naane mɛtjil naajege se k'jutkiga aan gɔɔ jee maakn gɛgɛr kɛn Sɔɔɔm ki
ute kɛn Gɔmɔr ki se. †

Kɛn tɛd debkilimi aak bɛɛ naan Raa ki
(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)

* 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26 Aak Oz 1.10. * 9:28
 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9.

³⁰ Anum j'aki taadn j'ɔki di? Jeege Yaudge ey se, je te doobm ken tedn aak bεε naan Raa ki eyo. Num gan naade se bo tedga aak bεε naan Raa ki se, taa naade aalga maakde don ki. ³¹ Ey num gaan *Israelgen ɔk *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔɔɔ ɔɔ ute naan se sum bo, naade je tedn jee aak bεε naan Raa ki se, naɔo naade ɔɔ aasiɔ te eyo. ³² Anum ken tedden jaay naade ɔɔ aasiɔ ey se tap bo ne di? Naade jedε te eyo ken naade tedn aak bεε naan Raa ki ute doobm kaal maakde se, taa naade se saap ɔɔ taar ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se, ken naade ted aasiɔga ute doobiɔ sum bo, naade kaakɔ bεε naan Raa ki. Kεse bo ken ɔlde naade rɔk ko se ɔɔ tooc se. ³³ Taar se Kitap kic bo taadga taad ɔɔ:

Aakki! Maam m'ɔndga ko maakɔ gεger ken Sion ki

ɔɔ ko se utu rɔkɔ jeege ɔɔ naan se liɔ ken utu 'tedn jeege tooco.

Num debm jaay aalga maakiɔ do liɔ ken ese se, naan kɔɔ ken end maakɔ sɔkɔɔ ki eyo†.

10

¹ Genaaɔge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kɔɔ kaaja. Taa naan se bo, maam m'eem *Raa taa naade. ² Deere, maam m'jeele naade se dɔk maakde do Raa ki, naɔo Raa se naade jeel ɔkiɔ te mala mala eyo. ³ ɔɔ naade jedo te doobm ken Raa tedn jeege aak bεε naaniɔ ki se eyo. Num naade malinge bo je doobm ken aden 'tedn aak bεε naan Raa ki. Taa naan se bo, doobm ken Raa ted jeege aak bεε naaniɔ ki se, naade baate tookɔ do ki. ⁴ Taa tɔɔɔɔ gen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔk do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacɔ ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bεε naan Raa ki.

Debm jaay aal maakiɔ do *al-Masi ki se ɔɔɔga kaaja

⁵ 'Booyki taar ken *Musa raan do dɔkiɔ maakɔ *Ko Taar ken Raa edino se, naan ɔɔ taargen Ko Taar Raa taad ɔɔ gen tεda se: *Debm ken ted aasiɔ ute doobiɔ paac jaay bo 'kɔɔ kaaja**. ⁶ Num doobm ken ɔl jeege aal maakde do Raa ki jaay tedn aak bεε naaniɔ ki se, Kitap taad ɔɔ: *ɔɔte taadn ute maaki ɔɔ: «Nanɔ jaay 'kookɔ maakɔ raa ki» kεse je deekɔ ɔɔ: nanɔ ade dan al-Masi ade booy do naan ki se.* ⁷ *Ter ɔɔte taadn ɔɔ: nanɔ jaay booy baa maakɔ bee yoge tu, kεse je deekɔ ɔɔ: nanɔ ade dan al-Masi ade teecɔ daan yoge tu.* ⁸ Num maakɔ Kitap ki taad ɔɔ: *Taar Raa se, naan gɔɔr ute naai; naan utu maaki ki ɔɔ taari ki.†*

Taar Raa ese bo naaje k'lee k'taadn jeege tu j'ɔɔ j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki ɔɔ 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔɔ 'taad naan jeege tu ɔɔ Isa se naan bo Meli se, kεse naai 'kɔɔ kaaja. ¹⁰ Taa ken naajege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bεε naan Raa ki. ɔɔ ken k'taadki naan jeege tu j'ɔɔki: naan bo Meljege se, j'aki kɔɔ kaaja. ¹¹ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay aalga maakiɔ do naan ki se, sɔkɔɔ an tɔɔl eyo†.* ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade ɔɔɔga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bεε jeege tun paacɔ ken lee eemiɔa. ¹³ Taa naan se bo Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaaja§.*

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey bɔrt se, naade an keem ɔɔ di? Naade kaal maakde don ki ɔɔ di? ɔɔ ken nam jaay baado taadde te taariɔ ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ ɔɔ ken j'ɔl te jee taadn Taar Raa gɔtde ki ey se, nanɔ jaay ade baa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad ɔɔ:

Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

† 9:33 Aak Eza 8.14 ɔɔ 28.16. * 10:5 Aak Lb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14. † 10:11 Aak Eza 28.16. § 10:13 Aak Jl 2.32. * 10:15 Aak Eza 52.7.

16 Anum Labar Jigan ese, jee mētinge sum 60 took aal maakde do ki. Taa naan se 60, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakn Kitap ki ɔ:

Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nanja 60 took uunga?†

17 Anum 'booyki: debm jaay took aal maakin do taar ken ese se, booy k'taadinga taar se jaayo. Ɔ taar ken naan booyin ese se, iino gōtn al-Masi ki.

18 Anum m'tōnd metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Gōtō! Taar se naade booyinga aan gōo ken Kitap taad ɔ:

Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gōtn baa se paac,

ɔ taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

19 Ter m'tōnd metse daala: metn taar se tap 60, gaan *Israelge booy ɔkin te ey la? Deere, naade booy ɔkinga nabo baate tookn do ki. Taar se Musa 60 uuno metin deete ɔ taaddeno taar ken Raa ɔ:

Naase jeemge se, m'asen tēdn aki ni ro jeege tun rēn rēn.

Ɔ m'asen tēdn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dīm eyo.§

20 Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden daala ɔ:

Maam Raa se, jee ken jem ey se 60, ɔjumga.

Ɔ jee ken je te doobum ey se 60, maam m'taadden roma.*

21 Gan ute gaan Israelge se Raa taad ɔ:

Bii-raa maam m'ol jim m'dan gaan Israelge m'ɔ ade baa gōtum ki nabo naade se, jee naajn taarge ɔ baate tookn Taaruma.†

11

*Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo*

1 Ter m'tōnd metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gōtō! Naan baadden te eyo. Taa maam kic m'kōd Israel, m'teeco metjil *Abraam ki ɔ m'teeco taa 6ee Benjamin ki. 2 Bin num Raa se jeengen naan bēer tōdden do dōkin se, naan baadden te eyo. Ey num naase 'booyin ki te ey la, taar ken k'raano maakn Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israelge gōtn Raa ki, naan ɔ: 3 *Meluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade tōddenoga ɔ gōtn ken k'lee k'tēdi *serke se le, naade tōkinga naatn. Ɔ maam le, m'ɔpga m'kalum ki sum. Ɔ naade je am tōb.** 4 Num Raa tap 60 terlin ɔ dī? *Jeege dupu-cili se, maam m'bōabdenga ɔ naade se ɔn ɛrg te naan maragn k'danin Baal ken jeege lee eemin se eyo.†* 5 Borse kic 60, maakn gaan Israelge tu se, ɔpga jeege cōkō ken Raa bēer tōddenga ute bēēna. 6 Raa bēer tōdde se taa naade 60 tēdga nakn bēē eyo, num naan bēer tōdde se ute bēēna, ken bin ey num, bēē Raa se kōn tēdn bēē ey sum.

7 Taar se tap 60 je taad ɔ dīo? Gaan Israelge se nakn naade je se tap 60 ɔn te eyo. Num jee ɔpm ken Raa bēer tōddenga tōd se 60, ɔnga nakn se. Num jee kuuy se le, tēdga jee naajn taarge. 8 Aan gōo ken Kitap taad ɔ:

Raa tēdden naade se jee taara end dode ki eyo,

deebdenga kaamde naade ɔn aak ɔk eyo

ɔ turumdenga bidege naade ɔn booy eyo;

bini jaaki kic 60, naade utu inḡ gōtn kingdeki se sum.‡

9 Maakn Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic 60 taad rode ki ɔ:

Ɔn kōsdege se aden tēdn aan gōo rēēcn ken aden tōnd kōkō.

Ɔn 'tēdn aan gōo nakn aden rōkn naade tooco ɔ ɔn Raa aden dabara.

† 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21. * 10:20 Aak Eza 65.1.

† 10:21 Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18. ‡ 11:8 Aak Dt 29.4 ɔ Eza 29.10.

10 *ጋን Raa ade təəkŋ kaamde məətn naade kəŋ kaakŋ dīm eyo, əə əŋ aden tənd daam deere dode kiš.*

11 Maam m'je m'tənd mətse daala: kən gaan Israēlge jaay rəkŋ tooc se, gen sərəkŋ la? Gətə! Num ute rəkŋ toocŋ kən naade tooc se, kaad kən se 60, Raa kaajŋ jee kən Yaudge eyo. Anum kən Raa jaay aaj jee kən Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde ade kəəŋə əə je doobm kaaja kici. 12 Num kaad kən gaan Israēlge jaay baate tookŋ taar Raa se 60, Raa tēdn bēēŋ dēna jeege tun 6aa se paac. ጋə kən Yaudge jaay tēdn jee naajŋ taarge sum se, Raa tēd bēēŋ jeege tun do naaj ki paac. Anum 'saapki tu, kaadŋ kən jaay gaan Israēlge utu kəŋ kaaja se, bēē Raa ese se, utu 'tēdn dēn cir daal ey ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

13 Borse, maam m'je taadŋ ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se 60, maam maakum raapo do naab kən Raa edumsŋ se. 14 Maam m'je taasum Yaudge se, jee mətiŋge kaakŋ naabum se ade rəəŋ maakde əə aden kəl naade ni ro jeege tu, taa 6ii kalan jee mətiŋge utu kəŋ kaaja kici. 15 Kən Raa rēs gaan *Israēlge kaad kən se sum 60, naan ək taasa ute jee kən Yaudge eyo. Num kaad kən jaay Raa utu tər l kəkŋ gaan Israēlge jiga se, kese 'tēdn əə dī? Kese tēdn nakŋ bēē aak eyo, 'tēdn aan gəə jee ooyga kooyo kən Raa utu aden kēdn kaaja.

16 Kən mappa jaay k'dup cəkə j'edga Raa ki se, mappan əəp se paac tēdga gen Raa. Kən kaaga jaay j'edga mət kon Raa ki se, letiŋ se kic 60, tēdga gen Raa. 17 Gaan Israēlge se tec aan gəə *ko əlibm maakŋ jinēne ki kən k'təgŋga ute letiŋgen mətiŋge se. ጋə naai kən kəf Yaud ey se tec aan gəə letn ko əlibm maakŋ kaag ki əə naai j'əgio əə k'baado j'əli gəə letn ko əlib kən k'təgŋga təg letiŋgen mətiŋge se. Borse, naai kic iŋg te təəŋ mətn ko əlibm kən maakŋ jinēne ki se. 18 Taa naan se 60, əŋte koono do letn ko əlib kən k'təgdenoga se. Kən əli oon tap 60 taa dī? Naai lē letē sum. Naai 60 gak ko kaag eyo num ko kaaga 60 gaki naai.

19 Maakse ki se, deb kalan am taadŋ əə: «Raa se naan 60 debm 'təgŋ letge əə uunumo əə baado əlum gəəde ki.» 20 Deere, naade se jaay Raa təgde se taa naade baatega kaal maakde doŋ ki əə naai jaay baado k'j'əli gəəde ki se, taa naai aal maaki doŋ ki. Bin num əŋte magal roi, əə ənd kəndə. 21 Ey num Yaudge se 60 letgen deer deer. Ute naan se kic 60, Raa əŋ əŋde te eyo. Anum naai letn k'baado k'j'əli kəl gəəde ki sum se, kən naai jaay aal maaki doŋ ki ey se, naan utu ai kəŋŋ kundi naatn kici. 22 Jee lki, Raa se naan debm jiga na60 naan debm kəŋŋ bəəə do jeege tu kici. Jee əŋ doobm Raa se, naan utu aden kəŋŋ bəəə dode ki əə ute naai se, kən naai jaay iŋg aal maaki do bēēŋ ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, 6ere, naan ai kəədn kundi kici. 23 Bin 60 kən Yaudge jaay tərloga gətn Raa ki se, Raa aden kəŋ təl gəəde ki daala, taa Raa se ək təəgə kən tēdn naan se. 24 Naasen kən Yaudge ey se, 'tecki aan gəə letn ko əlibm maakŋ kaag ki kən k'təgiŋo jaay k'baado k'təlin gəə letn ko əlib kən maakŋ jinēn ki se. Kən Raa jaay tēdn nakŋ ese se, Yaudge se kic, naan adeno tər l təl gəəŋ ki ey ne, naaden kən letn ko əlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kəŋ kaaja

25 Anum genaamge, maam m'je m'asen taadŋ nakŋ kən Raa 6aa tēda jaay naase *j'ee lki mətiŋ ey se. Bin 60 naase aki tēdn rose aan gəə jee jeel taar eyo. Taa kən gaan *Israēlgen mətiŋge jaay baate tookŋ kaal maakde do Raa ki se, bini jee 6aa se paac ade 6aa gətn Raa ki jaayo. 26 ጋə bin 60 gaan Israēlge paac utu 'kəŋ kaaja bin kici aan gəə kən Kitap taad əə:

Debm utu 'kəɔɔn do jeege se,
utu ade kiin maakŋ gɛgɛr kɛn Sion ki.*

Ɔɔ mɛtjil *Yakub se, naan utu aden kəɔɔn dode maakŋ naajŋ taarde ki.

²⁷ Ter Raa taad ɔɔ:

*Kese *dɔɔkŋ kɛn maam m'utu m'dɔɔkŋ ute naade,
kaad kɛn se ɔɔ maam m'ade tɔɔl *kusindege†.*

²⁸ Yaudge se baate tookŋ Labar Jiga gɛn Isa; taa naan se ɔɔ naade tɛdga jee taamooy Raage. Kese tɛdsenga bɛɛ naase ki. Ey num naade se Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔf do dɔkiŋa. Naade se Raa jede, taa bugdege. ²⁹ Kɛn Raa jaay bɛɛr ɔɔdga deba ɔɔ ɛdɪŋga naka se, mɔɔtn naan tɛrl taariŋ ey sum. ³⁰ Do dɔkiŋ se, naasen kɛn Yaudge ey se, 'baatekiro tookŋ taar Raa. Num kɛn ɔɔrse jaay Yaudge baate tookŋ taar Raa sum se, Raa se tɛdsenga bɛɛ. ³¹ Ɔɔ kɛn Yaudge jaay baate tookŋ taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛdsenga bɛɛ. Bin ɔɔ, ɔɔrse Yaudge Raa utu aden tɛdn bɛɛŋ kici. ³² Taa Raa se ɔŋ jikilimge paac baate tookŋ taariŋ se naan ɔŋde gɔtde ki aan gɔɔ bulge taa naan je aden tɛdn bɛɛŋ paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'tɔɔmiŋki

³³ Deere, bɛɛ Raa se dɛn bɛɛ eyo! Raa se naan jeel-taara ɔɔ nakge paac naan jeelde. Nakŋ naan saap jaay uun do se, nam tap ɔɔ jeel taadn tɔɔkŋ mɛtiŋ eyo. Nakgen kɛn naan tɛdden paac se, nam tap ɔɔ ɔŋd ute mɛtiŋ eyo. ³⁴ Taa Kitap taad ɔɔ:

Saapm Mɛljege Raa se nana tap ɔɔ jeele? Bii kalan tap ɔɔ nana dejinga‡?

³⁵ *Lɔɔu bii kalan nam ɛdɪŋga ne dɪm deet Raa ki jaay Raa tɛrlinŋ nakiŋ la?§*

³⁶ Deere, nakgen ɔɔa se paac, naan ɔɔ Mɛl-kaalde. Naan ɔɔ debm kɛn aakde dode ki ɔɔ nakge se paac kaam jina. Bin num Raa se, ɔŋ jeege daayum an *nooko! *Amin!

12

**Raa aajjeki se gɛn tɛdn naabiŋa
(ɛp 4.1-16; 1Kɔr 12.12-27)*

¹ Genaamge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ Raa tɛdjekiro bɛɛ se, bin se daayum ɛdki rose paac Raa ki, ɔɔ kingse se ɔŋiŋki *sɛrke Raa ki. Kese ɔɔ sɛrkŋ *salal kɛn tɔɔl Raa ki. Anum Raa se je ɔɔ j'an keeme ute dɔobm se. ² Ɔŋte gɛn tɛdki aan gɔɔ gɛn jee duni kɛn ɔɔrse lee tɛd se. Num gan ɔŋki Raa asen 'tɛrl maakse ute saapm kuuy kɛn naan asen kɛd se. Ute naan se jaay ɔɔ, naase aki jeel nakŋ Raa maakiŋ jen ro ki. Ɔɔ nakŋ Raa maakiŋ jen se, kɛse nakŋ jiga, nakŋ tɔɔlinŋ naan ki ɔɔ nakŋ mɛɛ.

³ Ute bɛɛ kɛn Raa tɛdum se, maam m'taadsen paac m'ɔɔ: maakŋ kingse ki se ɔŋte 'kuunki magala; ingki ute gɔtn kingse se sum aan gɔɔ kɛn nana nana kic ɔɔ Raa ɛdɪŋga naabiŋ naabiŋ do kaal maakiŋ ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ɔk ro kalan sum, naɔo ron se, tɔp kaam dɛna, ɔɔ nana kic ute naabiŋ naabiŋa. ⁵ Ɔɔ naajege kic k'dɛnki, naɔo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tɛdkiga daa ro kalan ɔɔ naajege kic k'tum k'tɛdkiga kalan bini. ⁶ Naajege se Raa ɛdjekiga naaba, naɔo nana nana kic ɔɔ ute naabiŋ naabiŋa. Nana kic ɔɔ tɛdn naaba ute bɛɛ kɛn Raa tɛdin. Taa naan se ɔɔ, debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, ɔŋ taargen naan taad se adɛ teecn taar Raa ki te dɔobm kɛn Raa taadn ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa ɛdɪŋga naabm gɛn noogŋ jeege se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'noog jeege ɔɔ debm kɛn Raa ɛdɪŋga naabm gɛn dooy jeege lɛ, ŋ'aay kaamiŋa ŋ'dooy jeege. ⁸ Kɛn debm jaay naabiŋ gɛn kɛdn kaay kaam jeege tu

* 11:26 Debm utu 'kəɔɔn do jeege se k'danŋŋ Isa. † 11:27 Aak Eza 59.20. ‡ 11:34 Aak Eza 40.13.
§ 11:35 Aak Jb 41.3.

se, n'aay kaamin n'edkaay kaama jeege tu. Jo debm ken ed naka jeege tu se le, n'ed naka jeege tu ute maakn kalan. Jo debm ken Raa jaay edinga naabm gen taddn jeege se, naabin se n'tedin ute doobina. Jo debm ken Raa jaay tedinga debm kaakn taar-daay jeege se, naabin se, n'tedin ute maak-raapo.

⁹ Jeki jeege ute maakn kalan. Jodki dose naatn ro *kusiñ ki. 'Tedn bee se, okinki taddo. ¹⁰ Jeki naapa aan gdo genaagen je naapa se do okki naapa don. ¹¹ Onte 'tedki jee kaar-naabge, nabo aayki kaamse, 'tedki jee tedn naabge. Jo Meljege se, 'tedinki naabin ute maakn kalan. ¹² Aan gdo naase ondkiga dose do Raa ki se, onki maakse 'raapo. Ken nakn don aanga dose ki le, okki maakse taddo do aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ Genasegen doobm al-Masi ken ok dim ey se, aakdeki dode ki. Jo jee paacn ken baa gotse ki se okdeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, onte 'naamdeki nabo 'tandki metn Raa aden tedn bee. ¹⁵ 'Tedki maak-raapo ute jee ken maakn maak-raap ki, do eemki ute jee ken maakn kaa-maan ki. ¹⁶ Ingki bee ute naapa. Onte 'magalki rose. Jo ken j'edsenga naabm baat gdo di kic bo, 'tedinki. Onte 'tedki rose aan gdo jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tedsenga kusiña se, onte 'terlinsiñki. Jo aayki kaamse, 'tedki bee jeege tu paac. ¹⁸ Ken naai jaay ok doobo num, aay kaami ing ute lapia ute jeege paac. ¹⁹ Genaa maak-jemge, ken nam jaay tedsenga kusiña se, onte kogki seese, num onki Raa bo 'booy maak-taarin dode ki. Taa maakn Kitap ki se, Meljege Raa taadga taad do: *Taar-don onumsin ki maam ki do maam bo m'asen kogki seese.**

²⁰ Bin num Kitap taad do:

Ken debm taamooyi jaay bo taddin se, edin kaddo;

do ken maane bo taddin le, edin 'kaaye.

Bin se, naai an kal maakn sakon ki.†

²¹ Onte konki kusiñ se asen ciri, num naase bo 'ciriñki ute bee ken naase aki tadda.

13

'Sookki taddge tu (1Pr 2.13-17)

¹ Taddgen ing do jeege tu paac se, 'sookdeki. Taa taddge se paacn iino gotn *Raa ki do kengen borse utu do naan ki se kic bo Raa bo taddde. ² Taa naan se bo, debm baate sookn taddge tu se, keese aan gdo naan baate tookn tedn nakn Raa maakin jen ro ki. Jo jee baate sookn taddge tu se, nakn don utu kaan dode ki. ³ Anum jee tedn nakn bee se, naade beer taddge tu eyo, num jee tedn nakn *kusiñ se bo, ken beer taddge tu. Ken naai jaay 'je beer taddge tu ey num, 'ted bee. Bin se naade ai taddo. ⁴ 'Jeelki, taddge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gen tedn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tedkiga kusiñ se, 'beerdeki. Taa tond ken Raa tondde se cer eyo, num naan tondde se taa an tedn naabina gen dabar jee ken tedn nakn kusiña. Jo ute doobm se bo, Raa taad maak-taarin do jeege tun tednakgen jig eyo. ⁵ Ken bin num, 'sookki taddge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookdeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute doobina.

⁶ Taa naan se bo, naase 'lee ogdeki miiri. Jo jee ken k'taddde gen lee tiir gurs miiri gotse ki se, naabm ken naade lee tedn ute doobin se, naade tedn gen Raa. ⁷ Jee se jaay nakn ken naade je do j'ade kogse, ogdesin ki. *Jee takn miirge se, 'tiir eddeki nakde do nakgen paacn gen kogse, ogdesin ki. Taddgen ken adeki sook se, 'sookdeki. Jeegen aaldeki kaal maak ki se aaldeki maak ki kici.

* 12:19 Aak Dt 32.35. † 12:20 Gotn ese se taad do k'tas naal poodo bo j'ombin don ki. Aak KKT 25.21.

*'Jeki naapa**(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)*

⁸ Ɔnte kōnki sɛɛ nam dose ki. Num sɛɛ kɛn 'tɛdn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapin se, kɛse *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se, naan tɛd aasinga ute doobiŋa. ⁹ Taa nakgen kɛn Raa taad ɔɔ gen tɛda kɛn ɔɔ: Ɔnte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔnte 'kɛɛsn gaaba nam, ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'boogŋ nakŋ nam, ɔnten 'dɔŋ nakŋ nam se. Taargen kuuy ɔɔp se kic paac kōn ɔɔ kɛn ɔɔ: 'Je naapi aan gɔɔ roi mala.* ¹⁰ Anum debm je naapin se tɛdn *kusiŋ eyo. Taa naan se ɔɔ, debm je jeege se, Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki taad paac se, naan tɛd aasinga ute doobiŋa.

'Daapki rose gen kaakŋ kaam Isa

¹¹ Bin ɔɔ genaamge, 'tɛdki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn ɔɔrsen kɛn j'ingki maak ki se. Taa kaadn j'an ki kiin maakŋ bijege tu se aanga. Taa kaadn kɛn Raa utu ade ɔɔa asen kaaj se, ɔɔpga gɔɔrɔ. Kaadn se, dɔk eyo aan gɔɔ kaadn kɛn j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nɔɔrɔ deelga, gɔtɔ ɔɔpga baata kiipi. Nakgen kɛn jeege lee tɛd maakŋ gɔt kɛn ɔɔd se, ɔɔdki dose ro ki. 'Jeki nakgen kɛn j'an kudn ɔɔrɔ maakŋ gɔt kɛn wɔɔrɔ. ¹³ K'j'ingki aan gɔɔ debm kɛn lee maakŋ katara ki. Ɔnte 'kɔski anki deel te gɔtiŋa ɔɔ ɔnte 'kaayki tɔtɔ kic anki deel te gɔtiŋa, ɔnte 'kɛɛski naapa rɛn rɛn, ɔnte 'tɛdki nakŋ sɔkɔŋge, ɔnte 'mooyki te naapa, ɔɔ ɔnte 'tɛdki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num ɔnki gaab tɔɔgse se 'tɛdn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔnte jeki nakŋ kɛn daa rose ɔɔ dɔŋ gen tɛdn nakŋ maakse jea.

14*Ɔnte 'kɔjki ɔɔrɔ do genaage tu**(1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)*

¹ Genaamge, jee maakjege tun kɛn ɔk tɔɔgɔ do doobm *al-Masi ki ey se, ɔkɔdɛki jiga. Ɔnte kɔjki ɔɔrɔ do nakge tun naade lee saapin se. ² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔɔ. Jee mɛtiŋge se saap ɔɔ ɔk doobo gen kɔsn nakgen ɔɔa se paac. Num jee mɛtiŋgen ɔk tɔɔgɔ doobm Mɛljege tu ey se, ɔs daa eyo, naɔɔ lee ɔs kamb zɛɛɛ sum. ³ Debm ɔs daa se, ɔnte kaakŋ genaap kɛn ɔs ey se aan gɔɔ debm naan aalin maak eyo; ɔɔ debm ɔs daa ey se, ɔnte kɔjn ɔɔrɔ do genaap kɛn ɔs daa se. Taa naade paac se, *Raa ɔkɔdɛga jiga. ⁴ Naai ara tap ɔɔ naŋa, jaay kɔjn ɔɔrɔ ro deb kɛn tɛd naaba nam ki se? Kɛn naan jaay tɛd jig ey lɛ mɛlin ɔɔ an kaaka. Ɔɔ naan se daar tɔɔgɔ, taa Mɛlin Raa se ɔk tɔɔgɔ kɛn an kɔkiŋ naan 'kɔŋ kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mɛtiŋge saap ɔɔ ɔiigen mɛtiŋge se cir ɔiigen kuuy; num gan jee mɛtiŋgen kuuy se, taad ɔɔ naan Raa ki se, ɔiige paac aas kaasa. Bin se, naŋa naŋa kic ɔɔ tɛdn aan gɔɔ kɛn naan jeelin maakin ki mala mala. ⁶ Debm saap ɔɔ ɔi mɛtiŋge cir kɛngen kuuy se, ute saapin se naan *nook Mɛljege. Debm kɛn ɔs daa se, naan kic tɛdn gen nookŋ Mɛljege, taa kɛn naan ɔɔa kɔsɔ se, tɔɔm Raa. Debm kɛn baate kɔsn daa se kic, naan tɛdn gen nookŋ Mɛljege, taa naan kic ɔɔ tɔɔm Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ɔɔ ing gen don eyo ɔɔ nam tap ɔɔ ooy gen don ey kici. ⁸ Taa naan se ɔɔ, kɛn j'utu j'ingki zɛɛɛ lɛ, naaje j'ingki gen Mɛljege. Ɔɔ kɛn j'aki kooy kic ɔɔ, j'aki kooy gen Mɛljege. Kɛn j'utuki zɛɛɛ lɔ j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Mɛljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga ɔɔ duroga daan yoge tu ɔɔ naan ɔɔ Mɛl jee utu ing zɛɛɛ ɔɔ Mɛl jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap ɔɔ naŋa jaay ɔj ɔɔrɔ do genaai ki se? Ɔɔ tɛr naai tap ɔɔ naŋa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ɔɔa naan Raa kɛn utu ajeki kɔjn ɔɔrɔ dojege tu. ¹¹ Taa naan se ɔɔ Kitap taad ɔɔ:

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

gōtn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa gen tusn naka gen noogŋ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ək dīm ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge 6o uuno doa taa ade noogo. Ken deer se, naade kic ək seε dode ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se gen kōŋ beε Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade noogŋ Yaudge ute maalde kici. ²⁸ Ken naabm se jaay m'nanjŋa ɔ nakse jaay 6aa m'edŋga genaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'6aa taa naan Espan ki ɔ maam m'utu m'kaal gōtse ki kici. ²⁹ Maam m'jeele, 6ii ken m'kaan gōtse ki se, *al-Masi asen tēdn beεŋ den aak eyo.

³⁰ Genaamge, 'booyki m'asen taada: aan gōɔ naajege j'aalki maakjege do Meljege Isa al-Masi ki ɔ ute maak-je ken *Nirl Salal εdjeki do naapge tu se, aayki kaamse 'doki gen tōnd mētn Raa taa maama. ³¹ 'Tōndki mētn Raa ken maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. ɔ ter 'tōndki mētn Raa taa nakŋ ken maam m'6aa kedn jee Raage tun maakŋ geger ken Jeruzalem ki se, nakŋ se naade aŋ kōkiŋ jiga aden tēdn beε. ³² Bin 6o, ken Raa jaay je num, maam m'utu m'6aa gōtse ki ute maak-raapo ɔ ken m'aanga naane se, m'utu m'6aa tōl maakuma. ³³ ɔŋ Raa debm kedn lapia jeege tu se, 'king ute naase paac. *Amin.

16

*Pəl əl tōsɪŋ jeege tun *Rōm ki*

¹ Maam m'olsen genaajegen mēnd ken rōŋ Pebe, naan se mēnd mēc ɔ tēdn naabm *Raa maakŋ *egliz ken maakŋ geger ken Sankre ki. ² Ken naan aan ɔŋsega num, aan gōɔ jee Raagen lee ək naapa jiga se, naase kic əkŋki jiga bin kici. Maakŋ naabiŋ ken naan je tēd paac se aakiŋki jaay dīm baatinga num 'noogiŋki. Taa naan se noogoga jeege dēna ɔ maam mala kic, naan noogumga.

³ 'Tēdki tōse Priska ki ute gaabiŋ Akilas ki. Naade se tēd naabm Isa *al-Masi ute maam kalan. ⁴ Naade mala kic 6o jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakŋ naade tēdo ese se, maam m'kalum ki sum 6o m'tōmdē eyo, num eglizge paacŋ maakŋ taa naange tun malinge Yaudge ey se kic 6o tōmdē. ⁵ 'Tēdki tōse eglizŋ ken lee tus beede ki se kici.

'Tēdki tōse mēdn dom Epaynet ki. Taa naan Azi ki se, naan 6o debm aal maakiŋ deet do al-Masi ki. ⁶ Mari ken tēdga naaba den taa naase se kic, 'tēdiŋki tōse. ⁷ 'Tēdki tōse Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge ɔ k'tōkjeno dangay ki kalan kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gōtde. ɔ naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

⁸ 'Tēdki tōse Ampliatus ki. Doobm Meljege tu se, naan mēdn doma. ⁹ 'Tēdki tōse Urban ki. Naan se debm ken k'tēdn naabm al-Masi kalan se. ɔ Stakis ken mēdn dom se kic, 'tēdiŋki tōse. ¹⁰ 'Tēdki tōse Apelēsŋ ken ək doobm al-Masi ɔŋ se. ɔ 'tēdki tōse jee maakŋ 6ee Aristobul ki kici. ¹¹ 'Tēdki tōse taasum Erōdion ki. ɔ jee maakŋ 6ee Narsis ken aal maakde do Meljege tu se kic 'tēdēki tōse.

¹² 'Tēdki tōse Tripen ute Tripoz ki, mēndgen se tēdoga naaba dēna Meljege tu. 'Tēdki tōse genaam ken mēnd ken rōŋ Persid ken maam jeŋ doobm al-Masi ki se. Naan kic tēdga naaba den aak eyo Meljege tu. ¹³ 'Tēdki tōse Rupus ki, naan ken Meljege beε ɔdŋga kōd se. ɔ 'tēdki tōse koŋ ki ɔ koŋ se tēdn aan gōɔ ko maam kici.

¹⁴ 'Tēdki tōse Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tēdki tōse Pilolog ute Juli ki ɔ Nere ki ute genaan mēnd Olympas ɔ jee Raagen paacŋ utu ing te naade se kici.

16 Ken 'baaki ba tɛdn tɔɔse se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacn gen al-Masi ken gɔtn ara se, tɛdsen tɔɔse.

Dejn Pɔl ken kaam mɔɔtn

17 Genaaenge, 'booyki m'asen taada: ɔndki kɔndɔ ute jee ken gaan jeege ɔɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. Ɔɔdki dose dɔkɔ rode ki! 18 Taa jee se naade tɛdn naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap ɔɔ do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen ken tɔɔl jeege tu ɔɔ ute taargen se naade lee dɛrl jeege ken jeel mɛt nakgen ese se eyo. 19 Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tɛdn jee jeel-taarge gen jeel tɛdn bɛɛ, ɔɔ bɛɛ ese se, *kusiŋ ɔkɔ kic ɔɔ ɔnte deepmsiŋki. 20 Raa ken debm kedn lapia jeege tu se, ɔɔpga baata *Bubm sitange se naan utu aano tɛɛɛn tɔɔgiŋ mɛtn jese ki.

Ɔn Meljege Isa se asen tɛdn bɛɛna.

21 Timote ken k'tɛdn naaba kalan se tɛdsen tɔɔse. Ɔɔ Lusius, Jason ɔɔ Sosipater ken taasumge se kic, tɛdsen tɔɔse.

22 Ɔɔ maam Tertius, ken Pɔl ɔlum raan maktubm ara se kic, m'tɛdsen tɔɔse ute ro Meljegen ken tumjekiga k'tɛdkiga kalan se.

23 Gayus kic ɔɔ tɛdsen tɔɔse; maam Pɔl se, naan ɔɔ debm ken ɔkum been ki ɔɔ jee *egliz ki kic ɔɔ lee tus gɔtiŋ ki kici. Erastn ken debm bɔɔb gursn gen gɛgɛr se kic, tɛdsen tɔɔse ɔɔ Kartus genaaje kic ɔɔ, tɛdsen tɔɔse.

24 [Naase paacki se, ɔn Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛna. *Amin.]*

*K'nookki Raa

25 K'tɔɔmki Raa! Taa Raa se naan ɔk tɔɔgɔ ɔɔ ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se, asen tɛdn naase aki kɔkɔ doobm al-Masi se tɔɔgɔ. Taa do dɔkiŋ se mɛtn taar se, *Raa taad te mɛtiŋ jeege tu eyo, 26 num ɔɔrse ute taargen ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkiŋ se, naan taadga mɛtn taar se toodga tal. Bin ɔɔ Raa ken Daayum se ɔl k'taadga mɛtiŋ jeege tun ba se paac taa naade kic paac kɔn doobm gen tookn kaal maakde don ki ɔɔ tookn taariŋa.

27 'Tɔɔmki Raa ken kaliŋ ki sum ɔɔ debm jeel-taara se, ɔɔ daayum daayum k'nookiŋki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

* 16:24 Maakn Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtiŋge maakde ki se, bersen ara se, gɔtɔ.

Maktubm deet deetn kēn Pōl raan̄iņ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki dōobm gēn dooy maktubm deet deetn kēn Pōl raan̄iņ eglizn Kōrint ki

Eglizn kēn maak̄ņ gēgēr Kōrint ki se, Pōl bō ʔndiņ kaad̄ kēn naan̄ ingo merte gēn k-dige gēn tēdn naabm Mēljege Isa. Maak̄ņ gēgērgē tun kēn taa naan̄ Grēkge tu se, gēgēr Kōrint se k'jeel jeel gōtiņa. Naan̄ ʔk maala taa gōtn se ʔk gōtn daār markabge se gōtō kaam dio. Anum gēgēr Kōrint se ʔk bulge ute jee daayge dēna. Dēn jeege se in̄g tēdn nakgen gārdio. Kaad̄ kēn naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeegen kuuy bō lee baano ʔ uun dōobm raadēge dēna. Dēn jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maak̄ņ jeege tun ese se kici. Pōl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ʔ 7.11) kēn aak kinḡ jee Kōrint se ʔ kinḡden ute jee uun dōobm raagen kuuy se, ʔlden saapa ʔ tōnd mēta dēna do taarge tun se. Taa naan̄ se Pōl maak̄ņ maktubiņ deet deet se, raan̄ tērlēden do taardege tu se.

Pōl ʔl tōs̄iņ eglizn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pōl bō m'raan̄sen maktubm se ute gēnaajēge Sostēn. Maam se *Raa bō dan̄umo gēn tēdn *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gō ʔ kēn naan̄ maakiņ jen ro ki. ² Maktubm se, maam m'raan̄sesiņ naase jee *egliz kēn gēn Raa kēn maak̄ņ gēgēr kēn Kōrint ki. Ute dōobm Isa al-Masi se, Raa tēdsēnga tēdkiga jee *salal. ʔ Raa dan̄seno se, taa aki tēdn jee naan̄ge ute jee gōtn baa se paac̄ņ kēn lee eem ro Mēljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ bō Mēldē ʔ Mēl naajēge kici. ³ ʔn̄ Bubjege Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn bēēdē ʔ asen kēdn lapia.

Pōl tōm Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tōm Raa taa naase, taa bēē kēn naan̄ tēdseni ute dōobm Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōak̄ņ kēn naase 'dōakkiga tēdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa ēdsēnga nakgen bēē dēn aak eyo, kēn tap ki se tēdsēnga 'jeelkiga taad̄n Taar Raa ʔ ēdsēnga jeel nakge paac. ⁶ Taar kēn naaje k'taad̄sen gēn al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ʔkiņkiga maakse ki tōgō. ⁷ Bin bō, nakgen paac̄ņ kēn Raa ēd̄ jeen̄ge tu se, naasē kic ʔkiga naasen kēn in̄g aakki kaak kaam Mēljege Isa al-Masi kēn utu adē teec̄ņ naanse ki pirsil se. ⁸ Raa se naan̄ bō debm kēn asen kēdn tōgō bini aki kaan̄ do taar tōliņ ki. Bin bō bii kēn Mēljege Isa al-Masi adē baa se, j'kōņ ne dīm aak kus rose ki eyo. ⁹ Deere, Raa se naan̄ tuj ʔrmiņ eyo, naan̄ bō debm kēn dan̄seno, taa aki tum tēdn kalan̄ ute Gooniņ Isa al-Masi kēn Mēljege se.

*Jee *eglizn Kōrint ki tōp naapa*

¹⁰ Bōrse gēnaamge, ute ro Mēljege Isa al-Masi se, m'eemsen nō ʔ mētsē ki m'ʔ: ʔntē 'tōpki naapa, nabō naase 'paacki ʔkki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ʔk̄ki maakse 'tēdn kalan̄ ʔ saapse kic bō ʔniņki 'tēdn kalan̄. ¹¹ Deere gēnaamgen dōobm *al-Masi ki, jee maak̄ņ bēē Klōē* ki baado taad̄m ʔ maak̄ņ kinḡse ki se, naase se taarse ʔk mētn naap eyo. ¹² Num do taar kēn se bō, maam m'je m'asen taad̄n mētiņa: maakse ki se, deb kalan̄ taad̄ ʔ: maam

* **1:11** Klōē se daan naane mēnd tēdn suuk̄ņ kēn lee daan gēgēr Kōrint ute gēn Epež ki.

se m'debm Pəl, debm kuuy deek ɔ: maam se m'debm Apōlos, ɔ debm kuuy taad ɔ: maam se m'debm Piēr, ɔ debm kuuy kic deek ɔ: maam se lɛ m'debm al-Masi. ¹³ 'Saapki tu al-Masi se, j'an kəŋ nigŋ ne? Maam Pəl ɔ kən k'tup k'tōolum ro kaag ki taa naase se la? Lɔ *k'batizseno se ute ro maam m'Pəl la? ¹⁴ Maam m'tōom Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵ Taa naan se ɔ, nam maakse ki se 'kəŋ deekŋ ɔ naase se k'batizseno ute ro maam Pəl. ¹⁶ Waay, tɛdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakŋ ɔee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum. ¹⁷ Taa al-Masi se, ɔlumo gən batizn jeege eyo, num gən taadŋ Labariŋ Jiga se ɔ jeege tu. ɔ taariŋ se, maam m'an taadŋ ute taar nijim kən jeege booyiŋ aan gɔɔ gən debm jeel-taar lee taad se eyo, taa kən maam jaay taad ute jeel-taar gən jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tɛdn nakŋ cɛɛ.

*Jeel-taar Raa se j'əŋiŋ gɔtn *al-Masi ki*

¹⁸ Deere, jee iig kiig se, taar kən k'taadŋ gən Isan ooy do kaag ki se, kɛse naade aakiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge. Num gan naajegen j'aajki kaaj se lɛ, taar se ɔ kən taadjeki tɔɔŋ Raa. ¹⁹ Taa maakŋ Kitap ki se Raa taad ɔ:

Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'an daara;

ɔ mɛtɛkdege se lɛ, maam m'utu m'an tɛdiŋ 'tɛdn gɔtɔ.†

²⁰ Bin num gɔtn se jee jeel-taarge se, tap ɔ taadŋ ɔ di? ɔ jee jeel taad tɔɔŋ mɛtn Ko Taar Raage se kic ɔ taadŋ ɔ di? ɔ jee jeel doobm taadŋ taargen maakŋ *duni kən ɔorse se taadŋ ɔ di daala? Taa Raa se, jeel-taar gən jikilimge ɔk se, naan tɛdiŋ tɛdga nakŋ jee dɛrlge. ²¹ Deere, jikilimge, ute jeel-taar kən naade ɔk paac se kic ɔ, jeel-taar Raa se naade ɔŋ jeel ɔk te mɛtiŋ eyo. Taa naan se ɔ, Raa uunoga doa gən kaajŋ jee kən aal maakde do Labar Jigan kən k'lee k'taadŋ se ɔ taar se jee kuuy aakiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge. ²² Jeegen Yaudge se je kaakŋ nakŋ-kɔɔɔgen iino gɔtn Raa ki ɔ jee Grekge se lɛ, naade je doobm kən an jeel-taara. ²³ Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ɔ al-Masi kən Raa taadŋ se ɔ k'tup k'tōoliŋ ro kaag ki: kɛse ɔ taar kən tuj maakŋ Yaudge ɔ jeegen Yaudge ey se lɛ aakiŋ taar ese se, taar jee dɛrlge. ²⁴ Num gan jee kən Raa danɔeno maakŋ Yaudge tu ey lɛ maakŋ Grekge tu se, gən naade ki se, al-Masi se naan ɔ tɔɔŋ Raa ɔ jeel-taar gən Raa ki kici. ²⁵ Taa nakŋ kən Raa tɛd jaay jeege aakiŋ aan gɔɔ nakŋ jee dɛrlge se, ute naan se kic ɔ, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔ nakŋ Raa tɛd jaay jeege aakiŋ aan gɔɔ naan ɔk tɔɔg ey se lɛ, naan tɔɔg cir tɔɔŋ jikilimge.

²⁶ Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad kən Raa danɔeno se kən gən jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-taarge se, dɛn eyo. ɔ jee tɔɔg kic ɔ, naase ɔkki dɛn eyo. ɔ jeegen k'jeel jeel gɔtde maakŋ ɔeedege tu kic ɔ naase ɔkki dɛn eyo. ²⁷ Anum Raa se bɛɛr tɔɔdo jeegen kən jikilimge aakden aan gɔɔ jee dɛrlge se ɔ taa 'kɔl jee jeel-taarge se, ɔkɔŋɔ aden tɔɔɔ; ɔ jeegen kən jikilimge aakden aan gɔɔ jeegen ɔk tɔɔg ey se, Raa bɛɛr tɔɔdɔeno se taa 'kɔl jeegen ɔk tɔɔg se, ɔkɔŋɔ aden tɔɔɔ. ²⁸ Raa bɛɛr tɔɔdo jeegen kən jikilimge aakden jeegen tɔɔl sɛr eyo, j'aalden maak ki eyo ɔ j'aakden aan gɔɔ nakŋ gɔtɔ se, bin ɔ ute doobm naade se, jee kən tɛd rodɛ magal magal se, Raa aden tɛdn naade se 'tɛdn jee rɛŋ rɛŋ. ²⁹ Raa tɛdn naan se taa nam nam 'kəŋ tɔom roŋ naaniŋ ki eyo. ³⁰ Deere, naase se Raa dɔɔksenga ute Isa al-Masi ɔ jeel-taar naajegen kən iino gɔtn Raa ki se, naan ɔ al-Masi se. ɔ al-Masi se naan ɔ tɛdjekiga k'tɛdkiga jeegen aak bɛɛ naan Raa ki ɔ bɛɛr tɔɔdjekiga k'tɛdkiga jee

† 1:19 Aak Eza 29.14.

naange ð naan ððjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki. ³¹ Taa naan se 6o Kitap taad ð: *Debm jaay je tæm roŋ num, ŋ'tæm roŋ do nakge tun Mæljege tæda.*†

2

*Pəl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki*

¹ Genaamge, kēn maam jaay m'ingō gətse ki taa m'asen taadŋ *nakŋ kēn Raa ɔyinga kōy taad te mētiŋ jeege tu ey se, maakŋ taarumge tu se, maam m'taadŋ te taargen ɔŋɔ ɔŋ eyo ð ute jeel taargen deel do eyo. ² Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dīm kuuy eyo, nakŋ kēn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi ð Isa al-Masi se 6o k'tup k'tōliŋ ro kaag ki se. ³ Kēn maam m'ingō gətse ki se, maam m'naam m'ok rom se tōgum baata, maam m'beere okuma ð rom ook marga jēg jēg. ⁴ Taar kēn maam m'taadŋni ute dooy kēn maam m'dooyŋ se, m'taadŋŋ se ute jeel-taara kēn jikilimge lee taadŋ nijim se eyo, num gaŋ maakŋ taar kēn maam m'taadŋ se, kēse *Nirl Raa 6o taad tōgiŋa. ⁵ Bin 6o, kaal maakŋ naase aalki se, 'tēdŋ do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tōgŋ Raa ki.

*Jeel-taar kēn *Nirl Raa ɛdjeege tu*

⁶ Anum kēse 6o jeel-taar kēn naaje k'dooy jee al-Masigen kēn jeel okga kōk doobm Mæljege. Jeel-taar ese se gēn do *duni ara ute jeege ok tōgŋ iŋg do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se 6o kēn utu 'kut se. ⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kēn jikilimge jeel mētiŋ eyo taa taar se Raa ɔydesiŋoga kōyo. Ey num Raa se kaad kēn naan aalo te do naan ey 6ort se 6o, naan uunoga kuun doa taa ajeki kēdŋ jeel-taariŋa gēn kēnd maakŋ *nookiŋ ki. ⁸ Ɔo jeel-taar se maakŋ magalge tun iŋg do jeege tu se nam kalaŋ tap 6o booy ok te mētiŋ eyo. Ey num kēn naade jaay booy okoga kōk mētiŋ num, Mæljegen k'nookiŋ se, naade aŋ kōŋ tupm tōl ro kaag ki eyo. ⁹ Num gaŋ aan gō kēn Kitap taada: *Nakŋ se nam 6ii kalaŋ aakiŋ te ute kaamiŋ eyo*

ð booyiŋ te ute biŋ eyo

ð nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tōnd daapiŋoga daap jeege tun jeŋa.*

¹⁰ Deere, nakgen se te doobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga mētiŋ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel naŋ nakge paac bini nakŋ maakŋ maak-saap Raa ki kici.

¹¹ Saapm debkilimi se tap 6o, naŋa jeele? Gōtō! Kēn jeel saapm debkilimi se, naan maliŋ sum. Ɔo Raa kic 6o nam jeel saapiŋ eyo; kēn jeel saapiŋ se, Nirl naan maliŋ sum. ¹² Anum Nirl naajege k'j'okki se gēn do duni ara ki eyo, num Nirl kēn naajege k'j'okki se iŋgo gōtn Raa ki. Ute naan se 6o naajege k'jeelki bē kēn Raa tēdŋeki ute maraadiŋ se. ¹³ Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar kēn jikilimge lee dooy jeege se eyo, na6o naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar kēn Nirl Raa ɛdŋeni. Naaje k'taad mētn nakgen iŋgo gōtn Nirl Raa ki jeege tun kēn ok Nirl ese se.

¹⁴ Goon debkilim ɔnd doŋ do saapm naan maliŋ ki sum se, 'kōŋ tookŋ do nak kēn iŋgo gōtn Nirl Raa ki eyo. Naan aakiŋ aan gōo nakŋ jee dērlge ð naan lē, ɔŋ aasiŋ gēn booy kōkŋ mētiŋ eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kaliŋ ki sum 6o 'taadŋ tōkŋ mētiŋ jeege tu. ¹⁵ Num gaŋ debm ok Nirl Raa se, naan aak ok mētn nakge paac. Ɔo naan maliŋ lē, nam kuuy aŋ kōŋ kōŋ bōoŋ doŋ ki eyo.

¹⁶ Aan gōo Kitap taad ð:

Saapm Mæljege se tap 6o naŋa jeele ð naŋa tap 6o dejiŋoga?†

Anum naajege se j'okki saapm gēn *al-Masi se maakjege tu.

† **1:31** Aak Jer 9.23. * **2:9** Aak Eza 64.3. † **2:16** Aak Eza 40.13.

3

Jee tēdn naabm Raage

¹ Deere genaamge, maam m'ōŋ m'laasiŋ te eyo kēn m'taadsen taadn naase ki aan gōo jee kēn ək *Nirl Raa. Naase se iŋki aan gōo jee do *duni ki əo aan gōo gaangen sεεmε kēn doobm *al-Masi ki, taa naan se 6o maam m'taadseni.

² Maam se m'edseno kōsn deer eyo, na6o m'edseno si sum. Taa kōsn deer se, naase anki kōŋ kaas eyo. Ɔo 6orse kic 6o m'jeele, naase anki kōŋ kaasn gēn kōsn kōsn kēn deer se eyo, ³ taa naase se iŋki aan gōo jee do duni ki. Taa naase əkki maak-kilimi do naapge tu əo 'tēdkɪ dεkεŋε ute naapa kεse je taadn əo naase se iŋki aan gōo gēn jee do duni ki, əo kingse se tec aan gōo gēn jikilingen 6aa se paac ey ne? ⁴ Kēn naase jaay deb kalan taad əo: maam ara m'debm Pəl əo deb kuuy taad əo: maam ara lε m'debm Apōlōs, nakŋ naase iŋg 'tēdkɪ se, kεse tec gēn jikilingen 6aa se paac ey ne?

⁵ Apōlōs tap 6o naŋa əo maam Pəl 6o naŋa? Naaje se k'jee tēdn naabm Raage sum əo ute doobm naaje se 6o, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. Ɔo naaje se, naŋa naŋa kic 6o tēdn naabm kēn Mεljege εdino kaam jiŋa. ⁶ Anum maam se m'əoco, Apōlōs debm əoyino maane, num gaŋ debm tēdin teep se, naan *Raa. ⁷ Bin 6o debm əoco ute debm kəoy maane se, naade se paac ək nook eyo. Na6o kēn ək nooko cir paac se, Raa kēn tēdin teep se. ⁸ Debm kəoco ute debm kəoy maane se, naade aas kaasa əo naŋa naŋa kic 6o Raa utu an kōŋ dal dubar naabiŋ kēn naan tēda. ⁹ Taa naaje se k'tēdn naaba tεε ute Raa əo naase 6o 'tēdkɪga aan gōo maakŋ-gōtn gēn Raa əo aan gōo 6ee kēn Raa utu iiniŋ kiini.

¹⁰ Ute bεε kēn Raa tēdum se, maam m'ōndga mētn 6ea aan gōo debm tirdi. Ɔo debm kuuy se iin do ki. Na6o naŋa naŋa kic 6o, ənd kōndə ute raay kēn naan 'kiin do ki se. ¹¹ Bεε, mētn 6ee se, j'uunga kuun mētiŋa. Ɔo nam ənte kuun mētn 6ee kuuy. Mētn 6ee kēn maam m'taadsen se lε, Raa 6o uuno mētiŋa əo mētn 6ee se, naan 6o Isa al-Masi. ¹² Do 6ee kēn j'uun mētiŋ se, jee mētiŋge 'kiin do ki ute daab, ute pudda əo ute kogen jiga jiga əo jeegen kuuy 'kiin do ki ute kaagge, ute mumburu əo ute təoyə. ¹³ Num gaŋ 6ii kēn Raa 'kōŋ bəoco do jeege tu se, naŋa naŋa kic 6o naabiŋ kēn naan tēd se utu 'toodn tal. Taa 6ii se 'tēdn aan gōo poodn kēn əoy daab nakge se əo 6ii kēn se 6o naŋa naŋa kic 6o 'kaakŋ jeel naabiŋ kēn naan tēdo. ¹⁴ Debm jaay naabiŋ naan tēd se əŋ əs te pood ey num, naan se Raa an kōŋ bēdiŋa. ¹⁵ Num debm jaay naabiŋ naan tēd se əsga poodo num, naan se 'kiin ute jiŋa. Naan maliŋ se 'kōŋ kaaja na6o aan gōo debm kēn k'naak k'j'əodŋ doŋ maakŋ pood ki.

¹⁶ 'Jeelki, naase se 6o '6ee gēn Raa. Ɔo Nirl Raa se utu iŋg maakse ki. ¹⁷ *Bee Raa ese se jaay debm təokinga num, naan kic Raa an kutu. Taa 6ee Raa se naan *salal əo 6ee Raa ese se, taad ute naase.

¹⁸ Bin se, nam ənte kaan roŋ dala. Maakse ki se jaay debm saap əo naan debm jeel-taara aan gōo jee jeel-taargen do duni ki ara num, bεeki se, ŋ'tēd roŋ debm dεrlε naan jeege tu əo bin jaay ŋ'tēdn debm jeel-taar mala mala.

¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden naaniŋ ki se aan gōo jee dεrlge. Taa naan se 6o Kitap taad əo: *Jee ək jeel-taar do duni ki sum se, Raa təkde do mεtεkde ki**. ²⁰ Tεr Kitap taad daala əo: *Jee ək jeel-taar do duni ki sum se, Mεljege Raa jeel saapde əo saapm naade se, naan jeeliŋ saapm təol sεr eyo.*†

²¹ Bin num nam ənte təom roŋ ute nakŋ kēn jikilinge lee tēda. Taa nakge paac se 'gēn naase: ²² maam Pəli, Apōlōsi, Pieri, duni 6orse, nakŋ kēn utu kaan do kingjege tu ey lε do yojege tu əo nakgen 'kaan maakŋ kingjege tun 6orse ey lε

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

kēn 'tēdn naan ki se, nakgen se paac se 'gēn naase. ²³Taa naase se 'tēdkiga gēn al-Masi ɔɔ al-Masi se lē naan gēn Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se lē, k'jee tēdn naabm al-Masige ɔɔ nakŋ *Raa kēn ɔyinga kɔyɔ kēn jeege jeel mētin ey se, Raa ɛdjesinga kaam jije taa j'an taadin jeege tu. ² Anum debm j'edinga naka kaam jin se, ŋ'ante tujn ɔrmin do ki. ³ Maam se ɔlum eyo kēn naase ɔ amki kɔjn bɔɔrɔ dom ki, ey lē kēn jee kɔjn bɔɔrge ɔ am kɔjn bɔɔrɔ dom ki. ɔɔ maam mala kic ɔ, m'kɔjn bɔɔrɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dīm eyo. Naɔ kēse am kɔŋ daapm taarum eyo. Anum debm kēn am kɔjn bɔɔrɔ dom ki se, Mēljege. ⁵ Taa naan se ɔ kēn kaadin j'andin jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki bɔɔrɔ do nam ki, anum 'booyki Mēljege aɛ ɔ baa jaayo. Naan ɔ nakŋ kēn j'oyinga kɔy maakŋ gɔt kēn ɔɔd se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal. ɔɔ taar kēn maakŋ jikilimge tu se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal kici. Jaay ɔ, naŋa naŋa kic j'an tɔɔmin do naabin kēn naan tēda. ⁶ Taa naan se ɔ gēnaamge, kēn ɔlum jaay m'taad taa Apɔlɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'tēd se ɔ asen dooyo ɔɔ bin se naase aki kɔŋ deel do taar kēn Kitap taad se eyo. Bin se naŋa naŋa kic ɔ ɔnte magal rɔŋ gēn bēer kuun deb kalan ɔɔ deb kuuy se naan an kɔɔdn kundu. ⁷ Anum naai tap ɔ 'tēd roi jukudum se gēn dī? Nakŋ naai ɔk se lē, Raa ɔ ɛdī. ɔɔ nakŋ kēn jaay j'edisin kēd sum se, gēn dī jaay naai 'magal roi aan gɔɔ Raa ɔ ɛdisin ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔki nakŋ maakse je paac ɔ, ɔŋinkiga ɔɔ naase ɔ 'tēdkiga jee nak denge ɔɔ naase ɔ 'tēdkiga gaaringe ɔɔ naaje lē, k'gaaringe eyo! Maam m'je se kēn naase ɔ gaaringe deer num, ɔɔ ute naan se naaje kic j'kɔsn gaara ɔrse ute naase. ⁹ Maam m'saapm m'ɔɔ naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tēdjen k'tēdga mētn jeege tu aan gɔɔ jee kēn k'tɔkde gēn ɔaa tɔɔlɔ. Aan gɔɔ naade se Raa ɔŋje naaje kic do *duni ki se j'aakjen mētje naan *kɔdn Raage tu ɔɔ naan jikilimge tu. ¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gɔɔ jee dērlge, num gan naasen kēn 'dɔɔkkiga ute al-Masi se lē, jeege aaksen naase se 'tēdkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gɔɔ jee ɔk tɔɔg eyo ɔɔ naase lē, jeege aakse naase se jee ɔk tɔɔgɔ! Naase se jeege aalsen maak ki, naɔ naaje se lē, nam tap ɔ aaljen maak ki eyo! ¹¹ Bini ɔrse kic ɔoa ute maane utu tɔɔljen tɔɔl rɔk. Kal tuusje kic ɔ utu daayjen daaye ɔɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔɔ naaje j'utu k'lee lee wari rɔk. ¹² Naaje k'dabar k'tēdn naaba ute jije jaay ɔ k'j'ɔɔ. Jeege naaje ɔɔ naaje k'j'ɔɔden ɔoro. K'dabarje kic ɔ naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiŋa. ¹³ Naaje se, jeege lee taadjen taar inŋ kus roje ki ɔɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim kēn ɛdden kaay kaama. Bini ɔrse kic ɔ jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gɔɔ idikŋ roa ɔɔ aan gɔɔ nakŋ do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pɔl jede aan gɔɔ gēninge

¹⁴ Kēn ɔlum jaay maam m'raansen taargen se, taa m'asen kɔl maakŋ sɔkɔŋ ki eyo, num aan gɔɔ naase gaan maakjemge se, m'je ɔ m'asen kaal bisi ki. ¹⁵ Anum kēn doobm *al-Masi ki jaay ɔkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. ɔɔ maam kēn m'taadsen Labar Jigan gēn al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum ɔ m'tēdga bubse. ¹⁶ Bin ɔ maam m'dejsen m'ɔɔ: uunki bɔɔtn maama. ¹⁷ Taa naan se ɔ, maam m'ɔlsen Timote kēn goon kɔɔŋ maakuma ɔ debm tuj ɔrmin eyo doobm Mēljege tu. Kēn naan jaay ɔaa ɔŋsega se, naan asen taadn doobm kēn maam m'leen doobm Isa al-Masi ki se. ɔɔ gɔtɔ ɔaa se paac, maam m'dooy jeegegen *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸ Jee mētinge maakse ki se, magal rode. Naade saap əə maam m'kəŋ tərɪ ɓaa gətse ki eyo. ¹⁹ Kēn Mēljege je num, səm m'utu m'ɓaa gətse ki, əə kēn maam m'aanga num, m'ɓaa booy mētn taar jee kēn magal rode se sum eyo, num m'kaakŋ nakŋ kēn naade lee tēda. ²⁰ Kēn jeegen jaay Raa əs gaar dode ki se, naade taadŋ ute taarde sum eyo, num maakŋ kingde ki se, naade taad təəgŋ Raa. ²¹ Naase tap ɓo 'jeki di? M'asen ɓaa kəŋ ute taar urlu əə ute maak-je ləbu 'jeki m'asen ɓaa kəŋ ute sirdi lē?

5

Jee Raage se mētinge cēɛpm ute rode

¹ Gətə ɓaa se paac, jeege taad əə naase se, 'lee ɛɛski naapge rēŋ rēŋ. Nakŋ kēn debse tēdŋ se, jee jeel *Raa mal ey kic ɓo əŋ tēd naaŋ se eyo: naaŋ se tood te mēnd bubŋa. ² Ute naaŋ se kic ɓo naase 'təəmki təəm rose. Ey num naase se, maakse 'tuju əə debm jaay tēd nakŋ bin se, bēeki num, 'tuuriŋki naatn maakse ki. ³ Deere, maam se m'dəkə nabo saapum se te naase. Anum debm tēd nakŋ bin se, maam m'əjŋga bəərə doŋ ki aan gəə maam m'utu maakse ki. ⁴ Kēn naase 'tuskiga ute ro Mēljege Isa se, saapum se ute te naase əə gətn se Mēljege Isa taadn təəgiŋa. ⁵ Naase se, debm tēd nakŋ bin se, j'əŋŋŋ kaam ji *Bubm sitange aŋ dabara taa maakje daa ro kēn naaŋ ək se 'tēdn gətə əə bin ɓo *ɓii kēn Mēljege ade ɓaa se, koŋ se 'kəŋ kaaja.

⁶ Nakŋ naase 'tēdki jaay 'təəmki rose ro ki se, doobiŋ eyo. Naase 'jeelki ey la, ərəmə cəkə jaay j'əmbiŋga do rujŋ gēm kēn j'ēciŋga kēc se, iŋŋŋ paac. ⁷ Ərəm kēn do dəkŋ kēn taad te *kusiŋ se, əədkɪ dose ro ki. Bin ɓo aki tēdn aan gəə rujŋ gēm kēn j'utu j'ēciŋ kēc jaay j'əmbiŋ te ərəm ey se. Taa *al-Masi se, naaŋ ɓo ɛd rəŋ *sərke taa naajege aan gəə *goon baatn kēn Yaudge lee təəl ɓii *laa Paakde ki se. ⁸ J'əŋte 'tēdki laajege ute mappan kēn ək ərəm do dəkŋ se. Ərəm ese se, je taad ute nakgen jig eyo əə ute nakgen kusiŋa. Anum k'tēdki laajege se ute mappan kēn ək ərəm eyo, kese je deekŋ əə ute maakŋ kalan əə ute kēn mēt ki.

⁹ Maakŋ maktub kēn maam m'raaŋsen kaam məətn se, maam m'deeksenga m'əə: jee kēn lee ɛɛs naapa rēŋ rēŋ se, əŋte təkdeki mēde. ¹⁰ Kese maam m'je taad ute jee do *duni kēn lee ɛɛs naapge rēŋ rēŋ, ey lē jee lee dəŋ nakŋ jeege, ey lē jee boogge, ey lē jee maragge paac se eyo. Kēn bin num, jee do duni ki se, naase adeki teecŋ kəŋə. ¹¹ Gətə, bin eyo! Maam m'raaŋsen se taa debm taad əə naaŋ gēnaa doobm Isa ki, jaay ɓo ɛesn mēndge rēŋ rēŋi, ɓoogo, tēd maraga, əədjeege, aay tətə deel te gətiŋa, əə kucun jeege se. Debm bin se, əŋte 'kəkŋŋki mēde əə kəsə kic ɓo, əŋte 'kəsiki ute naaŋa. ¹²⁻¹³ Anum jee kēn doobm al-Masi ki ey se, maam ɓo m'ade kəŋŋ bəərə dode ki eyo, num naade se Raa ɓo kēn utu adēn kəŋŋ bəərə dode ki. Num naase se, əjki bəərə do gēnaasege tun doobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad əə: *Debm kusiŋ se, 'tuuriŋki naatn maakse ki.**

6

*Gēnaagen doobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Kēn maakse ki jaay deb kalan ək taara ute gēnaaŋ num, naase, əŋki jee Raage əə 'sakakiŋki gətn jeege tun jeel *Raa mal ey se gēn di? ² 'Jeelki jee Raage ɓo utu kəŋŋ bəərə do jeege tun do *duni ki se. Num kēn jee duni ki jaay naase ɓo utu adeki kəŋŋ bəərə num, taargen sēem sēem daanse ki se, naase əŋ aaski gēn təəliŋ ey ne? ³ Naajege ɓo j'utu j'aki kəŋŋ bəərə do *kədn Raage tu se, naase tap ɓo 'jeelki ey la? Kēn bin num, mēt kando naajege j'aŋki kaasn gēn taadn təəl taargen do duni ki se! ⁴ Nabo kēn naase jaay əkki taara daanse ki

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

se, naase 'baaki gōtn jee kōjn bōorge tun *egliz aalden maak ki eyo. ⁵ Maam m'taadsen taa sōkōn asen tōōb. Maakse ki se, gena kēn jeel-taar kēn asen kaakn mētn taarse se tap bō, gōtn ne? ⁶ Num gan j'aak gena kēn dōobm Isa al-Masi ki kēn ok taara ute gena kēn dōobm al-Masi kic se oō baa sakakin naan jeege tun dōobm al-Masi ki eyo. ⁷ Anum kēn okki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kēse naase oockiga dōobm Raa ki. Kēn deba jaay tujsega se naase oñ aasinkī ey ne? Kēn deba jaay 'bōogga ne dīmse se naase oñ aasinkī ey ne? Kēn naase oñ aasinkīga se, bēē cir kēn naase adeki baa sakak se. ⁸ Num gan naase bō 'lee 'tujki jeege tu oō 'lee bōogki nakn jeege. Oō jee kēn naase 'lee 'tēdēki nakn se dōdē ki se, naadē se bō genaasegen dōobm Isa al-Masi ki. ⁹ Naase 'jeelki, jeege kēn tēdn nakge ute dōobin ey se, 'kōn kēnd *maakn Gaar Raa ki eyo. Oñte 'kaanki rose dala: jee lee ēēs naapa rēn rēn, jee maragge, gaabgen lee ēēs mēnd jeege ute mēndgen lee ēēs gaabm jeege, gaabgen paacn kēn lee ēēs naapa, ¹⁰jee bōogge, jee tamage, jee aay tōtō deel te gōtina, jee kōōdn jeege, jee tujn nakn jeege, naadē se paac 'kōn kēnd maakn Gaar Raa ki eyo. ¹¹ Bin bō do dōkin maakse ki se, jee mētinge tēdo nakgen se, num gan ute ro Mēljege Isa al-Masi oō ute Nirlin se, Raa *tug daapsega, tēdsenga 'tēdkiga jee naange oō aakkiga bēē naanin ki.

*Nookki Raa ute rose

¹² Nam taad oō: Maam se, m'ok dōobo gen tēdn nakge paac. Deere, maam se m'ok dōobo gen tēdn nakge paac nabō, nakge paac maakin se, oñ tōolum ser eyo. Deere, maam se m'ok dōobo gen tēdn nakge paac, nabō maam se m'kōn kōn rom gen tēdn bul ne dīm eyo. ¹³ Ter nam taad oō: Nakn-kōsō se, k'tēdn taa maaka, oō maaka se le gen nakn-kōsō. Deere, num nakn-kōsō ute maaka se Raa utu aden tēdn 'tēdn gōtō. Num gan ro se, Raa tēdn gen kēesn naapm rēn rēn eyo, taa rojege se naan gen Mēljege, oō Mēljege se le naan bō Mēl rojege. ¹⁴ Oō Raa kēn duro Mēljege daan yoge tu se, ute tōōgin se, naan utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki nana nana kic bō maakn ro *al-Masi ki se, naan tēdga ron kaam kalan. Bin se, maam se m'kōn kuun ro al-Masi kaam kalan jaay m'an tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kēse gōtō. ¹⁶ Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba se, naadē tum tēdga ro kalan. Taa Kitap taadga taad oō: *Naaden di se tum tēd daa ro kalan.**

¹⁷ Num gan debm dōok ute Mēljege se, naan tum tēdga kalan ute naana.

¹⁸ 'Booyki, kēesn naapm rēn rēn se, oōdki dose naatn dōkō ro ki! *Kusin paacn kēn debkilimi lee tēd se, oñ tuj ron aan gōō kēesn mēndgen rēn rēn se eyo, num gan debm jaay ēēs mēndge rēn rēn se, naan ol ron paac maakn kusin ki.

¹⁹ Naase 'jeelki rosege se tēdga bēē gen *Nirl Salal kēn Raa ēdsesino oō bōrse, naan utu maakse ki. Bin num rosege se, tēdga gen naase 'malinge eyo. ²⁰ Taa Raa se, dugsega dose ute zo oōnō. Kēn bin num, oñki rose se 'nookn Raa.

7

Mētn taar gen tōkn naapa

¹ Bōrse maam m'je m'asen tērlē do taar kēn naase 'raanumkiro maakn maktubse ki se. Kēn 'tēdn jiga num gaaba oñte kōkn mēnda. ² Nabō, taa aki lee kēesn naapge rēn rēn ey se, gaabm gay gay kic bō, n'ok mēnda oō mēnd gay gay kic le n'ok gaaba. ³ Gaaba jaay je mēndin se, mēnda oñte gaasin rona. Oō kēn mēnda bō je gaabin kic le, gaabin oñte gaasin rona. ⁴ Taa gaaba se, ok tōōgō do ron ki eyo, ron se tēdga gen mēndina oō mēnda kic le, ok tōōgō do ron ki eyo, ron se tēdga gen gaabina. ⁵ Kēn naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd mētn

* 6:16 Aak Jen 2.24.

*Raa se, do naan ki se 'taad tōolinkī ute naapa; ɔɔ kaad kēn naase 'gaaski rose naapge tu se, ɔnte 'kingki do ki daaniñ tēdn dākɔ, num 'terl ingki aan gɔɔ kēn do dakin naase 'tingkiro se. Ey num kēn ɔñ aasiñki te do rose ki ey se, sɔm *Bubm sitange 'kɔñ doobo asen naama. ⁶ Kēn ɔlum jaay m'taad bin se, kēse maam m'undsen kund ɔo kul eyo, num maam m'taadsen taad ɔo doobo sum. ⁷ Maam m'je se, jeege paac 'king aan gɔɔ maama kēn m'ɔk te mēnd ey se. Naɔo naɔa naɔa kic ɔo Raa eɔin naabiñ gen doñ doña. Deb kalan Raa ɔɔɔin doobo gen kɔkñ mēnda ɔɔ deb kuuy se ɛ, Raa tēɔin gen 'ting arbiya.

⁸ Arbige ute mēnd-daayge se, m'taadden m'ɔɔ: kēn aden 'tēdn jiga se num k'j'ing aan gɔɔ maam kēn m'ɔk mēnd ey se. ⁹ Anum kēn naade jaay an kaasn do rodege tu ey se, mēndge ɛ k'tɔkñ gaabge ɔɔ gaabge kic ɛ k'tɔkñ mēndge. Taa debm jaay ɔk kɔk se, bεε cir debm kēn ɔk te eyo ɔɔ aakga mēndge num lee dɔndε ute maakiñ se. ¹⁰ Borse m'je taadn ute jeege tɔkga tɔk naapa doobm *al-Masi ki. Taar se maam ɔo m'taadin eyo num Mēljege ɔo taadina: mēnd jaay ɔkga gaaba se, ɔnte rēsñ ute gaabiña. ¹¹ Kēn naan rēsnga ute gaabiñ ɛ, n'ɔnte kɔkñ gaabm kuuy. ɔɔ kēn naan ɔo jega gaaba ɛ, n'terlo ro gaabiñ ki. Anum gaaba kic n'ɔnte piir ute mēndina. ¹² Jeege tun kuuy se, kēse maam ɔo m'taadden ey num Mēljege eyo, m'ɔɔ: genaa doobm al-Masi ki jaay mēnd naan ing ɔee se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, ɔɔ mēnd se jaay took je king ute naan num, n'ɔnte piiriña. ¹³ ɔɔ mēnd doobm al-Masi ki jaay, gaabm naan ing ɔee ute naan se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, kēn gaabm se jaay took je king ute naan num, mēnd se n'ɔnte 'rēsina. ¹⁴ Taa gaabm jaay aal te maakiñ do Isa ki eyo ɔɔ ɔk mēnd kēn aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa mēnd naan ɔk se tēɔin naan tēɔga gɔɔr ute Raa. Mēnd kēn aal te maakiñ do Isa al-Masi ki ey jaay, ɔk gaabm kēn aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa gaabm naan ɔk se tēɔin naan tēɔga gɔɔr ute Raa kici. Kēn bin ey num, gēndege se 'tēdn dāk te Raa, num gan deer deer, naade se gɔɔr ute Raa. ¹⁵ Kēn deba aal te maakiñ do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mēndin kēn aalga kaal maakiñ do al-Masi ki se, ɔndeki kēn naade jaay je piiri num, k'piiri. Kēn 'tēdn gaaba ey ɛ mēnda dim jaay aden tum ute debm kēn aal te maakiñ do Isa ki ey se, gɔɔ. Taa Raa danjeno se, taa aki king ute lapia. ¹⁶ Anum naai mēnd doobm Isa al-Masi ki se, 'jeelin gaabi se an kɔñ kaasn gen tɔɔdn kɔl gɔtn kaaj ki la? ɔɔ naai gaabm doobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeelin mēndi se an kɔñ kaasn gen tɔɔdn kɔl gɔtn kaaj ki la?

Naɔa kic ing gɔtn kingin kēn Raa danjin ro ki

¹⁷ Taar kēn kuuy kēn m'je m'asen taad se, naɔa naɔa kic ɔo, ing gɔt kēn Mēljege ɔndin ro ki ɔɔ gɔtn kingin kēn ese ɔo Raa danjio. Anum taargen se ɔo kēn maam m'lee m'dooy *eglizge paac. ¹⁸ Kēn Raa danji ɔo naai ɔjga kɔj pɔndɔ ɛ, ɔnte kɔyina*, num ing ute *kɔjn pɔndi se. ɔɔ kēn Raa danji jaay naai utu ɔj te pɔndɔ ey ɛ, ɔnte kɔjn pɔndɔ. ¹⁹ Debm ɔjga pɔndɔ ɔɔ debm kēn ɔj te eyo, paac ɔo tēɔdim eyo. Num nakñ jiga cir paac se, debm tēdn nakgen kēn Raa ɔɔ k'tēɔin se. ²⁰ Anum naɔa naɔa kic ɔo, ɔñ 'king gɔtn kingin kēn Raa danjio ro ki se. ²¹ Kēn Raa danjio se, naai 'bul ɛ? ɔnte kuun nirli, num gan kēn naai jaay ɔk doobo gen kɔɔdn doi maakñ bul ki se ɛ, kēse ɔo nakñ jiga. ²² Bul jaay Mēljege Raa danjionaga se, naan ɔnga doñ gɔtn Mēljege tu; bin ɔo debm bul ey jaay Mēljege Raa danjinga se, naan tēɔga bul gen *al-Masi. ²³ Naase se Raa dugsega dose ute zo ɔɔnɔ; bin num naase se ɔnte 'tēdki bulu gen jikilimge. ²⁴ Genamge, naɔa naɔa kic ɔo ing gɔtn kingin kēn do dakin gɔtn kēn Raa danjio ro ki se.

* **7:18** Kaadn naane se Yaudgen ɔjga kɔj pɔndɔ se jee mētinge daar pɔndden naade ɔjnga kɔj se ɔo naade je an tuutn ɔɔy gɔtin ki.

Mētn taar jee kēn tōk te gaabge ute mēndge eyo ɔɔ ute gēn mēnd-daayge

²⁵ Borse maam m'je m'asen tērle do mētn taar jeege tun kēn tōk te gaabge ute mēndge eyo. Ɔɔ taar se Mēljege ɔo undum te kul eyo, num maam ɔo m'saapa ɔɔ m'je m'asesiŋ taada; ɔɔ naase 'jeelumki maam se Mēljege tēdumga bεε ɔɔ taar kēn maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ɔrmum eyo. ²⁶ Ute dubar kēn j'aakiŋki borse se, m'saap m'ɔɔ: kēn 'tēdn jiga se gaaba ey le mēnda se n'king bini. ²⁷ Kēn ɔk mēnda le, ɔŋte piiriŋa. Ɔɔ kēn ɔk te ey le, ɔŋte kōkō. ²⁸ Num gaŋ kēn ɔkga mēnda kic num, naai 'tēd te *kusiŋ eyo. Ɔɔ kēn goon mēnda ɔo ɔkga gaaba kic num, tēd te kusiŋ ey kici. 'Jeelki jee iŋg king ɔee se kingde utu aden tēdn ɔŋɔ. Taa naaŋ se ɔo maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada gēnaamge: bεε, kaadn kēn Raa gaaniŋ se ɔɔpga baata. Bin num naan ki se, gaabgen kēn ɔk mēndge se, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn tōk te mēndge eyo; ³⁰ jee kēn eem keem se, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn eem keem eyo, ɔɔ jee kēn maakde raap se le, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn maakde raap eyo, jee kēn lee dugŋ nakge se le, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ɔk dīm eyo, ³¹ ɔɔ jee kēn tēdn naaba ute nakgen naade ɔk do *duni ki se le, j'ɔŋte kōnd saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

³² Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naaŋ se ɔo debm jaay ɔk te mēnd ey se, naaŋ saapm do naabm Mēljege tu ɔɔ naaŋ je ɔoobm nakŋ kēn 'tɔɔl Mēljege tu. ³³ Num gaŋ debm jaay ɔk mēnda se, naaŋ uun niriŋ taa nakgen do duni ki ɔɔ naaŋ se saap ɔo je ɔoobm nakŋ kēn 'tɔɔl mēndiŋ ki. ³⁴ Debm bin se, saapiŋ tēdn kaam dio. Anum mēnd ɔk te gaab ey se, ey le goon mēnda se, naade se saap do naabm Mēljege tu ɔɔ maakde ute rode paac, naade ɔŋiŋ Mēljege tu. Num gaŋ mēnd ute gaabiŋ se, naaŋ uun niriŋ taa nakgen do duni ki ɔɔ naaŋ se je ɔoobm nakŋ kēn 'tɔɔl gaabiŋ ki. ³⁵ Maam m'taadse bin se, taa asen tēdn bεε, ey num maam se m'je m'asen gaasn ɔoob eyo. Nakŋ maam m'je naase aki tēd se, nakŋ kēn bεε cir daala ɔɔ aki tēdn naabm Mēljege se ute maakŋ kalaŋ. ³⁶ Kēn goon kōdɔ saap ɔɔ mēnd kεεsiŋ se jaay naaŋ ɔkiŋ te ey num, aŋ tuj maakiŋ se ɔɔ kēn naaŋ jaay je mēnd kεεsiŋ se deel te gōtiŋ, aakiŋ bεeki num, aŋ kōk se, ɔŋ ɔkiŋa. Kēn naaŋ ɔkinga kic ɔo, tēd te kusiŋ eyo. ³⁷ Num gaŋ kēn goon kōdɔ ɔk mēnd kεεε, ɔɔ kēn naaŋ jaay aasiŋ do roŋ ki, ɔɔ naaŋ mala ɔo uun doa, nam ɔo gaasiŋ gēn kōkiŋ ey se, ɔɔ saap ɔɔ aŋ kōŋ kōk ey se, ɔɔ kēn naaŋ jaay ɔŋ aasiŋ do roŋ ki ɔŋ ɔaa te roŋ ki ey se, naaŋ tēdga jiga naan Raa ki. ³⁸ Bin ɔo debm ɔk mēnd kεεε jaay ɔkinga num jiga, num debm jaay ɔkiŋ te ey se, tēr tēdga jiga cir daala. ³⁹ Kēn mēnda jaay gaabiŋ utu ooy te ey se, naaŋ ɔk ɔoobm aŋ rεs eyo. Anum kēn gaabiŋ ooyga jaay ɔo, naaŋ ɔk ɔoobo gēn kōkŋ gaabm kuuy kēn naaŋ maakiŋ jea. Naɔo gaabiŋ se 'tēdn debm ɔoobm *al-Masi ki jaayo. ⁴⁰ Jiga se n'ɔŋte kōkŋ gaabm kuuy. Bin se naaŋ 'king ute maak-raapo cir daala. Kεse ɔo saapm maama ɔɔ maam m'jeele maam kic m'ɔk *Nirl Raa maakum ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen tērl do mētn taar daa maragge tu. Aan gɔɔ naase ɔɔki: Deere, naajege paacki se k'j'ɔkki jeele. Naɔo jeel nakŋ kēn debkilimi ɔk se, oopiŋ doŋa. Num gaŋ maak-je do naapge tu se, noogjeki gēn ziidn ɔaa ute naanjege. ² Kēn nam jaay saap ɔɔ naaŋ ɔk jeele se, kεse naaŋ utu jeel te dīm ey ɔortɔ. ³ Num gaŋ debm jaay je *Raa se, Raa jeeliŋa.

⁴ Naase ɔɔki: daa maragge se, naajege j'ɔkki ɔoobo gēn kōsɔ lɔbu gēn kōs ey le? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakŋ rēŋ cεε ɔɔ Raa le naaŋ kalaŋ lak,

Raa kuuy se, gətə. ⁵ Deere, jee məttinge taad əə raagen kuuy utu maakŋ raa ki əə do naan ki kici. Jee bin se ək raage ute məlge dənə kən naade lee erg naandege tu əə eemde. ⁶ Num gaŋ naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalan lak. Naan 6o Bubjege əə nakge paac iino gətn naan ki əə kən naajege j'utu j'ingki se kic 6o, ute naana. Əə Məljege kic 6o kalan sum, naan 6o Isa *al-Masi əə ute naan se 6o, nakge paac utu ting gətde ki əə naajege kic 6o kingjege kaam ji naana.

⁷ Num gaŋ taar mət kən ese se, jeege paac jeel ək te mətŋ eyo. Jee məttinge se, deelga deel ute maragge əə borse kic 6o kən naade əs kəs daa maragge num, aakiŋ aan gəə daa se gən maragge. Anum ute saapden kən əŋ jeel ək mətŋ nakge mət ey se, naade saap əə kəse tujdenga naan Raa ki. ⁸ K'jeelki, nakŋ kəsə se, ajeki kəŋ naakŋ naan Raa ki eyo. Kən j'əskiga lə, ajeki ziidŋ dīm eyo əə kən j'əski te ey kic lə, dīmjegen 'kut tap 6o gətə.

⁹ Naase se əkki doobo kən kəsŋ nakge paac, na6o əndki kəndə, əŋte 'kəlki jeegen ək təəgə naan Raa ki ey se, 'kooçŋ doobm Raa ki. ¹⁰ Aan gəə naai kən 'jeel nakŋ mət ki jaay, ing 6ee marag ki əə ing əs kəs daa maraga se, gənaai kən saapiŋ əŋ jeel ək te mətŋ nakŋ mət ey se jaay aakki naai ing əs kəs se, naai aŋ kəliŋ naan kic 6o 'kəsŋ daa maraga se. ¹¹ Bin 6o ute jeeli kən naai ək se, gənaa kən saapiŋ jeel ək te mətŋ nakŋ mət ey se, naai aŋ kəliŋ naan 'kutu, ey num gənaa ese 6o kən al-Masi ooy taariŋ se. ¹² Kən naai 'təd bin se, kəse naai 'təd *kusiŋ gənaaige tun saapde əŋ jeel ək te mətŋ nakge mət ey se əə 'tujde maakde. Bin se naai 'təd kusiŋ 6o al-Masi ki. ¹³ Taa naan se 6o, kən taa kəsə sum 6o 'kəl gənaam kooçŋ doobm Raa ki se, məətn maam m'kəsŋ daa eyo taa gənaam se 'kooçŋ doobm Raa ki eyo.

9

*Nakgen kən *jee kaan naabm Isa al-Masige ək doobo do ki*

¹ Anum, maam se nakŋ ək təəgə dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? Əə Məljege Isa se, maam m'aakiŋoga ute kaamum ey la? Naase se, maam 6o m'baanseno doobm Məljege tu ey la? ² Kən jee kuuy jaay əə maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic 6o, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gəə naase 'dəəkkiga ute Məljege se ute naase se 6o, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

³ Jee kən əkum mindum se, kəse 6o taar kən maam m'əko kən m'je m'aden tərle: ⁴ taa naabm kən naaje k'təd se, naaje j'ək doobo kən naase ajeki kədn kəsə ute kaaye ey ne? ⁵ Naaje se j'ək doobo gən təkŋ məndgen doobm *al-Masi ki əə gən lee ute məndjege aan gəə jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute gənaa Məljege Isa əə aan gəə Piere se ey la? ⁶ Ləbu maam m'ute Barnabas kaljeki sum 6o, k'tədŋ naaba ute jije jaay j'an kəsŋ ne? ⁷ Naase 'booykiga la kən deba uunga asgar jaay, naan maliŋ 6o 6aa jedo gurs taa an kəŋ ro naan maliŋ se, utu ne? Bii kalan jaay deba naab maakŋ gətiŋ jaay 'kəŋ kəsŋ nakŋ maakŋ gətiŋ ki ey se, utu ne? Lə debm gaama jaay aay si maaliŋge ey se, utu ne?

⁸ Anum nakŋ kən maam m'taadsen se, jikilimge 6o lee tədŋ sum eyo, num *Ko Taar kən Raa edo Musa ki kic 6o taadiŋga taada. ⁹ Taa Ko Taar kən Raa edo Musa ki se k'raan j'əə: *Maran tiiko nakŋ tənd gəme se, j'əŋte kəliŋ dīm taariŋ ki kən aŋ gaasn kəsə.**

Bin num gətn ese se *Raa taad ute marange la? ¹⁰ Naan taad ute naajege ey ne? Deer deer, taar se k'raaniŋ taa naajege. Taa naan se 6o debm naabm maakŋ gətiŋə əə debm tənd gəmiŋ se naŋa naŋa kic 6o ənd doŋ do nak kən naan utu 'kəŋ se. ¹¹ Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan gəə debm kən əc maakŋ gətiŋə əə kən k'təndga mətse j'əə k'je dīm gətse ki se kən bin num k'təndga

* 9:9 Aak Dt 25.4.

mētse k'deelga utu gōtin dēn dēn la? ¹² Kēn jee kuuy jaay ək dōobo gēn kuun dīm gōtse ki num, naaje se mēt kando j'ək dōobo k'cirdēn naadē se daal ey la? Ute naan se kic 60 naaje se j'uun te dīm gōtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiṅa, taa Labar Jigan gēn al-Masi se naaje k'je k'tēdn nakṅ jaay 'gaasn jeege gēn booy 'kuun taar se eyo.

¹³ Jeelki, jee kēn tēdn naaba maakṅ *Bee Raa ki se, kōsdē se naadē ɔṅ maakṅ nakge tun jeege 60ano *sērke maakṅ Bee Raa ki se. Ɔo jee kēn tēdn naaba *gōt kēn k'lee k'tōjṅ mooso Raa ki se lē, naadē se kic ɔṅ bēddē gōtn ese. ¹⁴ Bin 60 Mēljege taad ɔ: jee kēn lee taad Labar Jiga gēn al-Masi jeege tu se, ɔṅ jeegen k'lee k'taadēn se adēn kēdn nakṅ kēn 'kaasn gēn tīngde.

¹⁵ Ey num maam se m'ək dōobo, na60 m'uun te nakṅ nam eyo ɔ kēn m'raanṅsen maktub se kic 60, ɔṅte 'saapki ɔki maam se m'je dīm gōtse ki. Maam se kēn m'kooy kic num bēe cir kēn m'tōnd mētn dīm gōtse ki se ɔ nakṅ maam m'tōm rom do ki se m'je nam amsiṅ kōd eyo. ¹⁶ Gēn taadn Labar Jiga gēn al-Masi se, maam m'ək dōobm kēn m'an tōm rom eyo taa taar se lē Mēljege 60 ɛdumsiṅo ɔ m'aṅ taadn jeege tu tak. Ɔo kēn maam jaay m'taad Labariṅ Jiga te ey lē, naan se am tēdn ɔṅ aak eyo. ¹⁷ Kēn naabm se jaay maam m'tēdn ute maraadum sum num, naan se maam m'ək dōobo kēn j'am kōṅ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se lē, Raa 60 ɛdumsiṅ kaam jima ɔ m'aṅ tēdn tak. ¹⁸ Maam tap 60 j'am kōṅ dī? Labar Jiga gēn Isa al-Masi kēn maam lee taad jeege tu cēre se 60, 'tēdga bēduma. Ey num maam se m'ək dōobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga kōṅ dīm, na60 maam maliṅ 60 baate.

Pəl je ano 6aa ute jeege paac gōtn *al-Masi ki

¹⁹ Deere, maam se m'bul nam eyo. Num gan m'tēdn rom aan gōo bulu se taa jeege paac, taa m'tēdn jeege dēna adē 6aa dōobm al-Masi ki. ²⁰ Ute Yaudge se, maam m'tēd rom kōd Yaud, taa m'ano 6aa ute Yaudge dōobm al-Masi ki. Ɔo kēn ute jeegen iṅ do *Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki lē, maam kic m'tēd rom aan gōo maam kic m'iṅ do Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki. Ɔo kēn deere num, maam m'iṅ do Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki ey sum. Kēn ɔlum jaay maam m'tēd naan se, taa m'je jee kēn iṅ do Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki se, adē 6aa dōobm al-Masi ki. ²¹ Ute jeegen jeel Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki ey se, maam kic m'tēd rom aan gōo m'jeel Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki ɔ Ko Taar maam se, naan Ko Taar gēn Labar Jiga gēn al-Masi. Kēn maam jaay m'tēd rom bin se, taa m'aden tēdn naadē adē 6aa dōobm al-Masi ki. ²² Kēn maam jaay m'ute jeegen ək tōṅo naan Raa ki ey se, maam m'iṅ aan gōo naadē taa m'andēno 6aa dōobm al-Masi ki. Ɔo maam m'tēd ute jeege paac ute dōobm gay gay kic 60 taa m'kaajṅ jee mētiṅgen maakde ki se. ²³ Nakgen paac jaay maam m'tēdn se, taa Labar Jigan gēn Isa al-Masi se 'wōkṅ 6aa ute naaniṅa. Ɔo maam kic 60 m'kōṅ bēduma maakṅ bēe Raa kēn utu 'tēdn jeenge tu se.

²⁴ Jeelki, jee paacṅ j'ōmbde gēn nan nan deete ki se, jee paacṅ aan se, deb kalan aan deel se 60 j'aaliṅ aace ɔ j'ēdn bēdina. Bin num naase kic aanṅki aan gōo gēn debm aan deel se taa j'asen kaal aace ɔ aki kōṅ bēdse kici. ²⁵ Jee paacṅ kēn lee aan gōtn k'lee k'taan nan nan deete se, naadē lee dabar rodē dēn aak eyo. Naadē tēdn se taa j'aden kaal aace ɔ kōṅ bēddē†. Na60 kaal aacṅ k'lee k'j'aaldēn naadē ki se, tēdga sum 60 gōtin utu 'deele. Num gan kaal aacṅ kēn j'aaljeki naajege tu se gōtin 'deel eyo, naan se 'tiṅ gēn daayum. ²⁶ Taa naan se 60 maam kic m'aan gōtn rēṅ eyo, gan m'aan ute dōobiṅa taa m'kaan gōtn kaan ki. Ɔo maam se m'tec aan gōo debm deelga deel gēn cēpm gēn tōnd

† 9:25 Kaal aacṅ k'taadn ara se k'tōndēn laatge 60 dōdege tu ɔ laatgen se j'ujdēn ute kamb kaagge.

naapa, naḅo gōtn tōndki se m'ōnd gōtn rēn eyo. ²⁷ Maam m'dabar rom dēna, taa m'aṅ bōōbm kōkō. Ey num maam kēn m'taado taar gēn Isa al-Masi jeege tu se, sōm m'kutn naaṅa cērē.

10

Ḷṅte 'daanki maraga

¹ Gēnaamgen ḁoobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn mētn taar bubjegen do ḁōkiṅa. Kaad kēn *Musa jaay ḁōḁo Bubjege do kōḁ-baar ki se, naade paac se gapara * bōōbdeno ḁo naade paac gaanḅo Baar Aace†. ² Ḷḁo gapara jaay bōōbdeno ute gaanḅo baar kēn naade gaanḅo se, kēse aan gōḁ *k'batizdēnga kalanḅo ute Musa. ³ Naade paac ḁso kōsn kēn bōōyo maakḅo raa ki. ⁴ Naade paac aay maan iinḅo gōtn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko kēn Raa ēḁḁeno ḁo ko ese se, lee ute naade‡. Ḷḁo ko se, naaṅ ḅo al-Masi. ⁵ Ute naaṅ se kic ḅo, maakḁe ki se jee dēniṅ ḅo tēḁn nakḅo kēn tōl Raa ki eyo ḁo maak-taar Raa bōōyo dode ki. Naade ooyo ḁo yodege se ḁōpo do kōḁ-baar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu ḁo bin se j'aki kōḅo dōḅo nakḅo *kusiṅ eyo aan gōḁ kēn naade dōḅo se. ⁷ Ḷṅte 'daanki maraga aan gōḁ jee mētingen maakḁe ki tēḁo se. Taa naaṅ se ḅo Kitap taad ḁo: *Naade iṅḅo naaṅ ki, ḁso ḁo aayo jaay ḅo naade iinḅo baag daama ḁo cēep ute rode.*§

⁸ J'ōṅte 'kēski naapge rēn rēn aan gōḁ jee mētingen maakḁe ki lee tēḁo se. Taa naaṅ se ḅo maakḅo ḅii kalanḅo ki sum ḅo, jeege dupu-si-di-kaar-mōtō ooyo.

⁹ J'ōṅte 'naamki Mēljege aan gōḁ jee mētingen maakḁe ki naamiṅo se. Taa naaṅ se ḅo jee se wōḁḅo tōḅḅo tōlde*. ¹⁰ Ḷṅte 'mooyki naaṅ ki dir dir ute Raa aan gōḁ jee mētinge maakḁe ki se lee mooyo. Taa naaṅ se ḅo *kōḁn Raa debm kōḁḁn ko jeege se 'ḅaado tōlde. ¹¹ Nakgen se jaay Raa ḁniṅ aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Ḷḁo kēn naaṅ jaay ḁniṅ k'raaṅiṅ maakḅo Kitap ki se lē, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga gōḁr ute ḅii kēn duni an naṅ se.

¹² Taa naaṅ se ḅo debm saap maakiṅ ki ḁo naaṅ tōḅḅo ḁoobm Raa ki se, ḅ'ōnd kōndō, ḅ'ōṅte kooco. ¹³ Jeelki nakḅo naam kēn aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Ḷḁo Raa se naaṅ debm tuj ḁrmiṅ eyo ḁo naaṅ 'kōḅo kōḅo nakḅo naam kēn aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakḅo naam kēn aan dose ki se, naaṅ asen taadn ḁoobm kēn naase anki kaaṅ kōtō ḁo naaṅ asen kēḁn tōḅḅo kēn naase anki kaasn gēn sērkiṅa.

¹⁴ Taa naaṅ se ḅo, jee maakjemge, ḁōḁki dose ḁōkō ro maragge tu.

¹⁵ M'taadsen naase ki se aan gōḁ jee saap ḁḅo taara jaay taada. Taar kēn maam m'taadse se, naase 'saap ḁkki mētinḅo jiga. ¹⁶ Kēn naajege k'ḅaaki ḅaa kōsn, kōsn Mēljege jaay j'uunki *kōḁpm gēn tōtō kooḅḅo biṅ jaay k'tōmki Raa se, kēse je taadn ḁo: ute moosn Isan ḁoy se, naajege k'tum k'tēḁkiga kalanḅo ute Isa ey ne? Ḷḁo kēn j'uunki mappa jaay k'dupki k'niginiṅki ute naapa gēn kōsō se, kēse je taadn ḁo: k'tum k'tēḁkiga ro kalanḅo ute al-Masi ey ne? ¹⁷ Taa mappan se lē kalanḅo sum ḁo naajege k'paacki se k'nig k'l'ōski naaṅ ese sum; bin ḅo naajegen ute dēnjege se, k'tum k'tēḁkiga ro kalanḅo.

¹⁸ Jeelki, gaan *Israelgen lee ḁso daa kēn naade lee tōḅḅo *sērke *gōtn kēn k'l'iiniṅ gēn lee tēḁn sērke Raa ki se, naade se *ḁōḁk ute Raa kalanḅo†. ¹⁹ Taar kēn maam m'taadsen tap ḅo m'je taadn m'ḁō ḁio? Bin num daa maraga ute maragiṅge se tap ḅo tōl sērē ne? ²⁰ Bērē gōtō! Naade se tōl sēr eyo. Naḅo

* **10:1** Gapar ara se je taadn ḁo Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † **10:1** Kaad kēn se Baar Aace gaan kaam ḁio ḁo naade aal daan ki do kēes kēn tuutu. Aak Ekz 14.22-29. ‡ **10:4** Taar ara se Pōl uuno taar kēn jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. § **10:7** Aak Ekz 32.6. * **10:9** Aak Nmb 21.5-6. † **10:18** Aak Lb 7.6.

aan gɔɔ sɛrkɲ naade lee tɔj se lɛ, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se ɓo maam m'je naase aki 'dɔɔkɲ ute sitange eyo. ²¹ Anum naase aki kɔŋ kaay tɔtn koojɲ bin kɛn maakɲ kɔɔpm Mɛljege tu jaay tɛr aki ɓaa kaay kɛn maakɲ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔɔ naase se aki kɔŋ king kɔsn kalaŋ do tabil ki ute Mɛljege ɔɔ tɛr aki ɓaa kɔsn ute sitange eyo. ²² Lɔɓu k'je j'aki kookɲ do Mɛljege tu se lɛ? Naajege se k'tɔɔg k'cirinɲi naan la?

Nakge paac se k'tɛdɪŋki taa *nookɲ Raa

²³ Nam taad ɔɔ: «Debkilimi ɔk ɗoobo gen tɛɗn nakge paac.» Naɓo, naajege tu se nakgen se paac tɔɔljeki sɛr eyo. Deere, debkilimi ɔk ɗoobm gen tɛɗn nakge paac, naɓo naajege tu se ɔŋ noogjeki gen ɓaa ute naanjege eyo. ²⁴ Nam ɔŋte 'saapm do naan malin ki sum, num ŋ'saap do jeege tun kuuy. ²⁵ Naase ɔkki ɗoobo gen dugɲ kɔsn daagen paacɲ maakɲ suuk ki. Kɛn 'ɓaaki ɓaa kɔs se, ɔŋte 'tɔndki meta ɔɔ maakse, ɔŋte naajɲ do ki. ²⁶ Taa Kitap taad ɔɔ: *Do naanɲa ute nakgen do ki paac se gen Mɛljege Raa.*‡

²⁷ Aan gɔɔ debm aal te maakin do Isa ki ey jaay danse ɔɔ aki ɓaa ɓeen ki se ɔɔ kɛn jaay 'ɓaakiga num, kɔsn kɛn naan ɛɗsen se, ɔski, ɔŋte 'tɔndki meta ɔɔ maakse, ɔŋte naajɲ do ki. ²⁸ Kɛn nam jaay deeksen ɔɔ: Kɛse lɛ daa maraga se, naase ɔŋte 'kɔski; bin se debm kɛn aalse bise ki se, naase anki 'tɛɗn maakin 'naajɲ do kɔs ki se eyo. ²⁹ Maam m'taad ara se ute maakɲ naan kɛn utu naaj naaja ey num, ute gen naase eyo. Maam lɛ m'ɔk ɗoobo. Bin num gen di jaay debm maakin utu naaj naaja am gaasn gen kɔsn nakge se? ³⁰ Kɛn maam m'ɓaa kɔsɔ jaay m'tɔɔm Raa num, gen di jaay naai 'taadum taar inɲ kus do kɔs kɛn maam m'tɔɔmga tɔɔm Raa taarin se?

³¹ Bin ɓo kɛn aki kɔsɔ, kɛn aki kaaye lɔ aki tɛɗn di di kic ɓo, 'tɛdɪŋki paac gen nookɲ Raa. ³² Bin num kɛn ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey lɛ ute *eglizn gen Raa se, paac se, maakɲ kingse ki se, ɔŋte 'kɔlki nam 'kooɔɲ ɗoobm Raa ki. ³³ Bin ɓo inɲki aan gɔɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔɔ do nakge tu paac se, m'je m'tɛɗn nakɲ kɛn 'tɔɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam malin ki eyo, num maam m'saap taa bɛɛ jee dɛna m'je taa Raa adɛn kaaja.

11

¹ Aan gɔɔ maam m'uun ɓɔɔtn *al-Masi se, naase kic ɓo uunki ɓɔɔtuma.

Kaad kɛn mɛndge ute gaabge tusga gen keem *Raa

² Maam se m'tɔɔmse, taa naase se tɛɗga tak ɓo, naase 'saapki dom ki ɔɔ naase utu inɲ 'ɓɔɔbki taar kɛn maam m'dooyeno se. ³ Naɓo maam m'je taar se, naase anki jeel kɔkɲ jiga: gaabge paac se, *al-Masi ɓo dode ki ɔɔ mɛnda lɛ, gaaba ɓo don ki ɔɔ al-Masi lɛ, Raa ɓo don ki. ⁴ Kaadn keem Raa ki jaay ɓo gaabm kɛn taad taar teeco taar Raa ki ey lɛ eem keem Raa jaay aal kala don ki se, kɛse naan ɔl al-Masi ɓo maakɲ sɔkɔŋ ki. ⁵ Num gan kɛn mɛnda jaay kaadn keem Raa ki, ɓaa taadn taar teeco taar Raa ki ey lɛ ɓaa keem Raa jaay aal te kala don ki ey se, kɛse naan ɔl gaabin ɓo maakɲ sɔkɔŋ ki ɔɔ mɛnd bin se tec aan gɔɔ mɛnd k'dɔsiŋga dɔs donɲa kɛn ɔlin sɔkɔŋ tɔɔlin se. ⁶ Kɛn mɛnda jaay baate kaal kala don ki se, bɛɛkiŋ se k'dɔsiŋsiŋ naatn. 'Jeelki, kɛn mɛnda jaay j'ɔj k'nanjɲa bɛɛkiŋ tak tak ey lɛ k'dɔsiŋsiŋga se, tɛdɪŋ sɔkɔŋ tɔɔliŋa. Bin num ɔŋ mɛnda tak ɓo kaal kala don ki don ki. ⁷ Num kɛn gaaba jaay ɓaa keem Raa num, ɔŋte kaal kala don ki, taa gaaba se Raa aalin tecin naanɲa taa an *nooko. Gan mɛnda lɛ, Raa aalin se gen nookɲ gaabiŋa. ⁸ Taa gaaba se teeco ro mɛnd ki eyo, num mɛnda ɓo teeco ro gaab ki*. ⁹ Gaaba se Raa aaliŋo taa mɛnd eyo, num mɛnda lɛ nookɲ gaabiŋa. ¹⁰ Taa *kɔɗn Raage se ɓo mɛnda se ŋ'aal kala

‡ 10:26 Aak KKR 24.1. * 11:8 Aak Jɛn 2.18-23.

don̄ ki ɔɔ ute kal ken naan̄ aal don̄ ki se je taad̄n ɔɔ naan̄ se sook deb ken ɔk tɔɔgɔ don̄ ki se.

¹¹ Ute naan̄ se kic ɔɔ, naan̄ Meljege tu se, mɛnda kalin̄ ki sum se kɔŋ kaan̄ kaam eyo ɔɔ gaaba kic lɛ kalin̄ ki sum se kɔŋ kaan̄ kaam ey kici. ¹² Aan gɔɔ mɛnda lɛ teeco ro gaab ki se, gaab kic lɛ mɛnda ɔɔ oojina; num naade paac se iino gɔtn̄ Raa ki. ¹³ Naase malinge aakin̄ki tu. Ken jeege tusga gen̄ keem Raa jaay mɛnda aal te kala don̄ ki ey sum ɔɔ eem Raa se, dɔɔd̄n ne? ¹⁴ Ken j'aakin̄ kaak bin kic ɔɔ, gaaba jaay ul bɛɛkin̄ tɛd̄ jɛrl se, sɔkɔŋ ey ne? ¹⁵ Gan̄ mɛnda jaay bɛɛkin̄ dɛn se, ɔkina. Bɛɛkin̄ ken̄ Raa ɛd̄in̄ dɛn se, tɛd̄in̄ tec aan gɔɔ mɛnd̄ ken̄ aalga kaal kala don̄ ki. ¹⁶ Ɔɔ debm̄ jaay je tookɔŋ do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *eglizgen̄ gen̄ Raa se lɛ, kɛse ɔɔ nakɔŋ ken̄ naaje k'lee k'tɛda.

Kɔsn̄ gen̄ Meljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kɔŋ tɔɔm eyo. Taa ken̄ naase jaay 'tuskiga gen̄ keem Raa se, naase 'tɛdki nakgen̄ *kusiŋ ɔɔ cir ken̄ bɛɛ. ¹⁸ Anum nakɔŋ deet deet se k'taadum̄ j'ɔɔ: ken̄ naase jaay 'tuskiga gen̄ keem Raa num, naase 'lee 'gaan̄ki ute naapa. Ɔɔ do taar ken̄ se, m'jeelin̄ kengen̄ mɛtinge se, mɛt ki. ¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaan̄ ute naapa, bin jaay ɔɔ j'kaakɔŋ jeel jee ken̄ ɔk taar Raa ɔɔŋ se. ²⁰ Ken̄ naase 'tuskiga gen̄ keem Raa jaay ɔski kɔs ute naapa se, ken̄ maam m'aakin̄ ara ki num, aan gɔɔ kɔsn̄ gen̄ Meljege eyo. ²¹ Taa ken̄ naase jaay ingkiga gɔtn̄ kɔs ki se, nan̄a nan̄a kic ɔɔ naar ɔs kɔsin̄ kɔsin̄ ken̄ naan̄ ɔaano. Bin ɔɔ jee mɛtinge lɛ, ɔɔ tɔɔldɛ tɔɔlɔ ɔɔ jeegeen̄ kuuy se lɛ, aay bini oon̄ koono. ²² Ken̄ bin num, ɔski ɔɔ aayki ɔeelege tu. Lɔ naase ɔkki ɔeege ey ne? Ken̄ naase jaay 'tɛdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gen̄ Raa se ɔɔ naan̄ ki ɔɔ genaagen̄ ɔk d̄im ey se lɛ, naase aakd̄eki kaakɔŋ mɛtɛdɛ. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taad̄n m'ɔɔ d̄i? M'asenga tɔɔm la? Gɔtɔ. Do nakge tun naase 'tɛdki se, maam m'asen kɔŋ tɔɔm eyo.

²³ 'Booyki! Kɛse ɔɔ taar ken̄ Meljege dooyumo ɔɔ maam kic m'dooyumo m'ɔɔ: maakɔŋ nɔɔr ken̄ j'an̄ kɔkɔŋ Meljege Isa se, naan̄ uun̄ mappa jin̄ ki, ²⁴ ɔɔ ken̄ naan̄ jaay tɔɔm Raa aas se, naan̄ dupina ɔɔ deek ɔɔ: «Kɛse ɔɔ roma ken̄ m'ɛd̄in̄ *sɛrke taa naase. Nakɔŋ se 'lee 'tɛd̄in̄ki bini ɔɔ 'saapki dom ki.» ²⁵ Ken̄ naade jaay ɔs aas se, Meljege uun̄ *kɔɔpm̄ dɔoc ute tɔtn̄ koojn̄ bin̄ se ɔɔ tɛd̄in̄ bin̄ kici, taad̄den̄ ɔɔ: «Tɔtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ maakɔŋ kɔɔp ken̄ ese se je taad̄n̄ ute moosum̄ 'kɔɔy se, kɛse je taad̄n̄ ɔɔ: *Raa dɔɔkga kiji ute naase. Daayum̄ ken̄ naase 'ɔaaki ɔaa kaaye se, 'tɛd̄in̄ki bini ɔɔ 'saapki dom ki.» ²⁶ Daayum̄ ken̄ naase jaay 'tuskiga gen̄ kɔsn̄ mappan̄ ese se† ɔɔ gen̄ kaay tɔtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ maakɔŋ kɔɔp ken̄ ese se, kɛse naase 'taadki mɛtn̄ taar kooy Meljege bini, ɔin̄ ken̄ naan̄ adɛ tɛrl ro ki.

²⁷ Taa naan̄ se ɔɔ, debm̄ ɔs mappa gen̄ Meljege ɔɔ aay tɔtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ maakɔŋ kɔɔp Meljege tu ute dɔobin̄ ey se, bɔɔrɔ utu koocɔŋ don̄ ki taa daa ro Meljege ute moosin̄ se, naan̄ aaldɛn̄ te maak ki eyo. ²⁸ Taa naan̄ se ɔɔ nan̄a nan̄a kic ken̄ ɔaa ɔaa kɔsn̄ mappm̄ ese se ɔɔ ɔaa 'kaay tɔtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ maakɔŋ kɔɔp ken̄ ese, n̄'saap do ron̄ ki jaay 'kɔsɔ ɔɔ 'kaaye. ²⁹ Anum debm̄ jaay ɔs mappan̄ se ɔɔ aay tɔtn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ maakɔŋ kɔɔp ki se, saap te do ro Meljege tu eyo jaay ɔsɔ ɔɔ aay se, kɛse naan̄ malin̄ ɔɔ tɛd̄ bɔɔrɔ ooc don̄ ki. ³⁰ Taa naan̄ se ɔɔ maakse ki se jeege dɛna tɛd̄ga kɔɔn̄ɔ, jeege dɛna kɔɔn̄ɔ tujɛnga ɔɔ jee mɛtinge ooyga. ³¹ Ken̄ naajege jaay k'jeelki kɔjn̄ bɔɔrɔ do naaje malinge tu se, Raa ajeki kɔjn̄ bɔɔrɔ dojege tu eyo. ³² Anum ken̄ Meljege jaay ɔjjeki bɔɔrɔ

† 11:26 Mappan̄ ese se Meljege Isa taad̄ ute daa ron̄ mala.

dojege tu se, kесе naan dejjeki dejje. Taa ɓii ken naan 'kəŋ bəɔrɔ do *duni ki se, bəɔrɔ 'koocŋ dojege tu ey sum. ³³ Bin ɓo genaamgen doobm al-Masi ki, ken 'tuskiga gen kəsŋ, kəsŋ Məljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Ken debm jaay ɓo təɔliŋ lɛ, ŋ'əs beeŋ ki. Bin ɓo ken naase 'tuskiga se, bəɔrɔ 'koocŋ dose ki eyo. Taargen əp se, ken maam m'baaga gətse ki jaay ɓo, m'asen ɓaa taadŋ nan metiŋa.

12

*Naabm ken *Nirl Salal edjeege tu gen tɛdŋ naabm *Raa*

¹ Genaamgen doobm al-Masi ki, ɓorse maam m'je m'asen tɛrl do metn taar naab ken *Nirl Raa edjeege tu se. Maam m'je m'asen kəŋ naase aki king do dɛrlse ki eyo. ² Do dəkŋ, ken naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad ken naane se, nakŋ ək təɔgɔ dose ki se 'təɔd əlseno gətn raasege tun əŋ taad taar ey se, əɔ naase lɛ əŋ aasiŋkiro gen daar təɔg eyo. ³ Taa naan se ɓo, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad əɔ: əŋ Raa 'naam Isa se, debm bin se naan ək Nirl Raa maakiŋ ki eyo. Ɔɔ debm taad əɔ: Isa se Məljege se, debm bin se ək Nirl Salal maakiŋ ki.

⁴ Nirl Salal se, naan kalaŋ sum, naɓo nakgen ken naan edjeege tu se, dəɔliŋ dɛna. ⁵ Məljege se kic naan kalaŋ sum, naɓo naabm ken naan edjeege tu se, dəɔliŋ dɛna. ⁶ Raa ken tɛdŋ naaba maakiŋ jeege tu paac se, naan kalaŋ sum, naɓo doobm ken naan edo gen tɛdŋ naabiŋ se, dəɔliŋ dɛna. ⁷ Naŋa naŋa kic ɓo Raa edŋ Nirl Salal maakiŋ ki se, taa an tɛdŋ naabm ken 'noogŋ jee Raage paac. ⁸ Deb kalaŋ se, Nirl Raa edŋ jeel-taara gen taadŋ taar jeege tu əɔ deb kuuy se, Nirl Raa ese sum ɓo edŋ jeele gen jeel naka. ⁹ Nirl Raa ese sum ɓo, tɛd deb kalaŋ aal maakiŋ do Isa ki cir gen jeegen kuuy se əɔ deb kuuy se, naan edŋ təɔgɔ gen kɛdŋ lapia jee kəɔŋge tu. ¹⁰ Deb kuuy lɛ, Nirl Raa edŋ təɔgŋ gen tɛdŋ nakŋ-kəɔɓge, deb ken kuuy naan edŋ təɔgŋ gen taadŋ taar teeco taar Raa ki. Ɔɔ deb ken kuuy se, naan edŋ təɔgŋ ken an jeel nakgen ken iino gətn Nirl Salal ki ey lɛ gətn sitange tu. Ɔɔ deb ken kuuy se, naan edŋ təɔgŋ gen jeel taadŋ taar naanŋen jeege jeel eyo. Ɔɔ tɛr deb ken kuuy lɛ, naan edŋ təɔgŋ gen jeel taadŋ təɔkŋ metn taar naanŋen jeege jeel ey se. ¹¹ Ɔɔ kесе Nirl Raa kalaŋ ese sum ɓo tɛdŋ nakgen se paac əɔ naŋa naŋa kic ɓo naan edŋ naabiŋ naabiŋ aan gəɔ ken naan maakiŋ jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tɛdga aan gəɔ ro kalaŋ

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalaŋ sum, naɓo təp kaam dɛna. Ute təpm ken naan təp kaam dɛn se kic ɓo tum tɛd ro kalaŋ. Jeegen ken dəɔkga ute al-Masi se kic ɓo tec bini. ¹³ Ɔɔ naajege paacki se ken Yaudge ey lɛ Grɛkge, ɓulge ey lɛ ɓulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalaŋ ese sum əɔ k'tum k'tɛdkiga aan gəɔ ro kalaŋ. Ɔɔ Raa edjekiga Nirliŋ se maakjege tu.

¹⁴ Bin ɓo ro debkilimi se naan kaam kalaŋ sum eyo, naɓo naan təp kaam dɛna. ¹⁵ Jɛ se 'kəŋ taadŋ əɔ: «Maam lɛ m'ji ey se, m'kəŋ tɛdŋ maakiŋ ro ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ɓo, 'kəŋ tɛdŋ maakiŋ ro debkilim ki ey ne? ¹⁶ Bi se 'kəŋ taadŋ əɔ: «Maam lɛ m'kaama ey se, m'kəŋ tɛdŋ maakiŋ ro debkilim ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ɓo, 'kəŋ tɛdŋ maakiŋ ro debkilim ki ey ne? ¹⁷ Ken ro debkilimi jaay kaam kaliŋ ki sum num, naan tap ɓo 'booy ute dŋo? Ɔɔ ken ro paac ɓo bi kaliŋ ki sum num, naan 'kootn ute dŋo? ¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa təndiŋsinga ute doobiŋ tak tak aan gəɔ ken naan maakiŋ jen ro ki. ¹⁹ Ro debkilim jaay ək ro kaam kalaŋ sum num, kесе j'an kəŋ daŋ ro ute magaliŋ eyo. ²⁰ Deere, ro debkilimi se təp kaam dɛna naɓo ken tumga se, tɛd ro kalaŋ.

²¹ Kaama 'kōŋ taadn̄ ji ki ɔɔ: «Maam se m'an dīm ute naai eyo.» Ɔɔ do lɛ 'kōŋ taadn̄ jɛge tu ɔɔ: «Maam se m'an dīm ute naase eyo.» ²² Num gan̄ roi kaam kalan̄ kɛn naai aakin̄ ɔɔ ɔk tɔɔg ey se, kɛn naan̄ jaay gɔtɔ num, kingi se ai tɛdn̄ ɔɔŋɔ. ²³ Maakŋ ro ki se gɔtn̄ kɛn kaam kalan̄ j'aalden̄ maak ki ey se, naade se ɔo kɛn k'lee k'j'ɔkdeki ɔɔŋɔ. Ɔɔ kɛngen k'lee k'tɔydeki tɔy se ɔo, kɛn k'lee k'j'aakki dodege tu dawal dawal, ²⁴ gan̄ kɛngen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden̄ tɛdn̄ bin eyo. Anum ro kaam kalan̄ k'tɔyde tɔy se ɔo, Raa tɔndden̄ se, taa j'adenki kɔkŋ ɔɔŋɔ. ²⁵ Ro jaay Raa tɛdn̄ bin se, taa 'tɔpm naap eyo, num taa naade 'kaakŋ do naapge tu. ²⁶ Kɛn ro kaam kalan̄ jaay ɔŋga dubara se, ro ute magalin̄ paac dabara. Ɔɔ kɛn ro kaam kalan̄ jaay ɔo tɛdga nakŋ bɛɛ k'tɔɔmɪŋga lɛ, ro ute magalin̄ paac 'tɛd maak-raapo.

²⁷ Aan gɔɔ ro debkilimi tɔp kaam den̄ jaay dɔɔk tum tɛd ro kalan̄ se, deere, naase kic ɔo 'denki, naɔo 'tum 'tɛdkiga ro *al-Masi ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɔo utu gɔtin̄ gɔtiŋa. ²⁸ Bin ɔo, maakŋ *egliz ki se, deet deet se, Raa tɔnd *jee kaan̄ naabm Isage. Gen̄ k-dige se, naan̄ bɛɛr tɔɔd jee kɛn taad̄ taar teeco taarin̄ ki. Gen̄ k-mɔtɔge tu se, naan̄ tɔnd jee dooy jeege. Ɔɔ mɛtn̄ naade ki se, naan̄ tɔnd jee tɛdn̄ nakŋ-kɔɔbge, tɛr naan̄ tɔnd jeege ɛd lapi jee kɔɔŋge tu ɔɔ tɔnd jee mɛtiŋge gen̄ noogŋ jeege. Jee mɛtiŋge naan̄ tɔndde jee kɛn 'tɔɔdn̄ jeege ute jee kɛn taadn̄ taar naan̄gen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se lɛ jee kaan̄ naabm Isagen̄ mɛtn̄-jiki sum la? Paac naade taad̄ taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tɛdn̄ nakŋ-kɔɔbge sum la? ³⁰ Naade paac se jeege kɛn ɛd lapi jee kɔɔŋge tu sum la? Paac se, jee kɛn taad̄ taar naan̄gen jeege jeel ey se sum la? Ɔɔ naade paac se jeel taadn̄ tɔɔkŋ taar naan̄gen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan̄ kɛn *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dɔŋki kɛn jiga cir paac.

Bɔrse 'booyki, m'je m'asen taadn̄ dɔobm kɛn jiga cir paac paac kɛn anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Kɛn maam ɔo m'jeel taadn̄ taar naan̄ jeege paac ɔɔ kɛn m'jeel taar *kɔdn̄ Raage kic ɔo, naɔo kɛn maam m'ɔk maak-je ey se, kɛse maam m'tec aan gɔɔ gan̄ga ey lɛ aan gɔɔ mɛnde kɛn j'ɔndiŋga num eem tɔkŋ bi kiric se. ² Kɛn maam ɔo m'taad̄ taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔɔ kɛn m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel mɛtin̄ eyo ɔɔ m'jeel mɛtn̄ nakge paac, ɔɔ kɛn maam ɔo m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad̄ koge tu m'ɔɔ j'iin̄ k'dɛɛtɛ j'ɔŋ gɔtn̄ se jaay naade took taarum kic ɔo, num kɛn maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tɔɔl sɛr eyo. ³ Kɛn maam ɔo m'nig maalum paac jee daayge tu ɔɔ bini m'ɔŋ rom k'tɔɔciŋ poodn̄ kic ɔo, anum kɛn maam jaay m'je jeege ey se, kɛse maam m'kōŋ dī ro ki?

⁴ Debm ɔk maakje do jeege tu se, naan̄ maakin̄ deere ɔɔ kɛrcɛlɛ. Naan̄ ɔk maak-kilimi do nam ki eyo, naan̄ oon eyo ɔɔ magal roŋ eyo; ⁵ debm ɔk maak-je do jeege tu se, naan̄ tɛd nakŋ ɔkɔŋ eyo, naan̄ debm nakɔŋ eyo, tɛd maak-taar eyo, ɔk nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm kɛn je jeege se, nakgen ute dɔobin̄ ey se, naan̄ maakin̄ raap do ki eyo, num naan̄ maakin̄ raap do taar kɛn mɛt ki. ⁷ Debm ɔk maak-je se, kɛn k'tɛdn̄ *kusiŋ kic ɔo, naan̄ an dīm eyo. Daayum naan̄ tuj ɔrmiŋ ute jeege eyo, ɔnd don̄ paac do Raa ki ɔɔ ɔŋ sɛrk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan̄ 'kōŋ nan̄ eyo. Taargen k'taadn̄ kɛn teeco taar Raa ki se lɛ, kaadn̄ utu 'deele. Ɔɔ taar naan̄gen jeege jeel ey se utu 'nan̄a ɔɔ jeel nakge se lɛ, kaadn̄ utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naajege se jeel nan̄ mɛtn̄ nakge paac eyo. Ɔɔ taargen k'taadn̄ kɛn teeco taar Raa ki se lɛ, ɔŋ aas ute gen̄ Raa mal

eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ađe ɓaa se, nakgen paacɲ kɛn aas te ute doobin ey se, kaadin utu 'deele.

¹¹ Kaad kɛn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔ booy kəkuma, paac se, aan gɔɔ gɛn gaan sɛɛmge; anum kɛn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakɲ gaan sɛɛmge se maam m'ɛsinga naatn. ¹² Bɔrse se, naajege j'aakki nakge naɓo j'aak j'ɔkki mɛtde eyo aan gɔɔ debm aak daan kaamin maakɲ kaam-kaay-naaɲ kɛn aak ɔɔf ey se. Num ɓii kalaɲ se, j'utu j'aɲ kaakin 'toodn tal. Bɔrse se, maam m'jeel m'ɔk mɛtn nakge paac eyo, naɓo ɓii kalaɲ m'utu m'jeel kɔkɲ mɛtn nakge se mala mala aan gɔɔ kɛn Raa jeelum maam se.

¹³ Bɔrse nakgen kɛn 'kɔɔpm 'tiɲ se: kaal maakɲ do Raa ki, kɔnd do kɛn j'ɔndki do Raa ki ɔɔ maak-jea. Ɔɔ maakɲ naade kɛn mɔtɔ se, kɛn cirde paac se, maak-jea.

14

*Naabm *Nirl Salal ɛd jeege tu se taa noogɲ jee dɛna*

¹ Jeki maak-jea ɔɔ 'dɔɲki naabm kɛn Nirl Salal ɛd jeege tu ɔɔ kɛn tap ki se, jeki doobm gɛn taadn taargen teeco taar *Raa ki. ² Taa debm kɛn taad taar naaɲ kɛn jeege jeel ey se, kɛse naaɲ taad jikilimge tu eyo, num taad Raa ki. Ɔɔ taar naaɲ kɛn naaɲ taad se ɛ, nam jeel mɛtin eyo. Ute tɔɔgɲ Nirl Salal se, naaɲ taad nakgen deel doa kɛn jeege ɔnd ute mɛt koɲ eyo. ³ Num gaɲ debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, naaɲ taad jikilimge tu, noogde gɛn ziidn ɓaa ute naande, dejde ɔɔ ɛddɛn kaay kaama. ⁴ Debm taad taar naangen jeege jeel mɛtin ey se, kɛse noogin naaɲ mala gɛn ziidn ɓaa ute naanina, gaɲ debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn ɓaa ute naande. ⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naangen jeege jeel eyo. Naɓo kɛn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kɛn taad taar naangen jeege jeelin ey se, ɔɲ deb kalaɲ 'taad tɔɔkɲ mɛtin jee eglizge tu taa adɛn noogo naade ziidn ɓaa ute naande, kɛn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm kɛn taad taar naangen jeege jeelin ey se. ⁶ Bin ɓo, gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, aan gɔɔ bɔrse maam m'ɓaa gɔtse ki jaay m'taadsen ute taar naangen kɛn naase 'jeelki ey se, taarungen m'taadsen se ɛ ɔɲ taadsen mɛtn nakgen Raa taadum mɛtin se eyo, ɛdsɛn te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔɔ dooyɛn ey se, kɛse asɛn kɔɲ noogɲ ɔɔ dɪ?

⁷ Bin ɓo 'jeelki, silɛɛɛ ute kurundu jaay ɓaa mɛtn kaa ki ey se, kaa se j'aɲ jeel j'ɔɔ dɪo? ⁸ Num debm tuuy ɓɔrlɔ gɛn ɓɔɔɔ se jaay tuuyin mɛt ki ey se, jeege 'kɔɲ ɔaapm rode gɛn ɓaa ɓɔɔɔ ki ne? ⁹ Gɛn naase kic ɓo tec bini. Kɛn naase 'taadki taar naangen jeege booy ɔk mɛtin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kɔkɲ mɛtin ɔɔ dɪ? Kɛn bin num, taar naase ulki se, ulki rɛɲɛ. ¹⁰ Deere, do naaɲ ki ara se, taar naange naparin dɛna ɔɔ maakde ki se, taar naaɲ kalaɲ jaay k'booy k'j'ɔkin ey se, gɔtɔ. ¹¹ Kɛn deba jaay taadum ute taar naaɲin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naaɲ se mɛrtɛ. Ɔɔ maam kic ɛ naaɲ am jeelum maam se, mɛrtɛ. ¹² Aan gɔɔ naase 'lee 'dɔɲki naabm kɛn Nirl Salal ɛd jeege tu se, 'dɔɲki naabm kɛn 'noogɲ jee egliz ki 'ziidn ɓaa ute naande.

¹³ Taa naaɲ se ɓo, debm taad taar naangen jeege jeel ey se, ɲ'tɔnd mɛtn Raa aɲ kɛdn jeele gɛn tɛrl taar se jeege tu. ¹⁴ Kɛn maam jaay m'eem Raa ute taar naaɲ jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, naɓo taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute mɛtin eyo. ¹⁵ Kɛn bin num m'tɛdn m'ɔɔ dɪ? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naangen jeege jeel ey se naɓo maam m'je m'aɲ keemin ute doobm kɛn saapum kic ɓo jeel ɔk mɛtina. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naangen jeege jeel ey se naɓo, m'je m'kaar kaa ute doobm kɛn saapum kic ɓo jeel ɔk mɛtina. ¹⁶ Kɛn jeege tusga gɛn keem Raa

jaay naai 'tɔɔm Raa ute saapi paac ute taar naanjen kɛn jeege jeel ey se, ɔɔ nam lee ɓaado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kɔŋ tookŋ *amin ɔɔ dio, taa taari kɛn 'tɔɔm Raa se ɛ, naan ɔnd ute metiŋ eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari kɛn naai 'tɔɔm Raa se nijim aak eyo, naɓo debm iŋg booyi jaay jeel metiŋ ey se, ɔŋ noogiŋ ɣɛn ziidn ɓaa ute naaniŋ eyo.

¹⁸ Maam m'tɔɔm Raa taa maam se m'jeel taadn taar naanjen jeege jeel ey se m'cirsen, naasen kɛn iŋg 'ɓaaki se paac. ¹⁹ Naɓo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mii sum kɛn jeege jeel metiŋa taa aden dooyo, naan se cir kɛn m'taad taara dupu kando kando ute taar naanjen jeege jeel metiŋ ey se.

²⁰ ɢɛnaamge, ɔŋte 'saapki aan ɓɔɔ ɣɛn gaan seɛmge, num 'saapki aan ɓɔɔ jee magalge. Num ɣaŋ ɣɛn tɛdn *kusiŋ num, 'tɛdki rose aan ɓɔɔ gaangen seɛme kɛn jeel tɛd kusiŋ ey ɓɔrt se. ²¹ Taa naan se ɓo maakŋ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki raanŋ se Mɛljege Raa taad ɔɔ:

Jee se maam m'aden taad ute taar naanjen kuuy

ɔɔ m'ade kɔl jee kuuy ɓo utu aden taadn ute taar naanjege.

Ute naan se kic ɓo naade 'booy kuun taarum ey tap.*

²² Taar naanjen k'taad jaay jeege jeel ey se, kɛse Raa ɓo taad tɔɔgiŋ do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kɛn aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naanjen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num ɣaŋ debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, kɛse naan taad ute jee kɛn aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔlde naade maak ki eyo.

²³ Kɛn aan ɓɔɔ egliz ute magaliŋ tus jaay jeege paac taad taar naanjen jeege jeel eyo, jaay, jee lee ɓaado booy taar Raa sum ey ɛ jee aal maakde do Isa ki eyo ɓaado maakse ki se, asen taadn ɔɔ naase se jee dɛrlge ey ne? ²⁴ Num ɣaŋ kɛn naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naanjen kɛn jeege jeeliŋ se, debm aal maakiŋ do Isa ki eyo, ey ɛ debm lee ɓaado maakse ki ɣɛn booy taar Raa sum se, kɛn naan booy taarsege se, an kɛdn saapa ɔɔ naan 'jeel ron ki naan se debm kusiŋa, ²⁵ ɔɔ taar kɛn maakiŋ kɛn jeege jeel ey se ɛ, 'toodn tal. ɢɔtn se naan 'kɛrŋ kɔnd naaniŋ naan ki naan Raa ki ɔɔ an keeme ɔɔ naan 'taadn makɔŋ ɔɔ: Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobiŋ tak tak

²⁶ ɢɛnaamgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'ɔɔ di? Kɛn 'tuskiga ɣɛn keem Raa se, nanja nanja kic ɓo kɛn ɓaa kaar kaa, dooy jeege, taadn metn nakŋ kɛn Raa taadiŋo, taadn taar naanjen jeege jeel eyo, ey ɛ tɛrl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki tɛd paac se, 'tɛdinki taa 'noogŋ *egliz 'ziidn ɓaa ute naaniŋa. ²⁷ Kɛn jeege baag taadn taar naanjen jeege jeel ey se, ɔŋ jeege dio ɔɔ kɛn cirga ɛ jeege mɔtɔ sum. Kɛn aki taad kic num, deb kalaŋ taad aasga ram jaay ɓo deb kuuy 'taada. ɔɔ ɔŋ nam kuuy an tɛrliŋ jeege tu. ²⁸ Kɛn debm kɛn an tɛrliŋ taar se jeege tu ɣɔtɔ num, ɣɛnaa kɛn taad taar naan kɛn jeege jeel ey se, ŋ'ɔŋte taadn naan jeege tu, num ŋ'taad ute maakiŋa ɔɔ ŋ'taad Raa ki. ²⁹ Num ɣɛn jee taad taar teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ jeege dio ey ɛ mɔtɔ sum ɓo, 'taada. ɔɔ jee metinge se, k'booy k'j'ɔk metn taar se jiga, taar se ɓaa ute metn taar Raa lɔɓu ɣɔtɔ. ³⁰ Maakse ki se jaay deb kalaŋ Raa taadiŋ metn nakŋ gam ɔɔ je taadn metn nakŋ se jeege tu se, deb kuuy kɛn taad taad se ŋ'doa ɔɔ ŋ'ɔŋ ɣɔtɔ deb kɛn se. ³¹ Deere, paacki se, ɔkki doobo kɛn aki taadn taar teeco taar Raa ki, naɓo kɛn deb kalaŋ taad aasga jaay ɓo kɔŋ ɣɔtɔ naapiŋ ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔɔ adeki kɛdn kaay kaama. ³² Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan ɓɔɔb ɔk taariŋa. ³³ Nakŋ ute doobiŋ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki kiŋg ute lapi.

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

Naase 'tedki aan gōō eglizgen gen jee Raagen 6aa se paac, ³⁴ken jee al-Masige jaay tusga se, mēndgen maakse ki se, k'doa. Aan gōō ken *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taada, maakn jee al-Masige tun tusga se, mēndge se ək doobo gen taadn taar eyo num k'j'ing kaam kalan. ³⁵Ken naade 6o je tōnd meta le, k'6aa k'tōnd metn gaabdege 6eene. Ey num ken jee al-Masige tusga num, mēndge jaay 'taadn taara se dōōd eyo.

³⁶Lōbu taar Raa se uuno metin gōtse ki sum la? Ɔo taar se, naase kalse ki sum 6o 'booyinkiro le? ³⁷Maakse ki debm jaay saap ɔo naan ək *Nirl Salal maakin ki ey le tedga debm taadn taar teeco taar Raa ki se, n'jeele taar ken maam m'raansen se, kесе Meljege mala 6o taadsen nakn gen tedga. ³⁸Anum taar ken maam m'raansen se jaay debm baate tookn do ki se, debm bin se Raa kic 6o, jeelin eyo.

³⁹Bin se, genaamgen doobm al-Masi ki, 'dōnki gen taadn taar teeco taar Raa ki ɔo jeegeen taad taar naangen jeege jeel ey se, ɔnte 'gaaski gen taada. ⁴⁰Na6o nakn paacn ken naase aki ted se, 'tedin ki ute doobin tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹Genaamgen doobm *al-Masi ki, ter maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gen al-Masi ken maam m'taadseno ɔo naase 'tookkiro do ki se ɔo 6orse kic utu ɔkin ki ɔnɔ. ²Ute Labar Jigan gen al-Masi ese se 6o, naase ɔnkiga kaaja ken naase jaay ingki do ki aan gōō ken maam m'taadseno se. Ey num, 6ere, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tedn nakn cere.

³Nakn cir paac paac jaay maam m'dooyeno deet deet se, taar maam mala m'ɔniɔo gōtn al-Masi ken ɔo: al-Masi se ooyga taa *kusiɔjege aan gōō ken Kitap taadno. ⁴Naan ooy se, j'ɔliɔo maakn 6aadki, 6ii k-mōtoge tu se naan duro daan yoge tu, aan gōō ken Kitap taadno ro ki se kici. ⁵Ken naan duro se, naan teeco naan Pier ki ɔo ter naan teeco naan jee kaan naabinge tun k'dandē ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶Ter naan teeco naan genaage tun doobm Isa al-Masi ken tus ing king taa naapki ɔo jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee denin utu zere ɔo kengen metinge se, ooyga. ⁷Ter naan teeco naan Jak ki ɔo ter naan teeco naan jee kaan naabinge tu paac. ⁸Anum kaam mōtn se, naan teeco naan maam ki kici, maam ken aan gōō goon ken j'oojin laapin aas te eyo. ⁹Deere, maakn *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, 6eki num, maam se 6o debm ken k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken j'am dan *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gen *Raa se, maam m'dabarinoga. ¹⁰Num gan Raa tedumga 6ee ɔo ute 6ee naan tedum se maam m'tedga aan gōō ken 6orse naase 'jeelumki se. Anum 6ee Raa ken tedum maam ki se, ted te nakn cer eyo. Na6o maakn jee kaan naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'ted naaba m'cirde. Num ken ted naabm se, maam eyo, na6o 6ee Raa ese se 6o ɔlum maam m'ted naabm se. ¹¹Bin 6o ken 'tedn maama, lō naade, kесе 6o taar kalan ken naaje k'taadseni ɔo do taar ken se 6o, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹²Naaje k'taadsen j'ɔo *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gen di jaay jee metingen maakse ki se, taad ɔo jee ooyga kooy se, ade kōn 'dur daan yoge tu ey se? ¹³Ken jeege jaay ade kōn dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic 6o duro utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴Ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar rene ɔo kaal maaksen do al-Masi ki se kic le, cere. ¹⁵Deere, ken jee ooyga kooy jaay ade kōn dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic 6o Raa durinō te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tedga saadgen gen Raa ken

taad taar mēt ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Kēn jee ooyga kooy jaay kōŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum kēn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan ki kic ɓo, cεεε. Ɔɔ ɓorse kic ɓo, naase utu ingki maakŋ *kusiŋse ki. ¹⁸ Kēn bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Kēn naajege jaay k'j'ɔndki dojege do al-Masi ki gēn tiŋg do naan ki ara sum num, maakŋ jikilimge tun do naan ki ara se, ey num bεεki se, naajege sum ɓo kēn jeege ajeki kεεjŋ dojege tu cir kēn jeegeŋ ɓaa se paac paac.

²⁰ Num gan ɗeere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔɔ Raa jaay duriŋo deet deet se, jejeke taadŋ ɔɔ: jeegeŋ ooyga kooy se naan utu aden 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalan sum ɓo, yoa aan do jeege tu ɔɔ ute doobm deb kalan kuuy se, jeege utu ade 'dur daan yoge tu. ²² Aan gɔɔ jikilimge paac teeco mētjil Adum ki se, naade paac ooy aan gɔɔ naana. Bin ɓo gēn jeegeŋ paacŋ dɔɔk ute al-Masi se, naade paac utu 'kōŋ kaaja ute naan kici. ²³ Num Raa ade 'dur jeegeŋ ooyga kooy se naan aden rεεsn ute doobiŋ doobiŋa. Al-Masi se naan ɓo debm duro deet daan yoge tu jaay ɓo jee naange se utu ade 'dur daan yoge tu ɓii kēn naan ade ɓaa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu aden 'tɛdŋ 'tɛdŋ gɔtɔ, jaay ɓo duni se 'naŋa ɔɔ kaadkēn se sum ɓo al-Masi 'kōŋ gaara kaam ji Bubiŋ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kōsn gaara *bini jee taamooyiŋge se Raa aden tɛdŋ naan ɓo kiŋg dode ki.* ²⁶ Debm wɔɔy kaam mɔɔtn kēn j'an kutiŋ kap se, yoa. ²⁷ Ter Kitap taadga taad ɔɔ al-Masi se: *Raa ɛdŋga nakge paac kaam jiŋa.*†

Kēn Kitap jaay taad ɔɔ nakge paac tɛdga kaam jiŋ se, ɔɔp Raa sum ɓo kaam jiŋ eyo. Taa Raa se, naan ɓo debm kēn ɛdŋ nakge paac kaam jiŋa. ²⁸ Kēn Raa jaay ɛdga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan Gooniŋ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa kēn ɛdŋ nakge paac kaam jiŋ se. Bin se jaay ɓo Raa utu 'kōsn gaara do nakge tun ɓaa se paac.

²⁹ Jee kēn je ɔɔ j'ade *batizn taa jeegeŋ ooyga kooy se tap ɓo, *batem se aden tɛdŋ dī naade kēn jee ooyga kooy se†? Kēn jeegeŋ ooyga kooy jaay ade kōŋ 'dur daan yoge tu ey num, gēn dī naade ɔŋ rode k'batizde taa naade se? ³⁰ Kēn jeegeŋ ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gēn dī jaay naajege daayum k'lee k'ɓaa gɔtn ɔɔŋ kēn j'an kutn koje ro ki se? ³¹ Genaamgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kese taar mēt ki, ɔɔ aan gɔɔ gɔtn Mɛljege Isa al-Masi ki se, maam m'tɔɔm roma taa naase se, taar se mēt ki kici. ³² Genaamge, maakŋ gεger kēn εpez ki se, maam m'dodega ute jeegeŋ aan gɔɔ daa gaabge se. Kēn jaay gēn nakgen do *duni ki sum num, maam tap ɓo m'kōŋ dī ro ki? Kēn jeegeŋ ooyga kooy jaay ade kōŋ dur daan yoge tu ey num: *J'ɔski ɔɔ j'aayki ute maradjeege, taa naajege se ɛ, mɛtbeeki j'aki 'kooyo.*§

³³ Ɔŋten 'kaanŋki rose dala, ɓεεε: Mɛdgen jig ey se ɓo kēn tuj kiŋg bεε jeege*. ³⁴ 'Terlki saapse ɔɔ ɔŋte 'tɛdki kusina! Maam m'aak jee mɛtiŋge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa sɔkōŋ asen tɔɔɓ.

Jeegeŋ ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec ɔɔ dīo

³⁵ Nam 'kōŋ tɔnd mɛta ɔɔ: jeegeŋ ooyga kooy se tap ɓo ade 'dur ɔɔ dī daan yoge tu? Ɔɔ rode tap ɓo 'tecŋ ɔɔ dī? ³⁶ Kalɛ, debm ɗerle! Kaam nakŋ naai ɔɔciŋga se, ruumga† jaay teec ey la? ³⁷ Naai 'lee ɔɔc se, ɔɔc kaam teene ey le kaam ne dīm kuuy, num naai 'lee ɔɔc gardiŋ eyo. ³⁸ Kēn naai jaay ɔɔcga se, Raa

* **15:25** Aak KKR 110.1. † **15:27** Aak KKR 8.6. ‡ **15:29** Taar Pɔl taad ara se taad ute jee al-Masi gēn mɛtiŋgen batiz taa jee ooyga kooyo num gan Pɔl se uun te kul eyo gēn batizn taa jee ooyga kooyo. § **15:32** Aak Eza 22.13. * **15:33** Taar se Pɔl uuno taar gēn kɔd Grɛk debm kaar bal-zεεε. † **15:36** Ute taar kēn k'raan Kitapm se taad ɔɔ kaam naka se ooy, jaay teece.

teeciṅa ɔɔ teep tɛdn magala aan gɔɔ kɛn naan maakiṅ jen ro ki. Kupm kaam naka tak ɔo tecṅ napariṅ kaliṅ ki kaliṅ ki.

³⁹ Nakgen oo ko se paac rode se tec naap eyo. Gen jikilimge lɛ tec kaliṅ ki, gen daage lɛ kaliṅ ki, gen yeelge kic lɛ kaliṅ ki ɔɔ gen kɛnjge kic kaliṅ ki. ⁴⁰ Aan gɔɔ nakgen do naan ki ɔk roge se, kengen maakiṅ raa ki se ɔk kici. Naɔo kaakiṅ bɛɛdege se, tec te naap eyo. ⁴¹ Kaada wɔariṅ tec kaliṅ ki ɔɔ laapa kic kaliṅ ki ɔɔ k-dijge kic ɔo wɔarde tec kalde ki. ɔo tɛr k-dijge ute naapa kic wɔarde tec kalan eyo.

⁴² Bin ɔo ɔii kɛn jeege ade dur daan yoge tu se, 'tɛdn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔlinga maakiṅ ɔaad ki se, ruum naatn. Num gan ɔii kɛn naan ade 'dur daan yoge tu se, ro kɛn Raa an kɛd se 'kɔṅ ruum ey sum. ⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakiṅ ɔaad ki se, naan tɛd aak kusu. Num ɔii kɛn naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kɛdn ro aak bɛɛ. Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakiṅ ɔaad ki se, naan ɔk tɔɔg eyo. Num ɔii kɛn naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kɛdn ro kɛn ɔk tɔɔgɔ. ⁴⁴ Debm jaay ooyga num kɛn j'ɔlinga maakiṅ ɔaad ki se, kɛse j'ɔl daa ro sum. Num kɛn naan jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teeciṅ ute ro kɛn *Nirl Salal an kɛda. Aan gɔɔ do naan ki debkilim ɔk daa ro se, maakiṅ raa ki kic ɔo Raa an ɔaa kɛdn ro kuuy. ⁴⁵ Kɛse ɔo Kitap taad ɔɔ: debkilim deet deet se ron Adum, naan se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam mɔɔtn se†, naan se Nirl kɛn ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm kɛn ɔaadɔ deet deet se, debm ɔk Nirl kɛn ɛd kaaja se eyo, num debm ɔk daa ro ɔo ɔaadɔ deete ɔɔ debm ɔk Nirl kɛn ɛd kaaja se, ɔaadɔ kaam mɔɔtn. ⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔbiṅ ute naanɔa. Debm k-dige se, naan se iino maakiṅ raa ki. ⁴⁸ Jeege do naan ki ara paac se, tec aan gɔɔ debm kɛn j'ɔbiṅ ute naanɔa se. ɔo jeege maakiṅ raa ki se lɛ, tec aan gɔɔ debm kɛn iino maakiṅ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan gɔɔ ɔorse naajege k'teckki debm kɛn j'ɔbiṅ ute naanɔa se, naajege k'j'utu j'aki tec debm kɛn iino maakiṅ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki genaamgen doobm *al-Masi ki, m'asen taada: ɔɛɛ, debkilimi ute daa ron ɔk mooso se 'kɔṅ ɔaa *maakiṅ Gaar Raa ki eyo. ɔo daa ro se kɛn utu 'ruum se lɛ, naan se 'kɔṅ ting gen daayum eyo.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad ute *nakiṅ kɛn jeege jeel metiṅ ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵² Bii kɛn pulu 'keem kaam mɔɔtn se, 'tɛd yɔkɔd aan gɔɔ debm ɔnd kaamiṅ sapac se, kaad kɛn pulu 'keem se, jeege ooyga kooy se utu 'duru ute ro kɛn 'kɔṅ ruum eyo. ɔo naajegen j'utuki zɛɛr se lɛ, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵³ Ro kɛn utu 'ruum se, tak ɔo j'utu j'an kɛdn ro kɛn 'kɔṅ ruum eyo ɔɔ ro kɔṅ kooy se lɛ, j'utu j'an kɛdn ro kɛn 'kɔṅ kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad kɛn ro kɛn utu 'ruum se, jaay utu tɛrl ro kɛn 'kɔṅ ruum eyo, ɔo ro kɛn 'kooy se lɛ j'utu j'an tɛrliṅ ute ro kɛn 'kɔṅ kooy ey se, bin ɔo taar kɛn Kitap taad do dakiṅ se 'kaan doobiṅ ki kɛn ɔɔ:

Bɛɛɛ, yo se Raa ciringa naan tɛdga gɔɔ.

⁵⁵ *Naai yo, tɔɔgi kɛn naai 'cir jeege se tap ɔo gay?*

ɔo tɔɔgi kɛn naai lee tɔɔl jeege se tap ɔo gay?§

⁵⁶ Tɔɔgɔ kɛn naai 'lee tɔɔl jeege se lɛ, kɛse *kusiṅa. ɔo kusiṅ lɛ, kɛn ɛdiṅ tɔɔgɔ se, *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki. ⁵⁷ Anum ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se, k'tɔɔmki Raa kɛn ɛdɛjeki tɔɔgɔ k'cirki nakgen ɔk tɔɔgɔ dojege tu!

⁵⁸ Bin ɔo, gena maak-jemge, 'daarki tɔɔgɔ. ɔnte 'tɛrlki mɔɔtn! Naabm Mɛljege se ɔnte 'kɔniṅki, 'tɛd'baansiṅki ute naaniṅa. 'Jeelki, naabm kɛn naase 'lee dabara 'tɛdiṅki Mɛljege tu se, cɛr eyo.

† 15:45 Adum kaam mɔɔtn se taad ute *al-Masi. § 15:55 Aak Eza 25.8.

16

*Gēnaagen doobm *al-Masi ki tiir gēn noogŋ gēnaagen Jeruzalēm ki*

¹ M'je m'asen taada taa gursn kēn aki tiir gēn noogŋ jee Raagen Jeruzalēm ki se: maam m'taaddega taad m'etŋ *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tēdŋki bin kici. ² Bii dumas ki tak 60, naŋa naŋa kic 60 do naabiŋ kēn naan tēd jaay ɔŋo se, maak ki se ŋ'ɔɔd ŋ'ɔmbiŋ gēn doŋa taa an noogŋ gēnaagen doobm al-Masi kēn Jeruzalēm ki. Bin se, naase aki kɔŋ booy ɔiŋ kēn maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Kēn maam jaay m'6aa m'aanga gɔtse ki num, jee kēn naase 'bēer 'tɔɔdɔeki se, maam m'ade kēdn maktub ute nakŋ kēn naase 'tiir 'tusiŋki jide ki se. Ɔo maam m'ade kɔl naade aan 6aa ute nakgen se, Jeruzalēm ki. ⁴ Kēn aakiŋki bēe jaay maam mala 60 m'6aa kic ɛ, naade '6aa ute maama.

Pɔlje 6aa merte

⁵ Kēn maam m'utu m'6aa gɔtse ki se, maam m'kaal teecŋ taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese. ⁶ Kēn maam jaay m'aanga gɔtse ki se, baat ey num maam m'tiŋg cɔkɔ ute naase, lɔbu kaadŋ kuulu se kic daan m'an deel gɔtse ki jaay 60 sɔm naase amki je nakŋ kēn am noogŋ gēn tēdn mertum naan ki. ⁷ Anum kēn ɔorse m'6aa 6aa gɔtse ki se, m'je m'asen kaakŋ ute do jem sum eyo, nabo kēn Mēljege jaay ɔɔdumga doobo num, maam m'je m'kiŋg ute naase cɔkɔ. ⁸ Num gan ɔorse maam se m'tiŋg maakŋ gēgēr kēn ɛpɛz ki se, bini m'kaan kaadŋ laa Pantekɔt ki. ⁹ Taa gɔtn ese se, maam m'ɔŋga doobm gēn tēdn naaba *Raa ki dēn aak eyo nabo jee wɔɔyge kic 60 dēna utu gɔtn ese.

¹⁰ Kēn Timote jaay aanga gɔtse ki num, aakiŋki doŋ ki. Bin jaay 60 naan kic niriŋ an kaay eyo; taa naan kic ɛ tēdn naabm Mēljege aan gɔɔ maama. ¹¹ Bēre, Timote se, nam ɔnte kuum kaaliŋ naan ki, num ɛdŋki nakŋ noogo kēn naan ade kɔŋ tērl gɔtum ki ute lapia. Taa maam m'ute gēnaagen gɔtn ara se, j'utu j'iŋg j'aak kaamiŋa.

¹² Gēnaajege Apɔlɔs se, ey num maam m'ɛdŋga kaay kaam aak eyo m'ɔɔ ute gēnaage se, ŋ'6aa gɔtse ki, nabo naan took eyo gēn 6aa gɔtse ki ɔorse se. Anum kēn naan ɔŋga jŋ jaay sɔm utu '6aa gɔtse ki.

Pɔl nan taariŋa ɔɔ ɔl tɔɔsiŋ jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum iŋgki zēere, kaal maaksen do Raa ki se ɔkiŋki tɔɔgɔ. 'Tēdki jee mēc ɔɔ 'daarki tɔɔgɔ. ¹⁴ Ɔo nakŋ naase aki 'tēd paac se, 'tēdŋki ute maak-jea.

¹⁵ Gēnaamge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ ɔeeŋ ki se, naade 60 jee kēn took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naan Akayi ki se ɔ naade se 60, jee ɔŋ rode gēn tēdn naabm Raa maakŋ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se 60, 'tookki taarde ɔ jee kēn lee dabar tēd naaba ute naade se kic 60, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Kēn Stepanas, Portunatus ute Akaykus ɔaado aakum se, maam maakum raap aak eyo; gɔɔ naase ki se, naade ɔaado noogumga. ¹⁸ Taa naade se tēdum maakum tɔɔdga kaam kalan aan gɔɔ naade tēdsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ɔkdeki ɔŋɔ.

¹⁹ *Eglizgen taa naan Azi ki se, tēdsen tɔɔse. Akilas ute Priska ɔɔ ute egliz kēn lee tus ɔeede ki se kic tēdsen tɔɔse dēn aak eyo ute ro Mēljege. ²⁰ Gēnaagen doobm Isa al-Masi kēn gɔtn ara se, tēdsen tɔɔse paac.

'Tēdki tɔɔse naapge tu ɔɔ 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge aan gɔɔ gēnaa naapge. ²¹ Gɔtn ara se, kēse maam Pɔl 60 m'raanŋsen tɔɔsn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Mēljege ey se, ɔŋ Raa an naama. Maranaata! (Kēse je deekŋ ɔɔ: ɔŋ Mēljege se ŋ'6aado.)

²³ Ὁ Μελγεγε Ισα ασεν τεδν̄ βεε̄να.

²⁴ Μααμ σε μ'jese paac taa naajege k'dōok k'ted̄kiga kalaη ute Ισα al-Masi.

Maktubm k-dige kɛn Pɔl raanɔn eglizn Kōrint ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm k-dige kɛn Pɔl raanɔn eglizn Kōrint ki

Kɛn Pɔl raanga raan maktubm deetn gɛn Kōrintge se ɓo jaay naan ɔn labar jee Kōrint ki ɔ tɛr naade raan tɔl maktubge dɛna ute naapa kici (koŋ 2.3). Gɔtn se, Pɔl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde ɓaa ɔk mɛtn naap eyo. Taa naan se ɓo kɔr naan tɛrl te gɔtde ki ey ɓɔrt se, naan raanɔn taa aden tɛrl kingde. Maakn maktubin ki se Pɔl taad jeege tu ute doobm ɔ di jaay naan tɛd debm kaan naabm Isa se, kɛn je deekn ɔ naan se Isa al-Masi ɓo ɔlin naaba. Kɛn gɛn Pɔl ki num naan se nakin kaan naaba sum. Ɔo maakn naabin kɛn naan tɛd se, naan ɔnga nakgen ɔnɔ kɛn aan don ki, ɔnga dubar ɔ nakgen kɛn ɔl ɓeere deb ki ɔ ute naan se kic ɓo naan ɔn aayga kaamina. Naɓo nakn naan je se gɔtɔ ɓaa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔ Isa al-Masi. Kɛn Pɔl jaay taad taa naan malin se, nakn kɛn naan je se, jee Kōrint ki an baatin eyo ɔ 'kɔn baatn dooyin kɛn naan dooydeno se ey kici (koŋ 1-7). Gɛn k-dige se, Pɔl raanɔn ɔ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (koŋ 8-9). Gɛn k-mɔtɔge tu se, Pɔl taadɛn ɔ jee kɛn tɛd rode aan gɔo jee kaan naabm Isa al-Masige se j'ɔnte booy kuun taarde (koŋ 10-13).

Pɔl raan ɔl tɔɔse egliz kɛn Kōrint ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔo kɛn *Raa maakin jen ro ki ɔ maam m'raan maktubm ese se ute gɛnaajeege, Timote. Naaje k'tɛdsen tɔɔse naase ki jee *eglizn kɛn maakn gɛger kɛn Kōrint ki ute jee Raagen paacn taa naan Akayi ki ute magalina. ² Ɔn Bubjege Raa ɔ Meljege Isa *al-Masi asen tɛdn ɓeɛde ɔ asen kɛdn lapia.

Raa debm ɛd kaay kaama jeege tun maakn dubar ki

³ K'tɔomki Raa, Bubm Meljege Isa *al-Masi, naan se Bubm kɛn ɓeɛn dɛna ɔ naan ɓo Raa debm ɛd kaay kaama ute maraadin. ⁴ Maakn nakge tun ɔn kɛn aan dojege tu paac se, naan ɓo debm ɛdjeki kaay kaama. Ute kaay kaam kɛn Raa ɛdjeki se, naajeege kic num j'anɔki kaasn gɛn kɛdn kaay kaama jeege tun maakn nakge tun ɔn se kici. ⁵ Aan gɔo naajeege j'ɔnki dubar dɛna ute al-Masi se, bin ɓo ute doobm al-Masi se Raa ɛdjeki kaay kaam dɛn bin kici. ⁶ Kɛn nakn ɔn jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kɛdn kaay kaama kɛn asen kɔl gɔtn kaaj ki. Ɔo naaje jaay Raa ɛɔjen kaay kaama se taa naase kic ɓo dubar aanga dose ki num anɔki kɔn kaasa aan gɔo kɛn naaje dubar aan doje ki jaay j'ɔn j'aasin se kici. ⁷ Ɔo naaje k'jeel maakje ki kɔnd dojen jaay j'ɔnd do naase ki se, kɔnd do mɛc. Taa naaje k'jeele naase ɔnkiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kɛdn kaay kaama aan gɔo naan tɛdo naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gɛnaagen doobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan Azi ki se k'dabarjenoga dɛn aak eyo. Ɔo dubar kɛn naaje k'j'ɔnɔ se deeloga doje, naaje k'saapo j'ɔo naaje se j'kɔn kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ɔo ɓiije nanga sum, naaje j'kooyo. Naɓo, naaje se j'ɔnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ɔnd doje do Raa ki, naan ɓo debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ Ɔo Raa se ɔɔɔjenoga doje maakn yo kɛn gɔtn ese se ɔ naan ajen kɔɔdn doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ɔnd doje don ki, gɔt kuuy kic ɓo naan utu ajen kɔɔdn doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa kɛn naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔo ute tɔnd mɛtn kɛn jeege dɛna tɔnd mɛtn Raa

taa naaje se, Raa ajen tēdn bεε. Ute naan̄ se jeege dēna 'tōom Raa taa bεε ken naan̄ tēdjen se.

Gōtn Pəl uun doa je 6aa Kōrint ki na6o ɔj 6aa te eyo

¹² Anum nak̄j tēdjen jaay naaje k'tōom roje se, naaje k'jeelin̄ maakje ki, kingjen naaje j'inḡ maak̄j jeege tu, ɔ tap tap ute naase se, j'inḡo ute ken mēt ki ɔ ute maak̄j kalan̄ naan̄ Raa ki. Num naaje k'j'inḡo bin se ute jeel-taar gen̄ jikilimge eyo, num ute bεε Raa ken tēdjen se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raan̄sesin̄ se, naaje k'raan̄sen te taar dīm kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyin̄ki ɔ 'booy ɔkin̄ki se. Aan̄ gōɔ bōrse naase naka kaam kalan̄ 'booy ɔkjekiro te mēt̄in̄ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kōk̄j mala mala ɔ kēse 6o taar ken maam m'je taada se: *6ii ken Mēljege Isa adē 6aa se, naaje k'tōom roje ute naase ɔ naase kic lē aki tōom rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'6aa gōtn naase ki 6o deet jaayo, taa bin se naase aki kōj bεε maam ken m'6aa gōtse ki dōol di se. ¹⁶ Maam m'kiin̄ gōtse ki se m'6aa Masedoan ki ɔ ken m'terl̄ terl̄ Masedoan ki kic 6o, m'adē kaal dose ki. ɔ naase 6o amki je nak̄j ken am m'kaasn̄ gen̄ 6aa merte taa naan̄ Jude ki. ¹⁷ Ken maam m'uun do gen̄ 6aa merte se, ute maakum paac ey la? Ey lē nak̄j maam m'6aa 6aa tēda paac se, m'tēdin̄ aan̄ gōɔ gen̄ jikilimgen do nak̄ ken kalan̄ sum 6o ken naadē 6aan̄ 6aa tēda num deek ɔ: «Yεε» ɔ «Yεε eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic 6o jeele, do taar ken kalan̄ se, naaje j'ɔj k'taad̄seno te j'ɔ: «Yεε» ɔ «Yεε eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote ken k'6aad̄o k'taad̄sen taar Goon Raa Isa *al-Masi gōtse ki se, do taar ken kalan̄ sum 6o, naaje k'taad̄ te ey «Yεε» ɔ «Yεε eyo». Num gan̄ taar naaje k'taad̄ se, daayum «Yεε». ²⁰ ɔ nak̄j ken Raa taad̄o utu tēd se, ute dōobm al-Masi se paac 'tēdn̄ mēt ki. Bin 6o ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ɔki: *amin̄ Raa ki gen̄ *nook̄j ron̄a. ²¹ Raa 6o ken dōɔk̄jeki ute al-Masi k'tēdkiga tōog se ɔ naan̄ 6o debm tēdjeki k'tēdkiga jee naan̄ge. ²² Naan̄ 6o debm ken tēdjeki nak̄j kaak̄j jeele, kēse Nirlin̄ ken naan̄ ɛdjeki maakjege tu ken je deek̄j ɔ naajege se k'tēdkiga jee naan̄ge ɔ ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taad̄n̄ ɔ utu ajeki kēdn̄ nak̄j ken naan̄ taad̄o ɔ utu ajeki kēd se.

²³ Maam se ɔn̄ Raa am tēdn̄ saaduma ɔ maam se lē m'taad̄ taar mēt ki. Ken maam jaay baate terlo maak̄j gēger ken Kōrint ki se, m'je m'asen̄ tuj̄n̄ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen̄ tēdn̄ utu taa tōog eyo gen̄ kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse lē, naase utu ɔkin̄ki tōoḡo. Anum naaje k'je j'aki tēdn̄ naaba tēl̄e, taa naase kic 6o maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'kōj terl̄ gōtse ki jaay, m'asen̄ 6aa tuj̄n̄ maakse ey sum. ² Anum ken maam jaay 'tuj̄sega maakse se, maam kic 6o maakum 'taju, bin se nam am tēdum jaay maakum raap se gōt̄o, taa naase lē paac, maakse tuj̄ga. ³ Ken ɔlumo jaay m'raan̄seno maktub se, taa maam m'je eyo kaad̄ ken m'6aa gōtse ki se, jeegen am kēdn̄ maak-raap se 6o, 'terl̄ am tuj̄n̄ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, ken maam jaay maakum raap se, naase kic 6o 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad̄ ken maam m'raan̄seno se, maam maak̄j maak-tuj̄ ki ɔ m'maak̄j kaa-maan̄ ki ɔ m'uun̄ nirlum dēna dose ki. Maam m'raan̄seno se taa m'asen̄ tuj̄n̄ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese dēn̄ aak eyo.

Pəl taad̄ ɔ: debm tēdga *kusin̄ se, k'tēdin̄ kaldē

⁵ Ken deba jaay tuj̄ga maak̄j jeege se, kēse naan̄ tuj̄m maak̄j maam eyo, num naan̄ tuj̄sen̄ maak̄j naase paacki. Na6o taar se j'ɔn̄te 'tēdin̄ki 'deel doa.

6 Gen debm bin se, ken jee dena uuninga kaamin se bo, beenga sum. 7 Taa naan se bo naase 'tedinki kaldε, do edinki kaay kaama, ey num som maak-tujn ese se 'deel dona. 8 'Booyki m'asen taada, debm bin se 'taadinki tal, naan 'jeele, naase se 'jenki. 9 Anum ken olumo jaay maam m'raanseno maktubm se, ken naase jaay 'tookki taarum paac ε, maam m'kaakj jeel ro ki. 10 Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tedinkiga kaldε se, maam kic m'tedinga kaldε, ken maam bo m'tedinga kaldε naan al-Masi ki kic num, taa naase. 11 Bin bo *Bubm sitange ajeki kon kaan dal eyo, do nakj naan je tεda se ε, naajege k'jeelinki tak.

Pal uun nirlin do Tit ki

12 Ken maam jaay m'aan maakj geger ken Troas ki gen taadn Labar Jiga gen *al-Masi jeege tu se, ey num gotn se Meljege doofooma doobo ute maraadin. 13 Na bo ken m'aan jaay m'on te genaam Tit ey se, maakum tap bo on daar eyo. Gotn se maam m'iin m'on genaagen doobm al-Masi ki do m'baa taa naan Masedoan ki.

*Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac*

14 K'toomki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naan tedjeki k'leeki j'akki metn Isan cir nakge paac se. Gotn ba se paac Raa oljen naaje se bo k'taad taar al-Masi se jeege tu taa an jeele. Do taar naan se ε, tec aan goo nakj oot nijimi ken oot wook dood goto ba se paac se. 15 Deere, naajege se k'tecki aan goo nakj oot nijimi ken al-Masi ed Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja do jeege tun Raa utu aden kut kici. 16 Jee metingen uun doobm kutu se ε, nakj ootn nijim ese se ootden aan goo nakj ooyga kooyo ken aden kol gotn yo ki do jee metingen kuuy uun doobm kaaja se ε, nakj ootn nijim ese se ootden aan goo nakj inj zεεε ken aden kol gotn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap bo nanja jaay an kaasn gen tedn naan se? 17 Naaje se k'tecki aan goo jee denggen kuuy eyo, ken lee taad taar Raa jeege tu tedn aan goo nakj suukj gen kon dim ro ki se. Num gan k'tedkiga kalan ute al-Masi se, naaje k'taadki taar met ki ute maakj kalan aan goo jee ken Raa bo oldeno.

3

**Raa dook kiji ute jeege se kεse bo jee tedn naabinge*

1 Naase aki taadn dooki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lo naaje kic bo k'je j'ajen raan kedn maktub jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan goo jee metingen k'raandeno maktub jide ki jaay baado taadsen naase ki do je naase kic adeki raan ked kic la? 2 Maktubm naaje se, naase malinge. Naan se k'raaninga raan maakje ki do maktubm se jeege paac dooyina do jeelina. 3 Deere, naan se tood tal, naase se bo maktubm ken *al-Masi raaninga do edjesin kaam jije. Naan raaning se ute maan nakgen k'raan ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zεεε. Naan raaning te ro tircil ki eyo, num naan raaning maakj jikilimge tu.

4 Ken olje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ond doje do *Raa ki. 5 Naaje kaljeki sum se j'aas tedn dim eyo, num Raa bo tedjen j'aasga gen tedn nakgen se. 6 Naan bo tedjekiga j'aaskiga gen tedn jee tedn naabm ken Raa dook kiji ute jeege se. Do dookj ken Raa dook kiji ute jeege se iino ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, num naan se iino gotn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ol jeege maakj yo ki anum gen Nirl Salal se ol jeege gotn kaaj ki.

7 Do dokin se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, Raa raaning ro tircil ki. Kaad ken naan raaning raan se *nookj Raa ted goto woor kelen. Bin bo daan kaam *Musa kic bo woor bin kici do gaan *Israelge se on ond kaamde ro daan kaam

Musa ki eyo taa daan kaamin se wōar as kaam ki kiric, naḅo tēdga sum ḅo tēd gōtō. Num kēn Ko Taar kēn Raa ēdo Musa ki ol jeege gōtn yo ki jaay taadn nookḅ Raa ḅo tēd gōtō wōar kēlēḅ se, ⁸ daala, mēt kando Raa 'taadn nookḅna jeege tu, kaad kēn Nirl Salal tēdn naabin se. ⁹ Taa Ko Taar kēn Raa ēdo Musa ki se, tēd ḅōarō ooc do jeege tu ḅo ute naan se kic ḅo taadn nookḅ Raa se, mēt kando dōakḅ kēn Raa dōak kiji ute jeege jaay tēdḅeki k'tēdki jeeḅen aak ḅēē naanin ki se, naan se ajeki taad nookḅ Raa cir naan se daal ey la? ¹⁰ Nookḅ Raa kēn wōarō gōtō do dōakin kēlēḅ se, jaay k'dōajin ute nookḅ kēn Raa dōak ute jeege kiji se, nookḅ kēn do dōakin se aas te dim naanin ki eyo. ¹¹ Deere, dōakḅ kēn Raa dōako do dōakin ute jeege se ting te ḅēn daayum eyo. Ute naan se kic ḅo Raa taadga nookḅna, num mēt kando dōakḅ kēn Raa dōako kiji ute jeege ḅēn daayum se, magal cir naan se dōkō.

¹² Taa naan se ḅo naaje k'jeel maakje ki, nakḅ naaje j'ōnd doje ro ki se ḅo, naaje k'taadina. ¹³ Naajege se k'tēdki aan ḅō ḅēn Musa eyo kēn daan kaamin wōarga num, naan aalin kala taa gaan Israēlge se ḅḅ aasin ḅēn kaakḅ tēnin eyo daan kaamin kēn wōar as kaam ki kiricḅ ḅo kēn tēdga num cōkō cōkō jaay 'deel se. ¹⁴ Num ḅaḅ gaan Israēlge se ḅḅ booy ak mētn taar se eyo. Jaaki kic ḅo, mētjildege booy ak ey kici. Kēn naade jaay dooy Kitapm kēn Raa dōako do dōakin ute jeege se, naade booy ak mētn nakḅen se eyo aan ḅō jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb dōakga ute al-Masi jaay ḅo kala se tēdn gōtō ḅo naan se booy ak mētn taar se. ¹⁵ Deere, jaaki kic ḅo kēn naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ak mētin eyo, aan ḅō jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶ Aan ḅō Kitapm Raa taadni: *Kēn Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan ḅōdn ute kal daan kaamin ki se naatn.** ¹⁷ Taa Mēljege se naan niri ḅo gōtn jaay Nirl Mēljege utu se, jeege ḅḅ dōde. ¹⁸ ḅō naajegen paacḅ j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa ḅōdinga naata. Naajege j'aakki nookḅ Mēljege ḅo nookin se tēdḅeki naajege k'tecinḅki tece. Bin ḅo nookḅ Raa j'aakin gōtn naajege tu se, daayum ziidn ḅaa ute naanina. Kēse ḅo naabm Nirl Mēljege tēdina.

4

Kōrbōtn maakḅ dukul nēnj ki

¹ Taa naan se ḅo aan ḅō *Raa ute ḅēēna ēdḅega naabin ese se kaam jije se, naaje j'ōk maakje tōḅḅ ro ki. ² Nakḅen jig ey kēn k'tēdin k'j'ōyin kōyō ute nakḅ sōkōnge se, naaje k'tērdēnga naaga. Naaje se k'j'aaḅ nam dal eyo ḅo taar Raa kic lē, k'tērlin kaam kuuy eyo. Num ḅaḅ taar mēt ki se, naaje k'taadn tood tal, bin ḅo naḅa naḅa kic ḅo jeel maakin ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad se taar mēt ki. ³ Anum jee mētinge Labar Jigan ḅēn *al-Masi kēn naaje k'taadn se, naade booy ak te mētin eyo. Jeelde se aan ḅō k'deebinga ute kala. Kēse ḅēn jeeḅen ḅaa ḅaa gōtn kut ki. ⁴ Jeeḅen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan ḅo raa kēn do *duni ki se, gaasde ḅḅ jeel ak mētin eyo taa naade 'kōḅ kaakḅ gōtn wōar ḅēn Labar Jigan ḅēn al-Masi se eyo. Ey num kēse ḅo kēn taadn *nookḅ al-Masi, ḅo al-Masi se naan ḅo kēn tec Raa mala mala se. ⁵ Num naaje se k'taad taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad j'ō: al-Masi se, naan Mēl jeege paac. Num naaje se lē, taa Isa se, k'taadn j'ō naaje se k'jee tēdn naabsege. ⁶ Taa Raa ese sum ḅo kēn deeko ḅō: *ḅḅ gōtn wōar se, 'wōar maakḅ gōt kēn ḅōdō,** ḅo naan ḅo debm 'wōarjen maakjege kici. ḅō gōtn wōar ese ḅo taadḅeki nookḅ Raa ḅo nookḅ Raa ese se ḅo kēn j'aakin wōar kēlēḅ daan kaam Isa al-Masi ki se.

* **3:16** Aak Ekz 34.34. * **4:6** Aak Jen 1.3.

⁷ Num naaje se k'tec aan gɔɔ dukul nenje naɓo ɔk kɔrbɔtn Raa maak ki. Bin num tɔɔŋɗi deel do ese se iino gɔtn Raa ki, ey num gɔtn naaje ki eyo. ⁸ Kaam ara kaam ara paac ɓo gɔtɔ tɛdjen ɔnɔ, naɓo nakgen se ɔŋ deel te doje eyo; doobm roje tap ɓo k'jeel eyo, naɓo ute naan se kic ɓo j'ɔŋ doobm ken k'j'ɔɔdn doje. ⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara naɓo Raa resjen te eyo; k'tɔnd k'tundje naan ki naɓo j'ɔŋki cirjen te eyo. ¹⁰ Daayum jeege je ajen tɔɔɓo aan gɔɔ ken naade je ade tɔɔl Isa se, bin ɓo ute naan se jeege kaakŋ jeele, Isa se utu iŋg zɛɛɛ ɔɔ naan ɓo debm ken ɓɔɔbjeki j'utu j'iŋgki zɛɛɛ se kici. ¹¹ Maakŋ kingje ki se jeege je ajen tɔɔɓo aan gɔɔ ken naade tɔɔlo Isa se, bin ɓo ute tɔɔgjen gɔtɔ se kic ɓo, naaje j'oooy te eyo. Kɛse ɓo ken taad jeege tu 'jeele, Isa se naan utu iŋg zɛɛɛ. ¹² Bin ɓo naaje se k'took gen lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadsen se, naase aki kɔŋ kaaja.

¹³ Kitapm Raa taad ɔɔ: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan se ɓo maam m'taad taarin jeege tu.*† Taa naaje kic ɓo j'aal maakje tec aan gɔɔ debm ken Kitap taadno se, taa naan se ɓo naaje k'taad taarin jeege tu kici. ¹⁴ Naaje k'jeelki debm duro Mɛljege Isa se, naan utu ajeki dur ute Isa kici ɔɔ naan anjenki ɓaa ute naase tɛɛ naanin ki. ¹⁵ Nakŋ naaje k'serkin paac se, taa asen noogo, bin ɓo bɛɛ Raa se 'ziidn ɓaa ute naanina do jeege tu ɔɔ jeege 'ziidn tɛdn dɛna ken an tɔɔmɔ ɔɔ naade paac taa naapki an nooko.

¹⁶ Taa naan se ɓo naaje j'ɔk maakje tɔɔgɔ. K'jeelki, daa rojege se tɔɔgŋ nan ɔkɔ ɔkɔ bini an kɔlin yo ki. Num gan bii-rra Raa ɛdʒeki tɔɔgŋ maakjege tu ɔɔ 'tɛdʒeki jee kiji. ¹⁷ Nookŋ Raa ken j'utu k'j'aki kend maak ki jaay j'aki kɔŋ bɛɛ se k'dɔɔjin ute dubargen ɓorse j'ɔŋin ki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dim eyo ɔɔ dubarjege se naan ɔkɔ sum ɓo utu 'deele. ɔɔ naan se daapjeki daap ɓo gen kend maakŋ nookŋ Raa ken ting gen daayum daayum se. ¹⁸ Anum naajege se, j'ɔndki kaamjege do nakge tun j'aakin ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'ɔŋ k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'ɔŋ k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num gan nakgen j'ɔŋ j'aakden ey se ɓo, 'ting gen daayum daayum.

5

¹ Deere, k'jeelki, ken rojegen ken tec aan gɔɔ kɔrɔr do naan ki se jaay 'tujga kic ɓo, *Raa utu ajeki kɛdn ro kuuy aan gɔɔ ɓee maakŋ raa ki. ɔɔ ro se tec aan gɔɔ ɓee ken jikilimge lee ɔɓ se eyo, num naan se Raa ɓo mɛl kɔɓina. ɔɔ ɓee ese se 'ting gen daayum. ² Kaad ken naajege k'j'utuki do naan ki ara se, naajege k'dɔŋ k'saap j'ɔl koje pir k'je nanja nanja kic ɓo, Raa an kɛdn ro kiji ken iino maakŋ raa ki se. ³ Ken Raa jaay ɛdʒekiroga ro kiji ken iino maakŋ raa ki se, kojege se 'kɔŋ lee aan gɔɔ ken naan ɔko ro ey se sum. ⁴ Num kaad ken naajege j'utuki ute daa rojegen ken tec aan gɔɔ kɔrɔr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dɛs dɛs aan gɔɔ jeegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tɛdn gɔt eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki tɛrl rojege kiji aan gɔɔ debm uus kala kiji do kalin ki, bin ɓo ro kijin 'ting gen daayum se naan ɓo pɛɛkŋ daa rojegen ken utu 'kooy se. ⁵ Raa mala ɓo 'daapjeki taa j'aki kɔŋ ro kijin ese se, ɔɔ Nirlin ken naan ɛdʒekiro se, naan jejeke taadn ɔɔ utu ajeki kɛdn nakŋ ken naan taad ɔɔ utu ajeki kɛd se.

⁶ Taa naan se ɓo daayum naajege j'ɔkki maakjege tɔɔgɔ. Anum k'jeelki ken naajege jaay j'utu k'jee daa roge ɓort se, naajege j'utu k'dɔkki k'j'aanki te gɔtn Mɛljege tu eyo. ⁷ Taa do naan ki se, naajege k'j'iŋgki ɓo ute kaal maakŋ ken naajege k'j'aalki maakjege don ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ɔŋ j'aakin ki eyo. ⁸ Deere, naajege se j'ɔkki maakjege tɔɔg aak eyo. ɔɔ daa rojegen aan gɔɔ ɓee se, naajege k'je j'an teecŋ kɔŋ naata gen ɓaa king cɛɛ Mɛljege tu.

† 4:13 Aak KKR 116.10.

⁹ Ken naajege 6o j'utu j'ingki do naan ki, ey ɛ rojegen aan gɔɔ 6ee se 6o k'teek k'j'ɔninkiga naata gen 6aa king cee Meljege tu kic 6o, ken deet deet se, k'tedki nakɲ ken tɔɔlin naan ki. ¹⁰ Taa 6ii kalan se naajege paac j'utu j'aki 6aa naan *al-Masi ki taa naan ajeki kɔjn 6ɔɔɔ dojege tu. Gɔtn se nana nana kic 6o j'an kɔgn bedin do naabin ken naan tedo kaad ken naan tingo do naan ki; ken naan tedoga bee ey ɛ bee eyo, j'an kɔgn bedin do naabin ken naan tedo.

Raa je jeege paac kɔkɲ taasa ute naana

¹¹ Gen beer Meljege tu sum se, naaje k'jeel metina. Taa naan se 6o naaje k'je jeege paac 'tookɲ do taar ken se. Naaje se ɛ, Raa jeel ɔkɲe mala mala ɔ maam m'saap, naase kic 6o, maakse ki se 'jeel ɔkɲeki mala mala kici. ¹² Naase se 'taadki ɔki naaje se k'magal magal roje daala. Gɔtɔ! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gan naaje se k'taadsen doobm ken naase anki tɔɔm rose ute naaje. Bin 6o jee ken baagga taadn taargen ing kusu roje ki se, naase adeki kɔn terɛ. Taa jee se ɛ, tedn nakɲ ken naade je jeege 6o aden kaak sum, ey num ken maakde ki eyo. ¹³ Jee metinge jaay taad ɔ naaje k'jee derlge se. Ken naaje 6o k'jee derlge kic num, taa Raa. Ken naaje 6o k'jee metekge ɛ, taa j'asen noogo. ¹⁴ K'jeelki, nakɲ naaje k'tedki paac se, maakje *al-Masi 6o ɔjeki k'tedin ki. ɔ k'jeelki, deb kalan jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gɔɔ jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naana. ¹⁵ Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin 6o jeege utu ing zere se 'tedn nakɲ ken tɔɔlden naade ki eyo, num 'tedn nakɲ ken tɔɔlin naan ken ooyo ɔ duroga taa naade se.

¹⁶ Taa naan se 6o mɔɔtn, jikilimge se, naaje j'ade kaal maak ki aan gɔɔ ken jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do dakin al-Masi jaay 6o j'aalino maak ki aan gɔɔ goon debkilimi kic 6o 6orse se, naaje j'aakin kaam ken bin ey sum. ¹⁷ Bin 6o debm jaay dɔɔkga ute al-Masi se, naan tedga debm kiji. ɔ kingin do dakin se ɛ deelga, 6orse nakge paac tedinga kiji.

¹⁸ Nakgen ese se paac, Raa 6o tedina. ɔ naan ɔlo al-Masi se, taa j'aki kɔkɲ taasa ute naan Raa. ɔ naan edjenga naabin kaam jije se taa j'ano 6aa ute jeege gen kɔkɲ taasa ute naana. ¹⁹ Deere, ute al-Masi se, Raa naan mala 6o ɔkoga taasa ute jikilimge. Kaad ken se *kusin jikilimgen tedo se, naan tondo te met eyo. Anum, naan ɔje se taa k'6aa taadn jeege tu j'ɔɔ: Raa se, je kɔkɲ taasa ute naase. ²⁰ Taa naan se 6o naaje se k'tedkiga bi al-Masige. Bin 6o j'eemsen nɔɔ ute doobm naaje se aan gɔɔ Raa mala 6o danseno ɔ ute ro al-Masi se: ɔki taasa ute Raa. ²¹ Anum al-Masi se naan ɔn ted te kusin eyo na6o, Raa ɔlin uun kusin naajege 6o don ki. Bin 6o aan gɔɔ naajege k'tedkiga kalan ute naan se, ute doobm al-Masi se 6o, naajege j'aki tedn jee aak bee naan Raa ki.

6

¹ Aan gɔɔ naaje k'tedn naaba kalan ute *Raa se, naaje k'j'eemsen nɔɔ j'ɔɔ: bee Raa ken naan tedsen se, ɔnten 'tedin ki aan gɔɔ nakɲ cere. ² Taa Raa taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:

Kaadn m'an tedn bee jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi

ɔ kaad ken maam m'an kaajn jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai naaka.*

Bin 6o 'booyki genaamge, 6orse 6o kaadn ken Raa je tedn beena jeege tu se aanga ɔ 6orse 6o kaadn ken naan an kaajn jeege se, 6ere, aanga kici.

Pɔl taad taa dubarina

³ Naaje se k'je 'tedn nakɲ ken 'tujɲ maakɲ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakɲ naabje ki se k'je jeege 'kɔn nakɲ aak kus maak ki eyo. ⁴ Num gan do nakge tun naaje k'ted paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ɔ naabm naaje k'ted

* 6:2 Aak Eza 49.8.

se gɛn Raa. Bin ɓo naaje j'aay kaamje j'aasiŋ do nakge tun ɔɔn kɛn aan doje ki, ɔɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje, ⁵ k'tɔndje, k'j'ɔmbje dangay ki, j'ɔl mɛtn jeege iin roje ki, k'tɛdn naaba k'j'ɔɔr k'nɔn tak tak, gɔtn mɛtiŋ bi kaamje kic ɓo k'tood eyo, ɔɔ gɔtn mɛtiŋge se kɔsɔ kic ɓo j'ɔs eyo. ⁶ Gɛn taadn jeege tu naaje k'jee tɛdn naabm Raage se, naaje j'ing ute maakn kalan, naaje k'jeel nakgen mɛt ki, k'tɛdn maakje deere, jee bɛɛ, ɔɔ ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl Salal ɔɔ k'je jeege ute maakje paac. ⁷ Jeege se naaje k'taadɛn taar mɛt ki ɔɔ ute tɔɔgn gɛn Raa. Naaje se k'tɛd nakgen ute doobiŋa ɔɔ naan se tec aan gɔɔ bɔɔrgen do ji daamje ki gɛn tɛdn bɔɔrɔ ute jee wɔɔyjege ɔɔ tec aan gɔɔ daragn j'ɔkiŋ ute ji jeelje gɛn naakn roje se. ⁸ Jeege mɛtiŋge aaljeki maak ki, jeege mɛtiŋge aaljeki maak ki eyo, jee mɛtiŋge taad taar ing kus ɓo roje ki ɔɔ jee mɛtiŋge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje aan gɔɔ jee taar-kɔɔbge, num gan naaje se k'lee ute kɛn mɛt ki. ⁹ K'tɛdjen aan gɔɔ nam tap ɓo jeeljen eyo, num gan jeege paac jeelje, j'aakjen aan gɔɔ jee k'baaden ɓaa tɔɔlɔ, gan naaje se j'utu j'ing zɛɛɛɛ, k'j'ɔɔdjen yɛɛɓje naɓo k'tɔɔljen te eyo. ¹⁰ Jeege tujjen maakje naɓo daayum naaje se j'ing ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje ɓo k'tɛd jeege tɛdjee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gɔɔ jee ɔk dim eyo, num gan naaje se j'ɔk nakge paac.

¹¹ Naase jee Kōrint ki, naaje se k'taadseŋga taar tood tal ɔɔ j'ɔɔdsɛŋga taar maakje ki se ɔɔ naaje k'jese. ¹² Naaje se j'ɔɔd k'nansɛŋga taar maakje ki, num naase ɓo 'baate kɔɔdjeki taar maakse ki. ¹³ Anum maam se m'taadseŋga aan gɔɔ bubm kɛn taad gɛniŋge tu: ɔɔdjeki taar maakse ki ɔɔ 'jejeki aan gɔɔ kɛn naaje k'jese se.

*ɔnte 'tumki kalan ute jeege kɛn aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo*

¹⁴ Jeege aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalan. Anum nakn ute doobiŋa ɔɔ nakn kɛn *kusiŋ se, nakn ade tum kalan se utu la? Gɔtn wɔɔr ute gɔtn ɔɔd se kɔn tum kalan la? ¹⁵ Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔn dɔɔkn taarde kalan la? Debm aalga kaal maakiŋ do Isa al-Masi ki ute debm kɛn aal te maakiŋ ey se 'kɔn dɔɔkn taarde kalan la? ¹⁶ *Bee Raa ute ɓee maragge se, dim aden dɔɔkn tum kalan se utu la? Taa naajege paacki se ɓo ɓee Raa kɛn ing zɛɛɛɛ, aan gɔɔ kɛn naan maliŋ taadn maakn Kitap ki ɔɔ:

Maam m'king ute naade ɔɔ m'lee daande ki,

maam m'tɛdn Raade ɔɔ naade 'tɛdn jeemge.†

¹⁷ Taa naan se ɓo Mɛljege Raa taad jeenŋge tu ɔɔ:

'Teecki naatn maakn jeege tun kusiŋ se ɔɔ 'ɓaa ingki gɛn dose.

Nakn kɛn asen tujn naanum ki se

ɔnte 'lɛkiŋki ɔɔ maam m'asen dɔɔdn kɔkn jiga.‡

¹⁸ *Ter Mɛljege Sidburku deek ɔɔ: maam m'asen tɛdn Bubse*

ɔɔ naase amki 'tɛdn gɛnumgen gaabge ute kɛngen mɛndge.§

7

¹ Jee maak-jemge, aan gɔɔ *Raa taadjenkiga taad ɔɔ utu ajeki tɛdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ɔnte 'saapki ɔɔ j'ɔnte 'tɛdki nakn *kusiŋ naan Raa ki. Aan gɔɔ naajege k'ɓeerki Raa ki se, ingki king kɛn *salal naaniŋ ki.

Pɔl maakiŋ raap do jeege tun Kōrint ki

² ɔɔdjeki maakse ɔɔ 'jejeki. Naaje lɛ, k'tɛd te nakn *kusiŋ nam ki eyo, k'rɛj te nam gɛn tuj nam eyo, ɔɔ nam lɛ j'aaniŋ te dal gɛn kuun dimiŋ eyo. ³ Kɛn maam jaay m'taadseŋga taargen se, taa m'asen kɔkn mindse eyo. Deere, taar se

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ɔɔ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

maam m'taadinoga taada m'oo: naaje se k'jese oo ken yoje lobu kaajje, naaje se k'tedkiga kalan ute naase. ⁴ Maam se m'jeelse, maakum tap bo naaj dose ki eyo. Ute nakgen oon ken aan doje ki se kic bo, maam m'ok maakum toooo oo ute naan se kic bo, maakum raap den aak eyo.

⁵ 'Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naan Masedoan ki se, naaje j'on te gotn toool maakje eyo. Num goto baa se paac nakgen oon aan doje ki, jeege iino roje ki oo gotn se nirlje ondje gak gak. ⁶ Num Raa debm edjen kaay kaam se, naan bo seljenga maakje oo edjenga kaay kaama ute kaan Titn gotn ara se. ⁷ Num ute kaanin gotn ara sum eyo, nabo Tit taadjenoga oo naase edinkiroga kaay kaama. Kese bo ken seljen maakje oo edjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki okki amki kaakn ute kaamse tak. Taa nakn naase 'tedki jig ey se edsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee woyumge tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap den aak eyo.

⁸ Taa naan se bo, maktubm ken maam m'raansen se jaay tujsenga maakse kic num, nabo maam ki se m'aakin se ok taar eyo. Deere, metn-jiki se, maam m'oo m'raanin te ey kic bo jiga, taa maktubm se maam m'aakin se tujsenga maaksen den aak eyo, nabo ken tujsen maakse se daanin dok te eyo. ⁹ Num gan borse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raansen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num ken olum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiinse oo 'terlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se bo, maak-tujn naase se aan goo ken Raa maakin jen ro ki, bin se naaje se k'tedsen te kusiin eyo. ¹⁰ Taa maak-tujn ken iino gotn Raa ki se ol deba terl maakinna oo olin gotn kaaj ki; oo maak-tujn bin se ok taar eyo. Num gan maak-tujn gen do *duni se le, naan se ol deba yo ki. ¹¹ Deere, maak-tujn naase se iino gotn Raa ki. Aakki nakn ken naan olse naase 'tedki: borse naase 'naar 'terlkiroga gen tedn nakn bee, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakn naase 'tedkiro se 'saapinki okki ken tedinkiro te ey kic bo bee, kusiin naase 'tedki se olsenga beere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'donki 'je aki tedn nakn ken Raa maakin jen ro ki, oo debm ken ted kusiin se, naase 'jeki j'an dabara. Ute nakgen naase 'tedki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu okki maakn nakge tun se, olsen naase eyo.

¹² Bin bo, maktubm ken maam m'raansen se, maam m'raan debm ken ted kusiin naapin ki se eyo, ey le deb ken naan k'tujin maakin se eyo kici. Num maam m'raansen se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeki ute maakse paac oo 'jeelki taar naaje k'taadsen se le, taar met ki. ¹³ Kese bo nakn ken edjeno kaay kaama. Naan se edjeno bo kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo den aak eyo ken j'aak Tit jaay maakin raap se, taa naase paac 'raapinkiroga maakin aak eyo. ¹⁴ Ken maam jaay m'olin gotse ki se, maam m'toomsenga naanin ki oo borse naase olumki te maakn sokon ki eyo. Taa taargen paacn naaje k'taadseno se, met ki oo toom ken naaje k'toomseno naan Tit ki se kic bo, met ki, k'ted te taar-koo eyo. ¹⁵ Kaad ken naan ingo gotse ki se, naase 'doofokinikiroga jiga, aalinikiroga maak ki oo 'took uunkiroga taarina. Ken naan jaay saap do nakge tun naase 'tedinkiro paac se, olin naan jese den cir ken deete. ¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee ken maam m'kon kaal maakum dose ki paac.

8

Pal oo k'tiir gen noogj genaagen Jeruzalem ki

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakn ken *eglizgen taa naan Masedoan ki ted se. Kese taad ute bee ken *Raa tedden. ² Naade se ute nakgen oon den ken aan dode ki oo naaden ken

daay nan tak tak se kic 60, naade maakde raap aak eyo ɔɔ edga nakge dena ute maraadde. ³ Kaam do rode sum se, naade edga ɔɔ maam se m'saada, nakj naade ed se den cir ken naade kɔnj kedfa. Ɔɔ nakj se naade malinge 60 uuno doa gen kedn nakgen se. ⁴ Naade tɔnd meta daar cirr metje ki ɔɔ ken beeki se, naade kic 60 je kedn dim gen noog genaagen doobm al-Masi ken taa naan Jude ki. ⁵ Nakj naade edo se cir nakj ken naaje k'j'ɔndo doje do ki. Deet deet se naade edo rode Meljege tu, ter naade took gen ted nakj ken naaje k'taadeno, aan gɔɔ Raa maakin jen ro ki.

⁶ Aan gɔɔ Tit baagoga tiir tusn nakge gɔtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan se 60 naaje k'taad metin j'ɔɔ: n'terl n'baa n'nan naabin jiga se gɔtse ki. ⁷ Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge den aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar met ki, ɔɔ napar kaay kaam ute maak-je ken naaje j'ɔk dose ki jaay, naase aakin ki se, naase kic 60 'lee 'tedin ki aan gɔɔ gen naaje se kici. Taa naan se 60, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tedin ki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadse se, m'je naase aki 'tiir se taa tɔɔg eyo, na60 ken ɔlum jaay m'taadse bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakj noogo dena. Ute naan se 60, maam m'je aki tedn bin se taa aki taadn jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹ Anum naase 'jeelki beε* gen Meljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm ken nakge paac kaam jina, na60 taa naase se, naan ɔn roj ted debm daaye, taa ute daayin se, asen tedn naase jee nak denge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki ked se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma ken asen tedn beε naase ki: dogɔtge tu se, naase 60 uunkiro do deet deet gen kedfa, ɔɔ naase 60 jee 'baagkiro tiir deet deet kici. Ɔɔ beeki num, 60se se, naabm ken naase uunkiro do ro ki se, 'ted nanjinki. ¹¹ Bin num 60se naabm se 'ted nanjinki. Aan gɔɔ naase uunkiro do jiga gen tedin se, 'naar 'ted nanjinki ute nakj ken naase ɔkki jise ki se kici. ¹² Ken naase jaay edki dim ute maakse paac se, Raa took do ki ɔɔ ken naase jaay ɔkki dim ey se, naan kic tɔnd metse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tedn jee daayge taa jee kuuy 60 kɔnj dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁴ Anum 60se naasen ken ɔkki nakge den se, edki jeege tun ken baatde baata, taa diin kuuy jaay naase ɔkki baata ɔɔ naade ɔk den se, naade asen kedn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁵ 'Tedn aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ: *Ken jeege jaay taso kɔsn k'danjin maan†se, jee taso den se le ɔɔɔ ɔɔp te eyo ɔɔ jee ken taso baat se le, kɔɔ baatden te eyo kici.*

Pɔl ɔl Tit Kōrint ki

¹⁶ K'tɔɔmki Raa ken ted maakj Tit ki jaay jesen den se, aan gɔɔ ken naan tedo maakj naaje ki se kici. ¹⁷ Tit se naaje k'tɔndga metina ɔɔ naan kic 60 tookga gen 6aa gɔtse ki. Num naaje sum 60 k'taadn j'ɔɔ n'baa eyo, num naan mala 60 uunoga doa gen 6aa gɔtse ki, taa naan je asen 6aa noogo. ¹⁸ Ɔɔ naaje k'j'ɔlinj ute gena kuuy ken *eglizge paac tɔminj taa Labar Jigan gen *al-Masi se, naan taadn jeege tu jig aak eyo. ¹⁹ Ter do naabin ken naan ted se, eglizge beε ɔɔdinj taa k'6aa mertε telε, taa ajen noogj gen 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, keε *'nookj Meljege mala ɔɔ taadn jeege tu ɔɔ naaje se j'ɔk maak-jea gen noogj jeege. ²⁰ Gursn ken jeege tiir edjeno jije ki se, tedga dena. Gursn se, naaje k'bɔɔbinj jiga taa naaje k'je jeege kɔnj taadn taar inj kus roje ki eyo. ²¹ Taa naaje k'je k'tedn nakj ute doobin se naan Meljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

* **8:9** Beε ese se je taad ute kercele. † **8:15** Maan ese se kɔsn ken Raa bɔɔyinj maakj raa ki ɔɔ edo gaan *Israelge tu do dakinj do kod-baar ki. Aak Ekz 16.18.

²² Ɔo ute jeegeen ɓaa se se naaje k'j'ɔlsenga gɛnaajen kuuy kici, naaje k'naam k'dɔɔlinga dɔɔlɔ naɓo naaje se j'ɔɲin naan se je naabm Raa. Borse kic ɓo, tɛr daala, naan ɛd ron paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ɔrmse eyo. ²³ Tit se lɛ, naan debuma ɔ naaje k'tɛdo naaba tɛlɛ gɔtse ki. Gɛnaagen k'ɓaa tɛl se, eglizge ɓo bɛɛr tɔddɛ ɔ ɔlden gɛn ɓaa tɛdn naaba gɔɔ naade ki ɔ ute naabm naade lee tɛd se, nookɲ al-Masi. ²⁴ Taa naan se ɓo, jee se, naase ɔkdeki ɔɲɔ. Bin ɓo eglizgen ɔldeno se jaay booyga num, tɔm kɛn naaje k'tɔmsen naase se, naade jeele, taarje se mɛt ki.

9

Edki ute maak-raapo

¹ Taa nakgen kɛn k'tiir k'tusin gɛn noogɲ jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum. ² Maam m'jeele naase 'je adɛki noogo ɔ naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'tɔmseno m'deekden m'ɔ: «Jee taa naan Akayi ki se dogɔtge tu tap ɓo, naade daapga daap rode gɛn tiiri.» Kɛn jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, dɛniɲ je tiir gɛn noogɲ jee taa naan Jude ki kici. ³ Naɓo maam m'ɔlsen gɛnaagen ese se, taa tɔm kɛn maam m'tɔmseno naase se tɛd nakɲ cɛɛ eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirinkiga tiir aan gɔɔ kɛn maam m'taadɛseno ro ki se, 'daapinki jiga. ⁴ Ey num kɛn jee Masedoan ki jaay ɓaadoga ute maam tɛlɛ ɔ ɔɲsen naase 'daapki te rose gɛn tiir ey ɓort se, sɔm naase amki kɔl maakɲ sɔkɔɲ ki, taa naaje se k'taaddenga taad j'ɔ naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gɛn tiir nakgen se. Bin se naase kic ɓo sɔkɔɲɔ asen tɔɔlɔ. ⁵ Taa naan se ɓo, maam m'saap m'ɔɲin tɛd jiga se, maam m'ɔl gɛnaage kɔnd naana ɓaa gɔtn naase ki do naaje ki. Ɔo maam m'je nakgen naase aki tiir se anki tusn daapa. Bin ɓo kɔr maam m'ɓaa se, m'an kɔɲ naase 'tus 'daapinkiga. Ute naan se jeege jeele naase mala ɓo uunki doa gɛn tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam ɓo ɔlsen taa tɔɔg eyo.

⁶ 'Jeelki, debm jaay ɔɔc cɔkɔ se lɛ, kɔj kic ɓo cɔkɔ sum, ɔ debm jaay ɔɔc dɛn se lɛ, kɔj kic ɓo dɛna. ⁷ Ɔɲ naɲa naɲa kic ɓo nakɲ naan uunga do ro ki se ɛdin ute maakin paac, ɔɲte 'naaja. Nam ɔɲte kɔlsen taa tɔɔgɔ gɛn tiiri. Taa *Raa se je debm kɛn ɛd ute maak-raapo. ⁸ Raa se ɔk tɔɔgɔ asen tɛdn bɛɛɲ paac ute maraadiɲa, taa daayum naase aki kɔɲ nakɲ kɛn asen kaasn kingse, tɛr naan asen 'ziidn nakge do ki ɔ ute nakgen naase ɔkki se, naase aki 'tɛdn bɛɛ paac jeege tu. ⁹ Aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔ:

Naan ɛdga nakge ute maraadiɲa jee daayge tu

ɔ bɛɛ kɛn naan tɛd se, daayum naan tɛdin ute doobiɲa.*

¹⁰ Raa ɓo ɛd kupu jeege tu gɛn kɔɔcɔ ɔ naan ɓo ɛdden nakɲ kɔsɔ; naan utu asen kɛdn nakge naase ki kici ɔ nakgen se naan utu an 'ziidi, ɔ ute naan se ɓo naase aki kɔɲ tɛdn bɛɛ dɛna jeege tu ute doobiɲa. ¹¹ Raa asen kɛdn nakgen asen kaasa, bin ɓo ute nakgen se naase aki tɛdn bɛɛ jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase ɛdjekiro jaay naaje k'ɓaado k'j'ɛdden se, naade utu tɔm Raa ro ki. ¹² Ute naabm kɛn naase 'tɛdki gɛn tiir tusn nakge se, gɛn noogɲ jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kɔl jeege paac tɔm Raa dɛn aak eyo. ¹³ Naabm naase aki tɛd se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ɔrmse eyo ɔ deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gɛn *al-Masi ki ɔ 'took ingkiga do ki. Taa naan se ɓo kɛn jee dɛn jaay 'kaakse, naade *nookɲ Raa do ki ɔ tɛr, naade an tɔmɔ taa naase ɛdki naksege ute maakse paac jee Raage tu ɔ jeege tun kuuy kici. ¹⁴ Raa tɛdsenga bɛɛɲ dɛn aak eyo. Kɛn jeege jaay kaakɲ bɛɛ Raa

* 9:9 Aak KKR 112.9.

tēdsen se, naade asen jea, tōnd metn Raa taa naase ɔ tōom Raa. ¹⁵ K'tōomki Raa taa bεε naan tēdjeki se, tap ɔ gen taad eyo.

10

Pəl tērl jeege tun ɔkiṅ mindiṅ do naabiṅ ki

¹ Maam m'bo ken jeege taad ɔ ken naan jaay utu te naaje se, naan *debm beere*, ɔ ken naan jaay ɔaaga dɔk se, *naan taad beer nam ki eyo*. Num aan gɔɔ *al-Masi debm bεε ɔ dalul se, maam kic maakse ki se m'je tēdn aan gɔɔ naana. ² Maam m'tōnd metse, 'tērlki saapse bin ɔ ken m'ɔaa gətse ki se, m'asen taadn aan gɔɔ debm taad beer nam ki ey sum. Taa jee metiṅge utu maakse ki se taad taar-kɔɔɔ ɔ: maam m'tēd naaba se taa m'aan je dīm ro ki aan gɔɔ jikilimgen lee tēd se. Jeegen taad bin se, maam m'aden taadn m'beer eyo. ³ Deere, naaje se k'jikilimge aan gɔɔ jeegen ɔaa se paac. Naɔo do ken naaje k'do se, tec aan gɔɔ gen jikilimge se eyo. ⁴ Gan nakgen naaje k'j'udn ɔɔɔ se tec gen jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn ɔɔɔ se, iino gɔtn *Raa ki. Nakgen se ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔkɲ *ɔee tɔɔgɲ ken jee wɔɔyge lee toomni. Jeegen ɔk saapm jig ey se taargen naade ɔaa taada se, naaje k'gaasde. ⁵ Bin ɔo nakgen paacɲ ken ɔk tɔɔgɔ ɔo magal rode se ken gaas jeege ɔj jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tēdden naade tērlga maak-saapde taa tookɲ taar al-Masi. ⁶ Kaad ken jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee ken baate tookɲ taariṅ se ɛ, naaje j'utu j'aden kōnd dōob ki. ⁷ Naase aakki nakɲ ken j'aakiṅ ute kaama sum. Ken nam jaay deek ɔo naan tēdga gen al-Masi se, ŋ'kōɲ jeele naaje kic ɔo gen al-Masige. ⁸ Ken do naabum ki se jaay, maam m'tōomga rom den dena do tɔɔgɲ ken Mēljege ɛdumo se, maam sɔkōɲ tɔɔlum eyo. Taa Mēljege ɛdumo tɔɔgɔ se, taa m'asen noogo aki ziidn ɔaa ute naan se, ey num gen kutse eyo. ⁹ Ute maktubum gen maam m'raansen se, maam m'je tēdn aan gɔɔ debm ken je asen kɔl beere maakse ki eyo. ¹⁰ Taa jee metiṅge taad ɔ: «Ken Pəl jaay raan maktubge se taariṅgen maak ki se, taargen deer deere ɔo ɔoɲ, num gan ken naan jaay ɔaado maakjege tu se, naan tɔɔgiṅ ɛ gɔtɔ ɔo taariṅ ɛ tɔɔl sɛr eyo.» ¹¹ Debm jaay taad bin se, ŋ'jeele, taargen naaje k'dɔk jaay k'raandn maakɲ maktubge tu se, ken naaje jaay k'ɔaaga maakse ki se, naaje j'an tēdiṅ aan gɔɔ ken naaje k'raaniṅ se.

¹² Bere, jeegen ese se tēd rode ɔo jee magalge, ɔo naaje se ɛ j'kōɲ k'taadn j'ɔo j'aas kaas ute naade eyo! Ken naade aak rode se, nam aas ute naade gɔtɔ ɔo ken naade ɔaa ɔaa dɔɔjɲ rode ɛ dɔɔj ute naade maliṅge sum. Naade se jee do tēdga gen naade eyo. ¹³ Num gan naaje se j'kōɲ tōom roje j'an deel ute gɔtiṅ eyo. Num naaje se k'tōom roje ute gɔtn naan gur naabm ken Raa taadjeni ken ɔje bini k'j'aano gətse ki. ¹⁴ Ken naaje jaay j'iṅgo te gətse ki ey num, kεse aan gɔɔ naaje k'j'aal k'deelga naan gur ken Raa taadjeni. Num naaje k'j'ɔɲki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje ɔo j'aano deet deet gətse ki ute Labar Jigan gen al-Masi se. ¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kōɲ tōom roje eyo, taa naaje ɛ maakɲ naabje ki se, k'tōom roje k'deel te gɔtiṅ eyo. Num gan naaje j'ɔnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn ɔaa ute naaniṅa. Ute naan se ɔo naaje k'tēdn naaba ɔo naabje se ziidn ɔaa ute naaniṅa aan gɔɔ ken Raa maakiṅ jen ro ki. ¹⁶ Ter, naaje k'ɔaa maakɲ naange tun dɔk cir naan naase se, taa gen ɔaa taadn Labar Jiga jeege tun ken ɔii kalan booyiṅ te eyo, taa naaje se k'je tōom roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷ Gan aan gɔɔ ken Kitap Raa taad ɔ: *Debm jaay je tōom roṅ num, ŋ'tōom roṅ do nakge tun Mēljege tēda.* * ¹⁸ Taa debm iin sum ɔo tōom roṅ se, tōom roṅ ken naan tōom se met ki eyo; num gan tōom rō ken met ki se, debm ken tēd nakɲ ken tɔɔl Mēljege tu.

* 10:17 Aak Jer 9.23.

11

*Pəl ute jee kēn tēd rode ə naade *jee kaan naabm Isa al-Masige*

¹ Borse maam m'je m'asen taadn aan gəə debm dərle naʒo do taarunge tu se aayki kaamse aasiŋki do ki. Genaamge, maam se kic ʒo aayki kaamse 'sɛrkumki. ² Maam se m'saap do naase ki aan gəə kēn *Raa saap dose ki kēn tec aan gəə mēnd kēn ni taa gaabiŋ se. Ɔə maam m'je m'asen kēdn gaab ki kalaŋ ə gaabm ese se naan ʒo *al-Masi. Taa naan se ʒo maam m'je m'asen ʒaa naaniŋ ki aan gəə goon mēnd kēn iŋg ʒəəb roŋ gaabm kēesiŋ ki sum se. ³ Aan gəə do dəkini wəəjə ʒaado dərɪ Awa se, maam m'beer m'əə səm nam asen dərɪ bin kici ə saapse se tēdn jig eyo ə aki tuj ərmsə ə aki kəŋ dəəkŋ ute al-Masi ute maakŋ kalaŋ eyo. ⁴ Nam kuuy ʒaado taadsen mētn taar Isan kuuy tec aan gəə ɣen naaje k'taadsen se eyo, ə taadsen mētn taar nirl kuuy tec aan gəə kēn naaje k'taadsen se eyo ə kēn naan jaay ʒaado taadsen Labar Jigan kuuy kēn tec aan gəə ɣen naaje ey se kic ʒo, naase 'sɛrkdeki tap.

⁵ Jeegen naase aakdeki aan gəə jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel ɣətde ese se, naade se əŋ cirum maam eyo. ⁶ Deere, maam m'jeel taadn taara jiga dən eyo, naʒo jeel nakge sum se maam m'əkə. Naase kic ʒo 'jeelki maakŋ nakge tun naaje k'tēd paac se, naaje k'taadsesiŋga tal mēt dēna.

⁷ Kēn maam m'taadseno Labar Jiga ɣen Raa se, maam m'əəp rom baata ə m'uunsen ro naase ʒo raan. Labar Jiga ɣen Raa se lɛ maam m'taadseno cɛɛ. Bin se maam m'tujiŋga la? ⁸ Kaad kēn maam m'tēdo naaba ɣətse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ʒo əgumo ə naade utu jide taa maama. ⁹ Kaad kēn maam m'iŋgo ɣətse ki jaay, naka ʒaa baatum se, maam m'tənd te mētn dīm ɣətse ki eyo. Naʒo ɣenaagen doobm al-Masi kēn taa naan Masedoan ki se ʒo ʒaado ɛdum nakŋ kēn aasum kiŋguma. Kaad kēn se, maam se m'tənd te mēt dīm ɣətse ki eyo ə borse kic lɛ, m'tənd mētse eyo. ¹⁰ Aan gəə maam m'dəək ute al-Masi se, maam m'taad taar mēt ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn ɣen təəm rom maakŋ taa naan Akayi ki se, ɣətə. ¹¹ ɣen dī jaay maam m'baate ɣen kuun naka ɣətse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakŋ maam m'tēd se borse kic ʒo m'tēd aan gəə naan ese se. Taa bin se jee tēd rode aan gəə jee kaan naabm al-Masige se kəŋ təəm rode eyo deekŋ ə naabm naade se, tec aan gəə ɣen naaje. ¹³ Jee se tēd rode aan gəə naade jee kaan naabm al-Masige, ə ute naabm kēn naade tēd se, naade aan jeege dala ə naade tēd rode aan gəə jee kaan naabm al-Masige. ¹⁴ Nakŋ naade tēd se ajenki kəŋ kəkŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ʒo tēd roŋa aan gəə *kədn Raa kēn tēd ɣətə wəər kēlən se. ¹⁵ Bin num nakgen se ənten 'kəksen taad eyo kēn jee tēdn naabm Bubm sitange jaay tēd rode aan gəə jee tēdn naabm ute doobiŋ se. Bii kēn ɣiide 'nan se, Raa utu ade dabar do nakge tun kēn naade tēdo se.

Pəl taad taa dubar kēn naan əŋ maakŋ naabiŋ ki

¹⁶ M'an taadn dəəl daala, nam ənten kaakum aan gəə debm dərle. Kēn naase jaay 'saap əki maam debm dərle kic, num 'tookki aan gəə kēn naase 'saapiŋki se, bin se ənumki maam kic m'təəm rom cəkə. ¹⁷ Taar maam m'je m'an taad se Məljege ʒo undum kul eyo, naʒo kēn maam jaay m'təəm rom se, maam se m'taadn aan gəə debm dərle. ¹⁸ Aan gəə jeege dēna lee təəm rode ɣen nakgen do *duni ki sum se, maam kic ʒo m'təəm roma. ¹⁹ Kalɛ, naasen jee jeel-taarge, jee dərɪge se kic ʒo, naase 'sɛrkdeki ute maak-raapo. ²⁰ Kēn jeege tēdsen ʒulu, aansen dala, əs jise, kujunse, naade tēd rode magal cirse naase ə naade təndse mētn bise ki kic ʒo, naase se aasiŋki. ²¹ Taar m'taadiŋ se səkəŋ kic ʒo təəluma taa naaje se j'ək təəg eyo ɣen tēdn aan gəə

gen naade se. Num gan ken deba jaay ak nakn ken naan an tōom ron ro ki se, maam kic m'ok nakn ken m'an tōom rom ro ki kici. Kese maam taad aan gōo debm derle bo taada. ²² Ken naade bo *Ebrege le, maam kic m'kod Ebre. Ken naade bo gaan *Israelge le, maam kic m'kod Israel. Ken naade bo metjil *Abraam le, maam kic metjiliṅa. ²³ Ken naade bo ə naade jee tedn naabm al-Masige se le, maam se m'cirde naade se. (Gōtn se maam m'taad aan gōo debm derle bo taada.) Maam m'tedo naaba m'əor nan tak tak, k'tokumoga dangay ki met dena, k'tondumoga ute mēeje den aak eyo, met dena əp cōko sum bo ey num j'amo tōob. ²⁴ Metn mii se, magal Yaudge okumoga tak bo tond dōolum ute mēeje met sik-mōtō-kaar-jernan*. ²⁵ Metn mōtō j'ok k'tondumo ute sirdi, jē-kalan k'tundumo ute koa je j'am tōob, metn mōtō markaba terəce ə maam m'əopo maakn maane ki, jē-kalan se m'toodo ə m'leko maakn baar ki. ²⁶ Maam m'leedoga merte met dena, m'nirlum teece gen gaan oolge se, jee boogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma ə jee ken Yaudge ey kic bo teecumo nirluma, maakn gēgerge tu se beer tedumoga, do kod-baarge tu se beer tedumoga, do baar ki beer tedumoga ə jee ken ted rode aan gōo jeegen doobm *al-Masi ki se kic bo, teecumo nirluma. ²⁷ Maam m'dabar m'tedn naaba m'əor nan tak tak met dena, bi kaamum kic m'tood eyo. Gōtn metiṅge se bo tōolumo ə maane kic bo tōolumo, met dena m'os dim eyo, kuulu ənnuma ə kala kic bo aasum eyo. ²⁸ Dubargen kuuy kic bo utu, naḃo m'kōn taad ey sum. Daayum maam se m'saap dena do *eglizge tu paac. ²⁹ Ken nam jaay ak tōog ey se, m'aakiṅ se tedum ənə aan gōo maam kic bo tōogum gōtō. Ə ken nam jaay tedga genaən oocga maakn *kusiṅ ki se, m'aakiṅ se tedum ən aak eyo. ³⁰ Maam se m'je tōom rom eyo num ken naase 'jeki maam m'tōom rom tak kic num, m'tōom rom do tōogum ken baat se. ³¹ Raa ken Bubm Meljege Isa, naan ken jeege lee tōomiṅ gen daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kōb eyo. ³² Do dōkiṅ ken maam m'iṅgo maakn gēger ken Damas ki se, gaar taa naan gōtn ese ron Aretas, magal ken naan əndiṅ maakn gēger ken ese se, tond jeege taa-dōobge tu taa am kōkō. ³³ Gan naade uun olumo maakn baar ki ə uun bōyumo naagṅ durdur ki ute taa peneter ə gōtn se, maam m'aan m'ətō.

12

Nakn ken Meljege teec naan Pəl ki ə taadiṅ metiṅa

¹ Maam m'je tōom rom eyo naḃo naase olumki m'tōom rom tak. Naḃo m'aakiṅ se tōol ser eyo. Borse maam m'je m'taadn ute nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadumo metiṅ se. ² Maam m'jeele gaaba kalan debm *al-Masi se, borse okga baara sik-kaar-sə, ə gaabm se *Raa uun baansiṅ maakn raa ken raan cir paac paac, jaay bo ak terlo. (Ken naan ook baar raan se ken utu ronə lə ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa bo jeele). ³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun baansiṅga gōtn naan ki mala (naḃo ken naan ook baar raan se utu ronə lə ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa bo jeele) ə ken naan jaay aan gōtn naane se, naan booy taargen deel do ken debkilimi an kōn kaasn taad eyo ə Raa undiṅ te kulu gen taadn naan se ey kici. ⁵ Ey num gen debm bin se, maam m'kōn tōom roma, naḃo gen maam maliṅ se, m'tōom rom do tōogum ken baat se sum. ⁶ Ken maam jaay m'je tōom rom kic bo, maam m'kōn tedn debm derl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar met ki. Naḃo maam se m'je tōom rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gōo debm k'jeel jeel gōtiṅa ə am kōkṅ maam bo ən cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen

* **11:24** Maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se deba jaay tujga num, j'ōnte tōndiṅ ute mēeje cir ji si-sə.

naade aakum maam m'tedō se. ⁷ Taa nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadum mētiñ se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōñ tōom rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Mēljege ōño nakñ aan gōō kōrōndō* maakñ rom ki, ōō nakñ aan gōō kōrōndō se *Bubm sitange 60 ōlo kōdīñ taa am dabara ōō am gaasn m'kōñ tōom rom eyo.

⁸ Mēt mōtō maam m'eem nōō mētn Mēljege tu m'ōō nakñ se ñ'ōōdumsin naatn rom ki. ⁹ Num gan naan tērlum ōō: «Bēē maam m'tēdī se 60, aasiga sum. Taa kaad kēn naai 'tōōgi baat se 60, maam m'taadñ tōōgum ute maraadiñ doi ki.» Bin 60 maam se m'tōōm roma do tōōgum kēn baat se, taa al-Masi se taadñ tōōgin dom ki. ¹⁰ Taa naan se 60 do tōōgum kēn baat se, kēn k'naajuma, nakgen ōōñ kēn aan dom ki, kēn k'dabaruma, kēn k'lee k'teecum nirluma, kēn nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad kēn maam tōōgum baat se jaay 60, maam m'ōñ tōōgō.

Pəl saap do jee Kōrint ki

¹¹ Maam m'taadseno aan gōō debm dērlē se, ōō naan se naase 60 ōlumki taa tōōgō. Ey num naase 60 jee kēn amkiro magala. Kēn naade jaay taad ōō maam se m'tōōl sēr eyo kic 60, naaden jee kēn aak rodē aan gōō *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gōtde se, ōñ cirum eyo. ¹² Kēn maam jaay m'ingō gōtse ki se, naase ōñumki maam se m'debm maakum deere, ōō m'aasiñ do nakge tun paacñ aan dom ki. Ōō ute tōōgñ Raa se, maam m'tēdōga nakñ-kōōbge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tēd se 60 kēn taadsen ōō maam se, debm kaan naabm *al-Masi. ¹³ Anum nakgen kēn maam m'tēdō *eglizge tun kuuy se, gōtn naase ki kic 60 maam m'tēdīnōga. Nakgen kēn maam m'tēdīno te gōtn naase ki ey se, maam m'tōnd te mētn dīm gōtse ki ey sum. Bin se m'tēdsenga *kusiñ la? Kēn tēdsega kic num, 'tēdumki kaldē gen kēn maam m'tōnd mētn dīm gōtse ki ey se! ¹⁴ 'Booyki m'asen taada: tēr daala 60se maam m'daapga roma gen 6aa gōtse ki gen k-mōtōge, ōō m'6aa gōtse kic 60 maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge 60 tus naka gēndēge tu ey num gaange 60, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵ Maam se kēn m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, na60 rom paac kic 60 m'añ kēdīñ taa naase. Anum kēn maam jaay m'jese dēn bin se, naase kic amki kōñ je baatn ne? ¹⁶ Naase 'jeelki maam se m'tōnd te mētn dīm gōtse ki eyo. Na60 jeegen mētinge maakse ki se taad ōō maam se nakum mētēkē ōō maam m'aanseno kaan 60 dala ey num maam m'ōngā dīm gōtse ki. ¹⁷ Maakñ jeege tun maam m'ōlden gōtse ki se, deb kalan maakde ki se ōsga jise la? ¹⁸ Maam m'daar mētn Tit ki cirr ōō m'ōl genaa kuuy kēn maam m'taadseno taariñ se ute naana. Kēn Tit jaay ingō gōtse ki se ōsoga jise la? Lō maam m'ute Tit se naabm kēn naaje k'tēdō se ōō saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanseno maakñ maktub kēn ese se, naase 'saap ōōki kaadñ naane naaje k'je daapm taarje 60 naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan gōō kēn al-Masi jen ro ki ōō 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidñ 6aa ute naanse doobm al-Masi ki. ²⁰ Anum kēn ōlum maam m'6eer se m'ōō kaadñ kēn jaay maam m'6aa gōtse ki se, m'asen kōñ aan gōō kēn maam m'jen ro ki eyo ōō naase kic lē amki kaakse amki kōñum aan gōō kēn naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kōñ naase 'tēdki tēd dēkēñē ute naap eyo, 'tēdki tēd maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tēdki tēd taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ōōdki kōōd naap eyo, 'taadki taad taar ing kusu ro naapge tu eyo, 'magalki

* 12:7 Nakñ aan gōō kōrōndō ara se taad ute kōōñ kēn dabariñ maakñ roñ ki.

magal rosege eyo ɔɔ ɛcki kɛc naap eyo. ²¹ Maam m'beer m'ɔɔ sɔm bii kɛn maam m'tɛrl gɔtse ki kuuy daal se, Raam am kɔlum sɔkɔnɔ am tɔɔl naanse ki. Maam m'beer m'ɔɔ sɔm, kɛn m'kaan gɔtse ki se, m'kɔn jee kusinge dɛna kɛn tɛrl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu ing tɛd nakn tuj debkilimi naan Raa ki ɔɔ lee ɛɛs naapa rɛn rɛn ɔɔ tɛd nakgen jig eyo kɛn maakde jen ro ki. Taa naade se ɔɔ kɛn am kɔlum maam m'utu m'ɔɔa keeme.

13

Dejn Pɔl kaam mɔɔtn

¹ Maam m'je ɔɔa gɔtse ki ɔɔ kɛn ara se tɛdn gɛn k-mɔtɔge. Aan gɔɔ kɛn Kitap taadni: «*Gɛn kaakn mɛtn taargen daanse ki se, ɔn jeege dɔo ey lɛ mɔtɔ 'tɛdn saadge.**» ² Kɛn maam m'ingɔ gɛn k-dige gɔtse ki se, jee kɛn tɛdo *kusiɔ deete ute kengen kuuy se, maam m'taaddɛnoga taada. Anum ɔɔrse maam dɔk ute naase se kic ɔɔ, maam m'taaddɛn daala m'ɔɔ: «Bii kɛn maam m'ɔɔa gɔtse ki se maam m'ade kɔn eyo.» ³ Ute doobm maam se, maa naase je aki jeele, kɛse aan gɔɔ *al-Masi mala ɔɔ taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tɔɔgin baat eyo, num naan se tɛd naaba ute tɔɔgina. ⁴ Deere, Isa al-Masi se ɔn ron k'tup k'tɔolin ro kaag ki aan gɔɔ debkilim kɛn tɔɔgin gɔtɔ se. Num ute tɔɔgn *Raa se, naan duroga daan yoge tu ɔɔ ɔɔrse naan utu ing zɛɛɛɛ. Anum naaje kic num k'dɔɔkga ute naana. Kɛn k'jaakje se, naaje kic num aan gɔɔ jee tɔɔgde baata naɔo naaje j'asesiɔ taada, naaje se j'ing k'dɔɔk ute al-Masi se ute tɔɔgn Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ɔɔ tɔndki mɛtn rose jaayo, kɛn naase ɔɔ aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic ɔɔ aki jeele. 'Jeelki ey la kɛn Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Kɛn naase jaay aak ɔkki te mɛtn rose jig ey num, ɔɛɛɛ, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'ɔɔ naase utu aki 'jeele ɔɔ naaje lɛ k'taadsesiɔga nakn kɛn naase anjenki kaakn jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tɔnd mɛtn Raa se k'je aki kɔɔdn dose ro kusiɔ ki. Naaje se kɛn jeege ɔɔ aakje aan gɔɔ jee kɛn taad taar mɛt ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakn naase aki tɛdn nakn bɛɛ. ⁸ Taa naaje se j'aɔn kɔn kaasn gɛn tɛdn nakn kɛn ɔɔa kalan ute taar mɛt ki ey se, num naaje se j'ɔk tɔɔgɔ gɛn taadn taar mɛt ki sum. ⁹ Kaad kɛn jaay naase 'tɔɔgki, ɔɔ naaje tɔɔgje baat se, kɛse naaje maakje raapo. Kɛse ɔɔ ɔlje naaje k'tɔnd mɛtn Raa, taa asen tɛrl daapm rose gɛn kaal maaksen do naan ki. ¹⁰ Taa naan se ɔɔ kɛn maam m'dɔk ute naase kic num, m'raansen maktubm se taa bii kɛn maam m'aanga gɔtse ki se, ute tɔɔgn kɛn Mɛljege ɛdum se, m'asen tɛdn ɔɔn ey sum. Taa tɔɔgn naan ɛdumsiɔ se, gɛn kutn jeege eyo, num gan gɛn noogn jeege 'ziidn ɔɔa ute naande.

Pɔl taad nan taariɔa ɔɔ tɛddɛn tɔɔsɛ

¹¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, ɔɔrse do taar tɔɔlin ki se, m'je m'asen taadn m'ɔɔ: ingki ute maak-raapo, 'tɛdki bɛɛ 'ɔaaki ute naanse, ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔkki taarse kalan ɔɔ ingki ute lapia. ɔɔ Raa debm je jeege ɔɔ ɛddɛn lapia se, 'king ute naase. ¹² Kɛn 'ɔaaki ɔɔa tɛdn tɔɔsɛ se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge†. Jee Raagen doobm al-Masi kɛn gɔtn ara paac se, kic ɔɔ tɛdsen tɔɔsɛ. ¹³ ɔn bɛɛ gɛn Mɛljege Isa al-Masi, maakje gɛn Raa ɔɔ tum kɛn *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tɛdn ute naase.

* **13:1** Aak Dt 19.15. † **13:12** Jeege Pɔl raandɛn se, kɛn naade ɔɔa ɔɔa tɛdn tɔɔsɛ naapge tu se, baam tɔk naapa ɔɔ aay ciil naapge.

Maktubm ken Pól raanjin jee eglizge tun taa naan Galat ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanjin eglizn Galat ki

Maktubm ken Pól ol jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanjin jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔ taa naan Galat se naan maakɲ taa naan Turki ken bɔrse, ɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɲ lee mɛrtin ken gen k-dige tu ɔ ken gen k-mɔtɔge tu se ɓo, Pól tɛdo naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtinge se. Num gan gɔtn mɛtin ki se, jee kuuy ɓaado taadɛn taar kuuyu. Aan gɔɔ dɛn eglizge se, eglizn gen taa naan Galat kic ɓo ɔk Yaudgen aalga kaal maakɛ do Isa ki ɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. Ɔo Yaudge se naade ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Kɛse ɓo ken lee gaasɛ gen kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔ ute jee ken tɔj te pɔnd ey se. Jee ken taarde ɓaa ute Pól ey se, saap ɔ jee al-Masige paac se, k'j'ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ram jaay ɓo k'kaal maakɛ do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gen Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɓo Pól raan jee al-Masige tun Galat ki taa adɛn kɔnd doob ki.

*Pól raan ɔl tɔɔsɛ *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pól ɓo m'raanjeni, maam ken *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɓo bɛɛr ɔɔɔm eyo ɔ debkilimi ɓo ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu ken duriɲo daan yoge tu, naade se ɓo ken ɔlumo. ² Maam ute genaagen gɔtn ara, k'tɛdsɛn tɔɔsɛ naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ Ɔn Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛɔn bɛɛɛɛ ɔ asɛn kɛɔn lapia. ⁴ Isa al-Masi se ɛɔ ron *sɛrkɛ taa *kusiɲjege taa ajeki kɔɔɔn dojege maakɲ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛɔn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakiɲ jɛn ro ki. ⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookiɲki. *Amin.

*Labar Jiga kalaɲ tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Ken maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa ken danɛno ute bɛɛ *al-Masi ken tɛdsɛno ɔ gan yɔkɔɔ bin sum ɓo, naase 'rɛsɲki ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se naatn ɔ 'tɛrlkiga naaga Raa ki ɔ uunkiga labar jigan kuuy, ⁷ m'aakiɲ se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se bɛɛɛ, gɔɔ. Naɓo jee kuuy maakse ki se je an tujɲ ute Labar Jigan gen al-Masi se. ⁸ Num ken nam kuuy jaay ɓaado taadsɛn labar jigan kuuy ken tec gɔɔ ken maam taadsɛɲ ey se, ken tɛɔn naaje, ey ɛ *kɔɔn Raa ɓɔɔy raan kic ɓo, Raa an naamiɲa! ⁹ Naaje k'taadsɛnoga, tɛr bɔrse m'asesiɲ taadn dɔɔl daala, nam kuuy jaay ɓaado taadsɛnga labar jigan ken tec aan gɔɔ ken naase 'booyiɲkiro ey se, nam bin se, ɔn Raa an naamiɲa!

¹⁰ Anum bɔrse m'raanɛn bin se, m'je jikilimge ɓo am tɔɔm lɔɓu Raa ɛ? Maam m'je jikilimge ɓo am tɔɔm eyo. Ken m'je jikilimge ɓo am tɔɔm num, maam kɔn tɛɔn debm tɛɔn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga ken Pól lee taadjege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20, 23, 30)*

¹¹ 'Booyki genaamge m'asɛn taada: Labar Jigan gen Isa *al-Masi maam taadsɛno se taar se iɲo gɔtn debkilim ki eyo. ¹² Taa taar se, maam booyiɲo

gətn debkilim ki eyo, ə ə nam 6o dooyum eyo, num gan Isa al-Masi mala 6o teec naanum ki ə taadumo mətina.

¹³ Naase mala 'jeelki kingum do dəkin se paac, kən maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad kən se, maam lee m'dabaro dənə *eglizn gen Raa, ə m'je doobm m'adeno kutu. ¹⁴ Maakn mətjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam 6o debm kən m'əkin ən dənə m'cir jee mətinge. Taa do doobm bubjege tu se maam 6o debm m'ing dək maakum ro ki. ¹⁵ Raa kən bəer ədumo maakn koyum ki se, danumo ute bənə taa m'an jeelina, ə gan kaadn Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ ə tər taadum m'jeelga Goonina taa m'an taadin jeege tun Yaudge eyo. Naan kən se naar maam m'6aa m'tond te mət n nam gam ey sum. ¹⁷ Gan kaad kən se maam m'6aa m'aano te Jeruzalem ki eyo gen kaakn *jee kaan naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num gan maam gaan m'6aa taa naan Suge tu ə m'ək m'terl baado maakn gegər kən Damas ki.

¹⁸ M'ted baara mətə jaay 6aa Jeruzalem ki, taa k'6aa jeel naapa ute Pier. Gətn se maam m'ingo bii sik-kaar-mii ute naan tē. ¹⁹ Gətn se maam m'aako Jak kalin ki genə Məljege Isa al-Masi, ey num m'6aa m'aak te *debm kaan naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum. ²⁰ Raa jeele taar maam m'raanjesin se, taar mət ki.

²¹ Tər maam m'iin m'6aa taa naan Siri te gen Silisi. ²² Na6o eglizgen taa naan Jude ki kən gen al-Masi se aakum te bii kalan eyo. ²³ Naade booy booy sum 6o ə debm lee dabarjekiro do dəkin se, 6ərse aalga maakin do Isa ki ə baagga taadn taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se 6o kən do dəkin naan je an tuj se. ²⁴ Kən naade jaay booyo taar maam se, naade təm Raa taa maama.

2

*Pəl ute *jee kaan naabm Isa al-Masige kuuy (NJKN 15.1-29)*

¹ Tər kən tēd baara sik-kaar-əə jaay aas se, maam te Barnabas ə m'ək Tit kici k'terl k'6aa Jeruzalem ki tē. ² Kən əlum 6aa se, taa *Raa 6o teec naanum ki ə taadum ə m'6aao. Kən j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tək cēs ki gətn se, maam taadden Labar Jigan gen Isa *al-Masi kən maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'ted tēd se 'kutn cər eyo. ³ Debum Tit se naan kəd Grek*, gan te naan se kic 6o naade tēdin te taa təg eyo taa *kəjn pəndə. ⁴ Jeegegen tēd rodə aan gəə naade 6o genaagen doobm al-Masi ki se 6o, baadoga maakjege tu. Naade deek ə bēki num j'an kəjn pəndə. Jee se goon endo maakjege tu se je kaakn ə dī jaay naajege j'ənkī dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tēdn bulu daala do *Ko Taar kən Raa ədō Musa ki. ⁵ Jee se naaje j'əndə te doob eyo ə taardə lē k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gen Isa al-Masi kən mət ki se, naade an kəj tuj eyo, num əninki 'king maakse ki gətin ki. ⁶ Jee kən j'aakde j'əə jee magal se, magal naade se maam m'an dīm eyo: taa naan Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi kən maam lee taad jeege tu se. Num naade se əj taadum te taar dīm kuuy ey sum. ⁷ Gan naade jeelga Raa se ədumga taarin aan gəə kən ədō Pier ki se kici. Maam ki naan taadum ə m'6aa taadn Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan gəə Pier 6aa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸ Taa Raa kən əl Pier tēd *debm kaan naabm Isa al-Masi, gen 6aa taad Taarin Jiga Yaudge tu se, naan 6o debm əlum maam kici, m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi, gen 6aa taadn Taarin Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Gətn se Jak, Pier,

* 2:3 Grekge se naade təj pənd eyo.

Jan, ken jee Raage jeelde aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic ɓo jeele Raa se ɛdumga naabin jim ki. Taa naan se ɓo naade ɔl jide tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekɲ ɔɔ taarje tum tɛdga kalan. Gɔtn se naaje j'iin k'ɓaa taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade ɛ, ɓaa taad Yaudge tu. ¹⁰ Naade taadjen naka kalan sum ɓo gen tɛda. Naade deekjen ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kɛse ɓo nakɲ ken maam m'ɔɲ dirigiɲ te eyo.

Pɔl mooy Pɛr

¹¹ Bii kalan se, Pɛr ɓaado kaakɲ jee Antios ki; bii se maam taadinsin tal naan jeege tu, taa nakɲ naan tɛd se jig eyo. ¹² Ey num Pɛr se lee tɔs tɔs te genaagen doobm *al-Masi ken Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino gɔtn Jak ki jaay aan se, Pɛr aakde se iik tɔk cɛɛs ki, baate kɔsn te naade taa naan beer beer jeege tun se. ¹³ Yaudgen metinge ken doobm al-Masi ki se kic ɓo tɛd maakdege di di aan gɔɔ Pɛr se, ɔɔ ɔl Barnabas kic ɓo tɛd aan gɔɔ naade. ¹⁴ Ken maam m'aakde jaay naade lee ute ken met ki eyo do Labar ken Jiga se, maam taad Pɛr ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai ken kɔd Yaud jaay ing aan gɔɔ jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔɔ tɛdn aan gɔɔ Yaudge se?

*Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay ɓo kɔɲ kaaja*

¹⁵ Naaje se k'metjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gɔɔ metjil jeegen Yaudge eyo ken jee *kusinge se. ¹⁶ Ken bin num naaje k'jeelki, debm ken Raa aakiɲ bɛɛ naaniɲ ki se debm ken aal maakiɲ do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, ey num debm ken ing do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo. Taa naan se ɓo naaje k'jaalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se kici, taa Raa ajeki kaakɲ kaamiɲ ki se aan gɔɔ jee aak bɛɛ. Num ken ajeki tɛdn j'aki kaakɲ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se gɔtɔ. ¹⁷ Ken naaje Yaudge kic ɓo ken k'je j'aki tɛd jee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Ken k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan gɔɔ jee kusingen ing ɓaa se paac se. Ken bin num al-Masi se ɔljekiga maakɲ kusiɲ ki la? Anum gɔtɔ. ¹⁸ Bin eyo ken maam jaay m'ɔk tɛrl gen king do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken maam resinoga res se num, kɛse maam mala ɓo m'ɔɲ ɓɔɔɔ ooc dom ki. ¹⁹ Gen king do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, maam se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gen Raa. Taa do dɔkiɲ k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gɔɔ m'ooyga kooy† ute naana. ²⁰ Taa naan se ken maam m'ing se, Isa al-Masi ɓo ing maakum ki. Ken ɓɔrse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, ɔɔ ɔɲ ron ooy taa maama. ²¹ Bɛɛ Raa se maam m'an kɔɲ tɛdn nakɲ cɛr eyo; taa maam se m'kɔɲ tɛrl gen king do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se num, kɛse je deekɲ ɔɔ kooy al-Masi se, nakɲ cɛrɛ.

3

*Jeegen uun *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa *al-Masi ki (Rm 4, 8.14-17)*

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee dɛrlge, nana jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'tɔɔksenga metin pak pak. ² Naka kalan tak sum ɓo maam m'je tɔnd metse: 'taadumki tu metina *Nirl Raa ken *Raa ɛdsen se, taa naase ingki do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɓo ɔɲinki ɔɓu Raa ɛdsesiɲ se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔɔ

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekɲ ɔɔ debm gaanga gen tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se.

aalkiga maakse do ki se le? ³ Ken olse 'derlki bin se tap bo ne di? Naase uunkiro metin te toogŋ gen Nirl Raa, num gen di jaay borse je anki nan te toogse mala se? ⁴ 'Jeelki nakŋ aan dose ki paac se, naase 'saapiŋki num oaki nakŋ Raa tedsen se cere ne? Goto, maam jeele nakŋ Raa tedsen se cer eyo! ⁵ Raa bo edsen Niriŋa o tef nakŋ-kooŋge dena daanse ki! Naan tedin se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki lobo taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi o aalkiga maakse don ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se bo tedga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kese bo taar ken Kitap taado ro Abraam ki o: *Abraam se, aal maakin do Raa ki o Raa se aakin debm daan ki.** ⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se bo tedga metjil gen Abraam. ⁸ Kitap taad o: bii kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tefn jee aak bee naanin ki. Taa naan se bo Abraam booyo do dakinŋa Labar Jiga ken Raa taadinŋo o: *Ute metjil naai se, maam m'tefn bee jil jeege tun do naan ki paac.†* ⁹ Abraam aal maakin do Raa ki o Raa tedin beŋna. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tefn beŋn kici.

¹⁰ Num jee saap o naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum bo o aasga se, naade se Raa utu aden kojŋ booro dode ki, taa Kitap taad o: *Debm ken jaay oŋ tef te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasin te kart doobiŋ ki ey se, Raa an kojŋ boor don ki.‡* ¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo o tefn aak bee naan Raa ki se, goto, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se bo debm 'koy *kaajŋ gen daayum§.* ¹² Gan debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se goto, taa Kitap deek o: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobiŋ aas kart jaay bo koy kaaja.**

¹³ Borse, naaje j'oŋ j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobiŋ eyo, jaay *al-Masi baado ooy taa naajege se. Ken naan oŋ ron k'toolin se taa ajeki dugŋ dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se bo Kitap taad o: *Debm ken k'tool k'daarin ro kaag ki se, kese debm ken Raa naaminga naama.†* ¹⁴ Isa al-Masi tef bin se, taa bee ken Raa taad o tefn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic bo 'koy kici. Taa naan se bo naaje j'aki 'koy *Nirl Salal ken Raa taad o ajeki keda, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'koy tujŋ bee ken Raa o tef se eyo

¹⁵ Genamge, 'booyki m'asen taadn nakŋ ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay okga taasa o dookga taarde kalan se, nam kuuy koy kol taarin maak ki eyo. ¹⁶ Te Raa kic bo bini. Do dakinŋ Raa taadga taad o tefn bee *Abraam ki te metjiliŋa num deek te o metjilinge tu eyo. Num gan metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum o naan bo *al-Masi se. ¹⁷ Kese bo nakŋ maam saapiŋ m'je m'asen taada: Raa naan *dook te Abraam se, tef baara kaar-soo-te-sik-moto jaay Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se koy tujŋ dookŋ ken Raa dooko ute Abraam jaay taadinŋ o an tefn bee se eyo. ¹⁸ Ken Raa jaay je tefn beŋn jeege tun ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum num, kese je deekŋ o bin se bee ken naan taado o tefn jeege tun se tef ey sum. Anum Raa se taado maak-jeŋ Abraam ki taa naan taadga taada o utu an tefn beŋna.

Taa di Raa edo *Ko Taara Yaudge tu

* 3:6 Aak Jen 15.6. † 3:8 Aak Jen 12.3. ‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

¹⁹ Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taaddeno se taa j'aki jeel nakɲ *kusiɲa bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taadɔɔ an tɛdn beɛn se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan eɔiɲo ji kɔdn Raage tu ɔɔ naan ɔlo nam bo tɛdiɲ debm doobiɲa. ²⁰ Anum ken Raa taadɔɔ tɛdn beɛ Abraam ki se, naan mala bo taadiɲ te taariɲa, ɔl te debm doobm gam eyo; ɔɔ Raa se kalan lak.

²¹ Bin se je deekɲ ɔɔ Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki ute beɛ ken Raa ɔɔ tɛd se tum ey la? Anum gɔɔ, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki jaay eɔ kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tɛdga jee aak beɛ naan Raa ki. ²² Num gan Kitap taadɔɔ jee do naan ki paac se ing maakɲ kusiɲ ki. Taa naan se bo Raa tɛd beɛɲa ute nakɲ ken Isa *al-Masi tɛdo se, do jeege tun aal maakde don ki.

²³ Kaad ken jeege ɔɲ te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki se boobjeki aan gɔɔ jee dangayge. Naaje k'j'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakɲ ken Isa al-Masi tɛdo se. ²⁴ Anum Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tɛdn jee aak beɛ naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tɛdo se. ²⁵ Borse, kaadn j'anke kaal maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacɲ aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, 'tɛdkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacɲ jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tɛdkiga aan gɔɔ naana. ²⁸ Borse nam te metiɲ gɔɔ, ken naai bo kɔd Yaud, ken kɔd Yaud eyo, tɛd dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic bo tɛd dim eyo. Ken naai menda, ken gaaba tɛd dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tɛdkiga kalan. ²⁹ Ken naase jaay 'tɛdkiga jee al-Masige num, kese naase 'tɛdkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kɔɲ beɛ Raa, ken Raa taadɔɔ tɛdn Abraam ki te metjiliɲ ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

¹ Kɛse bo nakɲ maam saapiɲ m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan gɔɔ bul booy taar meliɲa. Ey num nakge paac kaam jiɲa. ² Num gan ken naan utu goon ɔkɔ se, jeege bo aakiɲ don ki ɔɔ dejiɲa; naan adɛn booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubiɲ mala jen ro ki. ³ Naajege kic bo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen seɛm se, nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se tɛdjekiro bulge. ⁴ Gan kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Gooniɲ do naan ki. ɔɔ naan se menda bo oojiɲa ɔɔ ingo do *Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki, ⁵ taa dugɲ do jeege ing maakɲ bul ki do Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki se. Ute naan se bo j'aki tɛdn gaan Raage. ⁶ Nakɲ ken taadɔɔ naase 'tɛdkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen Gooniɲa maakse ki ken dan ɔɔ *Abba*. Abba se je deekɲ ɔɔ: *Bua*. ⁷ Bin se borse naai bul ey sum, num 'tɛdga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tɛdga gooniɲ se, Raa ute beɛn se utu ai kɛdn nakɲ naan ɔɲ geniɲge tu se kici.

Pɔl uun niriɲ do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do dɔkiɲ ken naase 'jeelki Raa ey bɔrt se, naase ingkiro bul maragge, num gan maragge se raagen deer eyo. ⁹ Num borse naase 'jeelkiga Raa, ey le m'deekɲ m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk tɔɔgɔ do naan ki ara ɔɔ ken tɔɔl ser ey se. Naase 'je aki terl king bulu do nakge tun se daal la? ¹⁰ Taa naase 'taadki ɔki biigen metiɲge bii *serke, laapgen metiɲge ɔki gen serke, kaadgen metiɲge ɔki gen serke, ɔɔ baargen

mɛtiŋge kic ɓo ɔɔki ɣɛn sɛrke. ¹¹ Nakɲ naase 'tɛdki se ɔlum ɓeere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tɛdɲ daanse ki se kutn cɛr eyo.

¹² Gɛnaamge m'eemsen nɔɔ: ɓɔrse maam tɛdga aan ɓɔɔ naase se, naase kic ɓo 'tɛdki aan ɓɔɔ maama. Ey num naase ɛ 'tujumki te dɪm eyo. ¹³ Naase 'jeelki, kɛn maam m'ingɔ daanse ki se, kaad kɛn se maam m'kɔɔŋo. Naan kɛn se ɓo, maam m'taadseno Labar Jigan ɣɛn Isa *al-Masi se deet deet. ¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama kɛn maam kɔɔŋɔ se. Num ɣan te naan se kic ɓo, naase 'baatumki te eyo ɔɔ 'rɛsumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan ɓɔɔ *kɔdɲ Raa, ɔɔ aan ɓɔɔ Isa al-Masi mala. ¹⁵ Kaad kɛn naane se naase maakse 'raapo; num taa di ɓɔrse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele kɛn m'ingɔ maakse ki se, kɛn ɔkki doobm kɛn jaay aki toodɲ kaamsege amdekiro kɛd kic num, kaadɲ naane ɛdumdekiroga. ¹⁶ Num ɓɔrse kɛn m'taadsen taar mɛt ki se ɓo, m'dɛlga debm taamooyse la?

¹⁷ Jee kɛn taadsen taar mɛt ki ey se, je aki ɓaa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. ɣan kɛn naade tɛd bin se je ajeki ɣan te naapa, taa naase aki ɓaa te naade. ¹⁸ Bɛɛki se, ɔŋki jeege jaay taarden naade taad se mɛt ki num, dɔɔkki taarse daayum ute naade. Kɛn maam ɣɔɔ kic num, bɛɛki se, taar se ɓo naase aŋki kɔkɲ maakse ki daayum. ¹⁹ Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen deeke: maam se tɛr dabar dabar daala aan ɓɔɔ mɛnd ɓaa koojo. Dubar kɛn maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tɛdɲ aan ɓɔɔ al-Masi. ²⁰ Maakum ki se m'je m'tɛdɲ te naase jaay, m'jeel doobm taadɲa, ey num ɓɔrse se taar se ɔkum taad eyo.

*Dɔɔkɲ kaam dio kɛn Raa dɔɔk te jeege

²¹ 'Deekumki tu, naase jeeɣen 'jeki ɔɔki aki kiŋɔ do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki mɛtiŋ dey? ²² Kitap deek ɔɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: kɛn kalan buliŋ ɓo oojiŋ ɔɔ kɛn kalan goon mɛnd ɣɛndiŋa. ²³ Goon kɛn buliŋ ɓo oojiŋ se, j'oojiŋ aan ɓɔɔ gaangen ɓaa se paac. ɣan goon ɣɛn mɛnd ɣɛndiŋ se koojiŋ tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala ɓo taadga taad Abraam ki ɔɔ utu aŋsiŋ kɛda. ²⁴ Raa je ajeki taadɲ te doobm nakgen deel se, naan je deekɲ ɔɔ, mɛndɣen dio se tec aan ɓɔɔ dɔɔkɲ kaam dio, kɛn Raa dɔɔk te jeege. Agar, mɛndiŋ kɛn bulu se, tec aan ɓɔɔ dɔɔkɲ Raa dɔɔko te *Musa do ko kɛn Sinai. Num gaan Agarge se j'oojden ɓo bulge. ²⁵ Agar, se naan aan ɓɔɔ ko Sinai kɛn ute taa naan Suge tu se. ɔɔ tɛr naan aan ɓɔɔ Jeruzalem kɛn utu iŋɔ ɓɔrse se, taa jeeɣen iŋɔ maak ki se naade bulge do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se. ²⁶ Num ɣan Jeruzalem maakɲ raa ki se, jeeɣen iŋɔ maak ki se, naade se bulge eyo. Kɛse ɓo naan naajege ɔɔ naan se ɓo aan ɓɔɔ konjege. ²⁷ Taa Kitap taad ɔɔ:

Naai mɛnd, mɛndkarta raap maaki, naai kɛn ɓii kalan naam te dubar kooj ey se tɔɔl nirli,

taa mɛnd kɛn gaabiŋ rɛsiŋga rɛs se utu 'kɔŋ gaange dɛn cir mɛnd ute gaabiŋa*.

²⁸ Gɛnaamge, ɓɔrse se naase 'tɛdkiga gaan Raage mala, aan ɓɔɔ Isakɲ kɛn Raa taado do dɔkiŋ Abraam ki, ɔɔ te aŋsiŋ kɛd se. ²⁹ Num ɣan goon k'j'oojiŋ aan ɓɔɔ gaangen ɓaa se paac se, lee dabaro goon kɛn j'oojiŋ te tɔɔɣɲ *Nirli Raa se. ɓɔrse kic ɓo utu bin kici. ³⁰ Num 'saapki tu Raa tap ɓo taad ɔɔ di maakɲ Kitap ki: *'Tuur mɛnd bulu se ute gooniŋ naata. Taa goon mɛnd bulu se kɔŋ kɔsn kaagɲ ɓee tɛɛ ute goon mɛnd ɣɛndi se eyo.*† ³¹ ɓɔrse ɣɛnaamge, naajege se k'gaan mɛnd kɛn bulu se eyo. Num ɣan k'tɛdkiga aan ɓɔɔ gaangen ɣɛn mɛnd ɣɛndiŋ se.

* 4:27 Aak Eza 54.1. † 4:30 Aak Jen 21.10.

22 Num gan 'booyki, nakn ken Nirl Salal ted se: ted jeege je naapa, ing te maak-raapo, ing te lapia, tedde jee maakde deere, tedde jee bee, jeel tedn bee jeege tu, tedden naade tuj ormde eyo, 23 tedde jee dalul do boob ok rode; num Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay do onte tedn nakgen se num, goto. 24 Jee tedga gen Isa *al-Masi se, nakgen ken daa rode je paac se, naade resinga. Gen naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. 25 Ken naajege jaay j'ingki ute Nirl Salal num, j'oninki naan bo ajeki toodo. 26 J'onte magalki rojege do j'ookki do naapge tu eyo do j'onte tedki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

1 Genamge, ken onkiga nam jaay ted ted *kusiñ num, naasen ken okki *Nirl Raa se 'nooginki, taa naan ade terl doob ken jiga. Num 'tedinki te taar urlu. Naai debm an noog se ond kondoy ey num som naai kic 'koocñ maakñ kusiñ ki. 2 Ken jee metinge maakse ki jaay ing maakñ dubar ki num, 'noogki naapa. Ken 'tedinkiga naan se num, naase 'ted aaskiga taar *al-Masi. 3 Ken debm jaay aak ron, do naan sum bo cir jeege paac se, naan se debm cere, do derl derl bo rona. 4 Nana kic bo aak kingina, ken aakiñ jiga le, beey naan ki. Ey num kon toom ron te nam kuuy eyo. 5 Nana nana kic bo kon kaakñ naabiñ ken *Raa edin jin ki.

6 Debm ken lee dooy jeege te taar Raa se, jeege naan lee dooyde se, beeki num, an kedn nakñ jiga jigan naade ok se.

7 Onte 'derlki rose, Raa se gen cere eyo; k'jeelinki kupm jaay deba do se, aanga kaadn kon ki kic bo naan kon naan se sum. 8 Ken bin num debm ken jaay ted nakñ daa ron bo je sum se, naan se tec aan goo debm doo kooce ken tedga num utu kon nakiñ se, gan naan se utu kutn rona. Num debm ken ted nakñ Nirl Raa je se, naan se tec aan goo debm doo kooce ken tedga num utu kon nakiñ se kici, nabo gen naan se, kon *kaajñ gen daayum. 9 Taa naan se bo j'onte 'kooarki gen tedn bee jeege tu do j'onte koninki doob ki do ken kaadin jaay utu kaan se, nakñ naaje j'ockiga kooce se j'utu j'an ki konina. 10 Bin num ken borse kaadin utu se, k'tedki bee jeege tu paac do ken tap tap se, j'onte dirigki genaagen doobm al-Masi ki.

Pal taad nan taarina

(Plp 3.2-11)

11 Aakki maktubm ken raajin magal magal se, kese maam mala bo m'raajin te jima. 12 Jeege je do aki *kon pondoy taa toog se, jee se je taa jeege aden toomoy. Gan ken naade jaay ted naan se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gen *al-Masi ro kaag ki se. 13 Ey num jeege taja taja pondoy kic bo, on took ing te do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ute doobiñ eyo. Naade je j'asen tain pondoy se, taa naade an toom rodege*. 14 Ken gen maam ki se maam toom rom se taa kooy Meljege Isa al-Masi ro kaag ki kalin ki sum. Taa naan se bo, nakñ *dunia se olum ey sum. Maam se m'aakiñ aan goo nakñ cere taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi. 15 Ken debm ojga pondoy, lo oj te eyo, ted dim eyo. Nakñ ken bee cir paac se, Raa tedjekiga k'tedkiga aan goo jee kiji. 16 Jeege ken uun doobm taar ken maam m'dooydeno ese se, on Raa aden kedn lapia do aden keeyn dode ki do do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

17 Naan ki se nam onte kecom sum, taa dolgen rom ki se taad do maam se m'tedga gen Isa.

* 6:13 Kon pondoy gotn Yaudge tu se, kese doobm ken naade ol jeege uun Ko Taar Raade. Taa naan se bo naade toom rode.

¹⁸ Γενααμγε, οη̄ βεε γεν Μελjege Isa al-Masi se king ute naase paac. *Amin.

Maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Epez ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Epez ki

Maktubm ara se Pəl raan eglizn Epez ki ute eglizge tun kuuy ken taa naan Turki ken ɓorse. Kaad ken se naan dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakn maktubiɨn ki se, taargen ken naan lee dooydeno kaam mɔɔtn maakn eglizge tun taa naan gɔtn ara se, taargen maakn maktub ken ara se tumden paac. Naan raan maktubm se jeege tun ken Yaudge eyo. Ko taariɨn tap tapm naan je taada se ɔɔ: Raa utu 'tusn nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naan ɓo 'tedn gaarde (1.10). Ko taariɨn kuuy ken Pəl taad maakn maktubiɨn ki ara se taad mɛt taar ken Yaudge ute Yaudge eyo dɔɔk tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkn naan se, naan taadden ute nakge kaam mɔɔ: deet deet se egliz tec aan gɔɔ ro debkilimi ɔɔ do se naan al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan gɔɔ bea ɔɔ al-Masi se naan ɓo ko ken gak bee se; gen k-mɔɔge se aan gɔɔ mendu ute gaabiɨna ɔɔ egliz se aan gɔɔ mend al-Masi. Jee al-Masi ge jaay 'dɔɔkn ute naapa se ken naade dɔɔkga ute al-Masi jaayo.

Pəl ted tɔɔse jeege tun Epez ki

¹ Maktubm se maam Pəl ɓo m'raanɨseni, maam se *Raa ɓo je m'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlsesiɨn naase jee Raage tun Epez ki ken tujki te ɔrmse eyo ɔɔ ing dɔɔkki kalan ute Isa al-Masi se. ² Ɔn Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ɔɔ asen kedn lapia.

*Bee ken Raa tedjeki ute doobm Isa *al-Masi (Rm 8.15-17,28-30)*

³ K'tɔɔmki Raa, naan ɓo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naan tedjekiga bee ɔɔ edjekiga nakgen jiga aak eyo paacn ken iino maakn raa ki ɔɔ tedjekiga k'dɔɔkkiga kalan ute al-Masi. ⁴ Ken do dɔkiɨn Raa aalo te duni ey ɓort se, Raa beer tɔɔdjekiroga tɔɔdo taa j'aki dɔɔkn kalan ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal ɔɔ jee ɔk dim aak kus rode ki eyo naaniɨn ki. ⁵ Aan gɔɔ naan jejeki se, naan uunga kuun doa do dɔkiɨn tap ɓo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan gɔɔ geniɨge mala te doobm Isa al-Masi. Kese ɓo nakn ken naan maakiɨn jen ro ki. ⁶ Taa naan se ɓo j'an ki tɔɔmɔ gen been ken jiga aak ey se. Bee se naan tedjesiɨnki ute maraadiɨna taa k'tedkiga kalan te Goon maak-jeɨna.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooniɨna, taa te Gooniɨn se naajege k'tedkiga kalan. Naan tɔɔljekiga *kusiɨjege ɔɔ naan tedbin se je ajeki taadn bee naan ken den se. ⁸ Bee ken naan tedjeki den se, tedjekiga naajege k'tedkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge. ⁹ Nakn ken maakiɨn jen ro ki se naan *taadjekiga metiɨna. Kese ɓo nakn ken naan uuno doa je an tediɨn ute doobm Isa al-Masi, ¹⁰ nakn ken naan je tɔda se jaay kaadiɨn aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakn raa ki ɔɔ ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naan ɓo tedn dode.

¹¹ Raa ted nakge paac aan gɔɔ ken maakiɨn jen ro ki. Taa do dɔkiɨn tap ɓo naan uunga kuun doa taa naajege j'aki tedn kalan te Isa al-Masi, ɔɔ naan edjekiga bedjege maakn nakge tun jiga ken naan ed jeenge tu se. ¹² Bin se naajege ken j'ondkiga kond dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se ɓo jeege an *nooko ɔɔ an tɔɔmɔ. ¹³ Naasen 'tedkiga kalan te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken mɛt ki, kese ɓo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken aaj jeege se. Ken naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tedkiga kalan ute naan

se, Raa tedsenga nakɲ j'ansen kaakɲ jeel ro ki, kɛse 6o Nirliɲ kɛn naan taadɔ ɔɔ utu ajesiɲki kɛd se. ¹⁴ Naan jaay ɛdʒekiro Nirliɲ se, naan jejeki taadɔ ɔɔ utu ajeki kɛdɔ nakɲ kɛn naan utu kɛdɔ jeenɲe tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kɔɲ se kaad kɛn Raa utu ajeki kaajɲ mala mala. Taa naan se 6o jeege an nooko ɔɔ an tɔomɔ.

*Pɔl eem Raa taa *eglizɲ Epez ki
(Kɔl 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵ Taa naan se 6o kaad kɛn jaay maam booy j'ɔɔ naase aalkiga maakse do Mɛljege tu Isa ki ɔɔ 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶ daayum kɛn maam jaay m'6aa tɔom Raa taa naase se, maam m'tɔnd mɛtiɲ m'ɔɲ eyo taa naase kici. ¹⁷ Ɔɲ Raa kɛn gɛn Mɛljege Isa *al-Masi, naan 6o Raa Bubm kɛn *k'nookiɲ gɔtn 6aa se paac, naan 6o asen tɛdɔ naase aki tɛdɔ jee jeel-taarge. Bin 6o naase aki jeel kɔkɲ Raa mala mala. ¹⁸ Maam m'tɔnd mɛtiɲ kici taa asen tɛdɔ maakse ki aki jeel nakgen jiga kɛn naase iɲg ɔndki dose ro ki, taa naan se 6o naan danɲeno se. Ɔɔ maam m'je se naase aki jeele maakɲ nakge tun jigan kɛn naan utu 'kɛdɔ jeenɲe tu se, naase kic utu aki kɔɲ bɛdɛse. ¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ɔk tɔɔgɔ dɛn aak eyo. Taa dɪ ute tɔɔgiɲ se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege doɲ ki se, taa tɔɔgɲ Raa se naan cir nakge paac. ²⁰ Raa, ute tɔɔgiɲ se 6o, duro al-Masi daan yoge tu ɔɔ uun ɔndiɲ do ji daamiɲ ki maakɲ raa ki. ²¹ Gɔtn se Isa al-Masi iɲg do *kɔdɔ Raage tu, do *Bubm sitange tu, do maragge tu ɔɔ do nakge tun 6aa se paac, maakɲ duni kɛn ara lɔ maakɲ duni kɛn kuuy kic 6o nam j'an kɔnd magal jaay an cir naan se num, gɔtɔ. ²² Deere, nakge paac Raa ɛdɪnsiɲga kaam jiɲa ɔɔ Raa uun ɔndiɲga do nakge tu paac ɔɔ naan tɛdɪɲ tɛdga do egliz. ²³ Egliz se naan aan gɔɔ ro Isa al-Masi ɔɔ naan mala daayum utu iɲg maak ki. Taa Isa al-Masi se bɛɛ Raa paac se, utu gɔtn naan ki.

2

*Naajege j'ɔɲkiga kaaja ute *al-Masi
(Kɔl 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹ Do dɔkiɲ kɛn aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan gɔɔ jee kɛn ooyga kooyo maakɲ *kusiɲse ki ɔɔ do nakge tun kɛn naase 'lee tɛdɪɲki jig ey se. ² Naase iɲgkiro bini kici kaad kɛn se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan 6o debm kɛn utu iɲg ɔs gaara daan maakɲ raa ute do naanɲa. Naan 6o kɛn bɔrse utu iɲg tɛd naaba maakɲ jeege tun baate tookɲ taar *Raa se. ³ Naajege paac kic 6o j'iɲgkiro aan gɔɔ naade ɔɔ do dɔkiɲ se k'tɛdɔ nakgen kɛn daa rojege jea ɔɔ daayum k'tiɲg k'saapkiro do nakge tun jig eyo kɛn maakjege jea. Bin se naajege kic k'tɛdkiro k'jee kusiɲge aan gɔɔ naade ɔɔ naajege kic 6o jee kɛn Raa maakiɲ iɲg taariɲ dojege tu.

⁴ Num gan Raa se naan 6o debm ɛɛjjeki dojege tu dɛn bɛɛ eyo taa maak-je naan kɛn dɛn ɔliɲ naan jejeki naajege se, ⁵ kaad kɛn jaay naajegen aan gɔɔ jee ooyga kooy maakɲ kusiɲjege tu se, naan ɛdʒekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute bɛɛɲ sum. ⁶ Aan gɔɔ naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naanɲa ɔɔ Raa se uun 6aanjekiga maakɲ raa ki ute Isa al-Masi gɛn kɔsn gaara tɛɛ. ⁷ Anum naan tɛdʒeki bɛɛɲ se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadɔ jeege tun kɛn j'aden toojɲ do naan ki paac se, ɔɔ naan 6o debm bɛɛɲ dɛn aak eyo.

⁸ Raa aajse se te bɛɛɲ sum ute kaal maakɲ naase aalki doɲ ki. Kɛn bin num kaajɲ kɛn naan aajse se cɛr sum. Kɛse Raa mala 6o ɛdsen kaajɲ ese. ⁹ Taa naan se ɔɲte 'saapki ɔɔki naase 'tɛdkiga nakgen jiga 6o naan aajse, num gan naan se aajse cɛr sum; taa bin se nam kɔɲ tɔom ron eyo. ¹⁰ Deere, naajege se Raa mala 6o tɛdʒekiga. Naan 6o debm kɛn ɛdʒekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa

nakgen jiga ken naan tond daapinoga daap do dakin se, taa naajege j'an̄ki k̄on t̄eda.

*Ḡotn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum t̄edga kalan
(Eb 10.19-22)*

¹¹ Saapki tu do dakin se naasen ken Yaudge ey se ɔ kaad ken se Yaudge se danse ɔ: naase se jeegen t̄oj p̄ond eyo; gan naade taad te *k̄oj̄n p̄ondɔ se l̄e k̄oj̄n p̄ond ken jikilimge lee t̄oj se sum. ¹² Saapki tu kaad ken naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mertge taa naan gan *Israelge tu. *Raa se d̄ōko te gan Israelge ɔ taaddeno ɔ ute aden kedn nak̄ jiga ɔ nak̄ jigan naan ɔaa kedn gan Israelge tu se, ɔse naase eyo. Taa naase mertge ɔ dim jaay naase aki k̄ond dose ro ki se, ḡotɔ. Naase 'tingki do *duni ki naɔo 'jeelki Raa mal eyo. ¹³ Gan naasen ken do dakin 'd̄akki te Raa se ɔrse 'ɔaakiroga ḡōrɔ ute kooy gen Isa al-Masi ken ooy taa naase se.

¹⁴ Do dakin se naka aan ḡōo durdur se, daaro daan Yaudge tu ute jeegen ken Yaudge eyo. Nak̄ se ɔo ken t̄ed̄jeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔrse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan t̄ōkinga naata. ɔo jee kaam di ese se tum t̄ed̄ga met̄jil kalan. Naan ɔo debm ken ɔaanjekiro te t̄ōse daanjege tu. ¹⁵ *Ko Taar ken Raa ɛd̄o *Musa ki ute nakgen naan taad ɔo gen t̄eda te doobin se, al-Masi t̄ōlinga naata. Naan t̄ed̄ naan se taa tum Yaudge ute jee ken Yaudge ey se 't̄ed̄n kalan. ɔrse, naade se t̄ed̄ga met̄jil jee kiji. Naan ɔo debm ken ɔaano ute t̄ōse daande ki. ¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkdenga taasa ute Raa. Nak̄ ken ɔlde jaay naade je naap ey se, ɔrse naan t̄ōlinga naata. ¹⁷ Naan ɔaano ute t̄ōse naase jeege tun Yaudge eyo ken d̄akki ute Raa se ɔo naan ɔaano ute t̄ōse kici Yaudge tun ken ḡōr te Raa. ¹⁸ Ute nak̄ ken al-Masi t̄ed̄ se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa ken kalan se, naajege j'ɔ̄nkiga doobm ken ajeki k̄al ḡotn Raa ken Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mertge ey sum ɔ c̄kge eyo. Naase se 't̄ed̄kiga gan naange mala ute jee Raage se. Taa naase 't̄ed̄kiga jeegen maak̄ ɔee Raa ki aan ḡōo naade. ²⁰ Naase se aan ḡōo kogen j'iin ɔea, num ko j'uun met̄n ɔee ese se, naade ɔo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gan Isa al-Masi se naan ɔo ko ken gak ɔee se. ²¹ Ute Isa al-Masi se ɔo ɔee se daar t̄ōgɔ ɔo iin ɔaa ute naanin raan, taa 't̄ed̄n *Bee Raa *salal gen M̄eljege. ²² Aan ḡōo naase 'tum 't̄ed̄kiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 't̄ed̄kiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 't̄ed̄kiga Bee Raa ken Nirlin an kinj maak̄ ki.

3

**Raa ɔo je P̄al 'taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici
(K̄al 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)*

¹ Taa di maam P̄al ken j'ɔ̄kum dangay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ² deere, naase 'booykiga naabm ken Raa ɛd̄umsin̄a taa m'an̄ t̄ed̄n taa naase se. Naabm se Raa ɛd̄umsin̄ se ute b̄eɛn̄a. ³ Nak̄ naan uun do do dakin gen t̄eda ken naajege *k'jeel met̄in̄ ey se, naan taad̄umga met̄in̄a. Taa naan se ɔo maam m'raan̄sen taargen kandum se. ⁴ Ken jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nak̄ ken Raa uuno do gen t̄ed̄n te al-Masi do dakin se, naan taad̄um maam m'jeelga met̄in̄a. ⁵ Do dakin nak̄ se Raa ɔn taad̄o te met̄in̄ jeege tu eyo. Num ɔrse ute Nirl naan ken *salal se, naan taad̄ga met̄in̄ *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad̄ taar teeco taar Raa ki. ⁶ Nak̄ ken jaay k'jeel met̄in̄ ey se, ɔrse k'jeelkiga met̄in̄a: taa naasen ken Yaudge ey kic ɔo ɔnkiga b̄ed̄se ute Yaudge, taa naase aalkiga maak̄se do Labar Jiga gen Isa al-Masi ki. ɔrse naase 't̄ed̄kiga aan ḡōo daa ro kalan. Bin se nak̄ ken Raa utu kedn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic ɔnkiga b̄ed̄se.

⁷ Raa se naan m'teɗumga beɛ ɔɔ ute tɔɔgin se, naan teɗum m'teɗga debm teɗn naabiɓa, gen taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu. ⁸ Maakn jee Raage tu paac se, maam ɓo m'ko kaam mɔɔtɗe. Ute naan se kic ɓo Raa teɗumga beɛ ɔɔ teɗum m'teɗga debm taadn taarin gen Isa al-Masi ken beɛn nan ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Naan eɗumga naabin taa m'taad tɔɔkn metn nakn jeege jeel metin ey se jeege tu. Naan ken Mel-kaal nakge paac se, do dakin se nakn se naan ɔn taad te metin nam ki eyo. ¹⁰ Anum ɓorse ute *egliz se, Raa taad *kɔɗn Raage tu, ute nakgen ɔk tɔɔgo paacn maakn raa ki se, ute doobm egliz se tɔɔggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo. ¹¹ Kese ɓo nakn ken Raa aal te duni ey tap ɓo, naan uunga kuun doa gen teɗina. ɓorse ute doobm Meljege Isa al-Masi se nakn se naan teɗinga. ¹² Ute Isa al-Masi se naajege k'teɗkiga kalan taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se ɓo naajege j'ɔnkiga dojege ɔɔ ken k'baaki ɓaa goɗn Raa ki kic ɓo k'beerki ey paac paac. ¹³ Bin se ɓo maam m'taadseni m'ɔɔ maakse ɔnte tujuu taa dubar ken maam m'ɔn taa naase se. Dubar ken maam m'dabar se beɛn naase ki.

*Ter Pol eem Raa taa *eglizn Epeɓ ki*

¹⁴ Taa naan se ɓo, maam m'erg naan Bubjege tu Raa. ¹⁵ Naan ɓo Bubm jeegen ken maakn raa ki ɔɔ gen jeegen do naan ki paac. ¹⁶ Deere, Raa se naan magal aak eyo, ɔɔ naka paac kaam jina. Taa naan se ɓo maam m'tond metina taa Nirlin asen keɗn tɔɔgo maakse ki ɔɔ te naan se jaay naase aki teɗn jee tɔɔgo doobm naan ki. ¹⁷ On *al-Masi se 'kinɓg maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Ter maam m'tond metin kici taa naase aki je Raa ɔɔ aki je naapa. Bin se naase aki 'teɗn jee tɔɔgn doobm Raa ki aan goɔ kaagn iirin ɓooy naan ki ɔɔ daar tɔɔgo ɔɔ aan goɔ bee ken j'iinin daar tɔɔg se. ¹⁸ Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kon jeel metn kando Isa jejeki ɔɔ maak-je Isan do naajege tu se, ɔk nan gur ey se. ¹⁹ Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi ken naan ɔk dose ki se cir nakge paac ɔɔ on nakgen jiga ken maakn maak-saapm Raa ki se 'doocn maak-saapm naase kici.

²⁰ Taa Raa se naan ɔn teɗ nakge paac ute doobiɓa ɔɔ nakn naan teɗ se deel dojege ɔɔ nakgen naan teɗjeki se cir nakgen naajege k'jeki naan ajeki teɗa ɔɔ nakgen se naan lee teɗin ute tɔɔgin ken maakjege tu. ²¹ K'toominki taa beɛ ken naan teɗn egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. On jeegen k'toojɗega ɔɔ ken j'utu j'aden toojn paac se daayum daayum an tɔɔmɔ. *Amin.

4

K'tum k'teɗkiga kalan

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

¹ Taa naan se ɓo maam ken j'okum dangay taa Meljege se, m'dejsen m'ɔɔ: ingki aan goɔ ken *Raa danseno doobin ki. ² Maakn nakge tun naase aki 'teɗn paac se, ɔnte magalki rose, onki rose urlu ɔɔ 'teɗki jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'serkki naapa ɔɔ 'jeki naapa. ³ Aayki kaamse ɔkki taarse kalan ɔɔ ute *Nirl Salal se ingki te tɔɔse ute naapa.

⁴ Jee aalga maakde paac do Isa *al-Masi ki se, naade teɗga aan goɔ daa ro kalan ute *Nirl Raa ken kalan se. Bin se nakn ken Raa danseno ɔɔ aki kon dose do ki se kic ɓo kalan sum. ⁵ Naajege paac se Meljege kalan sum ɔɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici. ⁶ Raa se naan kalan sum ɔɔ naan ɓo Bubm jeege paac, naan ing dojege tu paac, naan teɗ naaba maakjege tu paac ɔɔ naan ing daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tɛdjenkiga bɛɛ dɛn aak eyo, ɔɔ naŋa naŋa kic ɔɔ naan̄ ɛdɪn̄ naabiŋ kaam do roŋ roŋa. ⁸ Aan gɔɔ kɛn k'dooy maakŋ Kitap ki kɛn taad ɔɔ:

*Kɛn naan̄ jaay ook ɔɔa raan se,
naan̄ ciro jee taamooyinge ɔɔ tɔk ɔaandeno ute naana.*

Tɛr naan̄ ɛd nakgen bɛɛ jeege tu.*

⁹ Taar kɛn taad ɔɔ: «Naan̄ ook ɔɔaaga raan se» je deekŋ ɔɔ dɪo? Kɛse je deekŋ ɔɔ naan̄ ɔɔoy ɔaadoga do naan̄ ki ara. ¹⁰ Debm ɔɔoy ɔaado do naan̄ ki se ɔɔ, naan̄ se ɔɔ kɛn ɔk tɛrl ɔaaga maakŋ raa ki raan taa gɔtɔ ɔaa se paac, naan̄ utu.

¹¹ Naan̄ ɔɔ debm nig naabiŋ jikilimge tu gɛn tɛda. Jee mɛtinge naan̄ tɛdden jee kaan̄ naabiŋge, kɛngen mɛtinge naan̄ tɛdden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee mɛtinge naan̄ tɛdden jee ɔaa wɔɔkŋ Labar Jiga, ɔɔ kɛngen mɛtinge naan̄ tɛdden jee gaam jeege ɔɔ jee kuuy lɛ jee dooy jeege. ¹² Raa tɛd naan̄ se taa noogŋ jee Raage 'tɛdn̄ kaasn naabm Raa, taa jee Raagen kɛn tɛdga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidn̄ ɔaa ute naande. ¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tɛdn̄ kalan̄ taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki ɔɔ k'jeelinkiga. Te naan̄ se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan gɔɔ al-Masi.

¹⁴ Bin se, j'aki kɔŋ tɛdn̄ aan gɔɔ gaangen sɛɛm ey sum. Taa naan̄ se jeege aan jeege dal se ajeki kɔŋ dɛrl gɛn kuun taargen rɛŋ rɛŋ se eyo, ɔɔ j'aki kɔŋ tɛdn̄ aan gɔɔ nakgen do maane kɛn kuulu tuun ɔaanden taa tɔgɔ kaam ara kaam ara se eyo. ¹⁵ Num gan̄ 'taadki taar mɛt ki ute naapa ɔɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan gɔɔ al-Masi mala, naan̄ kɛn do jee Raage. ¹⁶ Naan̄ ɔɔ debm tus jeenge paac tum tɛddenga tɛdga aan gɔɔ daa ro kalan̄. Aan gɔɔ ro debkilim kɛn taa sɛdinge tumde ute naapa se, kɛn debkilimi jaay paac roŋ lapia se teepe ɔɔ ute jee Raage kic ɔɔ tec bini, kɛn naade jaay je naapa se tɛd bɛɛ ɔaa ute naande.

*Kaajn̄ kɛn naajege j'ɔŋki te *al-Masi*

(Kɔl 3.1-16; Gal 5.10-25)

¹⁷ 'Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Mɛljege m'deeksen m'ɔɔ: ɔnte 'kingki aan gɔɔ jeege jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade ing saap ro ki paac se nakgen rɛŋ rɛŋ cɛrɛ. ¹⁸ Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, ɔɔ kaajn̄ kɛn jaay Raa ɛd jeenge tu se, naade ɔk eyo. Taa naade se tɛdga jee do mɔŋgge ɔɔ dɪm tap ɔɔ naade jeel eyo. ¹⁹ Kɛn tɛd nakŋ *kusin̄ kic ɔɔ dodege dirindɛn eyo, naade ɔŋ rodege ɔɔ gɛn je mɛndge ute gaabge. Naade tɛd nakŋ ɔkɔŋge ɔɔ tɛdɪn̄ ɔaa ute naande sak sak.

²⁰ Gan̄ naase se, king tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyeno te eyo.

²¹ Deere, naase se k'taadsen 'booykiga taarina ɔɔ 'tɛdkiga kalan̄ te Isa al-Masi ɔɔ k'dooyenga ute taar mɛt ki gɛn Isa. ²² Kɛn bin num kingsen do dɔkin̄ se 'rɛsŋki naatn. Do dɔkin̄ se naase ingki ɔɔ gɛn saapm do nakge tun jig eyo kalin̄ ki ɔɔ maak-saapsegen jig ey se lee tɛdsen naase jee dɛrlge. Gan̄ ɔorse kingsen do dɔkin̄ se 'rɛsŋki aan gɔɔ kal koono kɛn k'j'ɔɔd k'j'undin̄ naatn se. ²³ ɔŋki Raa ɔɔ asen tɛrl maakse ɔɔ asen kɛdn̄ maak-saapm kiji. ²⁴ Aan gɔɔ iinkiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tɛdki aan gɔɔ jikilimgen kiji. Jikilimgen kijin̄ ese se, kɛse Raa mala ɔɔ tɛddeno aan gɔɔ kɛn naan̄ jen ro ki: ɔɔ taar mɛt ki se tɛdden naade tɛdga jee *salal ɔɔ jee tɛd nakge te doobina.

²⁵ Taa naan̄ se taar-kɔɔɔ se rɛsŋki naata ɔɔ naŋa naŋa kic ɔɔ taad taar mɛt ki naapin̄ ki, taa naajege se k'tɛdkiga aan gɔɔ daa ro kalan̄. ²⁶ Kɛn 'tɛdkiga maak-taara se, ɔnte 'kɔŋki maak-taara se asen kɔl aki tɛdn̄ kusina. Kɛn bin num ɔnte 'toodki ute maak-taarse maakse ki. ²⁷ ɔnte kɔŋki doobo *Bubm sitange tu. ²⁸ Jee ɔoogge se mɔɔtn̄ j'ɔnte ɔoogo num gan̄ j'aay kaamde k'tɛd naaba ute jidege mala gɛn kɔsde ɔɔ taa k'kɔŋ dɪm j'an noogŋ jeege ɔk dɪm

* 4:8 Aak KKR 68.19.

ey se kici. ²⁹ Taar injg kus se ɔnte 'teecɔ taarse ki, num 'taadki taargen jiga ken 'noogɔ jeege ɔ aden tɛdn jee bɛɛ doobm Raa ki ɔaa ute naande. Bin num ken aki taadn taara se, 'taadki taar ken kɔɔ dejn jeegeen lee booyen taarse se. ³⁰ Nirl Salal ken Raa edsɛn se, ɔnte 'tujɔnki maakiɔa taa Nirl Salal ese ɔo ken tɛdsɛn naase 'tɛdkiga jee Raage. Naan se ɔo ken ɔii kalan utu ajeki kaajɔ mala mala. ³¹ Taar maak-taara se ɔɔɔnki naatn maakse ki, ɔnte 'tɛdki taamooyo ute nam, maakse ɔnte taarse do nam ki, ɔnte 'mooyki ute naapa, ɔnte 'naajki nam ɔ kusɔna paac se, ɔɔɔnki naatn maakse ki. ³² Anum 'tɛdki bɛɛ ute naapa ɔ ɛɛjki do naapge tu. Okki naagɔ naapge aan gɔɔ ute al-Masi, Raa tɔɔsɛnga kusɔnsege se.

5

J'ingki gɔtn wɔɔɔ

(1Tes 4.1-8; 1Kor 6.9-11)

¹ Ingki aan gɔɔ kingɔ gen *Raa, taa naase se 'tɛdkiga geningen ken naan jede. ² Ingki te maak-jea aan gɔɔ *al-Masi jejeki, naan ken ɔn roɔ ooy taa naajeege ɔ ɛɛ roɔ *sɛrke ɔ sɛrkɔ naan se tec aan gɔɔ itir oot nijim ken tɔɔl Raa ki.

³ Bɔrse naase 'tɛdkiga jee Raage se, ɔnte 'jeki mɛndge ɔ mɛndge lɛ ɔnte je gaabge, ɔnte 'tɛdki nakɔ ken asen tujɔ naan Raa ki, ɔnte 'tɛdki jee tamage ɔ nakgen bin se, maaniɔ kic ɔo ɔnte 'kɔɔski. ⁴ Nakɔ sɔkɔnɔge ute nakgen jig eyo ute taargen gen taad ey se, ɔnte 'kɔɔski maaniɔa. Num gan naase se 'tɔɔmki Raa. ⁵ 'Jeelki jee je mɛndge ute jee je gaabge, jee tɛd nakɔ ken tujɔ naan Raa ki, ute jee tamage se kɔɔ kenɛd maakɔ gaar al-Masi ki eyo ɔ ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tɛɛdɛnga aan gɔɔ maragɛ.

⁶ ɔnte 'kɔnki jeege asen dɛrl ute taargen rɛɔ rɛɔ se. Nakgen bin se ɔo ken ɔl Raa maakiɔ taariɔa do jeege tun baate tookɔ taariɔ se. ⁷ Jee bin se ɔnte 'kɔlki dose maakɔ taarɛge tu. ⁸ Taa do dɔkiɔ se naase injkiro maakɔ gɔt ken ɔɔɔ, num ɔrse se 'tɛdkiga kalan ute Meljege se naase 'ɔaakiroga maakɔ gɔt ken wɔɔɔ. Bin se injki aan gɔɔ jeegeen injg maakɔ gɔt ken wɔɔɔ. ⁹ Taa gɔtn wɔɔ se tɛd jeege tɛd nakɔ bɛɛ, nakɔ ute doobiɔa ɔ ken mɛt ki. ¹⁰ 'Saap ɔnki nakɔ jiga ken tɔɔl Meljege tu. ¹¹ ɔnte 'kɔlki dose maakɔ naabm jeege tun tɛd nakgen rɛɔ rɛɔ maakɔ gɔtn ken ɔɔɔ se. Num gan nakɛgen jig ey se 'taadɛsɔnki tal tal. ¹² Taa jee se nakgen naadɛ tɛɛɔn ɔyɔn kɔy se ken j'uunga maaniɔ kic ɔo ɔl sɔkɔn 'tɔɔljeki. ¹³ Gan nakgen naadɛ tɛd se jaay mɛtiɔ teecga ɔ ɔaadɔ gɔtn wɔɔ se j'aak k'jeelɛ tal tal, ¹⁴ taa nakɔ ɔaadɔga gɔtn wɔɔ se naan tood tal. Taa naan se ɔo jeege taad ɔ:

Naai debm ken 'tood tood bi se iini,

'dur daan yoge tu,

ɔ al-Masi ai wɔɔ gɔtɔ.

¹⁵ Ken bin num injg ɔndki kɔndɔ ɔnte kingki aan gɔɔ jee dɛrlgen jeel dɔm ey se. Num gan injki aan gɔɔ jee mɛtɛkge. ¹⁶ Taa ɔrse gɔtɔ tujga, bin se daayum ken kaadɔn jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nakɔ jiga. ¹⁷ ɔnte 'kaanki rose dala, num gan aayki kaamse booy ɔkki nakɔ ken Meljege maakiɔ jen ro ki. ¹⁸ ɔnte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tuju. Num gan ɔnki *Nirl Salal ɔo asen doocɔn maakse. ¹⁹ Taa naan se naase paac aarki kaagen gen tɔɔm Meljege, gen magal Raa ɔ kaagen se aarɛeki ute tɔɔgɔ Nirl Salal, kaagen se aarɛeki ute maakse paac gen de Meljege. ²⁰ Daayum taa nakgen se paac se 'tɔɔmki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

King mɛndge ute gaabɛge doobm *al-Masi ki
(Kɔl 3.18-4.1; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

²¹ Naasen paacɲ 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²² Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ kɛn naase lee 'booy uunki taar Mɛljege. ²³ Taa gaaba se naan ɓo do mɛndin ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se lɛ aan gɔɔ ron mala ɔɔ naan ɓo Debm Kaajina. ²⁴ Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔn ron ooy taa naan se. ²⁶ Naan tɛdin naan se taa naan je an tɛdin naan 'tɛdn *salal ɔɔ naan *tug daapin ute taarin aan gɔɔ maan kɛn tug daap nakge aak bɛɛ se. ²⁷ Naan je egliz ade ɓaa naanin ki se, kɛn j'aakinga kic ɓo j'an tɔmɔ, dim aak kus tap ɓo ron ki gɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔɔ ɔk tuju ron ki eyo. Naan je egliz se 'tɛdn salal ɔɔ ɔk taar dim ing kus ron ki eyo. ²⁸ Bin ɓo gaaba kic 'je mɛndina aan gɔɔ ron mala, taa debm je mɛndin se je ro naan malina. ²⁹ Bii kalan nam tap ɓo baat te ron eyo, num gan ron se naan ulina ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi kɛn saap do egliz ki se. ³⁰ Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga rona. ³¹ Taa Kitap taad ɔɔ: *Taa naan se ɓo, gaaba 'teecɲ kɔn kɔn ute bubina ɔɔ ɓaa tum ute mɛndina ɔɔ naaden di se tum tɛd daa ro kalan.** ³² *Mɛtn taar k'jeel mɛtin ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadn mɛtn taar al-Masi ute gen egliz. ³³ Bin se naase gaabge se nanja nanja kic ɓo 'je mɛndina aan gɔɔ ron mala ɔɔ mɛndge se nanja nanja kic ɓo n'sook gaabin ki.

6

King gaange ute kɛndege ɔɔ ute bubdege

¹ Gaange, 'tookki taar kɛnsege ute gen bubsege, kɛse ɓo nakɲ doobin ki kɛn Mɛljege jea. ² Taa Kitap taad ɔɔ: *'Sook koi ki ute bubu ki.** Kɛse ɓo taar kɛn Raa taad deet deet ɔɔ j'an ki tɛda ɔɔ kɛn k'tɛdin kiga num naan ajeki tɛdn nakɲ jiga. ³ *Bin se naai 'ting dena do naan ki te maak-raapo.†*

⁴ Naase bubm gaange se, ɔnte 'tujki maakɲ gɛnsege, num gan gɛnsege se aakdeki dodege tu ɔɔ 'deɲ ɔndɛki doob ki aan gɔɔ doobm kɛn Mɛljege taadseni.

Bulge ute mɛldege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar mɛlsegɛn do naan ki, 'sookdeki, 'ɓeerdɛki ɔɔ 'tɛddɛki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ kɛn naase 'tɛdki *al-Masi ki. ⁶ 'Tɛddɛki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge ɓo asen tɔmɔ. Num 'tɛddɛki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tɛdin ki te maakse paac aan gɔɔ kɛn *Raa maakin jen ro ki. ⁷ 'Tɛddɛki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Mɛljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo. ⁸ Taa naase 'jeelki kɛn nam bulu lɔ bulu eyo kic ɓo ɔnte 'dirigki taa debm tɛdn naabm jiga se, naabin jiga kɛn naan tɛd se utu an kɔnin gɔtn Mɛljege tu.

⁹ Naase mɛldege se kic 'tɛdki bɛɛ bulsege tu, ɔnte 'dabarɛki. ɔnte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Mɛlse ɓo kalan kɛn maakɲ raa kɛn ese sum. Naan kɛn debm bɛɛr nam eyo.

*Nakgen kɛn Raa ɛɗjeki gen kudn bɔɔrɔ ute *Bubm sitange*

¹⁰ Bɔrse se maam m'je m'nan taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgɲ gen Mɛljege, taa Mɛljege se tɔɔg cir nakge paac. ¹¹ 'Dirin ki jisege tu nakgen kɛn Raa ɛdsen gen tɛdn bɔɔrɔ ɔɔ ɔkin ki jiga, taa kɛn Bubm sitange asen derl kic ɓo ute naan se naase aki 'daar tɔɔgɔ. ¹² Kudn bɔɔr naajege se ute jikilimge eyo, num kudn bɔɔr naajege se ute sitange kɛn utu ting daan maakɲ raa ute do naana, naade se ɓo kɛn utu ing maakɲ gɔt kɛn ɔɔɔ ɔɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se.

* **5:31** Aak Jen 2.24. * **6:2** Aak Ekz 20.12. † **6:3** Aak Dt 5.16.

¹³ Taa naan se 'dirin̄ki nakgen ken Raa ed̄jeki gen kudn̄ b̄or̄o ute sitange se, taa ken b̄or̄ se ted̄ga ɔn̄ kic num, naase aki 'daar t̄oḡo ɔo aki k̄on̄ kaan̄ eyo.

¹⁴ Bin num iin̄ki raan ɔo 'taadki taar met ki, taa taar met ki se naan̄ aan ḡoo k̄al maakn̄ ken asgarge lee d̄ookn̄ maakdege ɔo 'ted̄ki nakgen ute doobin̄a taa nakgen ute doobin̄ se tec aan ḡoo debm̄ uus saapo. ¹⁵ 'Lee 'taadki Labar Jigan ken ed̄lapi jeege tu, naan̄ se tec aan ḡoo jeegen t̄al saa jed̄ege tu. ¹⁶ ɔo daayum aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki; k̄ese aan ḡoo uun darga ɔo ji ki. Bin se gaan k'pend̄ekgen k'taldenga t̄al poodn̄ jaay Bubm̄ sitange je ansen t̄ob se, darga se gaasn̄ gaan k'pend̄ekge se asen k̄on̄ eyo. ¹⁷ Kaajn̄ ken Raa aajse naase se, tec aan ḡoo laatn̄ asgargen lee t̄ond̄ dodege tu jaay lee b̄ob̄de ḡon̄ b̄or̄ ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naan̄ se ɔo aan ḡoo ḡord̄-j̄erl ken *Nirl Salal ed̄seni.

¹⁸ Daayum 't̄ond̄ki metn̄ Raa ɔo ken aki t̄ond̄ meta lo aki keem Raa se, ɔn̄ki Nirl Salal ɔo asen t̄od̄o. Daayum in̄gki z̄ere ɔo 't̄ond̄ki metn̄ Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'T̄ond̄ki metn̄ Raa taa maam kici taa Raa se am k̄ed̄n̄ jeel m'an taadn̄ taara kic ɔo m'beer eyo ɔo k̄ese ɔo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken *k'jeel metin̄ ey se. ²⁰ Taa naan̄ se ɔo ɔorse maam j'okum m'utu m'in̄g dangay ki ara ḡoo Isa al-Masi ki gen taadn̄ taarin̄ se jeege tu. Bin num naase 't̄ond̄ki metn̄ Raa taa maama, taa ken m'taadn̄ taarin̄ kic ɔo m'beer eyo.

P̄al ed̄den labarin̄a ɔo ted̄den t̄osse

²¹ Tisik, genaajegen ken maam m'jena ɔo ken ted̄ naabm̄ Isa *al-Masi ute doobin̄ se, naan̄ ɔo asen ɔaa taadn̄ labaruma ɔo ute naan̄ se naase aki 'jeel kici naabum ken maam lee m'teda. ²² Maam m'olin̄ ḡotse ki tap ɔo taa naan̄ asen ɔaa taadn̄ labarje ɔo asen ɔaa k̄ed̄n̄ kaay kaama kici.

²³ ɔn̄ Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi se asen 'k̄ed̄n̄ t̄osse ɔo maak-jea ɔo asen ted̄n̄ naase aki kaal maakse paac do Raa ki. ²⁴ ɔn̄ Raa 'ted̄n̄ beɛna jeege tun paacn̄ je Meljege Isa al-Masi ute maak-je ken nan̄ ey se.

Maktubm ken Pəl raanin eglizn Pilip ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin eglizn Pilip ki

Kaad ken Pəl tɛdo mɛrtin gen k-dige se ɓo, naan ɔndo eglizn ken Pilip ki se. Kɛse ɓo eglizn deet deetn ken Pəl ɔndo taa naan nasarge tu. Ɔo gɛgɛr Pilip se, naan maakn taa naan Masedoan ki. Masedoan ɛ naan kaam kookn kaam kaada tookno taa naan Grɛk ki. Maktubm jaay Pəl raan ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad ɔ Pəl ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se ɓaa jiga aak eyo. Ɔo naan je an tɛdin 'tɛdn jiga cir daala. Kaad ken se naan dangay ki ɔ ken naan jaay ɔn tɛdden dim eyo ɔ ɔn aakde dode ki ey se, tɛdin ɔn aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ɔk dode ki ɔ naan uun nirlin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookn kuun taar naade. Pəl dejde ɔ edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakn raanin ken naan raan paac se, Pəl taad maak-raapin ken naan ɔn do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. Ɔo naan ed kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade ɓo tɔogde baata ey ɛ nakn ɔn ɓo aan dode ki kic ɓo, naade maakde raapo ken naade jaay ing dɔɔk te naapa ɔ ute Mɛljege Isa se.

Pəl raan ɔl tɔɔɛ jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pəl ɓo m'raansesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tɛdn naabm Isa al-Masige, k'raansen naase jee Raage tu ken ing dɔɔk ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegeen lee tɛdn naaba daanse ki ken maakn gɛgɛr ken Pilip ki. ² Ɔn Bubjege *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapia.

Pəl tɔɔm Raa (Kɔl 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'tɔɔm Raama. ⁴ Daayum ken maam m'ɓaa m'tɔnd metn Raa taa naase paac se, maam m'eemin ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 'tɛskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini ɓorse kic utu lee 'tɛdin ki tɛd rɔk. ⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken tɛd naabin jiga daanse ki se, bini ɓii ken Isa al-Masi ano ɓaa ro ki se, naan utu an tɛdn kaasn tak. ⁷ Kɛse ɓo nakn ken ɔlum maam m'saap dose ki taa naase se jee kɔn maakumge ɔ naabjege se tɛdga kalan ɔ naabm se ɓo ken Raa ɛdumo gen taadn Labarin Jiga se jeege tu. Ken maam maakn dangay ki, lo naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔ ken m'ɓaa taada se m'ɓeer eyo ɔ m'taaddesin ute tɔogum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den bɛɛ eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kɛse ɓo ken maam m'ɓaa keem Raa taa naase num, m'lee m'tɔnd meta m'ɔ Raa asen kɛdn maak-jea ɔ daayum naase aki kɔkn naapa ɔnɔ. Ute naan se jaay naɓo, naase aki jeel kɔkn Raa se jiga ɔ aki jeel king jiga naan Raa ki, ¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel bɛɛr kaakn kɔkn nakn ken jiga. Bin se naase aki tɛdn jee *salal ɔ jee ɔk taar dim rode ki eyo ɓii ken al-Masi ano ɓaa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tɛdn nakgen ute doobina. Ken nakgen naase aki tɛdn se jaay jeege aakga se, naade 'tɔɔm Raa ɔ an magala.

*Labar Jiga gen Isa *al-Masi se wɔɔkn ɓaa ute naanina*

¹² Borse genaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacn̄ aan dom ki gōtn ara se, ol jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔɔ taar se wɔɔk ɔɔaga ute naanina. ¹³ Taa asgargen lee bɔɔb ɔɔee magal *Rɔmɛge ute jee ken ing gōtn ese se ɔɔ ute jeege ing gōt kuuy paac se, borse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ Ɔɔ kɔkɔn maam j'ɔkum dangay ki se ol genaage dɛna dɔɔkga maakde do Meljege tu ɔɔ naade ɔɔeer eyo aay kaamde ɔɔaa te naande gen taadn̄ taar Raa jeege tu.

¹⁵ Ganj maakde ki se jee mɛtinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'tɛd se ɔɔ, naade nini rom ki, ɔɔ je jeege se ade ɔɔaa mɛtn naade ki. Num ganj kengen mɛtinge se taadn̄ te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar mɛt ki. ¹⁷ Ganj je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic ɔɔ taadn̄ ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tɛdn̄ bin se saap ɔɔ daan am ziidn̄ dubar maam maakn̄ dangay ki do ki. ¹⁸ Ganj nakn̄ naade tɛd paac se olum dim eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini ɔɔ rom ki lɔ taadn̄ ute maak-saapm jiga, ken bɛɛ cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadn̄ga jeege tu. Taa naan̄ se maam maakum-raapo ɔɔ daayum borse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlin̄ ki se ute 'tɔnd mɛtn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔn̄ kaaja.

²⁰ Taa naan̄ se ɔɔ maam m'ing m'aak kaama ɔɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔɔ m'jeele m'kɔn̄ kend maakn̄ sɔkɔn̄ ki eyo. Num ganj maam se ken borse lɔ naan̄ ki kic ɔɔ m'ɔber dim ki eyo ɔɔ m'je jeege se ken maam ɔɔ m'utu zɛɛɛ lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakn̄ *nookn̄ al-Masi. ²¹ Taa maam se ken m'utu zɛɛɛ lɛ m'ing gen al-Masi. Ken m'oooyga lɛ kɛse ɔɔ m'ɔaa kɔn̄ bɛɛn̄ cir paac. ²² Ken maam jaay m'utu m'ing zɛɛɛ gen tɛdn̄ naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king lɛ, gōtn se maam m'jeel bɛɛr kuun kaam kalan̄ eyo. ²³ Gōtn se maak-saapum ɔɔaa tɛdga kaam dio: gen maam ki se m'je m'ɔaa king te al-Masi. Kɛse ɔɔ nakn̄ ken maam m'aakin̄ am tɛdn̄ jiga dɛn cir paac paac. ²⁴ Naɔo taa m'asen noogn̄ naase se, ken bɛɛn̄ki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se ɔɔ, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan̄ se ɔɔ maam m'jeele maakum ki, maam se borse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɔn̄ taar Raa se tɔɔgɔ ɔɔ anki ɔɔaa ute naan̄ se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan̄ se ɔɔ ɔɔii ken jaay maam m'utu m'asen terl̄ ɔɔaa kɔn̄ se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan̄ ki se maakse raapm dɛn aak eyo taa maama.

*Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi
(1Tɛs 2.12-16; ɛb 10.32-36)*

²⁷ Ken bɛɛki se, ingki aan gɔɔ ken Labar Jiga gen al-Masi k'dɛjseno ro ki. Taa naan̄ se ɔɔ ken m'asen ɔɔaa kaaka lɔ ken m'kɔn̄ ɔɔaa eyo kic ɔɔ, maam m'booy labarse j'ɔɔ naase se utu ingki tɔɔgɔ ɔɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan̄ ɔɔ aayki kaamse ingki ute maakn̄ kalan̄ ɔɔ aalki maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac ɔɔ ɔɔnte 'ɔberki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kɛse se je taadn̄ ɔɔ naade se utu kutu ɔɔ naase lɛ utu aki kaaja, kɛse Raa mala ɔɔ tɛdn̄a. ²⁹ Maam m'taadn̄sen naan̄ ese se taa Raa se naan̄ tɛdsenga bɛɛn̄a taa naase aki kaal maakse ɔɔ do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan̄ kici. ³⁰ Do ken naase lee 'doki se kɛse ɔɔ ken naase aakumkiro maam dɔdɔ ɔɔ borse kic 'jeelki maam m'utu m'do do rɔk.

2

'Dɔɔkki taarse kalan

¹ Kingsen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, εdsen kaay kaama dey la? Ɔɔ maakjen dose ki se selsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tɛdkiga kalan dey la? Naase tap ɔo ingki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛdki bεε ute naapa dey la? ² Ken bin num naase ing dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛdumki maakum-raap te maraadiŋa. 'Jeki naapa, ingki ute maakŋ kalan ɔɔ ɔŋki maak-saapse kic ɔo 'tɛdn kalan. ³ Ɔŋte 'niki ute naapa ɔɔ ɔŋte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num gan ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee kuuy se aan gɔɔ naade se magal cirse naase. ⁴ Nana nana kic ɔo ɔŋte kaakŋ do nakŋ naan ki sum, num gan ŋ'kaakŋ do nakŋ jeege tun kuuy kici.

Isa ɔɔp ron baat jaay ɔo *Raa uuniŋ ron raan

⁵ Naase utu naapa se ɔŋki maak-saap se tecŋ aan gɔɔ gen Isa *al-Masi:

⁶ Naan ken Raa mala mala se,
ute naan se kic ɔo naan tɔnd te met eyo
ɔɔ tɛd te ron gen kaasn te Raa eyo.

⁷ Gan naan ɔɔp ron baata
ɔɔ baado tɛd ron aan gɔɔ debm tɛdn naaba
ɔɔ baado tɛd ron debkilimi
ɔɔ taad jeege tu ɔɔ naan se goon debkilim mala mala.

⁸ Naan ɔɔp ron baata ɔɔ took taara bini
ɔɔ ɔŋ ron k'tɔɔliŋa, naan se k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki.

⁹ Taa naan se ɔo Raa se durinoga daan yoge tu
ɔɔ uun ɔndinga raan do jeege tu paac
ɔɔ εdŋga ro ken cir ro jeege paac.

¹⁰ Raa tɛdŋ bin se taa jeegeen maakŋ raa ki,
jeegeen do naan ki ɔɔ jeegeen ooyga kooy se kic,
paac, utu 'kerŋ naan Isa ki.

¹¹ Ɔŋ jeege paac ute taar naanɔge se
*nookŋ Raa Bubu ɔɔ deekŋ ɔɔ: Isa al-Masi se Melde.

Jee Raage se naade ɔo ken wɔɔr do *dunia

¹² Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadŋ jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔɔ 'beerki Raa ki. Ɔŋte 'tɛdŋki ken maam m'utu sum, num ken maam gɔtɔ kic ɔo lee 'tɛd 'baanŋki ute naaniŋa. ¹³ Taa Raa mala, naan ɔo ken lee tɛd naabiŋa maakse ki, naan εdsen maak-jea ken tɛdsen naase aaskiga gen tɛdn nakŋ ken naan uuno doa do dɔkiŋa gɔɔ ken naan maakiŋ jen ro ki.

¹⁴ Nakŋ naase aki tɛdn paac se ɔŋte 'naajki ute naapa ɔɔ ɔŋte 'mooyki naan ki. ¹⁵ Taa bin se ɔo naase aki tɛdn jee ɔk taar dim rode ki eyo, jee *salal, ɔɔ aki tɛdn gaan Raagen ɔk tuju rode ki eyo daan jeege tun ɔorse baate Raa. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ tɛdn nakŋ met ki eyo. Daan naade ki se ɔo, naase aki king wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ poodŋ ken lee baa wɔɔr maakŋ gɔt ken ɔɔd se. ¹⁶ Naase ɔo ken lee 'taaddeki taar ken εd kaaja se: ken naase jaay lee 'tɛdki naan se num, bii ken *al-Masi ade tɛrl se am tɛdn jiga aak eyo, bin se ɔo taa nakŋ maam m'ting m'lee m'dabar m'tɛd se 'tɛdn nakŋ cɛr eyo. ¹⁷ Ken maam ɔo m'kɔŋ rom *serke taa m'tɛdn kaasn serkŋ ken naase lee 'tɛdki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkŋ ese se ɔo m'je taadŋ te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛdŋki naaba se. Taa naan se ɔo maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ Ɔɔ naase kic 'tɛdki maak-raapo do naapse ken naase 'tɛdki ɔɔ 'tɛdki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit
(1Tɛs 3.1-11)

¹⁹ Tɛdga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote gɔtse ki taa amo ɓaa te labarse ɔ kɛn jaay m'ɔŋga labarse se, am kɛdn kaay kaama. ²⁰ Naan ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo kɛn 'king te maam jaay 'saapm taa naase ɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹ Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kalde ki salal ɔ naade se ɔlden te naabm gen Isa *al-Masi eyo. ²² Num nakŋ Timote tɛd se, naase kic 'jeelinkɪ. Naan se debm mɛc ɔ tuj ɔrmin eyo ɔ naan se tɛd naaba ute maama aan gɔɔ goon kɛn lee noog bubina gen taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu. ²³ Kɛn maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay ɓo, kaad kɛn se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu m'asesin kɔlɔ. ²⁴ Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛdga sum ɓo, naan utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɓaa kaaka.

²⁵ Kɛn bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan se genaajege ɔ tɛdn naaba ute maam tɛɛ ɔ naan se aan gɔɔ asgar cɛɛm ki gen kudn bɔɔrɔ. Naase ɔlinkiro gɔtum ki se naan ɓaamo ute nakŋ kɛn am noogo kɛn am kaasn kinguma. ²⁶ Taa maakin ki se naan je asen ɓaa kaakŋ naase paac ute kaamina. Ey num naan se maakin daar eyo kɛn naan jaay booy ɔ naase 'booykiga kaad kɛn naan oocno kɔɔŋɔ se. ²⁷ Ey num kɛn naan ooco kɔɔŋɔ se ɔpɔ cɔkɔ sum ɓo 'kooyo, gan Raa se tɛdinga bɛɛna ɔ ɛdinga lapia. Raa se tɛd bɛɛn naan ki sum eyo, num gan tɛdumga maam ki kici taa m'king ɓo maakŋ maak-tuj ki kalin ki sum eyo. ²⁸ Maam naar m'je m'asesin kɔlɔ taa kɛn naan jaay aan ɔŋsega ɔ naase jaay aakin kiga te kaamse se, bin se asen kɛdn maak-raapo ɔ maam kic ɓo maakum 'toodn kaam kalan. ²⁹ Kɛn naan jaay aan ɔŋsega se dɔɔd ɔkin ki ute maak-raapo taa naan se genaajege doobm Mɛljege tu. Jee aan gɔɔ naan se ɔkdeki ɔŋɔ. ³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔpɔga cɔkɔ sum ɓo naan ade kooyo. Ey num naan ade 'kutn koŋa ɔ naan ɓaado se taa am tɛdn naaba gɔɔ naase ki.

3

Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac
(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kɔr 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ ɔɔ ɓorse se genaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gen Mɛljege! Taar kɛn maam m'taadsen se kɛn maam m'taadn m'dɔɔlin kic ɓo aal ɔɔdum eyo, taa taargen se asen kɔŋ ɓɔɔɔ.

² ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan gɔɔ besge se*, jee tɛdn nakŋ *kusiŋa ɔ jeegen kɛn ɔ jeege *kɔjn pɔndɔ jaay 'tɛdn jee Raage se. ³ Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'jeemki *Raa ute Nirliŋa ɔ naajege se k'jeki doobm tɔɔm rojege eyo, num gan naajege se k'tɔɔmki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gen daa ro sum num, maam kic m'ɔk nakge dena gen tɔɔm roma. Kɛn nam kuuy jaay ɔ ɔk nakŋ kɛn naan an tɔɔm ron se, maam se m'ɔk nakŋ cir kɛn naan an tɔɔm ron se. ⁵ Gen kɔjn pɔndɔ ɛ j'ɔjum se m'ɔk bii marta sum ɔ maam m'kɔd *Israel mala mala ɔ teeco taa ɓee Benjamin ki. Maam se m'kɔd *Ebre kɛn mala mala. Do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se ɛ maam kɔd *Parizi. ⁶ Maam se m'dɔɔko maakum gen dabar *egliz ɔ do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se ɛ, nam jaay 'kɔŋ nakŋ aak kus rom ki se, gɔɔ.

⁷ Nakgen do dɔkin maam m'ɔŋin m'ɔɔ bɛɛ se, ɓorse taa Isa al-Masi se nakgen se paac ɔs aay eyo. ⁸ Gan nakgen se paac maam m'aakin se ɔs aay eyo, deere jeel kɛn maam m'jeel Mɛlum al-Masi se ɓo ɔs aay cir paac paac. Gɔtn al-Masi ki se nakgen maam m'aakinɔ m'ɔɔ bɛɛ se ɓorse ɔs aay ey sum. Taa nakgen

* 3:2 Jee aan gɔɔ besge se jee tɛdn nakŋ ɔkɔŋge.

se maam m'aakiŋo aan gɔɔ nakgen do danos ki, taa m'tɛdn̄ gen al-Masi mala mala. ⁹ Taa naan̄ se maam m'inḡ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔo tɛdum m'aak bɛɛ naan Raa ki eyo, gan̄ kaal maak̄n̄ ken maam m'aal do al-Masi ki se ɔo tɛdum m'aakga bɛɛ naan Raa ki. Ute kaal maak̄n̄ ese ɔo Raa tɛd̄ jeege aak bɛɛ naaniŋ ki. ¹⁰ Maam se m'je naka kalan̄ sum nak̄n̄ maam m'je se m'jeel kɔk̄n̄ Isa al-Masi mala ɔɔ tɔɔḡn̄ ken durin̄ daan yoge tu ɔɔ m'dabar ute naana, bini m'kooy aan gɔɔ ken naan̄ ooy se kici. ¹¹ Taa naan̄ se ɔo maam m'inḡ m'ɔnd̄ dom ro ki taa ɔii kalan̄ maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aan̄ j'ɔŋki Isa

¹² Maam m'kɔŋ taad̄n̄ m'ɔɔ gɔtn̄ maam m'ɔaan̄ m'ɔaa se m'aan̄ te ey ɔɔrtɔ, ey lɛ m'kɔŋ taad̄n̄ m'ɔɔ maam se m'tɛd̄ te aak bɛɛ naan Raa ki ey ɔɔrtɔ. Gan̄ ɔɔrse kic maam m'utu m'aan̄ kaan̄ rɔk, gen kaan̄ gɔtn̄ Isa *al-Masi ki naan̄ ken tɛdum m'tɛdga gen naan̄ se. ¹³ Gɔtɔ, genaamge, maam m'aan̄ m'aan̄ te gɔtn̄ ese ey ɔɔrtɔ ken maak̄n̄ maak-saapum ki se gɔtn̄ m'aan̄o paac se m'diriginḡa naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan̄ ki se. ¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aan̄ gen kaan̄ gɔtn̄ kaan̄ ki, Raa dan̄jeki raan̄ se, bin ɔo naajege j'aki kɔŋ nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵ Naajegen paac̄n̄ ken k'tɛdkiga jee Raage mala mala se, bɛɛki se, maak-saapm naajege se 'tɛdn̄ aan gɔɔ ken ese. Ken maak-saapse ɔo utu kuuy lɛ, Raa utu asen taad̄n̄ maakse ki aki jeel mɛtiŋa. ¹⁶ Naɔo ɔɔrse se k'ɔaaki te doobjegen ken j'uunkiro tel se ute naanjege.

¹⁷ Genaamge, 'paacki, 'tɛdki aan gɔɔ maama, uunki doobm jee ken uun doobm naaje se. ¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga ɔɔ ɔɔrse kic maak̄n̄ kaa-maan̄ ki se m'je m'asen taad̄n̄ daala, taa jeege dɛna maak̄n̄ nakde ken naade lee tɛd̄ se, naade je taad̄n̄ jeege tu ɔɔ naade se je eyo ken k'taad̄ taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹ Naade se utu kutn̄ rode, nak̄n̄ naade maakde je se ɔo tɛddenga raade ɔɔ nak̄n̄ sɔkɔŋgen naade lee tɛd̄ se maakde raap do ki sakan̄. Naade inḡ gen saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰ Gan̄ naajege se naanjege mala se maak̄n̄ raa ki ɔɔ ɔɔrse do naan̄ ki ara se naajege j'inḡ j'aakki kaam Mɛl Kaajege Isa al-Masi. ²¹ Naan̄ ɔo, ro naajege ɔk tɔɔḡ ey se naan̄ an̄ deelin̄ utu 'tec̄n̄ aan gɔɔ ro naan̄ aak bɛɛ ken durno daan yoge tu se, ute tɔɔgin̄ se naan̄ utu 'tɛdn̄ nakge paac 'tɛdn̄ kaam jin̄a.

4

¹ Bin ɔo genāa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'ɔaa kaak̄n̄ ute kaamuma. Taa naase se ɔo jee 'tɛdumki jaay maakum-raapo ɔɔ maam m'tɔɔm rom ute naase. Bin se genaamge, ute Mɛljege se 'daarki tɔɔḡo!

Ute Mɛljege se inḡki ute maak-raapo (Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)

² Maam dɛj Ebodi ute Syntis ken taarde ɔaa ey se, m'ɔɔ j'aay kaamde j'ɔk taarde kalan̄ taa naade 'tɛdga kalan̄ te Mɛljege se. ³ Naai debum ken k'tɛdn̄ naaba kalan̄ ɔɔ debm mɛc se, maam m'tɔnd̄ mɛti mɛndgen se 'ɔaa noogde. Taa naade kic doɔdoga gen taad̄n̄ Labar Jiga gen Isa *al-Masi ute maama ɔɔ ute Klema ɔɔ jeegen kuuy ken k'tɛdo naaba kalan̄. Jee se ɔo ken rode k'raaninḡa raan̄ maak̄n̄ Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gɔɔ 'tɛdkiga kalan̄ ute Mɛljege se daayum inḡki ute maak-raapo! Taar se m'asesin̄ taad̄n̄ dool daala, inḡki ute maak-raapo! ⁵ ɔŋki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Mɛljege se ɔɔpga gɔɔrɔ utu 'ɔaad̄o. ⁶ ɔŋte 'kuunki nirlse do d̄im ki, gan̄ daayum nak̄n̄ ken jaay aan dose ki se 'tɔnd̄ki mɛtn̄ *Raa taa nakgen naase 'jeki. Ken naase jaay 'ɔaaki ɔaa tɔnd̄ mɛtn̄ Raa num,

'təomɪŋki ute maakse. ⁷ Ɔə təəsn ɣɛn Raa kɛn cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen bəəbə əə maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Ɔenaamge, kɛn əəp m'asen taad se əŋ nakŋ kɛn mɛt ki, kɛn jeege jeelin aak bɛɛ, kɛn te doobiŋa, kɛn *salal, kɛn jeege aak jeŋa, kɛn jeege dəŋiŋa, kɛn əŋiŋ aak jiga əə kɛn jeege aakiŋ kic ʋo təəmiŋ se, kɛse ʋo nakgen naase aki saapm do ki. ⁹ Taar kɛn naase 'booykiro maam m'dooyeno ute nakgen naase aakkiro ɣətn maam ki, kɛn maam tɛddeno se, naase kic 'lee 'tɛdɪŋki bin kici. Ɔə Raa debm kɛn ɛd lapi se utu kiŋg te naase.

*Pəl təəmdɛ taa nakŋ kɛn naadɛ ɛdɪŋi
(2Kəɾ 9.6-15)*

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo əə m'təəm Mɛljege taa naase 'tɛrl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, naʋo naase əŋki te doobm kɛn amki noog eyo. ¹¹ Kɛn əlum jaay m'taad bin se taa m'ək dɪm ey ʋo m'taad eyo, taa maam se lɛ m'deelga deel roma nakŋ maam m'ək se ʋo aas kiŋgum sum. ¹² Kɛn maakŋ daay ki lə maakŋ dɛrɛŋ ki kic ʋo, maam se m'deelga rom ro ki. Kɛn m'ək nakŋ kəsə kɛn m'ək eyo, kɛn maakŋ dɛrɛŋ ki lə maakŋ ʋo ki, maam se kɛn aanum dɪ dɪ kic lɛ, daayum m'tookŋ do naan kɛn ese. ¹³ Maam se m'aasiŋ do nakge tun ʋaa se paac ute Debm kɛn lee təəgum maakum se. ¹⁴ Ɔan naase se 'tɛdkiga bɛɛ kɛn naase jaay 'ʋaadə 'noogumki do nakge tun əəŋ aan dom ki se.

¹⁵ Ɔenaamgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad kɛn deet deet jaay m'taadseno Labar Jiga ɣɛn Isa *al-Masi se əə kɛn jaay m'iin m'əŋo Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum ʋo 'ʋaamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se əŋ əlum te nɛ dɪm eyo. ¹⁶ Kɛn maam jaay m'utu Tɛsalonik ki se, naan kɛn se naase əl dəəlumkiroga dəələ nakŋ kɛn am kaasn kiŋguma. ¹⁷ Kɛn əlum jaay m'taad bin se, m'je je dɪm ʋo ɣətsɛ ki eyo. Nakŋ maam m'je se bɛɛ kɛn naase 'tɛdkiro se 'ziidn ʋaa ute naaniŋa. ¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay əlumkiro paac se, maam m'əŋiŋga nakgen se aasum cir ciri. Aan ɣəə Epaprodit ɛdumsiŋga nakŋ naase əlumkiro se, ʋərsɛ maam m'ək nakge dɛna ute maraadiŋa nakgen se tec aan ɣəə *sɛrkŋ jiga əə oot nijimi kɛn j'ɛd Raa ki jaay təəlin se. ¹⁹ Ute Isa al-Masi se, Mɛlum Raa se nakŋ jaay naase əkki ey paac se naan asesiŋ kɛdɛ, taa naan se dɪm tap ʋo daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki. ²⁰ Daayum Raa kɛn Bujjege se k'lee k'təəmiŋki. *Amin.

Pəl raanŋ nan taariŋa əə əlden təəse

²¹ Jee Raagen naase 'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi se, 'tɛddɛki təəse əə ɣenaagen doobm al-Masi ki kɛn utu te maam ɣətn ara se, tɛdsen təəse kici. ²² Jee Raagen ɣətn ara paac se tɛdsen təəse əə kɛn tɛdsen təəse tap tap se jee maakŋ ʋee Gaar magal *Rəm ki. ²³ Ɔn Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm kèn Pòl raanjin eglizn Kòlòs ki Kupm mèt n taar taadjeki doobm gen dooy maktubm kèn Pòl raanjin eglizn Kòlòs ki

Kòlòs se naan geger kèn maakn taa naan Turki kèn borse, daande ute geger Epeze se ok kilomètir 200. Pòl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kòlòs ki eyo. Jo kèn and eglizn Kòlòs ki se, Epapras. Epapras se naan kad Kòlòs jo naan lee tedn naaba ute Pòl tele (kon 1.7; kon 4.12). Pòl booyga kèn jeege lee aande dala jee al-Masigen Kòlòs ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kòlòs ki jo k'etrl do king bugdege tun do dakiña. Jo ter taadden jo nakgen ok tógò do nakge tun baa se paac se, k'jeemde. Kaad kèn se Pòl j'okinga kòkn dangay ki. Jo aan gò naan 'kòkn baa gòtde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey kèn jeege on aakden ey se, jee Kòlòs ki ok beere ro ki taa nakgen se ok tógò do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ok tógò cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tógòn naade ok do jikilimge tu se, naan tedn tedga gòtò. Taa naan se bo nakgen ok tógò do jikilimge tu ute nakgen tedden bulge se naan addenga dode naatn ro ki.

*Pòl raanjin al tóose egliz kèn Kòlòs ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Kèn ara maam Pòl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gò kèn *Raa maakin jen ro ki jo ute genaajege Timote bo, ² k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakn geger kèn Kòlòs ki jo naase bo genaajegen tuj ormdè eyo jo kèn ing dòk kalan te *al-Masi. On Bubjege Raa asen tedn beena jo asen kedn lapia.

Pòl tòm Raa jo tond metin

³ Daayum, kèn naaje jaay k'baa baa tond metn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tòmina, ⁴ taa naaje se k'booyga j'òsjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki jo ute maak-je kèn naase okki do jee Raage tu paac se. ⁵ Bin bo deet deetn kèn naase 'booykiro Labar Jigan kèn met ki se, naase 'booy okkiga Raa se 'bòòbsenga nakn beè maakn raa ki jo do taar kèn se bo, naase ing andki dose do ki. ⁶ Jo Labar Jigan ese se wòkga do naan ki paac bini aanga gòtse ki. Naan se tec aan gò ko kaaggen kèn teepe jo ooj den se jo Labar Jiga se kic bo tedn naabin gòtn jeege tu baa ute naaniña. Bin bo naan tedn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii kèn naase 'booykiro jo 'jeelin ki beè Raa se met ki, jaay naase 'took okin ki jiga se. ⁷⁻⁸ Epapras bo debm kèn dooyeno metn taargen ese se jo naan se taadjenga tógòn kèn *Nirl Salal edsen gen je jeege se. Naan se medn kòkn maakje k'tedn naaba kalan jo naan se debm tedn naabm tuj ormin eyo gen al-Masi gò naaje ki.

⁹ Taa naan se bo, bii kèn naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tond metn Raa j'on eyo taa naase. Naaje k'tond metin j'ò asen kedn jeel mala mala kèn naase anki jeel nakn kèn Raa maakin jen ro ki jo on Nirlin se asen kedn jeel-taar mala mala ute meteke. ¹⁰ Bin jaay bo kingse 'tedn aak beè naan Meljege tu gen je nakn paacn tólin naan ki. Jo naase aki tedn napar nakgen jiga jiga jo Raa se naase an 'jeel kòkn baa ute naan se. ¹¹ Jo naaje k'tond metin asen tedn jee tógòn mala mala ute tógòn naan kèn cir nakge paac se, bin bo kèn dubar jaay aanga dose ki kic bo, naase aki kaay kaamse, anki serke. ¹² Jo ute maak-raapo 'tòmki Raa Bubm kèn tedseno onkiga doobo gen kòn bedse maakn

nakge tun bεε kən naan bəəbiŋ jeenge tu maakŋ-gət kən wəər se. ¹³ Taa Raa se ədʒekiga dojege maakŋ-gət kən ədʒə kən ək təəgə dojege tu əə uun ʒaanjekiga maakŋ gaar ɣen Goon maak-jeŋ ki. ¹⁴ Ute doobm Gooniŋ se ʒo Raa dugjekiga dojege əə təəʒekiga *kusiŋjege se naatn.

Isa se naan ʒo magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap ʒo nam aak te Raa eyo.

Num, kən Gooniŋ Isa jaay ʒaado do naan ki se, naan ʒo tec aan ɣəə Raa mala əə naan ʒo taad Raa se jeege tu.

Aan ɣəə maakŋ ʒee ki goon paraga ʒo naana se, Isa *al-Masi kic ʒo, nakgen Raa aaldeno paac se, naan ʒo naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se ʒo, Raa aalo nakgen maakŋ raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'əŋ j'aakde eyo, nakgen ək təəgŋ kən j'əŋ j'aakden eyo, təəggen iŋg do jeege tu, *kədn Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa əə Raa aaldeno se taa naade taadn *nookŋ Isa.

¹⁷ Nakgen ʒaa se paac se, Isa ʒo naan ki əə kən naade paac jaay utu iŋg ɣətdə ki se, ute təəgŋ naana.

¹⁸ Aan ɣəə do ʒo təəd ro te magaliŋ se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo mɛta do naan ki əə maakŋ yoge tu se, naan ʒo debm kən ooy duro deete. Taa bin se maakŋ nakge tun ʒaa se paac se, naan ʒo naan ki.

¹⁹ Deere, nakŋ paacŋ kən Raa ək se utu ɣətn Gooniŋ ki kici taa Raa se uunoga kuun doa ɣen tɛdn naan se.

²⁰ Ute gooniŋ se, Raa tɛdga nakgen do naan ki ute kengen maakŋ raa ki se paac əkga taasa ute naana. Ute moosn gooniŋ kən əəy do kaag ki se ʒo, Raa ʒaanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kəls ki se, do dəkŋ se, naase iŋgiro dək ute Raa. Naase 'saapkiro əə 'tɛdkiro nakgen jig eyo. Kεse ʒo kən ɣaanseno ute Raa əə tɛdkiro jee taamooyiŋge. ²² Num ʒərsə se, ute kooy kən Gooniŋ əŋ ron ooy do kaag ki se, Raa əkga taasa ute naase taa asen ʒaa naaniŋ ki se jee *salal, ək taar dīm kusiŋ rode ki eyo əə ək tuj eyo kici, ²³ kən naase jaay kaal maaksen do Isa ki se əkiŋki jiga əə 'dɛarki do ki təəg ɣaŋ se, əə kən naase jaay əŋki te eyo ɣen kənd dose do Labar Jigan kən naase 'booyiŋkiro se. Ɔə Labar Jigan ese se ʒo k'taadiŋga jeege tun do naan ki paac kici əə taa naan se ʒo maam Pəl se m'tɛdga debm tɛdn naabiŋa.

*Dubar kən Pəl əŋ taa egliz
(Ep 3.1-13; 1Kəp 2.7-13)*

²⁴ Ɔərsə, maam m'dabar dɛna taa naase; ute naan se kic ʒo maam maakum raapo. Aan ɣəə Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn kən 'tɛdkiga daa ro ɣen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabiŋ kən əəp se 'kaasn doobiŋ ki. ²⁵ Maam se m'tɛdga debm tɛdn naabm ɣen egliz, əə naabm se Raa ɛdumsiŋ kaam jim se taa naase. Naan ɛdum naabm se taa Taar Raa se paac m'aŋ taadn naŋ ute doobiŋ jeege tu. ²⁶ Ɔə taar kən Raa uuno doa do dəkŋ ɣen taada jaay *taad te mɛtiŋ mɛtjil jeege tu paac ey se, ʒərsə se, naan taadga mɛtiŋ toodga tal jee Raage tu. ²⁷ Ɔə jee Raagen ese se ʒo Raa uunoga doa ɣen taadn nakŋ bεε əə jiga kən jeege jeelo te mɛtiŋ eyo kən Raa tɛdiŋ taa jeegen Yaudge eyo. Nakŋ se naan ʒo al-Masi kən utu iŋg maakse ki se əə ute doobm naan se ʒo, naase əndki doa ɣen kənd maakŋ *nookŋ Raa ki.

²⁸ Al-Masi se ʒo naaje k'taadiŋ jeege tu paac, k'j'aalden bidə ki əə k'dooyde ute jeel-taar paacŋ kən Raa ɛdjen se, taa naaje k'je jeegen paacŋ dəkga ute

al-Masi se, 'tɛdn̩ jee mɛc. ²⁹Taa naan̩ ese se ʒo maam m'tɛdn̩ naaba m'doa ute tɔɔŋ al-Masi kɛn cir nakge paac kɛn inŋ tɛd naaba maakum ki se.

2

¹Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'inŋ ʒo m'do do jɛt taa naase, taa jeegen maakŋ gɛgɛr kɛn Laodise ki ɔ taa jee Raagen kuuy kɛn ʒii kalan̩ tap ʒo aakum te ute kaamdɛ ey se kici. ²Maam m'je naadɛ se k'kaay kaamdɛ ɔ ute maak-jedɛ se k'dɔɔk taardɛ kalan̩. Maam m'je naadɛ se jeel kɔkŋ maakdɛ ki mala mala, bin ʒo naadɛ 'kɔŋ jeel *nakŋ kɛn Raa ɔyiŋo jaay jeege jeel te mɛtiŋ ey se, ɔ nakŋ se ɛ, naan̩ ʒo *al-Masi. ³Ɔo gɔtn̩ al-Masi ki sum ʒo naajege j'aki kɔŋ jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac. ⁴Kɛn ɔlum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap ʒo asen dɛrl ute taaringen nijim se eyo. ⁵Ey num, deere, daanse ki se maam gɔtɔ, naʒo maam m'utu m'saap dose ki ɔ maam se maakum raapo aan gɔɔ m'utu maaksen ute kaamuma, naase se naŋa naŋa kic ʒo utu 'daar gɔtiŋ ki tak tak ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu ɔkiŋki tɔɔɔ.

*Ute *al-Masi se naase ɔŋkiga nakge paac*

⁶Aan gɔɔ naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, inŋ 'dɔɔkki kalan̩ ute naaŋa. ⁷Aan gɔɔ ko kaaga iirin̩ bɔɔy naan̩ ki jaay 'daar tɔɔɔ ɔ aan gɔɔ ʒee kɛn j'iin̩ŋ daa tɔɔg se, naase kic ʒo inŋ 'dɔɔkki kalan̩ ute Isa al-Masi bin kici. Ɔo kaal maaksen do al-Masi ki se ɔkiŋki tɔɔɔ aan gɔɔ kɛn k'dooysono ro ki; ɔ 'tɔɔmki *Raa ute maakse paac. ⁸Ɔndki kɔndɔ, ɔnte kɔŋki nam asen dɛrl ute taargen rɛŋ rɛŋ kɛn tɔɔl sɛr ey se! Taargen se iin̩o gɔtn̩ jikilimge tu ɔ gɔtn̩ nakge tun ɔk tɔɔɔ do *duni ki sum. Num naadɛ se, ʒɛɛ, iin̩o gɔtn̩ al-Masi ki eyo. ⁹Taa kaad kɛn Isa al-Masi inŋo do naan̩ ki se nakŋ Raa ɔk paac se utu gɔtn̩ naan̩ ki kici. ¹⁰Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga kalan̩ ute al-Masi se, naase ɔŋkiga nakge paac ute naaŋa. Tɔɔgge ute nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, naan̩ ʒo dode ki.

¹¹Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga kalan̩ ute al-Masi se, naase se j'ɔjsenga pɔndɔ naʒo *kɔjŋ pɔnd naase se, tec aan gɔɔ gɛn jikilimge lee tɛd se eyo, num kɔjŋ pɔnd naase se, iin̩o gɔtn̩ al-Masi ki, naan̩ ʒo debm ɔɔdjekiga dojege ro daa ro kɛn ɔljeki maakŋ *kusin̩ ki se. ¹²Kɛn naase jaay *k'batizse sum se tec aan gɔɔ naase ooykiga ɔ j'ɔlsenga maakŋ ʒaad ki ute al-Masi. Ɔo kɛn naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan gɔɔ ooy durkiga ute al-Masi tɛɛ, taa naase aalkiga maakse do tɔɔŋ Raa kɛn durin̩o daan yoge tu se. ¹³Ɔo do dɔkiŋ se, naan̩ Raa ki se naase aan gɔɔ jee ooyga kooyo taa kusin̩ kɛn naase lee 'tɛdki ɔ naase se aan gɔɔ jee ɔj te pɔnd eyo*. Gaŋ ʒɔrse ute al-Masi se, Raa ɛdsenga kaaja ɔ naan̩ se tɔɔljekiga kusin̩jege se paac naata. ¹⁴Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa tɔɔljekiga sɛɛjege se naatn̩ ɔ nakŋ kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔkjeki mindjege se kic, naan̩ tɔɔlinga naatn̩ ɔ naan̩ tupiŋa ro kaag ki ute naaŋa. ¹⁵Tɔɔgge ute nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, Raa bɔɔydenga naatn̩ maakŋ gaardege tu. Ute kooy kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan̩ cirdega. Naan̩ tɔk leedeno naan̩ jeege tu ɔ ɔldɛ sɔkɔŋ tɔɔldɛ.

¹⁶Taa naan̩ se ʒo, ɔnte kɔŋki nam asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki taa kɔsɔ, taa kaaye, taa laagen jeege lee tɛda, taa ʒii *sɛrkŋ gɛn taar kaal laapa, ey ɛ taa *ʒii sebit. ¹⁷Naadɛ se paac aan gɔɔ kaam nirl nakgen bɛɛ utu adɛ ʒaa naan̩ ki. Ɔo kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala. ¹⁸Kɛn bin num, jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee ɔɔp rode baata ɔ lee eem *kɔdn̩ Raage ɔ kɛn niiga num ɔkiŋ ɔŋ se, ɔnte 'kɔŋki jee se asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki. Jee bin se saapdɛ se gɛn jikilimge ɔ ɔlden naadɛ magal rodege. ¹⁹Naadɛ se ɔŋ dɔɔk ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan̩ ʒo do *egliz ɔ 'jeelki kɛn tɛd bɛɛ ro ki te magalin̩ se, daan doa. Ɔo daan

* 2:13 Jee ɔj te pɔnd ey se, Yaudge aakdɛ aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo.

do se ʒo kən tum ro paac, jaay tɛd kalan se. Ɔo jee Raage kic ʒo tec bini ɔ kən tɛddɛn jaay teep ʒaa ute naandɛ se lɛ, Raa.

*Ooykiga ɔo durkiga ute *al-Masi*

²⁰ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔo nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se ɔk tɔɔgɔ dose ki ey sum; num gan gen dɪ jaay naase ɪŋki aan gɔɔ nakgen se utu ɔk tɔɔgɔ dose ki, jaay 'tookki gen tɛdn nakgen se aan gɔɔ jeegen kən utu maakŋ duni ki rɔk se, ²¹ nakgen kən ɔo: «Nakŋ bin se ɔnte lɛkiŋa, ɔnte kuuniŋa, ɔo ɔnte kɔsiŋa?» ²² Nakgen se paac taad te nakgen kaadɪŋ utu deele. Ɔo nakgen se lɛ, jikilinge ʒo lee saapa ɔo dooyɪŋ jeege tu gen tɛda. ²³ Deere, nakgen kən naade taad ɔo gen tɛda se, naade saapiŋ ɔo ute naan se ʒo, adɛn kɛdn jeel-taara, taa naade taad ɔo ɔɔp roi baata ɔo 'dabar roi ɔo 'tɛd nakgen kən jeege taad ɔo gen tɛda se. Num gan nakgen se paac se, tɔɔl sɛr eyo ɔo ɔŋ tɛd debkilimi ɔŋ bɔɔb ɔk rɔŋ eyo.

3

¹ Taa naan se ʒo aan gɔɔ naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen kən maakŋ raa ki, gɔtn ese ʒo kən al-Masi utu ɪŋg do ji daam *Raa ki. ² Kən bin num, ɔnte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakŋ raa ki. ³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔo 'kingse se Raa utu bɔɔbsesiŋ kaam ji al-Masi. ⁴ Al-Masi kən kingse kaam jɪŋ se, jaay ʒiɪn adɛ naar teecn pirsil se, naase kic aki naar 'teecn pirsil ute naana maakŋ *nookɪŋ ki.

*King kiji ute *al-Masi*

⁵ Ɔo nakgen jig eyo do naan kən utu maakse ki se, 'tɔɔliŋki naata aan gɔɔ: kɛesn naapm rɛŋ rɛŋ, nakŋ asɛn tujŋ naan Raa ki, nakŋ daa ro ʒo jea, maak-saapm *kusiŋa ute tama, taa tama se tɛdga raa jeege. ⁶ Taa nakgen jig ey ese se ʒo, kən utu ano ʒaa ute maak-taar Raa do jeege tun kən baate tookŋ taariŋ se. ⁷ Naase kic, do dɔkiŋ se, ɪŋkiro bini ɔo 'lee 'tɛdkiro nakgen jig ey se kici. ⁸ Num ʒɔrse se, nakgen se paac ɔɔdki dose ro ki aan gɔɔ: maak-taara, taamooyo, nakŋ kusiŋa, naaja ɔo taargen gen taad ey se kic ʒo, ɔntɛn 'teecn taarse ki. ⁹ Ɔo ɔnte 'tɛdki taar-kɔɔɔo ute naapa; taa kingse do dɔkiŋa ɔo ute naksɛn jig ey naase 'lee 'tɛdki se lɛ, rɛsiŋkiroga naatn. ¹⁰ Ɔo ʒɔrse naase 'tɛdkiga jee kiji ɔo Raa Mɛl Kaaljege se daayum tɛdsɛnga anki tecŋ naana, taa anki jeel kɔkŋ mala mala.

¹¹ Taa naan se ʒo maakse ki se: kən kɔd Grɛki, kən kɔd Yaudi, debm ɔjga pɔndɔ, debm ɔj te eyo, debm cɛkɛ, jee kaagge, jeegen ʒulge lɔbu jeegen ʒulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapiŋ tap ʒo gɔtɔ. Num kən cir paac se, al-Masi, naan ʒo do nakge tu paac ɔo utu maakŋ jeenge tu paac.

¹² Taa naan se ʒo naase se Raa bɛɛr tɔɔdsɛnoga tɔɔdɔ ɔo 'tɛdkiga jee naange kən naan jedɛ. Bin num ɛɛjki do naapge tu, 'tɛdki bɛɛ ute naapa, ɔɔpki rosege baata, 'tɛdki jee dalul ɔo 'tɛdki jee maakdɛ deere. ¹³ Ɔo 'sɛrki naapa ɔo kən maakse ki jaay deb kalan tujga naapiŋ ki se, ɔkki naagŋ naapge; aan gɔɔ Mɛljege tɔɔdsɛnoga kusiŋse se, naase 'tɛdki kaldɛ naapge tu bin kici. ¹⁴ Kən bɛɛ cir paac se, 'jeki naapa ɔo kən naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tɛdn kalan tak. ¹⁵ Ɔŋ lapi al-Masi se 'king maakse ki taa Raa danseŋo se taa aki king ute lapi te naapa, taa naase 'tɛdkiga aan gɔɔ ro kalan. Ɔo daayum ɪŋg 'tɔɔmki Raa.

¹⁶ Ɔŋ taar al-Masi ute bɛɛŋ se 'dooɔŋ maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala kən naase ɔkki se. Ɔo aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmiŋki ute kaagen kən k'lee k'jeemsɪŋa ɔo magaliŋki ute kaagen *Nirl Salal ɔl jeege lee tɔɔmsɪŋ se. ¹⁷ Taargen paacŋ kən naase 'ʒaanŋki ʒaa

taada ute nakgen paacn naase 'baanki 6aa tɛda se, 'tɛdɪnki ute ro Meljege Isa. Ɔo ute doobm naan se, naase 'tɔomki Raa Bubu kici.

King 6ee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ jee uun doobm Meljege lee tɛdɪn se. ¹⁹Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ɔɔ ɔnte taaddeki ute taar tɔɔgɔ. ²⁰Gaange: 'tookki paac taar kɛnsege ute bubsege; kɛse 6o nakn kɛn tɔɔl Meljege tu. ²¹Naase bubm gaange se, ɔnten 'tɛdki gaansege se maakde aden taara, ey num naade maakde 'tuju.

Bulge ute mɛldege

²²Naase bulge se: mɛlseven do naan ki se taardege paac 'tookdesɪnki. Kɛn naade gɔtɔ kic 6o 'tɛddeki naabdege jiga. Ɔo ɔnte 'tɛdɪnki aan gɔɔ naase 'jeki raapm maakn jikilinge sum, num gan 'tɛddeki naaba ute maakn kalan taa naase se '6eerki Meljege tu. ²³Num naabm kɛn naase 'baanki 6aa tɛda paac se, 'tɛdɪnki ute maakse paac aan gɔɔ naabm gen Meljege ɔɔ ɔnte 'kaakin ki aan gɔɔ naabm gen jikilinge sum. ²⁴Naase 'jeelki Meljege utu asen kɛdn bɛdse ute jeenge. Ɔo Meljege se, naan 6o *al-Masi ɔɔ naabm kɛn naase 'tɛdki se ɛ, 'tɛdɪnki naan ki. ²⁵Num debm 'tɛd *kusiɲ se, kusiɲɪɲ se, utu an tɛrl don ki; taa Raa se, naan bɛɛr nam eyo.

4

¹Naase mɛlge se: bulsege se 'tɛddeki nakn ute doobiɲa ɔɔ kɛn mɛt ki taa 'jeelki naase kic ɔkki Mɛɛ maakn raa ki.

Pɔl de jee al-Masigen Kəls ki

(Ep 6.18-20, 5.14-17)

²Daayum aayki kaamse eemki *Raa, ɔnte 'toodki bia, 'tɔomki Raa. ³Ɔo 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje kici: taa naan ajen kɔɔdn doobo gen 6aa taadn nakn kɛn gɔtn *al-Masi ki jaay *jeege jeel mɛtin ey se. Taa naan se 6o, maam j'ɔkum dangay ki taariɲa. ⁴'Tɔndki mɛtn Raa taa taar kɛn maam m'je m'an taadɪn tak se 'toodn tal.

⁵Maakn jeege tun doobm al-Masi ki ey se, ingki do mɛtɛkse ki. Ɔo kɛn doobiɲ jaay utu se, naase 'tɛddeki bɛɛ. ⁶Ɔn taarsegen naase aki taad se, 'taadɪnki ute taargen nijimi ɔɔ bɛɛ. Bin 6o nanja nanja kic 6o anki tɛrl taar ute doobiɲa.

Pɔl nanj taariɲa ɔɔ alden tɔɔsɛ

⁷Genaa je Tisik kɛn debm tɛdn naabm tuj ɔrmiɲ ey kɛn naaje k'jenki ɔɔ kɛn tɛdn naabm Meljege ute maam tɛl se, naan 6o debm asen 6aa taadn labarum paac. ⁸Maam m'ɔlin gɔtse ki tap 6o taa naan asen 6aa taadn labarje ɔɔ asen 6aa kɛdn kaay kaama kici. ⁹Onezim kɛn k'jenki, naan kic genaa jegen tuj ɔrmiɲ eyo, ɔɔ goon naan se mala se utu '6aa ute Tisik. Naade se 6o asen 6aa taadn nakn kɛn aan doje ki paac gɔtn ara se. ¹⁰Aristarkn kɛn maakn dangay ki ute maam ara se, 'tɛdsen tɔɔsɛ ɔɔ Markn goon taasn Barnabas kic, 'tɛdsen tɔɔsɛ. Markn ese 6o, maam m'taadsenoga taad mɛtn taariɲ m'ɔɔ kɛn naan jaay 6aaga gɔtse ki num, ɔkin ki jiga. ¹¹Isa, kɛn k'danɪɲ Justus se, 'tɛdsen tɔɔsɛ kici. Ɔo maakn Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naade se sum 6o, kɛn tɛd naaba ute maama gen *maakn Gaar Raa. Naade se 6o, kɛn ɛdum kaay kaama.

¹²Epaprasn, gen naase mala se kic, 'tɛdsen tɔɔsɛ. Naan se debm tɛdn naabm Isa *al-Masi. Ɔo naan se daar cir gen tɔnd mɛtn Raa taa naase, taa naase daayum aki king tɔɔgɔ, aki tɛdn jee Raagen mɛc ɔɔ taa naase aki 'dɔɔkn maakse gen tɛdn nakn kɛn Raa maakin jen ro ki. ¹³Epapras se, naan tɛd naaba den

aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ɔɔ maam Pɔl se m'aakinga ute kaamuma. ¹⁴ Mɛdʒeje daptor Luk ute Demas kic tɛdsen tɔɔsɛ.

¹⁵ Tɛdki tɔɔsɛ gɛnaage tun maakɲ gɛgɛr kɛn Laodise ki. Ɔɔ 'tɛdki tɔɔsɛ Nimpa ki ute jee *egliz kɛn lee tus maakɲ bɛɛɲ ki se kici. ¹⁶ Kɛn naase 'dooyiɲkiga maktubm kɛn maam m'raaɲsesiɲ se num, ɔliɲki egliz kɛn maakɲ gɛgɛr kɛn Laodise ki se kici aɲ dooyo. Ɔɔ naase kic maktubm kɛn maam raanɲo jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesiɲoga num, 'dooyiɲki kici. ¹⁷ Ɔɔ 'taadki Arsip ki: Naabm gɛn Mɛljegen ɔɲiɲsiɲ kaam jii se, ɲ'tɛdɲ ɲ'aasiɲ ute doobina.

¹⁸ Tɔɔsn kɛn maam m'raaɲ m'ɔlsen ese se, maam Pɔl mala ɓo m'raanɲi ute jima. Maam se m'daɲgay ki. 'Saapki dom ki ɔɔ ɔɲte 'dirigumki. Ɔɲ Raa asen tɛdɲ bɛɛɲa.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɩn eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɩn eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndɩn kaad kɛn naan inɔo mɛrtɛ gɛn k-dige gɛn tɛdn naabm Raa se. Naan iino gɛgɛr Pilip ki ɔ baado aan maakɩj gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki. Gɛgɛr Tɛsalonik se, naan maakɩj taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔo naade ɔk ɔkge dɛna ɔ dɛniɩ se Yaudge. Yaudgen mɛtiɩge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se bo naade tuuriɩ gɔtn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se bo naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔkɩj mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se bo, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɩj Kitapm kɛn Raa dook kiji ute jeege se, naan bo k'raanɩn deete. Pɔl ɛd'kaay kaama gɛnaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkiɩ ɔnɔ k'baansiɩn ute naaniɩa. Jee mɛtiɩge maakɩj jee Raage tu se ooyga kooyo naɔo Isa lɛ aan te ey bɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeegeen ooy se tap bo gɛn naade se 'tɛdn ɔ dɩ. Pɔl tɛrlɛn ɔ jeegeen ooyga kooyo ute jee utu inɔ zɛɛɛ se, naade paac dook ute Isa al-Masi, taa bii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔasiɩ jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl bo m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakɩj gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga gɛn Bubjege *Raa ɔ gɛn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛnɩa ɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔɔm Raa ɔ k'tɔnd mɛtiɩ k'j'ɔn ey kici taa naase paac. ³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɩj naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlsɛn 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlsɛn naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki. ⁴ Gɛnaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan bo bɛɛr tɔɔdsɛno taa aki tɛdn jee naange. ⁵ 'Booyki, Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naaje k'taadsɛno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔgɩ *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadsɛno se taar mɛt ki. Naase kic 'jeelki kaad kɛn naaje j'ingkiro tɛl se, nakgen naaje k'tɛdo paac se, k'tɛddɛno taa asɛn noogo.

⁶ Ɔo nakɩ kɛn Mɛljege tɛdo jaay naaje k'tɛd se bo, naase 'tɛdki aan gɔɔ gɛn naaje se kici. Deere, jeege dabarsɛnoga dɛna naɔo ute naan se kic bo, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm kɛn Nirl Salal ɛdsɛsiɩ se. ⁷ Bin bo naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacɩ taa naan Masedoan ki ute kɛngen taa naan Akayi ki. ⁸ Deere, taar Raa se iino gɔtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gɔtɔ baa se paac, jeege booyga kɛn naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kɔn kɔɔsn maaniɩ ey sum, ⁹ taa jeege paac ɔɔs maanse gɛn kɛn naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga kaad kɛn naaje j'inɔ gɔtn naase ki se. Ɔo naade ɔɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase rɛs ɔndɛnkiga naata ɔ 'tɛrlkiga maakse gɛn tɛdn naaba Raa

ken zεερε ɔ ken met ki. ¹⁰ Borse, naase injg aakki kaak kaam Goon Raa afe 6aa maakj raa ki, gooniñ se 6o, naañ durino daan yoge tu ɔ naañ 6o Isan ken ɔɔɔjeki dojege taa maak-taar Raa bɔɔy dojege tu eyo 6ii ken naañ an kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se.

2

*Naabm *Raa ken Pɔl tɛd maakj gɛgɛr ken Tesalonik ki (NJKN 20.18-21,31-35; 2Kɔr 6.3-10, 12.12-15)*

¹ Genaaenge, naase mala 'jeeliñki, ken naaje jaay j'inggo gɔtse ki jaay naase 'dɔɔɔ ɔkjekiro jiga se, cɛr eyo. ² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔ k'naajenoga maakj gɛgɛr ken Pilip ki, jaay 6o k'l'iin k'6aadɔ gɔtse ki. Ey num jee wɔɔyjege se tap 6o paac paac ɔñjen ɔɔɔb eyo, na6o Raa se, ɛɔjenga kaay kaama taa j'asen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi. ³ Taa taar Raa ken naaje k'6aa k'taadsen se, ɔk taar-kɔɔ6 eyo. ɔɔ naaje lɛ k'l'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴ Gan Raa se naañ aakje naaje j'an kɔj kaas se jaay 6o, naañ ɛɔjeno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen 6aa taadn jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je 6o k'tɛdn nakj ken tɔɔl jikilimge tu eyo, num ken tɔɔl Raa ki, naañ ken jeel nan saapm maakjege tu paac. ⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'l'ɔñ k'taad te taar gen kaan nam dal eyo ɔ k'je te ɔɔɔbm tam eyo ɔ Raa kic 6o jeele. ⁶ ɔɔ naaje se k'jedɔ te ɔɔɔbm naase 6o ajeki tɔɔm eyo ɔ k'je jee kuuy 6o aje tɔɔm ey kici. ⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje 6o ken k'jee magalsegen ken j'ɔk ɔɔɔbo ajekiga tɛdn naaba, gan naaje k'l'ɔñ k'tɛdno te naañ se eyo. Num naaje j'inggo maakse ki se k'tɛɔ jeege ɔñ roɔe urlu aan gɔɔ ko gaangen ken aak do genɔdege tu. ⁸ Taa maak-je naaje k'l'ɔk dose ki se, k'je 6o j'aseno taadn Labar Jigan gen Raa se sum eyo, num j'ɔñ roje paac 6o taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔñ maakjege. ⁹ Deere genaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔ do naab ken naaje k'tɛd jaay ɔr nanjeno tak tak se. Naaje k'tɛɔ naaba nɔɔrɔ katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔ ute naañ se 6o, naaje k'taadseno Labar Jigan gen Raa se.

¹⁰ Naase kic 6o saadjege ɔ Raa kic 6o saadje: naaje j'inggo daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute ɔɔɔbiña ɔ nakj jaay akiro kɔñ aak kus roje ki se gɔtɔ. ¹¹ Naase 'jeelki, maakse ki se, nanja kic naaje j'aakiño don ki aan gɔɔ bubm ken aak do geninge tu se. ¹² Naaje k'dɛjseno ɔ k'l'ɛdseno kaay kaama ɔ k'taadseno k'je aki king aan gɔɔ ken Raa maakiñ jen ro ki, naañ ken danjeno taa aki kend maakj gaariñ ki ɔ maakj *nookiñ ki.

Pɔl tɔɔm Raa daala taa jee Raagen Tesalonik ki

¹³ Taa naañ se 6o naaje k'ting k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa ken naaje k'taadseno se, naase 'tookkiga do ki ɔ 'jeeliñki taargen se gen jikilimge eyo num taar Raa. ɔɔ deere, naañ se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdn naaba maakj naase ken aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴ Bin num genaamge, naase kic 'tɛdkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naañ Jude ki ken tɛdga jee Isa al-Masige se. Naade se, taasde Yaudgen mɛtinge lee dabardeno ɔ borse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici. ¹⁵ Naade Yaudge se 6o ken tɔɔlo Mɛljege Isa ute jee ken taad taar teeco taar Raa ki, ɔ naade se 6o ken lee dabarjeno naaje kici. ɔɔ nakgen Yaudge tɛd se tɔɔl Raa ki eyo ɔ naade se tɛdga jee wɔɔy jikilimge paac. ¹⁶ Naade Yaudgen ese se 6o, gaasjen gen taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔñ kaaj eyo. Ken naade tɛd bin se naade lee ziif *kusiñdege do kusiñde ken naade lee tɛd se. ɔɔ borse se kusiñde se deelga gatiña. Num do taar tɔɔliñ ki se, maak-taar Raa se, bɔɔyoga doɔe ki.

*Pɔl je ɓaa kaakɔ jee Raagen maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 17.14-16)*

¹⁷ Gɛnaamge, gɔtn k'j'iin k'j'ɔnseno sum se, daaniɔ dɔkga k'j'ɔɔ k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naaɔ se kic ɓo, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic ɓo naaje k'je j'asen ɓaa kaakɔ daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki dɛn aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkɔ tɛrl j'asen ɓaa kaaka, kɛn tap ki se maam Pɔl ɓo m'taad m'dɔlga dɔɔɔ gɛn ɓaa kaak se, naɓo *Bubm sitange se gaasjen doobo. ¹⁹ Gɛnaamge, 'jeelki, naase ɓo jee kɛn naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔɔ ɛɔjen maak-raapo ɓii kɛn Mɛljege Isa ade ɓaa se taa naase se naaje doje tɛɔn raan. Taa naase ɓo kɛn 'taadki jeege tu paac ɔɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum kɛn naaje jaay j'ɔɔ te labarse ey se, j'ɔɔ j'aasiɔ te eyo, naaje k'j'uuno doa gɛn kɔɔpm kiɔg maakɔ gɛgɛr kɛn Aten ki kalje ki, ² ɔɔ Timote se ɓo naaje k'j'ɔliɔ gɔtse ki. Timote se naaɔ gɛnaaje ɔɔ naaje k'tɛɔ naabm *Raa kalaɔ. Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se, naaje k'taadɔn jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔliɔ gɔtse ki se taa asen noogo ɔɔ asen kɛɔn kaay kaama ɔɔ taa naase aki kiɔg tɔɔgɔ doobm al-Masi ki. ³ Bin ɓo, dubargen aan ɓɔrse dose ki se asen kɔɔ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliɔki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad kɛn naaje k'j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga j'ɔɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔɔ nakɔ se aanga dojege tu ɔɔ naaɔ ese se, naase kic 'jeeliɔki. ⁵ Taa naaɔ se ɓo, maam m'ɔɔ m'aasiɔ te gɛn kiɔg booy dɛn eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa ɓaa gɔtse ki taa amo ɓaa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dɛy la? Maam m'beer m'ɔɔ sɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔɔ ute naaɔ se naabjen k'tɛɔ daanse ki se 'kutn cɛrɛ.

⁶ ɓɔrse, Timote kɛn iinɔ gɔtse ki se aan ɔɔjenga ɔɔ naaɔ ɓaanjenoga ute labar jiga gɛn kaal maaksen do Raa ki ɔɔ gɛn maak-je kɛn naase ɔkki ute naapa. Naaɔ taadjen ɔɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔɔ je ajeki kaaka aan gɔɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num gɛnaamge, maakɔ nakge tun ɔɔɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛɔjekiga kaay kaama ute kaal maakɔ naasen aalki do Mɛljege tu se. ⁸ ɓɔrse naase utu ingki tɔɔg doobm Mɛljege tu se, taa naaɔ se naaje kic kiɔgje tɛɔga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar kɛn 'kaasn jaay j'an tɔɔm Raa se tap ɓo gɔtɔ, taa maak-raapm kɛn naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔrɔ katara naaje k'tɔnd mɛtiɔ te maakje paac, taa ajen kɔɔɔn doobo tɛr j'asen ɓaa kaaka ɔɔ j'aseno dooy nakɔ kɛn naase 'jeelki te mɛtiɔ ey ɓɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki ɓaa ute naan se.

¹¹ ɔɔ Raa Bubjege mala ute Mɛljege Isa ajen kɔɔɔn doobo k'ɓaa gɔtse ki. ¹² Maakje kɛn naase ɔkki do naapge tu ɔɔ do jeege tu paac se, ɔɔ Mɛljege asesiɔ ziidɔ ɓaa ute naaniɔa, tecɔn aan gɔɔ kɛn naaje k'jesɛ naase se kici. ¹³ ɔɔ tɛr, ɔɔ Mɛljege asen tɔɔgɔn maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛɔn jeegeɔ *salal ɔɔ nam 'kɔɔ dɔm aak kus rose ki eyo, ɓii kɛn Mɛljege Isa al-Masi ade ɓaa ute jeeɔge paac se.

4

*ɔɔki kiɔgse se 'tɔɔl *Raa ki
(1Pr 1.14-16, 4.1-5; ɛp 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20)*

¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, ɓɔrse do taar tɔɔliɔ ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyesenoga te doobm jaay naase aki kiɔg num tɔɔl Raa ki se. Deere, ɓɔrse se kiɔgse se tecga aan gɔɔ naaɔ se. Taa naaɔ se ɓo naaje k'tɔnd

mɛtse ute ro Mɛljege Isa al-Masi se, kingsen bin se, ɔkiŋki ɔŋɔ ɔ ɔ'baansin̄ki te naan se. ²Taa naase 'jeelki nakɩ kɛn naaje k'taadseno gɛn tɛda se, nakɩ se Mɛljege Isa ɔ taad jeege tu gɛn tɛda. ³Nakɩ Raa maakiŋ jen ro ki se, naan je naase aki kɔŋ rose paac naan ki ɔ naŋa kic ɔ ɔbɔbm kɔkɩ roŋa gɛn ɔaa je mɛnd jeege eyo ɔ gɛn ɔaa je gaabm jeege eyo. ⁴Ɔɔ maakse ki se, naŋa kic ɔ ɔŋ kingiŋ ute mɛndiŋ se tɛdn̄n aan gɔɔ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki, ɔ bin se, jeege kic adɛn kaal maak ki; ⁵ɔ ɔŋten kɔŋki rose gɛn tɛdn̄n nakgen jig eyo kɛn maakse ɔ jea, aan gɔɔ gɛn jeegeen jeel Raa mal eyo lee tɛd se. ⁶Ɔɔ nam ɔŋten tujɩ ro gɛnaaŋ kɛn doobm Isa al-Masi ki ɔ ɔŋten 'kaaŋiŋ dala. 'Jeelki, jeegeen jaay tɛd bin se, Mɛljege utu adɛn dabara ɔ taar se lɛ naaje k'taad k'dɔɔlsenga dɔɔɔ. ⁷Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɔ gɛn tɛdn̄n nakgen jig ey kɛn maakjege je se eyo, num gan̄ taa j'aki tɛdn̄n jee *salal. ⁸Taa naan se ɔ, debm kɛn jaay baate booy kuun taarse se, naan ɔɔd und debkilim eyo, num naan ɔɔd und Raa debm ɛdsen Nirliŋ Salal se.

⁹Gɛnaamge, gɛn maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔŋ raan taariŋ ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔ 'jeki naapa. ¹⁰Deere, gɛnaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese se ɔbaansin̄ki ute naaniŋa. ¹¹Ɔɔ aayki kaamse taa aki king ute tɔɔsɛ ute naapa, ɔŋten kɔlki dose maakiŋ taar jeege tun kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay ɔ aki kɔŋ dim anki tɩŋgi, aan gɔɔ kɛn naaje k'dooyse. ¹²Kɛn kingse jaay tec bin se, jeegeen jeel Raa mal ey jaay 'kaakiŋ se, asen kaal maak ki. Ɔɔ naase kic ɔ 'jeki nam ɔ asen kul eyo.

*Bii kɛn Mɛljege Isa adɛ tɛrlɛ
(1Kɔr 15.19-58)*

¹³Gɛnaamge, naaje k'je naase aki jeele nakɩ kɛn utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki king maakiŋ maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegeen jaay nakɩ naadɛ an kɔnd dɔdɛ ro ki gɔt se. ¹⁴Kɛn naajege jaay k'jeelki Isa se naan ooyoga ɔ duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegeen aalga kaal maakdɛ do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute doobm Isa se, Raa utu adɛn duru daan yoge tu kici. ¹⁵'Booyki, kɛse ɔ taar Mɛljege dooyno jeege ɔ naaje k'je j'asesiŋ taada: bii kɛn Mɛljege adɛ ɔaa se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan ki se j'aki kɔŋ deel kɔŋ jee kɛn ooyga kooy se eyo. ¹⁶Taa bii kɛn Mɛljege adɛ ɔaa se, naan mala 'taadn̄n makɔŋɔ, adɛ kund kulu magal kɔdɩŋge tu ɔ naan 'dan jeege. Naan kɛn se, k'tuuy pul Raa ɔ Mɛljege mala adɛ ɔɔy maakiŋ raa ki ɔ jee ooyoga kooy doobm *al-Masi ki se, naadɛ se ɔ adɛ dur daan yoge tu deete. ¹⁷Jaay ɔ Raa ajeki tɔsn̄n naajegen j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naadɛ tɛlɛ ɔ j'aŋki ɔaa dɔɔdn̄n Mɛljege raan maakiŋ gapar ki, ɔ j'aki ɔaa tɩŋg ute naan̄a gɛn daayum. ¹⁸Ute taargen se ɔ, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

*ɩŋgki zɛɛr daayum
(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)*

¹Gɛnaamge, gɛn kaadiŋa ute biin̄ kɛn Mɛljege adɛ ɔaa se, naase 'jeki j'asenga raan̄ jaay ey sum, ²nakgen se naase mala kic ɔ 'jeeliŋki jiga: *biin̄ Mɛljege adɛ ɔaa se tecɩ aan gɔɔ debm ɔoogɩ ɔaado daan nɔɔr ki. ³Kaad kɛn jeege deekiŋ ɔ: «Naaje j'ɩŋgki ute tɔɔsɛ ɔ nakɩ ajenki tujɩ maakiŋ lɛ gɔtɔga sum se,» kaad kɛn se sum ɔ, gɔtɔ se naar tujɩ kasak kasak, aan gɔɔ mɛnd mɛndkaama kɛn maakiŋ tuuniŋ gɛn koojo, ɔ bii kɛn se naadɛ 'kɔŋ kaan̄ kɔt eyo.

⁴Num, naase gɛnaamge, naase lɛ ɩŋgki maakiŋ gɔt kɛn ɔɔd ey se; taa naan̄ se ɔ, bii se kic asen kɔŋ kɔkɩ do jise ki aan gɔɔ debm ɔoog eyo. ⁵Taa naase paac

'tedkiga gaan gət ken wəwəwə wəwəwə jee maakŋ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakŋ nəwəwə ki eyo wəwəwə maakŋ gət ken wəwəwə eyo.

⁶ Taa naan se j'ənten 'toodki bia aan gəwəwə jeegen kuuy bəwəwə tood tood se, num j'ingki zεεε wəwəwə k'bəwəwə k'j'əkki rojege. ⁷ Jee toodŋ bige se lε, lee tood nəwəwə wəwəwə jee kaay koonge kic lε, lee taay toon nəwəwə. ⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'bəwəwə k'j'əkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki wəwəwə maak-je ken k'j'əkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan gəwəwə saapo. Naajege k'j'əndki dojege do *Raa ki naan bəwəwə debm ajeki kaaja, wəwəwə naan se tec aan gəwəwə debm ənd baay maala bəwəwə doŋ ki. ⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kəŋ kaaja ute doobm Məljege Isa al-Masi wəwəwə taa maak-taarŋ 'bəwəwə dojege tu eyo. ¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin bəwəwə jeegen ken utu ing zεεε, ey lε jeegen ken ooyga kooy se, naajege paac j'ing k'dəwəwəki ute naana. ¹¹ Bin num εdki kaay kaama naapge tu wəwəwə 'təwəwəki maakŋ naapge, aan gəwəwə ken naase lee 'tedŋki ted se.

Pəl naŋ taariŋa wəwəwə tedden təwəwə

(Rm 12.17-21)

¹² Gənaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar ted naaba daanse ki se, aaldəki maak ki. Taa naade se, Məljege bəwəwə əldeno taa asen təwəwə wəwəwə asen dεje. ¹³ Taa naabm naade ted daanse ki se əkdəki wəwəwə wəwəwə jedeki. Ingki ute təwəwə ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deekseni gənaamge, jee kaar-naabge se 'mooydəki. Edki kaay kaama jeege tun maakde ing kaam kalan eyo, wəwəwə jeege ken ək təwəwə ey se 'noogdəki wəwəwə əŋki maakse 'tedŋ deere ute jeege paac. ¹⁵ Əndki kəndəwəwə ken nam jaay tedŋ *kusiŋ se, əŋte tərliŋsiŋa, num daayum 'jeki gən tedŋ bεε ute naapa wəwəwə ute jeege paac.

¹⁶ Daayum ingki te maak-raapo. ¹⁷ Daayum 'təndki mεtn Raa. ¹⁸ Wəwəwə maakŋ nakge tun aan dose ki paac se, 'təwəwəki Raa. Kεse bəwəwə nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki wəwəwə əŋki tedŋa, naasen ken doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tedŋa se, əŋten 'gaasiŋki; ²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se əŋte kuum kaaliŋki naan ki. ²¹ Num maakŋ nakge tu paac se, aak əkiŋ jiga jaay bəwəwə, ken bεε maak ki se, uunki. ²² Napar kusiŋge paac se wəwəwəki dose ro ki.

²³ Wəwəwə Raa mala ken εdji təwəwə se, asen tedŋ aki tedŋ jee salal mala mala wəwəwə rose, kose wəwəwə nirlse se wəwəwə Raa əŋ bəwəwəki jiga wəwəwə bin se j'kəŋ ne dīm aak kus rose ki eyo bii ken Məljege Isa al-Masi ade baa se. ²⁴ Raa danjseno se, naan 'kəŋ tedŋ nakŋ se, taa naan se debm tuj ərmiŋ eyo.

²⁵ Gənaamge, naase kic 'təndki mεtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tedki təwəwə gənaage tun paacŋ doobm al-Masi ki wəwəwə baam 'təkki naapa wəwəwə aan gəwəwə gənaa naapge.

²⁷ Maam m'deekseni ute ro Məljege, ken maktubm se jaay əŋiŋkiga num, 'dooyiŋki naan gənaage tu paac. ²⁸ Wəwəwə Məljege Isa al-Masi 'tedŋ ute naase wəwəwə asen tedŋ bεεŋa.

noogo aki tɛɖn nakgen jiga aan ɣoo kɛn maakse jea oo kaal maakse se asen kɔl naase aki tɛɖn naaba jiga. ¹² Bin bo jeege nookɔ ro Mɛljege Isa al-Masi taa naase, oo naase kic j'ase tɔomɔ taa naana oo kɛse bɛɛ ɣɛn Raajege oo ɣɛn Mɛljege Isa al-Masi.

2

Nakɔ 'kaan jaay bo Isa aɖe ɓaa

¹ ɔnaamge, Mɛljege Isa *al-Masi utu aɖe ɓaa oo naajege j'utu j'aki tusn cɛɛn ki. Taa naan se naaje k'taadsen j'oo: ² nirlse onten naar teece oo onten 'beerki do taar kɛn jeege taad oo *ɓiin Mɛljege aɖe ɓaa se aanga. Taar se kɛn nam taad taar teeco taar *Raa ki bo ɓaadɔ taadseni, lo kɛn nam kuuy bo taadsen ute taariɔa ey le kɛn nam bo taadsen oo naaje bo k'raaniɔa, onten 'tookki do ki.

³ Ute doobm taar gay kic bo, onten kɔnki nam asen dɛrlɛ. Bɛɛki se, kɔr jee dɛna 'kooɖn kund Raa se, Debm Kusin deelga te ɣotiɔn * kɛn Raa an kutin maakɔ poofki se, j'utu j'an kaakɔ tal. ⁴ Debm Kusin ese se 'gaasn jeege ɣɛn keem Raa ey le ɣɛn kɛrgɔ naan nakge tun kuuy. Bini, naan ɓaa kɛnd kisn king maakɔ Bee Raa† ki oo taadn jeege tu deek oo: maam se bo m'Raa.

⁵ Saapki tu kaad kɛn j'ingkiro tɛl se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la? ⁶ Bɔrse Debm Kusin kɛn deel te ɣotiɔn ese se nakɔ gaasiɔn doobo se naase kic 'jeeliɔki; num kɛn kaadn Raa ondin se aasga jaay, naan utu aɖe teecɔ tal. ⁷ Tɔɔɔɔ kɛn k'jeel metin eyo ɣɛn Debm Kusin deelga te ɣotiɔn se bɔrse naan tɛɖ tɛɖn naabiɔa naɓo bini debm gaasiɔn doobo se 'tɛɖn ɣoto jaay bo j'utu j'an kaakɔ naan aɖe 'teecɔ tal. ⁸ ɔon se Debm Kusin deelga te ɣotiɔn ese se j'utu j'an kaakiɔn teecɔ tal, oo kɛn Mɛljege Isa jaay aɖe ɓaa se, ute kuul 'teecɔ taariɔ ki se sum bo an tɔoliɔ mak oo ute tɔɔɔɔ se naan utu an kutn kap. ⁹ Kɛn Debm Kusin deelga te ɣotiɔn ese aɖe ɓaa ute tɔɔɔɔ *Bubm sitange se, naan 'tɛɖn napar nakɔ-kooɓge ute nakgen magal magal deel do se, taa an dɛrl jeege. ¹⁰ Naan 'tɛɖn napar nakgen jig ey se kaam dɛna taa an dɛrl jeege kɛn ɓaa ɓaa ɣon kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookɔ do taar kɛn met ki eyo. Ey num kɛn naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa aɖeno kaaja. ¹¹ Taa naan se bo, Raa ɔlden saapm ɣɛn bi dode, kɛn ɔlde naade aal maakde do nakɔ kɛn met ki ey se. ¹² Taa naan se bo jeege jaay baate tookɔ do taar kɛn met ki oo maakde-raapo ɣɛn tɛɖ *kusiɔa sum se, booro utu kooɔn dode ki.

Naase se jee Raa bɛɛr tɔadsenoga tɔadɔ

(1Pr 1.2-9)

¹³ ɔnaamge, naasen kɛn Mɛljege jese, daayum naaje k'toom Raa taa naase. Taa kaad kɛn Raa utu aal kaal duni se bo naan bɛɛr tɔadsenoga tɔadɔ taa asen kaaja ute tɔɔɔɔ *Nirl Salal. Naan tɛɖsen naase 'tɛɖkiga jee naange oo aajse se taa naase 'tookkiga took do taar kɛn met ki. ¹⁴ Raa danɔsɛno se taa asen kaaja ute Labar Jigan ɣɛn *al-Masi kɛn naaje k'taadseno se, taa naase aki kɛnd maakɔ *nookɔ ɣɛn Mɛljege Isa al-Masi ki.

¹⁵ Taa naan se, ɔnaamge, 'daarki tɔɔɔɔ oo nakgen paacɔ naaje k'taadseno ute taarje, ey le k'raansiɔna maakɔ maktub ki ɣɛn tɛɖa se, ingki do ki.

¹⁶ On Mɛljege Isa al-Masi naan mala oo Bubege Raa kɛn jejeki, oo ute bɛɛn se, ɛɖjeki kaay kaam ɣɛn daayum ute nakɔ j'an ki kɔnd dojege do Raa ki ɣɛn kɔn kaaja, ¹⁷ asen sɛl maakse oo asen kɛɖn tɔɔɔɔ ɣɛn tɛɖn nakgen bɛɛ, oo bɛɛ ese se maakɔ nakge tun naase 'tɛɖki ey le do taarge tun paacɔ kɛn naase 'lee taadki kici.

* 2:3 Debm Kusin ese se naan debm wɔoy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taadn ute Bee Raa magal kɛn maakɔ ɣɛɣɛr kɛn Jeruzalem ki.

Maktubm deet deet ken Pól raanjin Timote ki Kupm mætn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pól raanjin Timote ki

Timote se bubin kod Græk ð kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'onin kaam dena maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu ð maakn maktubge tun Pól raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tedoga naaba ð leedoga mertε dena ute Pól kici. Pól edinoga naabgen ðnð ðnð se kaam jina, ð ken tap tap se ken maakn geger ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pól raan ðlinga maktubge dio. Kaad ken naan raan ðlino maktubgen di ese se eglizge se k'tonddenga tando. Ken ðp se je eglizge se j'aden kond doob ki ð j'aden noogn kaal maakde se 'tedn kaal maakn mec. Maakn maktubin ken deet deet se, Pól dej jee al-Masige k'king ute tæse ute naapa bin jaay ðo taarde 'baa ute jee den se. Pól dej jee naan jee Raage tu aan gð: jee ken tedn naaba maakn jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee kænge ð jeegen lee tædde ð dooyde. Ð naan dej Timote ð n'tedn debm tedn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakn do jee Raage tu, n'aden dooyo ð n'aden taadn nakn naade ted kici.

*Pól raan ð tæse Timote ki
(Tit 1.1-4)*

¹ Maktubm se maam Pól ðo m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'ondki dojege don ki ute *Raa Mel Kaajjege se ðo tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki. Naai se aan gð goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. Ðn Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi ai tedn bæede ai keejn doi ki ð ai kedn lapia.

*Ðnd kond ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun met ki eyo
(1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)*

³ Maam m'je naai se 'kæpm king Epez ki aan gð kaad ken maam m'baa ba Masedoan ki jaay m'taadio m'ð ðp ing gøtn ese se. Taa naai 'gaasn jee metingen lee dooy jeege do taarge tun met ki ey se. ⁴ Taadden kici j'onte king dækj taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se ð j'onte tuun metjil bubdegen nan ey se. Kεse baano ute naajn taara maakde ki cεε, ð ðn noogjeki eyo gen tedn nakn ken Raa uuno doa jaay naajege k'jaalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. Ð jeegen naade ade je se, ade je ute maakn kalan ken ðk *kusin eyo, ute maak-saapm jiga ð kaal maakden ken aal do Raa ki se tedn deer deer. ⁶ Taa jee metinge se ðnga gen tedn nakgen ese se ð nakgen k'dooydeno se kic ðo, naade resnaga naatn, ðpden gen king taadn taargen ren ren sum. ⁷ Naade je tedn jee magalgen jee jeel taadn tækj metn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadin ute maakde paac, nabo taar naade taad jeege tu ð dooyde se, naade jeel metin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay ðo k'tedki aan gð ken naan lee taadjeki se. ⁹ K'jeel j'okki metin jiga jaayo taa jeegen tedn nakn ute doobin ðo Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobina, jee ken tookin taarin eyo, ð jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee tednakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee tæl bubdege ute kenðege ð jee ken tæl jeege. ¹⁰ Ðo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kic taad jeege tun tedn nakn sækonge ð gaabgen εεs naapge, jeegen dug jeege

bulu, jee taar-kooḅge, jee ken uun taar met ki eyo sum 60 tal do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacn ken jeege lee ted jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kese 60 Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookn Raa. Kese naan Raa ken beeki num jeege an toom se 60 edumo Labar Jiga se kaam jima.

Pal toom Raa taa bee ken Raa tedin

¹² Maam toom Meljege Isa *al-Masi ken edum tooḅo gen tedn naabina. Maam toomin se taa naan aakum maam se debm m'aasin gen tedn naabin jaay naan edumsin kaam jima. ¹³ Ey num, do dakin se, maam m'taado taargen jig eyo ron ki m'dabaro jeenge ɔɔ m'naajino kici. Gan Isa al-Masi se eejumga dom ki, taa nakgen maam m'tedin se m'jeel te metin eyo taa kaad ken se maam m'aal te maakum don ki ey 60rtɔ. ¹⁴ Meljege se tedumga bee den aak eyo, taa naan se 60 maam m'aal maakum don ki ɔɔ m'jena taa naaje ute Isa al-Masi se k'tedga kalaḅ.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, ɔɔ beeki se jeege paac 'tookn taar se ute maakde paac: Isa al-Masi baado do naan ki se taa kaajn jee *kusinge. ɔɔ maakn jee kusinge tu paac se maam 60 debm kusiḅ ken cirde paac. ¹⁶ Gan Raa se eejumoga dom ki, ey num maam 60 debm kusiḅ ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se ɔɔ Isa al-Masi se naan debm maakin deer bee eyo. Naan ted bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay kon *kaajn gen daayum se.

¹⁷ On jeege paac *nookn Raa
ɔɔ an toom gen daayum,
taa Raa se naan Gaarge gen daayum.
Raa se naan ting daayum zεεε,
ken nam on aakin eyo,
naan 60 Raa kalaḅ lak,
daayum 'toominki.
*Amin.

Pal deḅ Timote ɔɔ n'aay kaamina

¹⁸ Timote, goonuma, kese 60 taargen maam m'onisin kaam jii ɔɔ aan ḅoo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'do 'tedn naabm jiga. ¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki ɔɔ inḅ te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se 60 jee metinge resnḅa naatn, ɔɔ taa naan se 60 kaal maakn naade aalo do Raa ki se naade resnḅa naatn. ²⁰ Maakn jeege tun ese se 60 Imene ute Alekzander. ɔɔ naade se maam m'ondega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tedin naan se taa nakn se aden deḅe ɔɔ bin se, naade kon naajn ro Raa ey sum.

2

K'dej jeege gen keem *Raa

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

¹ Nakn ken maam m'je deet deet se, m'je k'tond metn Raa k'jeemiḅa, k'selin metina ɔɔ k'toamina taa jeege paac. ² ɔɔ 'tondki metn Raa taa gaaringe ute tooḅge, bin se taa naajege j'aki kon lapi ɔɔ j'aki king ute maraadgege ɔɔ j'aki kon taarin ɔɔnɔ ɔɔ j'aki lee aak bee naan jeege tu. ³ Kese nakn aak jiga ken too Raa ki, naan 60 ken Mel Kaagege. ⁴ Nakn ken tooḅin se, taa naan je jeege paac kon kaaja ɔɔ kon jeel-taar ken met ki. ⁵ Taa Raa se naan kalaḅ sum,
ɔɔ debm daan Raa ute jeege se,
naan kic 60 kalaḅ sum,

naan bo debkilim k'danin Isa *al-Masi se.

⁶ Naan baado on ron ooy taa dugn do jikilimge paac.

Naan tedn naan se je taadn do kaadn se bo ken Raa andin do je an kaajn jeege. ⁷ Taa naan se bo Raa andum borse m'tedga debm wookn taarin jeege tu do *debm kaan naabm Isa al-Masi. Naan andum se taa m'dooy jeege ken Yaudge ey kici ute taar Raa met ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-koo eyo, num taar ken met ki.

⁸ Ter maam m'je se, ken gotn gay gay kic bo ken gaabge jaay baa keem Raa se, j'uun jidege raan do k'tond meta ute maakn kalan ken ok *kusin eyo. J'onte tedn maak-taara do j'onte tedn dekin ute naapa.

⁹ Do m'je mendge se kic j'onte tuusn kalgen gen koono ken 'kol jeege aden kaakn naade sum se, num gan k'ted rodege miskinge. Do j'onte kogh dodege gen koono. J'onte tal kodok bi gen daab, do j'onte tal meedgen ute rode do j'onte tuus kalgen ute rode. ¹⁰ Num nakn jaay ade tedn aak bee se, tamar ro eyo, num gan k'ted nakgen jiga jiga. Kese bo mendgen ok taar Raa on se nakn ken doadden naade ki. ¹¹ Ken mendge jaay baaga dooy gotn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se. ¹² Maam m'und te kulu mendge tu gen dooy gaabge eyo do m'je mendge bo 'king do gaabge tu eyo, num mendge se k'j'ing kaam kalan do j'onte kul taara. ¹³ Taa do kupm met ken deet se Raa do Adum bo deete, jaay bo do Awa. ¹⁴ Adum bo on ron k'derliño deet eyo, gan menda bo on ron k'derliño deete do naan baate tooko taar Raa do on maakn kusin ki. ¹⁵ Na bo menda kic utu kon kaaja se, taa metjil goonin naan utu kooj se, na bo naan n'aal maakin do Raa ki, je jeege, tedn ron mend salal naan Raa ki do tedn ron miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, debm je tedn naan jee Raage se, naabm naan je teta se naabm jiga aak eyo. ² Na bo debm je tedn naana se, 'tedn debm ken ok taar dim ron ki goto, ok menda kalan sum*, debm boob ok rona, debm saap ted naka ute doobina, ted nakn jeege toomina, debm koken mertge, do debm jeel dooy jeege. ³ Tedn debm aay toto deel te gotin eyo, debm je kond naapa ute jeege eyo, gan 'tedn debm maakin deere do debm je taar eyo, debm maakin tama eyo. ⁴ Bee ki se, 'tedn debm jeel king ute mendina do ute geninge do geninge kic sookin do taarin naan taadden paac se, naade uunu. ⁵ Taa debm jaay jeel king ute mendin te geninge ey se, naan 'tadn *eglizn gen *Raa se do dio?

⁶ Ken naase jaay 'je aki kond nam naan jee Raage num, onte 'kondki debm utu aal kaal maakin do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal rona do Raa utu an kon boor do don ki aan go do ken naan ojo do *Bubm sitange tu se. ⁷ Debm king naan jee Raage se, beeki se, jee ken doobm Raa ki ey kic bo an kaal maak ki. Ken bin ey num, naan kend maakn sokon ki do naan kend maakn see Bubm sitange tu†.

Jee tedn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tedn naabgen daan jee Raage tu se, beeki se, naade se kic 'tedn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay toto den eyo do jee je gursn jeege cer eyo. ⁹ Naade k'kaal maakde do taar ken do dekin k'jeel metin ey jaay

* **2:15** Aak Jen 3.15. * **3:2** Gotn in tap bo jeel mend se sum. † **3:7** Ken bin se Bubm sitange kon doobm an tuj saadina.

ɓorse k'jeelga metin se ute maak-saapm jiga. ¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tond jee 'tedn naaba daan jee Raage tu se, aak okki naabdege jaayo ɔ ken ɔŋki te taar dim rode ki ey jaay ɓo, 'tɔnddeki 'tedn naaba daan jee Raage tu. ¹¹ Mendgen 'tedn naaba daan jee Raage tu kic se 'tedn mendgen jeege aalde maak ki, j'ɔnte tedn mend kɔɔdn jeege, k'ɓɔɓ j'ok rode, ɔ do nakge tu paac se j'ɔnten tujn ɔrmdɛ.

¹² Jee tedn naabgen daan jee Raage tu se, 'tedn gaabgen mendge kalan kalan sum, ɔ jeel dejn gendege ɔ jeel king ute jee maakɲ beedege tu. ¹³ Jee tedn naabgen daan jee Raage tu se jaay ted naabgen jiga se, kɔl jeege paac aden kaal maak ki. ɔ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se kic ɓo, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel metin ey se ɓorse Raa taadjekiga metina

¹⁴ Maam m'raanji maktubm se taa ɔppga baata m'saap m'utu m'ai ɓaa kɔŋɔ, ¹⁵ naɓo ken m'aan te yɔkɔɔ ey kic ɓo, maktubm se ai taada metn taar king jee Raage ute naapa. Jee se ɓo *eglizn gen Raa zεεε. Naade se ɓo jee ok taar met ki se tɔɔgɔ aan gɔɔ duliyy ken gak bee tɔɔg se. ¹⁶ *Taar met ken k'jeelki metin eyo, jaay Raa taadjeki metin se ken taadjeki king doobm Raa ki ɔ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal den dena nam an kɔŋ naaj eyo. Taar ese ɓo ken taad ɔ:

*Al-Masi ɓaado ted ron ted debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ɔ naan se ɓo debm ken ted nakɲ ute doobiɲa.

*Kɔɔdn Raage kic aakinga ute kaamde.

Jeege taaddega taarin jeege tun Yaudge eyo.

Jeegen do naan ken gɔtn ɓaa se paac aalga maakde don ki,

ɔ Raa uun ɓaansin maakɲ raa ki ɔ *nookinga.

4

Jee dooy jeege do taarge tun met ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kɔl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹ Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ɔ kaad ken jaay dunia ɔppga gɔɔɔ an nan se, jee metinge se utu kɔŋ gen kal maakde do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. ɔ kuun taar sitangen lee derl jeege ɔ tookɲ taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se ɓo ɔɔɔ. ² Naade se utu kɔŋ rode jeege tun ted rode aan gɔɔ jee taad taar met ki ken jee taar-kɔɔbge se ɔ jee se ɓo ken maak-saapde tec aan gɔɔ k'tɔɔcinga tɔɔc ute poodo, naade se ɓo ken utu aden kaan dala. ³ Naade dooy jeege ɔ j'ɔnte tɔkɲ naapa, ter naade taad jeege tu ɔ nakɲ kɔsgen metinge se kic ɓo j'ɔnte kɔɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ɔ jeel-taar Raa met ki se 'kɔɔ, ɔ 'tɔɔm Raa taa nakɲ kɔsgen ese se. ⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakɲ jaay j'an kɔɔdn kund naatn tap ɓo gɔtɔ. Ken j'ɔninga num, k'tɔɔm Raa. ⁵ Ken tedin nakge jaay ted *salal se taar Raa, ute tond metn Raa ken k'lee k'tɔndki metin se.

*Debm tedn naabm Isa *al-Masi ken bee*

⁶ Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tedn debm tedn naabm Isa al-Masi ken mec. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadn jeege tu ɔ naai se utu ing do ki jiga. ⁷ ɔnte booy metn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mendgen magalge lee taad ren ren se. Num gan aay kaami taar Raa se okin ɔɔɔ. ⁸ Debm lee tɔɔj ron se ron wɔrgɔ ɔ keɛe tedin jiga naɓo cɔkɔ sum. Num gan debm ken ok taar Raa ɔɔn se, taar se noogin den cir nakgen ɓaa se paac. Taa naan jeele taar se an kedn kaaja ɓorse ɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar met ki, beeki se, taar se jeege paac an tookn kōkn ute maakde paac. ¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ə k'j'aay kaamje k'ted naaba se, taa naaje j'ondga kōnd doje do Raa ken ing daayum zεεε. Naan bo Mel Kaajn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ¹¹ Taargen se bo 'taadin jeege tu ə 'dooyde.

¹² Ōnte kōn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cōkə se. Gan naai bo 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakn ken naai aal do Raa ki, ə ute lei ken aak beε naan Raa ki. ¹³ Kōr maam m'ai kōn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyin naan jeege tu 'dejn jeege ə 'lee dooyde ute taar se. ¹⁴ Tōogŋ ken Raa εdīo ə an tedn naabin se, ōnte kaakin aan gōə nakn cεε. Raa εdīnsin se kaad ken Raa olo jeege taadō roi ki ə naan ken se bo, jee naan jee *eglizge tōndio jide doi ki. ¹⁵ Nakgen se bo ken naai aden kōkn əŋə, 'tedden ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'ted beε baa baa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ Ōnd kōnd do roi ki, ə ōnd kōnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'ted naan se. Ken naai jaay 'ted naan se num, bin se naai 'kōn kaajn roi ə 'kōn kaajn jeege lee booy taari se kici.

5

Kese taar gen dejn jee Raage (1Kōr 9.7-14; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Debm gaab-gōə se ken an mooy num ōnte kaacin kaama, num gan taadin aan gōə ubi mala. Ō gaangen gaabge se kic əkden jiga aan gōə genaaiige mala. ² Mendgen magalge se əkden jiga aan gōə kenige mala. Ō gaangen mendge se əkden jiga aan gōə genaaiigen mala kici, naəo ute maakn kalan ken ək *kusin eyo.

Kese taar gen dejn jee Raage taa mend-daayge

³ Mend-daaygen ək nam aden noogŋ gōtə se əkden əŋə. ⁴ Ken mend-daay gam jaay ək gaange lə ək bugge se, gaange se k'dooy rodē gen kaakn do jeege tun maakn beedege tu do bubdege tu ute kendege tu, ute naan se jaay bo, taadn ə naade ək taar *Raa se əŋə. Kese bo nakn ken tōəl Raa ki.

⁵ Mend-daay ing kalin ki ken ək nam an noogŋ gōtə se, naan se ōnd doŋ do Raa ki. Daayum naan eem Raa nōəə katara ə selin metina taa an noogo. ⁶ Num gan mend-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakin je sum se, naan num utu ing zεεε, naəo doobm Raa ki se aan gōə debm ooyga kooyo. ⁷ Kese bo taargen naai an 'dooy jeege taa mend-daayge se j'kōn ne dim aak kus gen taadn rodē ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo ə aak do jeege tun maakn been ki ey se, debm bin se resŋga ute doobm Isa *al-Masi. Ō naan se tedga nakn *kusin cir debm ken aal te maakin do Isa al-Masi ki ey bōrtə.

⁹ Mend-daay j'an raan maakn mend-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ək baara si-mεεε jaayo ə iin bo gaabin kalan sum. ¹⁰ Beeki se, jeege paac an jeele naan se, mend tedn nakgen jiga, mend ul geninge jiga, mend ək mertge, tug je jee Raage*, noog jee daayge ə daayum naan je doobm tedn beε.

¹¹ Gan mend-daaygen utu seem se, ōnte raan rodē ute mend-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rodē baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se bōna aden tōəl eyo ə je doobm 'tōkn gaabge. ¹² Bin se naade utu kend maakn kusiŋ ki taa dōəkn maakden deet deet gen tedn naabm Isa al-Masi se lε, naade resŋga naatn. ¹³ Ken m'ə j'ōnte raanden se taa ken k'raandenga num, naade tedn mend kaar-naabge ə lee kuun do beε jeege. Num gen

* **5:10** Tug je jee Raage se je deekn ə: debm dōə ək mertge jiga. Kese bo nakn ken Yaudge lee tēda ken mertge aanga gōtde ki.

kaar-naabdege sum eyo, gan naade tedn mend koodn jeege, taal taardege maakn taar jeege tu oo taargen gen taad ey kic bo, naade an taada.

¹⁴Taa naan se bo m'je mend-daaygen seem se, k'tok gaabge oo k'j'ooj gaange, k'j'ok beedege taaga. Bin se jee taamooyjege se 'kon taar dim kusiñ rojege tu eyo. ¹⁵Ken olum taad bin se, taa kengen metinge se res onga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶Mend aalga maakin do Isa al-Masi ki jaay ok mend-daay gam maakn taasinge tu num, n'aakin don ki. Onte kon *egliz bo an kaakn don ki, bin se egliz se 'kaakn do mend-daayge tun ken ok nam aden noogn gata.

Kese taar gen dejn jee naan jee egliz ki

¹⁷Jee naan jee *eglizge tu ken jaay ted naabde aak jiga maakn egliz ki se, jee se jaalden maak ki oo j'okden onno. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu oo dooy jeege ute taar Raa se naade se bo j'okden on cir paac paac.

¹⁸Taa Kitap deek oo: *Maran tiiko nakn tand gema se, j'onte kalin dim taarin ki ken an gaasn kasa.*† Oo ter gat kuuy taar Raa taad oo: *Debm tedn naaba se k'j'ogin gatorgina.*‡

¹⁹Ken nam jaay ok mind debm maakn naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lo mota jaay saadin ey se, onte 'kuun taarina. ²⁰Jee naan jee Raage tun ted *kusiñ se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'beere.

²¹Maam m'tond meti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki oo naan *koon Raage tun naan beer taaddeno se, uun taar ken maam m'taadi se, onte baa metn nam ki oo onte kooc metn nam.

²²Onte 'naar gen kond ji do nam ki oo onte 'kol doi maakn kusiñ nam ki. Naai mala 'boob roi beer naan Raa ki.

²³Onte 'kaay maane kalin ki sum, num taa maaki lee onni se aay totn koojn bin caka, taa ai taal.

²⁴Kusiñ jee metinge se ken j'ondden te boor ey kic bo tood tal, gan gen jee metinge se j'onddenga booro jaay metin teece. ²⁵Bin se nakgen jigan ken jeege lee ted se kic bo toodn tal, anum gen jee metingen ted nakn jiga ken j'on j'aakden ey se kic bo utu 'toodn tal.

6

Taar gen dejn jee al-Masigen bulge ute meldege

¹Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki oo j'uun taardege, taa jeege se 'naajn ro *Raa eyo oo dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic bo naade an naaj eyo. ²Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'onte kaakn meldege se aan goo j'aas kaasa. Taa naade k'tedga ted genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tedden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade ted se ted jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jedde.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo oo ok maak-je do gurs ki

(Mt 6.19-34)

Kese bo nakgen ken naai utu an dooy jeege oo anden deje. ³Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate koken taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se oo baate tookn taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴debm bin se magal rona oo naan se jeel dim eyo. Naan se aan goo debm ok koon gen naajn taara, onga taara se naajn on eyo. Jeegen bin se bo ken ol jeege donoo, ted taamooyo, naaj jeege, oo terc taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵Naade ting

† 5:18 Aak Dt 25.4. ‡ 5:18 Aak Luk 10.7.

bo gen naajñ taarge ute naapa sum, naade ting bo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan gaa taar met ki le naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap aa naade ak taar Raa aajñ se, ute naajñ se naade tedñ jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'akki taar Raajege aajñ se, doobm Raa ki se j'akki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naajñ ki sum se nakñ naaje j'akki se bo aajñ maakjege 'raapm do ki. ⁷ Naajege k'baakiro do naajñ ki se ute jijege sik, aa biin j'aki kooy kic bo j'aki terl gotñ Raa ki ute jijege sik. ⁸ Ken j'akki nakñ kaa, kaaye ute kal tuusu se bo beejekiga sum. ⁹ Gan jee je 'tedñ jee nak denge se, aajñ *Bubm sitange naamde aa naade se olga dodege maakñ seenñ ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege aa lee utde kap se. ¹⁰ Je gurs se naajñ bo ko *kusinge paac. Jee metingen ting bo gen je naajñ se sum se, naade se iigga daka ute doobm Isa *al-Masi aa olga rodege maakñ dubar ki aan gaa debm j'asinga kaa ute garra.

Pal dej Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aajñ ro ki daka. Aay kaami 'ted nakñ ute doobina naan Raa ki. Ak taar Raa se aajñ aa daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami aa 'ted debm dalul. ¹² Aay kaami 'do ak doobm Raa se taa, kaajñ naai aajñ se aajñ taa. Taa naajñ se bo Raa danjo, kee se bo nakñ ken naai mala taado naan jee denge tu, aa naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacñ ute kode aa naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan taa ken k'danin Pons Pilat se: ¹⁴ nakgen ken Raa taad aa gen taa se aajñ taa. On te kaa jeege ai taadñ taargen ing kus roi ki. 'Baa roi bini Raa ade kal Meljege Isa al-Masi ano terl maak ki. ¹⁵ Naan ade terl se kaad ken Raa mala bo andinga kanda:

Naajñ se bo Raa ken jeege paac taamina,
naajñ kalin ki sum bo ing do nakge tu paac,
Naajñ Gaar gen gaaringe, naajñ bo Mel gen melge.

¹⁶ Naajñ kalin ki bo ken ting daayum zere,
naajñ ing gotñ ken waa,

debm aajñ kaas jaay baa seenñ ki se gata*.

Nam bii kalañ aajñ te eyo,
aa baa kic bo debm aajñ kaañ naajñ se gata.

Aajñ jeege paac *'nookñ roña,
aa aajñ jeelin daayum naajñ bo debm taa, *amin.

¹⁷ Gan jee nak denge baa do naajñ ki se taadde aa j'ante magal rodege, aa j'ante kaa dodege do nak denge tun tedga sum bo utu kut se. Gan j'aal maakege do Raa ki, naajñ ken edjeki nakge paac ute maraadiña taa naaje j'aki king ute maak-raapo. ¹⁸ Taadde kici aa k'ted be jeege tu aa k'ted nakgen jiga se dena. K'ted jee kercelge aa nakdege se k'nigin ute jeege. ¹⁹ Bin se nakgen naade ted jeege tu se, aden toodñ kaañ jiga aa ken 'kaa kut eyo. Aa naan ki se naade utu kaañ ken mala mala.

²⁰ Timote goonuma, naabm ken Raa edisin se baañ jiga. Maakñ taarge tun ren ren ken taam Raa ey se, aajñ kaa taari maak ki aa maakñ jeege tun metingen ted rode aan gaa naade bo jeel nakge kalin ki se, aad doi rode ki. ²¹ Taa jeel nakdegen ese sum bo maake ki se jee metingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic bo resña naatn.

Aajñ Raa asen tedñ beña.

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanin Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ək dejn Pəl ken kaam məətn. Kaad ken se Pəl danɣay ki (kon 2.9), ə dən jeege rəsinga (kon 1.15; 4.10-16), ə naan jeele əpɪŋa baata naan utu 'kooyo. Taa naan se 60 naan taad Timote ki, debm naade tɛdɔ naaba tɛɛ, ken naan jɛn aan gəə goon maakin se taadin ə n'ing lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, ə gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan əŋo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Ə naan taad taar ken naan deɟ Timote. Pəl deɟ Timote ə edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl tɛrl taadin ə taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kənd te roŋa ə n'ənte king naajn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'tɛrlɛn naaga, n'uun bəɔɔtn king Pəl jiga se. Nakn jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tɛdin ute doobina. Naan taadin ə, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, ə taargen ken k'lee dooy jeege mɛt ki ey se ɛ, naan taad tɔək metin toodn tal. Ə Kitapm Raa se ənd jeege do doob ki ə taa jeege 'tɛdn nakn ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raan əl təəsin Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl 60 m'raani maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gəə ken *Raa maakin jen ro ki. Naan 60 əlumo taa m'6aa taadn jeege tu taar kaajn ken naan taadga taad ə utu 'kɛdn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki, goon maak-jema: ən Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi tɛdn bɛɛde, ai kɛɛjn doi ki ə ai kɛdn lapia.

Pəl təəm Raa taa Timote (2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'təəm Raa ken maam m'lee m'tɛdin naabin ute maakn kalan aan gəə gen ɓugumgen lee tɛdɔ do dəkin se. Nəəɔ katara, ken maam jaay m'6aan 6aa keeme se, daayum maam m'tənd metin taa naai Timote. ⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac tɛrl m'ai 6aa kaakn ute kaamum jaay 60, maakum 'raapo. ⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakn bin se ɓugi mɛnd Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay 60 koi Enis kic 60 aalo maakin bin kici ə ɓərse maam jeel maakum ki, naai kic 60 aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pəl ɛd'kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se 60 m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa ɛdisin gen tɛda se, kaad ken maam m'əndo jim doi ki. Ə naabm se ənte 'dirigina. ⁷ Taa Nirl ken Raa ɛdjekiro se ajeki tɛdn j'aki ɓeer eyo, num *Nirl Raa se, ɛdjeki gaab-təəgə, maak-je do jeege tu ə tɛdjeki k'bəəb j'əkki rojege. ⁸ Taa naan se 60 ənten tɛdn səkəŋə gen tɛdn saadn Mɛljege; ə ənten tɛdn səkəŋə taa maam ken j'əkum danɣay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute təəgɪ Raa ken ɛdi se. ⁹ Raa se naan 60 debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tɛdn jee naange. Num naan tɛdin naan se taa naajege 60 k'tɛdkiroga tɛd nakn jig eyo, num taa bɛɛn ken naan mala maakin jen ro ki. Ə bɛɛ ese se, naan tɛdin

ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey borta, ¹⁰ oo borse, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se baado sum se, been se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ok tooḡo do yo ki, oo yo se naan tedga aan gaa nakn cee; ute Labarin Jiga se Isa baanoga te *kaajn gen daayum ken 'kon daar eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se bo, Raa tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa, debm wookn taariina oo debm dooy jeege. ¹² Taa naan se bo maam m'utu m'dabar dabar rak se. Naḡo sokon too lum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se le, maam m'jeeliina oo naan ok tooḡn ken 'boobm nakgen paacn ken naan onumsin kaam jim se bini 'kaan bii ken kaam moon ken Raa utu 'kon boro do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki oo ute maak-je ken naai ok do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mecn ken maam m'dooyi se, 'baa te naan se. ¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'boobin maaki ki jiga. Oo *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacn ken taa naan Azi ki se, resumga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ On Meljege 'tedn been maakn bee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum edum kaay kaama oo ken maam maakn dangay ki se kic bo, naan sokon too lin eyo taa maama. ¹⁷ Anum ken naan aan maakn geger ken *Rom ki sum se, naan jem worok worok bini jaay baa onuma. ¹⁸ On bii ken kaam moon Raa kon boro do jeege tu se, Meljege Isa al-Masi an keejn don ki naan Raa ki. Bee ken naan tedumo maakn geger ken Epez ki paac se, nam jaay jeelin aan gaa naai Timote se goto.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ok maaki tooḡo do bee ken doobm Isa al-Masi ki se. ² Oo taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun den se, taar se 'baa dooyin jeege tun 'booy kon metin mec taa naade 'kon kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan gaa asgar Isa al-Masi ken mec. ⁴ Asgar jaay je 'tal deb ken uunin se, naan on te nakgen jeege lee ted se ey sum. ⁵ Aak jee taange se: debm aan aanga te doobina oo aanga deet jaay bo, j'aalin aace*. ⁶ Debm aay kaamin kurs maakn-gotin se, ken maakn-got se jaay oojga num, naan bo kon nakin deete. ⁷ Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Oo Meljege ai tedi naai 'jeel kon metn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

⁸ Saap do Isa *al-Masi ki: naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan se ooyga oo duro daan yoge tu oo keese bo Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se bo, maam m'dabar bini, k'j'ok k'dookum aan gaa debm ken tujga tuj dim. Naḡo taar *Raa se, j'an kon gaas eyo. ¹⁰ Taa naan se bo, maam m'serk nakge paac taa jee ken Raa beer too ddenga too do don se, taa naade kic 'kon kaaja ute doobm Isa al-Masi oo 'kon *nookn gen daayum.

¹¹ 'Booyo! Taargen ese se taargen met ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naan se,
j'utu j'aki kon kaaja te naan kici;

¹² ken naajege jaay k'dabarki ute naan se,
j'utu j'aki baa kon gaara te naan kici.

Ken naajege jaay k'baatinkiga se,

* 2:5 Kaal aacn ara se je taadn ute laatin toom ken j'onidin don ki.

naan kic ajeki baat naajege kici;
 13 ken naajege jaay k'tujkiga armjege se,
 naan se, daayum tuj armij eyo,
 taa naan se 'kən baatn ron eyo.

Debm tēdn naabm jiga naan Raa ki
 (1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

14 Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taaddēn ute tōogi paac: j'onte tēdn dēkēn do taarge tun mētinge se. Taa naajn taara se nakn cēre do 'kutn jee kēn lee booyin se. 15 Aay kaami, naan Raa ki se 'tēd debm mēcn kēn 'tōal Raa ki, do tēd aan gōō debm tēdn naabm kēn ok sākōn eyo kēn taad taar Raa mēt ki ute doobiina naan jeege tu. 16 Jōd doi do taarge tun jeege lee ul rēn rēn jaay rēsēn ute doobm Raa se. Taa jeegeen lee tēdn naan ese se, naade daayum tēd *kusiina baa ute naande. 17 Taar naade se aan gōō du kēn on eep eyo do os baa ute naaniina. Imēnēn ute Piletos se, mētn jee se kici. 18 Jee se rēsnga ute taar mēt ki. Jō naade taad jeege tu do: kaadn kēn Raa utu dur jeegeen ooyga kooy se, deelga. Bin bo jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici. 19 Num gan mētn taar kēn Raa uuno mētin se, utu ing gōtin ki tak; naan se tec aan gōō kuun mētn bēe kēn k'raanjin ro ki j'ō: «Meljege Raa se, jeel jeenge» do «Debm jaay taadga do naan gen Meljege se, n'ōd don ro kusiin ki.»

20 Debm maal ok bēe magal se maakn bēen ki se, ok nakgen k'daapde ute daab do te pudda sum eyo. Num maak ki se ok nakgen j'ōbde te nēnje do kēngen kaagge bo k'cōc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ōddēn ute biin biina do kēngen mētinge se, kēn k'lee k'tēdn naaba biin-raa. 21 Bin num debm kēn oodga don ro kusiin ki do tēd ron *salal se, naan tēdga aan gōō nakn jiga, kēn mēlin oodn ute biin biina. Ute naan se naan tēdn naabgen jiga kēn mēlin maakin jen ro ki.

Debm tēdn naabm Meljege

22 Anum nakn *kusiin kēn gaan kōdge maakde je se, naai iik ro ki dōkō. Num 'je nakn te doobiina, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege do daan jeege tun lee eem Meljege ute maakn kalan se, naai ing te tōōse ute naade. 23 Bin num, bēre, onte kōl doi do naajn taarge tun rēn rēn gen jee dērlge se. Taa naai 'jeele, naajn taargen bin se, lee baano baa ute mooyo. 24 'Jeele debm tēdn naabm Meljege se, 'kōn mooy te jeege eyo. Num naan 'tēdn debm je jeege paac, jeel dooy jeege do sērkn jee naajn taarge. 25 Jee kēn lee naaj taara se, naai 'taaddēn te taar urlu. Bin sum bo, daan Raa utu adēn tērl maakde do naade utu 'jeel taar mēt ki, 26 do naade 'tērl 'tēdn jee mētēkge do adē kōn teecn maakn ji *Bubm sitange tun kēn ey num tōkdenga tōk bulu gen tēdn maakjena.

3

Biigen kaam mōōtn se utu 'tēdn oōnō

1 Daala 'jeele! Biigen kaam mōōtn se, jeege kingde utu adēn tēdn oōnō. 2 Taa biigen kaam mōōtn se, jeege 'tēdn jee nakōōnge, 'je gurs, 'tēdn jee kōonge do 'magal rode. Naade 'naajn *Raa do 'tookn taar kēndēge ute bubdege eyo. Jee se, bēe kēn k'tēddēn se kic bo naade jeele eyo. Nakn kēn jee Raage aalin maak ki se, naade uum aalin naan ki; 3 naade se kēn 'tēdn *kusiina jeege tu kic bo olden dim eyo, εj do jeege tu eyo, 'tēdn jee kōōdn jeege, naade on bōōb ok rode eyo, tēdn kusiin jeege tu kic bo maakde raap sakan, do nakn bēe tap bo, naade je eyo; 4 naade je kudn gōō jeege, 'tēdn jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo do nakn daa rode bo je se, naade jen cir Raa. 5 Deere, naade se, kēn aakde

num 'deekɲ ɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɲɔ, num naade se, tɔɔɲ Raa tap ɓo, naade ɔd undiɲ naata. Anum jee se, naai ɔd doi rode ki dɔkɔ. ⁶Maakde ki se, jee mɛtinge lee goon ɓaa ɓee mɛndge tun ɔk tɔɔɔ doobm Raa ki eyo ɔ aasiɲ do rode ki eyo, ɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kɛn ɔlden maakɲ kusiɲ ki. Jee se lee dɛrlde taa adɛn kɔkɲ kaam jide. ⁷Mɛndgen se je ɓo 'dooy jeele taar mɛt ki, naɓo naade ɔɲ booy ɔkiɲ eyo. ⁸Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookɲ taar *Musa se, jee se kic ɓo baate tookɲ taar mɛt ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔ kaal maakɲ kɛn naade ɔ aal do Isa ki se kic ɓo, cɛɛ sum. ⁹Anum naabde se 'kɔɲ ɓaa dɔk eyo, taa jeege utu adɛn jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl dɛj Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰Naai Timote se uunga ɓɔɓotuma maakɲ dooy kɛn maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen kɛn maam m'saap do ki gɛn tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum kɛn deere, maak-je kɛn maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹dubar kɛn jeege lee dabaruma ɔ dubar kɛn maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakɲ kɛn jeege tɛdumo dom ki maakɲ gɛgɛr kɛn Antioɓn kɛn taa naan Pizidi ki, ute kɛngen maakɲ gɛgɛrge tun Ikɔniɔm ute kɛn Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarunga dɛn aak eyo. Gan Mɛljege ɔdumoga doma maakɲ nakge tun se paac. ¹²Anum 'booyo! Jee paacɲ kɛn je kɔkɲ doobm Isa *al-Masi ɔɲ se, naade se jeege utu adɛn lee dabara. ¹³Anum jee *kusiɲge ute jee kɔrdge se ɛ, utu 'tɛdn kusiɲ 'ɓaa ute naande. Naade utu 'dɛrl jeege ɔ naade kic jeege utu adɛn dɛrl naade kici.

¹⁴Num naai Timote taar kɛn jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔ aal maaki do ki se, ɔkiɲ tɔɔɔ. Taa jeege dooyio taar se jaay naai 'took do ki se ɛ, naai kic 'jeelde. ¹⁵Deere, gɔtn naai iin baatiki tap ɓo, naai 'jeel taargen salal kɛn k'raaniɲoga raan maakɲ Kitap ki ɔ taargen se ɓo ɔk tɔɔɔ kɛn ai tɛdi naai 'jeel taara kɛn ai kaaja ute kaal maaki kɛn naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶'Booyo: Kitapm Raa se kɛse Raa mala ɓo kɛn ɔl jeege raaniɲo. Taar se jiga aak eyo gɛn dooy jeege, ɔ taargen kɛn k'lee dooy jeege mɛt ki ey se ɛ, naan taad took mɛtiɲ tood tal. Ɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔ taa jeege 'tɛdn nakɲ ute doobiɲa naan Raa ki. ¹⁷Bin jaay ɓo, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kɔɲ daapm roɲa ɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

4

*'Taad Taar *Raa jeege tu*

¹'Booy m'ai taada: naan Raa ki ɔ naan Isa *al-Masi kɛn adɛ ɓaa kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tun zɛɛɛ ɔ do jeege tun ooyga kooy se, ɔ naan kɛn adɛ ɓaa aan gɔɔ gaarge, m'ɔɔ: ²'wɔɔk Taar Raa jeege tu kɛn maakɲ gɔt kɛn jiga ey ɛ ɔɲ kic ɓo, aay kaami. Kɛn naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde ɔ 'mooyde. ³Taa kaadiɲ utu 'kaan se, taar mɛt ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je ɓo 'tɛdn nakɲ kɛn maakde jea. Taa naan se ɓo naade 'lee ɓaa gɔtn jee dooyge tun dɛn kɛn adɛn taadn taar kɛn adɛn kɛdn maak-raapo. ⁴Taargen mɛt ki se, naade 'je an booy eyo. Naɓo naade je ɓo 'booy taargen rɛɲ rɛɲ se. ⁵Anum naai se, do nakge tu paac se, naai iɲg do mɛteki ki. Kɛn dubar aanga doi ki kic ɓo, aay kaami sɛrkiɲa, aan gɔɔ debm kɛn lee wɔɔk Labar Jigan gɛn Isa al-Masi. Ɔ naabi se, 'tɛdn naniɲ ute doobiɲa.

⁶Anum maam Pɔl se ɛ, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔɔlumga *sɛrke Raa ki. Ɔ ɓii kooyum ɛ ɔppga gɔɔɔ. ⁷Maam se m'tɛdoga tɛf ɓɔɔr jɛt. Ɔ maam m'aan m'aanga

* **3:8** Do dɔkiɲ se, Janez ute Jambrez se jee kɛn lee ooj rode gɛn dɛrl jeege taa naan Masar ki.

ute doobiṅa gətn kaan ki əɔ m'boobga jiga doobm al-Masi. ⁸ Borse se, nakṅ kaal aacṅ ute doobiṅ* kən Raa amsiṅ kəd se te booyum maakṅ raa ki. Kəse Məljeṅgen debm daan kən utu kəjṅ bəɔɔ do jeege tu se bo amsiṅ kədṅ bii kən se. Ɔɔ naan am kədṅ maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kədṅ jeege tun paacṅ jəna əɔ utu iṅg aak kaamiṅ bii kən naan utu ađe baa se.

Pəl eđ labariṅ Timote ki əɔ dejiṅa

⁹ Bin se, aay kaami 'baado əṅum kəske. ¹⁰ Taa Demas le rəsunga, iṅ baaga geger kən Tesalonik ki taa naan uunga nakṅ *dunia bo ciri. Kresen se, j'əliṅ baaga taa naan Galat ki əɔ Tit kic bo j'əliṅ baaga taa naan Dalmati ki. ¹¹ Ɔɔp Luk kaliṅ ki sum bo te maama. Kən naai 'baado baa num, Mark se 'baamsiṅo, taa naan se utu am noogṅ maakṅ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'əliṅ baaga maakṅ geger kən Epez ki. ¹³ Kən 'baakiro baa se, uunumo kal kuulum magal se kən maam m'əniṅo maakṅ geger Troas ki gətn Karpos ki se. Ɔɔ 'təs 'baamo ute kitapge əɔ kən maam jəṅ tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴ Kəɔ-kərdṅ-təɔl kən roṅ Aleksander se, tədumoga *kusiṅ aak eyo. Nakṅ naan təd se, Məljege utu aṅsiṅ tərɔl doṅ ki. ¹⁵ Naai kic ənd kənd te gaabm se, taa do taar kən naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad kən deet deetn gətn kəjṅ bəɔɔ ki jaay, maam m'taad taargen am naakṅ kəɔdṅ dom se, nam tap bo baa te mətum ki eyo. Jeege paac rəsuno. Taa nakṅ naade təd se, əṅ Raa əṅte kəkdesiṅ əṅṅ. ¹⁷ Naḃo Məljege mala se utu te maama əɔ naan eđumga təɔgə bin bo maam m'taadga taariṅ jeege tu ute maraadiṅa əɔ taar Raa se, jeeṅgen kən Yaudge ey se kic bo paac booyga. Ɔɔ Məljege se le, aajumga taar tupiy ki. ¹⁸ Məljege se, maakṅ gət kən əṅṅ paac se utu am kəɔdṅ doma əɔ am kaaja taa ansum baa maakṅ gaariṅ kən maakṅ raa ki. Ɔṅ daayum daayum Məljege se, jeege aṅ *nooko. *Amin!

Pəl nan taariṅa əɔ raan əl təəsiṅ kaam məɔtn

¹⁹ 'Təd təəse Priska ute Akilas ki əɔ 'təd təəse jeege tun maakṅ bee Onezipor ki kici. ²⁰ Erast se əpoga maakṅ geger kən Korint ki əɔ Tropim le, maam m'əniṅoga maakṅ geger kən Mile ki, taa naan kəṅṅ. ²¹ Kəɔr kaadṅ kuulu 'kaan se, 'naar 'baado əṅuma. Ebul, Pudan, Linus, gənaa mənd Klədia ute gənage paac təd təəse. ²² Ɔṅ Məljege se 'tədṅ ute naai. Ɔɔ əṅ naan asen tədṅ beṅṅ naase ki paac.

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

Maktubm ken Pɔl raanɔn Tit ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ken Pɔl raanɔn Tit ki

Tit se, lee tɛdoga naaba tɛɛ ute Pɔl. Kaad ken Pɔl jaay jee Kɔrint ki ɓaa tɛdɔn kingɔn ɔn se, Tit se tɛdoga tɛdn naabm mɛc. Kaad ken Pɔl jaay raanɔn maktub ese se, Tit utu taa naan Kɛt ki. Ɔo taa naan Kɛt se, maane gurug ɔlin daan ki. Gɔtn ese se naan noog jee al-Masige ɣɛn tɔnd daapm naabdege. Pɔl raan Tit ki se ɔ taadɔn doobm ken naan 'bɛɛr tɔɔdn jeegen ken 'tɛdn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan dejin ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔo jee magal naanɔn ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɔge ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ɛdron sɛrke se taa 'kɔɔdn do jikilimge paac maakn kusiɔn ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tɛdga kiji se, ing do taar ken se. Kaad ken Pɔl raan maktubgen di Timote ki ute ken naan raan Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kɔn ɓaa bɔrse eyo. Bin ɓo naade 'dooy king ken aden noogo ɣɛn ting ɓaa ute naande.

Pɔl raan ɔl tɔɔɛ Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pɔl ɓo m'raanɔn maktubm se, maam ken bul *Raa ɔo *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔdo m'aden tɛdn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa mɛt ki, ken taad ɔo naade ɔk taar Raa se ɔnɔ. ² Taa naade kɔnd dode ɣɛn kɔn *kaajn ɣɛn daayum. Mɛtn taar kaajn ese se kɛse Raa mala ɓo taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey bɔrtɔ ɔo Raa lɛ naan taad taar-kɔɔb eyo. ³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad mɛtn taar kaajn se jeege tu, taar se ɓo ken naan ɛdumsiɔn kaam jima. Kɛse ɓo taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔo m'taadɔn jeege tu. ⁴ Tit maam m'raanɔn maktubm se, naai se aan gɔo goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Bubu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ɔo ai kɛdn lapia.

Naabm ɣɛn Tit daan jee Raage tun Kɛt ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnio Kɛt ki se, taa naai 'tɔnd daapm naabm ken maam m'ɔniɔ doob ki se ɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakn gɛgɛrge tun taa naan Kɛt ki aan gɔo ken maam m'taadɔ se. ⁶ Debm ken naai an bɛɛr kɔnd se, debm ken ɔk taar dim ron ki eyo ɔo mɛndɔn kalan sum. Gɛninge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔo taargen jig eyo se k'taadden rode ki eyo ɔo naade se jee booy uun taara. ⁷ Aan gɔo Raa ɛdɔnga naaba ɣɛn kaakn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdn debm ɔk taar dim ron ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdn debm ken ɔo taar naan taadga sum ɓo 'tɛdn mɛt ki, ɔnte tɛdn debm maak-taara, ɔnte tɛdn debm aay tɔtɔ dena ɔo ɔnte tɛdn debm kɔnd naapa ute jeege. Ɔnte tɛdn debm kɔsn gurs jeege cɛɛ. ⁸ Gan debm bin se 'tɛdn debm kɔkn mɛrtge, debm je tɛdn nakn jiga, debm ing do mɛtekin ki, ɔo tɛd nakge ute doobiɔna, debm *salal, debm ɓɔɔb ɔk ron. ⁹ Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se naan aal maakin do ki paac, kɛse ɓo taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. Ɔo taar se ɓo ken an tɔɔgn maakiɔna ɔo an dejn jeege ute taar Raa jigan ese ɔo taadɔn jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔo nakn naade tɛd se mɛt ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

¹⁰ Taa jeege dēna baate kuun taar jeege naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se bo ken derl jeege do dooyde ute taardegen reñ reñ se cir paac paac. ¹¹ Ŋnte kōñ jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ol jeegeen maakñ ðeege tun metiñ se uun taarden ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy jeege se le, lee osn kōsn jeege ceɛ. ¹² Do dōkiñ maakñ jeege tun Kret ki se, deb kalan debm jeel-taara deek do:

«Jee Kret ki se naade se paac jee taar-kōðge, naade se ing aan gōo daagen naatn, naade se jee kaar-naabge do dooðen bo kōso sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Kret ki se met ki, ken bin se naai 'mooyde makōñ taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi ken salal se. ¹⁴ J'ōñte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakñ jikilinge naade lee taad gen tēda. Kese bo ken ŋñ ñnde naade ŋñ uun taar Isa al-Masi ken met ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gan jee tēd nakñ *kusiña do baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakñ salal naande ki se, gōto. Naade ing bo gen saapm do nakge tun jig eyo naade tēd kusiñ kic sōkōñ tōlde eyo. ¹⁶ Jee se tēd rode naan jeege tu aan gōo naade bo jeel Raa, gan nakñ naade tēd se tec gen Raa eyo. Nakñ naade tēd se jeege aakdenga kic bo jede eyo, naade baate tookñ taar Raa, do nakñ beɛ tap bo naade ŋñ tēd eyo.

2

Pəl deñ Tit taa jeegeen gōolga gōolb, gaan kōdge ute bulge (1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Gan naai se, 'dooy jeege ute taargen ken ðaa ute taar Isa *al-Masi ken salal se. ² Do taad gaab-gōolge tu se do k'boob rode, k'tēd jeege aden kaal maak ki, k'j'ing do metekdege tu, j'ok taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac do do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mēnd-gōolge se kic bo taadden k'tēdn nakñ ken tōl *Raa ki, j'ōñte kōoðñ jeege j'ōñte tēdn mēnd kaayge num k'dooy jeege gen tēdn nakgen beɛ. ⁴ K'dejñ mēndgen seem se nanja kic bo je gaabiña ute geniñge, ⁵ k'j'ing do metekdege tu do k'boob j'ok rode beɛ k'tēd mēnd king ðeege, k'tēd mēndgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kōñ taadñ ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ Do gaan kōdge se kic bo dejde j'ing do metekde ki, ⁷ do nakge tun ðaa se paac. Naai mala 'tēdn nakgen jiga ken jeege aakga kic num 'kuun bōloti. Ken dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen ken met ki ken jeege kōñ taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se sōkōñ aden tōl taa naade ŋñ te taar ðim kusiñ jaay gen taadñ rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu do daayum k'sook mēldege tu do nakge tun k'tēdn paac. K'tēd nakgen 'raapm maakñ mēldege do j'ōñte naajñ taara ute naade. ¹⁰ J'ōñte boogñ ðim mēldege do daayum j'ōñte tujñ ōrmdege ute mēldege. Ken naade jaay k'tēd naan se, 'kol jeege paac kaal taar Raa Mēl Kaajjege se maak ki.

Raa tēd beñ jeege tu (Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga beñna, beñ se bo ken aaj jeege paac. ¹² Beñ se, dooyjeki taa j'aki kōñ nakgen jig eyo naaniñ ki do j'aki kōñ gen dōñ nakgen jee jeel Raa mal eyo lee dōñ se kici. Bin se j'aki kōñ king do naan ken ara ki se, j'aki bōobm kōkñ rojege, j'aki tēdn nakgen ute doobiña do j'aki kōkñ taar Raa se doñ, ¹³ j'aki kaakñ kaam ðii ken Isa *al-Masi ade ðaa, naan bo debm naaje j'ōndki dojege doñ ki. Naan bo Raa magal Debm Kaaja do debm tōogō. ¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala bo ŋñ roñ ooy taa naajege taa ajeki dugñ dojege maakñ *kusiñ ki. Do

naan tugjeki kusiņjege se, taa j'aki tēdn jee naangen mala mala, jee daayum maakde raap sakan gen tēdn nakgen jiga naaniņ ki.

¹⁵ Kεse 6o taar ken naai an dooy jeege, an deje ɔo an mooy jeege ute tɔogi. ɔo naai se nam ɔnten kaaki aan goo debm cεε.

3

*Jee Raage tap 6o king ɔo di daan jeege tun jeel *Raa mal ey se*

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se ɔo gaaringe ute tɔogge se k'sookden, ɔo k'tookden taarde ɔo k'daap rode gen tēdn bεε jeege tu. ² J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tēdn taara ute jeege j'ok jeege rode ki, daayum k'tēd jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajege kic 6o do dɔkiņ se, k'tēdkiro jee dεrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. ɔo naaje j'iigkiroga kiigi ɔo j'ingkiro gen tēdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki 6o gen tēdn nakgen *kusiņa ɔo k'tēdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo ɔo naajege kic k'jeki naap eyo. ⁴ Gan kaadiņ jaay aas se, Raa Mεl Kaajjege taad bεεņa ɔo naan se je jikilimge paac, ⁵ naaje se, taa k'tēdkiro tēd nakη doobiņ ki 6o naan aajjeki eyo, num gan naan aak εjjeki kεej 6o dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusiņjege, ɔo tēdjeki j'oojjekiga kiji ɔo tεrljekiga kingjege tēdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maradiņ se te Mεl Kaajjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bεεņ se tēdjekiga k'tēdkiga jee lee tēd naka ute doobiņ naaniņ ki gen kɔη *kaajņ gen daayum ken j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raani se taar mεt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tēdn nakgen aak bεε. Kεse 6o taar ken jiga ken 'noogη jeege paac.

⁹ Num gan ɔnte lee je gɔtn naajņ taargen rεņ rεņ, ɔnte tuun mεtjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajņ taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rεņ rεņ ken ɔη noog nam eyo. ¹⁰ Debm jaay naai aakiņ gaaj gaaj jee Raage te naapa se, 6aa taadiņ ɔo ņ'ɔnte tēdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, tεr 6aa taad dɔoliņ kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔɔd doi dɔkɔ ron ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se rεsηga ute dɔobm Raa, ɔo te kusiņ naan lee tēd ɔņ ey se, naan malin 6o ɔj bɔɔrɔ don ki.

Pɔl tēd tɔɔse jee Raage tun Kret ki (1Kɔr 16.20-24)

¹² Tēdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lε Tisik. Taa maakde ki se debm kalan ai 6aa noogo. Ken debm kalan jaay 6aa aan ɔņiga naane num, naai aay kaami '6aadɔ ɔņum Nikopoli ki. Taa maam m'je 6aa king kaadn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas ken jeel mεtn taar kɔjņ bɔɔrɔ ute Apɔlɔs jaay 6aa 6aa mεrte se aakden dode ki ɔnten kɔη dīm aden baata. ¹⁴ ɔņ genaajegen dɔobm *al-Masi ki se kic 6o dooy jeel tēdn bεε taa 'noogη jeege ken, bεεki num, j'aden noog se. Bin se kaal maakη naade aal do Raa ki se kɔη noogη jeege.

¹⁵ Jeege paacņ ute maam gɔtn ara se tēdi tɔɔse. ɔo naai kic tēd tɔɔse genaajege tun dɔobm al-Masi ken Kret ki, naaden ken jejeki se.

ɔņ Raa asen tēdn bεεņ paacki.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪn Pilemon ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪn Pilemon ki

Pilemon se naan debm kɛn k'jeel jeel gɔtɪna. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ɔ naan se maakɪ jee al-Masige tun maakɪ gɛgɛr kɛn Kɔlɔs ki. Ɔ naan se mɛdn Pɔl. Naan ɔk bulu kalan k'danɪn Onezim kɛn iin aanɔ gɔtɪn ki. Kɛn nakɪ ɔl jaay Pɔl doodo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad kɛn se Pɔl dangay ki. Naɔ Onezim se, naan kic ɔaa took aal maakin do Isa ki. Pɔl uun doa je an kɔl gɔtn mɛlin ki. Naan raan maktubm se je taa mɛlin an kɔkin aan gɔɔ bul ey sum, num aan gɔɔ gɛnaa doobm al-Masi ki. Kaad kɛn naane se bul aanga jaay j'okɪnga se, k'tɛdn ɔnɔ. Maakɪ maktubin ki se Pɔl taadin te ute taa tɔɔg eyo num taar urlu. Ɔ naan lɛ gaasin te gɛn kɔkɪ Onezim aan gɔɔ bulɪn eyo. Naɔ naan taad Pilemon ki ɔ n'saapa ɔ taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ɔ maak-je al-Masi se ɛd kɪng kiji ɔ kɪng jeege ute naapa se kic ɔ, naan tɛrlɪn kiji.

*Pɔl ute Timote raan ɔl tɔɔsɛ Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔ m'raanɪ maam kɛn j'okum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te gɛnaaje Timote se k'tɛdn tɔɔsɛ. Naai kɛn mɛdn doje ɔ debm tɛdn naabm Isa al-Masi gɔɔ naaje. ² Naaje k'tɛd tɔɔsɛ gɛnaaje kɛn mɛnda Apia ɔ k'tɛd tɔɔsɛ Arsip ki kɛn tɛd naaba ute naaje tɛlɛ aan gɔɔ asgar cɛɛje ki gɛn kudn bɔɔrɔ. Ɔ k'tɛd tɔɔsɛ *egliz kɛn lee tus bei ki se kici. ³ Ɔn Bubjege *Raa ɔ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa maak-je Pilemon ɔk do jee Raage tu

⁴ M'tɔɔm Raa ɔ daayum kɛn maam jaay m'ɔaa keem Raa se m'saap do naai ki, ⁵ taa maam booy jeege lee ɔɔs maan gɛn kaal maaki kɛn naai aal do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki ɔ ute maak-jei kɛn naai ɔk do jee Raage tu paac se. ⁶ Maam m'tɔnd mɛtn Raa ɔn kaal maakɪ kɛn tumjeki kalan se 'tɛdn tɔɔgɔ, kɛse ɔ kɛn taadn jeege tu bɛɛ kɛn naaje j'okki ute Isa al-Masi. ⁷ Gɛnaama, maak-jei kɛn naai ɔk do jee Raage tu se raapunga maakuma ɔ ɛdumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se seldenga maakde den aak eyo.

*Pɔl tɔnd mɛtn Pilemon ɔ n'ɔk Onezim se jiga
(Kɔl 4.7-9; 1Kɔr 13.4-7)*

⁸ Taa di naai jeele ey num kɛn m'dɔɔk ute Isa *al-Masi se maam m'ɔk doobm kɛn m'ai taadn naabm kɛn naai 'tɛda, naɔ maam m'je tɛdn naan se eyo. ⁹ Taa naaje k'je naapa se ɔ kɛn maam m'je tɔnd mɛti se. Kɛse ɔ maam Pɔl kɛn gaab-gɔɔl j'okum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰ maam m'tɔnd mɛti gɛn Onezim* kɛn maam tɛdn tɛdga aan gɔɔ goonum mala maakɪ dangay ki ara. ¹¹ Do dɔkin se naan debm ɔn noogi te eyo, gan ɔrse se naan tɛdga debm kɛn ajenki kɔn noogo maam m'utu naai se.

¹² Ɔrse maam tɛrl m'ɔli Onezim gɔti ki, naan kɛn tɛdga debm kɔɔn maakuma. ¹³ Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakɪ dangay ki kɛn j'okum taa Labar Jigan gɛn Isa al-Masi. Bɛɛki num, naai ɔ am noogo gan maam m'okɪnga naan ɔ gɔɔ naai ki. ¹⁴ Naɔ ɔrse maam m'je m'an gaasin

* **1:10** Onezim ute taar Grɛk se je deekɪ ɔ: debm 'kɔn tɛdn dɪm.

ey se, taa maam m'tɔnd te mɛti ey bɔrtɔ. Taa maam m'je naabm naai am tɛd se ute taa tɔɔg eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan ɔŋio gɛn bii kandum se, taa naan jaay ɔk tɛrl baa ɔŋiga num baa tiŋg te naai gɛn daayum. ¹⁶ Ɔɔ bɔrse se naan aan gɔɔ bul ey sum, gan bɔrse naan tɛdga bɛɛ cir bulu taa naan tɛdga gɛnaa kɛn ɔŋ maaka. Maam se m'jeŋa naɔo naai se an je dɛn cir daala; taa naan kic debkilimi ɔɔ tɛdga gɛnaa doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Kɛn naai jaay aakum aan gɔɔ gɛnaai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔkiŋ aan gɔɔ kɛn naai ɔkum maam mala. ¹⁸ Kɛn naan jaay tujiga dɪm lɔ ai kɔgŋ dɪm kic ɔo, ɔŋ maam ɔo m'aisiŋ kɔgɔ. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn ara se, maam mala ɔo m'raanisiŋ ute jima: maam m'aisiŋ kɔgɔ. Num gan ɔŋte tɛdɪ dirigi taa Mɛljege se naai kic maam m'ɔk sɛɛ doi ki. Sɛɛ maam m'taadn se naai mala. ²⁰ Kɛn bin num gɛnaama, taa Mɛljege naaje k'tɛdkiga kalan se naabm se 'tɛdumsina, aan gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tɛdkiga kalan se 'raapum maakuma. ²¹ Nakŋ maam m'raanji se m'jeeliŋ maakum ki naai se an kɔŋ tɛda. Ɔɔ m'jeele nakŋ maam m'tɔnd mɛti se naai an kɔŋ tɛdn cir naan se.

²² 'Daapum gɔtn m'an baa toodo gɔti ki kici. Taa keem Raa kɛn naase 'lee eemki se, maam m'ɔnd dom do ki. Taa bii kalan m'utu m'asen baa kɔŋɔ.

Pɔl ute mɛdɪŋge tɛd tɔɔsɛ Pilemon ki

²³ Epapras kɛn j'ɔkiŋ dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tɛdɪ tɔɔsɛ. ²⁴ Ɔɔ Mark, Aristark, Demas, Luk naaden kɛn tɛd naaba ute maam kalan se kic tɛdɪ tɔɔsɛ.

²⁵ Ɔŋ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm γεν Ebrege Kupm μετν taar taadjeki doobm γεν dooy maktubm γεν Ebrege

Maktubm γεν *Ebrege se debm ken raanjin se, k'taad te ron eyo do jee ken k'raanden maktubm se kic bo k'jeelde eyo. Debm ken raano maktubm ara se, naan jeel ak Kitapm γεν Raa dooko ute jeege do dookin se jiga. Jee al-Masigen naan raanden maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen gotn ese se, jaay nakgen doon lee aan dode ki se tedden maakde tuju do kaal maakden metn-jiki se kic bo baa urlga. Do jee metinge se, jenoga resn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je aden kedn kaay kaama. Ute doobm al-Masi ken Raa oino se ol jikilimge taarde baa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa do naan se Raa mala mala. Do naan baado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy ken naan ooy se aan goo jikilingen lee ooy se, kusiin ken ak tooo do jeege tu se, toooin se naan tedinga tedga goto (kon 2.14). Ute bee ken al-Masi ted se bo, jee took aal maakde don ki se 'kon baa ceesn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook baaga bini aanga gotn Raa ki do naan bo Raa ondinga tedga magal debm tedn serke Raa ki γεν jee ken took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan goo magal γεν jee tedn serke Raa ki do dookin se eyo taa naan se ting γεν daayum. Maakn Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dookin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee taal mooso taa Raa aden taal kusiinde. Num gan al-Masi se ed ron serke taa kusiin jeege je-kalan sum do γεν sorakina. Taa naan se bo borse jee al-Masige se ingga do doob ken kiji do naade se 'kon terl ute metde ey sum. Bin bo kaal maakn γεν jee do dookin se taaddesin taa aden tedn saada (kon 11-12). Saadn ken naan taadden ese bo ken edden kaay kaama maakn nakge tun doon ken aan dode ki ute nakn naam ken borse aan dode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Goonina*

¹ Do dookin se, Raa lee taado bugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se met dena do ute doobm jeege dena. ² Gan borse se maakn biige tun kaam moatn ara se, naan taadjekiga ute doobm Goonina do Goonin se bo, naan beer ondingo do edinga nakge paac kaam jina. Do ute doobm Goonin se bo naan aalo nakgen baa se paac kici. ³ Goon ese se bo ken taad *nookn Raa ken woor goto kelen do naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan ken ak tooo se bo, nakgen baa se paac naan tedde utu ting gotde ki. Ken naan jaay tug *kusiin jikilimge aas sum se, naan ook baa ing maakn raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kodn Raage*

⁴ Goonin se, Raa ondinga raan do kodn Raage tu do bin bo ro ken Raa edin se, cir γεν kodn Raage. ⁵ Taa bii kalan tap bo Raa taad te kodin ken gam eyo, ken an deekn do:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam bo m'Bubi.*

Ter daala kodn Raa ken gam tap bo Raa taadin te eyo, ken an deekn do:

Maam se m'tedn Bubi do naai le am 'tedn goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad ken naan olo Goon paragin‡ do duni ki se, naan deek do: *On kodumge paac keregen naanin ki.§*

* **1:5** Aak KKR 2.7. † **1:5** Aak 2Sam 7.14 do 1Krk 17.13. ‡ **1:6** Isa se naan goon paragin kalan lak, goosin goto. § **1:6** Aak Dt 32.43 do KKR 97.7.

7 Gen kəɖiŋge se Raa taad ɔɔ:

Naade se jee tɛɖn naabumge,

naade se tec aan gəɔ kuulu ɔɔ aan gəɔ rəɔŋ poodo.*

8 Num gen Goonin ki se, Raa taadin ɔɔ:

Gaar naai Raa se tinj gen daayum,

ɔɔ jeeige se ɛ, naai təɔɖde ute doobm daan ki.

9 Naai ɛ 'je nakɲ ute doobiŋa

ɔɔ nakɲ *kusiŋ se naai ɔɔɖ undiŋ naatn.

Taa naan se bo Bubi Raa, naan ɔɔyiga uubu doi ki gen maak-raapo ken taad ɔɔ

naai se gaarge ɔɔ maakɲ parige tu se naai bo magal cirde.†

10 Ter Raa deekin daala ɔɔ:

Kese bo naai, Mɛlje, do kupm mɛt ki se naai aalo do naanɔ

ɔɔ maakɲ raa ɛ naai tɛɖiŋo te jii.

11 Nakgen se paac utu 'tuju, gan naai se tinj gen daayum.

Deere, maakɲ raa ute do naanɔ se utu 'kooy koono aan gəɔ kala.

12 Ɔɔ naai utu aden tudn aan gəɔ kala

ɔɔ utu aden pɛɛkɲ aan gəɔ ken k'lee k'pɛɛkɲ kalge se.

Num naai ɛ 'terl roi eyo ɔɔ daayum daayum naai inŋ gəti ki.‡

13 Ɔɔ taa bii kalan tap bo Raa taad te kəɖiŋ ken gam eyo, ken an deekɲ ɔɔ:

'Baado inŋ do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tɛɖn naai bo king dode ki.§

14 Kəɖn Raage se tap bo naade nanŋe? Naade se jee kaan naabm Raagen paacɲ j'əŋ j'aakden eyo, ɔɔ Raa əldeno se taa noogɲ jeegen ken Raa utu aden kaaja.

2

*J'ənten kuum kaalki taar *Raa se naan ki*

1 Taa naan se bo, taargen naajege k'booyiŋkiro se, j'əkiŋki ɔɔŋ cir daala, ey num səm j'aki kiŋŋ doob ki. 2 K'jeelki taar ken *kəɖn Raage taado do dəkiŋ *Musa ki se, ək təɔgɔ do jeege tu paac ɔɔ jeegen jaay baate kuuno taar se lo baate king do ki se, jee bin se do *kusiŋ ken naade tɛɖ se, Raa dabardənoga ute doobiŋa. 3 Anum naajege se, k'booyiŋkiga taar naan ken aajjeki ɔɔ taar naan se ɛ cir gen kəɖn Raagen taado Musa ki se. Bin num ken taar se jaay naajege k'j'uum j'aaliŋkiga naan ki num, naajege kic j'aki kəŋ kaan kətn dubar ken se eyo. Mɛtn taar kaajjege se, Mɛljege Isa bo uuno mɛtiŋ taado deete ɔɔ jee ken booyo taariŋ naan taado se bo, taadjeki ɔɔ taariŋge se, taargen mɛt ki. 4 Ɔɔ Raa mala taadga tal ɔɔ taar ara se taar mɛt ki ute doobm nakɲ kaakɲ jeele ɔɔ ute nakgen naan tɛɖiŋ deel doa, ɔɔ ute napar nakɲ-kəɔbgen naan tɛɖa ɔɔ bin bo nanɔ nanɔ kic Raa ɛɖiŋga *Nirl Salal aan gəɔ ken naan maakiŋ jen ro ki.

Isa se naan Debm Kaajjege

5 Anum duni ken utu ade baa jaay ken naaje k'taadn mɛtiŋ borse se, 'kəŋ tɛɖn kaam ji *kəɖn Raage eyo. 6 Num maakɲ Kitap ki se, nam kalan taadga tal ɔɔ:

Debkilimi se tap bo naan nanɔ kaca jaay bo ken naai Raa saapm don ki,

goon debkilimi se tap bo aas di jaay bo naai aakiŋ don ki se?

7 Kaadn ken naai 'tɛɖ debkilimi ɔɔpo baata aas te kəɖn Raa ey se, cəkə sum.

Ter naai bo *'nookiŋa ɔɔ 'magaliŋ aan gəɔ gaarge.

8 Nakgen paacɲ naai aaldeno se naai əniŋsiŋga kaam jiŋa.*

Ken Raa jaay ɛɖiŋga nakge paac kaam jiŋ se, ne dɪm jaay Raa ɛɖiŋ te kaam jiŋ ey se, gətə. Na bo borse nakge se paac naajege j'aakiŋki ute kaamjege se aan gəɔ

* 1:7 Aak KKR 104.4. † 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28. § 1:13 Aak KKR 110.1.

* 2:8 Aak KKR 8.5-7.

ted te kaam jin ey borto. ⁹ Gan naajege j'aalki Isa se, kaad ken Raa tedno jaay naan on ron ooyo baata aas te kodn Raage ey se, coko sum. Taa naan dabaro on ron ooyo se, borse se, Raa nookinga do magalinga aan gao gaarge. Bin bo ute bee Raa se, naan ooyo taa jikilinge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac do bobbde ting gote ki. Bin bo Raa je ano baa ute geninge dena taa 'kend maakn nookin ki. Taa dubar Isa on se bo, Raa tedn naan ted aas naabin ute doobina. Isa se naan bo debm tood olde gote kaaj ki.

¹¹ Taa Isan ken debm tugn *kusin jeege ute jee ken naan tugde kusindege se, naade paac Bubde Raa kalan ese sum. Taa naan se bo ken Isa danje do naade k'genaange se kic bo, sokon tolin eyo. ¹² Taa naan se bo Isa deek Raa ki do:

Maam se m'utu m'taadn taa naai genaamge tu;

do gote ken jeeige jaay tusnga se, maam m'ai toom daande ki.†

¹³ Ter Isa taad daala do:

Maam se m'utu m'kend maakum doi ki.‡

Ter naan taad daala do:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa edumo se.§

¹⁴ Bin bo aan gao gaan jikilinge paac ok daa roa ute mooso se, naan kic bo ok daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin bo ute kooy Isa se, Iblisn, debm tokn mind jeege, naan bo debm ken baano ute yo do jeege tu se, togn naan ok se, Isa nanisinga tak. ¹⁵ Bin bo jeege ting aan gao bulge taa naade beer yo ki se, naan aden kon kodn dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naan baado gen noogn kodn Raage eyo, num naan baado se gen noogn metjil *Abraamge. ¹⁷ Taa di naan ted ron debkilimi tec naajege genaange mala mala, bin bo naan ted *magal debm tedn serke Raa ki debm bee do tuj ormin eyo gen tedn naabm Raa. Taa naan se bo naan ed ron *serke gen tool kusin jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naan dabaroga do onoga nakn naama; taa naan se bo naan an kaasa gen naakn jeege nakn naama aan dode ki.

3

*Isa se naan cir *Musa*

¹ Genamge, *Raa danseno taa aki tedn jee naange. Taa naan se bo ondki saapse do Isa ki, naan bo debm kaan naabm Raa do debm tedn serkn magal gen Raa. Naan bo okjeki taasa ute Raa do do nakge tun se bo, naajege k'jaalki maakjege do ki do k'taadki naan jeege tu. ² Do Isa se Raa beer ondin gen tedn naabina do maakn naabin ki se naan tuj te ormin eyo, aan gao Musa ken tedo naaba maakn *Bee Raa ki paac jaay tuj te ormin ey se*. ³ Kese doobina ken Isa jaay *nookin eem cir gen Musa se tec aan gao debm kobm bee ken k'nookin cir bee ken naan do. ⁴ K'jeelki, bee tak bo ok mel kobin kobina, num mel kobm nakgen baa se paac se, naan Raa. ⁵ Maakn Bee Raa ki paac se, Musa tedoga naaba tuj te ormin eyo do naan tedo naabin se aan gao debm tedn naaba gen taadn jeege tu nakn ken Raa utu aden taadn metin naan ki. ⁶ Num gan *al-Masi se, naan Goono, Goon ken tuj te ormin eyo do Bee Raa paac se Raa onisinga kaam jina. Do naajege se bo aan gao k'bee naana ken naajege jaay k'beerki eyo do j'ondki dojege don ki ute maak-raapo se.

Raa 'keden gote tool maaka jeege tu

⁷ Booyki taar ken *Nirl Salal taad maakn Kitap ki do:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

⁸ onten 'tedki do mogn

aan gao ken do dakin bugsege baate tooko taarin se

† 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18. * 3:2 Aak Nmb 12.7.

naan danin *jaaki*. Ken Raa ond bii ese se, gaan *Israelge se terlga terl naaga Raa ki daanin dɔkga jaay naan taaddeno maakn Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mindin num, onten 'tedki do-məngə§.

⁸ Josue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan ken naade saap ɔɔ gɔtn jamak ken mala mala num, deere bin se, Raa kɔn taadn taa bii gen jamakn ken kuuy ey sum. ⁹ Bin ɔo aan gɔɔ Raa nan naabiŋa ɔɔ jamakn bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kedn gɔtn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay endga gɔt ken Raa daapin gen jamaka se, naan se nanŋa naabiŋa ɔɔ jamakn aan gɔɔ Raa ken nan naabin jaay jamakn ro ki se kici.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gen kend maakn gɔt ken Raa daapinŋa daap gen jamaka se; j'ondki kondɔ maakjege tu se, nam onte naajn taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kolin 'kooon jaay 'tookn taar gen Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan inŋ zεεε ɔɔ ɔk tɔɔŋ ken ɔs maakn jeege. Ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jerle ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan end maakn nakge tun maakn ro debkilim ki se paac, naan end bini ɔn cenŋe, saapa ɔɔ koa. Nakn maakn saapjege tu ute kengen naaje k'jeki se, naan ɔo jeel nanin tak ɔɔ lee taadjeki metin naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa ɔo aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔn aakin ey se, gɔtɔ. Naan Raa ki se nakn ko k'koyin tap ɔo gɔtɔ; nakge paac tood tal. Ɔɔ naan Raa ki se ɔo, nanŋa nanŋa kic ɔo 'baa taadn metn taarin taarin.

Isa se *magal debm tedn serke Raa ki

¹⁴ Taa naajege se j'okki debm tedn serkn ken magal cir jee tedn serkgen ɔaa se paac. Naan se ook ɔaaga maakn raa ki cεesn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se ɔo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metin jeege tu se, j'okinki tɔɔgɔ. ¹⁵ Deere, naajege se j'okki debm tedn serkn magal ken aas kaakn taa-daayjege. Naan se ɔnoga napar nakn naamge paac aan gɔɔ naajege, naɔo naan se ɔn ted te *kusiŋ eyo. ¹⁶ Bin num j'onten 'beerki, k'baaki gɔtn kaag do Raa ken debm ajeki keejn dojege tu ɔɔ ajeki tedn beε kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5

¹ *Magal debm tedn serke Raa ki tak ɔo k'beer k'j'ɔɔdin maakn jikilimge tu gen tedn naabm *Raa taa tɔnd daapm jeege naanin ki. Naan Raa ondin se taa an kedn nakge *serke ɔɔ kɔjn mooso taa *kusiŋ jeege. ² Magal debm tedn serke Raa ki se, naan kic ɔo ɔk tɔɔg eyo aan gɔɔ jikilimgen ɔaa se paac, taa di jeege jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔɔ tedn nakgen met ki ey se, naan aden keejn dode ki. ³ Aan gɔɔ naan kic ɔk tɔɔg ey se, naan 'kedn serke Raa ki taa kusiŋ jeege sum eyo, num taa kusiŋ naan malin kici. ⁴ Naan se kalin ki sum ɔo 'kɔn kuun ron raan gen tedn magal debm tedn serke Raa ki se eyo, num magal debm tedn serke Raa ki se, Raa mala ɔo beer ɔɔdinŋa aan gɔɔ ken naan beer ɔɔdo *Aarun do dakin se.

⁵ Bin ɔo *al-Masi kic naan mala ɔo uun ron raan gen tedn magal debm tedn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa ɔo beer ɔɔdinŋo ɔɔ deekin ɔɔ:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam ɔo m'Bubi*.

⁶ Ɔɔ gɔt kuuy maakn Kitap ki kic Raa taadga taad ɔɔ:

Naai se debm tedn serke Raa ki gen yeminŋa aan gɔɔ Melkisedek.†

§ 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8. * 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔɔ *Ebrege kon 7 kici gen Melkisedek.

⁷ Ken Isa ingo do naan ki se, naan tond meta, eem nɔɔ ɔɔ tɔɔyɔ ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num an kɔŋ kaajn maakŋ yo ki. ɔɔ Raa se booyinga keemiŋa taa naan se debm took uun taariŋa. ⁸ Isa se naan ɔo Goon Raa. Ute naan se kic ɔo naan aakoga dubar ɔɔ ute doobm se ɔo naan deel roŋa gen tookŋ kuun taar bubina. ⁹ ɔɔ Raa tediŋo naan tɛd aasoga naabiŋ paac ute doobiŋa ɔɔ naan tɛdga debm *kaajn gen daayum gen jeegen paacŋ took uunga taariŋa. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔɔ naan se magal debm tɛdn serke Raa ki aan gɔɔ Melkisɛdek.

Kaal maakse se ɔkiŋki tɔɔgɔ

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ok taarge dena gen taada, naɔo ken j'asen taadn metiŋ se tɛdjen ɔɔŋɔ, taa naase se 'tɛdkiga jeegen 'booy ɔkki taara yɔkɔd eyo. ¹² Ey num do dɔkiŋ tap ɔo naase k'dooyosenoga dooy nakgen se ɔɔ bɛeki num, naase kic aki tɛdn jee dooy jeege, naɔo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jeegen ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum ɔorse kic ɔo, maam m'aaksen naase se 'jeki ɔo j'asen kɛdn sia, ey num kɔsgen deer se, naase ɔŋ aasiŋki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'kɔŋ bɛer kuun nakŋ ute doobiŋ eyo. ¹⁴ Num gan kɔsn deer se gen jee magala. ɔɔ naade se jeel ɔk nakŋ jiga ɔɔ nakŋ ken *kusiŋa, taa nakgen se naade lee tediŋ tɛda.

6

¹ Bin ɔo metn taar *al-Masi ken k'dooy jeegen utu aal kaal maakde doŋ ki se, j'ɔŋiŋki kiŋg gɔtiŋ ki aan gɔɔ ken do kuun met ki, num naajege se, k'baaki ute naanjege taa j'aki tɛdn jee magala. J'ɔnten tɛrl do nakge tun do kuun met ki se aan gɔɔ: ken gen tɛrl naaga do nakge tun ajenki kɔl yo ki ɔɔ j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'ɔnte kiŋgki do dooy gen napar tugŋ daapm ro naan Raa ki ɔɔ gen tond ji do jeege tu taa Raa aden tɛdn bɛɛ; j'ɔnten kiŋgki do taar ken Raa taad ɔɔ jeegen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu ɔɔ taar ken Raa utu kɔŋŋ bɔɔrɔ kaam mɔɔtn gen sɔrɔkiŋa do jeege tu. ³ J'ɔnten kiŋgki gɔtn ese sum, num k'baaki ute naanjege aan gɔɔ ken Raa maakiŋ jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen tɛrlga tɛrl naaga Raa ki ɔɔ endga maakŋ *kusiŋ ki se, ey num naade se aakoga gɔtn wɔɔr ken iŋo gɔtn Raa ki, ɔŋga nakŋ nijim ken Raa ɛd jeege tu, ɔŋga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga kiŋgkiji ute al-Masi se ɔk tɔɔgɔ ɔorse ɔɔ naan ki ɔɔ ute naan se kic ɔo, ken naade jaay tɛrlga naaga Raa ki se, doobm je kɔŋ kuuy jaay naade ade tɛrl maakde ɔɔ j'andeno tɛrl gɔtn al-Masi ki daal se, gɔtɔ. Taa jee se, aan gɔɔ naade malinge ɔo tup tɔɔl Goon Raa se ro kaag ki daala ɔɔ naade tɛrl ɔliŋga maakŋ sɔkɔŋ ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakŋ-gɔtn jaay maane bɔɔy daayum maak ki se ken nakŋ kɔsiŋ maak ki jaay oojga jiga mɛl maakŋ gɔt ki se, gɔtn se, Raa tediŋ bɛɛŋa. ⁸ Num ken maakŋ-gɔtn se jaay iŋ muge ute kɔrɔndge sum num, maakŋ-gɔtn ese se ooj te dim ey se, gɔtn se Raa an naama ɔɔ j'an toocŋ naatn gen sɔrɔkiŋa.

⁹ Jee maak-jemge, ken naaje k'taad bin kic ɔo naaje se k'jeele naase se utu iŋgki do doob ken jiga ken asen kaaja. ¹⁰ Taa Raa se naan debm tɛd nakge ute doobiŋa ɔɔ naan kɔŋ dirig eyo naabm ken naase 'tɛdiŋkiro ute maak-jea taa naana genaasege tu ɔɔ ɔorse kic naase utu 'lee 'tɛdiŋki tɛd se. ¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se naŋa naŋa kic ɔo nakgen naan 'tɛd ɔorse se ɔnte kɔŋiŋa, num aay kaamiŋ ɔnd doŋ do nakŋ ken naajege j'ɔndki dojege do ki ken utu kaan ute doobiŋa bini kaan do taar tɔɔliŋ ki. ¹² ɔnte 'kɔrki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki ɔɔ aay kaamde do ki ɔɔ ute nakgen se ɔo naade utu 'kɔŋ nakŋ bɛɛ ken Raa taad ɔɔ utu 'kɛdn jeenŋe tu se.

Nakɲ kɛn Raa taad ɔ kɛdn jeɲge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dɔkiɲ se, Raa taadoga taad ɔ utu kɛdn naka buɲjege tu *Abraam ki. Kaad kɛn naan taadɲ taar se, naan naam taariɲ ute ron mala taa nam jaay magal cirɲ naan Raa se, gɔtɔ *. ¹⁴ Naan taadɲ tal ɔ: *Deere, maam se m'ai tɛdn bɛɛ dena, ɔ m'ai dirɪ metjili 'tɛdn den aak eyo.*†

¹⁵ Taar kɛn Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin booyinga dena ɔ aal maakiɲ paac do ki ɔ ute naan se, Raa baado ɛdiɲ nakɲ kɛn naan taadiɲo ɔ an kɛd se. ¹⁶ Kɛn jikilinge jaay ba ba naam taarde se, naade naam ute ro debm kɛn magal cirde; bin bo taarde se naade tɔɔliɲ ute naam kɛn naade naam taarde se. ¹⁷ Bin bo jee kɛn Raa taadoga taad ɔ utu aden kɛd naka se, naan taadɛsiɲ tal cir daala ɔ naan se 'kɔɲ tɛrɪ taariɲ kuuy eyo. Taa naan se bo do taar kɛn ese se, naan naam taariɲ do ki. ¹⁸ Ute nakgen kɛn naan taad ɔ utu aden kɛda ɔ ute naam taariɲ kɛn naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kɔɲ tɛdn taar-kɔɔb eyo. Bin bo naajegen kɛn j'ɔɲkiga gɔtn koomo gɔtiɲ ki se, taariɲgen di se bo kɛn ɛɟjekiga kaay kaam mɛc, kɛn ajeki kal j'aki kɔnd dojege tak do nakge tun kɛn naan taadjeki ɔ utu ajeki kɛd se. ¹⁹ Aan gɔɔ maal kɛn tɔɔgɔ kɛn lee gak daar markaba se, kɔnd do naajege kic bo tɛd kingjege se tɔɔg gan tec bin kici. Ɔ kɔnd do ese se ɛnd bini deel kal deer kɛn k'gaan gɔtn *Bee Raa kɛn *salal† ɔ naan se ba bini aan gɔtn Raa ki mala. ²⁰ Gɔtn ese se bo Isa ɛndo naanjege tu ɔ naan ɛndo se taa naajege kici. Ɔ naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gen daayum aan gɔɔ Melkisedek.

7

Melkisedek se naan gaarge ɔ *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki

¹ Melkisedek se naan bo ingo gaar gen gɛgɛr Salem ki ɔ debm tɛdn sɛrkɛ gen *Raa Taaro. Kaad kɛn *Abraam iɲo gɔt kɛn naan tɛdo bɔɔrɔ ute gaaringe jaay baado ba se, Melkisedek bo dɔɔdiɲa ɔ ɔɔdiɲ booro. ² Abraam nakgen jigan naan tɔso gɔtn bɔɔr ki paac se, naan nigɲ gɔtɔ kaam sik ɔ kɛn kaam kalan se, naan uun ɛdiɲ Melkisedek ki*. Nakɲ kɛn maam m'je taadn deet se: Ro Melkisedek se je deekɲ ɔ: Gaar kɛn tɛd naka ute doobiɲa. Ɔ tɛr naan se Gaar gen gɛgɛr Salem†, kɛse je deekɲ ɔ: Gaar kɛn ɛɟ lapia jeege tu. ³ Ɔ Melkisedek se, Kitap taad te taa bubɲ eyo, taa koɲ eyo, taa metjiliɲ kɛn naan teecɲno ro ki eyo, ɔ taa koojiɲ eyo ɔ taa kooyiɲ eyo. Anum naan se tec Goon Raa ɔ naan se debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gen daayum.

⁴ K'saapki tu do Melkisedek ki, naan se magal aak eyo bini Abraam kɛn metjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic bo, nakgen jigan naan tɔso gɔtn bɔɔr ki se, naan nigɲ gɔtɔ kaam sik ɔ kɛn kaam kalan se, ɛdiɲ naan ki. ⁵ Maakɲ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, maakɲ metjil gaan Lebige tu se, jee metiɲge se jee tɛdn sɛrkge Raa ki ɔ gaan Israelgen kuuy se maakɲ nakdege tun paac se, naade nigɲ kaam sik ɔ kɛn kaam kalan se ɛɟden naade ki. K'jeelki, naade se kic genaa naapge ɔ naade se paac teeco metjil Abraam ki. ⁶ Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebige tu eyo, na bo Abraam nig nakiɲge kaam sik ɔ kɛn kaam kalan se, ɛdiɲ naan ki. Ɔ tɛr naan ɔɔdiɲ booro Abraam kɛn Raa taadiɲga taad ɔ utu an kɛdn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal bo ɔɟ booro deb kɛn baata. ⁸ Gen metjil gaan Lebigen kɛn k'lee k'nig nakge kaam sik jaay kɛn kaam kalan k'lee k'j'ɛɟden se, naade se jikilingen lee ooyo aan gɔɔ jee ba se paac; Melkisedek kic ɔɲga bɛdiɲa aan gɔɔ naade se, na bo Kitap taad ɔ naan se utu iɲg zɛɛɛ. ⁹ Lebi ute doobm metjil naan se, boorse kic

* **6:13** Aak Jen 22.16. † **6:14** Aak Jen 22.17. ‡ **6:19** Aak Mt 27.51. * **7:2** Aak Jen 14.17-20.

† **7:2** Ro Salem se je deekɲ ɔ: lapia.

gaan Israēlge lee nig nakdege gətə kaam sik əɔ kən kaam kalan se, naade utu lee edden. Bin num j'aki taad j'əɔki di: Ləbi mala kic ute metjiliŋ se, ute doobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin gətə kaam sik se, kən kaam kalan se naade edoga Melkisedek ki. ¹⁰Deere, kaad kən se Ləbi j'oojin te ey bərtə, num naan kən se, naan utu durn bugin Abraam ki kaad kən Melkisedek baado dəɔd ute bugin Abraam se.

Isa se naan debm tēdn serke Raa ki aan gəɔ Melkisedek

¹¹Maakŋ *Ko Taar Raa kən Musa edo gaan *Israēlge tu se, k'jeelki gaan Ləbitge ɔ kən Raa bēer təɔdden gen tēdn *serke Raa ki. Kən naabde se jaay tēdga ute doobin num, gen di jaay Raa 'bēer 'kəɔdn debm tēdn serke kuuy aan gəɔ Melkisedek se? Kən doobin ki num k'bēer kəɔdn metjil *Aarun ki sum ey la? ¹²Ɔ kən jee tēdn serkge Raa ki jaay k'pələkdenga ute taa ɔee kuuy se num, bin se Ko Taar kən əɔ k'təndde naade se kic ɔ j'an pələkŋ kuuy tak. ¹³Taar se taad ute Məljege Isa əɔ naan se teeco taa ɔee kən kuuy. Ɔ taa ɔee naade se nam tap ɔ ɔii kalan tēd te naabm gen tēdn serke Raa ki eyo. ¹⁴Anum k'jeelki, Məljege Isa se teeco taa ɔee Juda ki. Kaad kən *Musa jaay taado taa *jee tēdn serke Raa ki se, taa ɔee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵Daala, taar kən k'taadkiro do ki se, ɔorse toodga tal. Debm tēdn serkŋ kuuy se, aanga əɔ naan se aan gəɔ Melkisedek. ¹⁶Kən əɔ jaay naan tēd *debm tēdn serke Raa ki se taa gen metjiliŋ do naan ki eyo, num taa naan se ək təɔgə gen ting gen daayum. ¹⁷Taa naan se ɔ Kitap taad əɔ:

Naai se debm tēdn serke Raa ki gen daayum aan gəɔ gen Melkisedek.†

¹⁸Ko Taar kən Raa edo Musa ki se ək təɔg ey jaay k'pələkin ute kən kuuy se, taa naan se əŋ noog te jeege den eyo. ¹⁹Taa Ko Taar kən Raa edo Musa ki se əŋ tēd te dim aak bēe naan Raa ki eyo. Num gan kənd kən naaje j'əndki dojege ɔorse se bēe cir paac paac əɔ ute kənd do se ɔ kən tēdjeki naajege k'gəarki ute Raa se.

²⁰Tər do ki daala, kən Isa jaay Raa əndin magal debm tēdn serke se, Raa naamga naam taarin jaayo. Gan gen jee tēdn serke Raa ki kən kuuy se, Raa əŋ naam te taarin eyo. ²¹Anum Isa se kən Raa jaay əndin debm tēdn serke se, naan naam taarin əɔ:

Maam Raa Mələ se, m'naamga naam taaruma

əɔ taarum se m'an kəŋ tər l kuuy eyo, m'əɔ:

Naai se 'tēdga debm tēdn serke Raa ki gen daayum.§

²²Taa naan se ɔ ute Isa se kic ɔ, naajege k'jeelki *dəɔkŋ kən Raa dəɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

²³Tər daala, jee tēdn serkge se k'təlgə dena, naɔo yo se əŋ əndə te gen tēdn naabde se gen daayum eyo. ²⁴Num gan Isa se, naan ting gen daayum əɔ naabin kən naan lee tēd se kic lə ting gen daayum. ²⁵Taa naan se ɔ jee kən baado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ək təɔgə kən aden kaajŋ gen sərəkina, taa naan se daayum ting zere gen tənd metn Raa taa naade.

²⁶Isa se naan ɔ *magal debm tēdn serke Raa ki kən dəɔdjeki naajege tu. Naan se debm *salal, ək tuj eyo əɔ ək *kusiŋ eyo. Anum ne dim jaay an tum ute jee kusiŋe tap ɔ gətə əɔ naan se Raa uun baansinga raan əndinga do nakge tu paac. ²⁷Ɔ naan se aan gəɔ magal tēdn serke Raa ki kən do dəkŋ se eyo. Naade se lee tēd serke taa kusiŋ naade malinge jaay ɔ tēd serke taa kusiŋ gen jeege se. Gan Isa se naan mala ed ron serke jē-kalan sum əɔ gen sərəkina. ²⁸Magalgen jee tēdn serke Raa ki kən Ko Taar kən Raa edo Musa ki təndde se, naade se jikilimge sum əɔ naade se ək tujə naan Raa ki. Anum taar kən Raa jaay naam taarin se baado end gəɔ Ko Taar kən Raa edo Musa ki əɔ taar se ɔ

† 7:17 Aak Jən koŋ 13 əɔ KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4.

ken tɛd Isa tɛd magal debm tɛdn serke Raa ki gen daayum. Goonin se bo tɛd nakge paac aasin ute doobiɲa.

8

*Isa se naan bo *magal debm tɛdn serke Raa ki gen naajege*

¹ 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadsen metin se, kɛse bo napar magal debm tɛdn serke Raa ki ken naajege k'j'ɔkki se. Ɔo naan se ookga maakɲ raa ki utu inɲ do ji daam kaag do *Raa ki ɔo Raa Sidburku bo gaar magal ken cir nakgen baa se paac. ² Isa tɛdn naabm *salal maakɲ *kɔrɔr Raa ken mala mala ɔo kɔrɔr se jikilimge bo daapin eyo num Meljege bo debm daapin.

³ Magal jee tɛdn serke Raa ki paacɲ ken k'tɔndɛ se nanɲa nanɲa kic bo ɔk nakɲ ken naan 'kɛdn Raa ki ɔo an kɔjn mooso. Bin bo magal debm tɛdn serke Raa ki gen naajege se kic 'kɔkɲ dim tak ken 'kɛdn Raa ki. ⁴ Ken *al-Masi jaay debm do naan ki sum num, naan 'kɔɲ tɛdn debm tɛdn serke Raa ki eyo*, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ɛd nakge *serke Raa ki aan gɔo ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadno se. ⁵ Naade se bee ken naade tɛdn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum ɔo tec tec bo *Bee Raa mala mala ken maakɲ raa ki. Bin bo ken Musa jaay baa daap kɔrɔr magal se, Raa dejin ɔo: *Aakin jiga. 'Baa daapin 'tec raa raa aan gɔo ken maam m'taadisin do ko ki se.*† ⁶ Deere, bɔrse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. Ɔo Isa se naan bo daan Raa ute jeege ɔo ute doobm naan se, Raa taadga taad ɔo utu kɛdn nakgen bee cir paac paac jeege tu.

**Dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk kiji ute jeege*

⁷ Ken dɔɔkɲ ken Raa dɔɔko ute jeege do dɔkin se jaay tɛd naabin aasga ute doobin num, Raa se 'kɔɲ dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num ken Raa jaay mooy jeunge se taa *kusin naade tɛd se naan deek ɔo:

'Booyki, maam Mɛɛ m'taadsen m'ɔo biigen utu ade baa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute metjil gaan *Israelge

ɔo ute taa bee Juda‡kici.

⁹ *Dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko ute naade se*

'tec aan gɔo dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko dɔkin ute bugdege se eyo.

Kaad ken naane se bo, maam m'tɔkdeno jide ki

ɔo m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan Masar ki.

Gan dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrmdɛ ro ki.

Taa naan se bo maam m'tɛrldeno naaga.

Kɛse bo taar Meljege taada.

¹⁰ *Tɛr Meljege Raa taad ɔo: Taa dɔɔkɲ ken maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israelge, ken biigen ade baa naan ki se, maam m'ade kɛdn jeele gen jeel doobumge*

ɔo doobumge se m'adesin taadn kɔmb maakde ki.

Maam m'aden tɛdn Raade ɔo naade tɛdn jee maamge.

¹¹ *Maakde ki se nam 'dooy naapin ute gɛnaan gen jeel Raa ey sum,*

taa jeege paac am jeelum maam Raa,

'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.

¹² *Taa ute beam se, maam m'aden tɔɔl tujdege*

ɔo kusindege se m'an dirigin naatn. §

¹³ Ken Raa jaay dan dɔɔkɲ ken naan utu dɔɔkɲ ute naade kiji se, naan je taadn ɔo dɔɔkɲ ken naan dɔɔko deet deet se gɔtin deelga; taa nakɲ jaay daanin dɔkga se naan ooyga koono ɔo ɔɔpga baata utu 'deele.

* **8:4** Ken Isa jaay 'kɔɲ tɛdn debm tɛd serke Raa ki ey se, taa naan teeco metjil Juda ki. † **8:5** Aak Ekz 25.40. ‡ **8:8** Taa bee Juda se maakɲ gaan Israelge tu kici. § **8:12** Aak Jer 31.31-34.

9

Raa se tap bo j'an keem j'oo di

¹ *Dooƙŋ ken *Raa dooko ute jeege deet deet se, ok doobge ute bee do naan ki ara gen keem Raa. ² Taa bee se naade daap *koror magal oo gaaniŋ goto kaam dio ute kal deere. Goto naan ki se k'daniŋ goto *salal oo goto se ok loompoo ken ok jige cili oo ok tabil, oo do tabil ki se ok mappagen ken j'edinga keɗ *serke Raa ki. ³ Oo bee maak ki ken naagŋ kal ki se, k'daniŋ goto salal cir paac paac. ⁴ Oo goto se ok bejeŋe gen daab ken k'lee k'tooon nakŋ oot nijimi oo ok *sandukŋ ken Raa dook ute jeege do dokiŋa oo sandukŋ se naagiŋa oo maakiŋa paac k'j'ooyiŋ ute daab. Maakiŋ sanduk ki se ok nakŋ ken k'daapiŋ ute daab oo maakiŋ nak ken se ok koso ken k'daniŋ maan*, sirdn gen *Aarun ken iino poooŋ oo ute tircil ken k'raanga raan ro ki taargen gen Raa dooko ute jeenge. ⁵ Do sanduk ki se, naade daap tond *kodon Raage dio ken k'dande *cerubige* ken taad *nookŋ Raa. Kod Raagen di se ok taa beekiŋ keydege ken deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se bo goto ken k'lee k'siikiŋ mooso ken url maakiŋ Raa. Nabo borse, maam m'ok goto ken m'asen taadn metn nakgen se paac eyo.

⁶ Aan goo nakge paac naade tondinga ute doobiŋ bin se, *jee tedn serke Raage tu sii-raa naade end maakiŋ bee ken naan ki se gen tedn naabde. ⁷ Num maakiŋ bee ken maak ki se, magal debm tedn serke kaliŋ ki sum bo, maakiŋ baar ki se end je-kalan sum. Oo ken naan end kend se, naan baan ute mooso gen serke jin ki tak, taa *kusiŋiŋa oo taa kusiŋ gen jee denggen ken naade tedn jaay ond eyo. ⁸ Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesiŋki taada oo ken jeege jaay utu ted ted naabm maakiŋ bee ken naan ki rok se, kese je deekiŋ oo doobm ken jeege an kend maakiŋ bee ken maak ki ken goto salal cir paac paac se j'utu k'j'oodin te ey borto. ⁹ Nakgen se kaam nirli gen nakgen borse aanga se. Taa nakgen k'jed serke Raa ki ute moosn ken j'oj Raa ki se aas eyo gen tugŋ daapm maakiŋ debm ken baado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰ Nakgen se taad taa koso, taa kaaye, taa napar tugŋ daapm roa naan Raa ki oo kese doobm ken jikilinge bo lee ted sum. Nakgen se os aay bini aan kaadn ken Raa baado terl nakge paac kiji.

¹¹ Num gan borse *al-Masi aanga, naan bo *magal debm tedn serke Raa ki ken baano ute bee ken naajege k'naaminkiga naam se. Gen tedn naan ese se, naan end maakiŋ koror ken magala oo salal ken cir koror do naan ken jikilinge bo daapiŋ se oo koror se tec aan goo nakgen Raa aaldeno do naan ki ara ki se eyo. ¹² Ken al-Masi jaay end je-kalan gen soroŋiŋa maakiŋ bee ken *gato salal cir paac paac* se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se ed moosn naan maliŋa, bin bo naan dugjega dojege gen soroŋiŋa. ¹³ Ken moosn baalge ute gen kos-targe ute burkiŋ maran mend k'tooliŋa oo k'tooŋiŋ jaay k'tos k'siikiŋ do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tedn aak bee naan Raa ki se, ¹⁴ met kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ok kusiŋ eyo oo naan mala ed ron serke Raa ki ute tooŋŋ Nirl Salal ting daayum se. Oo ute moosn naan se bo, tugjeki maakege ken ok nakgen taal ser eyo ken ajeki kol yo ki, taa bin jaay bo naajege j'aki tedn naabm Raa ken zere.

¹⁵ Taa naan se bo al-Masi se, naan bo debm daan Raa ute jikilinge oo ute doobm naan se bo Raa dook ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugŋ do jeege ken tujo kaad ken Raa dooko ute jeenge do dokiŋ se. Oo bin bo jee ken Raa dande se, naade 'kon bedde maakiŋ nakge tun ken Raa boobiŋa boob gen daayum jeenge tu oo taaddenga taad oo utu adesiŋ keɗ se. ¹⁶ Ken deba jaay raango oo: ken maam m'ooyga num nakumge se, niginki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan

* **9:4** Maan ara se kosn ken Raa sidoo gaan *Israelge tu kaad ken naade tingo do kod-baar ki.

ooyga jaay 60, nakinge se j'an nigiṇa. ¹⁷ Ken taar ken naan raanin se naan ooyga jaay 60 as aaye; ey num ken naan utu zεεε se, nam 'kōn nigṇ nakinge eyo. ¹⁸ Taa naan se 60 dōokṇ ken Raa dōoko ute jeenṅe do dōkin se ken jaay k'tōol te moos ey se, naan ok tōog eyo. ¹⁹ Ken *Musa jaay tus jeege ɔ naande ki se naan taadden tal *Kō Taar Raa ute taargen maak ki ken gen tēda se, jaay 60 naan uuno mooso gen gaan maranṅe ute gen baalge ken k'tōalde serke se ɔ naan deepiṇa ute maane, naan tεεε kamb kaaga ken k'danin isop ɔ dōokin te bεekṇ baatn aac kaace. Naan ḗlin maakṇ moos ki se ɔ naan siik mooso se do Kitap ki ɔ do jeege tu. ²⁰ Naan taadden ɔ: *Kese 60 moosn ken taad ɔ Raa dōokga ute naase. Naan taadseno doobiṇ se, ɔkinṇi jiga.*† ²¹ Tεr mooso se, Musa siikin ro kōrōr ken magala ɔ do nakge tun paacṇ ken k'tēdn naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakṇ Kō Taar Raa ki se den nakge paac se mooso 60 ken *tug daapde tēd aak bεε naan Raa ki. ɔ ken mooso jaay gōtō se, kusiṇ kic 60 j'an kōn tōol eyo.

*Moosn Isa kalin ki sum 60 ɔd *kusiṇ jeege*

²³ Ken nakgen do naan ken kaam nirl nakgen maakṇ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tēd aak bεε naan Raa ki se, nakgen mala mala maakṇ raa ki se kic 60 je *serkṇ ken bεε cir paac paac tak jaay 60 aden tugṇ daapm aak bεε naan Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakṇ *Bee Raa ken jikilimge 60 daapin se eyo. Taa bee ken jikilimge 60 daapin se ε, kaam nirl Bee Raa ken mala mala sum. Num naan se ook baaga maakṇ raa ki ɔ bōrse naan utu naan Raa ki ɔ naan 60 debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tēdn serke Raa ki gen Yaudge se aanga baara tak 60 naan lee end maakṇ *Bee Raa ki gōtn ken *salal cir paac paac se ute moosn gen maalge. Num gan al-Masi end se gen kēdn roṇ serke 'dōol met den eyo. ²⁶ Ken bin ey num, kaadn naane gōtn Raa aalo do naan sum se, naan dabar 'dōol dena. Num naan se baado jε-kalan sum 60 do taar tōolin ki; naan malin 60 ed roṇ serke Raa ki taa tōol kusiṇ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jε-kalan sum ɔ ken naan ooyga se, naan baa naan Raa ki taa Raa an kōjn bōrō don ki. ²⁸ Bin 60 al-Masi se, naan kic ed roṇ serke jε-kalan sum gen kōōdn kusiṇ jee den se naatn ɔ ken naan ade baa kuuy se taa kōōdn kusiṇ jikilimge ey sum, naḅo taa 'kaajṇ jeeṅen inṅ aak kaak kaamiṇa.

10

¹ *Kō Taar ken Raa εdo Musa ki se taadjeki 60 kaam nirl nakgen bεε utu ade baa naan ki sum; kese taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Kō Taar ken Raa εdo Musa ki se aanga baara tak 60 jeege lee tēd *serkṇ kaam kalan ese se sum 60 *Raa ki, naḅo jee ken lee baado naan Raa ki gen tēdn serkgen ese se, serkdege se, ɔṇ aasde gen daapde kaakṇ bεε naan Raa ki eyo. ² Bin ey num jeeṅen lee tēdo serkgen ese se, kaadn naane *kusiṇdege se Raa tugdesinga naatn gen sōrōkiṇa. ɔ naade kōn jeel rode ki naade se jee kusiṇdege eyo, mōōtn naade tēdn serke Raa ki taa kusiṇdege ey sum. ³ Num gan serkgen ken aanga baara tak 60, naade lee tēd se, ute naan se, naade jeel rode ki kusiṇdege se utu gōtin ki. ⁴ Taa moosn kōs-taarge ute gen baalge se, ɔṇ aas te gen kōōdn kusiṇ jeege eyo.

⁵ Taa naan se 60 kaad ken *al-Masi iino gen baado do naan ki se, naan taad Raa ki ɔ:

*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'edi se tap 60,
naai je eyo, num naai εdumo roa.*

† 9:20 Aak Ekz 24.8.

6 *Maalgen k'təaldə jaay k'təəcdə ute moosn kən k'təjo serkε taa kusiñ se tap 6o, təəli naai ki eyo.*

7 *Anum maam m'taadə m'əə: Aan gəə k'raaño do dəkini maakni Kitap ki taa maam se,*

maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai təd nakni maaki jea.*

8 Deet deet se al-Masi taad əə: «Naai 'je te serkni maalge eyo, gen nakgen j'edi se eyo, əə naai je te jaay təəl maal j'aisini təəc eyo əə ute serkgen k'tedi taa təəl kusiñ jeege se eyo kici, nakgen se naai tap 6o 'je eyo, taa naade se paac təəli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar kən Raa edo Musa ki taadga taad əə jeege an lee tēda. 9 Ter naan taad əə: «Maam m'ara m'baado se gen tēdn nakni kən naai maaki jea.» Bin 6o doobm kən jeege lee eem Raa do dəkini se əninga cεεs ki əə naan baanoga ute doobm kuuy gəəni ki. 10 Isa al-Masi se tēdga nakni kən Raa maakini jen ro ki; naan mala edron serkε Raa ki je-kalan sum gen sərəkina. Ute serkni naan se 6o, naajege k'tēdkiga jee *salal naan Raa ki.

11 K'jeelki, *debm tēdn serkε Raa ki se, naña naña kic 6o, bii-raa naan daar ute jēna gen tēdn naabina. Daayum se, naan lee tēd serkgen ese sum, nabo serkgen se, əñ aas te gen kəədn kusiñ jeege eyo. 12 Gan al-Masi se, naan tēd serkε met kalan lak taa kusiñ jeege se əə serkni naan se əs aay gen daayum əə borse naan utu ing do ji daam Raa ki. 13 Əə naan ki se, naan utu ing booy bini jee wəəyinge se, Raa aden tēdn naan 6o utu king dode ki. 14 Bin 6o ute serkni naan tēd je-kalan se gen tugni kusiñ jeege se, jee naange se naan tēdden tēdga jee salal naan Raa ki gen sərəkina. 15 Naan se Nirl Salal kic 6o ajeki tēdn saada taa taargen jaay naan taad əə:

16 *Meljege Raa deek əə: Biigen ade baa naan ki se, maam m'utu m'dəəknj ute naade. Maam m'ade kēdn jeele gen jeel doobumge əə doobumge se m'adesini taadn kəmb maakde ki.*

17 Ter naan taad əə:

Kusiñdege ute tujdege se, məətn maam m'saapm do ki ey sum.†

18 Anum, kən jeege jaay kusiñde k'təəldesinga naatn se, məətn naade 'tēdn serkε taa kusiñdege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

19 Bin 6o, genaamge, moosn Isa se tēdjekiga j'aaskiga gen kēnd maakni gət kən *salal cir paac paac se ute maraadge. 20 Isa 6o debm əədjeki doobm kiji əə gen kaaja ute doobm kal deer kən nəep se əə kal deer nəepm se lε, taad te ron kən ooy ro kaag ki se. 21 Əə naajege j'əkki *debm tēdn serkε Raa ki magala kən j'əndini naan 6o naan *Bee Raa. 22 Bin num k'baakiro naan Raa ki ute maakni kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusiñ maakjege tu se lε Isa tug əədinga naatn maakni-saapjege tu əə rojege kic 6o naan *tug daapinga ute maan jiga. 23 Taar kən naajege k'taadki naan jeege tu j'əki j'əndki dojege do ki se, j'ənten naajki, taa Raa se naan tuj ərmini eyo, nakni naan taadga əə an tēd se lε, naan utu an tēdn deere. 24 K'saapki do naapge tu kən ajeki kəl j'aki je naapa əə j'aki lee tēdn nakgen jiga. 25 J'ənte kəni gen tus ute naapa aan gəə jee metingen lee tēd se, nabo j'edi kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii kən Meljege ade baa se, əəpga gəəə.

26 Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakni kən met ki se jaay kən naajege malinge sum 6o j'ingki k'tēdkiki kusiñ se, bεε, taa kusiñ se, *serkni kuuy gətə. 27 Num əəp 6o nakni əni kən utu booyjeki se bəə kən utu koocni dojege tu əə ute poodn əngə kən utu kəsn jeege baate tookni taar Raa se. 28 'Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar kən Raa edo Musa ki se, əə kən jeege dio ey lε

* 10:7 Aak KKR 40.7-9. † 10:17 Aak Jer 31.33-34.

mətə tɛdga saadge se, debm bin se j'an̄ kɛɛjɪn̄ don̄ ki eyo, j'an̄ tɔɔlɔ†. 29 'Saapki tu Goon Raa se debm jaay aaliɪn̄ maak ki eyo, ɔɔ moosiɪn̄ kɛn̄ *dɔɔkjeki ute Raa jaay tɛdjeki jee salal se kic, naan̄ aakiɪn̄ aan̄ gɔɔ nakɪ ɕɛɛ ɔɔ naaj *Nirl Raa kɛn̄ tɛdjeki bɛɛ se, debm bin se, mɛt kando Raa an̄ dabar makɔn̄ cir daal ey la? 30 Deere, naajege se k'jeelki debm kɛn̄ taad ɔɔ: *Maam mala m'utu m'kɔgɪ sɛɛm ute dɔobiɪna ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɔɔ, maam m'an̄ kɔgɪ bɛdɪn̄ do kusɪɪn̄ kɛn̄ naan̄ tɛda. ɔɔ ter naan̄ taad ɔɔ: Mɛljege Raa se utu kɔjɪn̄ bɔɔrɔ do jeɛnge tu.* § 31 Bɛɛ, debm jaay oocga ji Raa kɛn̄ zɛɛɛ se, utu an̄ tɛdɪn̄ ɔɔn̄ aak eyo.

32 'Saapki tu, do kiɪgse kɛn̄ deet deete kɛn̄ naase aakkiro gɔtn̄ wɔɔr kɛn̄ iɪno gɔtn̄ Raa ki ɔɔ kaad̄ kɛn̄ naane se, deere, naase 'dabarkiroga dɛn̄ aak eyo ɔɔ dɔkiroga dɔ jet. 33 Gɔtn̄ mɛtiɪge jee maakse ki se k'naajdenoga ɔɔ k'dabardenoga naan̄ jeege tu anum̄ naasen̄ jee kuuy se jee kɛn̄ k'lee k'dabardeno se, naase ɔɔndeki te kalde ki eyo. 34 Bin ɔɔ genaasegen dabar maakɪ dan̄gay ki se, dubarde se ɔɔn̄se naase kici. ɔɔ kɛn̄ jeege jaay ɔaado tɔsnga ute naksege se, naase ɔɔndesiɪn̄ki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal kɛn̄ naase utu aki kɔɪ se naan̄ jiga cir paac paac ɔɔ tiɪg gen daayum. 35 Nakɪ kɛn̄ naase 'jeel ɔkkiga mɛtiɪn̄ maakse ki se ɔkiɪn̄ki tɔɔgɔ ɔɔ ute naan̄ se, naase aki kɔɪ nakɪ bɛɛ dɛn̄ aak eyo. 36 Bɛɛki se, naase 'jeki kaay kaama taa kɛn̄ naase jaay 'tɛd̄ aaskiga nakɪ kɛn̄ Raa maakiɪn̄ jen ro ki se, Raa se naan̄ utu asen̄ kɛdɪn̄ nakɪ kɛn̄ naan̄ taadsenga taad ɔɔ utu asen̄ kɛd̄ se. 37 Taa Kitap taad ɔɔ:

Kaadɪn̄ ɔɔpɪga baata, ɔɔpɪga ɕɔkɔ sum ɔɔ*
 ɔɔ debm kɛn̄ utu ade ɔaa se, naan̄ utu ade naar ɔaa,
 ɔɔ bɛɛ, naan̄ 'kɔɪ booy ey sum.

38 ɔɔ debum kɛn̄ tɛd̄ nakge ute dɔobiɪn̄ se
 utu 'kɔɪ kaaja taa naan̄ aalga maakiɪn̄ dom ki.
 Num gan̄ kɛn̄ naan̄ jaay ɔk tɛrlga dɔob̄ ki num,
 debm tɛd̄ bin se tɔɔlum maam ki eyo.†

39 Num gan̄ naajege se k'mɛtn̄ jee ɔk tɛrlga dɔob̄ ki se eyo gen̄ ɔaa gɔtn̄ kut ki se, num naajege se k'mɛtn̄ jee kɛn̄ aal maakde do Raa ki gen̄ kaajɪn̄ kode.

11

*Kaal maakɪ do *Raa ki*

1 Debm jaay aal maakiɪn̄ do Raa ki se, nakɪ naan̄ ɔnd̄ don̄ do ki se, jeeliɪn̄ maakiɪn̄ ki naan̄ ɔɪɪnga ɔɔ ute dɔobm̄ kaal maakiɪn̄ do Raa ki se nakɪ naan̄ ɔɪ aakiɪn̄ ey se, jeeliɪn̄ maakiɪn̄ ki, nakɪ se utu. 2 Jeegen do dɔkiɪn̄ se, taa kaal maakden̄ do Raa ki sum ɔɔ, Raa aakden̄ se, tɔɔliɪn̄.

3 Ute kaal maakjegen do Raa ki se ɔɔ, naajege k'jeelki nakgen ɔaa se paac se, Raa aaldeno ute taariɪna; nakgen k'j'aakdeki ute kaamjege paac se, naan̄ aaldeno ute taariɪn̄ kɛn̄ k'j'ɔɪ k'j'aakiɪn̄ ey se. 4 Ute kaal maakɪ do Raa ki se, Abel ɛd̄ *sɛrke Raa ki ɔɔ sɛrkɪ naan̄ se bɛɛ cir gen̄ genaɪn̄ Kayn. Ute kaal maakiɪn̄ se ɔɔ, Raa aakiɪn̄ aan̄ gɔɔ debm tɛdɪn̄ nakge ute dɔobiɪn̄ naaniɪn̄ ki ɔɔ sɛrkɪ naan̄ ɛd̄ se tɔɔl Raa ki. Ey num, Abel se naan̄ ooyga naɔo ute kaal maakiɪn̄ se, ɔɔrse kic ɔɔ aan̄ gɔɔ naan̄ utu taadjeki taad rɔk.

5 Ute kaal maakɪ do Raa ki se, ɛnɔk se Raa uun̄ ɔaansiɪn̄ zɛɛɛ maakɪ raa ki taa naan̄ 'kooy naam eyo ɔɔ nam̄ lɛ aakiɪn̄ te ey sum taa Raa se uun̄ ɔaansiɪnga. Kaad̄ kɛn̄ Raa uun̄ ɔaansiɪn̄ te ey ɔɔrt se, Kitap taado ɔɔ: *ɛnɔk se naan̄ debm tɔɔl Raa ki.** 6 ɔɔ debm jaay aal te maakiɪn̄ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔɪ tɔɔl Raa ki eyo, taa debm kɛn̄ je ade ɔaa naan̄ Raa ki se 'jeel maakiɪn̄ ki tak, Raa se utu ɔɔ naan̄ ɔɔ debm lee ɛd̄ naka ute maraadiɪna jeege tun lee jeɪna.

† 10:28 Aak Dt 17.6. § 10:30 Aak Dt 32.35-36. * 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4.

* 11:5 Aak Jen 5.24.

⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raa taaf Noe ki nakgen ken utu kaan naan ki ken naan ŋ aakiŋ ute kaamiŋ ey bɔrt se. Ɔ taar ken Raa taadiŋ se, naan took ute maakiŋ paac do ki ɔ naan cɔc markabm magala gen kaajŋ naan malina ute jee maakŋ been ki. Ute kaal maakiŋ do Raa ki se, Noe taf nakge ute doobiŋa ɔ nakgen naan taf se, taaf ɔ jeegen kuuy se naade jee *kusinge ɔ jee se bɔɔɔ ute kooɔŋ do de ki. Bin ɔ Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tafŋ nakge ute doobiŋ naaniŋ ki taa naan aal maakiŋ doŋ ki.

⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, *Abraam se ken Raa danŋ se, naan tooko ɔ iin ɔaa taa naan ken Raa taadiŋga taaf ɔ utu an keda. Naɔ taa naan gɔtn naan an ɔaa ro ki se, naan jeel eyo. ⁹ Ute kaal maakiŋ se, Abraam aan maakiŋ naan ken Raa taadiŋo ɔ an keda se ɔ naan ting gɔtn ese se maakŋ kɔɔɔ ki aan gɔɔ cek. Bin ɔ Isak ute *Yakub kic ɔ tingo aan gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taaddenga taaf ɔ utu ade kedaŋ taa naan ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se ing aak kaam gegɛr ken 'ting gen daayum ɔ gegɛr ese se Raa ɔ saapo gen kiiniŋa ɔ naan mala ɔ mel kɔbiŋa.

¹¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔɔl nanga tak tak se kic ɔ, naan ɔaado taf mendkaama taa naan jeel maakiŋ ki Raa se tuj ɔrmiŋ eyo ɔ nakŋ ken naan taadiŋga taaf ɔ utu an keda se, naan utu anŋiŋ keda. ¹² Taa naan se ɔ ute Abraam kaliŋ ki sum, naan ken gɔɔl nan tak tak se kic ɔ, ooj metjili se dirl taf dena aan gɔɔ k-dijgen maakŋ raa ki ɔ aan gɔɔ keesn taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken Raa taaddenoga utu ade keda se, naade ŋiŋ te eyo, num nakgen se naade aakiŋ daande dɔkɔ ɔ naade maakde raap do ki. Ɔ naade se le jeeliŋ rode ki, naade se cekge ɔ mertge do naan ki ara‡. ¹⁴ Ken naade jaay taaf bin se, jee se je taaf tal ɔ naade se je je taa naande mala. ¹⁵ Ken naade jaay saapoga taa naan ken naade iin ŋniŋo se sum num, kaafŋ naane, naade ŋga doobm gen kɔkŋ terl gɔtde ki. ¹⁶ Ken deer se, jee se je taa naan ken jiga cir taa naan ken naade ŋno ɔ taa naan ken naade je se, utu maakŋ raa ki. Taa naan se ɔ Raa se sɔkɔŋ tɔliŋ eyo ken naade danŋ Raade se. Taa naan iin daapdega gegɛr.

¹⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Abraam ken Raa naamiŋa ɔ n'an kedaŋ gooniŋ Isaka serke se, naan tooko gen kedaŋ gooniŋ kalan lak. Ey num kese ɔ goon ken Raa taadiŋga taaf ɔ utu anŋiŋ keda se. ¹⁸ Taa goon ese se ɔ Raa taadiŋ ɔ: *Ute gooniŋ Isaka se ɔ j'ai toojŋ metjili.* ¹⁹ Gɔtn se Abraam taaf te maakiŋ ɔ Raa se ɔk tɔgɔ gen dur debkilimi maakŋ yoge tu. Taa naan se ɔ gooniŋ Isaka se, naan ŋiŋ se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay ɔ duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Isaka ɔɔɔ ɔooro Yakub ki ute Ezo ki ɔ taafden taa beɛ ken naade utu kɔŋ naan ki.

²¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yakub se ken naan ɔpɔga gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nana nana kic ɔ naan ɔadiŋ ɔooro ɔooro; *naan iin andjin do kaag derin ki ɔ eem Raa.**

²² Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yusup se ɔpɔga gɔɔɔ 'kooy se, naan taaf ɔ naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔɔŋ maakŋ taa naan Masar ki ɔ naan taafdeno ɔ ken naade k'ɔaa ɔaa se, k'tɔs k'baan ute cenjingen ese kici.

²³ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaaf ken jaay naade ooj goonde se, naade ŋyiŋ gen laapa mɔtɔ taa naade aak goonde se aak beɛ. Taa naan se ɔ taar gaargen taaf se, naade beer te do ki eyo.

† 11:12 Aak Jen 15.15. ‡ 11:13 Aak Jen 23.4. § 11:18 Aak Jen 21.12. * 11:21 Aak Jen 47.31.

²⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danŋ Goon gaar Paraon menda se†, naan baate. ²⁵ Ken k'dabariŋ ute jee Raage se, Musa aakiŋ beε cir ken naan 'king maakŋ maak-raap ken gōtiŋ utu 'deele ɔ ken tɛdga sum ɔ an kōliŋ naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dena, naɔ Musa se je j'an dabara aan gɔ ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakiŋ se beε cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se ɔ naan iŋg aak kaam beε ken Raa utu an tɛdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔn taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakiŋ-taariŋ don ki, naɔ Musa se ɔn beer te eyo taa naan ɔk maakiŋ tɔɔgɔ aan gɔ naan aak Raa ute kaamina, Raa ken jeege ɔn aakiŋ ey se. ²⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd laa ken Raa ɔddeno dode maakŋ taa naan Masar ki‡ ɔ naan ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar beedege tu ɔ do bɛrtŋ taardege tu, taa *kɔdn Raa ken debm tɔl jeege se 'kɔn tɔl gaan paraggen gen gaan Israelege se eyo.

²⁹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelege se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔp kaam dio ɔnden doobo naade deel maak ki aan gɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔ gen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelege lee gurug geger Jeriko se bii cili ɔ bii k-cilige tu se ɔ durdurgen ɔl gurug geger se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mend keesn gaaba se, j'ɔn k'tɔliŋ te ute jee kusingen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeege baado kaakŋ baara se, Raab dɔd ɔkdenga been ki jiga§.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dena taa jee se, naɔ kaada am baata gen taad metn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jɛpta, gen *Daud, gen Samuel ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina. ³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaaringe, naade ɔjo bɔɔɔ do jeege tu ute doobiŋa ɔ naade ɔno nakŋ ken Raa taaddeno ɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔn ɔsden te eyo, ³⁴ naade tɔlo poodn ɔk zir zir ɔ ken jeege baadeno tɔl ute gɔrd-jɛrl se, naade aan ɔɔ. Naade se tɔgdɛ gɔtɔ naɔ ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔgɔ; gɔtn kudn bɔɔr ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔ jee wɔydege, naade cirde ɔ tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ɔ mɛndgen mɛtinge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔdn dode maakŋ dubar ken ese kic ɔ, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔ ade kɛdn gɔtn king jiga cir daala. ³⁶ Kengen mɛtingen kuuy se k'dabarde ɔ j'aakden mɛtde, k'tɔndde ute mɛεje, k'dɔkden ute zinziŋ ɔ j'ɔmbden maakŋ dangay ki. ³⁷ Jee mɛtinge lɛ k'tund k'tɔldɛ ute koa, kengen mɛtinge k'tɔj k'gaandɛ daan ki, kengen kuuy se k'tɔldɛ ute gɔrd-jɛrlɛ, jee mɛtiŋ kuuy daal se, ken k'dabarde se ɔldɛ naade lee wari; jee se lee dɔk daar baatge ute gen beŋge sum ɔ mɛtde ki. Jee se ɔk dim eyo, jeege lee dabarde ɔ tɛdden nakŋ kusin dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kɔd-baarge tu ɔ do koge tu; naade tood maakŋ iibege tu ɔ maakŋ gɔge tu. Jee ese se beε aak eyo ɔ jee ken do *duni ken ara se aas te gen kɔkŋ naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se ɔ Raa aakdeno se, tɔliŋ. Naɔ nakŋ ken Raa taaddeno ɔ utu aden kɛd se, naade ɔniŋ te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔn 'tɛdn aak beε naaniŋ ki se kalde ki sum eyo, num ute naajeege paacki jaayo.

† 11:24 Aak Ekz 2.10. ‡ 11:28 Laa se jee mɛtinge k'danŋ *laa Paak. § 11:31 Aak Jos 6.12-21.

12

Maakŋ dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin 6o jeegeen paacŋ aalo maakde do *Raa ki se, naade se dool saadgen ol gurugjeki. Taa naan se 6o j'adki dojege do nakge tun paacŋ deer ken gaasjeki j'oh k'leeki eyo aan goo *kusiŋ ken j'ohŋiŋki yokod sum 6o lee gurugjeki se oo j'aayki kaamjege j'aanki bini j'aki kaan gotn ken Raa taadjeki. ² Taa naan se j'adki kaamjege do Isa ki, naan 6o debm tedjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki oo kaal maakjege se naan 6o debm ken tedin ted mec se. Anum Isa se, naan 6o debm ken tooko on ron k'tup k'tolin ro kaag ki oo end maakŋ sokon ki, nabo taa maak-raapm ken naan utu kon naan ki se, sokon ken tolin se kic 6o, naan an dim eyo. Jo borse naan utu ing do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusinge dabariŋo, nabo kic 6o naan aay kaamin aasiŋoga. Bin 6o onte 'korki aayki kaamse.

⁴ Anum maakŋ bor ki ken naase 'tedki ute kusiŋ se, borse kic naase on aasiŋki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, dejn ken Raa dejse aan goo geniŋge se, 'dirigkiga la ken oo:

Goonuma, ken Meljege jaay deji se, ud bia

oo ken naan jaay mooyi se, maaki onte tuju.

⁶ *Taa Meljege se naan dej debm ken naan jena*

oo goon ken naan jeelin naan goonin se, naan tandinna.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeelinki Raa 6o dejse se, aayki kaamse ro ki. Naan dejse bin se taa naase geniŋge. 'Jeelki, goon jaay bubin dejin ey se, ken gayo? ⁸ Taa naan se 6o ken naase jaay k'j'oh k'dejsen te eyo aan goo gaangen paacŋ k'lee k'dejde se, naase se gaangen mala mal eyo, nabo naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee dejjeki oo naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, met kando j'aki 'tookŋ taar bubjegen maakŋ raa ki se cir daala ey la oo ute naan se j'aki kon kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se dejjeki do naan ki ara sum aan goo ken naade jen ro ki. Num gan Raa se dejjeki se taa ajeki tedn bee. Naan je ajeki tedn jee *salal aan goo naana. ¹¹ Ken j'utu k'dejjeki dej metn-jiki se tujjeki maakjege oo on edjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejdega dej se, dejde se ade kedn lapia oo ade kol naade 'tedn nakge ute doobina.

¹² Taa naan se 6o, jisen orga kor se okinki tooo, onte koninki 'konj walak oo keresegeen toksen se kic 6o 'daarinki tooo. ¹³ *'Daapki doobm 'toodn tal ken anki lee do ki.*† Bin 6o debm cekede se jen 6aa ces ki eyo, num naan se kon lapia.

Raa aal bijeege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki king ute lapia ute jeege paac oo ingki king *salal. Ken bin ey num, nam tap 6o 'kon kaakŋ Meljege eyo. ¹⁵ Ondki kando nam tap 6o onten terl naaga bee Raa ki. Jo maakse ki se nam onten tedn aan goo ko kaagŋ ataka ken asen kecŋ perpeleŋ oo deetn jeege dena. ¹⁶ Ondki kando nam onten tedn debm keesn mendge oo nakŋ gen Raa se nam onten kuum kaalin naan ki aan goo Ezo ken taa kosn je-kalan sum 6o naan dugŋ te bedn goon paragina. ¹⁷ 'Jeelki kaam mootn se, naan je oo bubin an koodn booro nabo addin te eyo. Gotn se naan tooo oo sel metn bubina nabo taar ken bubin taado se, naan on terlin te kuuy eyo.

¹⁸ Anum naase 'baakiro gotn Raa ki se tec aan goo do ko† ken gaan *Israelge baado met ki se eyo. Ko ese se j'ohki j'utin ute ji eyo. Naade aak poodo ok do ki zir zir, goto ood dorod, goto paac ilim dib, naade aak kuulu ol makono,

* 12:6 Aak KKT 3.11-12. † 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se ron Sinai.

¹⁹ naade booy k'tuuy pulu ð booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, beere ðkde ð naade taad ð mæotn naade je booy taar kuuy ey sum. ²⁰ Taar ken k'taadde se naade ðn aasiñ te gen booyiñ eyo. Taar se taadden ð: *Nam jaay baa utga ro ko se, ken maala kic bo j'an tund tælin ute koa.* §

²¹ Nakñ ken gaan Israelge aak se, nakñ teecn nirli. Taa naan se bo *Musa deek ð: *Maam kic beere ðkuma ð rom ook marga jεg jεg.**

²² Gan naase se 'baakiro met ko ken k'danin Sion, do ko ken se bo ðk geger gen Raa zεεε, naan se bo Jeruzalem ken maakñ raa ki. Gøtn ese se bo gøtn *kødn Raage tusn dupu kando kando gen tædn maak-raapde se. ²³ Ðo naase se 'baakiroga gøtn ken gaan paraggen gen Raage tusni ken Raa raanga raan rode maakñ raa ki ð 'baakiroga naan Raa ki naan bo debm køjn bæro do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gøtn ko gen jee ooyga kooy ken tædo nakgen ute doobiña ð ken tædga jee mεc naan Raa ki se. ²⁴ Naase se 'baakiroga gøtn Isa ki, naan bo debm daan Raa ute jikilinge ð ute moosiñ se bo naan tæd jeege *dækgã kiji ute Raa ð moosn naan ðoy se taadjeki cir gen Abel†.

²⁵ Ðndki kændo! Debm taadsen taar ese se anten baateki gen booy taariña. Do dækiñ se jeege baate booyo kuun taar debm ken Raa ðliño jaay taadden taariñ do naan ki se. Taa naan se bo naade ðnoga dubar, num gan naajegen k'booyki Raa taadjeki maakñ raa ki se, ken naajege jaay k'terlinkiga naaga se, met kando j'aki køn dubar cir gen naade se ey ne? ²⁶ Do dækiñ se Raa taad sum bo, naanja tea; gan borse kic naan taadjekiga nakñ ken naan utu 'tæda, naan ð: *Daala, maam m'utu m'te do naanja sum eyo num m'te maakñ raa kici.* ‡

²⁷ Taargen naan taad ð: *daala* se, je deekñ ð nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an 'tædin 'te makøn ð utu 'tædn gøto. Anum ken 'køp̄m king jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'øn j'aakden ey se.

²⁸ Bin bo naajege se Raa øsga gaara dojege tu ð gaar naan se, ðn te eyo. Taa naan se k'tømki Raa ð 'tædinki naabm ken tælin naan ki, k'beerinki ð k'sookinki. ²⁹ *Deere, bεεε, Raa naajege se, naan aan gøo poodo. Ðo jeege tæd nakgen tælin naan ki ey se, naan øsden naata.* §

13

*King ken tæol *Raa ki*

¹ Daayum 'jeki naapa aan gøo genaage. ² Mertge se ðkdeki jiga, anten kændeki. Taa jee metinge se mertgen naade lee dæd ðkden se gøtn metinge naade lε dæd ðk *kødn Raage naðo naade jeelden eyo. ³ 'Saapki do jeege tun maakñ dangay ki aan gøo naase kic bo k'tæksenga maakñ dangay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarde, taa dubar ken k'dabarde naade se aan gøo k'dabarse naase kici.

⁴ Taar ken Raa taad ro tækn naap ki se ðn jeege paac tookñ do ki. Mænd ute gaabiñ se anten kεesn gaabm kuuy ð gaabm ute mendiñ kic bo anten kεesn mænd kuuy. Taa jee ken εes naapa rεñ rεñ ute jee ken εes mænd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden køjn bæro dode ki. ⁵ Ðnten 'kændki maakse bo gen je gurs sum, num ðn maakse raapo do nakge tun ken naase økki. Taa Raa deek ð:

Maam se m'ai køñ eyo ð m'ai baati eyo.*

⁶ Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki køn beer ey sum, num j'aki køn deekñ j'øki:

Mεljege se naan bo debm naakuma, maam m'beer ðim ki eyo.

§ 12:20 Aak Ekz 19.12-13. * 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaana bo tæliña ð moosn naan ðoy se ðk taar-doa, num gan moosn Isan ðoy se taa tæd bεε jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6. § 12:29 Aak Dt 4.24. * 13:5 Aak Jos 1.5.

Debkilimi se tap bo am tēdn dī kaca?†

⁷ Saapki tu do jeesege tun naanse ki ken lee tōodseno ð taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingde ken bini naade ooy maak ki ð uunki bələtn ken naade aalo maakde do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se ting gōōn ki. Terko, jaaki ð gen daayum daayum naan 'kəŋ tərɪ kuuy eyo. ⁹ Ōndki kəndə, ōnte kəŋki jeege asen dərɛ ute napar dooygen kuuy ken teec gen naajege ey se. Bεeki se ken tōog maakŋ debkilimi se, bεε Raa, ey num do dōobm ken taad taar kəsge se eyo. Taa dōobgen taad taa kəsge se jee ken iŋg do dōobm ken ese se, ōŋ tēddeno te nakŋ bεε eyo.

¹⁰ Naajege se j'əkki gətn tēdn *sərke Raa ki, naβo Yaudgen ken lee tēd naaba maakŋ *kərər Raa ki se ək dōobm gen kəsn kəsgen j'əmbiŋ do gət ken k'lee k'tēdn sərke se eyo. ¹¹ Taa maalgen ken *magal debm tēdn sərke Raa ki tōalde jaay moosiŋ uun βaan maakŋ *Bee Raa ki gətn ken *salal cir paac paac gen tōal *kusiŋ jeege se ð maalgen ese se k'diriŋ k'teecdən naatn maakŋ gεgεr ki ð k'βaa k'tōocde naata‡. ¹² Taa naan se βo gen tugŋ daapm jeege ute moosn naan malin se, Isa kic j'əβdki teecŋsiŋ naatn maakŋ gεgεr ki ð k'dabarina. ¹³ Bin num, naajege kic k'teeki naatn maakŋ gεgεr ki se ð k'βaa k'j'əŋki Isa. Ō k'took k'j'endki maakŋ səkəŋ ki aan gōō naana. ¹⁴ Taa naajege se, do naan ki ara se, j'əkki gεgεr ken ting gen daayum eyo; num naajege k'jeki gεgεr ken utu 'tēdn naan ki se. ¹⁵ Bin num ute dōobm Isa se, daayum k'tōomki Raa. Kεse aan gōō sərkn naajege k'j'edfinki naan ki. Sərkn se je taadn ute taargen ken naajege k'lee k'tōomki Raa§. ¹⁶ Ōnten 'dirigki gen tēdn bεε ute naapa ð gen nigŋ nakgen naase əkki ute naapa taa kεse βo dōal sərkn ken tōal Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookdeki taardege ð 'sookdeki, taa naade βo jee ken lee aaksen dose ki ð do naabde ki se, Raa utu βaa tənd mətde. Anum 'took uunde ki taarde, bin jaay naade tēdn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki ŋər ŋər ð asen kəŋ noog eyo.

¹⁸ Təndki mətŋ Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'əkk taar dīm eyo, taa naaje se k'je βo do nakge tu paac k'tēdn nakŋ ken bεε. ¹⁹ Maam m'tənd mətse ð ken tap ki se m'je aki tənd mətŋ Raa am kəōdn dōobo m'naar tərɪ gətse ki yəkəō.

Debm raan maktubm ara se, taad tōal taariŋa ð tēdden tōsse

²⁰ Raa debm kēdn lapija jeege tu se, naan βo debm duro Məljege Isa daan yoge tu ð tēdn tēdga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosiŋ se βo naan *dəkkjekiga ute Raa gen daayum. ²¹ Ōŋ Raa se asen tēdn aŋki kaasn gen tēdn nakgen bεε paac taa aki tēdn nakŋ ken naan maakiŋ jen rə ki. Ute Isa *al-Masi se, ōŋ Raa 'tēdn maakjege tu nakŋ ken aŋ tōal naan ki. Bεeki se ōŋ jeege paac *'nookŋ Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

²² Genaamge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raanjesiŋ se aayki kaamse do ki ð sərkiŋki ð maktubm ken maam m'raan m'əlsesiŋ se lε, jərɪ eyo. ²³ 'Jeelki, genaajege Timote se j'əōdŋoga naatn maakŋ dangay ki. Ken naan aan ōŋumga yəkəōd num, j'asen βaa kaakŋ tεlε. ²⁴ 'Tēdki tōsse jeege tun paacŋ naansege tu ð 'tēdki tōsse jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tēdsen tōsse kici.

²⁵ Ōŋ Raa asen tēdn bεεŋ paacki.

† 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27. § 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

Maktubm gen Jak

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Jak

Maktubm ken Jak raanin se tec aan goo taar ken deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, gen dooy jeege oo gen kedn kaay kaama eglizge tun k'tondde goto baa se paac. Jee al-Masigen naan raanden maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Maakn maktubin ki se Jak taadden oo k'je doobm ken j'an jeel-taara. Kese je deekn oo naade k'king do taar ken k'dooyde jaay naade k'took k'jaal maakde do ki se. Ko taar ken naan je taada tap tap maakn maktubin ki se, naan je taadn oo kaal maakn do Isa ki ute ted nakgen bee se, baa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakn jaay maktubm ese je oo jeege 'ted se naan tood tal: naan taad oo debm aalga maakin do Isa ki se bo, bee sum eyo, num an taadin maakn naabin ki toodn tal. Taa naan se bo: aan goo debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakn ken do Raa ki jaay on ted bee ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak ted taa se jee Raage tu

¹ Kese maam Jak m'debm tedn naabm *Raa oo gen Meljege Isa *al-Masi bo m'raan m'olsen taa sum naase jee Raage tun wookkiga taa naange tun goto baa se paac se.

Ken nakn on jaay aanga dose ki num

² Genaa ge, ken nakn on jaay aanga dose ki num, onki maakse 'raapo. ³ 'Jeelki, nakgen on se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen ken naase aalki do Raa ki se, asen kedn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki taa go bini aki kaan do taar taa on ki. Ken bin se naase aki tedn jee *salal oo dim tap bo asen daay eyo.

'Tondki metn Raa asen kedn jeel-taara

⁵ Ken maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tond metn Raa an kedn jeel-taara. Taa Raa se, naan ed naka ute maraadiina oo uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tond meta se, naan an kon keda. ⁶ Num debm jaay baa tond metn Raa num, n'aal maakin paac do Raa ki oo n'on te naaja, taa debm maakin naaj naaj se, tec aan goo maan baar ken kuulu ol baansin kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, on ten saapn n'oo naan 'kon dim gaton Meljege tu. ⁸ Taa debkilim bin se, on saapin ing kaam kalan eyo, oo dim naan 'beer kuun jaay an tedn 'kaan kaama tap bo, goto.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ On genaa doobm *al-Masi ken debm daaye se, n'tedn maak-raapo, taa Raa utu an magalin naanin ki. ¹⁰ Genaa debm maala ken doobm al-Masi ki se kic, n'on maakin raapo do ken ken Raa tedn n'oo ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan goo poon kambgen maakn kaag ki. ¹¹ Taa ken kaada jaay ookoga oo on gga se, tuutn ute muge se naatn oo pooningen aak bee se le utu sia. Bin bo debm maala kic, bii kalan maakn naabinge tun naan ing ted paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakn naama

¹² Maak-raapo deb ken jaay aay kaamin daar taa go ro nakge tun on ken Raa onin aan don ki. Ken naan jaay on aasinga do ron ki se, naan utu 'kon bedina. Kese bo *kaajn gen daayum ken Raa taadga taad oo utu 'kedn jeege tun paacn jen se.

¹³ Kɛn nam jaay nakɲ naama aanga don ki num, ɔnten deekɲ ɔ: kɛse Raa bo naamuma. Taa Raa se nam tap bo an kɔɲ naam jaay an kɔlin 'tɛdn *kusiɲ eyo. Ɔ naan kic ɛ naam nam eyo. ¹⁴ Gan debkilimi se jaay nakɲ naam aanga don ki se, kɛse saapm jig ey iino maakiɲ ki se bo kɛn ɔlin naan lee dɔɲɔ. ¹⁵ Kɛn saapm jig ey se jaay utu maakiɲ ki num, naan ooj kusiɲa ɔ kɛn kusiɲ jaay dɛnga roi ki num, ɔli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔnten kaan̄ki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔ aak bɛɛ paac se, iino gɔtn Raa ki, naan bo Mɛl-kaal gɔtn wɔɔrɔ. Bɛɛ, Raa se, ɔɲ tɛrl roɲ aan gɔɔ nakgen do naan kɛn lee tɛrl rode se eyo. Daayum naan ting gɔɔin̄ ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔ aajjekiga aan gɔɔ kɛn maakiɲ jen ro ki ute taariɲ kɛn mɛt ki se, taa bin bo naajege se, maakiɲ nakge tun naan aaldeno paac se, naajege bo j'aki tɛdn deete.

'Booyo ɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki genaa maakjemge, 'saapki do taar kɛn maam m'je m'asen taad se: naɲa naɲa kic bo naar uɔ bia do taar kɛn k'taadsen se. Ɔ kɛn nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔɲ roɲ urlu ɔ ɔnten naar tɛdn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakiɲ taaringa se, naan kɔɲ tɛdn nakɲ kɛn ute doobiɲ eyo aan gɔɔ kɛn Raa maakiɲ jen ro ki. ²¹ Taa naan se bo, nakgen paacɲ asen tujɲ rose se, ɔɔdki dose ro ki ɔ nakgen kusiɲ se paac kic bo ɔɔdki dose ro ki. Ɔɲki rose urlu gen kɔkɲ taar kɛn naase 'booyiɲkiga se, taa taar se bo ɔk tɔɔgɔ kɛn asen kaaja.

²² Nakɲ kɛn taar Raa taadsen se, 'tɛɔɲki, ɔnten 'booyiɲki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar kɛn Raa taadiɲ ɔ tɛɔɲ ey se, kɛse naan mala bo aan roɲ dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔ 'took do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm aak daan-kaamiɲ maakiɲ kaam-kaay-naan ki, ²⁴ na bo kɛn naan aak aas jaay baa baa se, kɛn naan bo tec ɔ di kic bo, naar tɛɔɲ dirigi. ²⁵ Num gan debm jeel ɔk *Ko Taar mɛɔ gen Labar Jiga kɛn ɔɔɔ do jeege maakiɲ kusiɲ ki ɔ ɔkiɲ ɔɲ se, kɛn naan jaay booyiɲga se dirigiɲ eyo num iɲg do ki. Debm bin se, maakiɲ-raapo do nakge tun naan tɛd se paac.

²⁶ Debm saap ɔ ɔk taar Raa ɔɲɔ jaay ɔɲ bɔɔb ɔk rɔɲɲiɲ ey se, kɛse naan dɛrl ro naan malina ɔ doobm Raa naan uun se ɛ, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun doobm Raa mala mala ɔ tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kɛse debm kɛn aak do genaalge tu ɔ aak do mɛnd-daayge tu maakiɲ dubarde ki, ɔ bɔɔb ɔk roɲ ro nakge tun kusiɲ kɛn maakiɲ *duni ki.

2

Ɔnten 'bɛɛrki naapa

¹ Genaaɲge, naasen kɛn aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki, naan kɛn debm magala ɔ *nookiɲ eem cir paac se, ɔnten 'bɛɛrki naapa! ² Num aan gɔɔ gɔtn tus ki, jeege dio baado ɛnd ɔɲse. Deb kalan tuuso kal te roɲa, tɔlo kɔɔkɲ daabge jɲ ki, ɔ deb kalan kuuy se, naan debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Kɛn naase jaay aakki debm tuuso kal te roɲ se, naase ɔkiɲki ɔɲɔ ɔ deekiɲki ɔki: «Naai se, 'baa iɲg gɔt kɛn jiga se.» Ɔ debm daaye ki se ɛ, naase 'deekiɲki ɔki: «Naai se 'daar daara,» ey ɛ «'Baa iɲg naan ki gam naane.» ⁴ Kɛn naase 'tɛdki bin se, kɛse naase 'bɛɛrki bɛɛr naap ey la? Bin num kɛse naase 'tɛdkiga jee kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu ɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki genaa maakjemge: *Raa se dan bɛɛr tɔɔdo jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki ɔ naade kɔsn gaara tɛɛ aan gɔɔ kɛn naan taadga taad jeege tun kɛn jen se. ⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se bo kɛn lee dabarse ey la?

Ɔɔ naade ɓo lee tak baansen gɔtn kɔjn bɔɔr ki ey la? ⁷ Naaden jee maalge se ɓo ken lee naaj ro Meljegen jiga se, ey num ute ro Meljege se ɓo Raa danseno.

⁸ Ken naase jaay ingki do *Ko Taar gen Labar Jiga se deer deer num aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ: *Naai se 'je naapi aan gɔɔ roi mala*, naase 'tedkiga nakɔj jig aak eyo. ⁹ Num ken naase jaay 'bɛɛrki bɛɛr naapa num, kɛse naase 'tedkiga *kusiɲa ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ki se asen kɔkɔj mindse taa naasen uum aalinɲkiga naan ki. ¹⁰ Ken nam jaay took do taarge tun Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki paac jaay tujɲ te ken kalan se, kɛse aan gɔɔ Ko Taar Raa paac se, naan tujɲga. ¹¹ Taa Raa se taadga taad ɔɔ: *Ɔɲnten kɛesn mɛnd nam, ɔɲnte 'kɛesn gaaba nam* ɔɔ ter taad ɔɔ: *Ɔɲnten tɔɔl nam*. Num ken naai jaay ɛs te mɛnd nam eyo ɔɔ tɔɔlga nam se, kɛse aan gɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan ki. ¹² Taa naan se ɓo, maam m'taadse m'ɔɔ: do nakge tun naase aki tɛda ey lɛ aki taad se, 'jeelki Raa se asen kɔjɲ bɔɔrɔ dose ki ute Ko Taar gen Labar Jigan ken ɔɔd do jeege maakɔj kusɲ ki se. ¹³ Taa debm baate kɛɛjɲ do jeege tu se, Raa kic an kɛɛjɲ don ki eyo. Num debm jaay ɛj do jeege tu se, ɓii ken Raa kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tu se, Raa an kɛɛjɲ don ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴ Genamge, ken nam jaay deek ɔɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔɔ nakgen Raa taad ɔɔ gen tɛda jaay naan ɔɲ tɛdɲ ey se, debm bin se, kaal maakɔj naan se, an kɔj kaaj ne? ¹⁵ Ken aan gɔɔ genaa gaaba ey lɛ mɛnda jaay, ɓii-raa kɔsdɛ gɔtɔ ɔɔ kal tuusɛ kic ɓo gɔtɔ, ¹⁶ ɔɔ maakse ki se, deb kalan deekden ɔɔ: «'Baaki ute lapia. Ɔɲ Raa asen kɛdn kɔsɔ ɔɔ aki kɔsn te maraadse ɔɔ asen kɛdn kal rosege,» ɔɔ jaay ɛdden dɪm ey se, taargen bin se ɔs aay eyo. ¹⁷ Bin ɓo, ken naai ɔɔ aal maaki do Raa ki ɔɔ 'jeel tɛdn bɛɛ ey se, kaal maakɔj naai se, kaal maakɔj rɛɲɛ.

¹⁸ Gan deb kalan maakse ki se deek ɔɔ: «Naai se ɔɔ aalga maaki do Raa ki ɔɔ maam se lɛ, m'lee m'tɛd nakgen bɛɛ. 'Taadum tu naai ɔɔ aalga maaki do Raa ki jaay ɔɲ 'tɛd bɛɛ eyo, ɔɔ maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki ken ɔlum m'tɛd nakgen bɛɛ se.» ¹⁹ Naai 'jeel maaki ki ɔɔ Raa se kalɲ ki sum ɓo Raa. Kɛse nakɔj jiga. 'Jeele, sitange kic ɓo jeelinɲ maakɛ ki bini naɓo naaniɲ ki se, naade ɓeere ɔɔ rode ook marga jɛg jɛg.

²⁰ Kalɛ, debm dɛrlɛ! 'Jeele debm aal maakiɲ do al-Masi ki jaay, tɛd nakgen bɛɛ ey se, kaal maakɔj naan se, kaal maakɔj rɛɲɛ. ²¹ 'Jeelki, bubjege *Abraam se tɛd ɔɔ dɪ jaay Raa aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki se? Taa naan took je ɓaa kɔjɲ gooniɲ Isaka gɔtn kɔjɲ *sɛrke Raa ki*. ²² 'Jeele debm jaay aal maakiɲ do Raa ki mala se, 'tɛdn nakgen bɛɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen bɛɛ ken k'lee k'tɛdse naade tum ɓaa taa naap ki ɔɔ kɛse ɓo tɛdkaal maakɔj mɛc. ²³ Taar ken Raa taadn maakɔj Kitapiɲ ki se aanga doobiɲ ki ken ɔɔ: *Abraam se aal maakiɲ do Raa ki, ɔɔ naan aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki.*† Taa naan se ɓo Raa danɲ mɛdɲa. ²⁴ Ute naan se, naase 'jeelki debkilimi jaay Raa aakiɲ debm daan ki se, taa ken naan aal maakiɲ don ki sum eyo, num taa nakgen bɛɛ ken naan lee tɛd se kici.

²⁵ 'Jeelki Raabm do dɔkiɲ ken ingo mɛnd kɛesn gaaba se kic ɓo tɛdo bin kici. Bii kalan naan tɛd bɛɛ jeege tun gaan *Israelge ɔldeno gen kaakɔj baara. Jee se, mɛnd se dɔɔd ɔkden ɓeeɲ ki, bini ɔlden naade aan ɔt te doobm kuuy. Taa bɛɛ ken naan tɛd se ɓo, Raa aakiɲ naan se mɛnd daan ki. ²⁶ Aan gɔɔ debkilimi koɲ teecga num ooy se, kaal maakɔj do Raa ki jaay ɔɲ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici.

* 2:21 Aak Jen 22.9. † 2:23 Aak Jen 15.6.

3

Rəəŋə se aan gəə poodn kən əs gətə (Mt 12.33-37)

¹ Genaamge, maakse ki se, j'əntən jeki doobm jaay 60 j'aki tədñ k'dənki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kəjn bəəro dojege tu əŋ cir gen jeegen 6aa se paac. ² Naajege paac se k'lee k'tujki gətə kaam dənə. Anum debm jaay taad tujñ ey se, debm bin se debm məc əə aasiñ gen bəəbm kəkñ rəŋə. ³ 'Jeelki kən naajege jaay k'lee k'təlki aljam taar sendge tu se, taa k'təddekə naade 'tookñ taarjege, əə gətñ k'jeki 60 k'6aandekə sum. ⁴ 'Jeelki markabge se, kengen magal magal se kic 60, ək naka kalan maak ki cəkə bini. Əə kən kuulu jaay əl makəŋ se deebo don ki aan gəə dī kic 60, ute nakñ cəkə se sum 60, debm toodñ se, 6aan gət kən naaŋ maakiñ jen ro ki. ⁵ Rəəŋə kic naaŋ tec bini. Ey num maakiñ daa ro ki se naaŋ 60 baata, na6o rəəŋə se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn cəkə se jaay əkga se, kəsñ maakiñ kaaga ute magaliñ se paac. ⁶ Rəəŋə se naaŋ tec aan gəə poodo əə taargen iŋg kus paac teeco ro ki. Naaŋ kic 60 maakiñ rojege tu, əə tujjeki rojege paac paac. Kingjegen iino gətñ kən k'toojjeki bini j'aniki kooy maak ki se, rəəŋjege se aan gəə poodn əs gətə kən iino gətñ *Bubm sitange tun poodn kən dubariñ kəŋ naŋ eyo.

⁷ 'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakiñ kaag ki, yeelge, kuurge əə kəŋjen maakiñ maane ki paac se, naaŋ 60 debm kən ək təəgə dode ki əə təddekə naade tookiñ taariŋə. ⁸ Num rəəŋə jaay debm əə aŋ kaasn bəəbm kək se, gətə. Naaŋ se iŋg kaam kalan eyo əə naaŋ dooc te naa* kən təəl təəl jeege. ⁹ Ute rəəŋə se 60, naaje k'təəmki Bubjege Raa naaŋ kən Məljege. Ter ute rəəŋə se sum 60, naaje k'naamki jikilimgen kən Raa aaldeno tecin tece. ¹⁰ Ute taar kalan ese sum 60 k'j'əədnki 6ooro jeege tu əə k'naamki jeege kici. Kən deer num, genaamge, k'j'əntə 'tedki bini. ¹¹ Maan maakiñ bud kən kalan jaay j'kəŋ kən iŋg king kaata ute kən jiga se, gətə. ¹² Genaamge, məŋgə se 'kəŋ koojn lemuni eyo. Əə papay se 'kəŋ koojn goyab eyo. Əə gen budn maane se kic 60 bin sum. Maakiñ budn kən maaniñ iŋg king kaata se, 'kəŋ ni maan jiga se, gətə.

Jeel-taar kən iino gətñ Raa ki ute gen jikilimge

¹³ Maakse ki se, naŋə 60 mətəkə əə jeel-taara se? Debm jeel-taar se, əŋ 'taad jeege tu ute kingiŋə maakiñ nakge tun naaŋ təd paac se ŋ'əŋ rəŋ urlu əə ŋ'tediñ ute jeel-taara. ¹⁴ Num kən naase jaay əkki maak-kilimi əə niki ro naapge tu se əə ter 'saapki 60 do naase malinge tu sum se, əntən 'təəmki rose əə taar mət ki se, əntə 'tujñki ute taar-kəəbsege. ¹⁵ Num jeel-taar bin se iino gətñ Raa ki eyo; kəse jeel-taar kən iino do naaŋ ki ara sum. Naaŋ se jeel-taar gen jikilimge əə naaŋ se iino gətñ *Bubm sitange tu. ¹⁶ Taa gətñ jaay jeege ək maak-kilimi ey lə ni ro naapge tu se, gətñ ese jeege təd nakge paac ute doobiñ eyo əə təd nakgen paacñ jig eyo. ¹⁷ Num gaŋ jeel-taar iino gətñ Raa ki se, deet se naaŋ se *salal, naaŋ 6aano ute təəse daan jeege tu, tədden jeege əŋ rode urlu, dode məŋg eyo, əej do jeege tu, daayum təd nakgen jiga, bəer nam eyo, naaŋ təd jeege taad taar maakde ki. ¹⁸ Debm jaay je təəse se, naaŋ noog jeegen kuuy taa king ute təəse kici. Debm bin se nakñ naaŋ 'kəŋ se nakñ kən ute doobiñ doobiñ aan gəə debm əəcga maakiñ gətiñ num əŋ bəeŋ se.

4

*Jeegen je nijim *dunia* (1Pr 5.5-9)

* **3:8** Naa se 60, saam sum.

¹ Ken ɔlsen jaay tɛdki dekeɲɛ ɔ mooyki ute naapa tap ɓo ne di? Kɛse nakɲ daa rose jese ɓo ɔlsen 'tɛdki nakgen ese. ² Ken naase 'jeki dim jaay ɔɲki te ey se, ɔlsen naase 'tɔɔlki jeege. Naase 'dɔɲki nakgen ken naase ɔkki eyo jaay ɔɲki te ey se. Naase 'mooyki te naapa ɔ 'tɔndki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka ɔ ɔɲki te ey se, taa naase 'tɔndkiro te mɛtn *Raa eyo. ³ Naase 'tɔndki mɛta jaay ɔɲki te ey se, taa naase 'tɔndki te mɛta jig eyo. Naase ɔkki saapm jig eyo ɔ ken ɔɲkiga kic ɓo, aɲki kutn gen nijim daa rose cɛr sum. ⁴ Naase se, jeegen maakse kalaɲ do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegen jaay je nijim dunia paac se tɛdga jee wɔɔy Raage. Ɔɔ debm je nijim dunia se, naaɲ se tɛdn debm wɔɔy Raa. ⁵ Ɔɲten 'saapki ɔɔki taar Kitapm taad se cɛrɛ, ken taad ɔɔ: Raa jaay ɛɔjeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tɛdkiga jee naange ɔ naaɲ je ɔ j'aki king ute Nirl naaɲ se sum.

⁶ Anum Raa se, bɛɛ naaɲ tɛɔjeki se cir nakge paac. Taa naaɲ se ɓo, Kitap deek ɔɔ:

Jeegen jaay magal rode naaniɲ ki se Raa tookden eyo.

Num jeegen jaay ɔɔp rode baat naaniɲ ki se, naaɲ tɛdden bɛɛɲa*.

⁷ Taa naaɲ se ɓo, naase 'took uunki taar Raa ɔ 'daarki tɔɔgɔ naan *Bubm sitange tu ɔ naaɲ 'kaaɲ naatn dɔkɔ rose ki. ⁸ 'Baakiro gɔɔrɔ cɛɛsn Raa ki ɔ naaɲ kic adɛ ɓaa gɔɔr cɛɛsse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tɛdn *kusinge se. Ɔɔɔki kusiɲ ken maakse ki, naasen maaksege di di se. ⁹ Ɔɲki maakse 'tuju taa kusiɲ ken naase 'tɛdki. 'Tɔɔyki makɔɲɔ ɔ eemki nɔɔ, 'kooy koogse se utu 'dɛl keeme, ɔ maak-raapse se utu 'dɛl maak-tuju. ¹⁰ Ɔɔpki rose baata naan Mɛljege tu, ɔ naaɲ ɓo debm asen kuun rose raan.

Ɔɲten kɔɲɲ bɔɔrɔ do genaai ki

¹¹ Genaamge, ɔɲte kɔɔɔki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus ɓo ro genaɲ ki ey ɛ ɔɲɲ bɔɔrɔ don ki se, kɛse aan gɔɔ naaɲ taad taargen ing kus ɓo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naaɲ took ing do ki eyo, num naaɲ taad taargen ing kus ɓo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum. ¹² Raa se naaɲ kalin ki sum ɓo debm kɛɔ Ko Taar jeege tu, ɔ naaɲ kalin ki sum ɓo debm 'kɔɲɲ bɔɔrɔ do jeege tu. Ɔɔ naaɲ sum ɓo debm aaj jeege ey ɛ ken utɛ. Num naai se, naɲa kaca jaay ɓo 'kɔɲɲ bɔɔrɔ do naapi ki se?

Ɔɲten magalki rose

¹³ Num 'booyki bɛɛ, naasen ken 'taadki ɔɔki: jaaki ey ɛ mɛtbeeki se, naaje k'kiin ɓaa king maakɲ gɛgɛr ken se, j'ade 'tɛdn suuk j'ade looko ɔ j'ade kɔɲ gurs dɛna! ¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakɲ ken 'tɛdn mɛtbeeki se kic ɓo naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gɔɔ muubm ken iinɔ ɔ naar wɔɔk naatn se sum. ¹⁵ Bɛɛki num, naase aki deek ɔɔki: ken Mɛljege je num, ajeki ɓɔɔbm kojege jaay j'aki kɔɲ tɛdn nakgen se. ¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔ magal ro bin se, ɓɛrɛ, jig eyo. ¹⁷ Taa naaɲ se ɓo, debm jaay jeel tɛdn bɛɛ ɔ ɔɲ tɛdn te ey se, kɛse naaɲ tɛdga *kusiɲa.

5

Nakɲ ɔɲ utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki ɓɔrse naasen jee maalge se, eemki ɔ tɔɔɔ 'tɔɔyki makɔɲɔ, taa nakɲ ɔɲ utu 'kaan dose ki. ² Maalsege se utu 'ruumu ɔ kal koonsege se diidi utu adɛn kɔɔɔ. ³ Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naaɲa ɔs tujɔdɛnga. Ɔɔ taa ken naade ɔs tuj cɛr se sum ɓo, utu asen ɓaa kɔkɲ mindse ɔ naaɲ se utu 'ɓaa kɔsn daa rose aan gɔɔ pɔɔɔɔ. Ey num duni se ɔɔpɔga gɔɔrɔ 'naɲa, naɓo naase utu ing 'tuski tus maala rɔk. ⁴ 'Booyki! Jeegen tɛdsen naabge

* 4:6 Aak KKT 3.34.

maakŋ-gətsege tu se, naase 'derldɛki derlɛ, taa kɛn naade tɛd naaba lɛk tɛc tɛc ɔ naase 'baate kɔgdɛki gursdɛge. Taa naan se ɓo jeegen ɔjseno maakŋ-gətsege se, naade tɔɔd tɔɔy makɔŋɔ, num keem naade se Mɛljege Sidburku booyga. ⁵ Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔ 'tɛdki nakŋ kɛn maakse jea. Naase 'teerki aan gɔɔ maranŋen teer sal sal gɛn tɔɔl kɔsɔ se. ⁶ Naase 'tɔkkiro mind jee tuj te dɪm eyo ɔ tɔɔldɛkiro. Ɔ naade lɛ, tɛdseno te taar eyo.

Bii kaan Mɛljege se ɔppga gɔɔrɔ

⁷ Gɛnaamge, taa naan se ɓo aayki kaamse bini Mɛljege adɛ tɛrlɛ. Naase aakki debm kursu se, naan tiŋg taak kaama bini maane bɔɔy maakŋ-gɔtiŋ ki, jaay ɓo nakgen naan naab ɓar ki se koojŋ jiga. Naan iŋg aak kaam maan 'keedŋ mɛt-kijirki bini teecŋ taa ɓar ki cɔt. ⁸ Naase kic num iŋg aakki kaama, aayki kaamse ɔ ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa ɓii kaan Mɛljege se ɔppga gɔɔrɔ.

⁹ Gɛnaamge, ɔntɛn 'lee mooyki ŋɔr ŋɔr te naapa; taa bin se *Raa kic asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki eyo. 'Jeelki, ɓɛɛ, debm kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, aanga taa doobse ki. ¹⁰ Gɛnaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ kɛn taado taarge ute ro Mɛljege se, naade kic dabaroga ɔ aayoga kaamde do ki. Ɔ naase kic uunki doobm naade se. ¹¹ Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se ɓo k'taadki j'ɔki, naade se ɓo jee maak-raapge se. Naase 'jeelki mɛtn taar gaabm do dɔkiŋ k'danŋ Job se, naan aay kaamin aasinga do dubar kɛn aan don ki. Ɔ do taar tɔɔliŋ ki se, naase 'jeelki nakŋ kɛn Raa tɛdɪŋ se. Taa Raa se, naan ɓo debm tɛd bɛɛ jeege tu ɔ ɛj do jeege tu.

¹² Kɛn bin num gɛnaamge, ɔntɛn 'naamki rose ute maakŋ raa ey lɛ ute do naana, ɔ ɔntɛn 'naamki ute ro dɪm kuuy kici. Num kɛn taarse ɓo mɛt ki, ɔki: «Yɛɛ, mɛt ki» ɔ kɛn mɛt ki ey lɛ, ɔki: «A-a, mɛt ki eyo». Taa kɛn naase jaay 'tɛdki bin se, Raa kic asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa

¹³ Kɛn nam maakse ki jaay maakŋ dubar ki num, ŋ'tɔnd mɛtn Raa. Kɛn nam jaay maakŋ maak-raap ki lɛ, ŋ'tɔm Raa ute kaa. ¹⁴ Ɔ kɛn maakse ki jaay nam kɔɔŋɔ num, ŋ'ɔl k'danŋ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade an kɔtn uubu ute ro Mɛljege, ɔ an tɔnd mɛtn Raa. ¹⁵ Jeegen tɔnd mɛta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Mɛljege adɛn booyo ɔ debm kɔɔŋɔ se, Mɛljege an kɛdŋ lapi ɔ naan 'kiini. Kɛn naan ɓo tɛdga *kusina kic lɛ, Mɛljege an tɔɔl kusin se naatn. ¹⁶ Taa naan se ɓo kusin naase 'tɛdki se, naan Raa ki se 'taadɪŋki ute naapa ɔ 'tɔndki mɛtn Raa naapge tu, taa aki kɔŋ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tɔnd mɛta gɔtn Raa ki se, tɔnd mɛtiŋ se ɔk tɔɔgɔ aak eyo naan Raa ki. ¹⁷ 'Jeelki, *ɛli kɛn taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ se, naan kic debkilimi aan gɔɔ naajege sum, naɓo naan tɔnd mɛtn Raa an eyo, deekiŋ ɔ ŋ'ɔnte keedŋ maane, Raa booyin ɔ tookin. Gɔtn se, maakŋ ɓaar ki mɔtɔ ute laapa mɛɛɛ se, maane eed te eyo. ¹⁸ Tɛr naan tɔnd mɛtn Raa kuuy daala, ɔ maane bɔɔyo do naan ki ɔ nakgen do naan ki se, baag koojo gɔtiŋ ki.

¹⁹ Gɛnaamge, kɛn maakse ki jaay nam rɛsn ute doobm taar mɛt ki ɔ nam kuuy noogin jaay naan ɔk tɛrloga num, ²⁰ 'jeelki, gɛnaa iigga kiigi ɔ rɛsnɔga rɛs ute doobm taar mɛt ki jaay nam maakse ki noogin naan ɔk tɛrloga se, kɛse naan aajinga maakŋ yo ki, ɔ kusingen dɛn se lɛ, Raa adɛn tɔɔl naata.

Maktubm Pier raanin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raano jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan gaa cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo aa ad uunde. Naade se k'lee k'tokde minddege ute taargen met ki eyo aa gatn metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogh do kaal maakde ki aa do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan gaa jee ken Raa beer tooddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakn jeege tun ak doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji aa uun doobm bubdege eyo aa kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4-10). Naade se aasin gen serkn nakn aan ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken edden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raan al tassin jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer toodsenoga toodo aa ingki aan gaa cekge aa wookkiga maakn naange tun Paj ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki aa Bitini ki se. ² Naase se Raa Bubub beer toodsenoga toodo do dakiina, kaad ken naan uuno doa aan gaa ken naan maakin jen ro ki. Jo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookn taar Isa *al-Masi taa naan asen tugn daapm ute moosina. On Raa asen tedn beena aa asen kedn lapin se te maraadiina.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu aa oojjenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'j'ondki dojege gen kon kaaja, ⁴ aa j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu boabin jeenge tu maakn raa ki. Jo nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo aa on ted koono eyo. ⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boabm te toogina bini bii ken kaam maotn; bii ken se, naan asen taadn tal aa naan aajsega.

⁶ Taa kaajn naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Jo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic bo, cakoo sum bo dubargen se utu 'deele. ⁷ Daab se naan kon tuju, ute naan se kic bo j'ooyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan gaa daab k'j'oyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic bo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay bo kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn toogoo aa j'ansin kaakn jeele. Taa naan se bo, bii ken Isa al-Masi ade baa se, Raa utu asen toomoo, asen *nooko aa asen magala. ⁸ Ey num Isa se, naase aakin ki te eyo nabo naase 'jenki. Borse kic naase aakin ki te eyo, nabo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic bo, naase maakse raap sakan don ki aa maak-raapm naase se maak-raapm taad eyo. ⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don ki se bo, naase utu aki kaajn kosege.

¹⁰ Kaajn ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, jedoga metin den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa bee ken Raa taadoga taada aa utu asenin

tɛd se. ¹¹ Nirl al-Masi kɛn maakde ki se, taaddɛn ɔɔ al-Masi se utu 'dabara jaay ɓo utu 'kɔŋ nooko. Taa naan se ɓo, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo mɛtiŋa ɔɔ jedo jeel kaadn kɛn nakgen se tap ɓo utu 'deel ɔɔ dɪ. ¹² Anum taar kɛn Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋ se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Bɔrse jee taad Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ute *Nirl Salal kɛn Raa ɔliŋo maakŋ raa ki ɓaado taadsɛn mɛtn taar se mala naase ki kici. Ɔɔ taar se, *kɔdn Raage kic ɓo, je doobm 'jeel kɔkŋ mɛtiŋa.

*'King aak bɛɛ naan Raa ki
(1Tɛs 5.8-9; Tit 2.11-14)*

¹³ Kɛn bin num, 'daapki rose gɛn tɛdn naaba, iŋgki do mɛtɛkse ki ɔɔ aakki kaama do bɛɛ kɛn Isa *al-Masi ɓaadoga num utu asɛn tɛd se. ¹⁴ 'Tookki taar Bubse Raa ɔɔ ɔŋte 'tɛdki nakŋ kɛn daa rose ɓo jea aan gɔɔ kaad kɛn naase utu 'jeelki te Raa ey ɓɔrt se. ¹⁵ Aan gɔɔ Raa kɛn danse naan debm *salal se, naase kic maakŋ kingse ki se, 'tɛdki jeegen salal kici; ¹⁶ taa Kitap se taadga taad ɔɔ: «'Tɛdki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa kɛn naase 'danjŋki Bubse se, naan ɓo kɛn aak jeege paac aas kaasa ɔɔ naŋa kic naan ɔjiŋ ɓɔɔɔ te kɛn mɛt ki do nakge tun naan lee tɛd se. Bin num, kaad kɛn naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'ɓeerŋki. ¹⁸ Ute kingɛn aan gɔɔ gɛn bubsegen do dɔkiŋ se ɔs aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo ɔŋɔ. Naan dugse dose se, ute nakgen aan gɔɔ daab ute pudda eyo taa naade se utu 'tuju; ¹⁹ num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan gɔɔ *Goon Baatn sal sal kɛn ɔk tuju roŋ ki eyo jaay ɛd roŋ *sɛrke se. ²⁰ Naan se Raa ɓo bɛɛɛ ɔdɪŋo taa kaajŋ jeege, kaad kɛn naan utu aalo te duni ey ɓɔrtɔ. Ɔɔ naan ɓaado maakŋ ɓiige tun kaam mɔɔtn taa naase. ²¹ Ute doobm al-Masi se ɓo, naase aalki maakse do Raa kɛn durɪŋo daan yoge tu ɔɔ *nookiŋ se. Ute naan se ɓo, naase aalki maakse ɔɔ ɔndki dose do Raa ki.

Ɔkki maak-jea do naapge tu

²² Taa naase 'tookkiga do taar kɛn mɛt ki se, naase 'tɛdkiga jeegen *salal. Kɛn bin num 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage. Ɔkki naapa ɔŋɔ ɔɔ 'jeki naapa ute maakŋ kalaŋ. ²³ Taar Raa se, naan aan gɔɔ kupm kɛn ruum eyo ɔɔ tuj eyo, num naan ting gɛn daayum daayum ɔɔ ute taar Raa aan gɔɔ kupu se, naan ɔlsɛn j'oojsɛnga koojŋ kiji. ²⁴ Taa Kitap taadga taad ɔɔ:

Jikilimge paac aan gɔɔ mu zɛɛɛ

ɔɔ kaakŋ bɛɛde lɛ aan gɔɔ pɔɔŋ kaaga.

Kɛn kaadɪŋ aanga se, mu se 'tuutu ɔɔ pɔɔŋiŋ lɛ 'sia.

²⁵ *Num gan taar Raa se, naan ting gɛn daayum.**

Ɔɔ taar se ɓo, Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi kɛn k'ɓaado k'taadsɛsiŋ se.

2

¹ Taa naan se, ɔŋte 'tɛdki *kusɪŋa, ɔŋte 'kaanŋki jeege dala, ɔŋte 'tɛdki rose aan gɔɔ jee kɛn taad taar mɛt ki te naapa, ɔŋte 'tɛdki maak-kilimi te naapa ɔɔ ɔŋte 'kɔɔdki naapa. ² Aan gɔɔ gaangen k'taacege je si kɛndɛge dɛn se, naase kic taar *Raa kɛn *salal se 'jenŋki dɛn bin kici. Ute naan se naase aki teepe ɔɔ utu aki kɔŋ kaaja. ³ Deere, bɛɛ Mɛljege se lɛ, naase 'naam ɔkiŋkiga jiga.

*Raa ɓo bɛɛɛ tɔadsɛno taa aki tɛdn jee naange
(ɛp 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)*

⁴ 'Baakiro gɔtn Mɛljege tu Isa ki, naan ɓo ko kɛn ɛd kaaja. Naan ɓo ko kɛn jikilimge ɔɔd undiŋa, naɓo Mɛljege Raa bɛɛɛ ɔdɪŋa ɔɔ naan se ɓo kɛn aakiŋ bɛɛ kaamiŋ ki. ⁵ Naase kic aan gɔɔ kogen ɔŋga kɔŋ kaaja, 'tookki ɔŋki rose Raa an

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

kiin 6ee ken Nirliin utu 'king maak ki se. Ɔo maakŋ 6ee ken se, naase aki tɛdn jee tɛdn sɛrkgen *salal ɔo ute doobm Isa *al-Masi se, naase aŋki tɛdn *sɛrkŋ ken tɔolin naan ki. ⁶ Anum 'booyki taar ken Raa taad maakŋ Kitap ki ken ɔo:

Aakki! Maam m'beer m'ɔŋga ko ken aak bee kaamum ki

Ɔo maam m'utu m'aŋ kɔnd maakŋ gɛgɛr ken Sion ki

Ɔo naan 6o ko ken utu 'gakŋ bea ken j'utu j'aŋ kiin se.

Debm ken aal maakin do naan ki se, 'kɔŋ kɛnd maakŋ sɔkɔŋ ki eyo*.

⁷ Naasen ken aalkiga kaal maakse don ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gan jee ken baate kaal maakde don ki se, taar ken Kitap taad se aanga gɔoŋ ki ken ɔo:

Ko ken jee kiin beege ɔad undin naatn se,

Naan 6o ko mɛc ken cir kogen j'iin bee se paac.†

⁸ Ɔo gɔt kuuy kic Kitap taadga taad ɔo:

Ko se 6o ken rɔak jeege

Ɔo kɛse 6o lin ken tund jeege.‡

Naade jaay rɔakŋ tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kɛse nakŋ ken Raa uunoga kuun doa do dɔkin se 6o utu kaan dode ki.

⁹ Anum naase se, metjil jee ken Raa beer tɔodsenga tɔodo, naase se jee tɛdn sɛrkŋ gen gaaringe, naase se jee naange ɔo naan 6o debm ken dugsenga dose. Naan dan ɔadseno maakŋ gɔt ken ɔodo ɔo baanseno maakŋ gɔtin ken wɔar jiga se, taa naase aki wɔakŋ Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal ken naan tɛdin se. ¹⁰ Do dɔkin se naase jee Raage eyo, num ɔorse se, naase 'tɛdkiga jee naange. Do dɔkin se naan ɛjo te dose ki eyo, num ɔorse se, naan ɛjsenga dose ki.

Inŋki aan gɔo king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo

(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dɛjse, do naan ki ara se naase aan gɔo mertge ɔo aan gɔo cɛkge. Bin num ɔnte 'dɔŋki nakŋ ken daa rose 6o jea; beer, nakgen daa rose 6o je se lee tɛd bɔarɔ ute kose. ¹² Maakŋ jeege tun jeel Raa mal ey se, inŋki aak beer naan Raa ki. Ɔo ken naade jaay baagga taad taargen inŋ kus rose ki aan gɔo naase jee tɛd *kusin jeege tu kic 6o, ute naabsen naase 'tɛdin jiga se, bii ken Raa ade 6aa se, jeegen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

¹³ 'Sookki tɔogge tu taa Mɛljege Isa *al-Masi se, ɔo 'sookki gaar tu taa naan 6o debm do jeege tu paac, ¹⁴ 'sookki magalge tun gaarge tɔndde se. Naan tɔndde se taa 'dabar jee ken lee tuj jeege tu ɔo 'tɔom jee ken lee tɛd beer. ¹⁵ Taa Raa se, je naase aki tɛdn nakgen jiga jiga ɔo bin 6o jee dɛrlgen jeel dim ey se, 'kɔŋ taar taad eyo. ¹⁶ Inŋ aalki dose sen aan gɔo jee ken ɔŋga kɔŋ dode. Naase se ɔŋkiga dose, naɔo kɔŋ dosen ɔŋki se, ɔnten 'saapki ɔaki ɔŋkiga doobo gen tɛdn kusina. Num gan naase se, inŋki aan gɔo jee tɛdn naabm Raage. ¹⁷ Jikilimge paac aaldeki maak ki, 'jeki genaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'beerki Raa ki ɔo 'sookki gaar tu.

Ɔŋki kingse se 'tecŋ aan gɔo gen Isa

¹⁸ Naase jeegen ken 'lee 'tɛdki naaba gɔtn jeege tu se, 'booy uunki taar mɛlsege. Ken aki booy taar mɛlsege se, ɔnte 'booyki taar jee ken tɛdsen beer ɔo jese sum eyo, num gan 'booy uunki taar mɛlsegen kusin kusin se kici. ¹⁹ Ken k'dabarse cɛɛ se kic jaay naase aasin ki se, taa taar Raa sum 6o naase ɔŋki rose k'dabarse se; kɛse 6o nakŋ ken tɔol Raa ki. ²⁰ Ken 'tɛd *kusin jaay k'dabari se, beer tap 6o di? Anum ken 'tɛdki beer jaay ɔŋki rose k'dabarse se, kɛse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹ Raa danseno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14.

dabaroga taa naase ð naan̄ 6o debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bəɓtina.

²² Naan̄ se tɛd te kusin̄ eyo ð bii kalan̄ tap 6o tɛd te taar-kəɓ eyo. §

²³ Kɛn k'naajin̄ kic 6o naan̄ tɛrl te taar ing kus nam ki eyo. K'dabarin̄ kic 6o, naan̄ tɛd te kusin̄ nam ki eyo. Num nakge paac naan̄ ɔnin̄ kaam ji debm kɛn utu 'kəjn̄ bəɓɔ te doobin̄ se do jeege tu. ²⁴ Kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan̄ uun kusin̄jege don̄ ki taa ajeki gaan̄ te kusina ð j'aki kinḡ gɛn tɛdn̄ nakgen te doobina. Ɔo ute dubar kɛn naan̄ ɔn̄ se 6o, ɛdjeki kaaja. ²⁵ Do dək̄in̄ se naase aan̄ gəɔ baatgen iigga kiigi, num ɓorse se naase ɔk 'tɛrlkiroga gətn̄ debm gaam ki. Naan̄ 6o debm bəɓb kose.

3

'Kinḡ mɛndge ute gaabge (1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

¹⁻² Naase mɛndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin 6o gaabgen mɛtingen baate tookn̄ taar *Raa se, 'kaakn̄ kinḡ mɛnddegen jiga se, kɛn taaddɛn te taar Raa ey kic 6o, ð kɛn naade asen kaakn̄ naase jaay ingki te maakn̄ kalan̄, ð 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookn̄ kaal maakde do Raa ki. ³ Ɔnte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakn̄ bɛɛ naan̄ jeege tu: aan̄ gəɔ napar kəgn̄ dosege, ð napar təl kəɓkəgn̄ daabsege ð ute tuusn̄ kalsegen te ron̄ se. ⁴ Num kaakn̄ bɛɛ naase se, ɔnin̄ki 'tɛdn̄ maakse ki. Naase 'tɛdki jee bɛɛ ð jee dalul. Kɛse 6o nakn̄ kaakn̄ bɛɛ tuj eyo ð kɛn jiga naan̄ Raa ki. ⁵ Bin 6o mɛndgen do dək̄in̄ aalo maakde do Raa ki se, naade kinḡde tec bini; naade se tooko taar gaabdege. ⁶ Aakki Sara se tooko taar gaabin̄ *Abraam bini dan̄in̄ ð «mɛluma.» Naase kic 'tɛdkiga gaan̄ Sarage kɛn naase jaay 'lee 'tɛdki bɛɛ ð 'bɛerki d̄im ki ey se.

⁷ Naase gaabge kic, maakn̄ kinḡse ki se, aakki do mɛndsege tu jiga. Taa mɛndge se, naade təɔg aas te gaabge eyo. Maakn̄ kinḡse ki se aaldeki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kəgn̄ kaaja te naase tɛɛ. Kɛn naase jaay ingki jiga bin num, d̄im asen gaasn̄ gɛn tənd̄ mɛtn̄ Raa se gəɔ.

Kinḡ jiga ute naapa (Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸ Do taar təɓlin̄ ki ara se, m'je m'asen taada: ɔn̄ki taarse 'kəkn̄ mɛtn̄ naapa, ɛɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan̄ gəɔ gɛnaage, 'tɛdki bɛɛ te naapa ð ɔnte magalki rose. ⁹ Jee tɛdsen *kusin̄ se, ɔnte 'tɛrldeki kusina ð jee naajse kic num ɔnte naajdeki. Num 'tɛrldeki ɔki: «Ɔn̄ Raa asen tɛdn̄ bɛɛna!» Taa naan̄ se 6o Raa dan̄seno; bin 6o naase kic Raa asen tɛdn̄ bɛɛna.

¹⁰ 'Booyki Kitap kic 6o taadga taad ð:

*Debm jaay je 'kinḡ te lapia ð te maak-raapo se,
ɔnte kəɓdn̄ nam ð ɔnte taadn̄ taar-kəɓɔ.*

¹¹ *Debm bin se n̄'əɓd̄ don̄ ro kusin̄ ki, n̄'tɛdn̄ bɛɛ.*

N'aay kaamin̄ n̄'je doobm kɛn kinḡ lapia te jeege.

¹² *Raa se naan̄ aak do jeege tun tɛd nakge ute doobina
ð daayum naan̄ lee booy keemde.*

Gan̄ jee tɛdn̄ nakn̄ kusin̄ se, Raa te naade eyo.*

¹³ Kɛn naase jaay 'jeki tɛdn̄ bɛɛ jeege tu te maakse paac se, nan̄a 6o kɛn asen kəgn̄ tɛdn̄ kusina. ¹⁴ Ɔo bɛɛ naase 'tɛdki jaay jeege lee dabarse se, taa naan̄ se Raa utu asen tɛdn̄ bɛɛna. Ɔnte 'bɛerki nam ki ð nirlse ɔnte 'kaayse. ¹⁵ 'Jeelin̄ki maakse ki *al-Masi sum 6o Mɛlse. Ɔo daayum 'daapki rose, kɛn jeege 6o tənd̄

metse, taa di naase ondki dose do al-Masi ki se, naase adeki kəŋ taadn metina. ¹⁶Naʒo ken adeki tərɫ se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ɔ 'tedɪŋki ute maakŋ kalan. Taa kingseŋn jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic ʒo, naade se səkəŋɔ aden tɔɔɔ. ¹⁷Ken naase 'dabarki gen tedn bεε aan gɔɔ ken Raa maakiŋ jen ro ki se, jiga cir ken 'tedki kusiŋ jaay ʒo k'dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

¹⁸Taa *al-Masi se, ooy jε-kalan sum ʒo taa *kusiŋ jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se ʒo, ooy taa jee kusiŋge taa aden kəl gɔtn Raa ki. Jeege tɔɔliŋa naʒo *Nirl Salal duriŋo daan yoge tu. ¹⁹Ute tɔɔgŋ Nirl Salal se, naan ʒaa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakŋ dangay ki. ²⁰Jee ooyga kooy ese se ʒo, jee do dakiŋ ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane ʒaado ɔs do naanɔ se, jeege marta ken endo maakŋ markab ki, naade se sum ʒo aaja. ²¹Maan ɔso do naanɔ se, naan aan gɔɔ maan ken *k'batizseno maak ki. ɔ maan se gen tugŋ yidiŋ ro eyo, num gen tugŋ maaka. *Batem se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²²ɔ ook ʒaaga maakŋ raa ki ɔ ingga do ji daam Raa ki. ɔ ʒorse maakŋ raa ki se, sitange, maragge ute *kɔdn Raage paac kaam ji al-Masi.

4

*ɔadki dose naatn ro *kusiŋ ki*

¹Taa naan se ʒo 'jeelki, *al-Masi ʒaado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gɔɔ naan kici. ɔ debm jaay dabarga se, mɔɔtn 'kəŋ kəl doŋ maakŋ kusiŋ ki ey sum. ²Biisen ɔɔpm ken anki ting do naan ki se, ɔnte 'tedki nakŋ ken maakse ʒo jea, num 'tedki nakŋ ken tɔɔɔ *Raa ki. ³Deere, maakŋ kingse ken do dakiŋ se, naase 'tedkiro nakgen jig ey dena aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee εskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakŋ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bεε salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye lε aay 'deelkiro te gɔtiŋa ɔ 'lee 'tedkiro maraggen Raa jede eyo paac paac. ⁴ʒorse jaay naase 'tedki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac ʒo ɔkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse. ⁵Gan bii kalan Raa ken utu 'kɔjŋ ʒɔɔɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ do jeege tun zεεr se, utu 'tɔnd metde do nakde ken jig ey naade ted se. ⁶Jee ooyga kooy do dakiŋ se kic ʒo, Isa ʒaa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se ʒo, naade kic Raa ɔjdenga ʒɔɔɔ dode ki aan gɔɔ jikilimgen ʒaa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kəŋ 'king aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.

Nanɔ nanɔ kic ʒo Raa εdiŋ naabiŋ naabiŋa

⁷Duni se ɔɔpɔga baata 'nanɔ. Taa naan se ingki do metekse ki ɔ 'daapki rose taa aki keem Raa. ⁸Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakŋ kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tedɪ *kusiŋa aan gɔɔ di kic ʒo an kəŋ tedn kaldε. ⁹Jee ken ʒaado gɔtse ki se, ɔkdeki jiga ɔ ɔnte teddeki bes. ¹⁰'Jeelki nanɔ nanɔ kic ʒo Raa εdiŋga naabiŋ naabiŋa. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tedkiga jee tedn naabm Raage gen tedn naabgen paacŋ ken naan εdsesiŋ se, ute doobiŋa. ¹¹Debm jeel taadn taara se, ŋ'taad taar Raa jeege tu. ɔ debm Raa εdiŋga maak-je gen tedn naaba jeege tu se, ŋ'tediŋ ute tɔɔgŋ ken Raa εdiŋ se. Ute naan se jaay ʒo, jeege paac 'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan ʒo debm magala ɔ tɔɔgɔ gen daayum daayum! *Amin.

*Jee ken k'dabarde taa *al-Masi*

¹²Jee maak-jemge, nakŋ ɔŋ jaay aanga dose ki se, ɔnte kaakiŋki aan gɔɔ nakŋ deel doa ɔ ɔksen taad eyo. Num aakiŋ aan gɔɔ nakŋ ken lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, ɔŋki maakse

'raapo. Taa biin naan̄ ade 6aa maakŋ gaariŋ ki se, naase kic utu aki kəŋ maak-raapm̄ gēn taad̄ eyo. ¹⁴ Kēn k'naajse taa Isa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal kēn ɔk *nooko kēn iin̄o gətn̄ Raa se, 'tēdn̄ ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'ɔnt̄e dabariŋ taa tɔal̄ nam, taa 6oogo, taa tēdn̄ *kusiŋa, ey l̄e taa ɔl̄ doŋ̄ maakŋ taar jeege tu. ¹⁶ Num kēn k'dabariŋ taa al-Masi se, ɔkəŋɔ ɔnt̄e tɔaliŋa na6o n̄'tɔom̄ Raa taa jeege dan̄iŋ naan̄ debm̄ al-Masi.

¹⁷ Kaad̄ kēn Raa an̄ kəŋŋ bɔəɔ do jeege tu se, 6orse aanga. Ɔo kēn Raa jaay 'baagŋ kəŋŋ bɔəɔ do jee naange tu 6o deet se, bin num jee kēn jaay baate tookŋ kaal maakde do Labar Jigan gēn Raa ki se, 'tēdn̄ ɔɔ d̄io? ¹⁸ Taa Kitap taad̄ ɔɔ: *Kēn jee tēdn̄ nakgen ute doobiŋ kic 6o, utu ɔɔŋ jaay 'kəŋ kaaja se,*

num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusinge se tap 6o k'tēdn̄ rode j'ɔɔ d̄io*?

¹⁹ Bin 6o, jee kēn Raa je ɔɔ naade 'dabar se, j'aay kaamde k'tēdn̄ nakŋ bēe. Taa Raa kēn tuj ɔrmiŋ ey se, naan̄ 6o Mēl Kaalde ɔɔ j'ɔŋ rode kaam jiŋa.

5

Pier d̄ej naan̄ jee Raage

(1Tim 3.1-7)

¹ Ɔorse maam m'taad̄ ute naan̄ eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan̄ *eglizge tun̄ aan̄ gɔɔ naase se kici. Kēn *al-Masi dabaro se, maam m'aakiŋoga te kaamuma ɔɔ bii kēn naan̄ ade 6aa maakŋ *nookiŋ ki se, maam kic m'ɔk bēde te naan̄ kici: ² Aakki do jee Raage tun̄ kēn *Raa ɛdsesiŋ kaam jise se, aan̄ gɔɔ debm̄ gaam kēn aak do baatinge tu se. Naabm̄ se ɔnt̄e 'tēdn̄ki aan̄ gɔɔ j'olsen taa tɔogɔ, gaŋ 'tēdn̄ki aan̄ gɔɔ kēn Raa 6o jea. Ɔnt̄e 'tēdn̄ki gēn jee maala, gaŋ 'tēdn̄ki ute maakŋ kalan̄. ³ Jee Raage se, ɔnt̄e 'tēdn̄ki taa tɔogɔ, gaŋ ute kingse se, 'taad̄eki doobo taa naade kic kinḡ aan̄ gɔɔ naase kici. ⁴ Kēn naase jaay 'tēdn̄ki bin num, biin̄ kēn Debm̄ Gaam Magal ade teecn̄ pirsil se, naan̄ utu asen̄ kēdn̄ laan̄ tɔom̄ kēn nookiŋ paac 'kəŋ deel eyo.

⁵ Gaan̄ kɔd̄ge naase kic, jee naan̄ jee Raage se, 'booy uund̄eki taarde. 'Booyki m'asen̄ taada: Maakŋ kingse kēn ute naapa se, nan̄a nan̄a kic 6o tēdn̄ roŋ ɔɔp baata, taa Kitap taad̄ga taad̄ ɔɔ:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Gaŋ naan̄ se tēdn̄ bēeŋ do jeege tun̄ tēdn̄ rode ɔɔp baata*.

⁶ Anum, ɔŋki rose kaam̄ ji Raa tɔogɔ ɔɔ 'tēdn̄ki rose ɔɔp baata jaay 6o kaad̄ kēn Raa jen̄ ro ki se, naan̄ asen̄ kuun̄ rose raan̄. ⁷ Nakgen̄ tēdsen̄ jaay uunki nirlse ro ki se, ɔŋdeki paac kaam̄ ji Raa. Taa Raa se, naan̄ 6o debm̄ kēn lee aaksen̄ dose ki.

⁸ Bin num 'bɔəbki rose, ɔɔ iŋgki zεεε, taa debm̄ wɔəyse, *Bubm̄ sitange se, lee jese aan̄ gɔɔ tupiyu kēn lee tɔoy je daa kēn 'kɔkŋ kɔɔ. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki tɔogɔ ɔɔ aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan̄ ki ara paac se, gēnaasegen̄ doobm̄ Isa al-Masi ki se utu dabar̄ aan̄ gɔɔ naase kici. ¹⁰ Na6o dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa kēn lee tēdn̄ bēeŋ jeege tu se, naan̄ 6o debm̄ dan̄seno taa aki kēnd̄ maakŋ gaariŋ kēn gēn daayum kēn kaam̄ ji al-Masi. Naan̄ asen̄ tēdn̄ naase aki tēdn̄ jee tɔogɔ ɔɔ jee mēcn̄ kēn aasiŋ do nakge tu paac. ¹¹ Naan̄ 6o debm̄ ɔk tɔogŋ gēn daayum daayum! *Amin!

Pier taad̄ nan̄ taariŋa ɔɔ tēdden̄ tɔəse

(1Tēs 5.23-28)

¹² Silban̄ 6o noogum jaay maam m'raan̄ m'olsen̄ maktubm̄ duuk se. Maam m'jeeliŋ naan̄ se gēnaa kēn tuj ɔrmiŋ eyo. Maam m'raan̄sen̄ se, m'je m'asen̄ kēdn̄ kaay kaama ɔɔ m'je m'asen̄ taad̄n̄ m'ɔɔ kēse 6o bēe Raa mala mala. Ɔo bēe

* 4:18 Aak KKT 11.31. * 5:5 Aak KKT 3.34.

ese se 60, naase se 30. ¹³Jee Raagen Babilon† ken ara se, ken Raa beer
tadddenoga aan gaa naase se, tedsen taae. 30 goonum Mark kic 60 tedsen taae.
¹⁴Tedki taae te naapa 30 'baam 'takki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge
aan gaa gena naapge.

Naasen paacn ken 'doobm *al-Masi ki se, 30 taaen Raa 'king ute naase.

---

† 5:13 Babilon je taad ute geger *Rom ki.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gɔtɔ ɓaa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔo jee se goon tɛndɔga maakɲ eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tɛdn nakɲ ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔo jee se se j'ɔnte tookɲ taarde ɔo k'je doobm jeel mala mala ken Raa ɛd jeege tu ɔo k'dɔokɲ ute Isa al-Masi ɔo taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔo nakɲ naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Simon Pier, maam ken m'debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔo m'debm kaan naabin se ɓo, m'raansɛn maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔo Mɛl Kaajege Isa al-Masi tɛdin ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛ ɔo asɛn kɛdn lapia ute maraadinɔa.

Aayki kaamse 'tɛdki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgɲ Raa se naan ɛdfjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tingi ɔo gen kɔkɲ taarin ɔonɔ. Naan tɛdfjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kend maakɲ *nookin ki mala ɔo j'aki kɔɲ bɛɛ naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se ɓo nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro ɔo ajeki kɛd se, naan ɛdjesinɲkiga. Bin ɓo ute nakgen naase ɔɲɲɲkiga se asɛn tɛdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔɲ se ɔo naase aki king tec aan gɔɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bɛɛ naan jeege tu, ɔo do king ken aak bɛɛ naan jeege tu se, 'ziidinɲki jeel Raa, ⁶ ɔo do jeel Raa ki se, 'ziidinɲki 'bɔɔb kɔkɲ ro jiga ɔo do bɔɔb kɔkɲ ro ken jiga se, 'ziidinɲki tɔɔgɲ maaka ɔo do tɔɔgɲ maak ki se, 'ziidinɲki kɔkɲ taar Raa ɔonɔ, ⁷ ɔo do kɔkɲ taar Raa ken ɔon se, 'ziidinɲki kɔkɲ naapm ɔonɔ ɔo do kɔkɲ naap ken ɔon se, 'ziidinɲki maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔɲ tɛdn nakgen jiga aki ɓaa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkɲ Mɛljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tɛdn nakgen ese ey se, naan se aan gɔɔ debm kaam-tɔɔkɲ ken ɔɲ aak ɔk gɔtɔ jig eyo. Ey num Raa se, *kusinɲ do dɔkin se naan tɔɔlɲsinga, naɓo naan se, diriginga naata.

¹⁰ Taa naan se ɓo genaamge, aayki kaamse daala 'dɔɔkki maakse do Raa ken danɓeno ɔo 'bɛɛr tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tɛdki bin num, mɔɔtn naase aki kɔɲ kooɔn doobm Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin ɓo, Raa asɛn kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakɲ gaar daayum gen Mɛljege ɔo Debm Kaajege Isa al-Masi se ɔo naase aki kend maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se ɔkinɲki jiga

¹² Taa naan se ɓo daayum m'asɛn lee taadn dɔɔl daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga ɔo ɓorse kic ɓo utu ingki jiga do taarge tun ken met ki ken k'dooyse se. ¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zɛɛr se, m'je daayum taargen se m'asɛn lee taadn dɔɔlɔ. ¹⁴ Maam se m'jeele ɔɔpɲa

baata m'kooyo taa Meljege Isa *al-Masi se taadumga taada. ¹⁵ Bin se 60 maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'ooyga kic 60, daayum naase aki kəŋ dirign taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga təəgŋ Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶ Taa naaje se k'taadsenoga j'əə Isa *al-Masi se utu ade 6aa ute təəgiŋa əə taargen naaje k'taadseno se tec aan gəə taargen ken jikilimge lee tɛɛc ute daan dodege 60 taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookiŋa ute kaamje mala. ¹⁷ Kaad ken jaay Raa Bubu nookiŋa əə magaliŋ se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadiŋ əə: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema əə naan təəlum jaay maam m'bɛɛr m'əədiŋə.» ¹⁸ Kaad ken se naaje kic 60 j'utu te naana do ko ken *salal ese əə taar ken Raa taado maakŋ raa ki se, naaje mala kic 60 k'booyiŋoga ute bije. ¹⁹ Do naan ki se tɛr naajege j'əkki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. Əə taar naadege se taar mɛc əə ken naase jaay iŋg udki bi do ki se, taar se mɛt ki. Taa taar naadege se tec aan gəə ləəmpəə ken iŋg wəər gətn ken əədo kəŋ bini gəto kiipi əə k-dijŋ, ken k'daniŋ bebɛɛ se, ade kooko əə asen wəər maakse*.

²⁰ Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkiŋ raaniŋo maakŋ Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum 60 taad eyo. ²¹ Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkiŋ taado se, iino maakŋ maak-saapm jikilimge tu eyo. Gan taargen se Nirl Salal 60 əldeno naade taado əə taargen naade taado se, iino gətn Raa ki.

2

Jee tɛd rode aan gəə jee dooy jeege ute taar mɛt ki (Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)

¹ Do dəkiŋ se jeegen tɛd rode aan gəə jee taad taar teeco taar *Raa ki tiŋgo daan gaan *Israelge tu; bin 60 jee ken tɛd rode aan gəə jee dooy jeege ute taar Raa mɛt ki se, goon tɛnddoga maakse ki əə naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeegen se Melde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakŋ *kusiŋ ki se kic 60, naade 'baatiŋa. Əə taa nakgen naade tɛd se utu ano naar 6aa ute nakŋ əəŋ ken aden kutu. ² Əə jeege dɛna utu kuun doobm naaden ken lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, taa naade se, jeege taadŋ taargen iŋg kusu ro doobm taar ken mɛt ki se. ³ Naade se jee tamage əə utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kəŋ dim gətse ki. Taa naade se do dəkiŋ tap 60 Raa taadoga taad gen kəŋŋ bəərə dode ki əə nakŋ əəŋə utu naar kooçŋ dode ki.

⁴ Num gan *kədn Raagen do dəkiŋ jaay tujo Raa ki əə Raa əŋ əndeno te eyo, num tək əmbdeno maakŋ gəə ken jɛrl zuzu əə əə se, naan utu bəəbden gət ken ese bini 'kaan 6ii ken naan an kəŋŋ bəərə do jeege tu paac. ⁵ Do naan do dəkiŋ se kic 60 Raa əŋ əniŋ te eyo, num gan naan baano ute maane gəəb təəlo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. Əəp Noe ken taad jeege tu əə k'tɛdn nakgen te doobiŋa, gətn se naan ute jeegen kuuy cili sum 60 aaja. ⁶ Tɛr jeegen maakŋ gɛgɛr ken Sədam ute ken Gəməŋ ki se kic Raa təəl utdeno kap ute poodo əə əəp burku 60 tood sum. Naan tɛd bin se je taadŋ jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tɛdn bin kici. ⁷ Kaad ken se 60 Lət, naan debm daan ki, Raa əəd teecŋsiŋ naatŋ kaliŋ ki, taa naan aak kingden jig eyo ute ken naade lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, tujiŋ maakiŋa. ⁸ Lət debm daan ki se tiŋg daan jeege tun ese se. Daayum gəto iipga 60 naan booyo əə aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛd se. Naan ken saap nakgen ute doobiŋ se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛd se, tujiŋ maakiŋa. ⁹ Ken bin num Meljege Raa se jee ək

* **1:19** K-dijŋ Bebɛɛ se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

taarin ɔɔn se, naan jeel doobm aden kɔɔdn dode do nak ken ɔɔn ken aan dode ki ɔɔ jee aal Raa maak ki ey se ɛ, naan utu boobde taa ade dabara bii ken naan utu kɔjn booro do jeege tu se. ¹⁰ Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken ted nakn daa rodege bo je se. Jee se je bo tedn nakgen aak kusu ɔɔ Meljege Raa se ɛ, naade aalin maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade malinge tu sum ɔɔ magal rode ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic bo, naade se beerden eyo, naajde. ¹¹ Anum kɔdn Raage ute naapa se kic bo ɔn tok te mind naapge ɔɔ naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kɔdn Raage se naade se magala ɔɔ too cir jee se.

¹² Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ok maak-saap eyo tec aan gɔɔ daagen maakn kaag ki ken j'ɔnga bo k'tool sum se. Deere, naade se utu kooy aan gɔɔ daagen maakn kaag ki se. ¹³ Naade se Raa utu aden dabara aan gɔɔ ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakn daa rode bo jea ɔɔ lee tedn ute kaam kaada. Ken naase ing ɔski kɔs kalan boor ki ute naade se, naade ing tedn nakn sokonge ute nakgen gen ted eyo ɔɔ ken naade ing derlse ute taar-kɔobdege se, maakde raap aak eyo. ¹⁴ Naade se ken aakga mend jeege bo dɔno je anden toodo ɔɔ naade se alde bo gen ted kusina sum. ɔnga jee ken ɔnd maakde kaam kalan ey se naade derlde, daayum naade aak nakn jeege se dɔno ɔɔ jee se Raa naamdenga naama. ¹⁵ Doobm Raa bee se, naade resnga naatn ɔɔ naade se iigga ɔɔ uunga doobm Balaam goon Beor*. Naan bo debm ken ɔn ron k'derlin ute gurs gen tedn nakn ken ute doobin ey se. ¹⁶ Gɔtn se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, bii ken se, buuru taadin aan gɔɔ debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn derlgen bin se, naan an 'ted eyo.

¹⁷ Jee ted rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan gɔɔ kenj ken maanin ookga kooko, ɔɔ tec aan gɔɔ gapargen kuul ol makono wɔokden jaay ɔn eed maan ey se kici. ɔɔ naade se Raa daapdenga gɔtn kingde se ilim dib. ¹⁸ Taa naade se taad taargen deel dode ɔɔ taargen naade taad se, taargen ren ren. Ute taardegen se bo jeegen ken utu ɔn kan doobm jig eyo ɔɔ took taar Raa se naade derlde ute nakn ken daa ro debkilimi je se. ¹⁹ Naade taad jeege tun se ɔɔ j'kɔn dodege, naɔo naade kic bo bul nakgen naade lee ted jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn cirga don se naan tedga bulina. ²⁰ Ken metn-jiki jeegen jaay jeelga jeel Meljege ɔɔ Debm Kaajjege, Isa al-Masi ɔɔ ɔnga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ok terloga ro nakge tun jig ey se, ɔɔ baagga tedn nakgen se num, nakgen naade ɔndeno se aden tedn naade 'tedn bulu daala. Bin se king naade se 'tedn aak kus cir ken deete. ²¹ Doobm ken ol deba ted naka ute doobin se jaay naade jeelin te ey kic bo bee cir ken naade jeel doobm se jaay bo terl naaga do taarge tun ken Raa taaddeno ɔɔ k'ted se. ²² Nakn jee se jaay ted se, je ajeki taadn ɔɔ kaan kaa taar se met ki ken taad ɔɔ: *Bisi jaay tɔɔd tɔlga num terl baado ɔs tɔɔd tɔlin se daala.*† ɔɔ ken kuuy taad ɔɔ: «Kinzir jaay k'roogina se ok terl ɔaa end maakn orb ki gɔtin ki.»

3

Meljege utu ade terl

(Mt 24.37-38; 2Tes 1.7-10; Jud 17-23)

¹ Naase medn kɔɔn maakumge, keese maktubm ken maam m'raansjen gen k-dige. Maakn maktubge tun di ken maam m'raansjen se maam m'taad m'doalsen metn taargen naase 'jeelin kiga jeele, taa taargen se asen kol naase

* 2:15 Aak Nmb 22.5. † 2:22 Aak KKT 26.11.

aki 'saapm do ki jiga. ² 'Saapki do taarge tun do dakiñ ken jee taad taar teeco taar *Raa ki ken *salal taado ð 'saapki do nakñ ken Meljege ð Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge ken taado ð j'anñki ted se kici. ³ Deet deet se, 'jeelki, biigen kaam moatn se, jeegen jee kaakñ metn jeege se utu ade baao ð naade se le tedñ nakñ daa rodege bo jea. ⁴ Naade utu 'taadñ ð: «Taar ken naan taado ade baa se tap bo 'tedñ nunñ ki? Ey num do dakiñ gōtn bugjege ooy sum se, borse kic nakge paac utu ing gōtde ki aan gōo ken Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵ Do dakiñ se ken Raa aalo maakñ raa ute do naanña se ute taariña, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay ðñ do naanña ð do naanña se kic bo naan aaliñ ute maane. Gan do taar ken ese se jee se baate tooko. ⁶ Ute maane se bo, Raa gōob tōlo jeegen do dakiñ do naanñ ki se kici. ⁷ Maakñ raa ute do naanñ se borse kic bo Raa bōobde ute taariña, bini 'kaan bii ken naanñ an tōoññ ute poodo. Naanñ bōobde se taa bii ken naanñ an kōññ bōōō do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naanñ aden kutn naatn kap.

⁸ Naase, medñ kōññ maakumge, ðñte 'tedsen dirigi taa naan Raa ki se, bii kalan se aan gōo baar dupu ð baar dupu se aan gōo bii kalan. ⁹ Meljege se nakñ naanñ taadga ð anñ ted se utu anñ naar tēda, gan jee metinge se saap ð Raa se deer den dena. Num naanñ baate tedññ yōkōd se taa naase; taa naanñ je nam 'kut eyo ð je jeege paac terl maakde. ¹⁰ Ken kaadññ jaay 'kaan se, Meljege ade baa aan gōo debm boogo. *Biin Meljege ano baa se jeege booy aan gōo Raa taata naō 'taatn cir kaad ken maane eed keede ð bii ken se maakñ raa kic bo 'kaanñ kiign gam. Nakgen maakñ raa ki paac se 'kōsn poodo ð do naanña ute nakgen do ki paac se metññ utu toodñ tal.

¹¹ Aan gōo nakge paac utu kōsn poodo se, bin se 'leeki aak bēē naan Raa ki ð Raa se 'beerinñ! ¹² Aakki kaam biin ken Raa ano baao, bin se bo aayki kaamse 'tedki nakñ jiga ð kēse bo ken anñ kōññ naanñ ade naar baao. Bii ken se bo maakñ raa ute magaliñ se 'kōsn poodo ð nakgen maakñ raa ki se 'kōsn poodo paac. ¹³ Num gan naajege se, Raa taadjekiga taad ð utu ajeki kaal maakñ raa ute do naanñ kiji ð gōtn naane se bo nakge paac 'tedñ ute dōobiña. Kēse bo nakñ ken naajege j'ing j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naanñ se bo naase medñ kōññ maakumge, aan gōo naase utu ing aakki kaak kaam Meljege utu ade baa se, aayki kaamse 'tedki jee salal ð nakñ aak kus se j'ōñte kōñ rose ki ð naanñ asen kōñ se, naase utu ingki king ute lapia. ¹⁵ 'Jeelki, Meljege jaay baate baado yōkōd se, naanñ je taa naase aki kōñ kaaja. Taa naanñ se bo genaajege Pōl naanñ ken medñ kōññ maakjege se, naanñ raanjenoga taargen se ute jeel-taar ken Raa edñ se. ¹⁶ Maakñ maktubge tun ken naanñ raandeno paac se, naanñ taadoga metn taar nakgen se ð metn taar nakgen naanñ taadno se booy kōkiñ ðññ. Taa naanñ se bo jee jeel ok te metn taar Raa eyo ð ing kaam kalan ey se, metn taargen ese se, naade lee taadññ ute dōobiññ eyo aan gōo ken naade lee taadññ tuj Taar Raa gōt kuuy se kici. Ken naade jaay ted bin se, naade ut kut bo rodege.

¹⁷ Bin bo, naase medñ kōññ maakumge, taa taargen se le, maam m'aalsenga bise ki: taa naanñ se bo m'ō ðñdki kōndō ð ingki do metekse ki. ðñte kōñki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki tōōō. ¹⁸ ðñ bēē ute jeel gen Meljege ð Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn baa ute naaniññ maakse ki.

ðñ jeege paac anñ *nookñ borse ð gen daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raan̄in deet deet Kupm m̄etn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do d̄okin̄ se saap ɔ maktubgen m̄otɔ se Jan ɔo debm raan̄de. Naɔo maak̄n maktubgen ese se k'taad te taa ron̄ eyo. Ɔo jee ken naan̄ raan̄de maktubm deet deet se kic ɔo, naan̄ taad te taarde eyo. Num naan̄ taad m̄etn taar kin̄g jee ken naan̄ raan̄den maktubm ese se. Aan ḡoo kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken d̄okɔ ute doobm ken jeege aal maakde do Isa ki se ɔo naan̄ se, ɔlde naade kic ɔo je t̄edn aan ḡoo naade. Taa naan̄ se ɔo debm raan̄ maktubm ara se je aden taadn ko taarge dio: deet deet se edden kaay kaama ɔo j'in̄g k'd̄ok ute Raa ɔo ute goonin̄ Isa al-Masi ɔo k'je naapa aan ḡoo genaage; ɔo t̄er gen k-dige: k'do do taarge tun m̄et ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ɔl jeege tuj ɔrmde do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa edjeki kaaja
(Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taadsen ute debm k'dan̄in̄ Taara ken ed kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey ɔort se, debm ken k'dan̄in̄ Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin̄ ken naan̄ taad se, ɔo j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'ok̄inga ɔo k'naaminga ute jije. ² Ken debm ed kaaja jaay ɔaado se, naaje j'aakinga ute kaamje ɔo naaje se k'saadinge. Ɔo naaje k'taadsen se ro taar debm ken ed *kaaj̄n̄ gen daayum. Do d̄okin̄ se naan̄ tingo ute Raa Bubu, ɔo ɔorse Raa taadjenkiga m̄etin̄ naajege tu. ³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje ɔo k'booyo ute bije se ɔo, k'taadsesin̄ naase ki kici, taa naase kic ɔo aki tum kalan̄ ute naaje. Ɔo tum ken j'aki tum kalan̄ se, j'aki tum ute Raa Bubu ɔo ute Goonin̄ Isa *al-Masi. ⁴ Naaje k'raan̄ j'olsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tedn̄ maak-raapm maradin̄ ki.

Debm ken t̄ed *kusin̄a se tum ute Raa eyo

⁵ Booyki k̄ese ɔo taar ken naaje k'booyo ḡotn̄ Goonin̄ ki ɔo k'taadsesin̄a: Raa se naan̄ ḡotn̄ w̄oorɔ ɔo ḡotn̄ ɔod se ḡotn̄ naan̄ ki ḡotɔ. ⁶ Ken naajege jaay k'taadki j'ok̄ki naajege j'utuki Raa se, k'tum k't̄edkiga kalan̄ se, ɔo jaay k'leeki maak̄n̄ ḡot ken ɔod num, k̄ese naajege ɔo k'jee taar-k̄oɔɔge ɔo k't̄edki nak̄n̄ ken m̄et ki eyo. ⁷ Num gan̄ ken k'leeki maak̄n̄ ḡot ken w̄oorɔ, aan ḡoo Raa mala kic in̄g ḡot ken w̄oor se, bin se naajege k'tum k't̄edkiga kalan̄ ute naapa ɔo moosn̄ Goonin̄ Isa se ajeki tuḡn̄ kusiñjege. ⁸ Ken naajege jaay k'deekki j'ok̄ki naajege k't̄edki te kusiñ ey se, k̄ese j'an̄ki ro naaje malinge ɔo daala ɔo taar Raa m̄et ki se, maakjege tu ḡotɔ. ⁹ Anum ken naajege jaay k'taadki kusiñjege se, ken bin se Raa utu ajeki t̄ool kusiñjege, ɔo naan̄ ajeki tuḡn̄ daapm naan̄in̄ ki ɔo kusiñjege se naan̄ an̄ k̄oɔdn̄ naatn̄. Taa Raa se naan̄ debm daan̄ ki ɔo tuj ɔrmin̄ eyo. ¹⁰ Ken naajege jaay k'deekki j'ok̄ki naajege k't̄edki kusiñ ey se, ken bin se naaje k't̄edki Raa ɔo debm taar-k̄oɔɔ ɔo taar naan̄ taadjeki se naaje j'ok̄in̄ki maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raan̄sen nakgen se taa naase aki t̄edn̄ *kusiñ eyo. Num ken maakse ki jaay debm t̄edga kusiñ le, naaje j'ok̄ki debm kooc̄n̄ m̄etjege naan̄ Bu ki, naan̄ ɔo Isa *al-Masi Debm Daan̄ ki se. ² Naan̄ ɔo debm ed ron̄ *serke,

taa *Raa ajeki tɔɔl kusiŋjege. Kusiŋ naajege sum eyo, num Raa utu tɔɔl kusiŋ jeegen do naaŋ ki paac.

Raa ɔɔ: k'jeki naapa

(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakŋ jaay taad ɔɔ naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naaŋ taadjeki gen tɛda se naajege k'lee k'tɛdɪŋki. ⁴ Ken deba jaay deek ɔɔ naaŋ jeel Raa ɔɔ baate tɛdn nakgen Raa taadɪŋ gen tɛda se, naaŋ se debm taar-kɔɔbɔ ɔɔ taar Raa met ki se, maakiŋ ki gɔtɔ. ⁵ Anum debm took uun taariŋ se, naaŋ se ɔɔ debm ken je Raa ute maakiŋ paac; ute naaŋ se ɔɔ naajege k'jeelki naajege se k'tɛdkiga kalaŋ ute naaŋa. ⁶ Debm ken taad ɔɔ naaŋ ing dɔɔk ute Raa se, beeki num, naaŋ 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raaŋsen gen tɛd se, taar kiji eyo. Gaŋ taar se do kuun met ki tap ɔɔ k'taadsesiŋoga, naase 'jeeliŋki; ɔɔ taar ken maam m'raaŋseno gen tɛda se, kɛse ɔɔ taar Raa ken naase 'booyiŋkiro se. ⁸ Gaŋ taar ken maam m'raaŋsen gen tɛda se, naaŋ se kiji kici. Naaŋ se ɔɔ ken Isa *al-Masi tɛdɪŋo deere ɔɔ ɔɔrse naase kic utu 'lee 'tɛdɪŋki se. Taa gɔtn ɔɔd se deel deele ɔɔ gɔtn wɔɔr mala se, baagga wɔɔr gɔtɔ. ⁹ Debm ken taad ɔɔ naaŋ ing maakŋ gɔt ken wɔɔrɔ ɔɔ ɔɔd und genaŋ se, debm bin se daayum utu ing maakŋ gɔt ken ɔɔdɔ. ¹⁰ Gaŋ debm jaay je genaŋ se, naaŋ se ing maakŋ gɔt ken wɔɔrɔ. Debm bin se dim jaay an kɔliŋ naaŋ rɛsn doobm Raa se gɔtɔ. ¹¹ Anum debm jaay ɔɔd und genaŋ se, debm bin se ɔɔrse kic utu ing maakŋ gɔt ken ɔɔdɔ ɔɔ lee maakŋ gɔt ken ɔɔdɔ. Doobm naaŋ ɔɔaan se kic ɔɔ naaŋ jeel eyo, taa gɔtn ɔɔd se gaasiŋga gɔtɔ naaŋ ɔŋ aak eyo.

¹² Genumgen sɛɛmɛ, maam m'raaŋsen taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔɔlsenga *kusiŋsege.

¹³ Bubge, maam m'raaŋsen taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic ɔɔ, naaŋ utu tap.

ɔɔ naase gaan kɔdge maam m'raaŋsen taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁴ Naase genumgen sɛɛmɛ, tɛr maam m'raaŋsen daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge tɛr maam m'raaŋsen daala, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic ɔɔ, naaŋ utu tap.

Naase gaan kɔdge tɛr maam m'raaŋsen daala, taa naase se jee tɔɔgki

ɔɔ taar Raa se utu maakse ki ɔɔ naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁵ ɔŋte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔɔ nakgen jee do duni ki je se, ɔŋte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay ɔnd maakiŋ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo. ¹⁶ Nakgen paacŋ do duni ken jig ey se, naade se ɔɔ kengen ese: ken jeege tɛdn nakŋ ken maakde jea, ɔɔ ken aakga nakŋ nam se naade dɔŋɔ ɔɔ naade je nakŋ ken an magal rode. Nakgen se paac se nakŋ do dunia, ey num naade se iino gɔtn Raa ki eyo. ¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔŋ se kic utu 'deele. Num gaŋ debm ken tɛd nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki se, debm bin se naaŋ tiŋ gen daayum.

Jee gɛcŋ *al-Masi

(Jn 16.13-15)

¹⁸ Genumge, dunia se ɔɔpga baata. Taar k'taadseno se naase 'booyiŋkiroga debm ken gɛc al-Masi se utu ade ɔɔaao; ɔɔrse naase 'jeelki jee gɛc al-Masi se

teecoga dɛna, ɔ utɛ naan se k'jeelki, dunia se ɔppga baata. ¹⁹ Jee se do dɔkiŋ se naade mɛtn naajege, num gan naade se kɛn deer num mɛtn naajege eyo. Kɛn naade jaay mɛtn naajege num, kaadn naane naade tɛdn ɔp inŋga ute naajege. Gan nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakŋ jeel tal, naade se mɛtn naajege eyo.

²⁰ Gan naase se, al-Masi ɛdsenga Nirlina ɔ naase paac 'jeelkiga taar mɛt ki. ²¹ Raan kɛn maam m'raansɛn se, m'jesɛn taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar kɛn mɛt ki. Taa naan se ɔ naase 'jeelki, taar-kɔɔɔbɔ ute taar kɛn mɛt ki se ɔŋ tum kalaŋ eyo. ²² Debm taadn taar-kɔɔɔbɔ se kɛn gay? Naan se debm kɛn naaj ɔ Isa se naan al-Masi eyo, naan se ɔ debm gɛc al-Masi. Naan se ɔɔd und Raa Bubu ute Gooniŋa. ²³ Debm ɔɔd und Goono se, naan ɔɔd und Raa Bubu kici; ɔ debm jeel Goono te maakiŋa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Kɛn taar naase 'booykiro do kuun mɛt ki se jaay utu inŋ maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dɔɔkŋ ute Goon Raa ɔ ute Raa Bubu tɛɛ. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔ tɛdga num naan utu ajeki kɛdn *kaajŋ gɛn daayum.

²⁶ Kɛse ɔ kɛn ɔlum jaay maam m'raansɛno do taar jeege tun kɛn lee anɛn dal se. ²⁷ Gan naase se Isa al-Masi ɛdsenga Nirlin maakse ki. Aan gɔɔ Nirl naan mala ɔ utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɔ asɛn dooy eyo. Taa Nirl naan se asɛn dooy nakgen paac kɛn mɛt ki ɔk taar-kɔɔɔbɔ eyo. Taa naan se ɔ inŋ 'dɔɔkki ute al-Masi aan gɔɔ kɛn naan dooyɛno se.

Naajege k'gaan Raage (Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se gɛnumge, inŋ 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa ɔiin kɛn naan adɛ teecŋ pirsil se naaje j'aki kɔŋ ɔɛɛr ey paac paac ɔ ɔii kɛn naan adɛ ɔaa se sɔkɔŋ ajeki tɔɔ naaniŋ ki eyo.

²⁹ Aan gɔɔ naase 'jeeliŋki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɔo aki jeele debm jaay tɛdn nakge ute ɔoobiŋ se, naan se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jeejeki dɛna naan danjeki k'gɛniŋge ɔ deer deer, k'tɛdkiga gɛniŋge! Jee do naan ki jaay ɔŋ jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔŋ jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, ɔɔrse se naajege k'gaan Raage; naɔo nakŋ kɛn tɛdga num Raa utu ajeki tɛd se, Raa taadjeki te mɛtiŋ ey ɔɔrtɔ. Anum nakŋ naajege k'jeel se, ɔii kɛn naan adɛ teecŋ pirsil se, naajege j'utu j'anŋki tec naana, taa j'utu j'anŋki kaakŋ naan mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ɔnd doŋ do naan ki se, tɛd roŋ debm *salal aan gɔɔ Isan kɛn salal se.

⁴ Debm daayum tiŋg tɛd *kusiŋ se, naan uum aal *Ko Taar kɛn Raa ɛdo se ɔo naan ki; ɔɛɛre debm tɛd kusiŋ se naan uum aal Ko Taar kɛn Raa ɛdo se ɔo naan ki. ⁵ Gan naase 'jeelki Isa ɔaado do naan ki se, taa kɔɔdn kusiŋ jeege. Ey num naan ɛ ɔk kusiŋ eyo. ⁶ Taa naan se ɔo debm inŋ dɔɔk ute naan se lee tɛd kusiŋ eyo. Num gan debm lee tɛd kusiŋ se, naan se jeeliŋ eyo ɔ aakiŋ te te eyo.

⁷ Gɛnumgen sɛɛmɛ, ɔntɛ 'kɔŋki nam asɛn kaan dala. Debm tɛd nakge ute ɔoobiŋ se, naan debm daan ki aan gɔɔ Isan debm daan ki se. ⁸ Gan debm tiŋg tɛd kusiŋ se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tɛdn kusiŋa se kaad kɛn Raa utu aalo kaal do naana. Taa naan se ɔo Goon Raa ɔaado se, taa tujŋ naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tɛdga Goon Raa se, naan inŋ maakŋ kusiŋ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu inŋ maakiŋ ki se, naan 'kɔŋ tɛdn kusiŋ eyo taa naan se tɛdga goon Raa. ¹⁰ Debm tɛd nakgen ute ɔoobiŋ eyo ɔ je

genaana ey se, naana se debm Raa eyo. Ute naana se bo, k'jeelki kese gaan Raage do kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese bo taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek do: k'jeki naapa. ¹² J'ante 'tedki aan goo Kayn*, naana se metn bubm jee *kusinge. Naana se bo debm ken toob genaana. Taa di ken naana toolina? Taa Kayn se nakn naana ted se jig eyo, num gan nakn genaana ted se bo, ken ute doobina.

¹³ Genaaenge, ken jee do naana ki jaay do und se num, naase ante 'kaakinki aan goo nakn deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teeckiga maakn yo ki do boorse j'ankiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaange ey se, naana se utu ing king maakn yo ki. ¹⁵ Debm jaay do und genaana se, naana se debm tool jeege do 'jeelki debm tool jeege se ok *kaajn gen daayum eyo. ¹⁶ 'Booyki, Isa se baado ed ron taa naajege se: ute naana se jaay naajege k'jeelki naana se taadjeki doobm j'anki je genaajege. Bin se naajege kic bo j'aki kedn rojege taa genaajege. ¹⁷ Ken debm jaay ok dim do aak genaana ok dim ey jaay esjin don ki ey se, debm bin se ken naana do je Raa kic bo jen eyo.

¹⁸ Taa naana se bo genungen seeme, j'ante 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tedki nakgen ken taad do naajege se k'jeki naapa mala mala. ¹⁹ Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tedkiga gaan Raagen deere. Taa naana se bo nirljege ajeki kaay naanin ki eyo. ²⁰ Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naana magala do jeel nan nakn maakjege tu paac. ²¹ Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'baakiga naanin ki gen keemin kic bo j'aki beer ey paac paac. ²² Nakgen paac naajege k'tandki meta gotin ki se, naana edjeki, taa naajege k'lee k'tedki nakgen ken naana lee taadjeki gen teda do k'tedki nakn ken toolin naana ki. ²³ 'Booyki, kese bo nakn ken naana taad do gen teda: nakn naana je se, j'aki kaal maakjege do Goonin Isa *al-Masi ki, do ter j'aki je naapa aan goo ken Raa taadjeki do j'aki ted se. ²⁴ Debm ken ing do nakge tun ken Raa taad do gen teda se, naana se ing dook ute Raa do Raa kic ing dook utu naana. Ute naana se jaay naajege k'jeelki Raa se ing dook ute naajege, ute doobm Nirl ken naana edjeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'oo di

¹ Jee maak-jemge, ken jeegen jaay baado taadsen do naade ok *Nirl Raa se, naase ante 'naar 'tookki metn taarde, num gan aak okdeki jiga jaayo. Ute naana se jaay bo, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken ted rode aan goo jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dena do wookga do naana ki. ² Ute naana se jaay bo naase aki 'jeel debm ok Nirl Raa se: debm ken taad do Isa *al-Masi baado do naana ki do tedga debkilimi se, naana se bo debm ok Nirl Raa. ³ Gan debm jaay baate tookn do Isa al-Masi ted te debkilimi do naana ki ey se*, debm bin se ok Nirl Raa eyo. Maak-saapm naana se iino gotn debm ken gec Isa al-Masi. Naana se bo ken naase 'booykiga do utu baado do boorse se naana utu do *duni ki.

⁴ Num naase genungen seeme, naase se jee Raage do naase se 'cirkiga jeegen ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ing ute naase maakse ki se, naana toog cir debm utu ing do duni ki se. ⁵ Jeegen ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naana se bo, naade taad te nakgen gen do dunia do jee do duni ki se, booy uunden taarde.

* **3:12** Kayn se, naana goon paragn Adum. * **4:3** Jee metinge se, maakn maak-saapde ki se do Isa al-Masi se naana baado do naana ki se tec te debkilim mala mala eyo.

⁶ Gan naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege ð debm ken gen Raa ey le, booyjeki taarjege eyo. Ute naan se bo, naajege j'aki jeele debm ðk Nirl Raa maakin ki se taad taar met ki, ð debm ðk Nirl Raa maakin ki ey se le, taad taar-kooðo.

Raa se naan Debm maak-jea

⁷ Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino gotn Raa ki ð debm je jeege se, naan se goon Raa ð naan jeel Raa. ⁸ Debm jaay je jeege ey se, naan se jeel Raa eyo, taa Raa se naan Debm maak-jea. ⁹ 'Booyki, Raa se olo Goonin kalan lak do naan ki, taa j'aki kon kaaja ute doobm naana. Naan tedn naan se taa ajeki taadn ð naan jejeki aak eyo. ¹⁰ 'Booyki, kese bo maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege bo k'jenkiro deet eyo, anum naan bo debm jejekiro deete ð naan olo Goonina baado ed ron *serke taa ajeki toal *kusiñjege. ¹¹ Jee maak-jemge, aan goo Raa jejeki bin se, beeki num naajege kic bo j'aki je naapa. ¹² Raa se bii kalan nam aakin te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ing dook ute naajege. Maak-je ken naan jejeki se bo, oljeki naajege kic k'jeki jeege se.

¹³ Ute naan se bo, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'dookki ute naana ð naan kic ing dook ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴ Raa Bubu olo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan bo Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kese bo saadn ken naaje k'lee k'taadn jeege tu. ¹⁵ Debm taad ð Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing dook ute naana ð naan kic bo ing dook ute Raa. ¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, ð naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea ð debm jaay je jeege daayum se, naan ing dook ute Raa ð Raa kic ing dook ute naana.

¹⁷ Taa naan se bo maak-je ken naan jejeki jaay, oljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa bii ken jaay Raa utu kon booro do jeege tu paac se, naajege j'aki kon beere ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan goo gen Isan ken tingno do naan ki se kici. ¹⁸ Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ing kic bo, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tedjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ing booy nakn on utu kaan don ki. Taa debm ken ing jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic bo, on tedn dim eyo.

¹⁹ Ken oljeki jaay k'jeki Raa ð k'jeki jeege se, taa Raa bo jejekiroga deete. ²⁰ Ken debm jaay deek ð naan je Raa ð ðad und genaana se, debm bin se naan debm taar-kooðo. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kon je ey kici. ²¹ 'Booyki, kese bo nakn ken Raa taadjekiro gen teda: debm je Raa se 'je genaana kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiñ ken do *duni ki*

¹ Debm ken jaay took ð Isa se naan bo *al-Masi se, debm bin se naan se bo goon *Raa. Debm jaay je bubin se, 'je genaangen gaan bubinge se kici.

² Ken naajege jaay k'jeki Raa ð k'tedki nakn ken naan taadjeki gen teda se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gaan Raage. ³ 'Booyki, ken naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan taadjeki ð gen teda se, j'aki king do ki. Jo nakgen naan taadjeki gen teda se le, on eyo. ⁴ Taa debm tedga goon Raa se, naan tooñ cir nakgen kusiñ do duni ki se. Jo ken tedjeki jaay k'tooñki cirki nakgen kusiñ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki.

⁵ Nana jaay tooñ cir nakgen kusiñ do duni ki se? Debm tooñ cir nakgen kusiñ do duni ki se, debm ken took ute maakin paac ð Isa al-Masi se Goon Raa.

⁶ Isa al-Masi ese bo ken baado do naan ki se, *k'batizin maan ð on ron *serke ð moosiñ oyo. Naan baado se k'batizin maan sum eyo, num on moosiñ oyo

kici. *Nirl Raa mala kic 6o taadjekiga saadina, taa Nirl Raa se taad taar met ki. ⁷ Naaden mato se 6o ken saadge: ⁸ Nirl Raa, maan k'batizn Isa oo moosn Isa, naaden mato se paac taad metn saadn kalan sum. ⁹ K'jeelki ken jeege jaay baado taadjeki saaddege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadn gen Raa se, met ki cir daala. 'Booyki, kese saadn gen Raa oo: naan se 6o taadjeki saadn gen Goonin se. ¹⁰ Debm jaay aal maakin do Goon Raa ki se, naan took do saadn Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakin do Raa ki se, naan ted Raa 6o debm taar-koo6o. Taa naan baate tookn do saad ken Raa taado ro Goonin ki se. ¹¹ Kese 6o saadn ken Raa taadjeki: Raa se edjekiga *kaajn gen daayum, oo kaajn gen daayum ese se naan edjesin ki ute doobm Goonina. ¹² Debm jaay ing dook ute Goon Raa kalan se, naan onga kaaja; oo debm jaay ing dook ute Goon Raa kalan ey se, naan ok kaaj eyo.

¹³ Maam m'raanseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se onkiga kaajn gen daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac, taa ken k'tondkiga metn dim ken naan maakin jen ro ki se, naan lee booyjeki booyo. ¹⁵ K'jeelki nakn ken naajege k'tondkiga metn dim gotin ki 6o, naan lee booyjeki booy dey se, bin se nakn jaay ken k'tondkiga meta gotin ki se, k'jeelinki maakjege tu aan goo k'joninkiga.

¹⁶ Ken debm jaay aak genaon ted ted *kusiin se oo kusiin naan ted ted se jaay an kolin gotn kut ki ey num, n'tond metn Raa taa genaon se, oo Raa utu an kedn kaaja; ken kusiin gena ted ted se jaay an kol gotn kut ki ey se, taa kusiin kalan se, debm tedinga num olin gotn kut ki. Maam m'taadsen m'oo aki tond metn Raa se, taa debm ken ted kusiin an kol gotn kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'tedki ute doobin ey paac se, naade se kusiina naan Raa ki. Na6o kusiina paac se on ol deba gotn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tedga goon Raa se, naan lee ted kusiin eyo, taa Goon Raa se boobina, oo Bubm jee kusinge se, ok too6o don ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'tedkiga jee Raage, num gan jee do naan ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusinge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa baado do naan ki se oo edjekiga jeele ken j'anki jeel Raa deere. Ute Goonin Isa *al-Masi se, naajege k'doakkiga kalan ute Raa deer se. Naan se 6o Raa ken deer deer oo ken ed kaaja daayum jeege tu.

²¹ Genumgen seeme, oodki dose dokoo ro maragge tu.

Maktubm Jan raanin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taad ɔɔ naan *naan jee al-Masige*. Naɔo do taaringe tun naan raan se, naan aan gɔɔ naan ɔo magal jee ken naan raanden maktubm ese se. Naan raan ɔɔ «m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai ɔo Mend ken Raa beer ɔɔɔio.» Jee metinge saap ɔɔ *Mend* ara se je taadn ute egliz ɔɔ ute jeegeen maak ki. Aan gɔɔ maakn maktubm ken deet deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic ɔo, naan taad jeege tun ken naan raanden ɔɔ j'ing j'ond kɔndɔ ɔɔ j'aay kaamde, ɔɔ kaal maakn met ki se j'okin jiga.

Jan raan ɔl tɔɔse jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan egliz ɔo m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai ɔo Mend* ken *Raa beer ɔɔɔio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum ɔo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici. ² ɔɔ taar met ki se utu ing maakjege tu ɔɔ daayum utu ting ute naajege. ³ ɔɔ Raa Bubjege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tedn beede, ajeki keejn dojege tu ɔɔ ajeki kedn lapia. Bin ɔo j'aki king ute maak-jea ɔɔ ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea

(1Jn 5.1-3)

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'ɔn genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen tɔda se.

⁵ Bin se Mendɔ, ɔorse maam m'taadi m'ɔɔ: k'jeki naapa. ɔɔ nakn ken Raa taadjeki gen tɔda se jaay ɔlum maam m'raani se, kese kiji eyo. Gan kese taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki. ⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'tedki nakn ken Raa taad ɔɔ gen tɔda. Taa nakn ken Raa taado gen tɔda ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegeen lee aan jeege dal se baadoga dena do naan ki. Num jee se ɔo ken Isa *al-Masi jaay baado ted ron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted bin se ɔo ken lee aan jeege dala ɔɔ naan ɔo debm ken gec al-Masi. ⁸ Taa naan se ɔo naase ɔndki kɔndɔ taa naabsen 'tedki se 'kutn cer eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki kɔn bedse ute maraadse.

⁹ 'Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ɔɔ ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan ing dɔok ute Raa Bubu ɔɔ ute Goonina. ¹⁰ Taa naan se ɔo nam jaay baado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se ɔnte 'kɔkiniki beesege tu ɔɔ ɔnte 'tedinki tɔɔse. ¹¹ Num debm jaay tedinga tɔɔse ɔkin ɔɔn se, debm bin se endga maakn *kusiin ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taarina

¹² Ey num maam m'ɔk nakge dena ken m'je m'asen raana, naɔo taargen se m'je m'aden raan maakn maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen ɔaa kaaka ɔɔ ken m'aanga naane naɔo j'aki taadn taara ute taara. Taa

* **1:1** Jee metinge saap ɔɔ Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus gotɔ kaam kalan.

bin se maak-raapjege se 'tɛdn maak-raap maraadiŋ ki. ¹³ Genaaɪ Mɛnd kɛn
Raa bɛɛr ɔɔdɪŋo ute gɛniŋge se 'tɛdi tɔɔsɛ naai ki kici.

Maktubm Jan raanin gen k-mətəge Kupm mətə taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-mətəge gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm kən taad ɔ naan naan jee al-Masige se 60, debm raanina. Maktubm se naan raanin gaab ki kalan bini k'danin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo na60 naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakn naan tɛd se 6aa te gen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen ing kusu ro deb kən naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kəkɲ mɛrtge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kəkɲ mɛrtge ɔ ute kəkɲ genaagen ɔn se, kɛse taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar kən mət ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

*Jan raan ɔl maktub Gayus ki
(Mt 10.40-42)*

¹ Maam kən naan egliz 60 m'raani maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm kən maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Mɛdn kɔn maakuma, maam m'je se, nakn naai tɛd paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tɛdn jiga aan gɔɔ kən naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔmina

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iino gɔti ki jaay lee 6aadɔ gɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai kən ing do taar kən mət ki jiga se: deere, naai se utu ing do taar kən mət ki. ⁴ Kən maam jaay booy j'ɔ gɛnumge utu ing jiga do taar kən mət ki se, kɛse ɛdum maak-raapo dɛn aak eyo.

⁵ Mɛdn kɔn maakuma, naai se debm utu ing do taar kən k'dooyio se jiga ɔ genaagen iino gɔt kuuy kən naai jeelde eyo jaay 6aadɔga mɛrtɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkɛn jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkɛno jiga se, kən 6aadɔga gɔtn ara num naade tɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dɛna. Bin se m'taadi m'ɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogn naai se jaay 60, adɛn noogn maakn lee mɛrtdege tu aan gɔɔ kən Raa jen ro ki. ⁷ Taa naade lee mɛrtɛ se gen tɛdn naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se dim tap 60 naade tɔnd mɛta gɔtde ki eyo. ⁸ Taa naan se 60 naajege se, jeegen bin se naajege j'adeki noogo, taa j'aki tɛdn naaba kalan ɔ taar mət kən j'aki taadn jeege tu se 6aa ute naanina.

*Deotrep ute Demetrus
(1Kɔr 4.18-21)*

⁹ Ey num maam m'raan m'ɔlga maktub *egliz ki, na60 Deotrep se baate tookn taarje, taa naan se je 60 gɔtn magal roɲa daan jee Raage tu. ¹⁰ Taa di kən jaay maam m'utu m'asen 6aa kɔn se, m'asen 6aa taadn nakn jig eyo kən naan ing tɛd se, ute taar-kɔɔm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan tɛd nakgen cir naan se daala, naan se baate kəkɲ genaagen doobm Raa ki ɔ jee kən je ɔ adɛn kək kic 60, naan gaasde ɔ tuurden naatn maakn egliz ki.

¹¹ Mɛdn kɔn maakuma, ɔnte kuun bɔlɔtn jeegen lee tɛd nakgen jig ey se, num gan uun bɔlɔtn jeegen lee tɛd nakgen jiga. Taa debm tɛd nakn jiga se, naan debm Raa. Num gan debm tɛd nakn jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ɔ king naan ing jiga do taar kən mət ki se kic 60 tɛdn saada. Naaje kic 60 k'saadinge. Taa naan se 60 naai kic 'jeele saadn naaje se saadn mət ki.

Jan taad nanj taarīna

¹³ Ey num m'ok nakge dena ken m'je m'aisin raana, nabo m'je m'aisin raan maakη maktub ki eyo. ¹⁴ Taa maam se əpγα gəwə m'saap m'utu 6aa gəti ki, ə ken 6aa m'əηiga jaay 6o k'6aa taadn taara ute taara.

¹⁵ Ū Raa ai keđn lapia. Mədigen gətn ara se tedi təse ə mədigen gətn naane se, nanja nanja kic 6o naai 'tedin təse.

Maktubm ɣɛn Jud Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jud

Maktubm kɛn Jud raanɪn se, naan raanɪn jee al-Masige tun ɣɔtɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔɪɪn maakɪ maktubm ɣɛn Pɪɛr ɣɛn k-dige se. Maakɪ raanɪn ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɓɔ ɔɔ ɪng tɛɖn aan ɣɔɔ kɛn maakɔɔ jɛn ro ki se. Jud maakɪ raanɪn ki se, naan tuun tɔl taargen maakɪ Kitapm kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲa ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɪ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɪ Kitap kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se, kitapgen se, ɣɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɪ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jede se, naan utu adɛn dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je adɛn kut eyo naɓo naan je adɛn kaaja.

Jud raanɪ ɔl tɔɔsɛ jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛɖn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣɛnaa Jak ɓo m'raansɛn maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danɣeno ɔɔ ɓɔɓɓse te Isa al-Masi se. ² Ɔn Raa asɛn kɛɛɪn dose ki, asɛn kɛɖn lapia ute maak-jɛn se ute maraadiɲa.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛɖn kɔɔn maakumge se, maam se m'je ɓɛɛ eyo kɛn m'asɛn raan maktubm se taa mɛtn taar kaajɪn kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɪ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raansɛn maktubm se, taa m'asɛn kɛɖn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyɣeno jaay aalki maakse do ki ɣɛn sɔrɔkiɲ se. ⁴ Taa jee mɛtinge se goon ɛndoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dɔkiɲ tap ɓo ɔjdɛnga kɔɪn ɓɔɔrɔ dode ki aan ɣɔɔ kɛn k'raanɪno maakɪ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade tɛrlɪn kaam kuuy taa naade 'kɔɪ doobm kɛn an tɛɖn nakɪ kɛn maakɔɔ jɛn ro ki. Kɛn naade jaay tɛɖ bin se, naade ɔɔɖ und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Mɛljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asɛn taadn daala, 'jeelki, do dɔkiɲ se Mɛljege Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔɔɖɖeno naatn maakɪ taa naan kɛn Masar ki. Gaɲ maakɔɔ ki se jeegen baate kaal maakɔɔ do naan ki se, naan tɔaldɛ naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔɖn Raage tun, magal kɛn Raa ɛɖɖɛn se naade ɔkiɲ te tɔɔg eyo, iin rɛsno ute ɣɔtn kɛn Raa tɔndɖɛn ro ki. Taa naan se ɓo Raa tɔk dɔɔkɔɔ ɔɔ ɔmbɖɛn maakɪ ɣɔt kɛn ɔɔɔɔ ɣɛn tiɲ daayum ɣɔtn ese bini 'kaan ɓii kɛn naan an kɔɪn ɓɔɔrɔ do jeege tu paac se. ⁷ 'Saapki do jeege tun kɛn tiɲgo maakɪ ɣɛɣɛr kɛn Sɔɔɔm ute ɣɔmɔr* ɔɔ ute jeegen tiɲgo maakɪ ɣɛɣɛrge tun cɛɛsɔɔ ki: naade se kic tɛɔɔ *kusiɲ bini naade lee ɛɛso naap rɛn rɛn ɔɔ tɛɔɔ napar nakgen jig eyo kɛn jikilimge tap ɓo lee tɛɖɪn eyo. Naade se Raa dabardɛnga maakɪ pood kɛn ɣɛn daayum.

⁸ Jee kɛn goon ɛndo maakse ki se tɛɖ nakgen jig eyo bin kici. Ɔɔ naade se ute nigen kɛn naade lee ni se ɓo ɔlden ɣɛn kɛɛs naapgen rɛn rɛn. Jee ese se kɛn Raa jaay Mɛldɛ se, naade took eyo ɔɔ kɔɖn Raagen ute nookɔɔge se kic ɓo, naade naajɔɔ. ⁹ Gaɲ bubm kɔɖn Raagen k'danɪn Mikael se kic ɓo, kaad kɛn naade mooyo te *Bubm sitange ɣɛn naar yo *Musa se, naan naajɪn te ute taar

* 1:7 Aak Jɛn kɔn 18 ɔɔ 19.

ing kus eyo, num naan deekin ð: «Naai se, Raa utu ai dabara.» ¹⁰ Num gan jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic ðo jeel metin eyo. Naade se aan gðo daagen maakn kaag ki ken ðk maak-saap ey se ðo nakgen naade lee ted se ðo ken utu aden kutu. ¹¹ Naade se utu aden tedn ðon aak eyo, taa naade se uunga doobm Kayn†. Naade ted nakgen jig eyo taa an kon gurs ro ki aan gðo ken Balaam‡ tedo do dakin se. Naade utga rode aan gðo KorεS debm ken baate tookn taar Raa se. ¹² Ken naase aki kos kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade ðo ken lee tujsen gotn kos se. Naade ðo, ðo aay te maraaddε sakan kic ðo taddε eyo ðo naade le saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gðo gapar on eed maan ey jaay kuulu wðokin naatn se. Naade aan gðo kaaggen ken kaadn koojdege aan kaace num ðk kooj ey se. Kaaggen se ðo ken k'taddε ute met iirin jaay j'onde ooy se. ¹³ Naade se tedn nak sakange tec aan gðo ool doocga num tal gupiyin jen ki se; naade tec aan gðo k-dijgen metingen tadd lee wari se ðo jee se Raa utu aden kamb got ken ðod dorod gen daayum daayum.

¹⁴ Do dakin se gaaba kalan k'danin Enok*. Naan se bugn gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki ken ðo: '*Booyki, Meljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal ken dupu kando kando se* ¹⁵ *taa kon borð do jeege tu paac ken aal Raa maak ki eyo ken baate tooko Raa ðo gaarde se, naade se ðo j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad ing kus ro Raa ki se.* ¹⁶ Jee se ting ðo maakde raap eyo ðo ing ðo gen takn mind jeege. Naade se tedn nakn maakde je sum ðo naade taad taargen deel dode ðo aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kon dim gotde ki.

*Jud de j genaagen doobm *al-Masi ki*

¹⁷ Num gan naase, medn konn maakumge se 'saapki do taarge tun ken jee kaan naabm Meljege Isa al-Masi taadseno do dakin se. ¹⁸ Naade taadseno ðo: «Bii ken kaam moatn dunia an nan se, jeegen jee kaakn metn jeege se utu ade baao ðo naade se le aal Raa maak ki eyo ðo tedn nakn maakde jea.» ¹⁹ Deere, kese ðo naade! ðo naade se ðo ken gaan jeege ute naapa; ðo naade se nakn daa rode je se ðo naade tedina ðo jee se ðk *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num gan naase, medn konn maakumge, 'noogki naapa ðo ingki tðgð do taar Raage tun k'dooyeno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Ken aki tond metn Raa se, onki *Nirl Salal ðo asen taddo. ²¹ Kaad ken naase utu aakki kaak kaam kaadn ken naase utu aki kon *kaajn gen daayum ken Meljege Isa al-Masi ute beena utu ajeki ked se, ingki maakn maak-je Raa ki. ²² Jeegen maakde utu naaj naaj bort se, naase εjdeki dode ki. ²³ ðo jeegen metingen kuuy ken ba ba poodn se, naase ajdeki. Kengen kuuy kic ðo εjdeki dode ki, nabo andki kando onten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusiñdege tujdenga tuj se kic ðo, naase 'yεemde ki.

K'toomki Raa

²⁴ K'toomki Raa, naan ken ðk tðgð asen borðo taa naase aki kooçn doobin ki eyo. Naan asen ba naanin ki se jee ðk tuju rode ki eyo ute maak-raapo, maakn gaarin ken wðor gotε kelεn kelεn se. ²⁵ Raa se naan kalan lak. Naan ðo Debm aajjeki ute doobm Meljege Isa *al-Masi. On jeege paac an *nooko, an magala ðo an jeelin naan ðo, debm ðk tðgð ðo tðgñ naan se gotn do dakin tap ðo naan utu tap, ken borse ki ðo gen daayum daayum. *Amin.

† 1:11 Kayn se goon Adum ken taal genaang Abel. Aak Jen 4.5-16. ‡ 1:11 Aak Nmb 22-24. § 1:11 Aak Nmb 16.1-5. * 1:14 Aak Jen 5.21-24.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raano Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danin Apokalips ken Jan raano

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadin metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, oo gotn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogin maakde do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan goo j'aal kaal naagan taara. Nabo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, naporde kalan eyo, nabo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn oo borse j'aak aan goo nakgen ok toogo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, nabo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa oo gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki oo Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina oo taad metin paac jeege tu oo kese Taar Raa mala oo kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadin metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu oo maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raaningo ara oo took do ki. Taa nakgen se kaadin oopga gooro utu 'kaana.

*Jan raan ol toosin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan bo m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan. On Raa ken do dakin, borse, oo ken utu baado oo ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beena oo asen kedn toosina. ⁵ On Isa *al-Masi debm saadn met ki oo naan bo debm duro deet deet daan yoge tu oo naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, on asen tedn beena oo asen kedn toosin kici.

Isa se, naan bo debm jejeki, oo ute moosin se, naan oodjekiga dojege maakn *kusin ki. ⁶ Naan ojekiga maakn gaarin ki oo tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num on jeege paac an *nooko oo on toogin naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu ade baa maakn gapar ki, oo jee toosino do kaag ki ute jeege paac, naade utu an kaakn ute kaamde.

Bii ken se, jeegen do naan ki paac utu 'tooyo oo 'keem noo.

Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek oo: «Maam m'Alpa oo m'Omega* oo maam m'Sidburku,

* 1:8 Alpa oo Omega se je deekn oo: maam bo m'do kupm met ki oo m'taar toolina.

maam ken do kupm met ki, ken borse do ken utu ade baa.»

Jan aak Isa maakn gaarin ki

⁹ Ken ara maam genaase Jan ken utu do yeebin ute naase. Do maam kic m'ongga bedum *maakn Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ol jaay k'j'ok k'baam gotn ken maane ol gurugin ken k'danin Patmos se, taa taar Raa do taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰ Bii kalarj *Nirl Salal booy dom ki do gotn se maam booy mind nam taad metum ki makono aan goo pulu do bii ken se bii dumas†. ¹¹ Mind nam ese se taadum do: «Nakn naai aakin se 'raanin maakn kitap ki do olin *eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak loompn daabge cili. ¹³ Maam m'aak nam aan goo Goon Debkilimi‡ daar daar daan loompge tun cili se; kalin ron ki se jerle bini aan naagn jen ki. Do naan dook kaadin ute kol ken k'daapin ute daab; ¹⁴ do beekn don se raap lak lak aan goo kuubu do kaamin se le aal bilik bilik aan goo poodo. ¹⁵ Do jenge se aan goo maal ken j'olin poodn jaay aac den se, do mindin le aan goo keem ool ken doocga num eem uu se. ¹⁶ Do maakn ji daamin ki se, naan ok k-dijge cili. Do god-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarin ki do daan-kaamin se aan goo kaadn ken aanga katar ki num do tok kaama kiric se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jen ki aan goo debm ooyga kooyo. Num gan naan ond ji daamin dom ki do deekum do: «Dnte 'beere! Maam bo debm ken deet deete do ken kaam moon. ¹⁸ Maam bo debm m'ing zere. Maam se m'ooyoga kooyo nabo m'duroga daan yoge tu do borse m'utu m'ing zere gen daayum daayum. Maam se m'ok doog do yo ki do do bee yoge tu kici. ¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka do kengen utu ade baa naan ki se, 'raanin maakn kitap ki. ²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'okin ji daamum ki ute loompn daabgen cili ken naai aakin jaay *'jeel metin ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kadn Raagen cilin gen eglizgen maakn gegerge tun ken kaam cili se. Do loompn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakn gegerge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Epez ki*

¹ *Kadn Raa ken lee boob eglizn maakn gegere ken Epez ki se, 'raanin maktub do:

'Booyo! Debm ken ok k-dijge cilin ji daamin ki do ken lee daan loompge tun cilin gen daab se taadi do:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase okki maakn naabse ki se, maam m'jeele. Do maam m'jeele naase se onki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan goo *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ondeki naade se, jee taar-koooge. ³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama do olki te metse ceeb ki eyo. ⁴ Num maam se m'ok taara te naase gen taada: maak-je ken naase okki do maam ki deet se, borse aan goo ken do dakin eyo. ⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga nabo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse do 'terlki tedn naabse aan goo ken naase 'lee tednkiro do dakin se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kono do ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, loompn gen daab se, m'an

† 1:10 Bii dumas se bii gen Meljege. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13.

kuun dæetn gət kuuy. ⁶ Naḅo naase kic utu 'tædki nakŋ jiga. Aan gəə maam m'əəf m'uun naabm jee Nikolait* tæf se, naase kic əəf unddæki bin kici.

⁷ «Debm kæn ək bi booyo num, 'booy taar kæn *Nirl Raa taad eglizge tun gətə ɓaa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'aŋ kædn koojŋ kaagŋ kæn ɛf kaaja kæn maakŋ jinæn Raa ki se.»

Maktubm se k'raaŋiŋ *eglizn kæn Smirn ki

⁸*Kədn Raa kæn lee ɓəəb eglizn maakŋ geger kæn Smirn ki se, 'raaŋiŋ maktub əə:

'Booyo! Debm deet deet əə kæn kaam məətn, naaŋ kæn ooyo əə duroga daan yoge tu se taadsen əə:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, naḅo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kəədn kæn jee tæf rode aan gəə Yaudge lee əədsə se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange. ¹⁰ Naase se utu aki dabara naḅo əntə 'ḅeerki. 'Booyo! Bubm sitange utu təkŋ jeesegen mætiŋge afe kəmb danɣay ki taa asen naama əə naase aki dabara gen ɓii sik. Num aayki kaamse bini kæn j'asen təəl kic num əntən tujki ərmse əə maam m'utu m'asen kædn laatn təəmə† kæn taad əə naase se əŋkiga kaaja gen daayum.

¹¹ «Debm kæn ək bi booyo num, 'booy taar kæn *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ɓaa se paac: debm jaay aasiŋga əə əŋ cirga se, yo gen k-dige se aŋ kəŋ tædn dim eyo.»

Maktubm se k'raaŋiŋ *eglizn kæn Pergam ki

¹²*Kədn Raa kæn lee ɓəəb eglizn maakŋ geger kæn Pergam ki se, raanŋiŋ maktub əə:

'Booyo! Debm kæn ək gərd-jerl taariŋge di paac taat ranan ranan se, taadsen əə:

¹³ «Maakŋ geger kæn naase iŋgki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu iŋg gətn se əə gətse ki se, naaŋ gaarge. Num ute naaŋ se kic, naase utu 'dəəkki ute maama. Ey num maakŋ geger kæn se ɓo naade təəlo Antipas debm saadum kæn tuj te ərmiŋ ey se. Ute naaŋ se kic ɓo naase əŋki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu iŋg gətse ki.

¹⁴ «Num maam se m'ək taara te naase gen taada: gətn naase ki se, naase əkki jeegen kæn uun dəəbm Balaam‡ kæn dəj Gaar Balak jaay əl gaan *Israelge tərɫ naaga Raa ki əso daa maraga do dəkina əə ɛəso naapa. ¹⁵ Əə tər gətn naase ki se, naase əkki jeegen took uun taar kæn jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici. ¹⁶ Bərə, naase se 'tərɫki kingse! Ey num əəpɣa gəəəə maam m'utu m'ḅaado əə m'utu m'adən kooco ute gərd-jerl kæn 'teecŋ taarum ki se.

¹⁷ «Debm kæn ək bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ɓaa se paac: debm aasiŋga do nakge tun se num, maam m'aŋ kædn kəsn k'danŋiŋ maan* kæn Raa əyiŋo kəy se. Əə tər m'aŋ kædn ko raap raapo. Əə ko kæn ese se, k'raaŋga raan ro kiji ro ki. Əə debm j'aŋ kædn ko se sum ɓo 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kəŋ jeel eyo.»

Maktubm se k'raaŋiŋ *eglizn kæn Tiatir ki

¹⁸*Kədn Raa kæn lee ɓəəb eglizn maakŋ geger kæn Tiatir ki se, raanŋiŋ maktub əə:

* **2:6** Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa kæn mæt ki eyo. † **2:10** Laatn təəmə se je deekŋ əə j'asen kædn nakŋ kæn asen raap maakse. Naaŋ se aan gəə ɓæde kici. ‡ **2:14** Balaam se debm kərdə kæn Balak, Gaar Moabge, rejiŋo taa ɓaado naam gaan *Israelge. Aak Nmb koŋ 22-24, 25.1-2 əə 31.16. § **2:15** Aak berse 6. * **2:17** Maan se kəsn kæn Raa siḅo gaan Israelge tu kaad kæn naade tiŋgo kəf-ɓaar ki.

'Booyo! Goon Raa ken kaamin̄ aan gōo poodn̄ ək kəkə ɔɔ jenge aan gōo maal zεεr ken j'ɔɔdino poodn̄ aac den̄ se, taadsen ɔɔ:

¹⁹ «Nakη naase 'tedki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je ken naase ɔkki do jeege tu, ɔɔ borse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rək. Maam m'jeel naabsen ken lee 'tedki ute kaay kaam ken naase ɔkki se. Ɔɔ m'jeele naabsegen naase 'tedki kaam mɔɔtn̄ se den̄ cir ken deete. ²⁰ «Num maam se, m'ok taara te naase: Jezabel mēnd ted̄ ron̄ aan gōo mēnd taad̄ taar teeco taar Raa ki se, naase ɔn̄in̄ki naan̄ lee d̄erl̄ jee ted̄n̄ naabumge ɔɔ d̄ejde ɔɔ k'terl̄ naaga Raa ki ɔɔ ɔlde naade se ɔs daa maraga. ²¹ Maam m'ɔn̄ biia, m'ɔɔ bin sum ɔo, naan̄ 'terl̄ kingina ɔɔ kɔn̄ keesn̄ gaabina. Num gan̄ naan̄ baate kɔn̄ɔ. ²² 'Booyki! Borse maam m'an̄ kaalin̄ do dan̄al ki, naan̄ dabar makɔn̄ɔ. Ɔɔ gaabgen εsin̄ naan̄ se jaay terl̄ te kingde ey num, naade kic m'utu m'aden̄ dabar bin kici. ²³ Maam m'an̄ tɔɔl te geninge se naatn̄. Bin ɔo eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'n̄an̄ taar ken maakη jikilinge tu. Ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɔo, maakse ki se, maam m'an̄ dabara do nakge tun naan̄ tēda. ²⁴ Num naasen, jee ɔɔp maakη Tiatir ken ɔlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase l̄ 'took uunki te eyo, naase l̄ 'jeki te jeel taar maakη *Bubm sitange tu aan gōo gen̄ naaden̄ lee saapin̄ se eyo. Taa naan̄ se maam m'asen kɔn̄ kɔnd̄ dim̄ kuuy dose ki ey sum. ²⁵ Naɔo nakη ken naase 'booyinkiga jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkin̄ki tɔɔgɔ bini maam m'ade ɔaa maak ki. ²⁶ «Nakgen se jaay debm cirdēga ɔɔ ingga do naabum ki bini nan̄inga tak se, maam m'aden̄ tɔnd̄ naade ɔo 'tinḡ do m̄etjil̄ jikilinge tun do naan̄ ki paac. ²⁷ Ɔɔ jee ɔaa se paac naade aden̄ lee tɔnd̄ ute sird̄n̄ k'daapin̄ ute maala. Ute naan̄ se, naade ade lee tɔnd̄ tɔɔkη aan gōo ken k'lee k'tɔnd̄ k'tɔɔk̄ dugul̄ nen̄jge se.† ²⁸ Aan gōo Bubum εdum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ēdden̄ naade ki bin kici. Ɔɔ ter maam m'utu m'aden̄ ked̄n̄ Bēbel̄ gen̄ do m̄etbeeki se kici.

²⁹ «Debm ken ɔk bi booyo num, booy taar ken *Nirl Raa taad̄ eglizge tun gɔtn̄ ɔaa se paac.»

3

*Maktubm k'raan̄in̄ *eglizn̄ ken Sarde ki*

¹ *Kɔdn̄ Raa ken lee bɔɔb̄ eglizn̄ maakη gεger̄ ken Sarde ki se, raan̄in̄ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɔk Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse ken naase 'lee 'tedki se. Nookse eem aan gōo jee utu zεεrε; num gan̄ naase se jeegen ooyga kooyo. ² Iin̄ki raan̄! Naabsegen m̄etingen̄ ɔaa ɔaa tujū se ɔkdeki jiga taa naan̄ Raam ki se, naabm̄ naase 'tedki se maam m'ɔn̄in̄ paac ɔo aac eyo. ³ 'Saapki do taar ken 'booyinkiro se ɔɔ ken k'dooyoseno jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'bɔɔbin̄ki jiga ɔɔ 'terl̄ki maakse. Num ken naase jaay ingki zεεrε ey num, maam m'ade ɔaa aan gōo debm ɔoogo kaad̄ ken naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki. ⁴ Ey num Sarde ki se, jeesegen m̄etinge se, kaldege se naade ɔn̄ ilimin̄ te eyo. Naade se ɔo jeegen tuso kaldegen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade an̄ kɔn̄ kaasina. ⁵ «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdēga num, j'an̄ tusn̄ kalgen raap raapo. Ɔɔ ron̄ maakη Kitapm̄ Kaaj ki se l̄, m'an̄ kɔn̄ tɔɔl eyo, num naan̄ Bubum ki ɔɔ naan̄ kɔd̄inge tu se, maam m'taad̄n̄ m'ɔɔ: naan̄ se debm maama.

⁶ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad̄ eglizge tun gɔtn̄ ɔaa se paac.»

† 2:27 Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad̄ ute Nirl Raa mala mala.

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Piladelpi ki

⁷ *Kədn Raa ken lee bəəb eglizn maakn geger ken Piladelpi ki se, raanjin maktub əə:

'Booyo! Debm *salal əə debm ken lee te ken mət ki, naan ʒo debm ken ək ləkərle gen taa ʒee *Daud, ken naan jaay əədgə taa doobo se, nam kuuy tap ʒo əŋ dəkeliŋ eyo. ʒo ken naan dəkeliŋa lə, nam kuuy ək doobm ken an kəəd eyo, taadsen əə:

⁸ «Naabm ken naase 'tədki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'əədiga taa doobo naanse ki, nam tap ʒo an kəŋ gaas eyo. Ey num naase se 'təəgse kic ʒo baata. Ute naan se kic ʒo, naase 'took uunki taaruma əə əŋ 'baatum te eyo. ⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen təd rode əə naade Yaudge se, ʒere, naade se jee taar-kəəbge əə naade se maam m'ədisiŋga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno təədn ʒaa gətse ki əə naade utu 'kergn mətŋ jese ki əə asen jeel naase se maam m'jese. ¹⁰ Aan gəə naase aayki kaamse 'bəəbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen bəəbə kaad ken dubara ade ʒaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se. ¹¹ ʒere, maam se əəpga gəəə m'ade ʒaa. Bin num taar *Raa ken naase 'booyiŋki se, əkiŋki təəgə taa laan təəm k'j'əddesiŋ se, nam tap ʒo an 'kəŋ kuun eyo. ¹² «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an tediŋ aan gəə duliyu maakn *Bee Raam ki əə nam tap ʒo an kəŋ kəəd eyo. ʒo maam m'an raan ro Raama əə ro geger Jeruzalem kiji ken geger Raam se roŋ ki əə geger se Raa bəəyiŋo maakn raa ki. ʒo tər m'an raan rom kiji roŋ ki kici.

¹³ «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar gen *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ʒaa se paac.»

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Laodise ki

¹⁴ *Kədn Raa ken lee bəəb eglizn maakn geger ken Laodise ki se, raanjin maktub əə:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ərmiŋ eyo əə lee te mət ki ken k'danin *Amin, əə ute doobm naan se ʒo Raa aalo nakge paac se, naan taadsen əə:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tədki paac se, maam m'jeele: naase lə urlki eyo əə əŋgki eyo. Maam je naase 'tədki əŋgo ey lə urlu. ¹⁶ Taa naase lə uurlki eyo əə əŋgki kədək ey se, num aan gəə naase əŋgki zom sum se, maam m'asen təədn təl naan. ¹⁷ Taa naasen 'taadki əəki: maam se m'ək maala əə m'tədga debm maal gətiŋ gətə əə dīm tap ʒo daayum eyo. Gaŋ naase 'jeelki eyo ey num naase ʒo jee kəədn yəəbgen jeege aakse kic əəjsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-təəkki əə 'mət-beerki. ¹⁸ 'Booyki m'asen dje: 'ʒaakiro gətum ki, 'dugki daabm k'j'əəyiŋga kəəy poodn taa aki tediŋ jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen kəy mət-beerse. ʒo 'ʒaakiro 'dugki dawa kaama əə 'təmbki kaamse ki taa kaamsege 'təədn taaka. ¹⁹ 'Booyki! Debm ken maam m'jeŋ se, maam m'mooyiŋa əə m'dejiŋa. ʒorse se, 'tərki kiŋgse əə əkumki əəŋə. ²⁰ 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki əə m'tənd kaam taara. ʒo nam jaay booyga minduma əə əədumga kaam taara se, maam m'kend ʒeeŋ ki əə m'ʒaa kiŋg kəsn te naan. ²¹ «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kuun kənd do kaag dom ki əə naan kiŋg te maama aan gəə ken maam m'cir nakgen se jaay ʒorse m'iŋg do kaag do ki te Bubum kic se.

²² «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ʒaa se paac.»

4

Jan aak jeege eem keem *Raa maakn raa ki

¹ Ken nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakŋ raa ki se, taa doobo dooŋ wanj.

Gōtn se m'booy mind nam ken taadumo deet deet makōŋ aan gōo pulu se deekum do: «Ooko, 'baado raan ara do maam m'utu m'ai taadn metn nakgen som utu 'kaan se.» ² Gan gōtn se sum bo, *Nirl Salal naar booy dom ki do m'aak kaag do maakŋ raa ki do nam ing king do ki. ³ Nam ken ing do ki se, daan kaamin omb birin birin aan gōo kogen ken te rode, ken k'danin jasp ute sardoin omb birin birin se. Do kaag do se, wōojn maakŋ raa ol guruginā. Do wōoj maakŋ raa se aak beε omb birin birin do zεer met ki cidid aan gōo ko ken k'danin emorid. ⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-soo se ol gurugin do magalge sik-di-kaar-soo ting do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak do laatin gaaringen k'tedin ute daab se dode ki tak tak. ⁵ Maam m'aak metn kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin tirin se gōtn ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jel poodge cili ok kōkō. Jel poodge cili se, kese je taad ute nirl Raagen cili. ⁶ Do ter naan kaag do ki se naka kalan tood aan gōo baar maan tood yel yel se.

Ter ne-dimge soo gurug aal kaag do se, do nakgen se naagde do maakde paac ok kaama. ⁷ Ne-dimgen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon maranja, gen k-mōtoge se daan-kaamin tec aan gōo gen debkilimi do gen k-sooge se tec aan gōo doobm ken tiin tiin raan se. ⁸ Ne-dimgen soo se, nana nana kic ok taa beekŋ key mεε mεε do taa beekŋ keydege se, maakin do naagin ok kaamge. Ne-dimgen se toom Raa nooro katara an eyo do:

«Melje, naai bo debm salal cir paac,

naai bo Raa Sidburku

ken do dokiŋa, ken boorse do ken utu baado se.»

⁹ Raa ken ing do kaag do ki do ting zεere daayum daayum se, ne-dimgen se jaay eemiŋa, *nookiŋa do toomin se, ¹⁰ magalgen sik-di-kaar-soo se baado erg naan nam ken ing do kaag do ki se do eemin naan ken ting daayum daayum zεere se. Naade tood naatin ute laatin gaaringe dode ki do ombin naan kaag do ki se do taad do:

¹¹ «Melje Raa,

toogō se iino gōtn naai ki,

naai kali ki sum bo ken jeege ai toomō do ai nooko,

taa nakge paac se, naai bo Debm Kaalde,

do naai aalde do boorse utu se kic bo te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

¹ Ter maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ok kitap k'teelingā teele do ji daamin ki, do kitapm se ok raanja naagin ki do maakin ki. Kitapm se k'teeningā teene ute tiibm teeje gōto kaam cili. ² Do maam m'aak *kōdn Raa kalan se, ok toogō do naan taad makōŋ do: «Nana jaay ok doobo an kaasn gen toodn tiibm teejn gōto kaam cili jaay 'kōdn kaakŋ kitapm se?»

³ Naōo maakŋ raa ki, do naan ki, do metn naan ki, nam jaay an kaasn gen kōdn kaakŋ kitapm se tap bo, gōto. ⁴ Gōtn se maam m'baag keem makōŋō taa nam jaay ok doobo gen kōdn kaakŋ kitapm se gōto. ⁵ Ter maakŋ magalge tu se, deb kalan taadum do: «On̄ten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa beε Juda ki se*»; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan bo debm ken cir nakge paac ken utu 'toodn tiibm teejn k'teenin gōto kaam cili se do kōdn kaakŋ kitapm se.»

* 5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9.

⁶ Ter maam m'aak kaag do ken ne-dimngen soo ute magalgen sik-di-kaar-soo gurug alin daan ki se so maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tooliño se daar daar daan ki. Naan ok kaajge cili so kaamge kic cili† so kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili ken naan oldeno do naan ki paac. ⁷ Goon Baata se baa on nam ken ing do kaag do ki se, so oko kitapm ken ji daamin ki se. ⁸ Ken naan jaay oko kitap sum se, ne-dimngen soo ute magalgen sik-di-kaar-soo se erg naan Goon Baat ki. So nana nana kic ok nakn tec kurundu ute bejenngen gen daab so dooc ute nakgen oot nijimi. Kese je taadn ute keem jee Raage. ⁹ Gotn se naade aar kaa ken kiji so maakn kaade ki se, naade taad so:

«Deere, naai kali ki sum bo
aas gen kaakn kōkn kitapm se,
so gen tooñn tiibm teejn ro ki se.

Taa naai se k'toolioga

so ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
ute metjildege paac ute taar naanđege ute taa beedege
so ute taa naanđege.

¹⁰ Naai 'teddenga tedga jee naaige

so naai 'kōsn gaara dode ki

so naai 'teddenga tedga *jee tedn serke Raajege tu.

So naade se utu kōsn gaara tele ute naai do jeege tun do naan ki.»

¹¹ Ne-dimngen soo ute magalgen sik-di-kaar-soo ken gurug al kaag do daan ki se, maam m'aaka so m'booy kōdn Raage dupu kando kando so den nasan nasan baado gurug alde naade se daan ki. ¹² Naade aar kaa makōño so maakn kaade ki se, naade taad so:

«Goon Baatn k'tooliño se bo, aas debm ken Raa an kedn tooño,
nakge paac kaam jina, jeel-taara, tooñ cir nakge paac.

On jeege paac an *nooko an tooño so an magala.»

¹³ Ter nakgen Raa aalo paac se, kengen maakn raa ki, do naan ki, metn naan ki, so kengen maakn maane ki ute nakgen baa se paac m'booyde aar kaa so maakn kaade ki se, naade taad so:

«Nam ing do kaag do ki ute Goon Baata se,

taa tooño se iino gotn naade ki

ute naan se k'toomdeki, k'magaldeki so k'nookdeki,

gen daayum daayum.»

¹⁴ Gotn se ne-dimngen soo se took so: «*Amin.» So magalge se baado erge so eemina.

6

**Goon Baatn Raa tooñn tiibm teejn k'teenin goto kaam mece*

¹ Kaad ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakn tiibm teejn ken k'teenin goto kaam cili se, naan soñ tiibm teejn k'teenin deet se so maakn ne-dimge tun so se, maam m'booy deb kalan taad aan goo raa ken taat se so: «'Baado!» ² Gotn se maam m'aak sindi raap raapo so debm ooko do ki se ok k'pendeke. Debm ese se j'ondino laan gaaringe. Naan debm gaabm boor lee so naange so ter naan teecga gen baa kōsn naanngen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay soñ naatn ute tiibm gen k-dige se, maam m'booy ne-dim gen k-dige se, taad so: «'Baado!» ⁴ So gotn se, maam m'aak sind kuuy teeco so sind se aac den. Debm ooko do ki se j'edin gōrd-jerle so magala jin ki

† 5:6 Maakn Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tooño so kaama taad ute jeele so cili se taad ute nakn bece salal, jiga, aak bece. Aak Zak 3.9 so 4.10.

ᵔ j'undin̄ kulu taa naan̄ tēdn̄ tōᵔse se 'tēdn̄ gōtō do naan̄ ki ᵔ kəl jikilinge 'tōᵔ naapa.

⁵ Ken̄ Goon Baata jaay ᵔdn̄ naatn̄ ute tiibm̄ gen̄ k-mōtōge se, maam m'booy ne-dim̄ gen̄ k-mōtōge se taad̄ ᵔ: «'Baado!» ᵔ gōtn̄ se maam m'aak sindi ilim̄ kilimi ᵔ debm̄ ooko do ki se, ᵔk nak̄ ken̄ k'lee k'dōjn̄ nakge se jin̄ ki. ⁶ Ter̄ maak̄ ne-dim̄ge tun̄ sōᵔ se, maam m'booy aan̄ gōᵔ mind̄ nam̄ taad̄ ᵔ: «Kōᵔl gen̄ kōᵔr kaaria se, aas gen̄ kōᵔḡ nam̄ ken̄ tēdn̄ naaba ḡii kalan̄. ᵔ kōᵔr muriya kalan̄ ute kōᵔlin̄ se ɛ, aas gen̄ kōᵔḡ nam̄ ken̄ tēdn̄ naaba ḡii kalan̄ kici. Num̄ ken̄ gen̄ uubu ute tōtn̄ koojn̄ bin̄ se, ᵔnten̄ ɛkde.»

⁷ Ken̄ Goon Baata jaay ᵔdn̄ naatn̄ ute tiibm̄ gen̄ k-sōᵔge se, m'booy ne-dim̄gen̄ gen̄ k-sōᵔge se taad̄ ᵔ: «'Baado!» ⁸ ᵔ gōtn̄ se, maam m'aak sindi ᵔ ron̄ se tec̄ aan̄ gōᵔ gen̄ debm̄ ooyga kooyo. ᵔ debm̄ ooko do ki se, ron̄ *Yoa* ᵔ ḡee yoge se kic ᵔko metina. Do naan̄a se, k'nigin̄ gōtō kaam̄ sōᵔ, ᵔ jee kaam̄ kalan̄ se, j'undden̄ kulu taa aden̄ tōᵔl ute gōrd-jerle, ḡoa, kōᵔḡgen̄ dēet dēete, ute daa gaabge.

⁹ Ken̄ Goon Baata jaay ᵔdn̄ naatn̄ ute tiibm̄ gen̄ k-miige se, maam m'aak *gōtn̄ k'j'iin̄in̄ k'lee k'tēdn̄ serke Raa ki. Metn̄ nak̄ ken̄ k'j'iin̄in̄ se, maam m'aak ko jeegen̄ k'tōᵔlde taa taar̄ *Raa ᵔ taa saad̄n̄ ken̄ naade lee tēdo se. ¹⁰ Ko jeegen̄ se tōᵔd tōᵔy makōḡ ᵔ: «Mēlje, naai Debm̄ *Salal ᵔ ken̄ met̄ ki se, jee do naan̄ ki se, tap̄ ḡo bini nun̄ ki jaay naai aden̄ kōjn̄ bōᵔrō dode ki ᵔ aden̄ dabara taa naade tōᵔljeno naaje se?» ¹¹ Gōtn̄ se, naade se nan̄a nan̄a kic ḡo j'ēdin̄ kal raap raapo ᵔ j̄erl̄ aan̄ naaḡḡ j̄edege tu ᵔ k'deekden̄ j'ᵔᵔ udki bi cōkō, taa gēnaasege se kaamde aas te ey ḡōrtō. ᵔ jee kuuy uun̄ dōobm̄ Isa *al-Masi aan̄ gōᵔ naase se kic j'utu j'aden̄ tōᵔl aan̄ gōᵔ naase se kici.

¹² Ter̄ ken̄ Goon Baata jaay ᵔdn̄ naatn̄ ute tiibm̄ gen̄ k-mēcege se, maam m'aak naan̄a te makōḡ ᵔ kaada se tēd̄ ilim̄ dib̄ aan̄ gōᵔ jeegen̄ tus kal kəl doa* ᵔ laapa ute magalin̄ se tēd̄ aac̄ aan̄ gōᵔ mooso. ¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan̄ ki aan̄ gōᵔ kuriḡ koojn̄ ko ba kuulu ᵔl makōḡ jaay sin̄ taa-tōḡ se. ¹⁴ Maak̄ raa se aan̄ iiḡ kilu aan̄ gōᵔ raaḡḡ ken̄ nam̄ teel ḡaani. Koge ᵔ naan̄gen̄ maane guruḡ ᵔlde daan̄ ki se kic ḡo paac̄ tēd̄ gōtō. ¹⁵ Ter̄ gaaringen̄ do naan̄ ki, magalge, bubm̄ asgarge, jee nak̄ dēnge, jee tōḡḡ, bulge ᵔ kēngen̄ bulge eyo, paac̄ aan̄ ḡaa toom̄ maak̄ḡ iib̄ge tu ᵔ pakal linge tu. ¹⁶ Naade taad̄ makōḡ ᵔ: «ᵔḡ koge ute linge se si ruj̄ḡ dojege tu, taa nam̄ in̄ḡ do kaaḡ do ki se ute Goon Baatn̄ Raa se ajenki kōḡ kaak̄ eyo ᵔ maak̄-taarde 'bōᵔy dojege tu eyo. ¹⁷ Taa ḡii ᵔḡ ken̄ naade an̄ kōjn̄ bōᵔrō do jeege tu ute maak̄-taarde se, ḡere, aanga. ᵔ ḡii ken̄ se, nan̄a jaay kōḡ ḡaar naande ki?»

7

**Kōdn̄ Raage tōnd̄ nak̄ kaak̄ḡ jeele naan̄ jee Raage tu*

¹ Ken̄ nakgen̄ se jaay deel̄ se, metn̄ naan̄ ken̄ kaam̄ sōᵔ se, maam m'aak gōtō ḡo kōdn̄ Raa ḡaar ro ki tak tak. Naade gaas kuul̄ iin̄o gōtō kaam̄ sōᵔ taa kəl do naan̄ ki eyo, do maane ki eyo ᵔ ro kaagge tu eyo. ² ᵔ gōtn̄ se, maam m'aak kōdn̄ Raa kuuy iin̄o kaam̄ kaada took̄ḡo. ᵔ kōdn̄ Raa se, ᵔk nak̄ *Raa zere ken̄ k'tōnd̄ naan̄ jeege tu gen̄ kaak̄ḡ jeelde se. Kōdn̄ Raagen̄ kaam̄ sōᵔ ken̄ j'undden̄ kulu gen̄ tuj̄ḡ do naan̄a ute maane se, naan̄ ḡan̄ taad̄den̄ makōḡ ᵔ: ³ «ᵔḡki! ᵔnten̄ 'tēdki nak̄ *kusiḡ do naan̄ ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tōnd̄ kaasn̄ nak̄ kaak̄ḡ jeele naan̄ jee tēdn̄ naabm̄ Raage tu se jaayo.»

⁴ Gōtn̄ se maam m'booy k'mēd̄ jee ken̄ k'tōnd̄dega tōnd̄ nak̄ kaak̄ḡ jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-sōᵔ-kaar-sōᵔ (144 000) ᵔ jee se paac̄ teeco taa ḡee gaan̄ *Israelge tu.

* **6:12** Kal kəl do Yaudge se ilim̄ kilimi.

⁵ Taa 6ee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
⁶ gen Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
⁷ gen Simæon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
⁸ gen Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).
 Jeege se paac ak nakɲ kaakɲ jeele naandege tu.

Jan aak jeege den ɲasaɲ ɲasaɲ naan kaag do Raa ki

⁹ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege den ɲasaɲ ɲasaɲ, ɔ jee se j'aden kɔɲ mɛd eyo. Jeege paac ute metjildege taa beedege, taar naandege ɔ taa naandege ɔ tuso kalgen jɛrlɛ ɔ raap raapo, ɔko doomo jidege tu ɔ daar naan kaag do Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. ¹⁰ Naade taad makɔɲ ɔ: «'Booyki! Raajegen ing do kaag do ki ute Goon Baata se, naade bo ken aaj jeege.»

¹¹ ɔ *kɔdn Raagen paacɲ gurug ɔl kaag do daan ki ute magalge ɔ ne-dimngen ɔ se, ɛrg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ɔ naade tɔm Raa, ¹² ɔ took ɔ: «*Amin! Deere, Raa naajege se ak tɔɔɔ, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac. K'tɔɔminɲi, k'denɲi, *k'nookinɲi ɔ k'magalinɲi gen daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakɲ magalge tu se, deb kalan tɔnd metum ɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap bo, nanje? ɔ naade se iino gay?» ¹⁴ Maam m'terlin m'ɔ: «Bubm naka, jee se naai bo 'jeelde.» Naan terlum ɔ: «Jee se bo, dubar ken deel do, aano dode ki. Naade se bo jee ken tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege tɛd raap lak lak se. ¹⁵ Taa naan se bo, naade daar naan kaag do Raa ki ɔ tɛdin naaba ɔ tɔmin nɔɔɔ katara maakɲ Been ken jeege lee eemin se. ɔ debm ken ing do kaag do ken ese se aden bɔɔbɔ.

¹⁶ ɔ naade se mɔɔtn bo ute maane se aden tɔl ey sum; ɔ kaada ute gɔtɔ ɔng diwil diwil se kic naade naam eyo.

¹⁷ Taa Goon Baatn Raa ing daan kaag do ki se aden tɛdn Mel gaamde ɔ aden tɔdn kɔl gɔtn maan ken tɔd ɔy kɔl kɔl ɔ ɛd kaaja se. ɔ Raa se lɛ utu aden kɔtn kaa-maande.»

8

*Goon Baatn Raa ɔd tiibm k'teenin gen k-cilige

¹ Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔd tiibm k'teenin gen k-cilige se, maakɲ raa ki gɔtɔ baa tood dil daanin baa baa cɛesn lɛr. ² Gɔtn se maam m'aak *kɔdn Raage cili* daar daar naan *Raa ki. ɔ naade se j'ɛdden pulge cili.

³ ɔ kɔdn Raa kuuy se baado daar cɛes ki, *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki. Naan ak bejen daab jin ki ɔ j'ɛdin nakɲ oot nijim se dena, naan ute keem Raa

* **8:2** Maakɲ kɔdn Raage tu paac se kɔdn Raagen cili ara se naade se bo magaldege.

ken jee Raage lee eemin se, taa an̄ 6aa kɛdn̄ Raa ki gɔt ken k'lee k'tɛdn̄ serkɛ Raa ki se, ɔ gɔtn̄ se k'j'iin̄in̄ ute daab ɔ daa naan kaag do ki. ⁴ Naan̄ tɔɔc nak̄j̄ oot nijim ese se, ɔ saan̄ se iin̄ ji kɛdn̄ Raa ki ute keem Raa ken jee Raage lee eem se, ooko bini aan gɔtn̄ Raa ki. Kɛdn̄ Raa ara se naan̄ maak̄j̄ kɛdn̄ Raage tun cili naan Raa ki. ⁵ Ter kɛdn̄ Raa tɔs poodn̄ *gɔtn̄ ken k'lee k'tɛdn̄ serkɛ Raa ki se dooc bɛjɛjɛ ɔ poodn̄ se, naan̄ sin̄ do naan̄ ki. Gɔtn̄ se Raa taata, gɔtɔ tɛd dir dir, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔ naan̄a kic 6o tea.

Kɛdn̄ Raage tuuy pul ɔɔ ken deet deete

⁶ Ter *kɛdn̄ Raagen cilin ken ɔk pulu cili se, daap rode gen tuuyu. ⁷ Ken kɛdn̄ Raa deet deet jaay tuuyu pulin̄ se, isi te poodo deep ute mooso se, sidɔ do naan̄ ki. Do naan̄a jaay k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se: ken kaam kalan̄ se ɔs poodo ɔ kaagge kic ken k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan̄ se ɔs poodo ɔ mu zɛerge se paac ɔs poodo kici. ⁸ Ken kɛdn̄ Raa k-dige jaay tuuy pulin̄ se, naka magala aan gɔɔ ko te poodin̄ zir zir j'ɔt j'ɔlin̄ ooc maak̄j̄ baar ki. Ɔ baar k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan̄ se dɛl mooso. ⁹ Nakgen maak̄j̄ baar ken gɔtn̄ ese se, k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan̄ se paac ooyo. Ɔ markabgen gɔtn̄ ese se kic k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan̄ se tuj paac. ¹⁰ Ken kɛdn̄ Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin̄ se, k-diji magala ute poodin̄ aan gɔɔ jɛɛ ɔ oolge ute gɔtn̄ ɔk maange jaay k'gaan̄in̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan̄ ooc do ken ken kaam kalan̄. ¹¹ K-dijn̄ ese se, k'dan̄in̄ sii. Ɔ maan̄ k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔn̄ ese se, ken kaam kalan̄ se tɛd ataka kan̄ aan gɔɔ sii. Jee aay naan̄ se den̄in̄ 6o ooyo, taa maan̄ naade aay se ataka. ¹² Ken kɛdn̄ Raa k-ɔɔge jaay tuuy pulin̄ se, kaada, laapa, ɔ k-dijge jaay k'gaan̄de gɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔtɔden kaam kalan̄ se paac ooyo. Taa naan̄ se 6o, katara ute nɔɔrɔ jaay k'nigin̄ gɔtɔ kaam mɔtɔ se; ken kaam kalan̄ se wɔɔr ey sum. ¹³ Kaad̄ ken maam m'aaka ɔ m'booy doobo maak̄j̄ raa ki raan̄ taad mak̄ɔn̄ ɔ: «Wɔɔy! Wɔɔy! Jee do naan̄ ki se utu asen kɔɔn̄ den̄ aak eyo, taa pul kɛdn̄ Raagen mɔtɔn̄ utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kɛdn̄ Raa tuuy pul gen k-miige*

¹ Ken kɛdn̄ Raa k-miige jaay tuuy pulin̄ se, maam m'aak k-diji bɔɔy ooco naan̄ ki. Ɔ k-dijn̄ se j'ɛdn̄o lekɛrlɛ gen kɔɔdn̄ taa gɔɔ ken jɛrl zuzu se. ² Ken naan̄ jaay ɔɔd taa gɔɔ ken jɛrl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gɔɔ saa baal magal gid̄i gid̄i. Ɔ gɔtn̄ se kaada ute maak̄j̄ raa se tɛd ilim dib. ³ Maak̄j̄ saa ken se, iimge teeco ɔ wɔɔk do naan̄ ki. Ɔ iimgen se j'ɛdden tɔɔgɔ gen tɔbm̄ jeege aan gɔɔ iingen lee tɔb̄ jeege se. ⁴ Ɔ iimgen se, k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte lek̄j̄ mu zɛɛɛ, kaaga ɔ nak̄j̄ zɛɛrgen gam, na6o k'6aa ro jeege tun ɔk nak̄j̄ kaak̄j̄ jeel *Raa naandege tu ey se. ⁵ Ɔ k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte tɔɔlde, num gan̄ j'ɔɔdden yɛɛbde 6o gen laapa mii. Ɔ iimgen se ɔɔdden yɛɛbde aan gɔɔ debm̄ ken iini ɔbinga num ɔɔdn̄ yɛɛbin̄ se. ⁶ Ɔ kaad̄ ken se jikilimge je yo te rode, na6o kɔn̄ eyo; dn̄ yo rode ki, na6o yo se aden kaan̄a.

⁷ Iimgen se, tec aan gɔɔ sɛndgen k'dɔɔk k'daapden rode gen 6aa bɔɔr ki. Ɔ iimgen se ɔk nakge dodege tu aan gɔɔ laatn̄ daab ɔ daan-kaamdege se tec gen jikilimge. ⁸ Iimgen se bɛɛkdege tec aan gɔɔ bɛɛk̄j̄ mɛndge ɔ naandege lɛ tec aan gɔɔ gen tupiyu. ⁹ Naade ɔk naka rodege tu aan gɔɔ saapo, ɔ taa bɛɛk̄j̄ keydege se, eem aan gɔɔ puusn̄ sɛndgen dn̄ 6aa 6aa bɔɔr ki se. ¹⁰ Ɔ yɛldege se tec aan gɔɔ gen iini ɔ ute naan̄ se 6o naade lee tɔbm̄ jeege. Ɔ ute yɛldege se 6o ken naade tɔbga jeege num ɔɔdden yɛɛbde gen laapa mii se. ¹¹ Ɔ gɔɔ jɛrl zuzu ken iimge teeco maak̄j̄ ki se, ɔkga gaara, ɔ gaarde se ute taar *ɛbre se k'dan̄in̄ *Abaddon* ɔ ute taar Grek lɛ k'dan̄in̄ *Apolion* ken je deek̄j̄ ɔ: *debm̄ tujn̄ gɔtɔ*.

¹² Nakñ ðñ deet deet se deelga; ð ðorse ðppga nakgen ðñ ðñ dio ken te afe ðaa do naanñ ki kuuy daala.

*Kaðñ Raa tuuy pul gen k-mεεge

¹³ Ken kaðñ Raa k-mεεge jaay tuuy pulin se, *gətn tɛdn sɛrkɛ Raa ki ken k'daapinñ ute daab ð ðk kaaja gətə kaam səð ken ðaar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gətn se. ¹⁴ Naanñ taad kaðñ Raa ken gen k-mεεge tu ken ðk pulu se ð: «Kaðñ Raagen səð k'dəəkdega dəək taa ool magal ken k'daninñ Eprat se 'ðaa tuutden naatn.» ¹⁵ Ð kaðgen səð se k'tuutden naata ð ken k'təəd k'təldɛga se, do dəkñ tap ðo naade inɟ booy booyo maakñ ðaar ken se, maakñ laapinñ ki, maakñ ðiinñ ki ðo maakñ lɛrinñ ki sum ðo, k'taaddɛnga taad j'ð jikilimgen jaay k'nigde gətə kaam mətə se, jee kaam kalanñ se, k'təəldɛ paac. ¹⁶ Tɛr maam m'aak jee sɛndge aas dupu-kaarudio (200 000 000) ð ken k'mɛdde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin ðo maam m'aak sɛndge ute mɛldɛge teeco naanum ki. Ð mɛldɛge se tuuso saapo aac aan gəð poodo, zɛɛr cididʹ aan gəð koa, ð kəəs aan gəð kudn poodo. Ð do sɛndɛge tu se tec aan gəð do tupiyge. Ð poodo, saa ð kudn gen poodo se teeco taardɛge tu ðuluk ðuluk. ¹⁸ Nakgen mətən ken teec taardɛge tu se ðo, jeege jaay k'nigde gətə kaam mətə se, jee kaam kalanñ se, naade təəldɛ paac. ¹⁹ Ð təəɟ sɛndgen ese se, teeco taardɛ ki ðo iino yɛldɛge tu; taa yɛldɛge se tec aan gəð wəəjə ð ðk daan doa ðo ute naanñ se ðo naade lee dabar jeege se.

²⁰ Ganñ jee ðpm ken nakgen se əñ təəldɛ te ey se, ute naanñ se kic ðo, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki. Ganñ naade inɟ ðo gen keem maragdege, sitandɛge ute raadɛge ken naade ðaapinñ ute daab, pudda, maal zɛɛɛ, koa ðo te kaagge se, ey num raadɛge se lɛ aak eyo, booy eyo ðo lee eyo. ²¹ Ute naanñ se kic lɛ, naade əñ eyo gen təəl jeege gen koojnñ rodege, gen kɛesn naapa ute ðoogo.

10

*Kaðñ Raa ðk kitapm baata k'wərginga wərgo jinñ ki

¹ Tɛr maam m'aak kaðñ Raa kuuy təəgə ðəəyo maakñ raa ki. Ð naanñ uuso kal gapara ðo teelo doñ ute wəəjnñ maakñ raa; ðo daan-kaaminñ aan gəð kaada ðo jɛnɟe magal aan gəð duliyu ðo tec poodo. ² Naanñ ðk kitapm baata k'paatinga paat se jinñ ki. Ð jɛ daaminñ se, naanñ əðinñ do baar ki ðo jɛ jeelinñ se lɛ, naanñ əðinñ naanñ ki. ³ Gətn se naanñ əd əy makəñ aan gəð tupiyu. Ken naanñ jaay əd əy se, maam m'booy raa taat tiirinñ tiirinñ gətə kaam cili. ⁴ Ð ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raanñ mɛtn taariña, naðo m'booy mind nam maakñ raa ki taadum ðo: «Mɛtn taar ken Raa taatn gətə kaam cili se, əkinñ maaki ki, əntɛ 'raaninñ.»

⁵ Tɛr kaðñ Raa ken jaay maam m'aakinə əðo jɛnñ kalanñ do baar ki ðo ken kalanñ do naanñ ki se, uun jɛ daaminñ raan. ⁶ Gətn se naanñ naam taariña ute ro debm ken tinɟ daayum daayum se, naanñ ðo debm ken aalo maakñ raa ute nakgen maak ki paac, do naanñ ute nakgen do ki paac ðo baar ute nakgen maak ki paac. Naanñ taad ðo: «Naanñ ki se, j'aden kəñ gət ey sum. ⁷ Taa do dəkñ se, *Raa taaddega jee kaanñ naabinge tun taad taar teeco taarinñ ki kaad ken naanñ utu tɛdn nakñ ken naanñ uuno do ro ki jaay *jeege jeel mɛtinñ ey se. Ken kaðñ Raa k-cilige jaay tuuyga pulinñ num, Raa utu 'tɛdn nakñ se 'kaan ðoobinñ ki.»

⁸ Tɛr mind nam ken maam m'booyinə taadum maakñ raa ki se, taadum kuuy daala ðo: «'Baa gətn kaðñ Raa ken əð jɛnñ kalanñ do baar ki ðo ken kalanñ do naanñ ki se, əko kitapm ken k'paatinga paatn ken naanñ əkinñ jinñ ki se.» ⁹ Gətn se, maam m'ðaa m'əñinə ðo m'tənd mɛtinñ m'əð ɛdumo kitapm baatn ken jii ki se. Naanñ deekum ðo: «Ðk əsinñ paac! Ken naai jaay utu əsinñ kəs se, ai nijim taari ki aan gəð teeje, naðo ken naanñ ðəyga maaki ki se, ai kaacñ kaadɪ.»

10 Ken maam m'oko kitapm baatn ji kōdn Raa ki jaay m'osin se, m'naamin taarum ki se, nijim aan gōo teeje. Num ken naan jaay booy aan maakum ki sum se, m'naamin aacum kaaduma. 11 Ter k'taadum j'oo: «Jeegen te dende, ute metjildege, ute taar naandege oo ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

1 Gōtn se k'jedum naala tec aan gōo nakn ken k'lee k'dōjn gōto, oo k'deekum j'oo: «Iin 'baa 'dōjn *Bee Raa ute *gōtn ken k'jiin k'daapin gen tēdn serke Raa ki oo 'med jee ken ing eem *Raa gōtn ese. 2 Num daan boorin naatn se onte 'dōjina taa gōtn se j'oninga kōn jeege tun jeel Raa mal eyo. Oo geger *salal gōtn ese se, naade utu an kōsn gen laapa sik-oo-kaar-dio (42). 3 Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kol naade 'tuusn kal kol doa. Oo maakn bii ken dupu-te-kaar-di-te-sik-mee se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

4 Saadgen di se, naade aan gōo *ko olibgen dio oo aan gōo loompgen di ken daar naan Meljege tun ken Mel kaal do naana se. 5 Jee se jaay debm je aden tēdn *kusin num, poodo aden teecn taardege tu oo kōsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin bo debm jaay je aden tēdn kusin naade ki se, naade an tōol bin kici. 6 Naade ok tōogō gen gaasn maane 'keed eyo oo kaad ken jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap bo 'keed eyo; oo ter naade ok tōogē 'del maane tēdn mooso, oo naade ano baa ute dubar naporin dena do naan ki aan gōo ken naade maakde jen ro ki.

7 Ken saadgen di se jaay taad nan taarde se, daa-gaabm ken ade kookn maakn gōo ken jērl zuzu se utu ade kooco. Ken naan jaay cirdega num, utu aden tōob. 8 Oo yodege se, naade utu ade kōn toodn daan boor geger ken magala, gōtn ken k'danin ute ro Sōdm ey le Masar se. Gōtn se bo gōtn ken k'tup k'tōol Melde ro kaag ki se kici. 9 Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naandege, ute taa naandege utu ade baa kaakn yogen k'tōol k'jōnde tood bii mōto ute ler sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde oo gaas jeege oo j'onte duubde. 10 Ken jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakn maak-raapde ki se, naade ted bee ute naapa oo maakn tēdn beedege tu se, nana nana kic bo ed naka naapin ki naapin ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, oaddenoga yēbde den bee eyo.

11 Ken bii mōto ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado alden koa oo jee se duro oo gōtn se naade iin daar ute jēde. Ken naade jaay aakde se, nirdē baa teece. 12 Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makōnō maakn raa ki oo: «Ooko 'baakiro ara!» Oo naan jee taamooydege tu se sum bo, naade end maakn gapar ki oo ook baa maakn raa ki. 13 Kaad ken se sum bo, naana te makōnō oo geger se jaay k'nigin gōto kaam sik se, ken kaam kalan ru se, tōol jeege dupu-cili. Num jee ken oop se, beere baa okde oo naade taad oo: «Deere, naai sum bo Raa ken magala oo tōogō.»

14 Borse nakn oon gen k-dige se deelga; num bere, gen k-mōtoge tu se kic oopga baata utu 'kaana.

**Kōdn Raa gen k-cilige se tuuy pulina*

15 Ken kōdn Raa k-cilige jaay tuuy pulin se, maam m'booy maakn raa ki se, jeege taad makōnō oo:

«Borse, do naana se tedga kaam ji Meljege Raa ute gen *al-Masiina. Oo do naana se daayum, naan bo 'tēdn gaarina.»

16 Ɔo magalgen sik-di-kaar-soo ken ting do kaag dodege tun ken naan Raa ki se, erg und naande naan ki naan Raa ki so eemiŋa. 17 Naade deek so:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tooŋi,
naai ken boorse so ken do dokiŋa.

Taa naai 'taadga tooŋi so uunga gaari.

18 Ey num jeegen do naan ken jeel Raa mal ey se, maakde taardega doi ki,

num boorse maak-taar naai bo booyga dode ki.

Taa kaadn ken naai an kojn booro do jeege tun ooyga kooy se, aanga, so jee tedn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeeige so jee ken beeri naai ki,

jee j'aalden maak ki lo jee j'aalden maak ki ey se,

boorse kaadn aasga ken naai aden tedn be;

so kaadn naai an kutn jeegen ken lee tuj do naanja se le, aanga kici.»

19 Ter maam m'aak *Bee Raa ken maakn raa ki se, nam sooŋinga kooŋ kaam taariŋa. Ɔo maakn Bee ken se, maam m'aak *sandukn ken *Raa dooko ute jeege do dokiŋ se, teeco naanum ki. Ɔo gotn se, maam m'aak goto aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa ken taat makono, naanja tea so isi sido rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Menda

1 Ɔo maam m'aak nakn deel doa teeco maakn raa ki: nakn maam m'aak se, menda uuso kal gen kaada so ing tobo jenge do laap ki, so ok laata don ki gen k-dijge sik-kaar-dio. 2 Mend se mendkaama, ing diig daay des des baa baa koojo.

3 Ter maam m'aak nakn deel doa kuuy maakn raa ki daala: nakn-kooŋm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan goo poodo so ok daan donge cili so kaajinge sik. Ɔo daan dongen cili se, ok laadn gen gaaringe cili kici.

4 K-dijge jaay k'gaande kaam moto se so ken kaam kalan se, naan tooŋ sideno paac naan ki te yeliŋa. Gotn se k-lamaga se baa daar naan mend ken baa baa koojo se, taa ken mend se jaay oojga num, gooniŋ se naan utu an kosn naatn.

5 Mend se ooj goono so gooniŋ se gaaba. Goon se utu tooŋn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'baansiŋ naan *Raa ki so naan kaag don ki.

6 Gotn se menda se aan baa do kooŋ-baar ki so gotn se bo got ken Raa daapiŋsiŋa daapa taa an baa kuliŋ gen sii dupu-te-kaar-di-te-si-mee (1 260).

7 Ter maam m'aak booro iin maakn raa ki. Magal *kooŋ Raa k'danin Mikaɛl te kooŋge baag tedn booro te k-lamaga so k-lamaga kic bo te kooŋge, 8 na bo k-lamaga se naade baa cirina. Taa naan se bo k-lamaga ute kooŋge se on te gotn daar maakn raa ki eyo. 9 Gotn se k-lamagn ese se k'tuuriŋo maakn raa ki, naan se bo woojn ken te do dokiŋ ken k'danin Iblis so *Bubm sitange kici, naan bo debm ken lee derl jee do naan ki ute magaliŋa. Naan ute kooŋge se paac k'tuur k'j'oldeno do naan ki. 10 Ter m'booy mind nam taad makono maakn raa ki so:

«Boorse, kaadn ken Raaje taadn tooŋiŋa, kuun gaariŋa

so kaajn jeege se, aanga. Boorse, naan edga tooŋo *al-Masiin ki.

Anum debm ken lee tokn mind

genaajege naan Raa ki se k'tuuriŋoga naatn,

ey num naan bo debm ken lee tokde mindde nooro katara naan Raa ki.

11 Gan genaajege se tooŋ cirina

ute doobm moosn gen *Goon Baatn Raa

paac bini booyo poodo raan naande ki. ¹⁴ Naan j'undiñ kulu gen tedn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se, ð ute naan se naan derl jeegen do naan ki ð deekden ð k'ted naka tec aan gð daa-gaabm ken deet deetn k'awariño ute gørd-jerle jaay ooyo te ey se. ¹⁵ Daa-gaabm ken teeco maakñ naan ki se, j'ediñ tðgð gen kəl ko maakñ nak ken naan tedñ tec aan daa-gaabm deet deet se, ð nakñ se, baag taada aan gð debkilimi ð taa jeegen paacñ ken baate kerññ naan daa-gaab ken deet deet se, naan ðl k'tək k'tòlde naata. ¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, bulge ute jeegen bulge eyo, paac naan ðl k'tòndde nakñ kaakñ jeele ji daamdege tu ey le do naandegge tu. ¹⁷ Debm jaay ðk nakñ kaakñ jeele roñ ki ey se, k'dugñ nakiñ eyo ð naan kic le kəñ dugñ nakñ nam eyo. Nakñ kaakñ jeel ese se ðo, naan ro daa-gaabm ese ð mēdn ese se ken tum ute numiriñ kici.

¹⁸ ðñ jeege booy jeel kəkñ mētn taar ese se jiga. Debm mētek se, ðñ dooy jeel mētn taar numir ro daa-gaab ken ese se ð numir ese se ðo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mēdiñ se kaar-mēce-ute-sik-mēce-kaar-mēce (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Ter maam m'aak Goon Baata ðaar ðaara ute jeege dupu-kaar-te-sik-sð-kaar-sð (144 000) do ko ken Sion ki ð jee se k'raandn ro naana ute gen Bubiñ do naandegge tu. ² Gøtn se maam m'booy mind nam taad maakñ raa ki tec aan gð maan zoor uu uu se, ð aan gð Raa ken taat makəñ ð m'booyiñ se tec aan gð jee ənd kənd kurundu. ³ ð naade se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun sð ð naan magalge tu. Kaade se nam tap ðo jeel kaariñ eyo, nabø jee aariñ se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-sð-kaar-sð (144 000) ken k'dugdēnoga dug dode do naan ki se sum.

⁴ Jee se, ðii kalan tap ðo ðaa te ro mēndge tu eyo nabø naade bəəb rode *salal gen *Raa. Jee se se, gøtn Goon Baata ðaa ðo, naade daaniña. ðo maakñ jikilimge tun do naan ki se, naade se jee ken k'dugdēnoga dug dode ð naade se aan gð *nakñ ooj deet deetn maakñ-gøt ki jaay j'ediñ *serke Raa ki ð Goon Baat ki se. ⁵ Naade se, ðii kalan ted te taar-kəəb eyo ð taar iñg kus kic le j'əñ te rode ki eyo.

**Kədn Raagen mətə*

⁶ Ter maam m'aak kədn Raa kuuy iin lee daan maakñ raa ki raan. Naan se ðk Labar Jigan gen daayum se gen taadñ jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadiñ jeege tun do naan ki paac ute metjildege ute taa beedege ð ute taar naandegge. ⁷ Naan taadden makəñ ð: «'Beerki Raa ki ð *'nookiñki, taa kaadn ken naan kəññ bəəə do jeege tu se, aanga. Naase ergki naan Mēl ken aalo maakñ raa ute do naana, baar ute gøtgen ken ðk maane se paac.»

⁸ Kədn Raa kuuy gen k-dige ðk metiña ð deek ð: «Bere, geger magal Babilon se terecga! Deer deer, naan se terecga kamac kamac! Naan se ðo ken ðl metjil jeege do naan ki paac ted nakñ ken naan maakiñ jen ro ki aan gð tətn kooññ biñ ken naan ðl jeege paac aay te maraadde se. Naan se tec aan gð mēnd keesn gaabm rēñ rēñ ð nakñ ken naan ðl jeege ted se, nakñ *kusiñ salal.»

⁹ Ter kədn Raa kuuy gen k-mətəge ðko mētn naade se kici. Naan se taad makəñ ð: «Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakñ k'cəciñ teciñ tece ð ðk nakñ kaakñ jeele do naaniñ ki lə jiiñ ki se, ¹⁰ naan kic utu kaay tətn kooññ biñ salal ken maakñ *kəəpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kəl poodn ð maakñ kud ken ðk poodo buluk buluk se naan kədn Raage tun salal ð naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹ ð saa poodn dubarde se iin tul tul daayum daayum.

Jee ken erg naan daa-gaab ki ð naan nakŋ ken k'cɔɔciŋ teciŋ tece ð jeegeŋ ɔk numiriŋ rode ki se, nɔɔrɔ katara naade kɔŋ gɔtn an tɔɔl maakde eyo.»

¹² Kaad ken se ɓo naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tedki nakŋ ken Raa taad ð geŋ tɛda ð aalki maakse do Isa ki!

¹³ Ter maam m'booy mind nam taadum maakŋ raa ki ð: «'Raan ð: maak-raapo jeege tun ooy ɓorse doobm Meljege tu!» Ɔo ter *Nirl Raa taadum ð: «Deere, naade se ɔŋga gɔtn tɔɔl maakde ð taa beɛ paacŋ naade tɛdo se, naade utu aŋ kɔŋɔ.»

Kaadŋ kɔŋɔ

¹⁴ Ter maam m'aak gapara raap lak lak ð maakŋ gapar ken se, m'aak nam tec debkilimi iŋg kiŋg do ki. Ɔo nam se ɔk laatin geŋ tɔɔmɔ geŋ daab don ki ð naan ɔk kiŋjer aata jiŋ ki. ¹⁵ Ter m'aak *kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ *Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan taad makɔŋɔ deb ken iŋg do gapar ki se ð: «Borse kaadŋ kɔŋɔ nakgen do naan ki se aasga; ute kiŋjeri se 'ɓaa ɔjde.» ¹⁶ Gɔtn se, debm iŋg do gapar ki se ute kiŋjeriŋ se, naan ɓaa ɔj nan nakgen do naan ki se paac.

¹⁷ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan kic ɔk kiŋjer aata jiŋ ki. ¹⁸ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy daala teeco *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se. Naan se ɔk tɔɔgɔ do pood ki ð naan taad makɔŋɔ deb ken ɔk kiŋjer ken aat se ð: «Borse koojŋ biŋgen do naan ki se aacga. Ute kiŋjeri aat se 'ɓaa ɔjde.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa ken ɔk kiŋjer aat se, iŋ ɓaa ɔj koojŋ biŋ se ð tɔs ɔmbiŋ maakŋ dukudŋ magal geŋ maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudŋ se, naan naatn maakŋ gegɛr ki ð koojŋ biŋ se jaay k'riiŋ se, teec mooso ð moosiŋ se ɔy dar dar ð ken k'dɔɔjiŋ se, jerliŋ se aal sindi aljam. Gɔtn mooso ɔy uun paac se aas kilɔmetir kaar-mɔtɔ.

15

**Kɔdn Raagen cili ɔk dubargen cili jidege tu*

¹ Ter maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kɔɔɓm kuuy magala ð deel doa. Maam m'aak kɔdn Raage cili ɔk dubargen cili jidege tu ken utu ade ɓaa kaam mɔɔtn se. Ute nakgen se ɓo *Raa nan maak-taariŋa.

² Ter maam m'aak naka tood yel yel aan gɔɔ baar maane ð ɔk poodo ɓuluk ɓuluk maak ki. Do baar ken tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ð jeegeŋ se ɓo ken ciro daa-gaabm ute nakŋ ken k'cɔɔciŋ teciŋ tece ð ute numiriŋ se. Ɔo naade se, Raa ɛdden nakgen tec kurundge se jidege tu. ³ Naade aar kaa geŋ *Musa, debm tɛdn naabm Raa ð kaa geŋ *Goon Baatn Raa. Naade aar ð:

«Meljege Raa Sidburku,
nakŋ naai 'ted se, deel doa ð aak beɛ aak eyo.

Gaar do naan paac, doobm naai se,
doobm ken daan ki ð ken met ki.

⁴ Melje, debm jaay ai ɓeer naai ki eyo

ð ai *nookŋ roi ey se tap ɓo, nanja?

Taa naai kali ki sum ɓo debm *salal.

Metjil jee do naan ki paac se

utu 'kerŋŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tediŋo ute doobiŋ se naade 'kaakŋ jeele.»

⁵ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa ken maakŋ raa ki se ɔɔd waj ð m'aak *kɔrɔr Raa se maak ki. ⁶ Maam m'aak kɔdn Raagen cili ken teeco maakŋ Bee Raa ki ð kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak beɛ ɔmb met ki biriŋ biriŋ se. Kaaddege se naade dɔɔkiŋ ute kɔl k'daapiŋ ute daab ð naade

se 6o utu ano 6aa ute dubargen cili se. ⁷ Ter maakŋ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalaŋ nig kɔdn Raage tun cili se, *kɔɔpm gen daab tak tak. Ɔɔ maakŋ kɔɔpge tun se, dooc ute maak-taar Raa ken tinj gen daayum daayum. ⁸ Ɔɔ maakŋ Bee Raa se paac dooc ute saa ɔɔ saa se taad ɔɔ tɔɔgŋ Raa ken wɔɔr gɔtɔ kelɛŋ se utu gɔtn se. Nam tap 6o ɔŋ end maak ki eyo, bini dubargen cilin ken kɔdn Raagen cili 6aandeno se, deel jaayo.

16

**Kɔɔpŋgen cilin ken dooc ute maak-taar *Raa*

¹ Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa ken maakŋ raa ki taad makŋ *kɔdn Raage tun cili se ɔɔ: «Kɔɔpsegen cilin dooc ute maak-taar Raa se, '6aa tɔɔydeki do naan ki.»

² Kɔdn Raa ken deet deet se, iin 6aa ɔɔy maak-taar Raa maakŋ kɔɔpiŋ ki se do naan ki ɔɔ jee ken ɔk nakŋ kaakŋ jeele gen daa-gaaba ɔɔ lee ɛrg naan kaag ken k'cɔɔciŋ teciŋ tec se, naade paac rode tɔɔd taan-dua ɔɔ taan-dude se ɔsde aak eyo.

³ Kɔdn Raa ken gen k-dige se, iin 6aa ɔɔy maak-taar Raa ken maakŋ kɔɔpiŋ ki se maakŋ baar ki ɔɔ maan maakŋ baar ki se dɛl aan gɔɔ moosn debm ooyga kooyo. Ɔɔ nakgen paacŋ maakŋ baar ki se ooyo.

⁴ Kɔdn Raa gen k-mɔtɔge se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, 6aado ɔɔyiŋ maakŋ oolge tu ɔɔ gɔtge tun ɔk maan maane paac se. Ɔɔ maangen se paac dɛl mooso. ⁵ Gɔtn se, maam m'booy kɔdn Raa ken mɛl maane se taad ɔɔ:

«Naai debm daan ki,
naai ken 6ɔrse ɔɔ ken do dɔkiŋa,
naai kali ki sum 6o debm *salal.
Nakŋ naai 'ted paac se ute doobiŋa.

⁶ Aan gɔɔ naade ɔɔyga moosn jeeige ute gen jee taad taar teeco taari ki se, 6ɔrse naade kic ɛdɛn mooso 6o naade kaaye.

Kɛse 6o nakŋ ken doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *gɔt ken k'lee k'tɛdn serke se ɔɔ:

«Deere, Mɛljege Raa Sidburku,
bɔɔr ken naai ɔj do jeege tu se,
ken met ki ɔɔ ute doobiŋa.»

⁸ Kɔdn Raa gen k-sɔɔge se kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se ɔɔyiŋ do kaad ki ɔɔ kaada se 6aa tɛdn ɔŋgɔ ɔɔ nɔɔd jeege aan gɔɔ poodo. ⁹ Jee se jaay ken kaada nɔɔd tɛdden daama se, naade naaj Raa ken 6aano ute dubargen se. Gan, ute naan se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔɔ baate *nookiŋa.

¹⁰ Kɔdn Raa gen k-miige se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, ɔɔyiŋ do kaag do daa-gaab ki se. Ɔɔ taa naan ken naan 6o gaariŋ se, gɔtɔ 6aa tɛd ilim dib. Jikilinge jaay naka ɔɔnde se dɔɔŋ taardege. ¹¹ Naade naaj Raa ken maakŋ raa ki taa dubargen naade ɔŋo ɔɔ ute dugen rode ki se. Ute naan se kic 6o, naade baate kɔŋ nakdegen *kusiŋ ken naade lee tɛd se.

¹² Kɔdn Raa gen k-mɛcege se, kɔɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, naan ɔɔyiŋ maakŋ ool ken magal ken k'danŋ Eprat se. Ɔɔ ool se maaniŋ ooko ɔɔ ɔŋ doobo gaariŋge tun iino kaam gɔtn kaada tookŋo. ¹³ Ter m'aak maakŋ taar k-lamaga ki, maakŋ taar daa-gaab ki ɔɔ maakŋ taar debm ken tɛd ron aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔtɔ tec aan gɔɔ kaarage. ¹⁴ Sitange se 6o ken jeege tɔndde tɛd maragge se ɔɔ naade 6o ken tɛd nakŋ-kɔɔbge, naade lee tus gaariŋgen do naan ki se paac taa 6aa tɛdn bɔɔrɔ ute Raa Sidburku, 6ii se 6ii ɔɔŋo ken naan mala ɔndinga kɔndo.

15 Meljege taaf ɔɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo! Maak-raapo deb ken ing zεεε ɔɔ ɓɔɔb kalinge taa naan lee met-beer eyo ɔɔ kend maakɲ sɔkɔɲ ki eyo.»

16 Ter sitangen mɔtɔ se ɓaa tuso gaaringe gɔtɔ kaam kalan bini k'danɲ ute taar *Ebre *Armagedon*.

17 Kɔɔɲ Raa gen k-cilige kɔɔpin ɔɔoc ute maak-taar Raa se ɔɔyin raan ɔɔ maam m'booy maakɲ Bee Raa ken raan ɔɔ gɔtn kaag do ki se, mind nam taaf makɔɲ ɔɔ: «Bεε, naaba nanɲa!» 18 Gɔtn se maam m'aak maakɲ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makɔɲ ɔɔ naanɲa kic ɓo te makɔɲ. Te ken naan te se, gɔtn Raa aal debkilimi ɓii kalan tap ɓo naanɲa te te bin eyo. 19 Naan ken se, gεger ken magal se ɓaa tɔp gɔtɔ kaam mɔtɔ ɔɔ gεgergen do naan ki paac se rua. Gɔtn se Raa saap do gεger ken Babilon ken magal se ɔɔ naan an kɛɔn kaay kɔɔpm ken ɔɔoc ute maak-taarɲ ken kusɲ se. 20 Naanɲen ken maane gurug ɔlde daan ki paac ɔɔ ute koge se, 'tɛɔn gɔtɔ paac. 21 Isi magal magal sidɔ maakɲ raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer ɓaa ɓaa kaasn kaam kɔɔr teenε si-dio. ɔɔ jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan dode ki se dubar gen teecɲ nirli.

17

Gεger Babilon se, ɓɔɔrɔ oocga don ki

1 ɔɔ maakɲ *kɔɔn Raage tun cilin ken ɔk *kɔɔpgen cili ken ɔɔoc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan ɓaado ɔɲuma ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baado, m'ai taadn metn taar ɓɔɔr ken utu kooɲ do mɛnd kεesn gaabm ken jeege paac jeel gɔtɲa ɔɔ mɛnd kεesn gaabm se taaf te gεger magal ken utu taa oolge tu se.»

2 Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tɛdga jee kεesn mɛndge; ɔɔ jee do naan ki paac se, naan lee εɔɔden tɔtn koojɲ bin aay oono ɔɔ lee εεsɲa.

3 Gɔtn se *Nirl Raa ɓɔɔy dom ki ɔɔ kɔɔn Raa uun ɓaansum do kɔɔɔ-ɓaar ki ɔɔ m'aak mɛnda ing king do daa-gaab ki ɔɔ daa-gaabm se aac deɲ deɲ. Ron se paac gurug te taargen naaj Raa ɔɔ daa-gaabm se, donge cili ɔɔ kaajɲge sik.

4 Mɛnd se uuso kal ute ronɲa aac deɲ, ɔk daab ro ki ɔmb birɲ birɲ, ɔk kogen ute rodege ɔɔ meedgen* ute rodege kici. Mɛnd se ɔk kɔɔpm gen daab jɲ ki ɔɔ kɔɔpm se ɔɔoc ute nakgen jig eyo gen kεesn gaabɲge. 5 K'raanɲ do naanɲ ki ro ken k'jeel metɲ eyo j'ɔɔ:

Maam ɓo m'gεger Babilon magal
maam ɓo ko mɛnd kεesn gaabge paac
ɔɔ do naan ki paac se,

maam sum ɓo m'tɛɔn nakgen *kusɲ cir paac paac.

6 Maam m'aak mɛnd se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakin se, nakɲ se tap ɓo ɔkum taaf eyo.

7 Gɔtn se kɔɔn Raa deekum ɔɔ: «Gen di jaay nakɲ se ɔki taaf ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn metn taar mɛnd ken ing do daa-gaab ki se ute metn taar daa-gaabm ken donge cili ɔɔ kaajɲge sik jaay *k'jeel metɲ ey se kici.

8 Daa-gaabm ken naai aakiɲo tinɲo se, ɓɔrse naan gɔtɔ ɔɔ tɛdga num naan utu ade teecɲ maakɲ gɔɔ ken jεrl zuzu se, ɔɔ ɓaa gɔtn kut ki. Num jee do naan ken rode gɔtɔ maakɲ Kitapm Kaaj ken Raa raanɲo do dɔkin ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaakɲ daa-gaabm ese se, aden kɔkɲ taaf eyo, taa naan ɓo ken tinɲo, ɓɔrse naan gɔtɔ ɔɔ tɛdga num utu ade teecɲ daala.

9 «Bɔrse, ɔɲ jeege tɛɔn metεε ɔɔ jeel-taara taa jeel metn nakgen se: dogen cili se, je taadn te kogen cilin ken mɛnd ing do ki se ɔɔ je taadn ute gaargegen

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekɲ ɔɔ: *perles*.

cili se kici. ¹⁰ Maakŋ gaaringe tun cili se, jee mii se, kaadde deelga, ɔ ken gen k-mεεge se, borse naan bo gaarge, ɔ ken gen k-cilige se le aan te ey bɔrtɔ; anum ken naan jaay ade baa kic bo 'ting den eyo. ¹¹ Daa-gaabm ken tingo ɔ borse gɔtɔ se, naan kic bo maakŋ gaargege tun cili se sum ɔ naan bo ken utu kɔsn gaar gen k-martage se ɔ naan kic Raa utu an kutu. ¹² Ɔ kaajgen sikŋ ken naai aako se le, je taadn ute gaaringen sikŋ ken utu kɔsn gaara ute daa-gaaba se tεε gen ler kalan sum. ¹³ Gaaringen sik se paac utu tum dɔɔkŋ taarde kalan ɔ tedn naaba ute tɔɔgde paac daa-gaab ken se. ¹⁴ Naade utu baa 'tedn bɔɔɔ ute *Goon Baatn Raa ɔ Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan bo Mel gen Melge ɔ naan bo Gaar gen gaaringe. Ɔ jeegen ken naan danɔeno ɔ bεεɔ tɔɔdɔeno tedga jee naange ɔ ken tuj ɔɔmde ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ Ter kɔdn Raa taadum ɔ: «Oolgen ken naai aak mend keesn gaaba ing taar ki se, je taadn ute jee denggen do naan ki ute metjildege, ute taa naanɔgege ɔ ute taar naanɔgege paac. ¹⁶ Kaajgen sikŋ ken naai aakɔeno ute daa-gaaba se, utu kɔdn kund mend keesn gaabm ken gɔtin gɔt se naata, ɔ an tɔsn ute nakinge paac ɔ an kɔniŋ met-beere. Naan malin kic, naade an kɔsɔ ɔ met kɔɔpiŋ se le naade an tɔɔɔ. ¹⁷ Gaaringen sik se, Raa mala teddenga ted maakde ki, naade tedn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se king maakŋ gaarin ki. Raa ɔlde tedn naan se, taa naade tedn nakŋ ken naan uuno doa aan gɔɔ ken naan maakin jen ro ki. Daa-gaabm se king maakŋ gaarin ki bini taar ken Raa taad se 'kaan doobiŋ ki.

¹⁸ «Ɔ mend ken naai aakiŋo se le, je taadn ute geger magal, ken ing do gaaringe tun do naan ki paac se.»

18

Babilon tεεcga

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kɔdn Raa kuuy bɔɔyo maakŋ raa ki ɔ kɔdn Raa se ɔk tɔɔg dena ɔ ute tɔɔgin se naan wɔɔɔ do naana se kelɛŋ kelɛŋ. ² Naan taad makɔnɔ ɔ:

«Geger magal Babilon se tεεcga!
Deere, naan se tεεcga kamac kamac!
Borse gɔtin se ɔɔp tedga gɔtn maragge,
gɔtn sitange ɔ gɔtn yeelge ute daagen jig ey
ken jeege yεεmde yεεm se.

³ Naan se bo ken ɔl jeege ted nakŋ ken naan maakin jen ro ki aan gɔɔ tɔtn koojn bin ken naan ɔl jeege paac aay te maraadde se. Ɔ nakŋ ken naan ɔl jeege ted se, nakŋ *kusiŋ salal. Ɔ gaaringen do naan ki se, naan ɔlde aay tɔtiŋa ɔ εεsiŋa. Ɔ jee tedn zogen do naan ki se le, tedjee nak denge se, ute maal naan ken den se.»

⁴ Ter m'booy mind nam kuuy taad maakŋ raa ki ɔ:
«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakŋ geger ken se,
ey num naase kic aki kol dose maakŋ kusiŋde ki,
ɔ dubar utu kaan dode ki se,
utu kooɔn do naase ki kici;

⁵ taa kusiŋ maakŋ geger ken ese se,
ziid bini ook aanga maakŋ raa ki
ɔ *Raa se saapga do nakge tun
te doobiŋ ey ken jeenge lee ted se.

⁶ Nakŋ naan tedjeege tu se,

naase kic 'tɛdɪnsɪŋki naaŋ ki mɛt dio;
 aan gɔɔ kɛn naaŋ lee ɛd tɔtn k'deepɪŋ atak
 maakŋ *kɔɔpɪŋ ki jeege tu se,
 naase kic ɛdɪŋki tɔtn atak cir
 gɛn naaŋ se mɛt dio.

⁷ Aan gɔɔ naade ɔŋo maala ɔɔ ɔŋo dode se,
 bɔrse naase 'dabarɛdeki makɔŋ bin kici
 ɔɔ ɔŋɛdeki kapin aden tɔɔɔ,
 taa gɛgɛr se taadga taad ute maakiŋ ɔɔ:
 «Maam se m'tɛdga nɛɛlge do kaag dom ki se.
 M'mɛnd-daay eyo ɔɔ mɔɔtn kapin lɛ am tɔɔl eyo.»

⁸ Taa naaŋ se ɔo, ɔii kalaŋ sum ɔo
 nakgen ɔɔŋ se utu kaan don ki,
 aan gɔɔ yoa, kɔl doa ɔɔ ɔoa.
 ɔo naaŋ se j'utu j'an tɔɔɔɔ,
 taa Mɛljege Raa Sidburku se
 utu an kɔjŋ bɔɔrɔ don ki.»

⁹ Num gaaringen do naaŋ ki kɛn ɛndo maakŋ kusɪŋ gɛgɛr kɛn ese se ɔɔ tɛdo
 maala gɔtn ese se, kaad kɛn naade utu kaakŋ saa poodn gɛgɛr kɛn k'tɔɔciŋ se,
 naade utu tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ taariŋa. ¹⁰ Naade daar dɔkɔ ɔɔ beer ɔɔ sɔm dubar
 ese se kooɔn dode ki ɔɔ gɔtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ keem nɔɔ:

«Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu gɛgɛr Babilon,
 gɛgɛr magala, naaŋ ɔk maala se!
 Lɛr kalaŋ sum ɔo Raa tujɪŋa.»

¹¹ Jeegen ɔk nakŋ zogen do naaŋ ki paac eeme ɔɔ ɔl doa taa gɛgɛr se, taa nakŋ
 zodege se, nam tap ɔo dug ey sum. ¹² Nakŋ zodege se: daab, pudda, kogen
 ute rode, meedgen ute rode, kalgen ute rodege ɔɔ kɛn deer taac bon bon se,
 kalgen ute rodege ɔɔɛɛɛ ɔɔ aac dɛŋ dɛŋ; kaaggen oot nijimi, nakgen k'daapɛ
 ute naaŋ ceedge, kaaggen mɔŋgɔ, maal-zɛɛɛ ute maal-kilimi, ute kogen raan
 aak bɛɛ bɛɛ, ¹³ naagŋ kaagŋ nijimi, nakgen oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi
 ute kaaggen oot koot kici, tɔtn koojŋ bin, uubu, ruju ute gɛmɛ, marange ute
 bɛŋge, sɛndge ute puusɛge, bulge ute jee dangayge, nakgen se paac nam tap
 ɔo mɔɔtn 'dug ey sum. ¹⁴ K'taad jeege tun maakŋ gɛgɛr kɛn ese j'ɔɔ: «Nakŋ
 naase maakse 'je paac se gɔtɔga. Maala ute nakgen tɛdsen jaay jeege je se se,
 paac utga naatn. Nakgen bin se mɔɔtn j'an kɔŋ maakŋ gɛgɛrse ki ey sum.»

¹⁵ Jee tɛdn zogen lee ɔaado tɛd maala maakŋ gɛgɛr kɛn ese se, naade kic 'daar
 dɔkɔ ɔɔ beer ɔɔ sɔm dubar se kooɔn dode ki. Gɔtn se naade tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ:

¹⁶ «Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu gɛgɛr magal,
 aan gɔɔ mɛnd kɛn tuuso kalgen deer taac bon bon
 ute kɛngen ɔɛɛp taac dɛŋ dɛŋ
 ɔɔ tɔlo kɔɔkŋ bi gɛn daab
 ute meedge ɔɔ kogen ute rode se!

¹⁷ Maaliŋ ute dɛniŋ se, maakŋ lɛr kɛn kalaŋ ki sum ɔo utga paac!»

Gɔtn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee tɛdn naabɛge ɔɔ jeegen
 maak ki paac se, ute jeegen tɛd naaba do baar ki paac se, naade kic daar dɔkɔ.

¹⁸ Kɛn naade jaay aak saa poodn iin se, tɔɔd tɔɔy ɔɔ:
 «Gɛgɛr jaay magal aas te gɛgɛr se, bɛɛɛ, gɔtɔga!»

¹⁹ Naade tɔs naaŋa bɔɔy dodege tu ɔɔ tɔɔd tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ:

«Wɔɔy, wɔɔy nakage, aakki tu gɛgɛr magal dooc te maala
 ɔɔ jeegen ɔk markabgen magal magala do baar ki paac se, naade ɔŋo maala
 paac gɔtiŋ ki,

᠔᠗ maakḡ l̄er k̄en kalan̄ ki sum ᠖᠐, maalḡe se utga!»

²⁰ Num naase, jee maakḡ raa k̄en jee Raage,

naase *jee kaan̄ naabm̄ Isage

ute jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se,

't̄edki maak-raapo!

Ute dubar k̄en Raa ᠖aano don̄ ki se

naan̄ ᠗gsenga seese.

²¹ Ḡotn̄ se maam m'aak k̄odn̄ Raa t̄oḡ᠗ uuno ko deer aan ḡo᠗ ko tooto undin̄
maakḡ baar ki ᠗᠗ deek ᠗᠗:

«Taa naan̄ se ᠖᠐ Babilon, ḡeḡer magal se, j'utu j'an̄ kund bin kici

᠗᠗ m̄o᠗tn̄ nam an̄ kaak ey sum!

²² Jee k̄ond̄ kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

m̄o᠗tn̄ j'aden 'booy 't̄edn̄ kaa ḡoti ki ey sum;

jee tirdge se m̄o᠗tn̄ j'aden k̄oḡ ḡoti ki ey sum.

᠓᠗ m̄o᠗tn̄ nam 'booy keem tooto ḡoti ki ey sum.

²³ Nam tap ᠖᠐ kaakḡ poodn̄ l̄o᠗mp̄᠗ ḡoti ki ey sum

᠗᠗ m̄o᠗tn̄ nam tap ᠖᠐ taadn̄ taa k̄oḡ m̄enda ḡoti ki ey sum,

taa jeegen ᠗ko nakḡ zo ḡoti ki se,

naade ᠖᠐ jee maalḡen cir jeegen do naan̄ ki se paac.

Taa naai ute k̄ord̄i k̄en 'lee t̄ed se,

d̄erl̄ m̄etjil̄ jeegen do naan̄ ki paac.

²⁴ Ḡotn̄ naai ki se ᠖᠐ ḡotn̄ k't̄o᠗lo jee taad̄ taar teeco taar Raa ki,

jee Raage ᠗᠗ jeegen paacḡ k't̄o᠗lḡe do naan̄ ki se.»

19

*Jeege t̄ed̄ maak-raapo ḡen̄ k̄oḡ m̄end̄ *Goon Baatn̄ Raa*

¹ K̄en nakgen se jaay deel se, m'booy ḡot̄᠗ t̄ed̄ gajalan̄ maakḡ raa ki aan ḡo᠗
d̄o᠗l̄ jeege d̄en̄ ᠖᠐ ul taara deek ᠗᠗:

«Al̄el̄uia!

K't̄o᠗mki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala ᠗᠗ t̄oḡ᠗;

naan̄ ᠖᠐ Debm̄ Kaajḡ jeege.

² Taa nakḡ naan̄ t̄ed̄ paac se m̄et̄ ki ᠗᠗ te doobiḡa.

Naan̄ ᠗jga b̄o᠗r̄᠗ do m̄end̄ k̄eesn̄ gaabm̄ k̄en tuj do naan̄a

ute nakgen *kusiḡ k̄en naan̄ lee t̄ed̄ se.

Raa dabariḡ se taa naan̄ t̄o᠗lga t̄o᠗l jee t̄ed̄n̄ naabiḡe.»

³ T̄er maam m'booy naade deek daala ᠗᠗:

«Al̄el̄uia!

M̄end̄ k̄eesn̄ gaabm̄ se,

naan̄ ᠖᠐ ḡeḡer k't̄o᠗ciḡ jaay saan̄ tiḡ ḡen̄ daayum daayum se.»

⁴ Ḡotn̄ se magalgen sik-di-kaar-s̄o᠗ ute ne-d̄im̄gen s̄o᠗ se, ᠖aadō erg naan̄ Raa
k̄en iḡ᠗ do kaag do ki se, eemiḡa ᠗᠗ deek ᠗᠗:

«Amin! Al̄el̄uia!»

⁵ T̄er m'booy mind̄ deba ḡotn̄ kaag do ki se taad̄ ᠗᠗:

«Naase paac jee t̄ed̄n̄ naabiḡe, jeegen ᠖eerin̄,

jee aaliḡ maak ki ᠗᠗ jee aaliḡ maak ki eyo,

paac, k't̄o᠗mki Raajege!»

⁶ T̄er maam m'booy ḡot̄᠗ t̄ed̄ gajalan̄ aan ḡo᠗ d̄o᠗l̄ jeegen d̄en̄ ᠖᠐ taada, aan ḡo᠗
maan̄ zoor uu uu se ᠗᠗ aan ḡo᠗ Raa k̄en taat mak̄᠗᠗ se kici, t̄o᠗d̄ t̄o᠗y mak̄᠗᠗
᠗᠗:

«Al̄el̄uia!

Taa Meljege Raa se, naan̄ 6o Sidburku, 6orse naan̄ uunga gaariṇa.

⁷ K'ɛdki maak-raapjege ɔɔ ɔn̄ maakjege raapm sakan̄

ɔɔ *k'nookki Raa!

Taa kaadn̄ Goon Baatn Raa an̄ kuun̄ mendin̄ se aasga

ɔɔ mendin̄ kic ɛ daapga ron̄ aakga bɛɛ bɛɛ.

⁸ Naan̄ j'ɛd̄in̄ uus kal te ron̄a,

cɛɛpɛ, aak bɛɛ ɔɔ ɔmb birin̄ birin̄.»

Ɔɔ kal ese se je taadn̄ te naabm bɛɛ ɔɔ ute doobin̄ ken̄ jee Raage lee tɛd̄a.

⁹ Gɔtn se *kɔdn̄ Raa kalan̄ deekum ɔɔ: «'Raan̄ ɔɔ: 'Maak-raapo jeege tun k'dand̄e gen̄ 6aa kɔsn̄ gɔtn̄ kɔkn̄ mend̄ Goon Baatn Raa ki se.» Tɛr naan̄ taadum ɔɔ: «Taar se taar mɛt ki. Kɛse taar Raa mala 6o taada.»

¹⁰ Gɔtn se maam m'erg mɛtn̄ jɛn̄ ki m'je m'an̄ keeme. Nabo naan̄ deekum ɔɔ: «Ɔn̄! Ɔn̄te 'kergn̄ naanum ki. Maam kic m'debm tɛdn̄ naaba aan̄ gɔɔ naai ɔɔ aan̄ gɔɔ genaaigen aal maakde do taar Isa ken̄ taado se. Anum naai erg naan̄ Raa ki kalin̄ ki sum.» Taa taar ken̄ Isa taado jeege tu se 6o, kɛse ko mɛtn̄ taar ken̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Tɛr gɔtn se, maam m'aak maakn̄ raa ɔɔd̄ wan̄ ɔɔ m'aak sindi raap lak lak. Ɔɔ debm do ki se ron̄ «Debm lee te ken̄ mɛt ki» ɔɔ «Debm tuj te ɔrmin̄ eyo.» Ɔɔ naan̄ ɔj bɔɔrɔ ɔɔ do ute ken̄ mɛt ki. ¹² Kaamin̄ se ɛ aan̄ gɔɔ poodn̄ ɔk kɔkɔ. Ɔɔ naan̄ ɔk laatn̄ gaaringe dena don̄ ki. Ɔɔ k'raan̄in̄ ron̄ ro ki ɔɔ ro se naan̄ kalin̄ ki sum 6o jeeliṇa. ¹³ Kal naan̄ uuso se, j'ɔlinga kɔl maakn̄ moos ki. Ɔɔ naan̄ mala se, k'dan̄in̄ «Taar gen̄ Raa.» ¹⁴ Ɔɔ dɔɔl asgargen̄ maakn̄ raa ki tuuso kalgen̄ te rodege, cɛɛpɛ ɔɔ taak bɛɛ bɛɛ. Naade tooko do sendge tun raap raapo ɔɔ daaniṇa. ¹⁵ Ɔɔ debm ken̄ ooko do sind ken̄ raap lak lak se, gɔrd-jɛrl̄ aata teeco taarin̄ ki gen̄ tɔɔl jee do naan̄ ki. «Ɔɔ jeege se naan̄ utu ad̄e tɔnd̄ ute sirdn̄ k'daapin̄ ute maala*.» Ɔɔ naan̄ utu ad̄en̄ daal maakn̄ dugudn̄ maak-taar Raa Sidburku ki ken̄ *kusin̄ aan̄ gɔɔ ken̄ k'daal koojn̄ biṇ̄ jaay maan̄in̄ tɛd̄ tɔtɔ se.

¹⁶ Ro kalin̄ ki ɔɔ ro pɛelin̄ ki se, k'raan̄inga raan̄ ron̄ j'ɔɔ:

Kɛse Gaar gen̄ gaaringe ɔɔ Mel gen̄ mɛlge.

¹⁷ Tɛr maam m'aak maakn̄ kaad̄ ki se, *kɔdn̄ Raa daar daara. Gɔtn se, naan̄ ɔɔd̄ ɔɔy makɔn̄ ɔɔ dan̄ yeelgen̄ tiin̄ maakn̄ raa ki raan̄ paac se ɔɔ: «'Tuski naapa ɔɔ '6aakiro utu aki kɔsn̄ kɔsn̄ ken̄ Raa tɛdin̄ den̄ se. ¹⁸ 'Baakiro aki kɔsn̄ gaaringen̄ ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge ɔɔ jee tooko do ki, jeegen paacn̄ bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden̄ maak ki ɔɔ ute kengen̄ j'aalden̄ maak ki eyo.»

¹⁹ Gɔtn se tɛr maam m'aak daa-gaabm deet deetn̄ ken̄ ooko maakn̄ baar ki, gaaringen̄ do naan̄ ki ute asgardege, naade paac tusu gen̄ tɛdn̄ bɔɔrɔ ute debm ken̄ ooko do sind ken̄ raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, ken̄ k'cirin̄ se, k'6aa k'j'ɔkiṇa ɔɔ debm ken̄ tɛd̄ ron̄ aan̄ gɔɔ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki ken̄ lee tɛd̄ nakgen̄ deel doa naan̄in̄ ki jaay lee d̄erl̄ jeege ɔk nakn̄ kaakn̄ jeele rode ki ken̄ daa-gaaba tɔnd̄de se ɔɔ lee erg naan̄ nakn̄ ken̄ k'cɔɔcin̄ tecin̄ tec se, naan̄ se kic j'ɔkiṇa. Naade di se paac k'tɔk k'j'ɔmbden̄ zɛɛɛ maakn̄ baar pood̄ ken̄ ɔk nakn̄ aan̄ gɔɔ kudn̄ poodn̄ ɔk buluk buluk se maak ki. ²¹ Jee mɛtinge ɛ, debm do sind ki se tɔɔlde ute gɔrd-jɛrl̄ ken̄ teeco taarin̄ ki se. Ɔɔ yodege se yeelge ɔsde te maraadde.

20

**Bubm sitange j'ɔkin̄ dangay gen̄ baara dupu*

* 19:15 Aak KKR 2.9.

¹ Ter maam m'aak *kədn Raa bəoyo maakŋ raa ki əə naaŋ ək ləkərle ɣen taa ɣəə jərɫ zuzu se ute zinziri magala jin ki. ² Ɔə k-lamaga se naaŋ ɣaa iij-əkina. K-lamagŋ se naaŋ ɣo wəəjn do dəkina əə naaŋ ɣo Bubm sitangen ken k'danjin Iblis se kici. Ɔətn se naaŋ dəəkin te zinziri ɣen ɣaara dupu. ³ Naaŋ uun undin maakŋ ɣəə ken jərɫ zuzu se, əə dəkeliŋ taara doŋ ki əə tedin nakŋ ken nam tap ɣo ək doobm aŋ kəŋ kəəd eyo, taa naaŋ məətn 'kəŋ dərɫ jee do naaŋ ki eyo bini ɣaar dupu se kaasa. Ken ɣaar dupu se jaay deelga num, j'utu j'aŋ kəədŋ kəlo nabo kəŋ tinɣ dən eyo.

⁴ Ter maam m'aak kaag doge əə jee tinɣ do ki se, j'undden kulu ɣen kəjn bəəro do jeege tu əə ko jeegeŋ k'təəde taa saadŋ Isa əə taa Taar *Raa. Naade se əŋ ɛrg te naaŋ daa-gaab ki eyo əə naaŋ nak ken k'cəəciŋ tecin tec se eyo əə nakŋ kaakŋ jeele ken naaŋ tənd naaŋ jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ək eyo. Naade se ɣo jee ken duro daan yoge tu əə kəsn gaara ute *al-Masi ɣen ɣaara dupu se. ⁵ Naade se ɣo jee ken utu dur deet deet daan yoge tu əə yogen kuuy se lɛ, kəŋ dur eyo bini ɣaar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo ɣen k-dige se adɛ kəŋ tedin dim eyo. Naade se utu tedin jee tedin sərkgɛ ɣen Raa əə te ɣen al-Masi. Ɔə naade se utu kəsn gaara ɣen ɣaara dupu te al-Masi.

**Bubm sitange bəəro əsinga*

⁷ Ken ɣaara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'aŋ kəədŋ naatn maakŋ danɣay ki. ⁸ Ɔə naaŋ utu ɣaa dərɫ jeegeŋ mətn naaŋ ken kaam səə paacŋ ken k'dandɛ utu ro Gog əə Magog* se. Naade utu tusn dɛna aan ɣəə kɛsn maakŋ baar ki ɣen ɣaa tedin bəəro. ⁹ Naade wəəkŋ dəədŋ do naaŋa paac əə ɣaado gurug əɫ jee Raagen maakŋ ɣɛɣɛr ken Raa jɛŋ se. Nabo poodo bəəyo maakŋ raa ki ɣaado əsdɛ paac. ¹⁰ Ɔə Iblis ken lee dərɫdɛ se j'uun j'undin maakŋ baar pood ken ək nakŋ aan ɣəə kudŋ poodŋ ək buluk buluk se. Kɛse ɣo ɣətn daa-gaaba ute debm ken tɛd rəŋ aan ɣəə debm taad taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. Ɔə ɣətn se, nəəro katara, naade dabar ɣen daayum daayum.

Bii kəjn bəər kaam məətn

¹¹ Ɔətn se ter maam m'aak kaag do magal raap raapo əə debm inɣ do ki se. Maakŋ raa ute do naaŋa se aaŋ iig naanin ki kilu. ¹² Ter maam m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden maak ki əə jee j'aalden maak ki ey se daar daar naan kaag do ki se. Ɔə ɣətn se, k'təəd k'taal kitapge. Ɔə m'aak kitapm kuuy se j'əəd j'aalina əə naaŋ se Kitapm Kaaja. Ɔə jee ooyga kooy paac se, j'əjdɛ bəəro do nakge tun naade tɛda jaay k'raaninoga raan maakŋ kitapge tun ese se. ¹³ Maane lɛ, jee ken naaŋ təəldeno paac se, naaŋ ɣaandeno. Yo ute ɣee yoge kic ɣaano ute yodegen ken naade təkdeno se. Ɔə yoge se naŋa naŋa kic ɣo j'əjin bəəro do nakge tun naaŋ tɛdo. ¹⁴ Ɔətn se Yo ute ɣee yoge se, k'təs k'j'əmbdɛ maakŋ baar pood ki. Ɔə maakŋ baar pood ken se ɣo ɣətn yo ɣen k-dige se. ¹⁵ Debm jaay k'j'əŋ te rəŋ maakŋ Kitapm Kaaj ki ey se, naaŋ se j'aŋ kuun kundin maakŋ baar pood ki.

21

Maakŋ raa ute do naaŋ kiji

¹ Ter maam m'aak maakŋ raa kiji ute do naaŋa kiji taa maakŋ raa ute do naaŋ do dəkini se lɛ, aaŋ iigga əə baar se tɛd ɣəto. ² Maam m'aak ɣɛɣɛr *salal ken k'danjin Jeruzalem kiji ken *Raa bəəyino maakŋ raa ki. Ɔɛɣɛr se daapga rəŋ aan ɣəə mɛnd ken daapga rəŋa inɣ aak kaak kaam gaabin se. ³ Ɔətn se,

* **20:8** Gog əə Magog se taad te ro taa naanɣen jeenge jee wəəy jee Raage. Aak Ezk koŋ 38 əə 39.

maam m'booy mind deba gōtn kaag do ki əd əy makəŋə deek ə: «Borse Raa əndga *kəŋəŋ daan jikilinge tu ə naan utu tiŋ te naade ə naade se tēdn jeenŋe. Raa mala tiŋ te naade ə naan 60 tēdn Raade. ⁴ Naan utu aden kətn kaa-maande. Yo tēdn gəŋ, kəl doa, təyə, dubar, naade se paac məətn 'tēdn gəŋ, taa duni do dəkɪŋ se, 'tēdga gəŋ.» ⁵ Ə debm kən iŋg do kaag do ki se deek ə: «Borse, nakge paac maam m'tēdŋga tēdga kiji.» Ter naan deekum ə: «'Raan ə: deer deer, taar se taar met ki!»

⁶ Ter naan taadum ə: «Borse, naaba aasga doobiŋ ki. Maam 60 m'Alpa ə m'Omega, maam 60 m'kupm mēta ə m'taar təlɪŋa. Ə debm maane təlɪŋ num, 6aado ə maam m'aŋ kēdn maan kən ed kaaja se cεε. ⁷ Ə debm jaay cirga se, naan utu 'kəsn kaagŋ 6ea, ə kaag 6ee naan kəs se je deekŋ ə maam m'aŋ tēdn Raana ə naan am tēdn goonuma. ⁸ Num gaŋ jee ək nakge paac əŋ eyo, jee tuj ərmdege, jee tēdnakgen *kusina, jee təl jeege, jee kēesn mēndge te gaabge, jee ooj rode, jee maragge ute jee taar-kəəbge, paac se utu 6aa maakŋ baar poof kən ək nakŋ aan gəə kudŋ poofŋ ək buluk buluk se. Kese 60 gətn kən k'danŋ yo gen k-dige se.»

Jeruzalem kən kiji

⁹ Gətn se maakŋ *kədn Raage tun cilin kən ək *kəəpm dooc te dubar se, deb kalaŋ 6aado əŋuma ə deekum ə: «'Baado, m'ai taadŋ mēnd *Goon Baatn Raa kən utu aŋ kək se.» ¹⁰ Gətn se *Nirl Raa bəy dom ki ə uun əlum do ko kən magala ə jērle ə naan taadum gēger *salal kən k'danŋ Jeruzalem se ə gēger se 60 kən maam m'aakiŋo Raa bəyŋo bəy maakŋ raa ki se. ¹¹ Ə maakŋ gēger kən ese se, təgŋ Raa wəŋriŋ kēleŋ ə wəŋriŋ aan gəə ko kən te roŋ, kən k'danŋ jasp ə jasp se tec aan gəə maan toof yel yel se. ¹² Gēger se ək durdur ə durdurŋ se jērle ə paata. Naan ək taa doobge sik-kaar-dio ə taa doobgen sik-kaar-di se ək kədn Raage tak tak. Ə taa doobgen se k'raandē ro taa 6ee gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. ¹³ Taa doobgen sik-kaar-di se k'təədde gəŋ kaam sə: kaam kaada tookŋo se ək taa doobo mətə. Kaam kaam kooko se ək taa doobo mətə, kaam kaam bəyə se, ək taa doobo mətə ə kaam kaada toocŋ kic ək taa doobo mətə. ¹⁴ Ə durdur gēger se le k'rēes koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iiniŋ do ki. Ə kogen sik-kaar-di se k'raanŋ ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ Ə debm kən daar taad te maam se, ək nakŋ dəjŋ gəŋ jɪŋ ki ə nakŋ dəjŋ se le gen daab. Gətn se gēger, taa doobiŋge ə durdurŋge se paac, naan dəjde. ¹⁶ Ə gēger se, kaam mēdiŋ ute kaam gaabiŋ se k'dəjde se aas kaas te naapa. Naan dəjŋ ute nakŋ dəjə se. Ə dəjŋ se əŋiŋ staad* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan dəj kaam gaabiŋa kaam mēdiŋa ə kaam jērliŋ ook kook se, naan əŋde aas kaasa. ¹⁷ Naan dəj durdur ə dəjŋ se, əŋiŋ aas cili kaar-te-si-səə-kaar-səə (144)†. Ə kədn Raa dəjŋ ute cili aan gəə gen jikilinge se sum. ¹⁸ Durdur gen gēger j'iiniŋ te ko kən k'danŋ jasp. Ə gēger se le, paac k'tēdiŋ te daab. Ə daabiŋ se le, daabm salal ə toof yel yel aan gəə maane. ¹⁹ Kogen jaay j'uuno mētn durdur gēger ese se, k'tamarino ute napar kogen te rode ə taak bεε bεε. Ko kən j'uuno mēta deet deet se, roŋ jasp. Gen k-dige se, k'danŋ sapir ə ko se zεε zεεε. Gen k-mətəge se, k'danŋ kalsedoan. Naan se raan zεε zεεε. Ko gen k-səəge se roŋ emorid. Naan se zεε cidid. ²⁰ Ko gen k-miige se, roŋ sardoan. Naan se aac dēŋ. Ko gen k-mεcege se, roŋ kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, roŋ krizolit. Naan se zεε əmb met ki biriŋ biriŋ. Ko gen k-martage se, roŋ beril. Naan se zεε kəəs kəəsə. Ko gen k-jərnange se roŋ topaz. Naan se kəəs kəəsə. Ko gen k-sikge se

* **21:16** Staad kalaŋ se 6aa 6aa kaasn nakŋ metir kaar-dio. † **21:17** Kese aan gəə metir 65.

ron krizopraz. Naan se zεεr kɔɔs kɔɔs mεt ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, ron iasint. Naan se zεεr ilim kilim mεt ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, ron amatist. Naan se zεεr ilim kilimi. ²¹ Taa doobingen sik-kaar-di se, ɔk meedgen te rode se sik-kaar-dio. Ɔɔ taa doobo ɔk meede kalan tak tak. Ɔɔ gεger se bɔarin se paac te daab ɔɔ daabin se salal ɔɔ tood yel yel aan gɔɔ maane.

²² Gan maakn gεger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Meljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gɔtn ese ɔɔ naade se ɔɔ Bee Raa mala. ²³ Gεger se je kaad eyo ɔɔ je laap eyo taa Raa mala te *nookina ɔɔ Goon Baatin ɔɔ, wɔɔrde. ²⁴ Metjil jee do naan ki paac se, naan ɔɔ lee wɔɔrden gɔtɔ. Ɔɔ gaaringen do naan ki se utu ano ɔɔaa te maaldege se paac maakn gεger ken ese. ²⁵ Gεger se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gɔtn ese nɔɔrɔ gɔtɔ. ²⁶ Gɔtn se jee do naan ki ano ɔɔaa ute maaldege ute nakn koondege maakn gεger ken ese. ²⁷ Ɔɔ nakgen jig eyo, kɔn kend maakn gεger ken ese eyo. Ɔɔ jee tedn nakgen *kusiñ ken ɔk taad eyo ute jee taad taar-kɔɔɔ, naade se kici 'kɔn kend maakn gεger ken ese eyo. Anum jee kend maakn gεger ken ese se, jee ken k'raanraan raan rodege maakn Kitapm Kaajn gen Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter *kɔdn Raa taadum oolo ken ɔk maan ken εd'kaaja. Ool se iino gɔtn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. Ɔɔ ool se maanin tood yel yel. ² Ool se ɔɔy teec daan bɔar ken maakn gεger ki. Ɔɔ kaagn ken εd'kaaja jeege tu se daar jεninge tu. Kaagn se maakn baar ki se naan ɔɔj dɔɔl mεt sik-kaar-dio. Ɔɔ maakn laap ki tak ɔɔ naan ɔɔjo. Ɔɔ kambin se ɔɔ ken lee εd'lapia metjil jikilimge tu paac. ³ Maakn gεger ken ese se, nakgen k'naamdega naam se tedn gɔtɔ. Kaag do Raa ute gen Goon Baatn Raa se 'tedn gɔtn ese ɔɔ jee tedn naabm Raage se utu an lee keeme. ⁴ Naade utu kaakn daan kaamina ɔɔ ro Raa se j'utu j'adesin raan do naandege tu. ⁵ Gɔtn naane se, nɔɔrɔ gɔtɔ. Kaada ute lɔɔmpɔ se, nam tap ɔɔ je ey sum, taa Meljege Raa mala utu aden wɔɔr gɔtɔ. Ɔɔ naade se utu 'kɔsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bεε, Isa utu baado

⁶ Ter *kɔdn Raa taadum ɔɔ: «Deer deer, taar se taar mεt ki. Meljege Raa ken εdɔ Nirlin jeege tun taad taar teeco taarin ki se, naan debm ɔlo kɔdn gen taadn nakgen ɔɔpga baat utu kaan se jee tedn naabin ge tu.»

⁷ Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bεε, maam m'ɔɔpga gɔɔrɔ m'utu m'ade ɔɔaa. Maak-raapo deb ken booy uun taar ken k'taadn maakn kitap ken ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm ken booyo ɔɔ aako nakgen deel paacn ese se, kese maam Jan. Ken maam jaay m'booyo ɔɔ m'aako aas se, maam m'ooc mεtn jε kɔdn Raa ken taadum nakgen deel ese se, m'je m'an keeme. ⁹ Naɔ naan taadum ɔɔ: «Ɔnɔ! Ɔnte 'kεrgn naanum ki. Maam kic m'debm tedn naaba aan gɔɔ naai ɔɔ aan gɔɔ genaaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken booy uun taar ken k'raanin maakn kitap ken ese se. Anum naai se, eem Raa kalin ki sum!»

¹⁰ Ter naan deekum ɔɔ: «Taargen ken maakn kitap ken ese se, teeco taar Raa ki; ɔnte 'kɔyina, taa kaadn ken Raa an tedn nakgen se ɔɔpga gɔɔrɔ. ¹¹ Bin se, debm ken jaay ted naka te doobin ey se, n'ted n'baan sak sak ɔɔ debm tedn nakgen jig ey se kic ε, n'tedn n'baa sak sak. Num debm ted naka ute doobina, n'ted n'baa te naanina ɔɔ debm ken *salal se, n'tedn salal n'baa te naanin kici.»

¹² Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bεε, ɔɔpga gɔɔrɔ maam m'utu m'ade ɔɔaa. Ɔɔ ken maam m'ade ɔɔaa se, m'ano ɔɔaa ute nakn ken nana nana kic ɔɔ utu m'an kedn bedin do nakgen tun naan tedɔ. ¹³ Maam se m'Alpa ɔɔ m'Omega*, maam ɔɔ

* 22:13 Aak Apok 1.8.

m'debm m'deete ɔɔ debm kaam mɔɔtn. Ɔɔ maam ʒo m'kupm meta ɔɔ m'taar tɔɔliɲa.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ɔk doobo gen kɔsn koojn kaagn ken ɛd kaaja maakn gegɛr ken ese se ɔɔ kɔn kend te taa doobo. ¹⁵ Num gan jee tɛdn nakn sɔkɔnge, jee ooɟ rodege, jee keɛsn mɛndge ute gaabge, jee tɔɔl jeege, jee maragge ɔɔ jee lee tɛd taar-kɔɔɔge se, naade se paac 'kɔɔpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'ɔlo kɔɔfɔm taa 'ɓaa tɛdn saadum naan *eglizge tun gɔtn ɓaa se paac. Maam se, m'teeco mɛtjil gen Gaar *Daud ki ɔɔ maam ʒo Bɛbɛɛ.»

¹⁷ Gɔtn se Nirl Raa ute mɛnd *Goon Baatn Raa deek ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ debm ken booyga taar se kic ʒo n'deek n'ɔɔ: «N'baado! Debm ken maan tɔɔliɲa ɔɔ je kaay maan ken ɛd kaaja se, n'baado n'kaay cɛɛ.»

Jan taad nan taariɲa

¹⁸ Jee paacn ken booy taar Raa ken k'raanin maakn kitap ken teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay ziid taara do taar ken se num, Raa kic utu an ziidn dubar ken k'raanin maakn kitap ki se do ki. ¹⁹ Ɔɔ taar Raa ken k'raanin maakn kitap ken teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ɔɔdn naatn ute ken kalan se, naan se 'kɔn kɔsn koojn kaagn ken ɛd kaaja se eyo ɔɔ 'kɔn kend maakn gegɛr ken *salal se ey kici.

²⁰ Ter Isan ken taad nakgen ara se taad ɔɔ: «Deere, maam se ɔɔpga gɔɔɔ m'utu m'baado.»

*Amin! Mɛljege Isa, 'baado!

²¹ Ɔn Mɛljege Isa asen tɛdn bɛɛn naase ki paac.